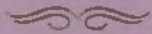

ทฤษฎีจลน์
เตปีฏก
๒๕๔๙
พทุธวสุเส

สูตรนฤปิงเก
สังขตตนิภายส
มหาารวคตสังขตปานิ

បុគ្គលិក
ពេទ្យ

๒๕๔๙ พุทธวสฺสเส

ทฤษฎีสมมติฐานการสมมาตร มุททาปัตต์

**Ra
CRE
2014
632715
V. 19**

19. หม่อมชาย 27

ทฤษฎารฎจสส
เตปีฎกั
๒๕๔๙
พทฐวสเส

พุทธมณฑลปีฎ
สัชฎนคณคณ
ทททททททททททท

ทฤษฎารฎจสส เตปีฎกั

๒๕๔๙ พทฐวสเส

ทฤษฎารฎจสสทททททททททททท

๑๙ ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

ก
๖32715

TULIB

3 1379 01483892 5

ทพฺยรฏฺฐสฺส เตปิฏกํ

๒๕๔๙ พุทฺธวสฺสเส

สุตฺตนฺตปิฏกเก สํยุตฺตนิกายสฺส
มหาวารวคฺคสํยุตฺตปาติ
ปาติวิโสธกตฺเถเรหิ วิโสธิตา

ภูมิลสฺส ปรมินฺทมหาราชวรสฺส
ปรีปฺพนฺตสฺส สิริราชมณฑลมหามุขกาเล
ทพฺยสงฺฆมหาเถรสมาคมเน มุทฺทาปีตา

หมดอายุ 27/05/2566

๑๙

With the Compliments

๑๙

๕ .ศ.ศ. 2558

Ra
CRE
2014
632715
V.19

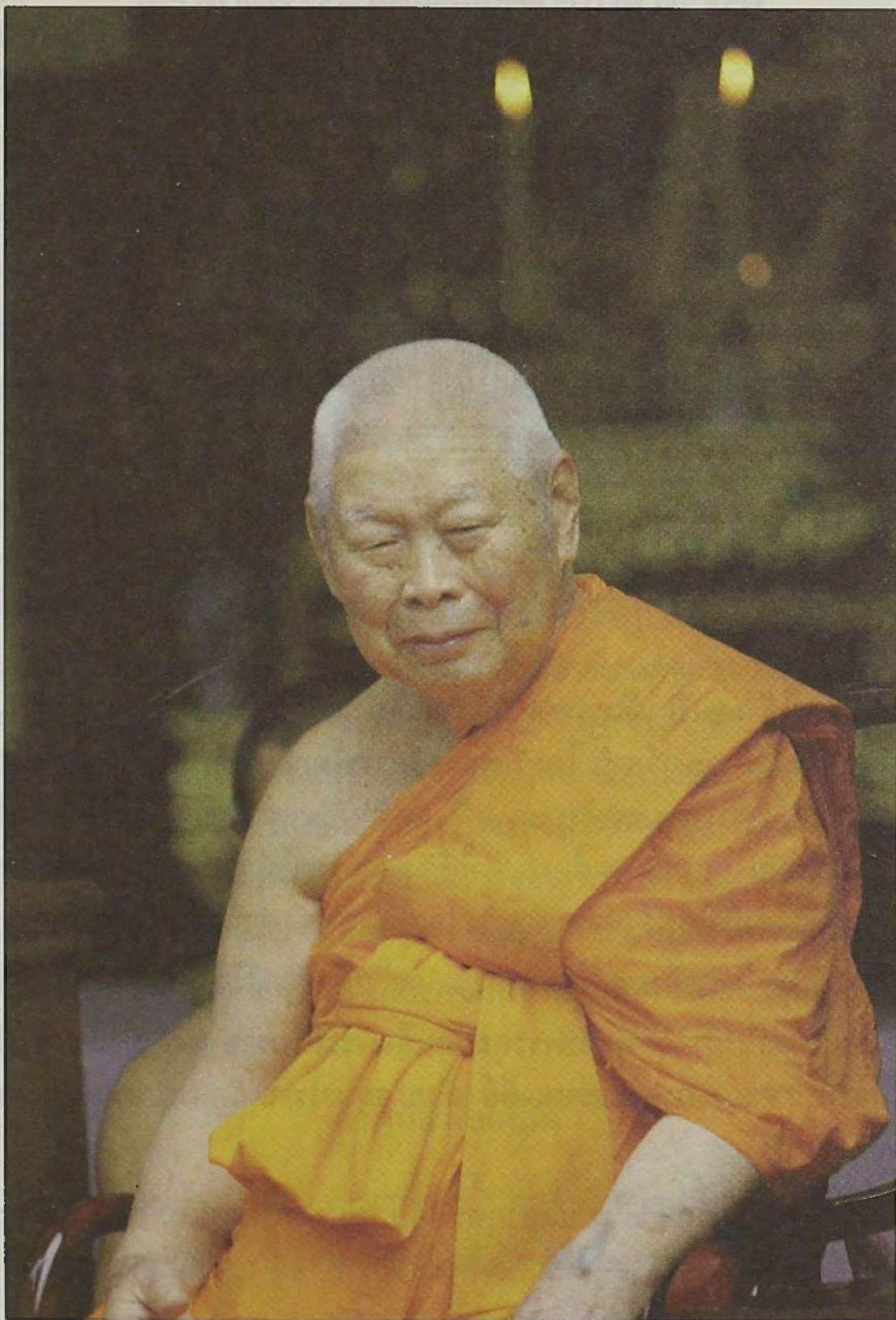

พ.ศ. ๒๕๖๖ ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

พจนดล 27/05/2566

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๙)

หมดอายุ 27/05/2566

อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช
(๑๑ มกราคม ๒๕๓๑ - ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

ประวัติ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๘)

๑๑ มกราคม ๒๔๗๑ - ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖

อายุ ๘๕ ปี พรรษา ๖๓

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ นามเดิมว่า เกี่ยว นามสกุล โชคชัย นามฉายา อุปเสโณ บิดา นายเลื่อน โชคชัย มารดา นางยี่ โชคชัย เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๑๑ มกราคม ๒๔๗๑ ณ บ้านแขวง ตำบลบ่อผุด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การบรรพชาอุปสมบท

เมื่อยังเยาว์ ได้ศึกษาระดับประถมศึกษา ที่โรงเรียนวัดแขวง จนจบประถมศึกษาปีที่ ๔

เมื่ออายุได้ ๑๒ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดแขวง (วัดสว่างอารมณ์) อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีพระอธิการพัฒน์ ภาทุมณี วัดภูเขาทอง เป็นพระอุปัชฌาย์ แม้เจตนาจะบวชเพียงแค่ ๗ วัน แต่ด้วยอุปเพกตบุญญตา ทำให้เจ้าประคุณสมเด็จฯ ยังคงมั่นในสมณเพศต่อมา หาได้คิดลาสิกขาไม่ โยมมารดาจึงนำไปฝากไว้กับท่านพระครูอรุณกิจโกศล (หลวงพ่อพริ้ง โกสโล) วัดแจ้ง ตำบลอ่างทอง อำเภอเกาะสมุย

เจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นผู้ฝึกฝนในการศึกษา มีวิริยะ อุตสาหะ จนหลวงพ่อพริ้งเห็นอุปนิสัย ได้นำไปฝากไว้กับเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาณเทศมหาเถร) โดยอยู่ในการปกครองของพระธรรมเจดีย์ (เทียบ ธรรมโร) ณ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๒ เมื่อมีอายุครบอุปสมบท ก็ได้อุปสมบท ณ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร โดยมีเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาณเทศมหาเถร) ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์

ด้านพระกรรมฐาน

เจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้เรียนพระกรรมฐานในเบื้องต้น จากหลวงพ่อพริ้ง ซึ่งเป็นพระวิปัสสนาจารย์องค์สำคัญของเกาะสมุย โดยหลวงพ่อพริ้งได้นำเจริญพระกรรมฐานบนหลุมฝังศพขณะมีอายุ ๑๒ ปี ต่อมาได้เรียนพระกรรมฐานจากสมเด็จฯ พระสังฆราช

(อยู่ ญาโณทยมหาเถร) ซึ่งมีความชำนาญในพระกรรมฐานด้านกสิณ และยังได้ให้ความสนใจวิธีการเจริญพระกรรมฐานตามแนวต่างๆ ที่ปฏิบัติในประเทศ จนมีความชำนาญทุกสาย

เจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นผู้ริเริ่มวางรากฐานแนวคิงานพระศาสนาเชิงรุกที่สำคัญในด้านต่างๆ ริเริ่มให้พระสงฆ์นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้กับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา อนุวัติให้สอดคล้องกับโลกสมัยใหม่

ได้บริจาคเงินสร้างโรงเรียนและตึกสงฆ์อาพาธในท้องถิ่นชนบทที่อยู่ห่างไกลความเจริญหลายแห่ง ในนาม “อาคารผู้มีพระคุณ” เพื่อพยาบาลพระภิกษุ สามเณร ผู้อาพาธ และสาธุชนทั่วไป

ในด้านต่างประเทศ

เจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นผู้ริเริ่มเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ริเริ่มการสร้างวัดไทยในต่างประเทศ ริเริ่มให้มีการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปประจำ ณ วัดไทยในต่างประเทศ ริเริ่มสานศาสนสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ต่อมาได้ดำรงตำแหน่งรองประธานสภาสงฆ์โลก นับเป็นพระสงฆ์ไทยรูปแรก ที่ก้าวขึ้นสู่การบริหารองค์กรสงฆ์โลก เป็นคณะสงฆ์ไทยคณะแรกเยือนท่าเหียบขาวอย่างเป็นทางการ ตามคำนิมนต์ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เป็นคณะสงฆ์ไทยคณะแรกเยือนนครรัฐวาติกัน กรุงโรมอย่างเป็นทางการ ได้ออกเดินทางไปต่างประเทศทั่วทุกมุมโลก เพื่อหาแนวทางที่จะให้มีวัดเกิดขึ้นในประเทศนั้นๆ จนเกิดวัดไทยทั่วทุกมุมโลก ในปัจจุบัน

ลำดับสมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๐๑	เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระเมธีสุทธิวงศ์
พ.ศ. ๒๕๐๕	เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ พระราชวิสุทธิเมธี
พ.ศ. ๒๕๐๗	เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่ พระเทพคุณาภรณ์
พ.ศ. ๒๕๑๔	เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่ พระธรรมคุณาภรณ์
พ.ศ. ๒๕๑๖	เป็นรองสมเด็จพระราชาคณะที่ พระพรหมคุณาภรณ์
พ.ศ. ๒๕๓๓	เป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุฒาจารย์
พ.ศ. ๒๕๔๗	เป็นประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๙) อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม ประธานสำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ แม่กองงานพระธรรมทูต เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก และเจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เป็นพระมหาเถระที่อุทิศตนและเสียสละเพื่อพระพุทธศาสนา ประเทศชาติ บ้านเมืองมาโดยลำดับ เป็นที่ปรากฏชัดเจน

ดังบทคติธรรมซึ่งเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ได้ประทานไว้ในหลายโอกาส ความว่า “ความเสียสละ เป็นพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเป็นพระพุทธรูปที่ทรงสร้างสมจนถึงวาระแห่งการตรัสรู้ จุดหมายสูงสุดของความเสียสละในพระพุทธศาสนา คือ การเสียสละเพื่อบรรลุพระนิพพาน ความเสียสละจึงก้าวสูงขึ้นไปโดยลำดับ ความเสียสละทุกระดับล้วนมีความสำคัญ เช่น ความเสียสละเพื่อรักษาแผ่นดิน ถ้าไม่มีผู้เสียสละเพื่อแผ่นดิน ชาติไทยคงไม่มีแล้ว ความเสียสละเพื่อสถาบัน ความเสียสละเพื่อหน้าที่การงาน เป็นต้น ความเสียสละโดยทางหนึ่ง เป็นการลดความเห็นแก่ตัว จนถึงขั้นไม่มีความเห็นแก่ตัว”

รัฐบาลได้มอบหมายให้สำนักนายกรัฐมนตรี และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดพิมพ์พระไตรปิฎก ฉบับพิมพ์มหาเถรสมาคมชำระและจัดพิมพ์ เพื่อน้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายเป็นพระราชกุศล ถวายพระพรชัยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๕ ซึ่งเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ เป็นผู้ปรารภให้มีการชำระและจัดพิมพ์

ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๙) อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส ในวันอาทิตย์ ที่ ๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗ นั้น

รัฐบาลจึงจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับดังกล่าวโดยเสด็จพระราชกุศล ในพิธีพระราชทานเพลิงศพเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ เพื่อบูชาพระคุณ พร้อมอุทิศกุศล น้อมถวายในสัมปรายภาพ ตราบจนบรรลุพระนิพพานเป็นที่สุด

หมดอายุ 27/05/2566

สำนักนายกรัฐมนตรี

๙ มีนาคม ๒๕๕๗

คำนำ

มหาเถรสมาคม ได้ปรารภการจัดกิจกรรมร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ แล้วมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้มีความรู้และทรงธรรมวินัยพิจารณาตรวจสอบแก้ไขต้นฉบับให้ถูกต้อง โดยใช้พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับ เพราะได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระไตรปิฎกในฐานะเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยและประชาชนชาวไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย และพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกมาโดยตลอด ดังที่ปรากฏเป็นหลักฐาน เช่น

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ ๑ ด้าน ๒ “คนเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยปั้ว ท่วยนาง ลูกเจ้าขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชาย ทั้งผู้หญิง ผู้ท่วย มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากرانกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว...”

พระบรมสัตยาธิษฐานของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ตรัสประกาศแก่เทพยดาทั้งปวงว่า “ให้บังเกิดมาในประยูรมหาเศวตฉัตร จะให้บำรุงพระพุทธศาสนา โฉนจึงมิช่วยให้สว่างแลเห็นข้าศึกเล่า” พอตกพระโอบุษฐ์ลง พระพายก็พัดควันอันเป็นหมอกมืดนั้นสว่างไป...

นำพระราชหฤทัยและพระราชดำริของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช “พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จะให้เราเข้ารีตตั้งนั้นหรือ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะในราชวงศ์ของเราก็นับถือพระพุทธศาสนามาช้านานแล้ว จะให้เปลี่ยน

ศาสนา อย่างนี้เป็นกรยากอยู่ และถ้าพระเจ้าผู้สร้างฟ้าสร้างดินจะต้องการให้คนทั่วโลกได้นับถือศาสนาอันเดียวกันแล้ว พระเจ้ามิจัดการให้เป็นเช่นนั้นเสียแล้วหรือ?” “จริงอยู่ เมื่อฟอลคอนในเวลาหมอบอยู่ข้างพระบาทเจ้ากรุงสยามได้แปลคำชักชวนที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้รับสั่งมากับราชทูตนั้น ฟอลคอนก็กลัวจนตัวสั่น และสมเด็จพระนารายณ์ทรงพระกรุณาโปรดให้อภัยแก่ฟอลคอน แต่ก็ได้รับสั่งว่า ได้ทรงนับถือศาสนาอันได้นับถือต่อ ๆ กันมาถึง ๒,๒๒๕ ปีแล้ว เพราะฉะนั้น ที่จะให้พระองค์เปลี่ยนศาสนาเสียนั้น เป็นการที่พระองค์จะทำได้”

พระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

“อันตัวพ่อ	ชื่อว่า	พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก	กู้ชาติ	พระศาสนา
ถวายเป็นดิน	ให้เป็น	พุทธบูชา
แด่พระศาสนา	สมณะ	พระพุทธรูป
ให้ยืนยง	คงถาวร	ห้าพันปี
สมณะพราหมณ์ชี	ปฏิบัติ	ให้พอสมา
เจริญสมณะ	วิปัสสนา	พ่อชื่นชม
ถวายเป็นคัม	รอยบาท	พระศาสดา
คิดถึงพ่อ	พ่ออยู่	คู่กับเจ้า
ชาติของเรา	คงอยู่	คู่พระศาสนา
พุทธศาสนา	อยู่ยง	คู่องค์กษัตริย์
พระศาสดา	ฝากไว้	ให้คู่กัน”

พระราชปณิธานของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

หมดยุ 27/05/2566

“ตั้งใจจะอุปถัมภก
ป้องกันขอบเขตอาณา
ยอยกพระพุทธศาสนา
รักษาประชาชนและมนตรี”

พระราชศรัทธาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย “ศุภมัสดุ ๑๑๗๙ ศก... พระบาทสมเด็จพระบรมธรรมิกมหาราชารามาธิราช บรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว... ทรงพระราชศรัทธาจะยกกรือวิสาขบูชามหาโยนิพิธี อันชาติประเพณีมานั้นให้กลับคืนเจียรฐิติกาล ปราภฏสำหรับแผ่นดินสืบไป จะให้เป็นอึดตืดยประโยชน์และปรัดดประโยชน์ ทรงพระราชศรัทธาจะให้สัตว์โลก ข้าขอบขัณฑสีมาทั้งปวงจำเริญอายุและอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากทุกข์ภัยในชั่วนี้แลชั่วหน้า...”

นำพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว “ด้วยกำลัง ทรงพระมหากรุณาเมตตากับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นอันมาก ทรงพระกรุณา ดำรัสให้จดหมาย (คือ จด) กระแสพระราชโองการปฏิญาณยกพระนาม พระรัตนตรัยสรณาคมนันอันอุดมเป็นประธานพยานอันยิ่ง ให้เห็นความจริง ในพระบรมหฤทัย แล้วทรงพระราชดำรัสยอมอนุญาตให้เจ้าพระยาพระคลัง ว่าที่สมุหพระกลาโหม พระยาศรีพัฒน์รัตนราชโกษา พระยาราชสุภาวดีกับ ขุนนางผู้น้อยทั้งปวง จงมีความสโมสรมัคคีรสปรึษาพร้อมกัน เมื่อเห็นว่าพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์ใดที่มีวิญญูติปริชารอบรู้ราชานุวัตร จะเป็น ศาสนูปถัมภกยกพระบวรพุทธศาสนา แลจะปกป้องไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์รักษาแผ่นดินให้เป็นสุขสวัสดิ์โดยยิ่ง เป็นที่ยินดีแก่มหาชนทั้งปวงได้ ก็สุดแท้แต่จะเห็นดีประนีประนอมพร้อมใจกัน ยกพระบรมวงศานุวงศ์ พระองค์นั้นขึ้นเสวยมโหสิวรยาธิปัตย์ราชสืบสันตติวงศ์ดำรงราชประเพณีต่อไปเถิด อย่าได้กริ่งเกรงพระราชอัธยาศัยเลย เอาแต่ให้ได้เป็นสุขทั่วหน้า อย่าให้เกิดการรบราฆ่าฟันกันให้ได้ความทุกข์ร้อนแก่ราษฎร...”

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงประกาศพระราชทานส่วนพระราชกุศลในการที่ทรงบริจาคเพชรใหญ่ประดับ พระอุณาโลมพระพุทธรูปมโหสิรัตนปฏิมากร “การพระราชบริจาคอันนี้ทรงพระราชดำริ เห็นว่าไม่ขัดขวางเป็นเหตุให้ท่านผู้ใดชุนเคืองขัดใจเลย พระนครนี้เป็น

[๔]

ถิ่นที่ของคณับถือพระพุทธศาสนาแต่เดิม ไม่ใช่แผ่นดินของศาสนาอื่น คนที่ถือศาสนาอื่นมาแต่อื่นก็ดี อยู่ในเมืองนี้ก็ดี จะโหม่นสน้อยใจด้วยริษยาแก่ พระพุทธศาสนาเพราะบูชาอันนี้ไม่ได้ ด้วยไม่ใช่เมืองของศาสนาตัวเอง ถ้า โหม่นสก็ชื่อว่าโลกล่วงเกินไป...”

พระราชปฎิญาณและพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอม-เกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช “ข้าพเจ้าจะไม่มีจิตยินดีน้อมไปในศาสนาอื่น นอกจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมอันพระองค์ได้ตรัสรู้ชอบ ดีแล้ว กับทั้งพระสงฆ์หมู่ใหญ่ อันได้ประพฤติตามคำสั่งสอนของพระสัมมา สัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเลยเป็นอันขาด จนตราบอกว่าสิ้นชีวิต...”

พระราชนิพนธ์และพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ-เกล้าเจ้าอยู่หัว “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา เราจำเป็นต้อง ถือด้วยความกตัญญูต่อบิดา มารดา และต้นโคตรวงศ์ของเรา... เมื่อรู้สึก แน่นนอนแล้วว่า ศาสนาในสมัยนี้เป็นของที่แยกจากชาติไม่ได้... ถ้าข้าพเจ้า จะขอแก้ท่านทั้งหลายว่า พุทธศาสนาเป็นของไทย เรามาชวนกันนับถือ พระพุทธศาสนาเถิด... ผู้ที่แปลงศาสนา คนเขาถูกยิงเสียกว่าผู้ที่แปลง ชาติ... เพราะเหตุฉะนั้น เป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทย จะต้องมัน อยู่ในศาสนาพระพุทธซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา...” และพระองค์ได้ พระราชทานความหมายแห่งไตรรงค์ไว้ดังนี้

“ขอรำรำพรรณบรรยาย	ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสีทั้งสามงามถนัด	
ขาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์	หมายพระไตรรัตน์
และธรรมะคัมภีร์ไทย...”	

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว “แต่ บ้านเมืองในลานนาถึงกาลวิบัติ พระพุทธศาสนาก็เศร้าหมองจนสงฆมณฑล

เสื่อมทรามระส่ำระสายมาช้านาน... มาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระปิยมหาราช พระบรมชนกนาถของเราจึงได้เริ่มทรงจัดการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในมณฑลนี้ มา โดยทรงพระราชดำริจะให้พุทธจักรและอาณาจักรเจริญรุ่งเรืองสมกับสมัย เป็นต้นว่า ในการสั่งสอนประชาชนทั้งหลายให้รัฐบาลเอาเป็นธุระสั่งสอนส่วน คดีโลก ให้พระสงฆ์รับภาระการสั่งสอนส่วนศีลธรรมเป็นอุปการะแก่กัน ดังนี้ สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชของเราก็ได้โปรดให้จัดการสืบมาโดยทางนั้น”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลปัจจุบัน ได้ตรัสพระปฐมบรมราชโองการซึ่งเป็นพระราชปณิธานแก่ปวงชนชาวไทยใน พระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง ว่า “เราจะครองแผ่นดิน โดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ได้มีพระราชดำรัสตรัส ลาผนวชต่อพระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะทูตานุทูต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เมื่อ วันที่ ๑๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙ ว่า “โดยที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนา ประจำชาติของเรา ทั้งตามความศรัทธาเชื่อมั่นของข้าพเจ้าก็เห็นเป็นศาสนา ที่ดีศาสนาหนึ่ง เนื่องในบรรดาสัจธรรมคำสั่งสอนอันชอบด้วยเหตุผล จึง เคยคิดอยู่ว่า ถ้าโอกาสอำนวย ข้าพเจ้าควรจักได้บวชสักเวลาหนึ่งตาม ราชประเพณี ซึ่งจักเป็นทางสนองพระคุณบูรพการีตามคตินิยมด้วย...” และได้มีพระราชดำรัสในโอกาสพระสันตะปาปา จอห์น พอล ที่ ๒ เข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗ ว่า “คนไทยเป็นศาสนิกที่ดีด้วยกัน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา อันเป็น ศาสนาประจำชาติ”

การดำเนินงานตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกให้คงความ บริสุทธิ์แห่งพระบาลีพุทธพจน์ซึ่งเป็นหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องอาศัยความสละสลวยสัมฤทธิ์ภาพด้านความรู้ความชำนาญในภาษาบาลี ของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลาย จึงนับว่าเป็นงานที่มี

[๖]

ความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นกุศลกิจอันยิ่งใหญ่ที่กระทำได้ยาก ดังนั้น การที่พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายมีอิทธิบาทธรรมร่วมกันตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกจนสำเร็จจุลวงไปด้วยดี จึงควรแก่การอนุโมทนาสาธุการของบรรดาพุทธบริษัททั้งหลาย เพราะทราบได้ที่พระไตรปิฎกยังคงความบริสุทธิ์อยู่ ย่อมเป็นที่มั่นใจได้ว่า ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธก็ดำรงอยู่ ก่อให้เกิดสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติตราบนั่น

ในนามของมหาเถรสมาคม ขอแสดงความชื่นชมยินดีต่อคณะกรรมการคณะอนุกรรมการ และคณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจนสำเร็จจุลวงไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ นับเป็นการเฉลิมพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศลแด่ สมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐเนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ดังกล่าว

ขออานุภาพแห่งมหากุศลอันยิ่งใหญ่ที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยซึ่งถือว่าเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งนี้ ได้โปรดอภิบาลคุ้มครองรักษาสมเด็จพระบรมพิตร พระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ให้ทรงพระเกษมสำราญ มีพระชนมายุยืนนาน สถิตมั่นเป็นมิ่งขวัญร่มเกล้าของเหล่าพสกนิกรชาวไทยสืบไปตลอดจิรัฏฐิตกาล เทอญ

สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์.

7

(สมเด็จพระพุฒาจารย์)

คำปรารภ

ศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เดิมทีนั้น เรียกว่า พระธรรมวินัย พระธรรม ได้แก่คำสั่งสอนที่แสดงหลักความจริงที่ควรรู้ และแนะนำหลักความดีที่ควรประพฤติ พระวินัย ได้แก่ข้อบัญญัติที่ทรงวางไว้เป็นหลักกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอกัน กาลต่อมา เมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ ทรงแสดงไว้ทรงบัญญัติไว้ในกาลโอกาสต่าง ๆ มีความสำคัญยิ่งในฐานะ เป็นพระบรมศาสดาแทนพระพุทธองค์ โดยมีหลักฐานปรากฏในมหา ปรินิพพานสูตร (ที.ม. ๑๐/๒๑๖) ว่า ขณะที่ทรงพระประชวรจนจะเสด็จ ดับขันธปรินิพพาน พระพุทธองค์หาได้ทรงตั้งพระสาวกรูปใดรูปหนึ่งไว้ใน ตำแหน่งพระบรมศาสดาไม่ หากแต่ตรัสกะท่านพระอานนท์พุทธอุปัฏฐากว่า

โย โว อานนท มยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺณตฺโต,
โส โว มมจฺจเยน สตุถา.

แปลความว่า “ดูก่อนอานนท์ ธรรมและวินัยอันใดที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา”

จากพระพุทธพจน์นี้เป็นหลักฐานยืนยันถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย ซึ่งได้รับการสังคายนารวบรวมประมวลเป็นบทสวดสำหรับสวดทานความ ถูกต้องมิให้คลาดเคลื่อนไปจากที่พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอนจริงด้วยสังฆานุมัติ พร้อมกันครั้งแรกโดยพระอรหันตเถระ ๕๐๐ รูป ภายหลังพุทธปรินิพพานได้ ๓ เดือน การสังคายนาพระธรรมวินัยในครั้งแรกนั้นได้ยกเอาพระพุทธพจน์ ที่ทรงแสดงโปรดเวไนยสัตว์ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา ขึ้นสู่การพิจารณา สวดทานรับรองความบริสุทธิ์ถูกต้องในท่ามกลางสงฆ์ แล้วประมวลจัด

[๘]

เป็นหมวด ไว ๓ หมวดใหญ่ เรียกว่า พระไตรปิฎก อันประกอบด้วย พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก

พระวินัยปิฎก หมวดพระวินัย ว่าด้วยพระพุทธานุญาตที่ทรงวางหลักความประพฤติและมารยาทอันเป็นแบบอย่างเยี่ยงอารยชนของผู้เข้ามาบวช ประพฤติพรหมจรรย์ชั้นสูงในพระพุทธศาสนา เป็นประมวลพระพุทธานุญาต รักษาสงฆ์เกี่ยวกับศีลหรือสิกขาบทตลอดจนพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมของพระสงฆ์ อันเป็นกฎระเบียบที่พระภิกษุและพระภิกษุณีต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ยังได้ประมวลเหตุการณ์พุทธประวัติที่สำคัญ ๆ นับตั้งแต่แรกตรัสรู้เสวยวิมุตติสุขเป็นต้นไปพร้อมทั้งประวัติการทำสังคายนาไว้ด้วย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ คือ มหาวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ มหาวรรค จุลวรรค และปริวาร โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๘ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑ ถึงเล่มที่ ๘

พระสุตตันตปิฎก หมวดพระสูตร ว่าด้วยประมวลพระธรรมเทศนา ตรัสบรรยายธรรมของพระพุทธองค์ที่ตรัสให้เหมาะแก่บุคคลและโอกาส เป็นประมวลหลักพุทธธรรมที่ทรงแสดงโดยบุคลาธิษฐานหรือทรงใช้สมมติโวหารตลอดจนบทคาถาประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวชั้นเดิมที่แสดงถึงประวัติของพระพุทธองค์และพระอรหันตสาวกทั้งหลาย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ เรียกว่า นิกาย ๕ คือ ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย และขุททกนิกาย โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๒๕ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๙ ถึงเล่มที่ ๓๓

พระอภิธรรมปิฎก หมวดพระอภิธรรม ว่าด้วยประมวลพระพุทธานุญาตอันเกี่ยวกับหลักปรมาธรรมที่เป็นความหมายที่แท้จริงของสรรพสิ่ง เป็นประมวลคำอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ๆ โดยธรรมาธิษฐาน

คือไม่ยกบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อันเป็นสมมติบัญญัติเข้ามาประกอบความ มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๗ คัมภีร์ คือ ัมมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก และปัญจกาน โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๑๒ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๔ ถึงเล่มที่ ๔๕

พระไตรปิฎก จัดเป็นหนึ่งในพระสัทธรรม ๓ คือปริยัติสัทธรรมที่ประมวลไว้ซึ่งนวัคสัตตสุตาสันทั้งหมด เป็นปทัฏฐานให้เกิดปฏิบัติสัทธรรม คือศีล สมาธิ ปัญญา และนำไปสู่การบรรลุปฏิเวธสัทธรรม คือมรรค ผล นิพพานในที่สุด ดังนั้น จึงถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในทางพระพุทธศาสนา ดังพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ในคราวจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ความว่า

“พระไตรปิฎกเป็นพระคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระอรหันตสาวกได้รับการอุทิศสั่งสอนสืบต่อกันมา เป็นพระคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เท่ากับเป็นสัญลักษณ์ของพระบรมศาสดา พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนผู้สนใจพระพุทธศาสนามีความจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้จากพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น คัมภีร์พระไตรปิฎกนี้พระเถรานุเถระแต่ปางก่อนจึงได้ช่วยกันรักษาสืบต่อกันมา ในการสร้างวัดวาอารามสมัยก่อนนั้น จะต้องสร้างหอไตรประจำวัด ซึ่งเป็นที่เก็บรักษาพระไตรปิฎกอันประกอบด้วยคัมภีร์ใบลาน พระภิกษุสามเณรผู้บวชในพระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนทายาท ก็จำเป็นต้องศึกษาภาษาบาลีอันเป็นภาษาที่จารึกในคัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถาฎีกา โยชนา สัทททาวิเสส อันเป็นคัมภีร์ประกอบเพื่อให้เข้าใจเนื้อความพระไตรปิฎกนั้น พระมหากษัตริย์ทรงนับถือพระพุทธศาสนาในปางก่อน

จึงได้ให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ในพระไตรปิฎกนั้นๆ ให้แตกฉาน เพื่อนำเอาความรู้มาสั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชน สำหรับในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะมาตลอดสาย และได้ทรงให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมคือพระไตรปิฎกนี้สืบต่อกันมา ทรงถือเป็นพระราชกิจสำคัญ มีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้แสดงความรู้ที่ได้ศึกษาพระไตรปิฎกนั้นๆ และทรงปูนบำเหน็จความสามารถแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบไล่ได้พระปริยัติธรรม ซึ่งทุกวันนี้ได้ขยายวงกว้างออกมาเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีสนาทมูลวาท ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ให้พระภิกษุสามเณรผู้ทรงความรู้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก ถือเป็นการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอันยิ่งใหญ่...”

พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้รับการนำสืบๆ กันมาด้วยภาษามคธ หรือภาษาบาลี อันหมายถึงภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์โดยวิธีมุขปาฐะหรือมุขบาฐ คือวิธีทรงจำนำสืบต่อ ๆ กันด้วยการสาธยายท่องจำกัน สั่งสอนกันจากปากสู่ปาก หรือวิธีบอกเล่ากล่าวสอนจากอาจารย์สู่ศิษย์โดยโวหารต่างๆ เป็นเวลาถึง ๔ พุทธศตวรรษ จึงได้รับการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานในคราวสังคายนาครั้งที่ ๕ ในประเทศศรีลังกา เมื่อพุทธศักราช ๔๓๓ ตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้ ถ้าในสมัยใดมีความผันเพื่อเลอะเลือนจำกันมาผิด มีข้อบกพร่องผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีคำสอนของลัทธิอื่นเข้ามาปะปนในพระไตรปิฎก อันเป็นเหตุให้พระสงฆ์ประพฤติดิพิดหลักพระธรรมวินัย บรรดาพระอรหันต์หรือพระมหาเถระในยุคสมัยนั้นๆ ก็จะต้องถือเอาเป็นการธุระดำเนินการประชุมพระสงฆ์ทำสังคายนาเพื่อสอบทานสวดรับรองความถูกต้องพร้อมกันเป็นครั้ง ๆ โดยประวัติการทำสังคายนานั้น สามครั้งแรกทำในประเทศอินเดีย ครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕

ทำในประเทศศรีลังกา ซึ่งในการทำสังคายนาครั้งที่ ๕ นี้เอง พระเถระ
 สังคีติกจารย์ทั้งหลายได้คำนึงถึงว่า “ในอนาคต กุลบุตรคงมีศรัทธาน้อยลง
 และปัญญาที่จะทรงจำพระธรรมวินัยสืบอายุพระพุทธศาสนาคงน้อยลงด้วย
 ควรที่คณะสงฆ์จะสังคายนาพระธรรมวินัยแล้วลงบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์
 อักษร” เพราะประจักษ์ที่พวกทมิฬไม่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งปกครอง
 ประเทศศรีลังกาแล้วทำให้เกิดภัยพิบัติอย่างใหญ่หลวงต่อพระพุทธศาสนา
 เป็นเหตุให้พระภิกษุสาวกทั้งหลายต่างพากันปลีกตนไปอยู่ตามป่าเขาอย่าง
 ลำเค็ญ มีความผัดเคืองด้วยภิกษาหาร ต้องอดทนอยู่อย่างลำบากถึง ๑๒ ปี
 แต่ท่านเหล่านั้นหาคำนึงถึงความลำบากทางกายของตนไม่ ต่างช่วยกัน
 ทรงจำพระไตรปิฎกท่านละหนึ่งนิกายบ้าง สองนิกายบ้าง ถึงแม้ไม่มีอะไร
 จะฉับเป็นภัตตาหาร ก็ฉันใบไม้แทน เพื่อให้ร่างกายมีกำลังทรงอยู่เพียงเพื่อ
 สาระยายท่องบ่นทบทวนพระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้พระไตรปิฎก
 ที่ทรงจำไว้นั้นสูญไปพร้อมกับชีวิตของท่าน เพราะขณะนั้นพระภิกษุสาวกที่
 ทรงจำพระไตรปิฎกได้มีจำนวนน้อยเต็มที บางท่านเกิดเตโชธาตุในท้องกำเร็บก็
 ต้องนอนเอาทรายกลบท้อง เพื่อให้ดูดความร้อนจากร่างกายแล้วสาระยาย
 ทบทวนพระไตรปิฎกนั้นมิให้เสื่อมเลือนสูญหายไป เมื่อได้ประจักษ์ชัดถึงการ
 ทรงจำพระไตรปิฎกด้วยวิธีมุขปาฐะว่าไม่อาจจะรักษาพระไตรปิฎกไว้ได้ต่อไป
 จึงได้มีมติจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยภาษามคธ
 พร้อมทั้งจารึกอรรถกถา (คัมภีร์อธิบายความแห่งพระไตรปิฎก) ด้วยภาษา
 สิงหล แล้วนำสืบเผยแพร่ไปยังประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา และ
 ต่อมาเมื่อวิทยาการด้านการพิมพ์เจริญขึ้น ได้มีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็น
 รูปเล่มหนังสือ โดยใช้อักษรของประเทศนั้น ๆ จึงปรากฏเป็นพระไตรปิฎก
 ฉบับอักษรสิงหล ฉบับอักษรเทวนาครี ฉบับอักษรพม่า ฉบับอักษรขอม
 ฉบับอักษรไทย ฉบับอักษรโรมัน ฉบับอักษรมอญ เป็นต้น และเมื่อจะจัด

พิมพ์หรือจัดสร้างซ้ำแต่ละครั้งเนื่องในวโรกาสสำคัญๆ ก็จะมีการสังคายนา ตรวจชำระสอบทานเพื่อคงความบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยการนำคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับอักษรต่าง ๆ มาเทียบเคียงกัน ตรวจสอบให้ลงกันสมกันเป็นสำคัญ โดยมีการจัดทำเครื่องหมายวรรคตอน จัดทำเชิงอรรถแสดงปาฐะที่ต่างกัน พร้อมทั้งจัดทำดัชนีคือปทานุกรม นามานุกรม คาถานุกรม และอัมมประเภท แสดงลำดับหมวดธรรม เพื่อสะดวกในการสืบค้นดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย ได้นำพระไตรปิฎกจากประเทศศรีลังกามาสืบทอด ศึกษาเล่าเรียนกันโดยลำดับ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการสังคายนาตรวจชำระ สอบทานพระไตรปิฎกในประเทศไทย มีประวัติการดำเนินงานในแต่ละยุค สมัยที่พระบรมมหาราชวังไทยผู้ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็น พุทธมามกะ ทรงโปรดฯ รับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังปรากฏตามหลักฐาน ที่บันทึกไว้ ดังนี้

ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ได้มีการสังคายนา พระไตรปิฎกจารึกลงในใบลานด้วยอักษรธรรมล้านนาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พุทธศักราช ๒๐๒๐ ต่อมา ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ภายหลังจากที่ทรงกู้อิสรภาพจัดการบ้านเมืองไทยเสร็จแล้ว ทรงใฝ่พระทัยในการพระพุทธานุศาสนเป็นอย่างยิ่ง ทรงปรารภว่าพระไตรปิฎก กระจายกระจายเสียหายไปมาก จึงทรงโปรดฯ ให้อัญเชิญพระไตรปิฎกจาก เมืองนครศรีธรรมราชซึ่งมีความสมบูรณ์มารวบรวมไว้ที่กรุงธนบุรี เมื่อ พุทธศักราช ๒๓๑๓

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๑ พระบาท สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงโปรดฯ ให้รวบรวม คัมภีร์พระไตรปิฎกในส่วนที่กระจายกระจายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วทรงอาราธนา พระเถรานุเถระและเชษฐราชบัณฑิตผู้ทรงความรู้ ให้ทำการสังคายนาตรวจ

ชำระพระไตรปิฎก แล้วทรงโปรดฯ ให้ช่างคัดลอกจำลองพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาจารึกด้วยอักษรขอมลงในใบลาน จำนวน ๓,๗๘๖ ผูกพร้อมทั้งปิดทองหีบ ปกหน้า ปกหลัง และกรอบ เรียกว่า **พระไตรปิฎกฉบับทอง** ต่อมา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงโปรดฯ ให้มีการซ่อมส่วนคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ชำรุดให้สมบูรณ์ และทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า **ฉบับรดน้ำแดง** แม้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎก ๕ ฉบับ มี**ฉบับรดน้ำเอก** **ฉบับเทพชุมนุม** เป็นต้น พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้อาราธนาพระมหาเถระเข้าไปถวายพระธรรมเทศนาในพระบรมมหาราชวัง โดยให้เรียบเรียงพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นสำนวนพระธรรมเทศนา และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ขาดหายไปให้ครบสมบูรณ์ พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า **ฉบับล่องชาด**

พระไตรปิฎกทั้ง ๔ รัชสมัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ดังกล่าวมานี้ยังเป็นภาษาบาลีอักษรขอม ดังนั้น ในปีพุทธศักราช ๒๔๓๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการสังคายนาชำระพระไตรปิฎกและปรีวรตบาลีอักษรขอมเป็นบาลีอักษรไทย และทรงโปรดฯ ให้จัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือขึ้นเป็นครั้งแรก จำนวน ๓๙ เล่ม รวม ๑,๐๐๐ ชุด เพื่อฉลองในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชประสงค์อุทิศพระราชกุศลถวายแด่พระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระต้นฉบับที่ขาดหายไปเพิ่มอีกจากที่มีอยู่ ๓๙ เล่ม และจัดพิมพ์เป็น ๔๕ เล่ม จบบริบูรณ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพรรษาที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญ

พุทธกิจ การตรวจชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้คณะสงฆ์กระทำอย่างโอฬารยิ่ง โดยปรับปรุงแก้ไขเครื่องหมายวรรคตอน ใช้เครื่องหมายพินทุแทนยามักการ เริ่มจัดทำตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๖๔ จนถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๓ จึงแล้วเสร็จ และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า สยามรณฺทสฺส เตปิฎกํ : พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ พิมพ์จำนวน ๑,๕๐๐ ชุด ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดพิมพ์ คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทยครบสมบูรณ์ และพระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐนี้ได้มีการพิมพ์ซ้ำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม พระไตรปิฎกที่ได้รับการตรวจชำระและจัดพิมพ์ทั้งหมด นับแต่สมัยโบราณมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ เป็นภาษาบาลีหรือภาษามคร แม้จะได้มีการแปลเป็นภาษาไทยมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ยังมิได้มีการแปลอย่างเป็นทางการในนามของคณะสงฆ์ จึงต่อมา ในปีพุทธศักราช ๒๔๔๓ คณะสงฆ์โดยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ ได้ประชุมกันดำเนินการ แปลพระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นภาษาไทยบริบูรณ์และจัดพิมพ์เป็นครั้งแรก เรียกว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง โดยแปลตามความในพระไตรปิฎกภาษาบาลี แล้วพิมพ์เป็นเล่ม ๒,๕๐๐ ชุด ชุดละ ๔๐ เล่ม เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระชนมายุของพระพุทธเจ้าส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งแปลเป็นสำนวนเทศนา โดยถือเอาพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐเป็นต้นฉบับ พิมพ์ลงในใบลาน ๑,๒๕๐ กัณฑ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระอรหันตสาวกในครั้งพุทธกาลที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยมีนัยหมายเพื่อประชุมฟังพระโอวาทปาติโมกข์ในคราวจาตุรงคสันนิบาต ดิถีเพ็ญแห่งมาฆมาส อนึ่ง การแปลและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกครั้งนี้กระทำเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสที่พระพุทธศาสนาได้ดำรงมั่นมาครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ อีกส่วนหนึ่งด้วย

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงนี้ คณะสงฆ์ได้ดำเนินการตรวจชำระจัดพิมพ์สืบต่อมาเนื่องในวโรกาสสำคัญอีก ๓ วาระ รวมเป็น ๔ วาระด้วยกัน

กล่าวคือ วาระที่ ๒ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด ชุดละ ๔๕ เล่ม วาระที่ ๓ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด และวาระที่ ๔ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด เนื่องในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระราชดำริว่า พระพุทธวจนะอันเรียกว่าพระไตรปิฎกย่อมเป็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบใด ก็ย่อมเป็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติให้เป็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความงอกงามรุ่งเรืองอยู่ตราบนั่น จึงทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการสังคายนาพระไตรปิฎกถวายตามที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ถวายพระพร เนื่องในมงคลดิถีที่มีพระชนมพรรษาจะบรรจบ ๕ รอบนักษัตร ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ และมีพระบรมราชโองการประกาศขออาราธนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ พระสงฆ์เปรียญธรรม พร้อมด้วยศาสนบัณฑิต เป็นการธุระดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพื่อความเจริญรุ่งเรืองสถาพรแห่งพระบวรพุทธศาสนาสืบไป

การสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกเนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ นี้ คณะสงฆ์ได้มอบให้กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมการศาสนา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับสนองงานคณะสงฆ์ขณะนั้นเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โดยรัฐบาลซึ่งมี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น

นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้จัดสรรงบประมาณอุดหนุน และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีพระฤกษ์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วได้ดำเนินการสังคายนาตรวจชำระในรูปของคณะกรรมการ ประกอบด้วย คณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการปาสิวิโสธกะ คณะกรรมการมหิการแห่งสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการศาสนบัณฑิต ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ และคณะกรรมการดำเนินการและประสานงาน และมีสิ่งขานุมัติให้ใช้ตำหนักสมเด็จพระ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นสถานที่ตรวจชำระ โดยนำพระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นฉบับหลวงแล้วนั้นมาตรวจสอบให้มีความถูกต้องทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย กล่าวคือ ในส่วนของฉบับภาษาบาลี ได้ใช้ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ เป็นต้นฉบับสอบเทียบกับพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ โดยได้ตั้งข้อ ย่อหน้า ยกหัวข้อสูตรหรือมาติกาให้เห็นชัดเจน และได้อ้างหน้าคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ฉบับฉกฐสังคีติ (อักษรพม่า) ฉบับอักษรเทวนาครี และฉบับอักษรโรมัน ในบรรทัดแรกของหน้านั้นๆ เพื่อสะดวกต่อการค้นคว้าของนักศึกษา รวมทั้งบอกเลขบรรทัดแต่ละหน้าของพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีนี้ไว้ด้วย สำหรับฉบับภาษาไทย ได้นำ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง มาเป็นต้นฉบับในการตรวจสอบพิจารณาสำนวนแปล

การดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกตามที่กล่าวมานี้ได้แล้วเสร็จทันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า ทฤษฎภูสสุต สงคีติเตปิฎก ๒๕๓๐ พุทธวสุเส : พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ โดยจัดพิมพ์ฉบับภาษาบาลีจำนวน ๑,๐๐๐ ชุด และจัดพิมพ์ฉบับภาษาไทย จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด

ต่อมา พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยดังกล่าวนี้ได้มีพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธา

สร้างถวายเป็นพระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์ที่มีความสำคัญ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงเตรียมการที่จะจัดพิมพ์ซ้ำ แต่เพื่อให้เป็นไปตามประเพณีที่ทำกันมา คือก่อนจะจัดพิมพ์พระไตรปิฎกแต่ละครั้ง ต้องมีการประชุมสงฆ์ผู้ทรงความรู้และศาสนบัณฑิตตรวจชำระสอบทานความถูกต้องในเบื้องต้น กอปรกับได้พิจารณาเห็นว่าพระไตรปิฎกฉบับสังคายนาฯ ในส่วนภาษาบาลีนั้น แม้จะดำเนินการตรวจชำระจากคณะกรรมการสังคิตติการกสงฆ์ในครั้งนั้นมาแล้ว แต่ก็ยังมีปาฐะที่บกพร่องผิดพลาดอยู่บ้างในบางเล่ม บางสูตร บางข้อ ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดด้านเวลาและขั้นตอนการจัดพิมพ์เป็นสำคัญ แม้ในส่วนฉบับภาษาไทยก็ปรากฏว่าสูตรเดียวกันซึ่งมีบทพระบาลีเหมือนกัน หรือข้อความพระบาลีอย่างเดียวกันแต่ปรากฏต่างที่กัน กลับมีข้อความสำนวนแปลที่ไม่ลงกันสมกัน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเกิดจากคณะกรรมการแปลมีหลายชุดจึงแปลสำนวนต่างกัน แต่เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนาสำหรับศึกษาค้นคว้าอ้างอิงของพุทธบริษัท หาใช่เป็นหนังสืออ่านทั่วไปไม่ แม้จะเป็นฉบับภาษาไทยก็ควรที่จะมีเอกภาพในด้านสำนวนคำแปลที่เป็นแบบอย่าง และมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของบัณฑิตชน ดังนั้น เพื่อให้การจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเผยแพร์ในปัจจุบันมีข้อบกพร่องผิดพลาดน้อยที่สุด คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงแต่งตั้งคณะกรรมการสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกฉบับสังคายนาฯ ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้มีฉันทานุมัติชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ ทั้ง ๔๕ เล่ม เป็นอันดับแรก โดยกำหนดแนวทาง คือ ให้สอบทานคำแปลของพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาให้ถูกต้องสมบูรณ์ มิให้ตกหล่นคลาดเคลื่อนจากบทปาฐะในพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา หากพบว่าตกหล่น ก็แปลเพิ่มให้สมบูรณ์ หากพบว่าคลาดเคลื่อน ก็แปลให้ถูกต้องตามนัยอรรถกถา และหากพบว่าสำนวนคำแปลของสูตรใด หรือข้อใดที่ปรากฏหลายที่ทั้งในเล่มเดียวกันหรือ

ต่างเล่มไม่ตรงกัน ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับฉบับภาษาบาลีแล้วปรากฏว่ามีข้อความพระบาลีอย่างเดียวกัน ก็ปรับแก้สำนวนให้ตรงกัน เป็นต้น

คณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้เพียรพยายามดำเนินการตรวจสอบต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาสำเร็จเพียงขั้นตอนการสอบทานคำแปลมิให้ตกหล่นจากต้นฉบับภาษาบาลี โดยมีได้ปรับแก้สำนวนคำแปลที่ลักลั่นกันในบางสูตรให้ลงกันสมกัน จึงต่อมา คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ได้มีมติให้ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต) วัดราชโอรสาราม รับเป็นการธุระดำเนินการสานต่อในขั้นตอนที่เหลือให้สำเร็จเรียบร้อย ซึ่งในเบื้องต้น พระธรรมกิตติวงศ์ ได้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ที่คณะกรรมการดังกล่าวได้สอบทานคำแปลกับฉบับภาษาบาลีไว้แล้วนั้นมา ให้คณะศิษย์ดำเนินการบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์เพื่อให้เกิดความสะดวกในการปรับแก้สำนวนและการเชื่อมโยงข้อมูลแล้วได้ศึกษาการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อที่จะได้ดำเนินการปรับแก้สำนวนคำแปลในเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง อันเป็นการลดขั้นตอนที่ไม่ต้องพิมพ์ข้อมูลออกมาเป็นรูปเพื่อตรวจและสั่งแก้ ซึ่งช่วยประหยัดทั้งด้านเวลาและวัสดุประกอบการพิมพ์ พร้อมทั้งได้เตรียมรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระไตรปิฎกภาษาไทยจากแหล่งต่างๆ ที่พระโหราณาจารย์ได้แปลไว้ เช่น พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับอื่นๆ เพื่อจัดทำมาเป็นอุปการะสอบทานเทียบเคียงประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปล และที่สำคัญ ได้นำคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่นายพร รัตนสุวรรณ ได้ประชุมศาสนบัณฑิตตรวจชำระและจัดพิมพ์อย่างครบบริบูรณ์มาเป็นอุปกรณ์ประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปลให้ถูกต้องตามพุทธานุญาต นอกจากนี้ยังได้จัดหาซีดีรอมพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ที่มหาวิทยาลัยมหิดลจัดทำไว้มานำสืบค้นข้อความพระบาลีที่ซ้ำกันเพื่อจะได้ปรับสำนวนคำแปลให้เป็นเอกภาพกันอีกด้วย เมื่อเสร็จขั้นตอนการบันทึกข้อมูลดังกล่าวแล้ว จึงได้ดำเนินการ

ปรับแก้ข้อมูลสำนวนคำแปลพระไตรปิฎกภาษาไทยในเครื่องคอมพิวเตอร์ไปตามลำดับเล่ม จนแล้วเสร็จทั้ง ๔๕ เล่ม พร้อมทั้งจะให้พิสูจน์อักษรก่อนเสนออนุมัติจัดพิมพ์ แต่ได้พิจารณาเห็นว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับสังคายนาที่พระโบราณจารย์ได้แปลและจัดทำไว้นั้น มิได้ทำเชิงอรรถคือคำอธิบายศัพท์หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจไว้ ดังนั้น เพื่อเอื้อประโยชน์ ในการอ่านพระไตรปิฎกให้เข้าใจสำหรับประชาชนทั่วไปและสามารถเป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิงที่ถูกต้องอันเหมาะสมแก่ยุคสมัยปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงได้เพิ่มขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถขึ้นโดยกำหนดแนวทางในการจัดทำ คือทำคำอธิบายเฉพาะคำศัพท์วิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งแปลทับศัพท์ไว้หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจ โดยตรวจดูคำอธิบายจากคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาฯ ที่อธิบายหรือแยกประเภทศัพท์หรือข้อความแห่งพระบาลีนั้นๆ เป็นเบื้องต้นแล้วแปลสรุปความเป็นภาษาไทยที่กะทัดรัด พร้อมทั้งอ้างอิงคัมภีร์อรรถกถาเป็นอักษรย่อและบอกเล่มหรือหน้าไว้ในวงเล็บเพื่อประโยชน์ในการสืบค้นอ้างอิงของผู้ต้องการหลักฐานอ้างอิงหรือต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูง ในกรณีคำแปลภาษาไทยที่ไม่นิยมใช้ซึ่งเกรงว่าคนทั่วไปอ่านแล้วไม่เข้าใจและต้องเสียเวลาเปิดดูความหมายในพจนานุกรม โดยที่คัมภีร์อรรถกถาก็ไม่ได้ให้คำอธิบายไว้ เช่น คำว่า ทิม ซึ่งหมายถึงศาลาแถวหรือห้องแถวสำหรับเป็นที่พักหรือเก็บของ ก็ได้ทำเชิงอรรถไว้โดยอ้างที่มาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรืออธิบายเพิ่มเติมตามสมควร พร้อมทั้งบอกหน้ากำกับไว้เพื่อการสืบค้น เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถพร้อมทั้งจัดหน้าบรรดตอนนี้ได้อาศัยความละเอียดและใช้เวลาในการจัดทำเป็นอย่างมาก

การจัดทำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ เพื่อเสนอจัดพิมพ์ดังกล่าวนี้ ได้ใช้เวลาในการดำเนินการจัดทำเป็นเวลานาน จึงแล้วเสร็จเป็นข้อมูลต้นฉบับอยู่ในคอมพิวเตอร์ ในส่วนของการจัดทำต้นฉบับ

พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ นั้นยังมิได้มีการตรวจชำระสอบทานแต่อย่างใด จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ประสงค์ให้พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทรงดำรงอยู่ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์อันเกี่ยวเนื่องกับการพระพุทธรูปศานน นอกจากจะทรงอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้สามารถบริหารงานปกครอง งานการศึกษา งานเผยแผ่ งานสาธารณูปการ งานสาธารณสงเคราะห์ และงานการศึกษาสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว พระราชกรณียกิจอันเกี่ยวเนื่องกับการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธรูปศานนอีกส่วนหนึ่ง ก็คือทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระจัดพิมพ์พระไตรปิฎก ซึ่งพระราชกรณียกิจส่วนนี้ได้อำนวยผลให้พระสงฆ์และประชาชนมีหลักในการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธรูปศานน อันก่อให้เกิดความดำรงมั่นคงแห่งพระพุทธรูปศานนคู่กับชาติไทยตราบนานทุกวันนี้ ดังนั้น ในมหามงคลโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๙๕ นับเวลาถึงปัจจุบัน เป็นปีที่ ๖๐ สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ได้เสด็จดำรงสยามรัฐสีมาราชอาณาจักร ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์มั่นคงอยู่ในทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตร ประสิทธิ์ประสาทความไพบุลย์รุ่งเรืองวัฒนาสถาพร ทรงพระมหากรุณาแก่วงศ์นิกรถ้วนหน้า คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม สำนักในพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อพสกนิกร ประเทศชาติ และพระพุทธรูปศานน จึงมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อเป็นการเฉลิมพระบุญญาธิการและเฉลิมพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อเป็นการสืบสานพระไตรปิฎกให้เป็น

หลักสำคัญของพระพุทธศาสนาในการศึกษาสัมมาปฏิบัติของพุทธบริษัท ซึ่งกิจกรรมส่วนนี้นับเป็นหนึ่งในแปดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๔ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาดันฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ประกอบด้วยบรรพชิต ๔๐ รูป คฤหัสถ์ ๔ คน รวม ๔๔ รูป/คน โดยมี สมเด็จพระพุทธมอญ (เกี่ยว อุปเสโน ป.ธ. ๙) วัดสระเกศ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานกรรมการ พระพรหมมุนี (จันท์ พรหมคฺคโต ป.ธ. ๙) วัดบวรนิเวศวิหาร พระพรหมเวที (สนิท ชวนปญฺโญ ป.ธ. ๙) วัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นรองประธานกรรมการ และพระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙) วัดเทวราชกุญชร เป็นเลขานุการ ซึ่งต่อมา เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๙ คณะกรรมการ ฯ นี้ได้ประชุมพิจารณาแนวทางในการดำเนินงานจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ และได้ข้อสรุปเป็นแนวปฏิบัติว่า ในการดำเนินงานตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาบาลี ให้นำพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับในการตรวจชำระ และให้นำพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ มาเทียบเคียงโดยให้ทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกันไว้ ส่วนการตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาไทย ให้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ ที่พระธรรมกิตติวงศ์และคณะได้จัดทำไว้แล้ว ตามมติมหาเถรสมาคม มาตรวจสอบคำแปลและจัดทำหัวข้อให้ตรงกันกับพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ ที่คณะกรรมการตรวจชำระแล้ว ทั้งนี้ ประธานคณะกรรมการฯ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานกองงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เป็น ๓ กอง คือ

[๒๒]

๑. คณะทำงานกองงานพระวินัยปิฎก จำนวน ๒๕ รูป/คน มีพระธรรมคุณาภรณ์ (เอื้อน หาสมโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดสามพระยา เป็นประธาน

๒. คณะทำงานกองงานพระสุตตันตปิฎก จำนวน ๑๙ รูป มีพระวิสุทธิวงศาจารย์ (วิเชียร โนนมคฺฉโน ป.ธ. ๙, พธ.ด. กิตติมศักดิ์) วัดปากน้ำ เป็นประธาน

๓. คณะทำงานกองงานพระอภิธรรมปิฎก จำนวน ๒๑ รูป/คน มีพระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดพิชยญาติการาม เป็นประธาน

ในการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาบาลีนั้น ได้นำพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศมาเทียบเคียงตรวจสอบทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกัน จำนวน ๗ ฉบับ ประกอบด้วยพระไตรปิฎกบาลี อักษรไทย ๓ ฉบับ คือ (๑) ทพยรรณจสฺส สงคฺคิตฺเตปิฏกํ (๒๕๓๐ พุทธวสุเส) (๒) สยามรรณจสฺส เตปิฏกํ (๒๕๒๕ พุทธวสุเส) (๓) มหาจุฬาลงคปิฏกํ (อนุสรณีย์ ๒๕๐๐ พุทธวสุเส) และพระไตรปิฎกบาลีอักษรต่างประเทศ ๔ ฉบับ คือ (๑) ฉนฺนจสงคฺคิตฺเตปิฏกํ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรพม่า ฉบับฉนฺนจสงคฺคิตฺเตปิฏกํ พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๔) (๒) อังคิลิสเตปิฏกํ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรโรมัน ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์) (๓) สิทฺธิเตปิฏกํ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรสิงหล) (๔) นาลันทาทเวนาครีปาเลเตปิฏกํ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรเทวนาครี ฉบับมหาวิทยาลัยนาแลนด์)

คณะทำงานแต่ละกองงานได้เพียรพยายามพิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นต้นมา จึงทำให้การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

บัดนี้ การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลี และภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ได้บรรลุผลเสร็จสิ้นแล้ว นับว่า สำเร็จได้โดยอาศัยพระบารมีพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริยาธิราช กอปรด้วยความวิริยะอุตสาหะอุทิศเวลาเป็นพุทธบูชาของคณะกรรมการ พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตผู้ดำเนินการพิจารณาตรวจต้นฉบับและความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และอานุภาพแห่งกุศลเจตนาในการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์ พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งนี้ จง เป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตใน ไอศวรรยราชสมบัติ ทั้งสุขโสมนัสสวัสดีจงเกิดมีในทุกสถาน ขอให้รัฐบาล ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจงประสบความสำเร็จในการบริหารราชการ แผ่นดิน ขออาณานิคมประชาราษฎร์และสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าจงอยู่เย็นเป็นสุข ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร เจริญงอกงามในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมา สัมพุทธเจ้าตลอดจิรัจ्ฐิตกาล เทอญ

สทา ทิปปตฺตํ สทฺธมฺโม ตถาคตปฺปเวทิตो
ทสฺสเสนฺโต สพฺพโลกสฺส อุมฺมคฺคํ วิสฺสุทฺธิยา.

ขอพระสังฆธรรมที่พระตถาคตเจ้าทรงประกาศไว้ แสดง
ทางตรงเพื่อความบริสุทธิ์แก่โลกทั้งปวง จงรุ่งเรืองทุกเมื่อ เทอญ.

THE PALĪ ALPHABET IN THAI AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

อ = a -า = ā อิ = i -ี = ī อุ = u -ู = ū เ- = e โ- = o

CONSONANTS WITH VOWEL “A”

ก = ka	ข = kha	ค = ga	ฃ = gha	ง = ṅa
จ = ca	ฉ = cha	ช = ja	ฌ = jha	ญ = ña
ฎ = ṭa	ฐ = ṭha	ฑ = ḍa	ฒ = ḍha	ณ = ṇa
ด = ta	ถ = tha	ท = da	ธ = dha	น = na
ป = pa	ผ = pha	พ = ba	ภ = bha	ม = ma

ย = ya ร = ra ล = la ว = va ส = sa ห = ha พ = ḷa ° = ṁ

VOWELS IN COMBINATION

ก = ka กา = kā กิ = ki กี = kī กุ = ku กู = kū เก = ke โก = ko
 ข = kha ขา = khā ขิ = khi ขี = khī ขุ = khu ขู = khū เข = khe โข = kho

FIGURES

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

ทฤษฎารุจสส เตปิฏเก สงเกตวิญญาปนํ

- อ. = อิงคสิสเตปิฏกํ
- จ. = จญฺจสงคีติเตปิฏกํ
- ทย. = ทฤษฎารุจสส สงคีติเตปิฏกํ (๒๕๓๐ พุทฺธวสฺส)
- เท. = นาลนุทาเทวนาคริปาลิเตปิฏกํ
- โป. = โปราณเตปิฏกํ
- มหา. = มหาจุพาเตปิฏกํ (อนุสสรณียํ ๒๕๐๐ พุทฺธวสฺส)
- สี. = สีหพเตปิฏกํ
- สยา. = สยามารุจสส เตปิฏกํ (๒๕๒๕ พุทฺธวสฺส)

สูตรนตปิฎก สัตตนิคายสูตร

มหาวารุคสัตตปาติยา

กิตตนปต

มติก

อง

๑. มคสัตต

๑. อวิชชาวค

๑. วิชาสัตต	๑
๒. อุตตต	๒
๓. สารีปุตต	๓
๔. ชาณสโสณิพราหมณ	๔
๕. ติมตติย	๕
๖. ปจมอณตตริกขุ	๖
๗. ทุติยอณตตริกขุ	๗
๘. วมค	๑๐
๙. สุก	๑๒
๑๐. นนทีย	๑๓

๒. ฬารวค

๑. ปจมฬาร	๑๔
๒. ทุติยฬาร	๑๖

มัทติกา

องฺเก

๓.	เสกขสุตฺตํ	๑๗
๔.	ปจฺมอุปฺปาทสุตฺตํ	๑๗
๕.	ทุตฺติยอุปฺปาทสุตฺตํ	๑๗
๖.	ปจฺมปริสฺสุทฺตสุตฺตํ	๑๘
๗.	ทุตฺติยปริสฺสุทฺตสุตฺตํ	๑๘
๘.	ปจฺมกุกฺกุฏารามสุตฺตํ	๑๘
๙.	ทุตฺติยกุกฺกุฏารามสุตฺตํ	๑๙
๑๐.	ตติยกุกฺกุฏารามสุตฺตํ	๒๐

๓. มิจฺจนตฺตวาทโก

๑.	มิจฺจนตฺตสุตฺตํ	๒๑
๒.	อกุสลธมฺมสุตฺตํ	๒๑
๓.	ปจฺมปฏฺฐิปทาสุตฺตํ	๒๑
๔.	ทุตฺติยปฏฺฐิปทาสุตฺตํ	๒๒
๕.	ปจฺมอสนฺปปริสฺสสุตฺตํ	๒๓
๖.	ทุตฺติยอสนฺปปริสฺสสุตฺตํ	๒๓
๗.	กุมฺภสุตฺตํ	๒๔
๘.	สมาธิสุตฺตํ	๒๔
๙.	เวทนาสุตฺตํ	๒๕
๑๐.	อุตฺตติยสุตฺตํ	๒๕

มัททิกา

อังกูร

๔. ปฏิปตฺติวคฺโค

๑.	ปจฺมปฏิปตฺติสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส	๒๗
๒.	ทฺตฺติยปฏิปตฺติสฺสฺสฺสฺส	๒๗
๓.	วิริทฺทสฺสฺสฺส	๒๘
๔.	ปารํภคฺคสฺสฺส	๒๘
๕.	ปจฺมสามณฺณสฺสฺส	๒๙
๖.	ทฺตฺติยสามณฺณสฺสฺส	๒๙
๗.	ปจฺมพฺรหฺมณฺณสฺสฺส	๓๐
๘.	ทฺตฺติยพฺรหฺมณฺณสฺสฺส	๓๐
๙.	ปจฺมพฺรหฺมจฺริยสฺสฺส	๓๑
๑๐.	ทฺตฺติยพฺรหฺมจฺริยสฺสฺส	๓๑

๕. อณฺณคิตฺตฺติยเปยฺยาลวคฺโค

๑.	รํควิรํคสฺสฺส	๓๓
๒ - ๗.	สณฺโณชนปฺปหํนํทิสฺสฺส	๓๓
๘.	อนฺนปาทาปริณิพฺพานสฺสฺส	๓๔

๖. สุริยเปยฺยาลวคฺโค

๑.	กฺลฺยาณมิตฺตสฺสฺส	๓๖
๒ - ๖.	สึลสมฺปทาทิสฺสฺส	๓๖
๗.	โยนิโสมนสิการสมฺปทาสฺสฺส	๓๗
๑.	กฺลฺยาณมิตฺตสฺสฺส	๓๘
๒ - ๖.	สึลสมฺปทาทิสฺสฺส	๓๘

มาตรา

องเก

๗. โยนิโสมนสิการสมปทาสุตฺตํ ๓๙

๗. เอกธมมเปยฺยาลวकुโก

๑.	กลุยาณमितฺตสุตฺตํ	๔๐
๒ - ๖.	สีลสมปทาทีสุตฺตปญจกํ	๔๐
๗.	โยนิโสมนสิการสมปทาสุตฺตํ	๔๑
๑.	กลุยาณमितฺตสุตฺตํ	๔๑
๒ - ๖.	สีลสมปทาทีสุตฺตปญจกํ	๔๒
๗.	โยนิโสมนสิการสมปทาสุตฺตํ	๔๒

๘. ทุติยเอกธมมเปยฺยาลวकुโก

๑.	กลุยาณमितฺตสุตฺตํ	๔๔
๒ - ๖.	สีลสมปทาทีสุตฺตปญจกํ	๔๔
๗.	โยนิโสมนสิการสมปทาสุตฺตํ	๔๕
๑.	กลุยาณमितฺตสุตฺตํ	๔๕
๒ - ๖.	สีลสมปทาทีสุตฺตปญจกํ	๔๖
๗.	โยนิโสมนสิการสมปทาสุตฺตํ	๔๗

๙. กงฺคาเปยฺยาลวकुโก

๑.	ปจฺมปาจิณินฺนสุตฺตํ	๔๘
๒ - ๕.	ทุติยาทีปาจิณินฺนสุตฺตจตุกกํ	๔๘
๖.	จฏฺฐปาจิณินฺนสุตฺตํ	๔๙
๑.	ปจฺมสมุทฺทนินฺนสุตฺตํ	๕๐
๒ - ๖.	ทุติยาทีสมุทฺทนินฺนสุตฺตปญจกํ	๕๐

มาติกา

องฺเก

ทุติยคฺงคาเปยฺยาลวคฺโค

๑.	ปจฺมปาจันนินฺนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส	๕๓
๒ - ๖.	ทฺตฺติยาทฺติปาจันนินฺนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส	๕๓
๗.	ปจฺมสมุทฺททฺทินฺนสฺสฺสฺสฺส	๕๔
๘ - ๑๒.	ทฺตฺติยาทฺติสมุทฺททฺทินฺนสฺสฺสฺสฺส	๕๕
๑๓.	ปจฺมปาจันนินฺนสฺสฺสฺส	๕๖
๑๔ - ๑๘.	ทฺตฺติยาทฺติปาจันนินฺนสฺสฺสฺส	๕๖
๑๙.	ปจฺมสมุทฺททฺทินฺนสฺสฺส	๕๗
๒๐ - ๒๔.	ทฺตฺติยาทฺติสมุทฺททฺทินฺนสฺสฺส	๕๘
๒๕.	ปจฺมปาจันนินฺนสฺสฺส	๕๙
๒๖ - ๓๐.	ทฺตฺติยาทฺติปาจันนินฺนสฺสฺส	๕๙
๓๑.	ปจฺมสมุทฺททฺทินฺนสฺส	๖๐
๓๒ - ๓๖.	ทฺตฺติยาทฺติสมุทฺททฺทินฺนสฺส	๖๑

๑๐. อปฺปมาทวคฺโค

๑.	ตถาคตสฺสฺส	๖๓
๒.	ปทสฺส	๖๕
๓ - ๗.	กฺกฺกาทิสฺสฺส	๖๖
๘ - ๑๐.	จณฺทิมาทิสฺส	๖๗

๑๑. พลกรณียวคฺโค

๑.	พลสฺส	๖๙
๒.	พีชสฺส	๗๑

มาติกา

องฺก

๓.	นาคสูตร	๗๒
๔.	รุกขสูตร	๗๓
๕.	กุมภสูตร	๗๓
๖.	สุกสูตร	๗๔
๗.	อากาศสูตร	๗๕
๘.	ปจฺจเมฆสูตร	๗๖
๙.	หุติยเมฆสูตร	๗๗
๑๐.	นาวาสสูตร	๗๗
๑๑.	อาคนตุกสูตร	๗๘
๑๒.	นทีสูตร	๘๐

๑๒. เอสนาคุโก

๑.	เอสนาสูตร	๘๒
๒.	วิชาสูตร	๘๔
๓.	อาสวสูตร	๘๕
๔.	ภาวสูตร	๘๕
๕.	หุกขสูตร	๘๖
๖.	ขีลสูตร	๘๖
๗.	มลสูตร	๘๖
๘.	นิมฺมสูตร	๘๗
๙.	เวทนาสูตร	๘๗
๑๐.	ตณฺหาสูตร	๘๗
๑๑.	ตสินาสูตร	๘๘

มัตติกา

อังก

๑๓. โอมวคโค

๑. โอมสตุต	๙๐
๒. โยคสตุต	๙๐
๓. อุปาทานสตุต	๙๐
๔. คณสตุต	๙๑
๕. อนุสยสตุต	๙๑
๖. กามคุณสตุต	๙๒
๗. นีวรณสตุต	๙๒
๘. อุปาทานกษณสตุต	๙๓
๙. โอรัมภาคียสตุต	๙๓
๑๐. อุทธรณภาคียสตุต	๙๓

๒. โพษณงคสตุต

๑. ปพพตวคโค

๑. หิมวณตสตุต	๙๖
๒. กายสตุต	๙๗
๓. สีลสตุต	๑๐๑
๔. วตถสตุต	๑๐๔
๕. ภิกขุสตุต	๑๐๖
๖. กุณภคียสตุต	๑๐๗
๗. กุณการสตุต	๑๑๐

มัตติกา

องฺเก

๘.	อุปวาณสูตร	๑๑๑
๙.	ปจฺมอุปฺปนฺนสูตร	๑๑๒
๑๐.	ทุตฺติยอุปฺปนฺนสูตร	๑๑๒

๒. กิถานวคฺโค

๑.	ปาณสูตร	๑๑๔
๒.	ปจฺมสุริยฺยปมสูตร	๑๑๔
๓.	ทุตฺติยสุริยฺยปมสูตร	๑๑๕
๔.	ปจฺมคิถานสูตร	๑๑๕
๕.	ทุตฺติยคิถานสูตร	๑๑๗
๖.	ตตฺติยคิถานสูตร	๑๑๘
๗.	ปารํคมสูตร	๑๑๙
๘.	วิริทสูตร	๑๑๙
๙.	อริยสูตร	๑๒๐
๑๐.	นิพฺพิทาสสูตร	๑๒๐

๓. อุทายิวคฺโค

๑.	โพธายสูตร	๑๒๒
๒.	โพชฌงฺกเทสนาสสูตร	๑๒๒
๓.	จานฺนิยสูตร	๑๒๓
๔.	อโยนิโสมนสิการสูตร	๑๒๔
๕.	อปริหานิยสูตร	๑๒๕
๖.	ตณฺหกฺขยสูตร	๑๒๕

มัตติกา

อังก

๗.	ตณฺหานิโรธสูตร	๑๒๖
๘.	นิพฺเพธภาคิยสูตร	๑๒๖
๙.	เอภมฺมสูตร	๑๒๗
๑๐.	อุทายิสูตร	๑๒๘

๔. นีวรณกุโ

๑.	ปรหมกุสลสูตร	๑๓๑
๒.	ทุติยกุสลสูตร	๑๓๑
๓.	อุปกฺกิเลสสูตร	๑๓๒
๔.	อนุปกฺกิเลสสูตร	๑๓๔
๕.	อโยนิโสมนสิการสูตร	๑๓๔
๖.	โยนิโสมนสิการสูตร	๑๓๕
๗.	วุฑฺฒิสูตร	๑๓๕
๘.	อวารณนีวรณสูตร	๑๓๕
๙.	รุกฺขสูตร	๑๓๗
๑๐.	นีวรณสูตร	๑๓๘

๕. จกฺกาวตฺติวกุโ

๑.	วิชาสูตร	๑๔๑
๒.	จกฺกาวตฺติสูตร	๑๔๑
๓.	มารสูตร	๑๔๒
๔.	ทูปฺปญฺญสูตร	๑๔๒

มัตติกา

องฺเก

๔.	ทุปฺปณฺณสุตฺตํ	๑๔๒
๕.	ปณฺณวณฺตสุตฺตํ	๑๔๓
๖.	ทลิตฺทสุตฺตํ	๑๔๓
๗.	อทลิตฺทสุตฺตํ	๑๔๓
๘.	อาทิจฺจุสุตฺตํ	๑๔๔
๙.	อชฺฌตฺตติกฺขณฺณสุตฺตํ	๑๔๔
๑๐.	พาหิรํภคฺคสุตฺตํ	๑๔๕

๖. โพชฌณฺณกคฺคกัม

๑.	อาหาลสุตฺตํ	๑๔๗
๒.	ปริยายสุตฺตํ	๑๕๓
๓.	อคฺคิสุตฺตํ	๑๕๘
๔.	เมตฺตาสหคตสุตฺตํ	๑๖๑
๕.	สการวสุตฺตํ	๑๖๘
๖.	อภยสุตฺตํ	๑๗๖

๗. อานาปานคฺคโค

๑.	อฏฺฐจิกมฺหปฺพลสุตฺตํ	๑๘๐
	อณฺณตฺรผลสุตฺตํ	๑๘๐
	มฺหตฺถสุตฺตํ	๑๘๑
	โยคกฺขเมมฺมสุตฺตํ	๑๘๑
	สํเวคสุตฺตํ	๑๘๑

มัตติกา

อังกะ

๒.	ปฐะวักขะสุตตะ	๑๘๒
๓.	วินัยะสุตตะ	๑๘๒
๔.	วิจยิตะทักขะสุตตะ	๑๘๒
๕.	อุททะมาตักขะสุตตะ	๑๘๓
๖.	เมตตะสาสุตตะ	๑๘๓
๗.	กรณะสาสุตตะ	๑๘๓
๘.	มุกขิตะสาสุตตะ	๑๘๓
๙.	อุปะกัขาสาสุตตะ	๑๘๓
๑๐.	อานาปานะสุตตะ	๑๘๓

๘. นิโรธะวักขะ

๑.	อสุภะสุตตะ	๑๘๕
๒.	มรณะะสุตตะ	๑๘๕
๓.	อาหาเรปภิกขุสุตตะ	๑๘๕
๔.	อนภิรติสุตตะ	๑๘๕
๕.	อนิจจะสุตตะ	๑๘๕
๖.	ทักขะสุตตะ	๑๘๕
๗.	อนตตสุตตะ	๑๘๖
๘.	ปหานะสุตตะ	๑๘๖
๙.	วิราคะสุตตะ	๑๘๖
๑๐.	นิโรธะสุตตะ	๑๘๖

มัตติกา

องฺเก

๕. กงฺคาเปยฺยาลวकुโก

๑ - ๑๒. กงฺคานทีอาทิสฺตุตํ ๑๘๘

๑๐. อปฺปมาทวकुโก

๑ - ๑๐. ตถาคตาทิสฺตุตํ ๑๘๙

๑๑. พลกรณียวकुโก

๑ - ๑๒. พลาทิสฺตุตํ ๑๙๐

๑๒. เอสนาวकुโก

๑ - ๑๐. เอสนาทิสฺตุตํ ๑๙๐

๑๓. โอฆวकुโก

๑ - ๙. โอฆาทิสฺตุตํ ๑๙๑

๑๐. อุทฺธมฺภากิยฺสฺตุตํ ๑๙๑

๑๔. ปุณฺกกงฺคาเปยฺยาลวकुโก

๑ - ๑๒. ปุณฺกกงฺคานทีอาทิสฺตุตํ ๑๙๓

มาติกา

องฺก

๑๕. ปุณอุปมาทวฺกโก

(๓๒๔-๓๓๓) ตถาคตาทิสฺสํ

๑๙๔

๑๖. ปุณพลกรณียวฺกโก

(๓๓๔-๓๔๕) ปุณพลาทิสฺสํ

๑๙๕

๑๗. ปุณเอนาววฺกโก

(๓๕๖-๓๕๖) ปุณเอนาทิสฺสํ

๑๙๖

๑๘. ปุณโอมวฺกโก

(๓๕๗-๓๖๖) ปุณโอมาทิสฺสํ

๑๙๖

๓. สติปญฺจานสํยุตฺตํ

๑. อมฺพปาลิวฺกโก

๑. อมฺพปาลิสฺสํ

๑๙๗

๒. สติสฺสํ

๑๙๘

๓. ภิกฺขุสฺสํ

๑๙๙

๔. สาลสฺสํ

๒๐๑

มาติกา

ອະນຸເກ

๕.	อภิสลวาสิตตุตัม	๒๐๓
๖.	สกุณคหิสิตตุตัม	๒๐๓
๗.	มกุกกุสสิตตุตัม	๒๐๕
๘.	สุทตตุตัม	๒๐๗
๙.	คิลานสิตตุตัม	๒๑๐
๑๐.	ภิกขุขุปัสสยสิตตุตัม	๒๑๒

๒. นาทนุทวคโค

๑.	มหาปฐิสสุตต์	๒๑๗
๒.	นาลนทสุตต์	๒๑๗
๓.	จุนทสุตต์	๒๒๐
๔.	อุกุกเจสสุตต์	๒๒๓
๕.	พาหิยสุตต์	๒๒๕
๖.	อุตติยสุตต์	๒๒๖
๗.	อริยสุตต์	๒๒๘
๘.	พรมสุตต์	๒๒๘
๙.	เสทกสุตต์	๒๓๐
๑๐.	ชนปทกถยาณีสสุตต์	๒๓๑

៣. ឥតឡឱតិវកុល

១. សីលសុត្តន្ត	២៣៣
២. វិទ្យាសីលសុត្តន្ត	២៣៤

มัทิกา

องฺเก

๓. ปรีหานสูตร	๒๓๕
๔. สุทฺธสูตร	๒๓๖
๕. อภยตรพราหมณสูตร	๒๓๖
๖. ปเทสสูตร	๒๓๘
๗. สมตฺตสูตร	๒๓๘
๘. โลกสูตร	๒๓๙
๙. สิริวฑฺฒสูตร	๒๔๐
๑๐. มานทีนฺนสูตร	๒๔๒

๔. อนนุสสุตาวกฺโก

๑. อนนุสสุตสูตร	๒๔๓
๒. วิราคสูตร	๒๔๔
๓. วิรทฺธสูตร	๒๔๔
๔. ภาวิตสูตร	๒๔๕
๕. สติสูตร	๒๔๕
๖. อภยาสสูตร	๒๔๖
๗. จนนฺทสูตร	๒๔๗
๘. ปริณฺญาตสูตร	๒๔๗
๙. ภาวนาสสูตร	๒๔๘
๑๐. วิภงฺกสูตร	๒๔๙

มัตติกา

องฺเก

๕. อมตวคฺโค

๑.	อมตสูตรํ	๒๕๑
๒.	สมุทฺตยสูตรํ	๒๕๑
๓.	มคฺคสูตรํ	๒๕๑
๔.	สดีสูตรํ	๒๕๓
๕.	กุสลฺราสีสูตรํ	๒๕๔
๖.	ปาฏีโมกฺขสํวรสูตรํ	๒๕๔
๗.	ทฺวจจริตสูตรํ	๒๕๖
๘.	มิตฺตสูตรํ	๒๕๗
๙.	เวทนาสูตรํ	๒๕๗
๑๐.	อาสวสูตรํ	๒๕๘

๖. กงฺคาเปยฺยาลวคฺโค

๑ - ๑๒.	กงฺคานทีอาทิสฺตฺตทฺวาทสํ	๒๕๙
---------	--------------------------	-----

๗. อปฺปมาทวคฺโค

๑ - ๑๐.	ตถาคตาทิสฺตฺตํ	๒๖๐
---------	----------------	-----

๘. พลกรณียวคฺโค

๑ - ๑๒.	พลาทิสฺตฺตํ	๒๖๐
---------	-------------	-----

มัตติกา

องฺกุ

๕. เอสนาวกฺโก

๑ - ๑๐. เอสนาทิสฺสุตฺตํ ๒๖๑

๑๐. โอมวกฺโก

๑ - ๑๐. อุทฺธมฺภากิยาทิสฺสุตฺตํ ๒๖๒

๔. อินฺทฺริยสํยุตฺตํ

๑. สฺวทฺธิกวกฺโก

๑. สฺวทฺธิกสฺสุตฺตํ ๒๖๔

๒. ปจฺจมสฺไศตาปนฺนสฺสุตฺตํ ๒๖๔

๓. ทฺวติยสฺไศตาปนฺนสฺสุตฺตํ ๒๖๔

๔. ปจฺจมอรฺหนตสฺสุตฺตํ ๒๖๕

๕. ทฺวติยอรฺหนตสฺสุตฺตํ ๒๖๕

๖. ปจฺจมสมณพฺรหฺมณสฺสุตฺตํ ๒๖๖

๗. ทฺวติยสมณพฺรหฺมณสฺสุตฺตํ ๒๖๖

๘. ทฏฺฐพฺพสฺสุตฺตํ ๒๖๘

๙. ปจฺจมวิภังคสฺสุตฺตํ ๒๖๘

๑๐. ทฺวติยวิภังคสฺสุตฺตํ ๒๖๙

มัทิกา

องุเก

๒. มุทรวกโก

๑.	ปฏิลามสุตต์	๒๗๒
๒.	ปรหมสงขิตตสุตต์	๒๗๓
๓.	หุติยสงขิตตสุตต์	๒๗๓
๔.	ตติยสงขิตตสุตต์	๒๗๓
๕.	ปรหมวิทถารสุตต์	๒๗๔
๖.	หุติยวิทถารสุตต์	๒๗๔
๗.	ตติยวิทถารสุตต์	๒๗๕
๘.	ปฏิปนฺนสุตต์	๒๗๖
๙.	สมปนฺนสุตต์	๒๗๖
๑๐.	อาสวภุขยสุตต์	๒๗๗

๓. นพินุทริยวโก

๑.	ปนพวาสสุตต์	๒๗๘
๒.	ชีวิตินุทริยสุตต์	๒๗๘
๓.	อณฺณินุทริยสุตต์	๒๗๙
๔.	เอกพีขิสสุตต์	๒๗๙
๕.	สุทฺธกสุตต์	๒๗๙
๖.	โสตาปนฺนสุตต์	๒๘๐
๗.	อรหนตสุตต์	๒๘๐
๘.	สมพุทฺธสุตต์	๒๘๐
๙.	ปรหมสมณพราหมณสุตต์	๒๘๑
๑๐.	หุติยสมณพราหมณสุตต์	๒๘๒

มาติกา

อังเก

๔. สุนิหุทริยวุกโก

๑.	สุทฺธิกสฺสุตฺตํ	๒๘๔
๒.	โสตาปนฺนสฺสุตฺตํ	๒๘๔
๓.	อรหนฺตสฺสุตฺตํ	๒๘๔
๔.	ปจฺมสมณพฺรหฺมณสฺสุตฺตํ	๒๘๕
๕.	ทฺตฺติยสมณพฺรหฺมณสฺสุตฺตํ	๒๘๕
๖.	ปจฺมวิภังคสฺสุตฺตํ	๒๘๗
๗.	ทฺตฺติยวิภังคสฺสุตฺตํ	๒๘๗
๘.	ตฺตฺติยวิภังคสฺสุตฺตํ	๒๘๙
๙.	กฏฺโฆปมสฺสุตฺตํ	๒๙๐
๑๐.	อุปฺปฏิกสฺสุตฺตํ	๒๙๒

๕. ชราวุกโก

๑.	ชราธมฺมสฺสุตฺตํ	๒๙๖
๒.	อุณฺณภพฺรหฺมณสฺสุตฺตํ	๒๙๗
๓.	สาเกตสฺสุตฺตํ	๒๙๙
๔.	ปุพฺพโกฏฺฐกสฺสุตฺตํ	๓๐๑
๕.	ปจฺมปุพฺพพารามสฺสุตฺตํ	๓๐๒
๖.	ทฺตฺติยปุพฺพพารามสฺสุตฺตํ	๓๐๓
๗.	ตฺตฺติยปุพฺพพารามสฺสุตฺตํ	๓๐๔
๘.	จตุตฺถปุพฺพพารามสฺสุตฺตํ	๓๐๔
๙.	ปิณฺโฑลภารทฺวาชสฺสุตฺตํ	๓๐๕
๑๐.	อาปณฺสฺสุตฺตํ	๓๐๖

มาติกา

๐๑๒

๖. สุตกรขาตวคฺโค

๑.	สาลสูตตํ	๓๑๐
๒.	มลลกลสูตตํ	๓๑๑
๓.	เสกขสูตตํ	๓๑๒
๔.	ปทสูตตํ	๓๑๔
๕.	สารสูตตํ	๓๑๕
๖.	ปติฏฺฐิตสูตตํ	๓๑๕
๗.	สหมปติพฺรหฺมสูตตํ	๓๑๖
๘.	สุตกรขาตสูตตํ	๓๑๗
๙.	ปจฺมอุปฺปาทสูตตํ	๓๑๙
๑๐.	ทฺฤติยอุปฺปาทสูตตํ	๓๑๙

๗. โพธิปคฺคิยวคฺโค

๑.	สญฺโฆชนสูตตํ	๓๒๑
๒.	อนุสยสูตตํ	๓๒๑
๓.	ปริณฺณาสสูตตํ	๓๒๑
๔.	อาสวกฺขยสูตตํ	๓๒๒
๕.	ปจฺมผลสูตตํ	๓๒๒
๖.	ทฺฤติยผลสูตตํ	๓๒๒
๗.	ปจฺมรฺกฺขสูตตํ	๓๒๓
๘.	ทฺฤติยรฺกฺขสูตตํ	๓๒๔
๙.	ตติยรฺกฺขสูตตํ	๓๒๔
๑๐.	จตุตฺถรฺกฺขสูตตํ	๓๒๕

มัททิกา

องฺเก

๘. กงฺคาเปยฺยาลวकुโก

๑ - ๑๒. ปาจีนาทิสฺสุตฺตํ

๓๒๗

๑๒. โอฆวकुโก

๑ - ๑๐. โอฆาทิสฺสุตฺตํ

๓๒๙

๑๓. กงฺคาเปยฺยาลวकुโก

๑ - ๑๒. ปาจีนาทิสฺสุตฺตํ

๓๓๐

๑๓. โอฆวकुโก

๑ - ๑๐. โอฆาทิสฺสุตฺตํ

๓๓๑

๕. สมฺมปฺปธานสํยุตฺตํ

๑. กงฺคาเปยฺยาลวकुโก

๑ - ๑๒. ปาจีนาทิสฺสุตฺตํ

๓๓๒

๒. อปฺปมาทวकुโก

๓๓๔

๓. พลกรณียวकुโก

๑ - ๑๒. พลกรณียาทิสฺสุตฺตํ

๓๓๔

๔. เอสนาวกุโค

๑ - ๑๐. เอสนาทิสุตฺตทสํ ๓๓๖

๕. โอมวกุโค

๑ - ๑๐. โอมาทิสุตฺตํ ๓๓๗

๖. พลตฺยุตฺตํ

๑. กงฺคาเปยฺยาลวกุโค

๑ - ๑๒. พลาทิสุตฺตํ ๓๓๘

๕. โอมวกุโค

๑ - ๑๐. โอมาทิสุตฺตํ ๓๔๐

๖. กงฺคาเปยฺยาลวกุโค

๑ - ๑๒. ปาจีนาทิสุตฺตํ ๓๔๐

๕. เอสนาวกุโค

๑ - ๑๒. เอสนาทิสุตฺตํ ๓๔๑

๑๐. โอมวกุโค

๑ - ๑๐. โอมาทิสุตฺตํ ๓๔๓

มัตติกา

องฺก

๓. อิทฺธิปาทสํยุตฺตํ

๑. ปาวาลวคฺโค

๑. อปารสฺสุตฺตํ	๓๔๔
๒. วิรทฺธสฺสุตฺตํ	๓๔๔
๓. อริยสฺสุตฺตํ	๓๔๕
๔. นิพฺพุทฺทาสฺสุตฺตํ	๓๔๕
๕. อิทฺธิปฺปเทสฺสุตฺตํ	๓๔๖
๖. สมตฺตสฺสุตฺตํ	๓๔๗
๗. ภิกฺขุสฺสุตฺตํ	๓๔๘
๘. พุทฺธสฺสุตฺตํ	๓๔๙
๙. ฌาณสฺสุตฺตํ	๓๔๙
๑๐. เจตฺติยสฺสุตฺตํ	๓๕๐

๒. ปาสาทกมฺปนวคฺโค

๑. ปุพฺพสฺสุตฺตํ	๓๕๗
๒. มหปฺพลสฺสุตฺตํ	๓๖๑
๓. ฉนฺทสมาริสฺสุตฺตํ	๓๖๒
๔. โมคคฺคฺลฺลานสฺสุตฺตํ	๓๖๔
๕. อุณฺณภพฺพรหฺมณสฺสุตฺตํ	๓๖๖
๖. ปจฺจสมณพฺพรหฺมณสฺสุตฺตํ	๓๖๘
๗. ทฺตฺติยสมณพฺพรหฺมณสฺสุตฺตํ	๓๖๙

มาติกา

๘.	ภิกขุสูตตัม	๓๗๒
๙.	อิทฐาภิเสกนาสูตตัม	๓๗๒
๑๐.	วิภังคสูตตัม	๓๗๓

อังกุ

๓. อโยคุพาวกุโค

๑.	มคฺคสูตตัม	๓๗๙
๒.	อโยคุพสูตตัม	๓๘๐
๓.	ภิกขุสูตตัม	๓๘๒
๔.	สุทฺธิกสูตตัม	๓๘๒
๕.	ปจฺมผลสูตตัม	๓๘๓
๖.	ทฺฤติยผลสูตตัม	๓๘๓
๗.	ปจฺมอาณนฺทสูตตัม	๓๘๔
๘.	ทฺฤติยอาณนฺทสูตตัม	๓๘๕
๙.	ปจฺมภิกขุสูตตัม	๓๘๖
๑๐.	ทฺฤติยภิกขุสูตตัม	๓๘๖
๑๑.	โมคฺคคฺลฺลานสูตตัม	๓๘๗
๑๒.	ตถาคตสูตตัม	๓๘๙

๔. กงฺคาภิเปยฺยาลวกุโค

๑ - ๑๒.	กงฺคานทฺธิอาทิสูตตัม	๓๙๑
---------	----------------------	-----

๘. โอฆวกุโค

๑ - ๑๐.	โอฆาทิสูตตัม	๓๙๓
---------	--------------	-----

ภาค

อังก

๘. อรุทษัตยัต

๑. รหคทวคค

๑.	ปรจมรหคตสตุต	๓๙๔
๒.	ทุตยรหคตสตุต	๓๙๗
๓.	สตุทสตุต	๓๙๘
๔.	ปรจมกณฏกีสตุต	๓๙๙
๕.	ทุตยกณฏกีสตุต	๔๐๐
๖.	ตตยกณฏกีสตุต	๔๐๐
๗.	ตณหกขยสตุต	๔๐๑
๘.	สสพาคารสตุต	๔๐๑
๙.	อมพปาลยวสตุต	๔๐๓
๑๐.	พพหคณลนสตุต	๔๐๔

๒. ทุตยวคค

๑.	กปปสทสสสตุต	๔๐๕
๒.	อทฐยวสตุต	๔๐๕
๓.	ททพสสสสตุต	๔๐๖
๔.	เจตปรยสตุต	๔๐๖
๕.	จณสตุต	๔๐๖
๖.	กมมสมาทนสตุต	๔๐๖
๗.	สพพตถกณณีสตุต	๔๐๗
๘.	นณนททสตุต	๔๐๗

มาติกา

อังก

๙.	นทานาธิมุตตีสุตตัม	๔๐๗
๑๐.	อินทริยปโรปริยตตีสุตตัม	๔๐๗
๑๑.	ณานาธิมุตตัม	๔๐๗
๑๒.	ปุพเพนิวาสสูตตัม	๔๐๘
๑๓.	ทิพพจกขสูตตัม	๔๐๘
๑๔.	อาสวกุขยสูตตัม	๔๐๘

๕. ฦานสตัตตัม

๑. กงคาเปยยาถวโก

๑ - ๑๒.	ณานาธิมุตตัม	๔๑๐
---------	--------------	-----

๕. โอมวกโก

๑ - ๑๐.	โอมวกสูตตัม	๔๑๓
---------	-------------	-----

๑๐. อานาปานสตัตตัม

๑. เอกธมวกโก

๑.	เอกธมมสูตตัม	๔๑๔
๒.	โพชฦงกสูตตัม	๔๑๕
๓.	สุทฐิกสูตตัม	๔๑๖

มัตติกา

อังกุ

๔.	ปจฺมผลสุตฺตํ	๔๑๖
๕.	ทุตฺติยผลสุตฺตํ	๔๑๗
๖.	อริฏฺฐสุตฺตํ	๔๑๘
๗.	มหากปฺปินสุตฺตํ	๔๑๙
๘.	ปทฺธิโปปมสุตฺตํ	๔๒๐
๙.	เวสาลีสุตฺตํ	๔๒๕
๑๐.	กิมิลสุตฺตํ	๔๒๗

๒. ทุตฺติยวคฺโค

๑.	อิจฺจนานํคฺลสุตฺตํ	๔๓๑
๒.	กงฺเขยฺยสุตฺตํ	๔๓๒
๓.	ปจฺมอานนฺทสุตฺตํ	๔๓๖
๔.	ทุตฺติยอานนฺทสุตฺตํ	๔๔๑
๕.	ปจฺมภิกฺขุสุตฺตํ	๔๔๒
๖.	ทุตฺติยภิกฺขุสุตฺตํ	๔๔๓
๗.	สณฺโณชนํปฺปหานสุตฺตํ	๔๔๙
๘.	อนุสยสมุคฺฆาตสุตฺตํ	๔๔๙
๙.	อทฺธานปริณฺญาสุตฺตํ	๔๔๙
๑๐.	อาสวกฺขยสุตฺตํ	๔๕๐

๑๑. โสตาปตฺติสํยุตฺตํ

๑. เวพฺพทวารวคฺโค

๑.	จกฺกวตฺตติราชสฺสตุตฺตํ	๔๕๑
๒.	พฺรหฺมจรีโยคธสฺสตุตฺตํ	๔๕๒
๓.	ทิมาวุฏฺฐปาสกสฺสตุตฺตํ	๔๕๓
๔.	ปจฺมสารีปฺตตสฺสตุตฺตํ	๔๕๖
๕.	ทุตฺติยสารีปฺตตสฺสตุตฺตํ	๔๕๗
๖.	ถปฺตติสฺสตุตฺตํ	๔๕๘
๗.	เวพฺพทวารเรยฺยสฺสตุตฺตํ	๔๖๓
๘.	ปจฺมคิณฺฑชกาวสถสฺสตุตฺตํ	๔๖๘
๙.	ทุตฺติยคิณฺฑชกาวสถสฺสตุตฺตํ	๔๗๐
๑๐.	ตตฺติยคิณฺฑชกาวสถสฺสตุตฺตํ	๔๗๑

๒. ราชการามวคฺโค

๑.	สหสฺสภิกฺขุขุณฺโณสงฺฆสฺสตุตฺตํ	๔๗๔
๒.	พฺรหฺมณสฺสตุตฺตํ	๔๗๔
๓.	อานนฺทตฺตเถรสฺสตุตฺตํ	๔๗๕
๔.	ทฺถคฺคตฺติภยสฺสตุตฺตํ	๔๗๘
๕.	ทฺถคฺคตฺติวินิปาตภยสฺสตุตฺตํ	๔๗๘
๖.	ปจฺมมิตฺตามจฺจุสฺสตุตฺตํ	๔๗๘
๗.	ทุตฺติยมิตฺตามจฺจุสฺสตุตฺตํ	๔๗๙
๘.	ปจฺมเทวจาริกสฺสตุตฺตํ	๔๘๐

มัตติกา

อังก

๙.	ทุติยเทวจาริกสูตร	๔๘๑
๑๐.	ตติยเทวจาริกสูตร	๔๘๒

๓. สรกานิวคโค

๑.	ปจฺมมหานามสูตร	๔๘๕
๒.	ทุติยมหานามสูตร	๔๘๗
๓.	โคธสกกสูตร	๔๘๘
๔.	ปจฺมสรกานิสกกสูตร	๔๙๒
๕.	ทุติยสรกานิสกกสูตร	๔๙๕
๖.	ปจฺมอนาถปิณฑิกสูตร	๔๙๙
๗.	ทุติยอนาถปิณฑิกสูตร	๕๐๕
๘.	ปจฺมภยเวรฺอุปสนฺตสูตร	๕๐๘
๙.	ทุติยภยเวรฺอุปสนฺตสูตร	๕๑๐
๑๐.	นนทกฺลิจฺฉวิสูตร	๕๑๐

๔. ปุณฺณภิสนฺทวคฺโค

๑.	ปจฺมปุณฺณภิสนฺทสูตร	๕๑๒
๒.	ทุติยปุณฺณภิสนฺทสูตร	๕๑๒
๓.	ตติยปุณฺณภิสนฺทสูตร	๕๑๓
๔.	ปจฺมเทวปทสูตร	๕๑๓
๕.	ทุติยเทวปทสูตร	๕๑๔
๖.	เทวสภาคสูตร	๕๑๕

มาติกา

อังก

๗.	มหานามสูตร	๕๑๖
๘.	วสสูตร	๕๑๗
๙.	กาฬโคธสูตร	๕๑๗
๑๐.	นันทิยสกกสูตร	๕๑๘

๕. สคาถกปญญาภิสนทวคโค

๑.	ปจมภิสนทสูตร	๕๒๒
๒.	ทุติยภิสนทสูตร	๕๒๓
๓.	ตติยภิสนทสูตร	๕๒๔
๔.	ปจมมททฐนสูตร	๕๒๕
๕.	ทุติยมททฐนสูตร	๕๒๖
๖.	สุทฐกสูตร	๕๒๖
๗.	นันทิยสูตร	๕๒๖
๘.	ภททิยสูตร	๕๒๗
๙.	มหานามสูตร	๕๒๗
๑๐.	อังกสูตร	๕๒๘

๖. สปปญญวคโค

๑.	สคาถกสูตร	๕๒๙
๒.	วสสูตร	๕๒๙
๓.	ธมมทินนสูตร	๕๓๑
๔.	กิลานสูตร	๕๓๒
๕.	โสตาปตติผลสูตร	๕๓๕

มัตติกา

องฺเก

๖.	สกทาคามีผลสูตร	๕๓๕
๗.	อนาคามีผลสูตร	๕๓๖
๘.	อรหตฺตผลสูตร	๕๓๖
๙.	ปณฺญาปฏฺฐิลาภสูตร	๕๓๖
๑๐.	ปณฺญาวุฑฺฒิสสูตร	๕๓๖
๑๑.	ปณฺญาเวปุลลสูตร	๕๓๖

๓. มหาปณฺณวคฺโค

๑.	มหาปณฺณาสสูตร	๕๓๗
๒.	ปุถุปณฺณาสสูตร	๕๓๗
๓.	วิปุลปณฺณาสสูตร	๕๓๗
๔.	คมภีรปณฺณาสสูตร	๕๓๗
๕.	อปปมตฺตปณฺณาสสูตร	๕๓๗
๖.	ภฺริปณฺณาสสูตร	๕๓๘
๗.	ปณฺญาพาหุลลสูตร	๕๓๘
๘.	สีฆปณฺณาสสูตร	๕๓๘
๙.	ลหุปณฺณาสสูตร	๕๓๘
๑๐.	หาสปณฺณาสสูตร	๕๓๘
๑๑.	ชวนปณฺณาสสูตร	๕๓๘
๑๒.	ติกฺขปณฺณาสสูตร	๕๓๘
๑๓.	นิพฺเพธิกปณฺณาสสูตร	๕๓๙

มัทติกา

องฺเก

๑๒. สัจจสัณฺฑิตํ

๑. สมาริวกุโ

๑.	สมาธิสุตฺตํ	๕๔๐
๒.	ปฏิสลฺลาณสุตฺตํ	๕๔๐
๓.	ปจฺมกฺกุลปฺตฺตสุตฺตํ	๕๔๑
๔.	ทฺตฺติยกฺกุลปฺตฺตสุตฺตํ	๕๔๑
๕.	ปจฺมสมณพฺรหฺมณสุตฺตํ	๕๔๒
๖.	ทฺตฺติยสมณพฺรหฺมณสุตฺตํ	๕๔๓
๗.	วิทกฺกสุตฺตํ	๕๔๓
๘.	จินฺตสุตฺตํ	๕๔๔
๙.	วิคฺคาหิกกถาสุตฺตํ	๕๔๕
๑๐.	ติรจฺฉานกถาสุตฺตํ	๕๔๖

๒. ฌมฺมจกฺกปฺปาวตฺตนาถุโ

๑.	ฌมฺมจกฺกปฺปาวตฺตนาถุโ	๕๔๗
๒.	ตถาคตสุตฺตํ	๕๕๑
๓.	ขนฺธสุตฺตํ	๕๕๒
๔.	อหฺมตฺติกายตนสุตฺตํ	๕๕๓
๕.	ปจฺมฐารณสุตฺตํ	๕๕๔
๖.	ทฺตฺติยฐารณสุตฺตํ	๕๕๕
๗.	อวิชฺชาสุตฺตํ	๕๕๖

มาติกา

อังก

๘.	วิชาสุตฺตํ	๕๕๗
๙.	สงฺกาสนสุตฺตํ	๕๕๗
๑๐.	ตถสุตฺตํ	๕๕๘

๓. โกฏิกามวกุโ

๑.	ปรหมโกฏิกามสุตฺตํ	๕๕๙
๒.	หุตฺตโกฏิกามสุตฺตํ	๕๖๐
๓.	สมฺมาสมฺพุทฺธสุตฺตํ	๕๖๑
๔.	อรหนตฺสุตฺตํ	๕๖๑
๕.	อาสวภยสุตฺตํ	๕๖๒
๖.	มิตฺตสุตฺตํ	๕๖๓
๗.	ตถสุตฺตํ	๕๖๓
๘.	โลกสุตฺตํ	๕๖๔
๙.	ปริณฺเขยฺยสุตฺตํ	๕๖๔
๑๐.	ควมฺปติสุตฺตํ	๕๖๕

๔. สีสปาวนวกุโ

๑.	สีสปาวนสุตฺตํ	๕๖๖
๒.	ขทฺธิรปตฺตสุตฺตํ	๕๖๗
๓.	ทณฺทสุตฺตํ	๕๖๘
๔.	เจลสุตฺตํ	๕๖๘
๕.	สตุตฺติสตุตฺตํ	๕๖๙

มัตติกา

องฺเก

๖.	ปาณสุตตัม	๕๖๙
๗.	ปจฺมสุริยสุตตัม	๕๗๐
๘.	ทุติยสุริยสุตตัม	๕๗๑
๙.	อินทปัลลิสุตตัม	๕๗๒
๑๐.	วาทตถิกสุตตัม	๕๗๓

๕. ปปาทวคฺโค

๑.	โลกจินฺตาสุตตัม	๕๗๖
๒.	ปปาทสุตตัม	๕๗๗
๓.	มหาปริพาหสุตตัม	๕๘๐
๔.	กุฎาคารสุตตัม	๕๘๒
๕.	วาลสุตตัม	๕๘๓
๖.	อนฺธการสุตตัม	๕๘๔
๗.	ปจฺมฉิคฺคพยุคสุตตัม	๕๘๕
๘.	ทุติยฉิคฺคพยุคสุตตัม	๕๘๖
๙.	ปจฺมสิเนรุพพุตราชสุตตัม	๕๘๗
๑๐.	ทุติยสิเนรุพพุตราชสุตตัม	๕๘๘

๖. อภิสมยวคฺโค

๑.	นบสีขสุตตัม	๕๙๐
๒.	โปกขรณีสุตตัม	๕๙๐

มัตติกา

องฺก

๓. ปจฺมสมฺเภทฺทสุตฺตํ	๕๙๑
๔. ทุติยสมฺเภทฺทสุตฺตํ	๕๙๑
๕. ปจฺมมหาปจฺวีสุตฺตํ	๕๙๒
๖. ทุติยมหาปจฺวีสุตฺตํ	๕๙๓
๗. ปจฺมมหาสมุทฺทสุตฺตํ	๕๙๓
๘. ทุติยมหาสมุทฺทสุตฺตํ	๕๙๔
๙. ปจฺมปพฺพตฺตฺตฺตํ	๕๙๔
๑๐. ทุติยปพฺพตฺตฺตํ	๕๙๕

๙. ปจฺมอามกธณฺณเปยฺยาลวฺกุโ

๑. อณฺเฏตรสุตฺตํ	๕๙๗
๒. ปจฺจนฺตสุตฺตํ	๕๙๗
๓. ปณฺณาสฺตํ	๕๙๘
๔. สุราเมรยสุตฺตํ	๕๙๘
๕. โอทกสุตฺตํ	๕๙๘
๖. เมตฺเตยฺยสุตฺตํ	๕๙๘
๗. เปตฺเตยฺยสุตฺตํ	๕๙๙
๘. สามณฺณสุตฺตํ	๕๙๙
๙. พุราหฺมณฺณสุตฺตํ	๕๙๙
๑๐. ปจฺจายิกสุตฺตํ	๕๙๙

มาติกา

อังก

๘. ทุตียอามกธณเปยุยาลวคโค

๑.	ปาณาติปาตสุตตํ	๖๐๑
๒.	อทินฺนาทานสุตตํ	๖๐๑
๓.	กาเมสุมิจุฉาจารสุตตํ	๖๐๑
๔.	มุสาวาทสุตตํ	๖๐๑
๕.	เปสฺสณฺณสุตตํ	๖๐๒
๖.	ผรุสฺวาจาสุตตํ	๖๐๒
๗.	สมผปฺปลาปสุตตํ	๖๐๒
๘.	พีชคามสุตตํ	๖๐๒
๙.	วิกาลโกชนสุตตํ	๖๐๒
๑๐.	คณฺฐวิเลปนสุตตํ	๖๐๓

๙. ตตียอามกธณเปยุยาลวคโค

๑.	นจฺจคิตฺตสุตตํ	๖๐๔
๒.	อุจฺจาสยนสุตตํ	๖๐๔
๓.	ชาตฺรฐปฺรชตสุตตํ	๖๐๔
๔.	อามกธณฺณสุตตํ	๖๐๔
๕.	อามกมฺสสุตตํ	๖๐๕
๖.	กุมาริกสุตตํ	๖๐๕
๗.	ทาสีทาสสุตตํ	๖๐๕
๘.	อเชพกสุตตํ	๖๐๕

มาติกา

อङ्กะ

๙.	ภุกกุฏฐกรสูตตัม	๖๐๕
๑๐.	หตถิควสสูตตัม	๖๐๖

๑๐. จตุตถอามกธณฺเฑยฺยาลวकुโก

๑.	เขตตวตฺถสูตตัม	๖๐๗
๒.	กยวิกุกยสูตตัม	๖๐๗
๓.	ทฺฐเตยฺยสูตตัม	๖๐๗
๔.	ตฺถลาภุสูตตัม	๖๐๗
๕.	อุกโกภฺนสูตตัม	๖๐๘
๖ - ๑๑.	ฉะทณาสูตตัม	๖๐๘

๑๑. ปณฺจกตฺติเปยฺยาลวकुโก

๑.	มนุสฺสจฺจติณิรยสูตตัม	๖๐๙
๒.	มนุสฺสจฺจติตฺติรจฺฉานสูตตัม	๖๐๙
๓.	มนุสฺสจฺจติปิตฺติวิสยสูตตัม	๖๑๐
๔ - ๖.	มนุสฺสจฺจติเทวนิรยาสูตตัม	๖๑๐
๗ - ๙.	เทวจฺจติณิรยาสูตตัม	๖๑๐
๑๐ - ๑๒.	เทวมนุสฺสนิรยาสูตตัม	๖๑๐
๑๓ - ๑๕.	นิรยมนุสฺสนิรยาสูตตัม	๖๑๑
๑๖ - ๑๘.	นิรยเทวนิรยาสูตตัม	๖๑๑
๑๙ - ๒๑.	ตฺติรจฺฉานมนุสฺสนิรยาสูตตัม	๖๑๑

มาตรา		องเก
๒๒ - ๒๔	ติรจจนานเทวนิรยาทิสุดตัม	๖๑๒
๒๕ - ๒๗.	ปิตุติมนุสสนิรยาทิสุดตัม	๖๑๒
๒๘.	ปิตุติเทวนิรยสุดตัม	๖๑๒
๒๙.	ปิตุติเทวติรจจนานสุดตัม	๖๑๓
๓๐.	ปิตุติเทวปิตุติวิสยสุดตัม	๖๑๓
	อุทฺททานคาถา	๖๑๔
	ปทานุกโม	๖๑๕
	อสาธารณนามานิ	๖๒๖
	คาถานํ ปจฺมปาทา	๖๒๘

สุตตนต์ปิฎก สัมมุตตนิกายสุต

มหาวารวคคสัมมุตตปาถิ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. มคฺคสัมมุตฺตํ

๑. อวิชฺชาวคฺโค

๑. อวิชฺชาสุตฺตํ

[๑] เอวเมวเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวนเ อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามเ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภทฺนฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺสุ.
ภควา เอตทวโจ.

“อวิชฺชา ภิกฺขเว ปุพฺพพฺกมา อกุสลานํ ฐมฺมานํ สฺมาปตฺติยา,
อนฺวทเว” อหิริกํ อโนตฺตปฺป. อวิชฺชาคตสฺส ภิกฺขเว อวิทฺทสฺสโน
มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปโหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิสฺส มิจฺฉาสงฺกปโป ปโหติ, มิจฺฉา-
สงฺกปฺปสฺส มิจฺฉาวาจา ปโหติ, มิจฺฉาวาจสฺส มิจฺฉากมฺมฺนโต
ปโหติ, มิจฺฉากมฺมฺนตสฺส มิจฺฉาอาชีโว ปโหติ, มิจฺฉาอาชีวสฺส
มิจฺฉาวายาโม ปโหติ, มิจฺฉาวายามสฺส มิจฺฉาสติ ปโหติ, มิจฺฉา-
สติสฺส มิจฺฉาสมาธิ ปโหติ.

วิชา จ โข ภิกฺขเว ปุพฺพคฺมา กุสลํ ฐมฺมานํ
 สฺมาปตฺติยา, อนฺวทฺว^๑ หิโรตฺตปฺป. วิชาตฺตสฺส ภิกฺขเว วิทฺทสฺสโน
 สฺมาทิฏฺฐิ ปโหติ, สฺมาทิฏฺฐิสฺส สฺมาสงฺกปฺโป ปโหติ,
 สฺมาสงฺกปฺปสฺส สฺมาวาจา ปโหติ, สฺมาวาจสฺส สฺมากมฺมโนโต
 ปโหติ, สฺมากมฺมนฺตสฺส สฺมาอาชีโว ปโหติ, สฺมาอาชีวสฺส
 สฺมาวายาโม ปโหติ, สฺมาวายามสฺส สฺมาสติ ปโหติ,
 สฺมาสติสฺส สฺมาสมาธิ ปโหติติ. ปจฺม.

๒. อุปทฺตมฺมุตฺต

[๒] เอวฺมเม สุตฺ :- เอกํ สมยํ ภควา สกฺเขสฺส วิหริติ
 สกฺกํ นาม สกฺยานํ นิคโม. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน
 ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนฺตํ
 นิสิตฺติ; เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “อุปทฺตมมิตํ ภนฺเต พุรฺหมจฺริยสฺส,” ยทิตํ กลฺยาณมิตฺตตา
 กลฺยาณสหายตา กลฺยาณสมฺปวงฺกตาติ.

“มา เหวํ อานนฺท, อวจ,” มา เหวํ อานนฺท อวจ,”
 สกลเมว^๔ หิ^๕ อานนฺท พุรฺหมจฺริยํ, ยทิตํ กลฺยาณมิตฺตตา
 กลฺยาณสหายตา กลฺยาณสมฺปวงฺกตา. กลฺยาณมิตฺตสฺสเสตํ อานนฺท
 ภิกฺขุโน ปาฏิทฺตํ กลฺยาณสหายกสฺส กลฺยาณสมฺปวงฺกสฺส ‘อริยํ
 อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภเวสฺสติ, อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกฺริสฺสตีติ.

^๑ อ. อนฺวทฺว

^๒ อ. เท. อยํ ปาโง น หิสฺสติ.

^๓ อ. เท. พุรฺหมจฺริยํ

^{๔-๕} อ. เท. สกลเมวิทํ

“กถณฺจानนฺท ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต กลฺยาณสหาโย
 กลฺยาณสมปวงฺโก อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐจฺจํ
 มคฺคํ พหุลีกโรติ. อิทานนฺท ภิกฺขุ สมมาทิฏฺฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
 วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ, สมมาสงฺกปฺป ภาเวติ
 วิเวกนิสฺสิตํ ๔เปยฺย สมมาวาจํ ภาเวติ ๔เปยฺย สมมากมฺมมฺหํ
 ภาเวติ ๔เปยฺย สมมาอาชีวํ ภาเวติ ๔เปยฺย สมมาวายามํ ภาเวติ
 ๔เปยฺย สมมาสตี ภาเวติ ๔เปยฺย สมมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
 วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ. เอวํ โข อานนฺท
 ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต กลฺยาณสหาโย กลฺยาณสมปวงฺโก อริยํ
 อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ พหุลีกโรติ.

ตทิมินาเปตฺ๑ อานนฺท ปริยาเยน เวทิตพฺพํ, ยถา
 สกลเมวิทํ พุรฺหมจฺริยํ, ยทิทํ กลฺยาณมิตฺตตา กลฺยาณสหายตา
 กลฺยาณสมปวงฺกตาติ.๒ มมณฺหิ อานนฺท กลฺยาณมิตฺตํ อากมฺม
 ชาตฺธิมฺมา สตฺตฺตา ชาตฺธิยา ปริมุจฺจนฺติ, ชฺราธมฺมา สตฺตฺตา ชฺราย
 ปริมุจฺจนฺติ, มรณฺธมฺมา สตฺตฺตา มรณฺเณน ปริมุจฺจนฺติ, โสกปริเทว-
 ทุกฺขโทมนสฺสุปายาสธมฺมา สตฺตฺตา โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสเห
 ปริมุจฺจนฺติ. อิมินา โข เอตํ อานนฺท ปริยาเยน เวทิตพฺพํ, ยถา
 สกลเมวิทํ พุรฺหมจฺริยํ, ยทิทํ กลฺยาณมิตฺตตา กลฺยาณสหายตา
 กลฺยาณสมปวงฺกตาติ. ทฺติยํ

๓. สารีปุตฺตสุตฺตํ

[๓] สาวตฺถิณิทานํ. อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต, เยน ภควา, เตนุปลสงฺกมิ; อุปลสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทวโจ “สกลมิตํ ภนฺเต พุรหุมจริยํ, ยทิตํ กลฺยาณมิตฺตตา กลฺยาณสหายตา กลฺยาณสมปวงฺกตาติ.

“สาธุ สาธุ สารีปุตฺต, สกลมิตํ สารีปุตฺต พุรหุมจริยํ, ยทิตํ กลฺยาณมิตฺตตา กลฺยาณสหายตา กลฺยาณสมปวงฺกตา. กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ สารีปุตฺต ภิกฺขุโน ปาฏิกขฺขํ กลฺยาณสหายสฺส กลฺยาณสมปวงฺกสฺส ‘อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวสฺสติ, อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกริสฺสตีติ.

“กถญฺจ สารีปุตฺต ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต กลฺยาณสหาโย กลฺยาณสมปวงฺโก อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรติ. อิทฺธ สารีปุตฺต ภิกฺขุ สมมาทิฏฺฐิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ๕เป๕ สมมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ โข สารีปุตฺต ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต กลฺยาณสหาโย กลฺยาณสมปวงฺโก อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรติ.

ตทิมินาเปตํ สารีปุตฺต ปริยาเยน เวทิตพฺพํ, ยถา สกลมิตํ พุรหุมจริยํ, ยทิตํ กลฺยาณมิตฺตตา กลฺยาณสหายตา กลฺยาณสมปวงฺกตาติ.” มมญฺหิ สารีปุตฺต กลฺยาณมิตฺตํ อาคมฺม ชาตฺถมมา

สตฺตา ชาตียา ปริมุจฺจนฺติ ชราธมฺมา สตฺตา ชราย ปริมุจฺจนฺติ,
มรณธมฺมา สตฺตา มรเณ ปริมุจฺจนฺติ, โสกปริเทวทฺทุกฺข-
โทมนสฺสุปายาสธมฺมา สตฺตา โสกปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสเหติ
ปริมุจฺจนฺติ. อิมินา โข เอตํ สาริปฺพุตฺต ปริยาเยน เวทิตพฺพํ, ยถา
สกลมิตํ พุรหฺมจริยํ, ยทิตํ กลฺยาณมิตฺตตา กลฺยาณสหายตา
กลฺยาณสมุปฺปวฺกกตาติ. ตตฺติยํ.

๔. ชาณฺสฺโสณิพฺราหฺมณฺสยุดต์

[๔] สาวตฺถีนินฺทานํ. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท
ปฺพุพฺพนฺทสมยํ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย สาวตฺถิ ปิณฺทาย
ปาวิสฺสิ. อทฺทสา โข อายสฺมา อานนฺโท ชาณฺสฺโสณิ พฺราหฺมณํ
สพฺพเสเตน วพฺวาภิรเถน สาวตฺถียา นิยุยายนฺตํ, เสตา สุกฺกํ
อสุสา ยุตฺตา โหณฺติ เสตาลงฺการา, เสโต รโถ, เสตปรีวารโ,
เสตา รสฺมิโย, เสตา ปโตทลฏฺฐิ, เสตํ จตฺตํ, เสตํ อุณฺหิสี,
เสตานิ วตฺถานิ, เสตา อุปาหนา, เสตาย สุกฺกํ วาลวีชนียา^{*}
วีชียยติ.^{*} ตเมณฺ ชโน ทิสฺวา เอวมาห ‘พุรหฺมํ วต โภ ยานํ,
พุรหฺมยานรूपํ วต โภติ.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท สาวตฺถิยํ ปิณฺทาย จริตฺวา
ปจฺจกมตฺตํ ปิณฺทปาตปฏิกฺกนฺโต, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิ; เอกมฺนฺตํ
นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทวโจ “อิธาทํ
ภนฺเต ปฺพุพฺพนฺทสมยํ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย สาวตฺถิ ปิณฺทาย

ปาวีสี, อททส ขวาทิ ฆนเต ชาณฺสโสณิ พุราหฺมณํ สพฺพเสเตน
 วพฺวาภิรเถน สวตฺถิยา นิยุยายนฺตํ, เสตา สุทํ อสฺสา ยุตฺตา
 โหนฺติ เสตาลงฺการา, เสโต รโถ, เสตปฺริวโร, เสตา รสฺมิโย,
 เสตา ปโตทลฺลฺลจฺจิ, เสตํ จตฺตํ, เสตํ อุณฺหิสี, เสตานิ วตฺถานิ,
 เสตา อุปาหนา, เสตาย สุทํ วาลวิชนิยา วิชียติ. ตเมเน ชโน
 ทิสฺวา เอวมาห ‘พุทฺธมํ วต โภ ยานํ, พุทฺธมฺยานรूपํ วต โภติ.
 สกฺกา นุ โข ฆนเต อิมสฺมี ฐมฺมวินเย พุทฺธมฺยานํ ปณฺณเปตฺตุนฺติ.’”

“สกฺกา อานนฺทาทิ ภควา อโวจ “อิมสฺสเว โข เอตํ
 อานนฺท อริยสฺส อฏฺฐจฺจกิกสฺส มคฺคสฺส อธิวจัน ‘พุทฺธมฺยานํ อิติปิ
 ‘ฐมฺมมฺยานํ อิติปิ ‘อนุตฺตโร สงฺคามวิชัย อิติปิ.

สมฺมาทิฏฺฐิจิ อานนฺท ภาวิตา พหุลิกฺตา รากวินยปริโยसानา
 โหติ, โทสวินยปริโยसानา โหติ, โมหวินยปริโยसानา โหติ.

สมฺมาสงฺกปโป อานนฺท ภาวิตา พหุลิกฺโต รากวินยปริโยสาโน
 โหติ, โทสวินยปริโยสาโน โหติ, โมหวินยปริโยสาโน โหติ.

สมฺมาวาจา อานนฺท ภาวิตา พหุลิกฺตา รากวินยปริโยसानา
 โหติ, โทสวินยปริโยसानา โหติ, โมหวินยปริโยसानา โหติ.

สมฺมากมฺมฺนุโต อานนฺท ภาวิตา พหุลิกฺโต รากวินยปริโยสาโน
 โหติ, โทสวินยปริโยสาโน โหติ, โมหวินยปริโยสาโน โหติ.

สมฺมาอาชีโว อานนฺท ภาวิตา พหุลิกฺโต รากวินยปริโยสาโน
 โหติ, โทสวินยปริโยสาโน โหติ, โมหวินยปริโยสาโน โหติ.

สมฺมาวายาโม อานนฺท ภาวิตฺ พหุสฺสิกโต ราควินยปริโยसानโ
โหติ, โทสวินยปริโยसानโ โหติ, โมหวินยปริโยसानโ โหติ.

สมฺมาสติ อานนฺท ภาวิตา พหุสฺสิกตา ราควินยปริโยसानา
โหติ, โทสวินยปริโยसानา โหติ, โมหวินยปริโยसानา โหติ.

สมฺมาสมาธิ อานนฺท ภาวิตฺ พหุสฺสิกโต ราควินยปริโยसानโ
โหติ, โทสวินยปริโยसानโ โหติ, โมหวินยปริโยसानโ โหติ.

อิมิณา โข เอตํ อานนฺท ปริยาเยน เวทิตพฺพํ, ยถา
อิมสฺสเสเวตํ อริยสฺส อฏฺฐจํกิกสฺส มคฺคสฺส อธิวจันํ ‘พฺรหฺมยานํ’
อิตฺติปิ ‘ธมฺมยานํ’ อิตฺติปิ ‘อนุตฺตโร สงฺคามวิชัย’ อิตฺติปิติ. อิทมวโจ
ภควา, อิทํ วตฺวาน สุกโต, อถาปรํ เอตทวโจ สตถา

“ยสฺส สทฺธา จ ปญฺญา จ

หิริ อีสํ มโน โยตฺตํ

รโถ สิลปริกฺขารโ

อุเปกฺขา ฐรสฺมาธิ

อพฺยาปาโท อวิหีสํ

ดีติกฺขา ธมฺมสนฺนาโ

เอตทตฺตนิ” สมฺภูตํ

นียฺยนฺติ ธีรา โลกมฺหา

ธมฺมา ยุกฺคา” สทฺธา” ฐุํ

สติ อารกฺขสํารถิ.

ฌานกฺโข จกฺกวิริโย

อนิจฺฉา ปริวารณ.

วิเวโก ยสฺส อาวูธ

โยคกฺเขมาย วตฺตติ.

พฺรหฺมยานํ อนุตฺตรํ

“อญฺญทตฺถ ชยํ ชยฺยนฺติ. จตฺตตฺถ.

๕. กิमतถียสํยุตํ

[๕] สํวตถิณิทานํ. อถ โข สมนพฺหุลา ภิกขุ, เยน ภควา, เตนุสสงมมัสสุ; อุตฺตสงมมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสินฺทิสฺสุ; เอกมนฺตํ นิสินฺหา โข เต ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อิธ โน ภนฺเต อณฺณตติตฺถิยา ปริพฺพาซกา อมฺเห เอวํ ปุจฺจนฺติ ‘กิमतถียํ อวฺสุสํ สมณํ โคตเม พุรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ. เอวํ ปุจฺจามยํ ภนฺเต เตสํ อณฺณตติตฺถิยานํ ปริพฺพาซกานํ เอวํ พฺยากรมฺ” ทุกฺขสฺส โข อวฺสุสํ ปริณฺณตถํ ภควติ พุรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ. กจฺจิ มยํ ภนฺเต เอวํ ปุจฺจาม เอวํ พฺยากรมํนา วุตฺตวาทีโน เจว ภควโต โหเม, น จ ภควนฺตํ อญฺเฏน อพฺภาจิกฺขาม, ฐมฺมสฺส จานฺตมฺมํ พฺยากรมํ, น จ โกจิ สหฐมฺมิโก วาทานฺวาโท คารยหํ จานํ อากจฺจตีติ.

“ตคฺชํ ตุมฺเห ภิกฺขเว เอวํ ปุจฺจาม เอวํ พฺยากรมํนา วุตฺตวาทีโน เจว เม โหถ, น จ มํ อญฺเฏน อพฺภาจิกฺขถ, ฐมฺมสฺส จานฺตมฺมํ พฺยากรมํ, น จ โกจิ สหฐมฺมิโก วาทานฺวาโท คารยหํ จานํ อากจฺจตี, ทุกฺขสฺส หิ ปริณฺณตถํ มยิ พุรหฺมจริยํ วุสฺสตี.

สเจ วอ ภิกฺขเว อณฺณตติตฺถิยา ปริพฺพาซกา เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘อตฺถิ ปนํวฺสุสํ มคฺโค, อตฺถิ ปฏฺธิปทา เอตสฺส ทุกฺขสฺส ปริณฺณายาตี. เอวํ ปุจฺจาม ตุมฺเห ภิกฺขเว เตสํ อณฺณตติตฺถิยานํ ปริพฺพาซกานํ เอวํ พฺยากรเมยฺยาถ ‘อตฺถิ โข อวฺสุสํ มคฺโค, อตฺถิ ปฏฺธิปทา เอตสฺส ทุกฺขสฺส ปริณฺณายาตี.

‘กตโม จ ภิกขเว มคโค, กตมา ปฏิปทา เอตสฺส
ทฺภขสฺส ปริณฺณายาติ. อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคโก มคโค. เสยฺยถิํ.
สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปฯ สมฺมาสมาธิ. อํ ภิกขเว มคโค, อํ ปฏิปทา
เอตสฺส ทฺภขสฺส ปริณฺณายาติ. เอวํ ปฏฺฐจา ตุมฺहे ภิกขเว เตสํ
อณณตติตฺถิยานํ ปริพฺพาซกานํ เอวํ พฺยากรเยยฺยาถาติ. ปณฺจมํ.

๖. ปสมอณณตรภิกขุสุตตํ

[๖] สวตฺถิณิทานํ. อถ โข อณณตโร ภิกขุ, เยน ภควา,
เตนุปลสงฺกมิ; อุปลสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิตฺถิ;
เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “พฺรหฺมจริยํ
พฺรหฺมจริยนฺติ ภนฺเต วุจฺจติ. กตมํ นุ โข ภนฺเต พฺรหฺมจริยํ,
กตมํ พฺรหฺมจริยปริโยสานนฺติ.

“อยเมว โข ภิกขุ อริโย อฏฺฐงฺคโก มคโค พฺรหฺมจริยํ.
เสยฺยถิํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปฯ สมฺมาสมาธิ. โย โข ภิกขุ รากฺขโย
โทสฺกฺขโย โมหฺกฺขโย, อิทํ พฺรหฺมจริยปริโยสานนฺติ. จฏฺฐํ.

๗. ทุตยอณณตรภิกขุสุตตํ

[๗] สวตฺถิณิทานํ. อถ โข อณณตโร ภิกขุ, เยน ภควา
เตนุปลสงฺกมิ; อุปลสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิตฺถิ;
เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “รากฺวินโย
โทสฺวินโย โมหฺวินโยติ ภนฺเต วุจฺจติ. กิสฺส นุ โข เอตํ ภนฺเต
อริวจฺจํ รากฺวินโย โทสฺวินโย โมหฺวินโยติ. นิพฺพานธาดุยา โข
เอตํ ภิกขุ อริวจฺจํ ‘รากฺวินโย โทสฺวินโย โมหฺวินโยติ. อาสวานํ
ขโย เตน วุจฺจติ.

เอวํ วุฏฺฐเต, โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อมตํ อมตณฺติ
 ภาณเต วุจฺจติ. กตมํ นุ โข ภาณเต อมตํ, กตโม อมตคามิมคฺโคติ.
 “โย โข ภิกฺขุ ราคกฺขโย โทสกกฺขโย โมหกฺขโย, อิทํ วุจฺจติ
 อมตํ. อยเมวาริโย อญฺจงฺคโก มคฺโค อมตคามิมคฺโค. เสยฺยถิทํ.
 สมฺมาทิฏฺฐิ ๗เป๗ สมฺมาสมาริตี. สตฺตมํ.

๘. วิภงฺกสุตฺตํ

[๘] สาวตฺถิณินทนนํ. “อริยํ โว ภิกฺขเว อญฺจงฺคิกํ มคฺคํ
 เทเสสฺสสามิ วิภชิสฺสามิ, ตํ สุนฺดาถ สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามิตี.
 เอวมฺภาณเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสํ. ภควา เอตทวโจ
 “กตโม จ ภิกฺขเว อริโย อญฺจงฺคโก มคฺโค. เสยฺยถิทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ
 ๗เป๗ สมฺมาสมาริ.

กตมา จ ภิกฺขเว สมฺมาทิฏฺฐิ. ยํ โข ภิกฺขเว ทุกฺขเ
 ฌาณํ, ทุกฺขสมุทฺเต ฌาณํ, ทุกฺขนิโรธเ ฌาณํ, ทุกฺขนิโรธคามินิยา
 ปฏิปทา ฌาณํ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาทิฏฺฐิ.

กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาสงฺกปโป. โย โข ภิกฺขเว
 เนกขมฺมสงฺกปโป อพฺยาปาทสงฺกปโป อวิหีสาสงฺกปโป. อยํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว สมฺมาสงฺกปโป.

กตมา จ ภิกฺขเว สมฺมาวาจา. ยา โข ภิกฺขเว มุสาวาทา
 เวรมณี, ปิสฺสุณาย วาจา ๗เรมณี, ผรุสํสา วาจา ๗เรมณี,
 สมฺผปฺปลาปา ๗เรมณี. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาวาจา.

กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมากมฺมหนฺโต. ยา โข ภิกฺขเว
 ปาณาติปาตา ๗เรมณี, อทินฺนาทานา ๗เรมณี, อพฺรหฺมจริยา ๗เรมณี.
 อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมากมฺมหนฺโต.

กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาอาชีโว. อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก
มิจฺจนาอาชีวํ ปหาย สมฺมาอาชีเวน ชีวิกํ กปฺเปติ. อयํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว สมฺมาอาชีโว.

กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาวาयाโม. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อนุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ อกุสลํ ฐมฺมาณํ อนุปฺปาทาย จนฺทํ
ชเนติ, วายมตี วิริยํ อารภาติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ, อนุปฺปนฺนํ
ปาปกาณํ อกุสลํ ฐมฺมาณํ ปหานาย จนฺทํ ชเนติ, วายมตี
วิริยํ อารภาติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ, อนุปฺปนฺนํ กุสลํ
ฐมฺมาณํ อนุปฺปาทาย จนฺทํ ชเนติ, วายมตี วิริยํ อารภาติ, จิตฺตํ
ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ, อนุปฺปนฺนํ กุสลํ ฐมฺมาณํ จิตฺตยา
อสมฺโมสาย ภิกฺขโยภาวาย เวปฺปุลลํ ภาวนํ ปาริปุริยา จนฺทํ
ชเนติ, วายมตี วิริยํ อารภาติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ. อयํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาวาयाโม.

กตมา จ ภิกฺขเว สมฺมาสตี. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายะ
กายาอนุปฺสฺสี วิหฺรตี อาตปฺปี สมฺปชาโน สตีมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสฺสํ, เวทนาสุ เวทนาอนุปฺสฺสี วิหฺรตี อาตปฺปี สมฺปชาโน
สตีมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ, จิตฺเต จิตฺตานุปฺสฺสี วิหฺรตี
อาตปฺปี สมฺปชาโน สตีมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ, ฐมฺเมสุ
ฐมฺมานุปฺสฺสี วิหฺรตี อาตปฺปี สมฺปชาโน สตีมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาสตี.

กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาสมาธิ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว
กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ฐมฺเมหิ สวิตกุกํ สวิจาร์ วิเวกขํ ปีติสุขํ
ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรตี, วิตกฺกวิจารานํ วูปสมํ อชฺฌตฺตํ

สมปสาทน์ เจตโส เอโกทิภาวํ อวิตกํ อวิจาร์ สมาธิชํ ปีตีสุขํ
 ทุตติยํ ฌานํ อุปสมปชฺช วิหริติ, ปีติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ
 วิหริติ, สโต จ สมปชาโน สุขญจ กาเยน ปฐิสฺสเวเทติ, ยนฺตํ
 อริยา อากิขนฺติ ‘อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ ตติยํ ฌานํ
 อุปสมปชฺช วิหริติ, สุขสส จ ปหานา ทุกฺขสส จ ปหานา
 ปุพฺพเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสุขํ อุเปกฺขาสติ-
 ปาริสฺสทฺธี จตฺตตํ ฌานํ อุปสมปชฺช วิหริติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 สมมาสมาธิติ. อฏฺฐมํ.

๕. สุกสุตตํ

[๙] สาวตฺถิณิทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สาลิสฺสํ วา ยวสฺสํ
 วา มิจฺจปาณิหิตํ หตฺถเณ วา ปาเทณ วา อกฺกนฺตํ ‘หตฺถํ วา
 ปาทำ วา ภินฺทิสฺสติ, โลหิตํ วา อุปฺปาเทสฺสตีติ เนตํ จานํ
 วิชฺชติ. ตํ กิสฺส เหตุ. มิจฺจปาณิหิตตฺตา ภิกฺขเว สุกสฺส; เอวเมว
 โข ภิกฺขเว ‘โส วต ภิกฺขุ มิจฺจปาณิหิตาย ทิฏฺฐิยา มิจฺจปาณิหิตาย
 มคฺคภาวนาย อวิชฺชํ ภินฺทิสฺสติ วิชฺชํ อุปฺปาเทสฺสติ นิพฺพานํ
 สจฺฉิกิริสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ. ตํ กิสฺส เหตุ. มิจฺจปาณิหิตตฺตา
 ภิกฺขเว ทิฏฺฐิยา.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สาลิสฺสํ วา ยวสฺสํ วา สมมาปณิหิตํ
 หตฺถเณ วา ปาเทณ วา อกฺกนฺตํ ‘หตฺถํ วา ปาทำ วา
 ภินฺทิสฺสติ, โลหิตํ วา อุปฺปาเทสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชติ. ตํ กิสฺส
 เหตุ. สมมาปณิหิตตฺตา ภิกฺขเว สุกสฺส; เอวเมว โข ภิกฺขเว ‘โส
 วต ภิกฺขุ สมมาปณิหิตาย ทิฏฺฐิยา สมมาปณิหิตาย มคฺคภาวนาย
 อวิชฺชํ ภินฺทิสฺสติ, วิชฺชํ อุปฺปาเทสฺสติ, นิพฺพานํ สจฺฉิกิริสฺสตีติ
 จานเมตํ วิชฺชติ. ตํ กิสฺส เหตุ. สมมาปณิหิตตฺตา ภิกฺขเว ทิฏฺฐิยา.

กถณจ ภิกขเว ภิกขุ สมมาปณิหิตาย ทิฏฐิยา
สมมาปณิหิตาย มคฺคภาวนาย อวิชชํ ภินฺทิสฺสติ, วิชชํ
อุปฺปาตฺเตสฺสติ, นิพฺพานํ สจฺจนฺทิสฺสติ. อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ สมมาทิฏฺฐิ
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ
ฯเปฯ สมมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
ไวสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ สมมาปณิหิตาย ทิฏฐิยา
สมมาปณิหิตาย มคฺคภาวนาย อวิชชํ ภินฺทิสฺสติ, วิชชํ
อุปฺปาตฺเตสฺสติ, นิพฺพานํ สจฺจนฺทิสฺสติ. นวม.

๑๐. นนทียสยุดต์

[๑๐] สวสฺสเถนินฺทณํ. อถ โข นนฺทียโย ปริพฺพาชโก, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิ; สมฺโมทนีย
กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ; เอกมนฺตํ นิสฺสินโน
โข นนฺทียโย ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “กตฺติ นฺุ โข โภ
โคตม ฐมา ภาวิตา พหุลิกตา นิพฺพานคมา โหนฺติ นิพฺพาน-
ปรายนา นิพฺพานปริโยสานาติ. “อฏฺฐจิเม โข นนฺทีย ฐมา ภาวิตา
พหุลิกตา นิพฺพานคมา โหนฺติ นิพฺพานปรายนา นิพฺพาน-
ปริโยสานา. กตเม อฏฺฐ. เสยฺยถิทํ. สมมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมมาสมาธิ.
อิเม โข นนฺทีย อฏฺฐ ฐมา ภาวิตา พหุลิกตา นิพฺพานคมา
โหนฺติ นิพฺพานปรายนา นิพฺพานปริโยสานาติ.

เอวํ วุตฺเต, นนฺทียโย ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ
“อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, เสยฺยถาปิ โภ โคตม
นิกฺกขชิตํ วา อุกฺกขเชยฺย, ปฏฺิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย, มฺพฺพหสฺส วา
มคฺคํ อาจิกฺขเชยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปฺปชฺชิตํ ฐาเรยฺย ‘จกฺขุมนฺโต

รูปานิ ทกขณุตติ. เอวเมว โภตา โคตเมน อนเนกปริยาเยน ฐมโม
 ปกาสิโต, เอสาหิ ภวนตํ โคตมํ สรณํ อจฺจามิ ฐมฺมณฺจ
 ภิกฺขุสงฺฆณฺจ, อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชฺชตคฺเค
 ปาณฺเปตํ สรณงฺคตฺตนิ. ทสมํ.

ปฐโม อวิชชาวคฺโค.

ตสฺสทฺธานํ

อวิชฺชณฺจ^๑ อุปทฺธํ จ สารีปฺตฺโต จ พุราหฺมณ
 กิเมตฺถิยํ^๒ จ เทว ภิกฺขุ วิภงฺโก สุกนฺนทียาติ.^๓

^๑ อ. อวิชชา จ

^๒ ฉ., เท., อ. กิเมตฺถิโย

^๓ อ. สุกนฺนทียติ

^២ ជ.,តេ.,វិ. អាយាង, ខេនុប្រិប.

๒. ทุติยวิหารสูตรํ

[๑๒] สาวตถิณีทานํ. “อิจฺฉามหํ ภิกฺขเว เตมาสํ ปฏิสลฺลียิตฺถํ, นมฺหิ เกณจิ อุปสงฺกมิตพฺโพ อณฺณตฺร เอเกน ปิณฑปาตนิหารเกนาติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปฏิสสฺสวาท. นาสสฺส โกจิ ภควนฺตํ อุปสงฺกมตี อณฺณตฺร เอเกน ปิณฑปาตนิหารเกน.

อถ โข ภควา ตสฺส เตมาสสฺส อจฺจเยน ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิตอ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “เยน สุวาทํ ภิกฺขเว วิหารเณ ปจฺจมาภิสมฺพุทฺธโร วิหารามิ, ตสฺส ปเทเสน วิหารัสสิ, โส เอวํ ปชานามิ ‘มิจฺฉาทิฏฺฐิปปจฺจยาปิ เวทยิตฺถํ, มิจฺฉาทิฏฺฐิวิปฺปสมฺปจฺจยาปิ เวทยิตฺถํ, สมฺมาทิฏฺฐิปปจฺจยาปิ เวทยิตฺถํ, สมฺมาทิฏฺฐิวิปฺปสมฺปจฺจยาปิ เวทยิตฺถํ, ๔เป๔ มิจฺฉาสมาธิปปจฺจยาปิ เวทยิตฺถํ, มิจฺฉาสมาธิวิปฺปสมฺปจฺจยาปิ เวทยิตฺถํ, สมฺมาสมาธิปปจฺจยาปิ เวทยิตฺถํ, สมฺมาสมาธิวิปฺปสมฺปจฺจยาปิ เวทยิตฺถํ, จฺหนฺตปฺปจฺจยาปิ เวทยิตฺถํ, จฺหนฺตวิปฺปสมฺปจฺจยาปิ เวทยิตฺถํ, วิตกฺกปฺปจฺจยาปิ เวทยิตฺถํ, วิตกฺกวิปฺปสมฺปจฺจยาปิ เวทยิตฺถํ, สญฺญาปฺปจฺจยาปิ เวทยิตฺถํ, สญฺญาวิปฺปสมฺปจฺจยาปิ เวทยิตฺถํ, จฺนฺโท จ อวฺอุปสนฺโต โหติ, วิตกฺกา จ อวฺอุปสนฺตา โหติ, สญฺญา จ อวฺอุปสนฺตา โหติ, ตปฺปจฺจยาปิ เวทยิตฺถํ, จฺนฺโท จ วฺอุปสนฺโต โหติ, วิตกฺกา* จ วฺอุปสนฺตา โหติ,* สญฺญา จ วฺอุปสนฺตา โหติ, ตปฺปจฺจยาปิ เวทยิตฺถํ, อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อตฺถิ วายามํ, ตสฺมีปิ จาเน อนฺนปฺปตฺเต ตปฺปจฺจยาปิ เวทยิตฺถนฺติ. ทุติยํ.

๓. เสกขสยัตต

[๑๓] สยัตตนิทานัน. อถ โข อญญตโร ภิกขุ, เยน ภควา, เตนุปลสงุมมิ; ๔เปย เอกมนตํ นิสินโน โข โส ภิกขุ ภควนตํ เอตทวโจ “เสกโข” เสกโขติ” ภนฺเต วุจฺจติ, ‘กิตฺตาวตฺตา นุ โข ภนฺเต เสกโข โหตีติ. “อิธ ภิกขุ เสกขาย สมมาทิฏฺฐิยา สมฺนฺนาทโต โหติ ๔เปย เสกฺเขน สมฺมาสมมฺมทินา สมฺนฺนาทโต โหติ. เอตฺตาวตฺตา โข ภิกขุ เสกโข โหตีติ. ตติย.

๔. ปจฺมอุปปาตสยัตต

[๑๔] สยัตตนิทานัน. “อญฺจิเม ภิกฺขเว ฐมา ภาวิตา พหุลิกตา อนุปฺปนฺนา อุปฺปชฺชนฺติ นามญฺจตฺร ตถาคตสฺส ปาตุภาวา อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส. กตเม อญฺจ. เสยฺยถิํ. สมมาทิฏฺฐิ ๔เปย สมมาสมมฺมทิน. อิเม โข ภิกฺขเว อญฺจ ฐมา ภาวิตา พหุลิกตา อนุปฺปนฺนา อุปฺปชฺชนฺติ นามญฺจตฺร ตถาคตสฺส ปาตุภาวา อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺทสฺสาติ. จตฺตถ.

๕. ทุติยอุปปาตสยัตต

[๑๕] สยัตตนิทานัน. “อญฺจิเม ภิกฺขเว ฐมา ภาวิตา พหุลิกตา อนุปฺปนฺนา อุปฺปชฺชนฺติ นามญฺจตฺร สุกตวินยา. กตเม อญฺจ. เสยฺยถิํ. สมมาทิฏฺฐิ ๔เปย สมมาสมมฺมทิน. อิเม โข ภิกฺขเว อญฺจ ฐมา ภาวิตา พหุลิกตา อนุปฺปนฺนา อุปฺปชฺชนฺติ นามญฺจตฺร สุกตวินยาติ. ปญจม.

๖. ปฐมปริสสุทตต

[๑๖] สาวตถิณีทานัน. “อญฺจิเม ภิกฺขเว ฐมา ปริสฺสุทฺธา
 ปรีโยทาตา อนนฺคณา วิคตฺตูปกฺกิลเสสา อนุปฺปนฺนา อุปฺปชฺชนฺติ
 นาณฺณตฺร ตถาคตฺสส ปาตุภาวา อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. กตเม
 อญฺจ. เสยฺยถิํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ๕เปยฺย สมฺมาสมาธิ. อิเม โข ภิกฺขเว
 อญฺจ ฐมา ปริสฺสุทฺธา ปรีโยทาตา อนนฺคณา วิคตฺตูปกฺกิลเสสา
 อนุปฺปนฺนา อุปฺปชฺชนฺติ นาณฺณตฺร ตถาคตฺสส ปาตุภาวา อรหโต
 สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสาติ. จญฺจํ.

๗. ทุตติยปริสสุทตต

[๑๗] สาวตถิณีทานัน. “อญฺจิเม ภิกฺขเว ฐมา ปริสฺสุทฺธา
 ปรีโยทาตา อนนฺคณา วิคตฺตูปกฺกิลเสสา อนุปฺปนฺนา อุปฺปชฺชนฺติ
 นาณฺณตฺร สุตตวินยา. กตเม อญฺจ. เสยฺยถิํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ๕เปยฺย
 สมฺมาสมาธิ. อิเม โข ภิกฺขเว อญฺจ ฐมา ปริสฺสุทฺธา ปรีโยทาตา
 อนนฺคณา วิคตฺตูปกฺกิลเสสา อนุปฺปนฺนา อุปฺปชฺชนฺติ นาณฺณตฺร
 สุตตวินยาติ. สุตตมํ.

๘. ปฐมกุกกุฏารามสูตร

[๑๘] สาวตถิณีทานัน. เอวมเม สุตํ เอกํ สมยํ อายสฺมา จ
 อานนฺโท อายสฺมา จ ภทฺโท ปาณฺณลิปฺตเต วิหรนฺติ กุกกุฏารามे.
 อถ โข อายสฺมา ภทฺโท สายณฺหสมยํ ปณฺณิสลลانا วุฏฺฐิตฺ,
 เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสมฺตา
 อานนฺเทน^{๕๖๖} สทฺธิ สมฺโมทิตฺ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิติสาเรตฺวา

เอกมนตํ นิสํท, เอกมนตํ นิสินโน โข อายสฺมา ภทฺโท อายสฺมนตํ
 อานนทํ เอตทวโจ “อพฺรหฺมจริยํ อพฺรหฺมจริยนฺติ อวฺสุโส อานนท
 วุจฺจติ, กตมํ นุ โข อวฺสุโส อพฺรหฺมจริยนฺติ. “สาธุ สาธุ อวฺสุโส
 ภทฺท, ภทฺทโก โข เต อวฺสุโส ภทฺท อุมฺมํโค,” ภทฺทกํ ปฏฺฐิภาณํ,
 กลฺยาณํ ปรีปฺจณา, เอวํ หิ ตวํ อวฺสุโส ภทฺท ปุจฺฉสิ ‘อพฺรหฺมจริยํ
 อพฺรหฺมจริยนฺติ อวฺสุโส อานนท วุจฺจติ, กตมํ นุ โข อวฺสุโส
 อพฺรหฺมจริยนฺติ. “เอวมาวฺสุโสติ. อยเมว โข อวฺสุโส อฏฺฐจฺติโก
 มิจฺฉามคฺโค อพฺรหฺมจริยํ. เสยฺยถิํ. มิจฺฉาทิฏฺฐิ ๔เปยฺ มิจฺฉาสมาธิติ.
 อฏฺฐมํ.

๕. ทุตยกุกุฎารามสตุตํ

[๑๙] ปาฏลิตฺตตนิทานํ ๔เปยฺ “พฺรหฺมจริยํ พฺรหฺมจริยนฺติ
 อวฺสุโส อานนท วุจฺจติ, กตมํ นุ โข^๑ อวฺสุโส พฺรหฺมจริยํ, กตมํ
 พฺรหฺมจริยปริโยสานนฺติ. “สาธุ สาธุ โข อวฺสุโส ภทฺท, ภทฺทโก โข
 เต อวฺสุโส ภทฺท อุมฺมํโค, ภทฺทกํ ปฏฺฐิภาณํ, กลฺยาณํ ปรีปฺจณา,
 เอวํ หิ ตวํ อวฺสุโส ภทฺท ปุจฺฉสิ ‘พฺรหฺมจริยํ พฺรหฺมจริยนฺติ
 อวฺสุโส อานนท วุจฺจติ, กตมํ นุ โข อวฺสุโส พฺรหฺมจริยํ, กตมํ
 พฺรหฺมจริยปริโยสานนฺติ. ‘เอวมาวฺสุโสติ. อยเมว โข อวฺสุโส อริโย
 อฏฺฐจฺติโก มคฺโค พฺรหฺมจริยํ. เสยฺยถิํ. สมนาทิฏฺฐิ ๔เปยฺ
 สมนาสมาธิ. โย โข อวฺสุโส ราคกฺขโย โทสกฺขโย โมหกฺขโย, อิทํ
 พฺรหฺมจริยปริโยสานนฺติ. นวํ

๑๐. ตติยกุฎฏารามสุตตํ

[๒๐] ปาฐลิปุตตนิทานํ. “พฺรหฺมจริยํ พฺรหฺมจริยนฺติ อาวุโส
 อานนฺท วุจฺจติ, กตมํ นุ โข อาวุโส พฺรหฺมจริยํ, กตโม พฺรหฺมจริ
 กตมํ พฺรหฺมจริยปริโยสานนฺติ. “สาธุ สาธุ อาวุโส ภทฺท, ภทฺทโก
 โข เต อาวุโส ภทฺท อุมฺมํโค, ภทฺทกํ ปฏฺิภาณํ, กลฺยาณํ
 ปริปุจฺฉา, เอวํ หิ ตวํ อาวุโส ภทฺท ปุจฺฉสิ ‘พฺรหฺมจริยํ
 พฺรหฺมจริยนฺติ อาวุโส อานนฺท วุจฺจติ, กตมํ นุ โข อาวุโส
 พฺรหฺมจริยํ, กตโม พฺรหฺมจริ, กตมํ พฺรหฺมจริยปริโยสานนฺติ.
 “เอวมาวุโสติ. “อยเมว โข อาวุโส อริโย อฏฺฐจฺฉติโก มคฺโค
 พฺรหฺมจริยํ. เสยฺยถิํ. สมนฺมาทิฏฺฐิ ๕เปยฺย สมนฺมาสมาธิ. โย โข
 อาวุโส อิมินา อริเยน อฏฺฐจฺฉติเกน มคฺเคน สมนฺนาคโต อयํ
 วุจฺจติ พฺรหฺมจริ. โย โข อาวุโส ราคกฺขโย โทสกฺขโย โมหกฺขโย
 อิทํ พฺรหฺมจริยปริโยสานนฺติ. สุตตตฺตยํ” เอกนิทานํ. ทสมํ.

ทฺติโย วิหารวคฺโค.

ตสฺสทฺถานํ

เทว วิหารา จ เสโข จ อูปฺปาเท^๒ อปฺเร ทฺเว
 ปริสุทฺเทน เทว วุตฺตา กุฎฏฏารามเณ ตโยติ.

* ฉ. เท. ๒ ติณิ สุตตตนิ อ. อิมสํ ติณิ สุตตตนิ เอกนิทานํ

^๒ ฉ. เท. อูปฺปาท

๓. มิจฺจนตฺตวคฺโค

๑. มิจฺจนตฺตสุตฺตํ

[๒๑] สวตฺถึนินทํ. “มิจฺจนตฺตญจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสสํมิ”
สมฺมตฺตญจ, ตํ สฺนํ.

กตมญจ ภิกฺขเว มิจฺจนตฺตํ. เสยฺยถิํ. มิจฺจนาทิฏฺฐิ ๗เป๗
มิจฺจนาสํมิ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว มิจฺจนตฺตํ.

กตมญจ ภิกฺขเว สมฺมตฺตํ. เสยฺยถิํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ๗เป๗
สมฺมาสํมิ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมตฺตนฺติ. ปจฺมํ.

๒. อกฺุสฺสทฺมมฺมสุตฺตํ

[๒๒] สวตฺถึนินทํ. “อกฺุสฺสเล จ โว ภิกฺขเว ทฺมเม,
เทสิสฺสสํมิ กุสฺสเล จ ทฺมเม, ตํ สฺนํ.

กตเม จ ภิกฺขเว อกฺุสฺสลา ทฺมมา. เสยฺยถิํ. มิจฺจนาทิฏฺฐิ
๗เป๗ มิจฺจนาสํมิ. อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว อกฺุสฺสลา ทฺมมา.

กตเม จ ภิกฺขเว กุสฺสลา ทฺมมา. เสยฺยถิํ. สมฺมาทิฏฺฐิ
๗เป๗ สมฺมาสํมิ. อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว กุสฺสลา ทฺมมาติ. ทุติยํ.

๓. ปจฺมปฏฺฐปทาสุตฺตํ

[๒๓] สวตฺถึนินทํ. “มิจฺจนปฏฺฐปทญจ โว ภิกฺขเว
เทเสสฺสสํมิ สมฺมาปฏฺฐปทญจ, ตํ สฺนํ.

กตมา จ ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏฺฐา. เสยฺยถิํ. มิจฺฉาทิฏฺฐิ
 ๕เปยฺ มิจฺฉาสมาธิ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏฺฐา.

กตมา จ ภิกฺขเว สมฺมาปฏฺฐา. เสยฺยถิํ. สมฺมาทิฏฺฐิ
 ๕เปยฺ สมฺมาสมาธิ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาปฏฺฐาติ. ตติยํ.

๔. ทุตฺติยปฏฺฐาสุตฺตํ

[๒๔] สวตฺถุถินฺทานํ. “คิหิโน วาหํ ภิกฺขเว ปพฺพชิตสฺส วา
 มิจฺฉาปฏฺฐิํ น วณฺณณมฺ. คิหิ วา ภิกฺขเว ปพฺพชิตโต วา
 มิจฺฉาปฏฺฐิโน มิจฺฉาปฏฺฐิตตาริการณเหตุํ นารารโก โหติ ฌายํ
 ฌมมํ กุสลํ. กตมา จ ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏฺฐา. เสยฺยถิํ.
 มิจฺฉาทิฏฺฐิ ๕เปยฺ มิจฺฉาสมาธิ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏฺฐา.
 คิหิโน วาหํ ภิกฺขเว ปพฺพชิตสฺส วา มิจฺฉาปฏฺฐิํ น
 วณฺณณมฺ. คิหิ วา ภิกฺขเว ปพฺพชิตโต วา มิจฺฉาปฏฺฐิโน
 มิจฺฉาปฏฺฐิตตาริการณเหตุํ นารารโก โหติ ฌายํ ฌมมํ กุสลํ.

คิหิโน วาหํ ภิกฺขเว ปพฺพชิตสฺส วา สมฺมาปฏฺฐิํ
 วณฺณณมฺ. คิหิ วา ภิกฺขเว ปพฺพชิตโต วา สมฺมาปฏฺฐิโน สมฺมา-
 ปฏฺฐิตตาริการณเหตุํ อารารโก โหติ ฌายํ ฌมมํ กุสลํ. กตมา จ
 ภิกฺขเว สมฺมาปฏฺฐา. เสยฺยถิํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ๕เปยฺ สมฺมาสมาธิ.
 อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาปฏฺฐา. คิหิโน วาหํ ภิกฺขเว
 ปพฺพชิตสฺส วา สมฺมาปฏฺฐิํ น วณฺณณมฺ. คิหิ วา ภิกฺขเว
 ปพฺพชิตโต วา สมฺมาปฏฺฐิโน สมฺมาปฏฺฐิตตาริการณเหตุํ อารารโก
 โหติ ฌายํ ฌมมํ กุสฺสณฺติ. จตฺตถํ.

๕. ปฐมอสปฺปริสสุตฺตํ

[๒๕] สาวตถิณีทานํ. “อสปฺปริสญฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ สปฺปริสญฺจ, ตํ สุณฺณถ.

กตโม จ ภิกฺขเว อสปฺปริโส. อิท ภิกฺขเว เอกจฺใจ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ มิจฺฉาสงฺกปโป มิจฺฉาวาโจ มิจฺฉากมฺมหนฺโต มิจฺฉาอาชีโว มิจฺฉาวายาโม มิจฺฉาสติ มิจฺฉาสมาธิ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อสปฺปริโส.

กตโม จ ภิกฺขเว สปฺปริโส. อิท ภิกฺขเว เอกจฺใจ สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ สมฺมาสงฺกปโป สมฺมาวาโจ สมฺมากมฺมหนฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สปฺปริโสติ. ปณฺจมํ.

๖. ทุติยอสปฺปริสสุตฺตํ

[๒๖] สาวตถิณีทานํ. “อสปฺปริสญฺจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ อสปฺปริเสน อสปฺปริสตรญฺจ. สปฺปริสญฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ สปฺปริเสน สปฺปริสตรญฺจ, ตํ สุณฺณถ.

กตโม จ ภิกฺขเว อสปฺปริโส. อิท ภิกฺขเว เอกจฺใจ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ ๔เปยฺย มิจฺฉาสมาธิ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อสปฺปริโส.

กตโม จ ภิกฺขเว อสปฺปริเสน อสปฺปฺสตรโ. อิท ภิกฺขเว เอกจฺใจ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ ๔เปยฺย มิจฺฉาสมาธิ มิจฺฉาฌานี มิจฺฉาวิมุตฺติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อสปฺปริเสน อสปฺปฺสตรโ.

กตโม จ ภิกขเว สปปริโส. อธิ ภิกขเว เอกจโจ
สมมาทิฏฐิโก โหติ ๕เป๕ สมมาสมาธิ. อัย วุจจติ ภิกขเว
สปปริโส.

กตโม จ ภิกขเว สปปริเสน สปปริสตร. อธิ ภิกขเว
เอกจโจ สมมาทิฏฐิโก โหติ ๕เป๕ สมมาสมาธิ สมมาฌานี
สมมาวิมุตติ. อัย วุจจติ ภิกขเว สปปริเสน สปปริสตรติ. ฉฐจ.

๗. กุมภสุตตํ

[๒๗] สาวตถีนินทาน. “เสยยถาปี ภิกขเว กุมภโ อนาธาโร
สปปวตติโย โหติ สาธาโร ทุปวตติโย โหติ. เอวเมว โข
ภิกขเว จิตตํ อนาธาโร สปปวตติยํ โหติ สาธาโร ทุปวตติยํ โหติ.

โก จ ภิกขเว จิตตสส อาธาโร. อยเมวาริโย อฏฐงคิโก
มคโค. เสยยถิทำ. สมมาทิฏฐิ ๕เป๕ สมมาสมาธิ อัย จิตตสส
อาธาโร.

เสยยถาปี ภิกขเว กุมภโ อนาธาโร สปปวตติโย โหติ
สาธาโร ทุปวตติโย โหติ, เอวเมว โข ภิกขเว จิตตํ อนาธาโร
สปปวตติยํ โหติ สาธาโร ทุปวตติยํ โหติติ. สตตม.

๘. สสมาธิสุตตํ

[๒๘] สาวตถีนินทาน. “อริยํ โว ภิกขเว สมมาสมาธิ
เทเสสสามิ สอปปนิสํ สปริกขารํ, ตํ สุนาถ.

กตโม จ ภิกขเว อริโย สมมาสมาธิ สอปปนิโส สปริกขาร.

เสยยถิทำ. สมมาทิฏฐิ* ๕เป๕ สมมาสมาธิ.*

ยา ไช ภิกฺขเว อิมะหิ สตฺตหฺงเคหิ จิตฺตสฺส เอกคฺคตา
สปริกฺขตา,* อยฺม วุจฺจติ ภิกฺขเว อริโย สมฺมาสมะชิ 'สอฺปนฺนิโส'
อิตฺปิ 'สปริกฺขารโ' อิตฺปีติ. อญฺจม.

๕. เวทนาสุตฺต

[๒๙] สาวตฺถิณีทานํ. "ติสฺโส อิมะ ภิกฺขเว เวทนา. กตมา
ติสฺโส. สุขะ เวทนา ทุกฺขา เวทนา, อทุกฺขมสุขะ เวทนา. อิมะ
ไช ภิกฺขเว ติสฺโส เวทนา.

อิมาสฺ ไช ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เวทนานํ ปริณฺณาย อริโย
อญฺจํคิกโก มคฺโค ภาเวตฺตพฺโพ. กตโม อริโย อญฺจํคิกโก มคฺโค.
เสยฺยถิหํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปฯ สมฺมาสมะชิ. อิมาสฺ ไช ภิกฺขเว
ติสฺสนฺนํ^๒ เวทนานํ ปริณฺณาย อริโย อญฺจํคิกโก มคฺโค ภาเวตฺตพฺโพติ.
นวม.

๑๐. อุตฺตยิสฺสุตฺต

[๓๐] สาวตฺถิณีทานํ. อถ ไช อายสฺมา อุตฺตยิโย, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; ๔เปฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน ไช อายสฺมา
อุตฺตยิโย ภควนฺตํ เอตทวโจ "อิธ มยฺหํ ภนฺเต รโหคตสฺส
ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปรีวิตฺตโก อุกฺกปาติ 'ปญฺจ กามคฺฌา
วุตฺตา ภควตา. กตเม นฺุ ไช ปญฺจ กามคฺฌา วุตฺตา"^๓ ภควตาติ.

“สาธุ สาธุ อุตฺตฺย ปณฺจ ไชเม อุตฺตฺย กามคฺฌา วุตฺตา
มยา. กตเม ปณฺจ. จกฺขวิณฺเณยฺยา รูปา อิกฺขฺจา กนฺตา มนาปา
ปิยรฺูปา กามฺปสณฺหิตา รชนียา.” โสตวิณฺเณยฺยา สทฺทา ๔เปฯ
ฆานวิณฺเณยฺยา คนฺธา ๔เปฯ ชิวฺหาวิณฺเณยฺยา รสา ๔เปฯ
กายวิณฺเณยฺยา โผฏฺฐพฺพา อิกฺขฺจา กนฺตา มนาปา ปิยรฺูปา
กามฺปสณฺหิตา รชนียา. อิเม ไช อุตฺตฺย ปณฺจ กามคฺฌา วุตฺตา มยา.

อิเมสฺ ไช อุตฺตฺย ปณฺจหนฺ กามคฺฌานํ ปหานาย อริโย
อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาเวตฺพุโป. กตโม อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค.
เสยฺยถิํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปฯ สมฺมาสมาธิ. อิเมสฺ ไช อุตฺตฺย
ปณฺจหนฺ กามคฺฌานํ ปหานาย [๒] อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค
ภาเวตฺพุโปติ. ทสมํ.

ตติโย มิจฺฉตฺตวคฺโค.

ตสฺสุทฺธานํ

มิจฺฉตฺตํ อุกฺสลํ ฐมํ^๑ ทฺวเ ปฏฺิปปทาปิ จ
อสปฺปริเสน^๔ เทว วุตฺตา กุมฺโภ สมาธิ เวทฺนตฺติเยนาติ.

^๑ ฉ., เท., อ. รชนียา, เอมฺปริปิ.

^๒ ฉ., เท., อ. อัย

^๓ อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. ๒๗/๐๕/๒๕๖๑ อสปฺปริเสน เทว กุมฺโภ อ. เทว สปฺปริเสน กุมฺโภ

๔. ปฏิปตฺติวคฺโค

๑. ปจฺมปฏิปตฺติสุตฺตํ.

[๓๑] สาวตถิณีทานํ. “มิจฺฉาปฏิปตฺตินฺจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสสามิ สมฺมาปฏิปตฺตินฺจ, ตํ สุณาถ.

กตมา จ ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏิปตฺติ. เสยฺยถิทํ. มิจฺฉาทิฏฺฐิ ๫เปยฺ มิจฺฉาสมาธิ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏิปตฺติ.

กตมา จ ภิกฺขเว สมฺมาปฏิปตฺติ. เสยฺยถิทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ๫เปยฺ สมฺมาสมาธิ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาปฏิปตฺตีสติ. ปจฺม.

๒. ทุติยปฏิปตฺติสุตฺตํ

[๓๒] สาวตถิณีทานํ. “มิจฺฉาปฏิปนฺนญฺจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสสามิ สมฺมาปฏิปนฺนญฺจ, ตํ สุณาถ.

กตโม จ ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏิปนฺโน. อิท ภิกฺขเว เอกกฺโขจ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ ๫เปยฺ มิจฺฉาสมาธิ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว” มิจฺฉาปฏิปนฺโน.

กตโม จ ภิกฺขเว สมฺมาปฏิปนฺโน. อิท ภิกฺขเว เอกกฺโขจ สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ ๫เปยฺ สมฺมาสมาธิ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมฺมาปฏิปนฺนโนติ. ทุติย

๓. วิรทสุตตัม

[๓๓] สาวตถีนินทาน์. “เยสํ เกสณฺจ ภิทฺทเว อริโย
อฏฺฐังคิกโก มคฺโค วิรทฺโ, วิรทฺโ เตสํ อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค
สมฺมาทูกฺขกฺขยคามี. เยสํ เกสณฺจ ภิทฺทเว อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค
อารทฺโ, อารทฺโ เตสํ อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค สมฺมาทูกฺขกฺขยคามี.

กตโม จ ภิทฺทเว อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค. เสยฺยถิทํ.
สมฺมาทิฏฺฐิ ๕เป๕ สมฺมาสมาธิ. เยสํ เกสณฺจ [๑] อริโย อฏฺฐังคิกโก
มคฺโค วิรทฺโ, วิรทฺโ เตสํ อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค
สมฺมาทูกฺขกฺขยคามี. เยสํ เกสณฺจ ภิทฺทเว อริโย อฏฺฐังคิกโก
มคฺโค อารทฺโ, อารทฺโ เตสํ อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค
สมฺมาทูกฺขกฺขยคามีติ. ตติยํ.

๔. ปารํคมสุตตัม

[๓๔] สาวตถีนินทาน์. “อฏฺฐิเม ภิทฺทเว ฐมฺมา ภาวิตา
พหุสํกิตา อปารา ปารํ คมนาย สํวตฺตนฺติ. กตเม อฏฺฐ. เสยฺยถิทํ.
สมฺมาทิฏฺฐิ ๕เป๕ สมฺมาสมาธิ. อิเม โข [๒] อฏฺฐ ฐมฺมา ภาวิตา
พหุสํกิตา อปารา ปารํ คมนาย สํวตฺตนฺตํ. อิทมวโจ ภควา
อิทํ วตฺวาน สุกฺโต, อถาปรี เอตทวโจ สตุถา

“อปฺปกา เต มนุสฺเสสุ เย ชนา ปารคามิโน
อถายํ อิตธา ปชา ตีรเมวานุชาวติ.

เย จ โข สมฺมทกฺขาเต ฐมฺเม ฐมฺมานุวตฺติโน
เต ชนา ปารเมสฺสนฺติ มจฺจุเชยฺยํ สุตฺตตฺร.

กณฺ्हํ ฐมฺมํ วิปฺปหาเย
โอภา อโนกมาคฺคม
ตตฺตฺราภิริตฺติมิจฺเจเย
ปริโยทเพยฺย อตฺตทานํ
เยสํ สมุโพธิยงฺเคสุ
อาทานปฏฺิณิสฺสคฺเค
ชีณาสวา ชฺฐติมนฺโต

สุกฺกํ ภาเวถ ปณฺหิตโต
วิเวเก ยตฺถ ทูรมํ
หิตฺวา กาเม อภิณฺจโน
จิตฺตเกฺลเสหิ ปณฺหิตโต.
สมฺมา จิตฺตํ สุภาวิทํ
อนุปาทาย เย รตา
เต โลเก ปรีนิพฺพุตฺตาติ. จตฺตฺตํ.

๕. ปจฺมสามณฺณสฺสุตฺตํ

[๓๕] สาวตฺถิณีทานํ. “สามณฺณญจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ
สามณฺณผลานิ จ, ตํ สุณาถ.

กตมญฺจ [*] ภิกฺขเว สามณฺณํ. อยเมวาริโย อฏฺฐงฺคิโก
มคฺโค. เสยฺยถิํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปฯ สมฺมาสมาธิ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
สามณฺณํ.

กตมานิ จ ภิกฺขเว สามณฺณผลานิ. โสตาปตฺติผลํ
สกทาคามีผลํ อนาคามีผลํ อรหตฺตผลํ. อิมานิ วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว
สามณฺณผลานีติ. ปญฺจมํ

๖. ทุติยสามณฺณสฺสุตฺตํ

[๓๖] สาวตฺถิณีทานํ. “สามณฺณญจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ
สามณฺณตฺถญฺจ, ตํ สุณาถ.

กตมญฺจ [*] ภิกฺขเว สามณฺณํ. อยเมวาริโย อฏฺฐงฺคิโก
มคฺโค. เสยฺยถิํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปฯ สมฺมาสมาธิ. อิทํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว สามณฺณํ.

กตโม จ ภิกขเว สามณฺณตฺเถ. โย โข ภิกขเว ราคภฺขโย
โทสภฺขโย โมหภฺขโย. อยํ วุจฺจติ ภิกขเว สามณฺณตฺเถติ. อญฺจ.

๗. ปจฺมพฺรหฺมณฺณสฺสตุตํ

[๓๗] สาวตฺถิณิทานํ. “พฺรหฺมณฺณจ ว โภ ภิกขเว เทสิสฺสามิ
พฺรหฺมณฺณผลานิ จ, ตํ สุณฺหาถ.

กตมณฺจ [*] ภิกขเว พฺรหฺมณฺณ. อยเมวาริโย อญฺจํคิโก
มคฺโค. เสยฺยถิํ. สมนฺมาทิฏฺฐิ ๕เป๕ สมนฺมาสมาธิ. อิทํ วุจฺจติ
ภิกขเว พฺรหฺมณฺณ.

กตมานิ จ ภิกขเว พฺรหฺมณฺณผลานิ. โสตาปตฺติผลํ
สกทาคามิผลํ อนาคามิผลํ อรหตฺตผลํ. อิมานิ วุจฺจนฺติ ภิกขเว
พฺรหฺมณฺณผลานิติ. สตฺตมํ.

๘. ทุตฺติยพฺรหฺมณฺณสฺสตุตํ

[๓๘] สาวตฺถิณิทานํ. “พฺรหฺมณฺณจ ว โภ ภิกขเว เทสิสฺสามิ
พฺรหฺมณฺณตฺถณฺจ, ตํ สุณฺหาถ.

กตมณฺจ ภิกขเว พฺรหฺมณฺณ. อยเมว อริโย อญฺจํคิโก
มคฺโค. เสยฺยถิํ. สมนฺมาทิฏฺฐิ ๕เป๕ สมนฺมาสมาธิ. อิทํ วุจฺจติ
ภิกขเว พฺรหฺมณฺณ.

กตโม จ ภิกขเว พฺรหฺมณฺณตฺเถ. โย จ^๒ ภิกขเว
ราคภฺขโย โทสภฺขโย โมหภฺขโย. อยํ วุจฺจติ ภิกขเว
พฺรหฺมณฺณตฺเถติ. อญฺจมํ.

๕. ปจฺมพฺรหฺมจฺริยสุตฺตํ

[๓๙] สาวตฺถิณิทานํ. “พฺรหฺมจฺริยญจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ พฺรหฺมจฺริยผลานิ จ, ตํ สุณาถ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว พฺรหฺมจฺริยํ. อยเมวาริโย อฏฺฐังคิโก มคฺโค. เสยฺยถิํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปฯ สมฺมาสมาธิ. อิทํ วุจฺจติ, ภิกฺขเว พฺรหฺมจฺริยํ.

กตมานิ จ ภิกฺขเว พฺรหฺมจฺริยผลานิ. โสตาปตฺติผลํ สกทาคามีผลํ อนาคามีผลํ อรหตฺตผลํ. อิมานิ วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว พฺรหฺมจฺริยผลานีติ. นวมํ.

๑๐. ทุตฺติยพฺรหฺมจฺริยสุตฺตํ

[๔๐] สาวตฺถิณิทานํ. “พฺรหฺมจฺริยญจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ พฺรหฺมจฺริยตฺถญฺจ, ตํ สุณาถ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว พฺรหฺมจฺริยํ. อยเมวาริโย อฏฺฐังคิโก มคฺโค. เสยฺยถิํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปฯ สมฺมาสมาธิ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว พฺรหฺมจฺริยํ.

กตโม จ ภิกฺขเว พฺรหฺมจฺริยตฺถโก. โย จ* ภิกฺขเว ราคกฺขโย โทสกฺขโย โมหกฺขโย. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว พฺรหฺมจฺริยตฺถโกติ. ทสมํ.

จตุตฺถโก ปฏิปตฺติวคฺโค.

ตสฺสทฺททานํ

ปฏฺฐิตติ ปฏฺฐินโน จ

วิรทฺธญจ ปาริ คมา

สามณฺเณ [°] เทว วุตฺตา

พฺรหฺมณฺเณ อปเร ทฺว

พฺรหฺมจรีเยน เทว วุตฺตา

วคฺโค เตน ปวฺจจตีติ.

๕. อณฺณตัตถียเปยฺยาลวคฺโค

๑. ราคีวราคฺคสุตฺตํ*

[๔๑] สาวตถีนินฺทานํ. “สเจ โว ภิกฺขเว อณฺณตัตถียา
ปริพฺพาชกา เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘กิมตฺถิยํ อวฺสุโส สมณฺเน โคตเม
พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ. เอวํ ปุณฺณจา ตุมฺहे ภิกฺขเว เตสํ อณฺณตัตถียานํ
ปริพฺพาชกานํ เอวํ พฺยากเรยฺยาถ ‘ราคีวราคฺคํ โข อวฺสุโส ภควตี
พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ.

สเจ ปน โว ภิกฺขเว อณฺณตัตถียา ปริพฺพาชกา เอวํ
ปุจฺเจยฺยํ ‘อตฺถิ ปนฺนาวฺสุโส มคฺโค อตฺถิ ปฏฺวีปทา ราคีวราคฺคาติ.
เอวํ ปุณฺณจา ตุมฺहे ภิกฺขเว เตสํ อณฺณตัตถียานํ ปริพฺพาชกานํ
เอวํ พฺยากเรยฺยาถ ‘อตฺถิ โข อวฺสุโส มคฺโค อตฺถิ ปฏฺวีปทา
ราคีวราคฺคาติ.

กตโม จ ภิกฺขเว มคฺโค กตมา จ ปฏฺวีปทา ราคีวราคฺคา.
อยเมวาริโย อฏฺฐจฺงคิโก มคฺโค. เสยฺยถิทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปฯ
สมฺมาสมาธิ. อयํ ภิกฺขเว มคฺโค อयํ ปฏฺวีปทา ราคีวราคฺคาติ. เอวํ
ปุณฺณจา ตุมฺहे ภิกฺขเว เตสํ อณฺณตัตถียานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ
พฺยากเรยฺยาถาติ. ปจฺม.

๒ - ๗. สญฺโฆชนปฺปหานาทีสุตฺตํ

[๔๒ - ๔๗] สาวตถีนินฺทานํ. “สเจ โว ภิกฺขเว อณฺณตัตถียา
ปริพฺพาชกา เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘กิมตฺถิยํ อวฺสุโส สมณฺเน โคตเม
พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ. เอวํ ปุณฺณจา ตุมฺहे ภิกฺขเว เตสํ อณฺณตัตถียานํ

หมดอายุ 27/05/2566

ปริพพาชกานํ เอวํ พุยากเรยยาถ ‘สณฺโณชนปหานตถํ โข อวฺสุโส
ภควติ พุรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ ฯเปฯ

‘อนุสยสมุคฺฆาตนตถํ โข อวฺสุโส ภควติ พุรหฺมจริยํ
วุสฺสตีติ ฯเปฯ

‘อหฺรานปริณฺณตถํ โข อวฺสุโส ภควติ พุรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ
ฯเปฯ

‘อาสวานํ ขยตถํ โข อวฺสุโส ภควติ พุรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ
ฯเปฯ

‘วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺฉิกิริยตถํ โข อวฺสุโส ภควติ พุรหฺมจริยํ
วุสฺสตีติ ฯเปฯ

‘ฌานทสฺสนตถํ โข อวฺสุโส ภควติ พุรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ
ฯเปฯ สุตตมํ.

๘. อนุปาทาปรินิพฺพานสตฺถํ

[๔๘] สาวตฺถีนีทานํ “สเจ โว ภิกฺขเว อณฺณตฺตติยา
ปริพฺพาชกา เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘กิมตฺถิยํ อวฺสุโส สมณฺเณ โคตเม
พุรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ. เอวํ ปุณฺณจา ตุมฺहे ภิกฺขเว เตสํ อณฺณตฺตติยานํ
ปริพฺพาชกานํ เอวํ พุยากเรยยาถ อนุปาทาปรินิพฺพานตถํ โข
อวฺสุโส ภควติ พุรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ.

สเจ ปน โว ภิกฺขเว อณฺณตฺตติยา ปริพฺพาชกา เอวํ
ปุจฺเจยฺยํ ‘อตฺถิ ปนาวฺสุโส มคฺโค อตฺถิ ปฏฺธิปทา อนุปาทา-
ปรินิพฺพานายาติ. เอวํ ปุณฺณจา ตุมฺहे ภิกฺขเว เตสํ อณฺณตฺตติยานํ

ปริพฺพาชกานํ เอวํ พฺยากเรยฺยาถ ‘อตฺถิ โข อาวุโส มคฺโค อตฺถิ
ปฏฺธิปทา อนุปาทาปรินิพฺพานายาติ.

กตโม จ ภิกฺขเว มคฺโค กตมา จ ปฏฺธิปทา อนุปาทา-
ปรินิพฺพานาย. อยเมวารีโย อญฺจจฺจิโก มคฺโค. เสยฺยถิํ. สมฺมาทิฏฺฐิ
ฯเปฯ สมฺมาสมมฺชิ. อयํ ภิกฺขเว มคฺโค อयํ ปฏฺธิปทา อนุปาทา-
ปรินิพฺพานายาติ. เอวํ ปุญฺจา ตุมฺहे ภิกฺขเว เตสํ อญฺญตฺตฺติยานํ
ปริพฺพาชกานํ เอวํ พฺยากเรยฺยาถาติ. อญฺจมํ.

ปญฺจโม อญฺญตฺตฺติยเปยฺยาลวคฺโค.*

ตสฺสทุทฺธานํ

วิราคสณฺโณชนํ อนุสยํ อทฺธานาสวา ขยา
วิชฺชาวิมุตฺติ ฅาณณฺจ อนุปาทาย อญฺจมํ.

๖. สุริยเปยฺยาลวคฺโค

๑. กลฺยาณมิตฺตสุตฺตํ

[๔๙] สาวตถิณีทานิ. “สุริยสฺส” ภิกฺขเว อุทฺยโต เอตํ ปุพฺพํ อเอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ, ยทิทํ อรุณคฺคํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อริยสฺส อฏฺฐจฺงคิกสฺส มคฺคสฺส อุปฺปาทาย เอตํ ปุพฺพํ อเอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ, ยทิทํ กลฺยาณมิตฺตตา. กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ ‘อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวสฺสติ, อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุลิกิริสฺสตีติ.’^๒

กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุลิกโรติ. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺค-ปริณามิ ๔เป๔ สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ. เอว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุลิกโรตีติ. ปจฺฉม.

๒ - ๖. สีสสมฺปทาทีสุตฺตปญฺจกํ

[๕๐ - ๕๔] สาวตถิณีทานิ. “สุริยสฺส” ภิกฺขเว อุทฺยโต เอตํ ปุพฺพํ อเอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ, ยทิทํ อรุณคฺคํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อริยสฺส อฏฺฐจฺงคิกสฺส มคฺคสฺส อุปฺปาทาย เอตํ ปุพฺพํ

เอตํ ปุพฺพนิมิตตํ, ยทิทํ สีลสมปทา. สีลสมปนฺนสฺเสตํ ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ ๕เปฯ

ยทิทํ จนฺทสมปทา ๕เปฯ

ยทิทํ อตฺตสมปทา ๕เปฯ

ยทิทํ ทิฏฺฐิสมปทา ๕เปฯ

ยทิทํ อปฺปมาทสมปทา ๕เปฯ. จญฺจ.

๘. โยนิโสมนสิการสมปทาสุตตํ

[๕๕] สาวตฺถินิทานํ. “สूरียสฺส ภิกฺขเว อุทฺยโต เอตํ
ปุพฺพพณฺณํ เอตํ ปุพฺพนิมิตตํ, ยทิทํ อรุณคฺคํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน อริยสฺส อฏฺฐงฺกิกสฺส มคฺคสฺส อปฺปาทาย เอตํ ปุพฺพพณฺณํ
เอตํ ปุพฺพนิมิตตํ, ยทิทํ โยนิโสมนสิการสมปทา. โยนิโสมนสิการ-
สมปนฺนสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ ‘อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ
ภาเวสฺสติ, อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลิกิริสฺสตีติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมปนฺโน อริยํ
อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลิกโรติ. อิท
ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมมาทิฏฺฐิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ ๕เปฯ สมมาสมาธิ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมปนฺโน อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ
ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ พหุลิกโรตีติ. สตฺตมํ.

๑. กุลฺยาณมิตฺตสุตฺตํ

[๕๖] สาวตถิณีนานํ. “สุริยสฺส ภิกฺขเว อุทฺยโต เอตํ ปุพฺพํคมํ เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ, ยทิทํ อรุณคฺคํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อริยสฺส อฏฺฐงฺคิกสฺส มคฺคสฺส อุปปาทาย เอตํ ปุพฺพํคมํ เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ, ยทิทํ กุลฺยาณมิตฺตตฺตา. กุลฺยาณมิตฺตสฺสเอตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ ‘อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวสฺสตี, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกริสฺสตีติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กุลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวตี, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรตี. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวตี ราควินยปริโยसानํ โทสวินยปริโยसानํ โมหวินยปริโยसानํ อปฺเปฯ สมฺมาสมมฺมํ ภาเวตี ราควินยปริโยसानํ โทสวินยปริโยसानํ โมหวินยปริโยसानํ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ กุลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวตี อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรตีติ. ปจฺจม.

๒ - ๖. สีสสมฺปทาทิสฺสุตฺตปญฺจกํ

[๕๗ - ๖๑] สาวตถิณีนานํ. “สุริยสฺส ภิกฺขเว อุทฺยโต เอตํ ปุพฺพํคมํ เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ ยทิทํ อรุณคฺคํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อริยสฺส อฏฺฐงฺคิกสฺส มคฺคสฺส อุปปาทาย เอตํ ปุพฺพํคมํ เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ, ยทิทํ สีสสมฺปทา อปฺเปฯ

ยทิทํ จนฺทสมฺปทา อปฺเปฯ

ยทิทํ อตฺตสมฺปทา อปฺเปฯ

ยทิทํ ทิฏฺฐิสมฺปทา อปฺเปฯ

ยทิทํ อปฺปมาทสมฺปทา อปฺเปฯ จญฺจ.

๗. โยนิโสมนสิการสมุปทาสุตฺตํ

[๖๒] สาวตถีนินฺทานํ. “ยทิทํ โยนิโสมนสิการสมุปทา.
โยนิโสมนสิการสมุปนฺนสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ ‘อริยํ
อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวสฺสติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกริสฺสตีติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมุปนฺโน อริยํ
อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรติ. อิท
ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมมาทิฏฺฐี ภาเวติ ราควินยปริโยสานํ โทสวินย-
ปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ ๔เป๔ สมมาสมาธี ภาเวติ ราควินย-
ปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ. เอวํ โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมุปนฺโน อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ
อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรตีติ. สตฺตมํ.

ฉนฺนํ สุริยเปยฺยาลวคฺโค.

ตตฺตทฺททานํ

กลฺยาณมิตฺตํ สีลญฺจ ฉนฺโท จ อตฺตสมุปทา
ทิฏฺฐิ จ อปฺปมาโท จ โยนิโส ภวติ สตฺตมํ.

๓. เอกธมฺมเปยฺยาลวคฺโค

๑. กลฺยาณมิตฺตสุตฺตํ

[๖๓] สาวตฺถิณิทานํ. “เอกธมฺโม ภิกฺขเว พหุปการโ อริยสฺส อฏฺฐงฺคิกสฺส มคฺคสฺส อุปฺปาทาย. กตโม เอกธมฺโม. ยทิทํ กลฺยาณ-มิตฺตตฺตา. กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิทงฺขํ ‘อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวตฺสตี, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุสํกิริสฺสตีติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวตี, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุสํกโรตี. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมมาทิสฺสตี ภาเวตี วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคค-ปริณามิ อเปยฺย สมมาสมาธิ ภาเวตี วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคคปริณามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวตี, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุสํกโรตีติ. ปจฺฉมํ.

๒ - ๖. สีสสมฺปทาทีสุตฺตปญฺจกํ

[๖๔ - ๖๘] สาวตฺถิณิทานํ. “เอกธมฺโม ภิกฺขเว พหุปการโ อริยสฺส อฏฺฐงฺคิกสฺส มคฺคสฺส อุปฺปาทาย. กตโม เอกธมฺโม.

ยทิทํ สีสสมฺปทา อเปยฺย

ยทิทํ จนฺทสมฺปทา อเปยฺย

ยทิทํ อตฺตสมฺปทา อเปยฺย

ยทิทํ ทิสฺสสมฺปทา อเปยฺย

ยทิทํ อปฺปมาทสมฺปทา อเปยฺย จณฺจ.

๗. โยนิโสมนสิการสมฺปทาสุตฺตํ

[๖๙] สวตฺถีนินฺทนนํ. “ยทิทํ โยนิโสมนสิการสมฺปทา. โยนิโสมนสิการสมฺปนฺนสฺสเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ ‘อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวสฺสติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกริสฺสตีติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกรโติ. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามํ ๔เปยฺย สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามํ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกรโตีติ. สตฺตมํ.

๑. กลฺยาณมิตฺตสํยตฺตํ

[๗๐] สวตฺถีนินฺทนนํ. “เอกธมฺโม ภิกฺขเว พหุปการโ อริยสฺส อฏฺฐงฺคิกสฺส มคฺคสฺส อุปฺปาทาย. กตโม เอกธมฺโม. ยทิทํ กลฺยาณมิตฺตตา. กลฺยาณมิตฺตสฺสเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวสฺสติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกริสฺสตีติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกรโติ. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ ราควินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ ๔เปยฺย สมฺมาสมาริ ภาเวติ ราควินยปริโยสานํ

โทสวินยปริโยसानํ โมหวินยปริโยसानํ. เอวํ ไช ภิกขเว ภิกขุ
 กลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ
 พหุulikโรตฺติ. ปจฺจํ.

๒ - ๖. สีสสมปทาทีสุตฺตปณฺจกํ

[๗๑ - ๗๕] สาวตฺถิณีทานํ. “เอกธมฺโม ภิกขเว พหุปการโ
 อริยสฺส อฏฺฐงฺคิกสฺส มคฺคสฺส อุปฺปาทาย. กตมฺ เอกธมฺโม.

ยทิตฺถํ สีสสมปทา ๔เปย

ยทิตฺถํ จนฺทสมปทา ๔เปย

ยทิตฺถํ อตฺตสมปทา ๔เปย

ยทิตฺถํ ทิฏฺฐิสมปทา ๔เปย

ยทิตฺถํ อปฺปมาทสมปทา ๔เปย จญฺจ.

๗. โยนิโสมนสิการสมปทาสุตฺตํ

[๗๖] สาวตฺถิณีทานํ. “ยทิตฺถํ โยนิโสมนสิการสมปทา.
 โยนิโสมนสิการสมปนฺนสฺสเสตํ ภิกขเว ภิกขุโน ปาฏิทงฺขํ ‘อริยํ
 อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวสฺสติ อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุulikกริสฺสติ.

กถญฺจ ภิกขเว ภิกขุ โยนิโสมนสิการสมปนฺโน อริยํ
 อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุulikโรติ. ‘อิธ
 ภิกขเว ภิกขุ สมมาทิฏฺฐิ ภาเวติ ๔เปย สมมาสมาธิ ภาเวติ
 ราควินยปริโยसानํ โทสวินยปริโยसानํ โมหวินยปริโยसानํ. เอวํ
 ไช ภิกขเว ภิกขุ โยนิโสมนสิการสมปนฺโน อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ
 ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุulikโรตฺติ. สตฺตมํ.

สตุตโม เอกธมมเปยยาลลวคโค.

ตสฺสอุตฺททานํ

กลฺยาณมิตฺตํ สีลํ จ จนนํ จ อตฺตสมุปฺปทา
ทิกฺขณํ จ อปฺปมาโท จ โยนิโส ภาวติ สตุตมํ.

๘. ทุติยเอกธมมเปยฺยาลวคฺโค^{*}

๑. กลฺยาณมิตฺตสุตฺต^{*}

[๗๗] สาวตถิณีทานัน. “นาหัง ภิกฺขเว อณฺเฏ เอกธมมํปิ สมนุสฺสสามิ, เยน อนุปฺปนโน วา อริโย อฏฺฐจฺจติโก มคฺโค อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนโน วา อริโย อฏฺฐจฺจติโก มคฺโค ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ. ยถยิทํ ภิกฺขเว กลฺยาณมิตฺตตา. กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิทกฺขํ ‘อริยํ อฏฺฐจฺจิกํ มคฺคํ ภาวสฺสติ, อริยํ อฏฺฐจฺจิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกริสฺสตีติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจิกํ มคฺคํ ภาวเตติ, อริยํ อฏฺฐจฺจิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรตี. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมมาทิฏฺฐี ภาวเตติ วิเวกนิสฺสิตํ ๕เป๕ สมมาสมาธี ภาวเตติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคคฺคปริณามิ. เอวํ ไช ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจิกํ มคฺคํ ภาวเตติ, อริยํ อฏฺฐจฺจิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรตีติ. ปจฺม.

๒ - ๖. สีสสมฺปทาทีสุตฺตปญฺจกํ

[๗๘ - ๘๒] สาวตถิณีทานัน. “นาหัง ภิกฺขเว อณฺเฏ เอกธมมํปิ สมนุสฺสสามิ, เยน อนุปฺปนโน วา อริโย อฏฺฐจฺจติโก มคฺโค อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนโน วา อริโย อฏฺฐจฺจติโก มคฺโค ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ.

ยถยิทํ ภิกฺขเว สีสมฺปทา ๕เปฯ

ยถยิทํ ภิกฺขเว จนฺทสมฺปทา ๕เปฯ

ยถยิทํ ภิกฺขเว อตฺตสมฺปทา ๕เปฯ

ยถยิทํ ภิกฺขเว ทิฏฺฐิสมฺปทา ๕เปฯ

ยถยิทํ ภิกฺขเว อปฺปมาทสมฺปทา ๕เปฯ จญฺจ.

๗. โยนิโสมนสิการสมฺปทาสุตฺตํ

[๘๓] สาวตถิณีทานํ. “ยถยิทํ ภิกฺขเว โยนิโสมนสิการสมฺปทา. โยนิโสมนสิการสมฺปนฺนสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฎิกงฺขํ ‘อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวสฺสติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกริสฺสตีติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรติ. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ ๕เปฯ สมฺมาสมาธี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรตีติ. สตฺตมํ.

๑. กลฺยาณมิตฺตสุตฺตํ

[๘๔] สาวตถิณีทานํ. “นาหํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปิ สมฺนุสฺสํสามิ, เยน อนฺุปฺปนฺโน วา อริโย อฏฺฐงฺคิกโก มคฺโค อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺโน วา อริโย อฏฺฐงฺคิกโก มคฺโค ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ. ยถยิทํ ภิกฺขเว กลฺยาณมิตฺตตา. กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว

ภิกขุโน ปาฏิกงฺขิ อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวสฺสติ 'อริยํ
อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกริสฺสตีติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ
ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกรโติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ ราควินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ โมห-
วินยปริโยสานํ อปฺเปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ ราควินยปริโยสานํ
โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
กลฺยาณมิตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ
พหุลีกรโติตีติ. ปจฺม.

๒ - ๖. สีสสมฺปทาทีสุตฺตปณฺจกํ

[๘๕ - ๘๙] สาวตฺถินิทานํ. "นาหิ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกธมฺมํปิ
สมนุสฺสสํมิ, เยน อนุสฺสํปนฺโน วา อริโย อฏฺฐงฺคิกโก มคฺโค
อุสฺสํปชฺชติ, อุสฺสํปนฺโน วา อริโย อฏฺฐงฺคิกโก มคฺโค ภาวนาปาริปุรี
คจฺจติ.

ยถยิทํ ภิกฺขเว สีสสมฺปทา อปฺเปฯ

ยถยิทํ ภิกฺขเว จนฺทสมฺปทา อปฺเปฯ

ยถยิทํ ภิกฺขเว อตฺตสมฺปทา อปฺเปฯ

ยถยิทํ ภิกฺขเว ทิฏฺฐิสมฺปทา อปฺเปฯ

ยถยิทํ ภิกฺขเว อปฺปมาทสมฺปทา อปฺเปฯ จญฺจ.

๗. โยนิโสมนสิการสมุปทาสุตฺตํ

[๙๐] “ยถยิทํ ภิกฺขเว โยนิโสมนสิการสมุปทา.
โยนิโสมนสิการสมุปนฺนสฺสเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฎิกงฺขํ ‘อริยํ
อฏฺฐจฺจนํ มคฺคํ ภาเวสฺสติ, อริยํ อฏฺฐจฺจนํ มคฺคํ พหุลีกริสฺสตีติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมุปนฺโน อริยํ
อฏฺฐจฺจนํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐจฺจนํ มคฺคํ พหุลีกรโธติ. อิท
ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมมาทิฏฺฐี ภาเวติ ราควินยปริโยสานํ โทส-
วินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ ๔เปฯ สมมาสมาธิ ภาเวติ
ราควินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ. เอวํ
โฆ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมุปนฺโน อริยํ อฏฺฐจฺจนํ มคฺคํ
ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐจฺจนํ มคฺคํ พหุลีกรโธตีติ. สตฺตมํ.

อฏฺฐโม ทุติยเอกธมฺมเปยฺยาลวคฺโค.

ตตฺตฺตฺทฺทฺทานํ

กถฺยาณมิตฺตํ สีสณฺจ จนฺโท จ อตฺตสมุปทา
ทิฏฺฐิ จ อปฺปมาโท จ โยนิโส ภวติ สตฺตมณฺติ.

๕. คงคาเปยยาโลวโก*

๑. ปจมนิพนินนสุตตัม

[๙๑] สาวตถิณิทานัง. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คงคา นที
ปาจิณนิพฺพนา ปาจิณโปณฺหา ปาจิณปพฺพการา, เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจุคิํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจุคิํ มคฺคํ
พหุลีกโรนฺโต นิพฺพานนิพฺพนํ โหติ นิพฺพานโปณฺหา นิพฺพานปพฺพการอ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจุคิํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺจุคิํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต นิพฺพานนิพฺพนํ โหติ
นิพฺพานโปณฺหา นิพฺพานปพฺพการอ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ ไวสสคฺคปริณามิ
ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ
ไวสสคฺคปริณามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจุคิํ มคฺคํ
ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจุคิํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต นิพฺพานนิพฺพนํ
โหติ นิพฺพานโปณฺหา นิพฺพานปพฺพการอติ. ปจมนํ.

๒ - ๕. พุติยาธิปาจิณนิพนสุตตจตุกกัม

[๙๒ - ๙๕] สาวตถิณิทานัง. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยมฺภนา นที
ปาจิณนิพฺพนา ปาจิณโปณฺหา ปาจิณปพฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ฯเปฯ

สาวตถีนินทานํ. “เสยฺยถาปี ภิกขเว อจิริวดี นที ปาจันนินฺหา
ปาจันโปณา ปาจันปพฺภารา; เอวเมว โข ภิกขเว ๗เปฯ

สาวตถีนินทานํ. “เสยฺยถาปี ภิกขเว สรภู นที ปาจันนินฺหา
ปาจันโปณา ปาจันปพฺภารา; เอวเมว โข ภิกขเว ๗เปฯ

สาวตถีนินทานํ. “เสยฺยถาปี ภิกขเว มหี นที ปาจันนินฺหา
ปาจันโปณา ปาจันปพฺภารา; เอวเมว โข ภิกขเว ๗เปฯ ปณจมํ.

๖. จฏฐปาจันนินนสุตํ

[๙๖] สาวตถีนินทานํ. “เสยฺยถาปี ภิกขเว ยา กาจิมา^{*}
มหานทีโย, เสยฺยถีทํ. คงคา ยมฺนา อจิริวดี สรภู มหี,
สพฺพา ตา ปาจันนินฺหา ปาจันโปณา ปาจันปพฺภารา; เอวเมว
โข ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํคํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจํคํ
มคฺคํ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปณเ
นิพฺพานปพฺภาโร.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํคํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺจํคํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ
นิพฺพานโปณเ นิพฺพานปพฺภาโร. อีธ ภิกขเว ภิกขุ สมฺมาทิฏฺฐี
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ ๗เปฯ สมฺมาสมมตี ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสสคฺคปริณามี. เอวํ โข
ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํคํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจํคํ
มคฺคํ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปณเ
นิพฺพานปพฺภาโรติ. จฏฺฐ.

๑. ปจฺมสมุทฺททนิหฺนสฺสคฺคํ

[๙๗] สาวตฺถิณีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คงฺคา นทึ
สมุทฺททนิหฺนา สมุทฺททโปถฺนา สมุทฺททปพฺภการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ
พหุลิกโรนฺโต นิพฺพทานนิหฺโน โหติ นิพฺพทานโปถฺนํ นิพฺพทานปพฺภการโ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุลิกโรนฺโต นิพฺพทานนิหฺโน โหติ นิพฺพทาน-
โปถฺนํ นิพฺพทานปพฺภการโ. อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ ๔เปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ
อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุลิกโรนฺโต
นิพฺพทานนิหฺโน โหติ นิพฺพทานโปถฺนํ นิพฺพทานปพฺภการโติ. ปจฺมํ.

๒ - ๖. ทุติยาทิสฺมุตฺททนิหฺนสฺสคฺคตฺตปญฺจกํ

[๙๘ - ๑๐๒] สาวตฺถิณีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยมฺภนา
นทึ สมุทฺททนิหฺนา สมุทฺททโปถฺนา สมุทฺททปพฺภการา; เอวเมว โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๔เปฯ

สาวตฺถิณีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อจิรวติ นทึ
สมุทฺททนิหฺนา สมุทฺททโปถฺนา สมุทฺททปพฺภการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ๔เปฯ

สาวตฺถิณีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สรรภ นทึ สมุทฺททนิหฺนา
สมุทฺททโปถฺนา สมุทฺททปพฺภการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๔เปฯ

สมัยสุดท้าย] ๙. คงคาเปยยาหลวงโค ๒ - ๖. ทูติยาภิสมุททนิพนฺนสตตปณจกั ๕๑

สาวตถีนินทานั. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหี นที สมุทฺทนิพนฺนา
สมุทฺทโปณฺนา สมุทฺทปพฺภารา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๔เปฯ

สาวตถีนินทานั. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยา กาจิมมา มหานทียเ.
เสยฺยถิทํ. คงคา ยมฺมนา อจิรวดี สรรภู มหี, สพุพา ตา
สมุทฺทนิพนฺนา สมุทฺทโปณฺนา สมุทฺทปพฺภารา; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกั มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกั มคฺคํ
พหุลีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน ไหติ นิพฺพานโปณฺเน นิพฺพานปพฺภารเ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกั มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺจกั มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน ไหติ
นิพฺพานโปณฺเน นิพฺพานปพฺภารเ. อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมมาทิฏฺฐี
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามี
๔เปฯ สมมาสมาธี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
ไวสฺสคฺคปริณามี. เอว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจกั มคฺคํ
ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกั มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน
ไหติ นิพฺพานโปณฺเน นิพฺพานปพฺภารเติ. จณฺจ.

คงคาเปยยาหลวงวาร์ สงฺเขเปน ลิจิตํ เปยฺยาเล วิตุถาเรตพฺพ.

นวม คงคาเปยยาหลวงโค.

ตสสุทฺถานํ

จ ปาจันโต นินฺนา จ นินฺนา [๑] สมุทฺทโต
 เทว^๒ ฐมา ทสา โหนติ วคฺโค^๓ เตน ปวฺจจตีติ.

กงฺคาเปยฺยาลี ปาจันนินฺนวาจนมคฺคี, วิเวกนิสฺสิตทฺวาทสกี ปจฺมกี.

^๑ จ. เท. อ. จ

^๒ จ. เท. อ. เอเต เทว จ ทฺวาทส โหนติ

^๓ อ. เปยฺยาลี เตน วฺจจตีติ.

เหตุที่ยกมาเผยแพร่วิดีโอ

๑. ปฐมปาฐะนินฺนสตฺตํ

[๑๐๓] สาสตถีนินทานิ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คงฺคา นที
 ปาจิณนินฺนา ปาจิณโปถา ปาจิณปพฺภารํ; เอวเมว โข ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจติกํ มคฺคํ ภาวะโต อริยํ อฏฺฐจฺจติกํ มคฺคํ
 พหุลีกโรโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปถะ นิพฺพานปพฺภารอ.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาวะนโต
 อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรนโต นิพฺพานินโน โหติ
 นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฺภาโร. อิท ภิกขเว ภิกขุ สมมาทิฏฺฐี
 ภาเวติ ราควินยปริโยसानํ โทสวินยปริโยसानํ โมหวินยปริโยसानํ
 ๔เป๔ สมฺมาสมาริ ภาเวติ ราควินยปริโยसानํ โทสวินยปริโยसानํ
 โมหวินยปริโยसानํ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ
 ภาวะนโต อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรนโต นิพฺพานินโน
 โหติ นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฺภาโรติ. ปจฺฉม.

๒ - ๖. ทูตियाทิปาจิณนิมนสูตตจตุกกั

[๑๐๔ - ๑๐๘] สาสตฤณีนิทาน. "เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยมฺมนา
 นที ปาจิณินินฺหา ปาจิณโปถา ปาจิณปพฺภारा; เอวเมว โข
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปเปฯ"

สาวตฤณิทานัน. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อจิรวตී นทึ
ปาจันนินนา ปาจันโปณา ปาจันปพฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ฯเปฯ

สาวตถะนิทานัง. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สรณฺหํ นทํ ปาจิณนินฺหา
ปาจิณโปณา ปาจิณปพฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๔เปฯ

สาวตถะนิทานัง. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหิํ นทํ ปาจิณนินฺหา
ปาจิณโปณา ปาจิณปพฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๔เปฯ

สาวตถะนิทานัง. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยา กาจิมมา มหานทฺธิโย.
เสยฺยถิทํ. คณฺดา ยมฺภนา อจิรวตฺติ สรณฺหํ มหิํ, สพฺพา ตา
ปาจิณนินฺหา ปาจิณโปณา ปาจิณปพฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ๔เปฯ จณฺจํ.

๗. ปจฺมสมุทฺตนิพนฺนสฺสุตํ

[๑๐๙] สาวตถะนิทานัง. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คณฺดา นทํ
สมุทฺตนิพนฺนา สมุทฺตโปณา สมุทฺตปพฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจติกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจติกํ มคฺคํ
พหุสํกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน หิตฺติ นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฺพการโ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจติกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺจติกํ มคฺคํ พหุสํกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน หิตฺติ.
นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฺพการโ. อิทฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ
ภาเวติ รากวินยปริโยสานํ ทิสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ
๔เปฯ สมฺมาสมาริํ ภาเวติ รากวินยปริโยสานํ ทิสวินยปริโยสานํ
โมหวินยปริโยสานํ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจติกํ มคฺคํ
ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจติกํ มคฺคํ พหุสํกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน
หิตฺติ นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฺพการโติ. ปจฺม.

๘ - ๑๒. ทูติยาภิสมุททนิพนฺนสฺสุตตปญจกํ

[๑๑๐ - ๑๑๔] สาวตถีนีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยมฺมนา
นที สมุทฺทนิพฺพนา สมุทฺทโปณฺนา สมุทฺทปพฺพการา; เอวเมว โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๗เปฯ

สาวตถีนีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อจิรวตฺตี นที
สมุทฺทนิพฺพนา สมุทฺทโปณฺนา สมุทฺทปพฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ๗เปฯ

สาวตถีนีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สรรณฺน นที สมุทฺทนิพฺพนา
สมุทฺทโปณฺนา สมุทฺทปพฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๗เปฯ

สาวตถีนีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มहीं นที สมุทฺทนิพฺพนา
สมุทฺทโปณฺนา สมุทฺทปพฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๗เปฯ

สาวตถีนีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยา กาจิมฺมา มหานทีโย,
เสยฺยถิทํ. คงคา ยมฺมนา อจิรวตฺตี สรรณฺน มहीं, สพฺพพา ตา
สมุทฺทนิพฺพนา สมุทฺทโปณฺนา สมุทฺทปพฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจุคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจุคิกํ มคฺคํ
พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปณฺเน นิพฺพานปพฺพการโ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจุคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺจุคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ
นิพฺพานโปณฺเน นิพฺพานปพฺพการโ. อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ
ภาเวติ ราควินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ
๗เปฯ สมฺมาสมาธิ ภาเวติ ราควินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ
โมหวินยปริโยสานํ. เอว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจุคิกํ มคฺคํ
ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจุคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน

โหติ นิพพานโปเณ นิพพานปพภาโรติ. จญจ. ราชวินยทวาทสกี
ทุตยกี สมุททนิพนนติ.

๑๓. ปจมนปาจีนนิพนสุตต

[๑๑๕] สวตถนิทาน. “เสยยถาปี ภิกขเว คงคา นที
ปาจีนนิพนา ปาจีนโปณา ปาจีนปพภारा; เอวเมว โข ภิกขเว
ภิกขุ อริย อญจจติก มคค ภาเวนโต อริย อญจจติก มคค
พหุลีกโรนโต นิพพานนิพน โหติ นิพพานโปเณ นิพพานปพภาโร.

กถณจ ภิกขเว ภิกขุ อริย อญจจติก มคค ภาเวนโต
อริย อญจจติก มคค พหุลีกโรนโต นิพพานนิพน โหติ
นิพพานโปเณ นิพพานปพภาโร. อธิ ภิกขเว ภิกขุ สมมาทิฏฐี
ภาเวติ อมโตคธ อมตปราชน อมตปริโยสาน ๔เปย สมมาสมาธิ
ภาเวติ อมโตคธ อมตปราชน อมตปริโยสาน. เอว โข ภิกขเว
ภิกขุ อริย อญจจติก มคค ภาเวนโต อริย อญจจติก มคค
พหุลีกโรนโต นิพพานนิพน โหติ นิพพานโปเณ นิพพานปพภาโรติ.
ปจมน.

๑๔ - ๑๘. ทุตยาทิปาจีนนิพนสุตตปญจก

[๑๑๖ - ๑๒๐] สวตถนิทาน. “เสยยถาปี ภิกขเว ยมุนา
นที ปาจีนนิพนา ปาจีนโปณา ปาจีนปพภारा; เอวเมว โข
ภิกขเว ภิกขุ ๔เปย

สวตถนิทาน. “เสยยถาปี ภิกขเว อจิรวดี นที
ปาจีนนิพนา ปาจีนโปณา ปาจีนปพภारा; เอวเมว โข ภิกขเว
ภิกขุ ๔เปย

สาวตถีนินฺทาณํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สรณฺ หนิ ปาจิณนินฺหา
ปาจิณโปณฺหา ปาจิณปพฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๕เปฯ

สาวตถีนินฺทาณํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหิ หนิ ปาจิณนินฺหา
ปาจิณโปณฺหา ปาจิณปพฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๕เปฯ

สาวตถีนินฺทาณํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยา กาจิมมา มหานทียโย,
เสยฺยถิทํ. คงคา ยมฺมนา อจิรวตี สรณฺ มหิ, สพฺพา ตา
ปาจิณนินฺหา ปาจิณโปณฺหา ปาจิณปพฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ๕เปฯ จณฺจ.

๑๕. ปจมสมุททนินฺนสฺสุตต

[๑๒๑] สาวตถีนินฺทาณํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คงคา หนิ
สมุทฺทนินฺหา สมุทฺทโปณฺหา สมุทฺทปพฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจติกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจติกํ มคฺคํ
พหุสฺสิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปณฺหา นิพฺพานปพฺพการ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจติกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺจติกํ มคฺคํ พหุสฺสิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ
นิพฺพานโปณฺหา นิพฺพานปพฺพการ. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ
ภาเวติ อมโตคฺคํ อมตปฺรายนํ อมตปฺริโยสานํ ๕เปฯ สมฺมาสมายิ
ภาเวติ อมโตคฺคํ อมตปฺรายนํ อมตปฺริโยสานํ. เอวํ โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจติกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจติกํ มคฺคํ
พหุสฺสิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปณฺหา นิพฺพานปพฺพการิต.

ปจม.

๒๐ - ๒๔. ทุตฺติยาทิสมฺมุทฺตนิหฺนสฺสตุตฺตปญฺจกํ

[๑๒๒ - ๑๒๖] สวตฺถึนิทํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยมฺมนา
 นทํ สมฺมุทฺตนิหฺนา สมฺมุทฺตโปณํ สมฺมุทฺตปฺพการา; เอวเมว โข
 ภิกฺขเว ๕เปฯ

สวตฺถึนิทํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อจิริวตี นทํ สมฺมุทฺตนิหฺนา
 สมฺมุทฺตโปณํ สมฺมุทฺตปฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ๕เปฯ

สวตฺถึนิทํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สรณฺฐ นทํ สมฺมุทฺตนิหฺนา
 สมฺมุทฺตโปณํ สมฺมุทฺตปฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ๕เปฯ

สวตฺถึนิทํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหํ นทํ สมฺมุทฺตนิหฺนา
 สมฺมุทฺตโปณํ สมฺมุทฺตปฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ๕เปฯ

สวตฺถึนิทํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยา กาจิมํ มหานทํโย.
 เสยฺยถํ. คจฺจํ ยมฺนา อจิริวตี สรณฺฐ มหํ สพฺพา ตา
 สมฺมุทฺตนิหฺนา สมฺมุทฺตโปณํ สมฺมุทฺตปฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ
 พหุสฺสโรนฺโต นิพฺพานนิหฺนํ โหติ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปฺพการอ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
 อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ พหุสฺสโรนฺโต นิพฺพานนิหฺนํ โหติ นิพฺพาน-
 โปณํ นิพฺพานปฺพการอ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิสฺสํ ภาเวติ
 อมตคฺคํ อมตปฺรายนํ อมตปริโยสานํ ๕เปฯ สมฺมาสมมํ ภาเวติ
 อมตคฺคํ อมตปฺรายนํ อมตปริโยสานํ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ พหุสฺสโรนฺโต
 นิพฺพานนิหฺนํ โหติ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปฺพการอติ. จญฺจํ.
 [อมตคฺคํ ทวาทสํ ทตฺติยํ].

สุดท้าย] ๙. ทูติยาคงคาเปยยาสาธุโค ๒๖ - ๓๐. ทูติยาทิปาจิณนินฺนสตฺตปญฺจกํ ๕๙

๒๕. ปจฺมปาจิณนินฺนสตฺตํ

[๑๒๗] สวตฺถิณิทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คงฺคา นที
ปาจิณนินฺนา ปาจิณโปณา ปาจิณปพฺภารา; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ
พหุลีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน หิตฺติ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภารो.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน หิตฺติ
นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภารอ. อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี
ภาเวติ นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภารํ ๕เปฯ
สมฺมาสมาริ ภาเวติ นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภารํ.
เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ
อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน หิตฺติ นิพฺพานโปณํ
นิพฺพานปพฺภารอติ. ปจฺม.

๒๖ - ๓๐. ทูติยาทิปาจิณนินฺนสตฺตปญฺจกํ

[๑๒๘ - ๑๓๒] สวตฺถิณิทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยมฺภูนา
นที ปาจิณนินฺนา ปาจิณโปณา ปาจิณปพฺภารา; เอวเมว โข
ภิกฺขเว ๕เปฯ

สวตฺถิณิทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อจิรวตี นที ปาจิณนินฺนา
ปาจิณโปณา ปาจิณปพฺภารา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ๕เปฯ

สวตฺถิณิทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สรรภู นที ปาจิณนินฺนา
ปาจิณโปณา ปาจิณปพฺภารา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ๕เปฯ

สวตถึนิทานิ. “เสยยถาปี ภิกขเว มหิ นที ปาจีนนินนา
ปาจีนโปณา ปาจีนปพพการา; เอวเมว โข ภิกขเว ๕ป๕

สวตถึนิทานิ. “เสยยถาปี ภิกขเว ยา กัจจิมะ มหานทีโย.
เสยยถิ. คงคา ยมุนา อจิรวดี สรรภู มหิ สพพวา ตา
ปาจีนนินนา ปาจีนโปณา ปาจีนปพพการา; เอวเมว โข ภิกขเว
ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจํคิกํ มคคํ ภาวะนุโต อริยํ อฏฺฐจํคิกํ มคคํ
พหุลิกโรนุโต นิพพานนินโน โหติ นิพพานโปณํ นิพพานปพพการो.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจํคิกํ มคคํ ภาวะนุโต
อริยํ อฏฺฐจํคิกํ มคคํ พหุลิกโรนุโต นิพพานนินโน โหติ
นิพพานโปณํ นิพพานปพพการो. อิท ภิกขเว ภิกขุ สมมาทิฏฐิ
ภาเวติ นิพพานนินนํ นิพพานโปณํ นิพพานปพพการํ ๕ป๕
สมมาสมาริ ภาเวติ นิพพานนินนํ นิพพานโปณํ นิพพานปพพการํ.
เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจํคิกํ มคคํ ภาวะนุโต อริยํ
อฏฺฐจํคิกํ มคคํ พหุลิกโรนุโต นิพพานนินโน โหติ นิพพานโปณํ
นิพพานปพพการโหติ. จญฺจ.

๓๑. ปจมสมุทฺทนิพนฺสุตตํ

[๑๓๓] สวตถึนิทานิ. “เสยยถาปี ภิกขเว คงคา นที
สมุทฺทนิพนฺหา สมุทฺทโปณา สมุทฺทปพพการา; เอวเมว โข ภิกขเว
ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจํคิกํ มคคํ ภาวะนุโต อริยํ อฏฺฐจํคิกํ มคคํ
พหุลิกโรนุโต นิพพานนินโน โหติ นิพพานโปณํ นิพพานปพพการो.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจํคิกํ มคคํ ภาวะนุโต
อริยํ อฏฺฐจํคิกํ มคคํ พหุลิกโรนุโต นิพพานนินโน โหติ

สังยุตต์] ๙. ทุติยาคงคาเปยยาสาธุโค ๓๒ - ๓๖. ทุติยาภิสมุททนิพนฺสฺสุตตปญจกํ ๖๑

นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภาโร. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ
ภาเวติ นิพฺพานนิพนฺํ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภารํ ๕เปฯ
สมฺมาสมาริ ภาเวติ นิพฺพานนิพนฺํ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภารํ.
เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจนํ มคฺคํ ภาวเนฺโต อริยํ
อฏฺฐจฺจนํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรเนฺโต นิพฺพานนิพนฺโ นโ หิติ นิพฺพานโปณํ
นิพฺพานปพฺภาริติ. ปจฺจม.

๓๒ - ๓๖. ทุติยาภิสมุททนิพนฺสฺสุตตปญจกํ

[๑๓๔ - ๑๓๘] สาวตฺถิณีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยมฺนา
นทึ สมุทฺทนิพนฺหา สมุทฺทโปณหา สมุทฺทปพฺภารา; เอวเมว โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๕เปฯ

สาวตฺถิณีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อจิรวตฺติ นทึ
สมุทฺทนิพนฺหา สมุทฺทโปณหา สมุทฺทปพฺภารา; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ๕เปฯ

สาวตฺถิณีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สรรฺภู นทึ สมุทฺทนิพนฺหา
สมุทฺทโปณหา สมุทฺทปพฺภารา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๕เปฯ

สาวตฺถิณีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหิ นทึ สมุทฺทนิพนฺหา
สมุทฺทโปณหา สมุทฺทปพฺภารา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ๕เปฯ

สาวตฺถิณีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยา กาจิมมา มหานทียโย.
เสยฺยถิทํ. คงคา ยมฺนา อจิรวตฺติ สรรฺภู มหิ สพฺพา ตา
สมุทฺทนิพนฺหา สมุทฺทโปณหา สมุทฺทปพฺภารา; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจนํ มคฺคํ ภาวเนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจนํ มคฺคํ
พหุสฺสีกโรเนฺโต นิพฺพานนิพนฺโ นโ หิติ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภาโร.

กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
 อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน ไหติ
 นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฺภาโร. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี
 ภาเวติ นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฺภาโร ๕เปฯ
 สมฺมาสมาริ ภาเวติ นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฺภาโร.
 เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ
 อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน ไหติ นิพฺพานโปณฺเณ
 นิพฺพานปพฺภาโรติ. จญฺจ.

คฺงคาเปยฺยาถิ

ตสฺสทฺททานํ

จ ปาจันโต นินฺนา

จ นินฺนา จ สมฺมุตฺโต

เอเต เทว จ ทฺวาทส โหนฺติ

วคฺโค เตน ปวฺจจติตี

นิพฺพานนินฺนํ* ทฺวาทสกี

จตุตฺถกี จทฺวานวกี.*

๑๐. อปฺปมาทวคฺโค

๑. ตถาคตสุตฺตํ

[๑๓๙] สาวตถิณีทานัน. “ยาวตา ภิกฺขเว สตฺตา อปฺทา วา ทฺวิปฺทา วา จตฺตฺปฺทา วา พหุปฺทา วา รฺูปิโน วา อรฺูปิโน วา สณฺณิโน วา อสณฺณิโน วา เนวสณฺณินาสณฺณิโน วา, ตถาคโต เตสํ อคฺคณฺมกฺขายติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ กุสลา ฐมฺมา สพุเพ เต อปฺปมาทมูลกา อปฺปมาทสโมสฺรณา, อปฺปมาโท เตสํ ฐมฺมานํ อคฺคณฺมกฺขายติ. อปฺปมตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ ‘อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวสฺสติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลฺลิกิริสฺสตีติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลฺลิกโรติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺค-
ปริณามิ ๔เปฯ สมฺมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ. เอว” โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลฺลิกโรตีติ. (อุปริ ตินฺณํ สุตฺตานํ วิตฺถาเรตพุพฺพ).

สาวตถิณีทานัน. “ยาวตา ภิกฺขเว สตฺตา อปฺทา วา ทฺวิปฺทา วา จตฺตฺปฺทา วา พหุปฺทา วา รฺูปิโน วา อรฺูปิโน วา สณฺณิโน วา อสณฺณิโน วา เนวสณฺณินาสณฺณิโน วา, ตถาคโต เตสํ อคฺคณฺมกฺขายติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, เอวเมว โข ภิกฺขเว

โฆ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ
อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรตฺติติ.

สาวตฺถีนีทานํ. “ยาวตา ภิกฺขเว สตฺตา อปทา วา
ทวิปทา วา จตฺตูปทา วา พหุอุปทา วา รูปิโน วา อรูปิโน วา
สณฺณิโน วา อสณฺณิโน วา เนวสณฺณินาสณฺณิโน วา, ตถาคโต
เตสํ อคฺคมกฺขายติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ. เอวเมว โฆ ภิกฺขเว
เย เกจิ กุสลา ฌมฺมา, สพฺเพ เต อปฺปมาทมฺมูลกา
อปฺปมาทสโมสฺรณา, อปฺปมาโท เตสํ ฌมฺมานํ อคฺคมกฺขายติ.
อปฺปมตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ ‘อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ
ภาเวสฺสติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกริสฺสติติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ
ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สมฺมาทิฏฺฐิ ภาเวติ นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺพการํ
ฯเปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ
นิพฺพานปพฺพการํ. เอวํ โฆ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต อริยํ
อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรตฺติติ. ปจฺม.

๒. ปทสฺสุตํ

[๑๔๐] สาวตฺถีนีทานํ. “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยานิ กานิจิ
ชงฺกลานํ ปาณานํ ปทชาตานิ, สพฺพานิ ตานิ หตฺธิปเท สโมธานํ
คจฺจนฺติ, หตฺธิปทํ เตสํ อคฺคมกฺขายติ ยทิทํ มหฺนตฺตเตน. เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว เย เกจิ กุสลา ฌมฺมา สพฺเพ เต อปฺปมาทมฺมูลกา
อปฺปมาทสโมสฺรณา, อปฺปมาโท เตสํ ฌมฺมานํ อคฺคมกฺขายติ.

อปปมตตสเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ ‘อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคคํ
ภาเวสฺสติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคคํ พหุลีกริสฺสตีติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคคํ
ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคคํ พหุลีกโรติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
ไวสฺสคคปริณามิ ๔เปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคคปริณามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ
มคคํ พหุลีกโรตีติ. ทุตฺติยํ.

๓ - ๗. กุฎฐาทิสยุตตปณฺจกํ

[๑๔๑ - ๑๔๕] สาวตฺถิณีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว
กุฎฐาคารสฺส ยา กาจิ โคปานสิโย, สพฺพพา ตา กุฎฺฐคฺมา
กุฎฺฐนิหฺนา กุฎฺฐสโมสฺรณา, กุฎฺฐํ ตาสํ อคฺคฺมกฺขายติ, เอวเมว โข
ภิกฺขเว ๔เปฯ (ยถา เหฏฺฐจิมสฺยุตตนฺตํ เอวํ วิตฺถาเรตพฺพ). ตติยํ.

สาวตฺถิณีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิ มฺูลคฺนฺธา,
โกฏฺฐจานุสฺสาริยํ^๑ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ, เอวเมว โข ภิกฺขเว ๔เปฯ
จตุตฺถํ.

สาวตฺถิณีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิ สารคฺนฺธา,
โลหิตจนฺทหนํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ, เอวเมว โข ภิกฺขเว ๔เปฯ
ปณฺจมํ.

สาวตฺถิณีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิ ปุปฺผคฺนฺธา,
วสฺสํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ, เอวเมว โข ภิกฺขเว ๔เปฯ ฉฎฺฐํ.

สาวตถินิทาน. “เสยยถาปี ภิกขเว เย เกจิ กุฏจราชาโน, **สพเพ** เต รณโย จกกวตติโน อนุยนฺตา ภวนฺติ, ราชา เตสํ จกกวตติ อคฺคมกฺขายติ, เอวเมว โข ภิกขเว ๔เปฯ สตฺตม.

๘ - ๑๐. จนุทิมาทิสุตตติก

[๑๔๖ - ๑๔๘] สาวตถินิทาน. “เสยยถาปี ภิกขเว ยา กาจิ ตารกรูปานํ ปภา, **สพฺพา** ตา จนุทิมาปภาย กลํ นาคฺชนฺติ โสฬสํ, จนุทปฺปภา ตาสํ อคฺคมกฺขายติ, เอวเมว โข ภิกขเว ๔เปฯ

สาวตถินิทาน. “เสยยถาปี ภิกขเว สรทสมเย วิทุเช วิคตวลาหเก เทเว อาทิจฺโจ นภํ อพฺภุสฺสกฺกมาโน **สพฺพํ** อากาสคตํ ตมคตํ อภิวหจฺจ ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจติ จ, เอวเมว โข ภิกขเว ๔เปฯ

สาวตถินิทาน. “เสยยถาปี ภิกขเว ยานิ กานิจิ ตนฺตาวุตานํ วตฺถานํ, วาสิกวตฺถํ เตสํ อคฺคมกฺขายติ. เอวเมว โข ภิกขเว เย เกจิ กุสลา ฐมา **สพฺเพ** เต อุปปมาทมูลกา อุปปมาทสโมสรณา, อุปปมาโท เตสํ ฐมานํ อคฺคมกฺขายติ. อุปปมตฺตสฺเสตํ ภิกขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ ‘อริยํ อฏฺฐจฺจกํ มคฺคํ ภาเวสฺสติ อริยํ อฏฺฐจฺจกํ มคฺคํ พหุลิกิริสฺสตีติ.

กถญจ ภิกขเว ภิกฺขุ อุปปมตฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐจฺจกํ มคฺคํ พหุลิกโรติ. อิท ภิกขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิกฺขิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ ๔เปฯ สมฺมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ. เอว โข ภิกขเว

ภิกขุ อปฺปมตฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ
มคฺคํ พหุลีกโรตฺติ. ทสมํ.

ทสโม อปฺปมาทวคฺโค.

ตสฺสุทฺธานํ

ตถาคตํ ปทํ ภูมํ มฺลํ สาเรน* วสฺสิกํ
ราชา จนฺทิมสฺริยา จ วตฺถေန ทสมํ ปทํ.

(ยทปิ ตถาคตํ ตทปิ วิตฺถาเรตพฺพํ).

๑๑. พลกรณียวคโค

๑. พลสุตํ

[๑๔๙] สวตถนิทานํ. “เสยยถาปี ภิกขเว เย เกจิ พลกรณียา กมฺมนฺตา กยิรฺนฺติ,” สพฺเพ เต ปจวี นิสฺสาย ปจวียํ ปติฏฺจาย เอวเมเต พลกรณียา กมฺมนฺตา กยิรฺนฺติ; เอวเมว โข ภิกขเว ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺจาย อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาวเตติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรติ.

กถณฺจ ภิกขเว ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺจาย อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาวเตติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรติ. อิทฺ ภิกขเว ภิกฺขุ สมมาทิฏฺฐี ภาวเตติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสคฺคปริณามี ๔เปฯ สมมาสมาธิ ภาวเตติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสคฺคปริณามี. เอว โข ภิกขเว ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺจาย อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาวเตติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรตีติ.

(ปรคฺงคาเปยฺยาลี วณฺณียโต ปริปฺปณฺณสฺสุตฺตนฺติ วิตุถารมคฺคิ).^๑

สวตถนิทานํ. “เสยยถาปี ภิกขเว เย เกจิ พลกรณียา กมฺมนฺตา กยิรฺนฺติ สพฺเพ เต ปจวี นิสฺสาย ปจวียํ ปติฏฺจาย เอวเมเต พลกรณียา กมฺมนฺตา กยิรฺนฺติ; เอวเมว โข ภิกขเว ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺจาย อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาวเตติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรติ.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติญฺจาย อริยํ
อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรติ. อิท
ภิกขเว ภิกขุ สมฺมาทิฏฺฐิํ ภาเวติ ราควินยปริโยสานํ
โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ ๕เปฯ สมฺมาสมาริํ ภาเวติ
ราควินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ, เอวํ
โฆ ภิกขเว ภิกขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติญฺจาย อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ
มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรตฺติ.

สาวตฺถิณินฺทณํ. “เสยฺยถาปิ ภิกขเว เย เกจิ ผลกรณียา
กมฺมนฺตา กยิรฺนฺติ สพฺเพ เต ปจฺวี นิสฺสาย ปจฺวิยํ ปตฺติญฺจาย
เอวเมเต ผลกรณียา กมฺมนฺตา กยิรฺนฺติ; เอวเมว โฆ ภิกขเว
ภิกขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติญฺจาย อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ,
อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรติ.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติญฺจาย อริยํ
อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรติ. อิท
ภิกขเว ภิกขุ สมฺมาทิฏฺฐิํ ภาเวติ อมโตคธํ อมตปฺรายนํ
อมตปริโยสานํ ๕เปฯ สมฺมาสมาริํ ภาเวติ อมโตคธํ อมตปฺรายนํ
อมตปริโยสานํ. เอวํ โฆ ภิกขเว ภิกขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล
ปตฺติญฺจาย อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ
พหุลีกโรตฺติ.

สาวตฺถิณินฺทณํ. “เสยฺยถาปิ ภิกขเว เย เกจิ ผลกรณียา
กมฺมนฺตา กยิรฺนฺติ, สพฺเพ เต ปจฺวี นิสฺสาย ปจฺวิยํ ปตฺติญฺจาย
เอวเมเต ผลกรณียา กมฺมนฺตา กยิรฺนฺติ; เอวเมว โฆ ภิกขเว
ภิกขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติญฺจาย อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ,
อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติภูจาย อริยํ
อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรติ. อิท
ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ นิพฺพานนินฺนํ นิพฺพานโปณํ
นิพฺพานปพฺภารํ ๔เปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ นิพฺพานนินฺนํ
นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภารํ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลํ
นิสฺสาย สีเล ปตฺติภูจาย อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวติ, อริยํ
อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรตฺติ. ปจฺฉม.

๒. พืชสุตต

[๑๕๐] สวตฺถินิทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิเม
พืชคามภูตคามา วุฑฺฒี วิรูปฺพหิ เวปุลฺลํ อาปชฺชนฺติ, สพฺเพ เต
ปจฺวี นิสฺสาย ปจฺวียํ ปตฺติภูจาย เอวเมเต พืชคามภูตคาม
วุฑฺฒี วิรูปฺพหิ เวปุลฺลํ อาปชฺชนฺติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สีลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติภูจาย อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต วุฑฺฒี วิรูปฺพหิ เวปุลฺลํ
ปาปฺณาติ ฌมฺเมสุ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติภูจาย อริยํ
อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต
วุฑฺฒี วิรูปฺพหิ เวปุลฺลํ ปาปฺณาติ ฌมฺเมสุ. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ
ไวสฺสคฺคปริณามิ ๔เปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรชนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลํ
นิสฺสาย สีเล ปตฺติภูจาย อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ
อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต วุฑฺฒี วิรูปฺพหิ เวปุลฺลํ ปาปฺณาติ
ฌมฺเมสุติ. ทฺวติยํ.

๓. นาคสูตร

[๑๕๑] สาวตถีนินทานิ. “เสยยถาปี หิมวันตํ ภิกขเว ปพพตราชํ นิสสาย นาคา กายํ วฑฺฒเนตฺติ พลํ คาเหตฺติ, เต ตตฺถ กายํ วฑฺฒเตวา พลํ คาเหตฺวา กุสุพฺพะ” โอตฺรนฺตฺติ, กุสุพฺพะ โอตฺริตฺวา มหาโสพฺพะ โอตฺรนฺตฺติ, มหาโสพฺพะ โอตฺริตฺวา กุณฺหนทียะ โอตฺรนฺตฺติ, กุณฺหนทียะ โอตฺริตฺวา มหानทียะ โอตฺรนฺตฺติ, มหानทียะ โอตฺริตฺวา มหาสมุทฺทสาคร^๒ โอตฺรนฺตฺติ, เต ตตฺถ มหนตตฺตํ เวปุลลตฺตํ อาปชฺชนฺตฺติ กาเยน; เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ สิลํ นิสสาย สีเล ปตฺติฏฺจาย อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต มหนตตฺตํ^๓ เวปุลลตฺตํ^๓ ปาปฺพณาติ ฆมฺเมสุ.

กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ สิลํ นิสสาย สีเล ปตฺติฏฺจาย อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต มหนตตฺตํ เวปุลลตฺตํ ปาปฺพณาติ ฆมฺเมสุ. อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ สมมาทิจฺฉี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ ไวสุสคฺคปริณามิ ๔เป๔ สมมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ ไวสุสคฺคปริณามิ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ สิลํ นิสสาย สีเล ปตฺติฏฺจาย อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต มหนตตฺตํ เวปุลลตฺตํ ปาปฺพณาติ ฆมฺเมสุติ. ตติยํ.

๔. รุกขสุตต

[๑๕๒] สาวตถีนินทานิ. “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว รุกฺโข ปาจิณนินฺโน ปาจิณโปณฺเณ ปาจิณปพฺภาโร, โส มฺลจฺฉินฺเท” กเต ปปเตสฺสติ,^๑ เยน [^๒] นินฺโน เยน โปณฺเณ เยน ปพฺภาโรติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ พหุสฺสโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฺภาโร.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ พหุสฺสโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฺภาโร. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ ๔เปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ พหุสฺสโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฺภาโรติ. จตฺตถํ.

๕. กุมภสุตต

[๑๕๓] สาวตถีนินทานิ. “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กุมฺโภ นิกฺกฺขุโข วมเตว อุทกํ โน ปจฺจาวมติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ พหุสฺสโรนฺโต วมเตว ปาปเก อกุสเล ฐมฺเม โน ปจฺจาวมติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อญฺญจํคิํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
 อริยํ อญฺญจํคิํ มคฺคํ พหุสํภโรนฺโต วมเตว ปาปเก อกุสเล
 ฌมฺเม โน ปจฺจาวมตี. อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิํ ภาเวตี
 วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไสฺสคฺคปริณามิ ๕เปยฺ
 สมฺมาสมาธิํ ภาเวตี วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
 ไสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อญฺญจํคิํ มคฺคํ
 ภาเวนฺโต อริยํ อญฺญจํคิํ มคฺคํ พหุสํภโรนฺโต วมเตว ปาปเก
 อกุสเล ฌมฺเม โน ปจฺจาวมตีติ. ปณฺจมํ.

๖. สุกสฺสุตํ

[๑๕๔] สาวตฺถิณิทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ‘สาลิสฺสํ วา
 ยวสฺสํ วา สมฺมาปณฺหิตํ หตฺถेณ วา ปาเทณ วา อกฺกนฺตํ หตฺถํ วา
 ปาทำ วา ภินฺทิสฺสตี’^๑ โลหิตํ วา อุปฺปาเทสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชตี.
 ตํ กิสฺส เหตุ. สมฺมาปณฺหิตตฺตา ภิกฺขเว สุกสฺส. เอวเมว โข
 ภิกฺขเว ‘ภิกฺขุ สมฺมาปณฺหิตาย ทิฏฺฐิยา สมฺมาปณฺหิตาย
 มคฺคภาวนาย อวิชฺชํ ภินฺทิสฺสตี วิชฺชํ อุปฺปาเทสฺสตี นิพฺพานํ
 สจฺฉิกิริสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชตี. ตํ กิสฺส เหตุ. สมฺมาปณฺหิตตฺตา
 ภิกฺขเว ทิฏฺฐิยา.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาปณฺหิตาย ทิฏฺฐิยา
 สมฺมาปณฺหิตาย มคฺคภาวนาย อวิชฺชํ ภินฺทิตี วิชฺชํ อุปฺปาเทตี
 นิพฺพานํ สจฺฉิกโรตี. อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิํ ภาเวตี
 วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไสฺสคฺคปริณามิ ๕เปยฺ
 สมฺมาสมาธิํ ภาเวตี วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ

^๑ อ. ฉิขฺชตี, เอวมฺปริปี.

โอสสคคปริณามิ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ สมมาปณฺหิตาย ทิฏฐิยา
สมมาปณฺหิตาย มคฺคภาวนาย อวิชฺชํ ภินฺทติ วิชฺชํ อุปฺปาเทติ
นิพฺพานํ สจฺฉิกโรตฺติ. จญฺจํ.

๗. อากาสสยตํ

[๑๕๕] สยตฺถินิทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกขเว อากาเส วิวิธา
วตฺตา วายนฺติ, ปฺรตฺถิมายิ วตฺตา วายนฺติ, ปจฺฉิมายิ วตฺตา
วายนฺติ, อุตฺตรายิ วตฺตา วายนฺติ, ทกฺขิณายิ วตฺตา วายนฺติ,
สหรายิ วตฺตา วายนฺติ, อหรายิ วตฺตา วายนฺติ, สีตายิ วตฺตา
วายนฺติ, อุณฺหายิ วตฺตา วายนฺติ, ปฺริตฺตายิ วตฺตา วายนฺติ,
อริสมตฺตายิ วตฺตา วายนฺติ; เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุโน อริยํ
อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาวยโต อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรโต,
จตฺตารอฺปิ สติปฏฺฐานา ภาวนาปาริปุริ คจฺจนฺติ, จตฺตารอฺปิ
สมมปฺปชานา ภาวนาปาริปุริ คจฺจนฺติ, จตฺตารอฺปิ อิทฺธิปาทา
ภาวนาปาริปุริ คจฺจนฺติ, ปญฺจปิ อินฺทฺริยานิ ภาวนาปาริปุริ คจฺจนฺติ,
ปญฺจปิ พฺลานิ ภาวนาปาริปุริ คจฺจนฺติ, สตฺตปิ โภชณฺงคา
ภาวนา ปาริปุริ คจฺจนฺติ.

“กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุโน อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาวยโต
อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรโต, จตฺตารอฺปิ สติปฏฺฐานา
ภาวนาปาริปุริ คจฺจนฺติ, จตฺตารอฺปิ สมมปฺปชานา ภาวนาปาริปุริ
คจฺจนฺติ, จตฺตารอฺปิ อิทฺธิปาทา ภาวนาปาริปุริ คจฺจนฺติ, ปญฺจปิ
อินฺทฺริยานิ ภาวนาปาริปุริ คจฺจนฺติ, ปญฺจปิ พฺลานิ ภาวนาปาริปุริ
คจฺจนฺติ, สตฺตปิ โภชณฺงคา ภาวนาปาริปุริ คจฺจนฺติ. อิทฺ ภิกขเว

ภิกขุ สมมาทิฏฐิ ภาเวติ ๕เปฯ สมมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสสิตัง
 วิราคนิสสิตัง นิโรธนิสสิตัง โวสสคคปริณามิ. เอวံ โข ภิกขเว
 ภิกขุโน อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคคํ ภาวยโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคคํ
 พหุลีกโรโต, จตฺตารอฺปิ สติปฏฺฐานา ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ,
 จตฺตารอฺปิ สมมปฺปชานา ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ, จตฺตารอฺปิ
 อิทธิปาทา ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ, ปญฺจปี อินฺทริยานิ
 ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ, ปญฺจปี พลาณิ ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ,
 สตฺตปี โพชฌงฺกา ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺตฺติ. สตฺตมํ.

๘. ปจฺจเมตฺตตํ

[๑๕๖] สวตฺถิณิทานํ. “เสยฺยถาปี ภิกขเว คิมฺหานํ ปจฺจิเม
 มาเส อุหตํ รโฆชลลํ, ตเมนํ มหา อกาลเมโฆ จานโส อนฺตรธาเปติ
 วุปฺสเมติ; เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคคํ
 ภาวนโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคคํ พหุลีกโรโต อุปฺปนฺนูปฺปนฺเน
 ปาปเก อกฺุสเล ฐมฺเม จานโส อนฺตรธาเปติ วุปฺสเมติ.

กถณฺจ [๑] ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคคํ ภาวนโต
 อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคคํ พหุลีกโรโต อุปฺปนฺนูปฺปนฺเน ปาปเก
 อกฺุสเล ฐมฺเม จานโส อนฺตรธาเปติ วุปฺสเมติ. อิธ ภิกขเว ภิกขุ
 สมมาทิฏฐิ ภาเวติ ๕เปฯ สมมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสสิตัง
 วิราคนิสสิตัง นิโรธนิสสิตัง โวสสคคปริณามิ. เอวံ โข ภิกขเว
 ภิกขุ อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคคํ ภาวนโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคคํ
 พหุลีกโรโต อุปฺปนฺนูปฺปนฺเน ปาปเก อกฺุสเล ฐมฺเม จานโส
 อนฺตรธาเปติ วุปฺสเมตฺติ. อฏฺฐมํ.

๕. ทุตติยเมฆสยุดต์

[๑๕๗] สยวตถึนิทานิ. “เสยยถาปี ภิกขเว อุปฺปนฺนํ มหาเมฆํ ตเมณํ มหาวาโต อนฺตรายะว อนฺตรธาเปติ วูปสเมติ; เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต อุปฺปนฺนูปฺปนฺเน ปาปเก อกฺกุสเล ฐมฺเม อนฺตรายะว อนฺตรธาเปติ วูปสเมติ.

กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต อุปฺปนฺนูปฺปนฺเน ปาปเก อกฺกุสเล ฐมฺเม อนฺตรายะว อนฺตรธาเปติ วูปสเมติ. อิท ภิกขเว ภิกขุ สมฺมาทิฏฺฐิ ภาเวติ ๔เป๔ สมฺมาสมมฺมํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสสคฺคปริณามิ. เอว โข ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต อุปฺปนฺนูปฺปนฺเน ปาปเก อกฺกุสเล ฐมฺเม จานฺโส” อนฺตรายะว อนฺตรธาเปติ วูปสเมตฺติ. นวม.

๑๐. นาวาสยุดต์

[๑๕๘] สยวตถึนิทานิ. “เสยยถาปี ภิกขเว สามุทฺทิกาย นาวาย เวตฺตพฺพชฺชพฺพชฺชาย จ มาसानิ อุทเก ปริยาทาย เหมนฺติเกน ถลํ อุกฺขิตฺตาย วาตาตปฺปเรตานิ พนฺธนานิ ตานิ ปาฐสฺสเกน เมฆเณ อภิปฺปฏฺฐจฺจานิ อปฺปกสิเรเนว ปฏิปฺปสฺสมภนฺติ ปุตฺติกานิ ภวนฺติ; เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุโน อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาวยโต อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต, อปฺปกสิเรเนว สณฺโณชฺชานานิ ปฏิปฺปสฺสมภนฺติ ปุตฺติกานิ ภวนฺติ.

หมดอายุ 27/05/2566

กถณจ ภิกขเว ภิกขุโน อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาวยโต
 อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรโต, อปฺปกสฺสิเรเนว สณฺโณชฺชนานิ
 ปฏิปฺปสฺสมภนฺติ ปุตฺติกาณิ ภวนฺติ. อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ สมฺมาทิฏฺฐี
 ภาเวติ ๔เป๔ สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
 นิโรธนิสฺสิตํ โวสสคฺคปริณามิ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุโน อริยํ
 อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาวยโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรโต
 อปฺปกสฺสิเรเนว สณฺโณชฺชนานิ ปฏิปฺปสฺสมภนฺติ ปุตฺติกาณิ ภวนฺตฺติ.
 ทสมํ.

๑๑. อากนฺตูกสุตฺตํ

[๑๕๙] สาวตฺถีนีทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกขเว อากนฺตูกาการํ
 ตตฺถ ปุรตฺถิมายปิ ทิสาย อากนฺตฺวา วาสํ กปฺเปนฺติ, ปจฺฉิมายปิ
 ทิสาย อากนฺตฺวา วาสํ กปฺเปนฺติ, อุตฺตรายปิ ทิสาย อากนฺตฺวา
 วาสํ กปฺเปนฺติ, ทกฺขิณายปิ ทิสาย อากนฺตฺวา วาสํ กปฺเปนฺติ,
 ขตฺติยาปิ อากนฺตฺวา วาสํ กปฺเปนฺติ, พุราหฺมณายปิ อากนฺตฺวา
 วาสํ กปฺเปนฺติ, เวสฺสาปิ อากนฺตฺวา วาสํ กปฺเปนฺติ, สุทฺทายปิ
 อากนฺตฺวา วาสํ กปฺเปนฺติ; เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ อริยํ
 อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ ภาวนฺโต อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรโต, เย
 ฅมฺมา อภิญฺญา ปริณฺณเยยฺยา, เต ฅมฺมา อภิญฺญา ปรีชานาติ
 ๔เป๔* เย ฅมฺมา อภิญฺญา ปหาตพฺพา, เต ฅมฺเม อภิญฺญา
 ปชฺหติ, เย ฅมฺมา อภิญฺญา สจฺฉิกาทพฺพา, เต ฅมฺเม อภิญฺญา
 สจฺฉิกโรติ, เย ฅมฺมา อภิญฺญา ภาเวตพฺพา, เต ฅมฺเม อภิญฺญา
 ภาเวติ.

* สฺยา. เปยฺยาโล น ทิสฺสติ.

กตเม จ ภิกฺขเว ฐมา อภินฺญา ปริญฺเณยฺยา.
ปญฺจุปาทานกฺขนฺธาติสฺส วจฺนียํ. กตเม ปญฺจ. เสยฺยถิํ.
ฐปฺปาทานกฺขนฺโธ ๕เปฯ วิณฺญาณฺฐปาทานกฺขนฺโธ. อิมะ ภิกฺขเว
ฐมา อภินฺญา ปริญฺเณยฺยา.

กตเม จ ภิกฺขเว ฐมา อภินฺญา ปหาตพฺพา. อวิชฺชา จ
ภวตณฺหา จ. อิมะ ภิกฺขเว ฐมา อภินฺญา ปหาตพฺพา.

กตเม จ ภิกฺขเว ฐมา อภินฺญา สจฺจิกาทพฺพา. วิชฺชา จ
วิมุตฺติ จ. อิมะ ภิกฺขเว ฐมา อภินฺญา สจฺจิกาทพฺพา.

กตเม จ ภิกฺขเว ฐมา อภินฺญา ภาเวตพฺพา. สมฺมโต จ
วิปสฺสนา จ. อิมะ ภิกฺขเว ฐมา อภินฺญา ภาเวตพฺพา.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวนฺโต
อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ พหุลีกโรนฺโต, เย ฐมา อภินฺญา
ปริญฺเณยฺยา, เต ฐมา อภินฺญา ปรีชานาติ ๕เปฯ เย ฐมา
อภินฺญา ภาเวตพฺพา เต ฐมา อภินฺญา ภาเวติ. อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ ภาเวติ ๕เปฯ สมฺมาสมมฺม ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ ภาเวนฺโต, อริยํ อฏฺฐจฺจํ มคฺคํ
พหุลีกโรนฺโต ये ฐมา อภินฺญา ปริญฺเณยฺยา, เต ฐมา
อภินฺญา ปรีชานาติ, ये ฐมา อภินฺญา ปหาตพฺพา, เต ฐมา
อภินฺญา ปชฺหติ, ये ฐมา อภินฺญา สจฺจิกาทพฺพา, เต ฐมา
อภินฺญา สจฺจิกโรติ, ये ฐมา อภินฺญา ภาเวตพฺพา, เต ฐมา
อภินฺญา ภาเวตติ. เอกาทสมํ.

๑๒. นทีสูตต์

[๑๖๐] “เสยยถาปี ภิกขเว คงคา นที ปาจีนนินนา
 ปาจีนโปณา ปาจีนปพพารา, อถ มหาชนกาโย อากจเจย
 กุฑทาลปิฏกั อาทาย ‘มยฺ อิมํ คงคํ นที ปจฺจณินฺนํ กริสฺสาม
 ปจฺจนาโปณํ ปจฺจนาปพพารนฺติ. ตํ กิมมณฺเณท ภิกขเว, อปี นฺ โส
 มหาชนกาโย คงคํ นที ปจฺจณินฺนํ กรเญย ปจฺจนาโปณํ
 ปจฺจนาปพพารนฺติ. โน เหนํ ภาณเต. ตํ กิสฺส เหตุ. “คงคา ภาณเต
 นที ปาจีนนินนา ปาจีนโปณา ปาจีนปพพารา, สา น สุกฺรา
 ปจฺจณินฺนํ กาคํ ปจฺจนาโปณํ ปจฺจนาปพพารํ ยาว เทว ปน โส
 มหาชนกาโย กิลมณฺสฺส วิฆาตสฺส ภาตึ อสฺสาติ. “เอวเมว โข
 ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวนฺตํ อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ
 มคฺคํ พหุสฺสีกโรนฺตํ ราชานํ วา ราชมฺหามตฺตา วา มิตฺตา วา
 อมจฺจา วา ฅาติสาลโหิตา วา โภเคหิ อภิหฺมจฺจุํ ปวาเรยฺยํ
 ‘เอหฺมโภ ปุริส, กิณฺเต อิมํ กาสาวา อนฺุทหนฺติ, กิ มฺณฺโท
 กปาลมนฺุสฺสึยฺ” จรสิ. เอหิ ฃินายาวตฺติตฺตา โภเค จ ภูณฺชสฺส,
 ปุณฺณยานิ จ กโรหิติ. ‘โส วต ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ
 มคฺคํ ภาเวนฺโต อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรนฺโต สิกฺขํ
 ปจฺจกฺขาย ฃินายาวตฺติสฺสตีติ เหนํ ฃานํ วิชฺชติ. ตํ กิสฺส เหตุ.
 ‘ยณฺหิ ตํ ภิกขเว จิตฺตํ ฃิฆรตฺตํ วิเวกนินฺนํ วิเวกโปณํ
 วิเวกปพพารํ, ตํ วต ฃินายาวตฺติสฺสตีติ เหนํ ฃานํ วิชฺชติ.

กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ ภาเวติ อริยํ
 อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ พหุสฺสีกโรติ. อิท ภิกขเว ภิกขุ สมมาทิฏฺฐิ ภาเวติ
 วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ ฯเปฯ

สมมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
 โวสสคฺคปริณามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ
 ภาเวติ อริยํ อฏฺฐงฺคิกํ มคฺคํ พหุลีกโรตฺติ. (ยทปิ ผลกรณีย
 ตทปิ วิตุฏฺฐาเรตพฺพ). ทฺวาทสมํ.

เอกาทสโม ผลกรณียวคโค.

ตสุตฺตาทนํ

พลํ พิชญจ นาโถ จ รุกฺโข กุมฺภเนน สุกิยา
 อากาเสน จ เทว เมฆา นาวา อาคนตุกา นทีติ.

๑๒. เอสนาวกุโค

๑. เอสนาสุตฺตํ

[๑๖๑] สาวตถิณีทานํ. “ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เอสนา. กตมา ติสฺโส. กาเมสนา ภเวสนา พุรหฺมจริเยสนา. อีมา ไช ภิกฺขเว ติสฺโส เอสนา.

อิมาสํ ไช ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เอสนํ อภิญฺญา อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาเวตฺพุทฺโธ. กตโม อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ ๔เปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไสสคฺคปริณามิ. อิมาสํ ไช ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เอสนํ อภิญฺญา อัย อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาเวตฺพุทฺธิ.

สาวตถิณีทานํ. “ติสฺโส อีมา [๑] ภิกฺขเว เอสนา. กตมา ติสฺโส. กาเมสนา ภเวสนา พุรหฺมจริเยสนา. อีมา ไช ภิกฺขเว ติสฺโส เอสนา.

อิมาสํ ไช ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เอสนํ อภิญฺญา อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาเวตฺพุทฺโธ. กตโม อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ ๔เปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ รากวินยปริโยสานํ ไทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ. อิมาสํ ไช ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เอสนํ อภิญฺญา อัย อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาเวตฺพุทฺธิ.

สาวตถีนีทานํ. “ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เอสนา. กตมา
ติสฺโส. กาเมสนา ภเวสนา พุรหุมจริเยสนา. อีมา โข ภิกฺขเว
ติสฺโส เอสนา.

อิมาสฺ โข ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เอสนํ อภิญฺญา อริโย
อฏฺฐังคิโก มคฺโค ภเวตฺพุทฺโธ. กตโม อริโย อฏฺฐังคิโก มคฺโค.
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ ภเวติ ๔เปฯ สมฺมาสมาธิ ภเวติ
อมโตคฺธ อมตปฺรายนํ อมตปฺริโยสานํ. อิมาสฺ โข ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ
เอสนํ อภิญฺญา อัย อริโย อฏฺฐังคิโก มคฺโค ภเวตฺพุทฺธิ.

สาวตถีนีทานํ. “ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เอสนา. กตมา
ติสฺโส. กาเมสนา ภเวสนา พุรหุมจริเยสนา. อีมา โข ภิกฺขเว
ติสฺโส เอสนา.

อิมาสฺ โข ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เอสนํ อภิญฺญา อริโย
อฏฺฐังคิโก มคฺโค ภเวตฺพุทฺโธ. กตโม อริโย อฏฺฐังคิโก มคฺโค.
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ ภเวติ ๔เปฯ สมฺมาสมาธิ ภเวติ
นิพฺพานินฺนํ นิพฺพานปฺปณฺณํ นิพฺพานปฺพการํ. อิมาสฺ โข ภิกฺขเว
ติสฺสนฺนํ เอสนํ อภิญฺญา อัย อริโย อฏฺฐังคิโก มคฺโค
ภเวตฺพุทฺธิ.

สาวตถีนีทานํ. “ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เอสนา. กตมา
ติสฺโส. กาเมสนา ภเวสนา พุรหุมจริเยสนา. อีมา โข ภิกฺขเว
ติสฺโส เอสนา.

อิมาสฺ โข ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เอสนํ ปริญฺญา ๔เปฯ
อัย อริโย อฏฺฐังคิโก มคฺโค ภเวตฺพุทฺธิ.

สาวตถุณินทานัน. “ติสฺโส อิมํ ภิกฺขเว เอสนา. กตมา
ติสฺโส. กาเมสนา ภเวสนา พุรหฺมจริเยสนา ๔เปฯ (ยทปิ
อภิญญา, ตทปิ ปริณฺญา ยิตฺถาเรตพฺพ).

สาวตถุณินทานัน. “ติสฺโส อิมํ ภิกฺขเว เอสนา. กตมา
ติสฺโส. กาเมสนา ภเวสนา พุรหฺมจริเยสนา. อิมํ โข ภิกฺขเว
ติสฺโส เอสนา.

อิมํสํ โข ภิกฺขเว ติสฺสนนํ เอสนํ ปริกฺขยา ย ๔เปฯ
อํ อริโย อญฺจํคิโก มคฺโค ภเวตพฺโพติ. (ยทปิ อภิญญา,
ตทปิ ปริณฺญา ยิตฺถาเรตพฺพ, ปริกฺขยา ยิตฺถาเรตพฺพ).

สาวตถุณินทานัน. “ติสฺโส อิมํ ภิกฺขเว เอสนา. กตมา
ติสฺโส. กาเมสนา ภเวสนา พุรหฺมจริเยสนา. อิมํ โข ภิกฺขเว
ติสฺโส เอสนา.

อิมํสํ โข ภิกฺขเว ติสฺสนนํ เอสนํ ปหานาย อริโย
อญฺจํคิโก มคฺโค ภเวตพฺโพ. กตโม อริโย อญฺจํคิโก มคฺโค.
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ ภเวติ ๔เปฯ สมฺมาสมาธิ ภเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสุสคฺคปริณามิ. อิมํ
โส ภิกฺขเว ติสฺสนนํ เอสนํ ปหานาย อํ อริโย อญฺจํคิโก
มคฺโค ภเวตพฺโพติ. (ยทปิ อภิญญา, ตทปิ ปหานาย
ยิตฺถาเรตพฺพ). ปจฺม.

๒. วิทาสุตตํ

[๑๖๒] สาวตถุณินทานัน. “ติสฺโส อิมํ ภิกฺขเว วิทา. กตมา
ติสฺโส. ‘เสยฺโยหฺมสมฺมิติ วิทา ‘สทิสฺโสหฺมสมฺมิติ วิทา ‘หิโนหฺมสมฺมิติ
วิทาส. อิมํ โข ภิกฺขเว ติสฺโส วิทา.

อิมาสํ ไช ภิกฺขเว ติสฺสนํ วิชานํ อภิญฺเญย ปริญฺเญย
 ปริกฺขยาย ปหานาย อริโย อฏฺฐจฺจโค มคฺโค ภาวตฺตพฺโพ. กตฺโม
 อริโย อฏฺฐจฺจโค มคฺโค. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ ภาวตฺติ
 ๔เปฯ สมฺมาสมมตฺติ ภาวตฺติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
 ไวสฺสคฺคปริณามิ. อิมาสํ ไช ภิกฺขเว ติสฺสนํ วิชานํ อภิญฺเญย
 ปริญฺเญย ปริกฺขยาย ปหานาย ๔เปฯ อัย อริโย อฏฺฐจฺจโค
 มคฺโค ภาวตฺตพฺโพติ. (ยถา เอสนา เอวํ วิตฺถาเรตฺตพฺพา).^{*} ทฺติยํ.

๓. อาสวตฺตตํ

[๑๖๓] สวตฺตถีนินฺทณํ. “ตโยเม ภิกฺขเว อาสวา. กตฺเม
 ตโย. กามาสโว ภวาสโว อวิชฺชาสโว. อิม ไช ภิกฺขเว ตโย
 อาสวา.

อิมสํ ไช ภิกฺขเว ตินฺถณํ อาสวานํ อภิญฺเญย ปริญฺเญย
 ปริกฺขยาย ปหานาย ๔เปฯ อัย อริโย อฏฺฐจฺจโค มคฺโค
 ภาวตฺตพฺโพติ. ตติยํ.

๔. ภาสุตตํ

[๑๖๔] สวตฺตถีนินฺทณํ. “ตโยเม ภิกฺขเว ภวา. กตฺเม
 ตโย. กามภโว รูปภโว อรูปภโว. อิม ไช ภิกฺขเว ตโย ภวา.

อิมสํ ไช ภิกฺขเว ตินฺถณํ ภวานํ อภิญฺเญย ปริญฺเญย
 ปริกฺขยาย ปหานาย ๔เปฯ อัย อริโย อฏฺฐจฺจโค มคฺโค
 ภาวตฺตพฺโพติ. จตฺตตํ.

หมตอายุ 27/05/2566

* จ.,เท. วิตฺถาเรตฺตพฺพ.

๕. ทุกขสุตฺตํ

[๑๖๕] สาวตถิณีทานัน. “ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว ทุกฺขตา. กตมา ติสฺโส. ทุกฺขทุกฺขตา สงฺขารทุกฺขตา วิปริณามทุกฺขตา. อีมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส ทุกฺขตา.

อีมาสํ โข ภิกฺขเว ติสฺสนนํ ทุกฺขตานํ อภิญฺเญย ปริณฺเญย ปริกฺขยาย ปหานาย ะเปฯ อัย อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาเวตพฺโพติ. ปญฺจมํ.

๖. ขีลสุตฺตํ

[๑๖๖] สาวตถิณีทานัน. “ตโยเม ภิกฺขเว ขีลา. กตเม ตโย. ราโค ขีโล โทโส ขีโล โมโห ขีโล. อีเม โข ภิกฺขเว ตโย ขีลา.

อีเมสํ โข ภิกฺขเว ตินฺนณนํ ขीलานํ อภิญฺเญย ปริณฺเญย ปริกฺขยาย ปหานาย ะเปฯ อัย อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาเวตพฺโพติ. จญฺจํ.

๗. มลสุตฺตํ

[๑๖๗] สาวตถิณีทานัน. “ตีณิมานิ ภิกฺขเว มลานิ. กตมานิ तीณิ. ราโค มลํ โทโส มลํ โมโห มลํ. อีมานิ โข ภิกฺขเว तीณิ มลานิ.

อีเมสํ โข ภิกฺขเว ตินฺนณนํ มลานํ อภิญฺเญย ปริณฺเญย ปริกฺขยาย ปหานาย ะเปฯ อัย อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาเวตพฺโพติ. สตฺตมํ.

๘. นีฆสุตฺตํ

[๑๖๘] สาวตถีนีทานํ. “ตโยเม ภิกฺขเว นีฆา.” กตเม ตโย. ราโค นีฆะ โทโส นีฆะ โมโห นีฆะ. อีเม ไช ภิกฺขเว ตโย นีฆา.

อีเมสํ ไช ภิกฺขเว ตินฺนุณฺณํ นีฆานํ อภิญฺญาय ปริญฺญาय ปริกฺขยาय ปหานาย ะเปฯ อัย อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค ภาเวตพฺโพติ. อฏฺฐมํ.

๙. เวทนาสุตฺตํ

[๑๖๙] สาวตถีนีทานํ. “ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เวทนา. กตมา ติสฺโส. สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา. อีมา ไช ภิกฺขเว ติสฺโส เวทนา.

อีมาสํ ไช ภิกฺขเว ติสฺสนฺนํ เวทนานํ อภิญฺญาय ปริญฺญาय ปริกฺขยาय ปหานาย ะเปฯ อัย อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค ภาเวตพฺโพติ. นวมํ.

๑๐. ตณฺหาสุตฺตํ

[๑๗๐] “ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว ตณฺหา. กตมา ติสฺโส. กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา. อีมา ไช ภิกฺขเว ติสฺโส ตณฺหา.

อิมาสฺ ไช ภิกฺขเว ติสฺสนฺหํ ตณฺหาณํ อภิญฺญา ยปริญฺญา ย
 ปริกฺขยา ย ปหานาย ะเปฯ อัย อริโย อฏฺฐจฺจิกโก มคฺโค
 ภาเวตพฺโพ. กตโม อริโย อฏฺฐจฺจิกโก มคฺโค. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 สมมาทิฏฺฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
 ไวสฺสคฺคปริณามิ ะเปฯ สมมาสมาธิ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
 วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ. อิมาสฺ ไช ภิกฺขเว
 ติสฺสนฺหํ ตณฺหาณํ อภิญฺญา ยปริญฺญา ย ปริกฺขยา ย ปหานาย
 ะเปฯ อัย อริโย อฏฺฐจฺจิกโก มคฺโค ภาเวตพฺโพติ. ทสมํ.

๑๑. ตสินาสุตฺตํ

[๑๗๑] “ติสฺโส อิมา ภิกฺขเว ตณฺหา” ะเปฯ อิมาสฺ ไช
 ภิกฺขเว ติสฺสนฺหํ ตณฺหาณํ อภิญฺญา ยปริญฺญา ย ปริกฺขยา ย
 ปหานาย ะเปฯ ราควินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ
 โมหวินยปริโยสานํ ะเปฯ อมโตคธ อมตปฺรายนํ อมตปริโยสานํ
 ะเปฯ นิพฺพานนิหํ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภารํ, อิมาสฺ ไช
 ภิกฺขเว ติสฺสนฺหํ ตณฺหาณํ” อภิญฺญา ยปริญฺญา ย ปริกฺขยา ย
 ปหานาย ะเปฯ อัย อริโย อฏฺฐจฺจิกโก มคฺโค ภาเวตพฺโพติ.
 เอกาทสมํ.

ทฺวาทสโม เอสนาวกุโค.

ตสตุททาน

เอสนา วิธา อาสโว ทุกขตา จ ติสโส ขิลา
มลํ นิโฆ จ เวทนา ทูเวน^๑ ตณฺหาเยน จาติ."

๑๓. โอมวคโค

๑. โอมสุตตัม

[๑๗๒] สวตถุณิณิทานัน. “จตตารโमे ภิกขเว โอมะ. กตเม จตตารโ. กามโอมะ ภวโอมะ ทิฏฐโอมะ อวิชชโอมะ. อิมะ โข ภิกขเว จตตารโ โอมะ.

อิมัสส โข ภิกขเว จตุนัน โอมานัน อภินุญาย ปริณญาย ปริกขยาย ปหานาย ะเปฯ อัย อริโย อญฺจุคิกโก มคโค ภเวตพโพติ. (ยถา เอสนา, เอว วิตถาเรตพพ). ปจम्म.

๒. โยคสุตตัม

[๑๗๓] สวตถุณิณิทานัน. “จตตารโमे ภิกขเว โยคา. กตเม จตตารโ. กามโยโค ภวโยโค ทิฏฐโยโค อวิชชาโยโค. อิมะ โข ภิกขเว จตตารโ โยคา.

อิมัสส โข ภิกขเว จตุนัน โยคานัน อภินุญาย ปริณญาย ปริกขยาย ปหานาย ะเปฯ อัย อริโย อญฺจุคิกโก มคโค ภเวตพโพติ. ทุตติย.

๓. อุปาทานสุตตัม

[๑๗๔] สวตถุณิณิทานัน. “จตตาริมานิ ภิกขเว อุปาทานานิ. กตมานิ จตตาริ. กามุปาทานัน ทิฏฐุปาทานัน สิลพพตูปาทานัน อตตวาทูปาทานัน. อิมานิ โข ภิกขเว จตตาริ อุปาทานานิ.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว จตฺตุนํ อูปาทานํ อภิญฺญา
ปริญฺญา ปริกฺขยา ปหานาย ๔เปฯ อัย อริโย อฏฺฐงฺคิก
มคฺโค ภาเวตพฺโพติ. ตติยํ.

๔. คนฺธสตุต

[๑๗๕] สาวตฺถิณิทานํ. “จตฺตารอเม ภิกฺขเว คนฺธา. กตเม
จตฺตารอ. อภิชฺฌา กายคนฺโธ พยาปาโท กายคนฺโธ สีลพฺพต-
ปฺรามาโส กายคนฺโธ อิทํสจฺจามินิเวโส กายคนฺโธ. อิเม โข
ภิกฺขเว จตฺตารอ คนฺธา.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว จตฺตุนํ คนฺธานํ อภิญฺญา ปริญฺญา
ปริกฺขยา ปหานาย ๔เปฯ อัย อริโย อฏฺฐงฺคิก มคฺโค
ภาเวตพฺโพติ. จตฺตตํ.

๕. อนุสยสตุต

[๑๗๖] สาวตฺถิณิทานํ. “สตุตฺติเม ภิกฺขเว อนุสยา. กตเม
สตุต. กามราคานุสโย ปฏฺฐิฆานุสโย ทิฏฺฐจฺานุสโย วิจิกิจฺานุสโย
มานานุสโย ภวราคานุสโย อวิชฺชานุสโย. อิเม โข ภิกฺขเว สตุต
อนุสยา.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว สตุตฺตุนํ อนุสยานํ อภิญฺญา ปริญฺญา
ปริกฺขยา ปหานาย ๔เปฯ อัย อริโย อฏฺฐงฺคิก มคฺโค
ภาเวตพฺโพติ. ปณฺจมํ.

๖. กามคุณสูตร

[๑๗๗] สวตถิณีทานิ. “ปณจิเม ภิกขเว กามคฺฉนา. กตเม ปณจ. จกขุวิณฺณเยยุยา รุปา อิมฺหา กนฺตา มนาปา ปิยรुปา กามฺปสณฺหิตา รชนียา, โสตวิณฺณเยยุยา สทฺทา ๔เป๔ ฌานวิณฺณเยยุยา คณฺธา ๔เป๔ ชิวหาวิณฺณเยยุยา รสา ๔เป๔ กายวิณฺณเยยุยา โผฏฺฐพฺพา อิมฺหา กนฺตา มนาปา ปิยรुปา กามฺปสณฺหิตา รชนียา, อิเม โข ภิกขเว ปณจ กามคฺฉนา.

อิเมสํ โข ภิกขเว ปณฺจณฺโณ กามคฺฉนํ อภินฺถาย ปริณฺถาย ปริกฺขายาย ปหานาย ๔เป๔ อัย อริโย อฏฺฐจฺกโก มคฺโค ภาเวตพฺโพติ. จญฺจ.

๗. นีวรณสูตร

[๑๗๘] สวตถิณีทานิ. “ปณจิมานิ ภิกขเว นีวรณานิ. กตมานิ ปณจ. กามจฺจนฺทนีวรณํ พยาปาทนีวรณํ ถีนมิตฺตนีวรณํ อุทฺธจฺจกุกฺกจฺจนีวรณํ วิจิกิจฺฉานีวรณํ. อิมานิ โข ภิกขเว ปณจ นีวรณานิ.

อิเมสํ โข ภิกขเว ปณฺจณฺโณ นีวรณํ อภินฺถาย ปริณฺถาย ปริกฺขายาย ปหานาย ๔เป๔ อัย อริโย อฏฺฐจฺกโก มคฺโค ภาเวตพฺโพติ. สตฺตมํ.

๕. อุปาทานกุขนุชสูตร

[๑๗๙] สาวตฤณินิทานํ. “ปณฺจิเม ภิกฺขเว อຸປາທານกຸ໑໑໑ຣາ. ກຕເມ ປນຸຈ. ເສຍຸຍຕີທໍ. ຣູປູປາທານກຸ໑໑໑ໂ ເວທນູປາທານກຸ໑໑໑ໂ ສຸ໑໑໑ປາທານກຸ໑໑໑ໂ ສງຸ໑໑໑ປາທານກຸ໑໑໑ໂ ວິ໑໑໑ຳປາທານກຸ໑໑໑ໂ. ອີເມ ໂ ກິກຸ໑໑໑ ປນຸຈຸປາທານກຸ໑໑໑ຣາ.

อีเมส ไช ภิกขเว ปณฺจนฺ อูปาทานกฺขนฺธานํ อภิญฺจาย
 ปริณฺจาย ปริกฺขยาย ปหานาย ฯ เปฯ อํ อริโย อฏฺฐงฺคิโก
 มคฺโค ภาวตพฺโพติ. อฏฺฐมํ.

๕. โอรมภาคิยสุตตํ

[๑๘๐] สาวตฤณินทานํ. “ปณฺณิมาณิ ภิกฺขเว โอรฺมภาคิยานิ
สณฺโณชณานิ. กตฺตมานิ ปณฺณจ. สกฺกกายทิกฺขุจิ วิจิกิञฺฉา สีลพฺพต-
ปฺรามาโส กามจฺจนฺโท พฺยาปาโท. อิมานิ โข ภิกฺขเว
ปณฺณโจรฺมภาคิยานิ สณฺโณชณานิ.

อีเมสส์ ไช ภิภุขเว ปณฺจนฺ โอรมภาคิยานํ สณฺโณชฌานํ
 อภินฺณาย ปรีณฺณาย ปรีภุขยาย ปหานาย ฯเปฯ อัย อริโย
 อญฺจติโก มคฺโค ภาเวตพุทฺธิ. นวมนํ.

๑๐. อุทฺธมฺภากิยสูตฺตํ

[๑๘๑] สาวตถีนีทาน์. “ปณฺณิจิมาณี ภิกขเว อุกุทฺทมภาคิยานิ
สณฺโณชฌานี. กตมานิ ปณฺณจ. รุปราคา อรุปราคา มาโน อุกุทฺทจุจํ
อวิชฺชา. อิมานิ โข ภิกขเว ปณฺณจุกุทฺทมภาคิยานิ สณฺโณชฌานี.

อิมะสํ โข ภิกขเว ปณฺจหนํ อุทฺธมฺภาคิยานํ สณฺโณชฌานํ
 อภิญฺญา ย ปริณฺญา ย ปริกฺขยาย ปหานาย อริโย อฏฺฐจฺจโก
 มคฺโค ภาเวตพฺโพ. กตโม อริโย อฏฺฐจฺจโก มคฺโค. อิทฺ ภิกขเว
 ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ ๔เปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ
 วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสสคฺคปริณามิ. อิมะสํ โข
 ภิกขเว ปณฺจหนํ อุทฺธมฺภาคิยานํ สณฺโณชฌานํ อภิญฺญา
 ปริณฺญา ย ปริกฺขยาย ปหานาย ๔เปฯ อัย อริโย อฏฺฐจฺจโก
 มคฺโค ภาเวตพฺโพติ. เสยฺยธาปี ภิกขเว* คจฺจกา นที ๔เปฯ

สาวตฺถิณิทานํ. “ปณฺจจิมานิ ภิกขเว อุทฺธมฺภาคิยานิ
 สณฺโณชฌานิ. กตมานิ ปณฺจ. รุปราโค อรูปราโค มาโน อุทฺธจฺจ
 อวิชฺชา. อิมานิ โข ภิกขเว ปณฺจอุทฺธมฺภาคิยานิ สณฺโณชฌานิ.

อิมะสํ โข ภิกขเว ปณฺจหนํ อุทฺธมฺภาคิยานํ สณฺโณชฌานํ
 อภิญฺญา ย ปริณฺญา ย ปริกฺขยาย ปหานาย อริโย อฏฺฐจฺจโก
 มคฺโค ภาเวตพฺโพ. กตโม อริโย อฏฺฐจฺจโก มคฺโค. อิทฺ ภิกขเว
 ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐี ภาเวติ ๔เปฯ สมฺมาสมาริ ภาเวติ
 ราควินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ. อมโตคธํ
 อมตปฺรายนํ อมตปริโยสานํ. นิพฺพานนินฺหนํ นิพฺพานโปณํ
 นิพฺพานปพฺภาริ. อิมะสํ โข ภิกขเว ปณฺจหนํ อุทฺธมฺภาคิยานํ
 สณฺโณชฌานํ อภิญฺญา ย ปริณฺญา ย ปริกฺขยาย ปหานาย อริโย
 อฏฺฐจฺจโก มคฺโค ภาเวตพฺโพติ. ทสมํ.

เตรสโม โอมวคฺโค.

คตฺตทฺทานํ

โอม โยโค อุปาทานํ
กามคฺณา นีวรณํ^๑

คณฺถํ อนุสเยน จ
ขนฺธา โอรุทฺธมภาคิยาติ.

[๒]

มกฺคสํยตฺตํ สมตฺตํ.^๓

^๑ ฉ.,เท.,อิ. นีวรณํ

อวิชฺชาวคโค ปจโม
มิจฺฉตฺตํ ตติโย วคโค
ติคฺคิยํ ปณฺจโม วคโค
พหุยเต สตฺตโม วคโค
ทิวสวคโค นวโม
เอกาทส พลวคโค

^๒ ฉ.,เท. วคฺคทฺทานํ

ทฺติยํ วิหารํ วุจฺจติ
จตฺตํ ปฏิปन्नํเนว
จตฺสโส สฺตริเยน จ
อุปฺปาโท อฏฺฐเมน จ
ทสโม อปฺปมาเทน จ
ทฺวาทส เอสนา ปาลิยํ.

โอมวคโค ภวติ เทรสาติ.

^๓ มหา.,อิ. ปจโม

๒. โพชฌงกตัณยุตต์

๑. ปพฺพตวคฺโค

๑. หิมวันตสูตร^๑

[๑๘๒] [๙] “หิมวันตัม ภิกฺขเว ปพฺพตราชํ นิสฺสาย นาคา
กายํ วฑฺฒเนนฺติ พลํ คาเหณฺติ, เต ตตฺถ กายํ วฑฺฒเตว พลํ
คาเหตฺวา กุสฺสุพฺเภ^๒ โอตฺรณฺติ, กุสฺสุพฺเภ โอตฺริตฺวา มหาโสพฺเภ
โอตฺรณฺติ, มหาโสพฺเภ โอตฺริตฺวา กุณฺนทียเ อโตนฺติ, กุณฺนทียเ
โอตฺริตฺวา มหानทียเ อโตนฺติ, มหानทียเ โอตฺริตฺวา
มหาสมุทฺทสาครํ อโตนฺติ, เต ตตฺถ มหฺนตตํ เวปุลฺลตํ อาปชฺชนฺติ
กาเยน. เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีสํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติฏฺจาย
สตฺต โพชฌงฺเก ภาเวนฺโต สตฺต โพชฌงฺเก พหุสํกโรนฺโต
มหฺนตตํ เวปุลฺลตํ ปาปฺณาติ ฌมฺเมสุ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีสํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติฏฺจาย สตฺต
โพชฌงฺเก ภาเวนฺโต สตฺต โพชฌงฺเก พหุสํกโรนฺโต มหฺนตตํ
เวปุลฺลตํ ปาปฺณาติ ฌมฺเมสุติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงฺกํ
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสุสคฺคปริณามํ
ฌมฺมวิจยสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ ๔เปยฺ วัริยสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ
๔เปยฺ ปตฺติสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ ๔เปยฺ ปสฺสทฺฐิสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ
๔เปยฺ สมภาสิสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ ๔เปยฺ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกํ

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปพฺพตราชํ

^๒ ฉ., เท. กุสฺสุพฺเภ, เอวฺมฺปริปิ.

ภาเวติ วิเวกนิสสิตัม วิราคนิสสิตัม นิโรธนิสสิตัม ไวสสุคคปริณามิ.
 เอวံ โข ภิกขเว ภิกขุ สีลं นิสฺสาย สีเล ปตฺติฏฺจาย สตฺต
 โพชฌงฺเก ภาเวนฺโต สตฺต โพชฌงฺเก พหุสฺสีกโรนฺโต มหฺนตฺตัม
 เวปุลฺลตัม ปาปฺปณาติ ฐมฺเมสฺสูติ. ปจฺม.

๒. กายสุตต์

[๑๘๓] “เสยฺยถาปิ ภิกขเว อयํ กาโย อาหารภูจิติโก
 อาหารํ ปฏิจฺจ ติฏฺฐติ, อนาหารโร โน ติฏฺฐติ; เอวเมว โข
 ภิกขเว ปญฺจ นีวรณา อาหารภูจิติกา อาหารํ ปฏิจฺจ ติฏฺฐนฺติ,
 อนาหารา โน ติฏฺฐนฺติ.

โก จ ภิกขเว อหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส
 อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย.
 อตฺถิ ภิกขเว สุกฺกนิมิตฺตํ, ตตฺถ อโยนิโสมนสิการพหุสฺสีกาโร,
 อยมาหารो อนุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส อุปฺปาทาย
 อุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย.

โก จ ภิกขเว อหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา พฺยาปาทสฺส
 อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา พฺยาปาทสฺส ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย.
 อตฺถิ ภิกขเว ปฏฺฐนิมิตฺตํ, ตตฺถ อโยนิโสมนสิการพหุสฺสีกาโร,
 อยมาหารो อนุปฺปนฺนสฺส วา พฺยาปาทสฺส อุปฺปาทาย
 อุปฺปนฺนสฺส วา พฺยาปาทสฺส ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย.

โก จ ภิกขเว อหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา ถีนมิทฺฐสฺส
 อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ถีนมิทฺฐสฺส ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย.
 อตฺถิ ภิกขเว อรติ ตนฺหิ วิชฺฆภิตา ภตฺตสมฺมโท เจตโส จ

ลีนตตํ, ตตถ อโยนิโสมนสิการพหุสีกาโร, อยมาหาโร อนุปปนฺนสฺส
วา ถีนมิทฺทสฺส อุปปาทาย อุปปนฺนสฺส วา ถีนมิทฺทสฺส
ภิกฺขโยภาวาย เวปุลลํ.

โก จ ภิกฺขเว อาทาโร อนุปปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส
อุปปาทาย อุปปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส ภิกฺขโยภาวาย
เวปุลลํ. อตฺถิ ภิกฺขเว เจตโส อวฺวปสโม, ตตถ อโยนิโส-
มนสิการพหุสีกาโร, อยมาหาโร อนุปปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส
อุปปาทาย อุปปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส ภิกฺขโยภาวาย
เวปุลลํ.

โก จ ภิกฺขเว อาทาโร อนุปปนฺนํ วา วิจิกิञฺฉาย
อุปปาทาย อุปปนฺนํ วา วิจิกิञฺฉาย ภิกฺขโยภาวาย เวปุลลํ.
อตฺถิ ภิกฺขเว วิจิกิञฺฉาจาณียา ฆมฺมา, ตตถ อโยนิโส-
มนสิการพหุสีกาโร, อยมาหาโร อนุปปนฺนํ วา วิจิกิञฺฉาย
อุปปาทาย อุปปนฺนํ วา วิจิกิञฺฉาย ภิกฺขโยภาวาย เวปุลลํ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อัย กายิ ออาหารภูจฺติโก อาหารํ
ปฏิจฺจ ติฏฺฐจฺติ, อนาทาโร โน ติฏฺฐจฺติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อิม
ปญฺจ นีวรณา ออาหารภูจฺติกา อาหารํ ปฏิจฺจ ติฏฺฐจฺนฺติ, อนาหารา
โน ติฏฺฐจฺนฺติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อัย กายิ ออาหารภูจฺติโก อาหารํ
ปฏิจฺจ ติฏฺฐจฺติ, อนาทาโร โน ติฏฺฐจฺติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว สตฺต
โพชฌงฺคา ออาหารภูจฺติกา อาหารํ ปฏิจฺจ ติฏฺฐจฺนฺติ, อนาหารา
โน ติฏฺฐจฺนฺติ.

โก จ ภิกขเว อหาโร อรูปปนฺนสฺส วา สติสมฺโพชฌงฺคสฺส อูปาทาย อูปนฺนสฺส วา สติสมฺโพชฌงฺคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกขเว สติสมฺโพชฌงฺคญฺจานิยา ธมฺมา, ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุลีการโ, อยมาหาโร อรูปปนฺนสฺส วา สติสมฺโพชฌงฺคสฺส อูปาทาย อูปนฺนสฺส วา สติสมฺโพชฌงฺคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกขเว อหาโร อรูปปนฺนสฺส วา ธมฺมวิจย-สมฺโพชฌงฺคสฺส อูปาทาย อูปนฺนสฺส วา ธมฺมวิจยสมฺโพชฌงฺคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกขเว กุสลากุสลา ธมฺมา สาวชฺชานวชฺชา ธมฺมา หีนปฺปณีตา ธมฺมา กณฺหสูกกสปปฎิภาคา ธมฺมา, ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุลีการโ, อยมาหาโร อรูปปนฺนสฺส วา ธมฺมวิจยสมฺโพชฌงฺคสฺส อูปาทาย อูปนฺนสฺส วา ธมฺมวิจยสมฺโพชฌงฺคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกขเว อหาโร อรูปปนฺนสฺส วา วิริยสมฺโพชฌงฺคสฺส อูปาทาย อูปนฺนสฺส วา วิริยสมฺโพชฌงฺคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกขเว อารพฺภธาตุ นิกกมธาตุ ปรกฺกมธาตุ, ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุลีการโ, อยมาหาโร อรูปปนฺนสฺส วา วิริยสมฺโพชฌงฺคสฺส อูปาทาย อูปนฺนสฺส วา วิริยสมฺโพชฌงฺคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกขเว อหาโร อรูปปนฺนสฺส วา ปิตฺติสมฺโพชฌงฺคสฺส อูปาทาย อูปนฺนสฺส วา ปิตฺติสมฺโพชฌงฺคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกขเว ปิตฺติสมฺโพชฌงฺคญฺจานิยา

ธมฺมา, ตตฺถ โยนิสฺสมนสิการพหุลีการโ, อยมาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส
วา ปิติสมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา
ปิติสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกฺขเว อาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา ปสฺสทฺธิ-
สมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกฺขเว กายปสฺสทฺธิ จิตฺตปสฺสทฺธิ,
ตตฺถ โยนิสฺสมนสิการพหุลีการโ, อยมาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา
ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา
ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกฺขเว อาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา สฺมาธิ-
สมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา สฺมาธิสมฺโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกฺขเว สฺมาธินิมิตฺต^{*} อพฺยคฺคณิมิตฺต^{*},
ตตฺถ โยนิสฺสมนสิการพหุลีการโ, อยมาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา
สฺมาธิสมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา
สฺมาธิสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกฺขเว อาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา อุเปกฺขา-
สมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา อุเปกฺขาสมฺโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกฺขเว อุเปกฺขาสมฺโพชฌงคญฺจานิยา
ธมฺมา, ตตฺถ โยนิสฺสมนสิการพหุลีการโ, อยมาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส
วา อุเปกฺขาสมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา
อุเปกฺขาสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อยํ กาโย อาหารญฺจิโก อาหารํ

ปฏิจจ ติฏฐติ, อนาหารโร โน ติฏฐติ; เอวเมว โข ภิกขเว อิมะ
สตุต โพชฌงคา อาหารภูจิติกา อาหาร ปฏิจจ ติฏฐนติ, อนาหารา
โน ติฏฐนตติ. ทุตติ.

๓. สีสสุตต

[๑๘๔] “เย เต ภิกขเว ภิกขุ สีสสมปนฺนา สมาธิสมปนฺนา
ปญฺญาสมปนฺนา วิมุตติสมปนฺนา วิมุตติฌานทสฺสนสมปนฺนา,
ทสฺสนมปฺหิ^๑ ภิกขเว เตสํ ภิกขุํ พหุปการิ^๒ วทามิ, สวณมปฺหิ
ภิกขเว เตสํ ภิกขุํ พหุปการิ วทามิ, อุปสงกมณมปฺหิ ภิกขเว
เตสํ ภิกขุํ พหุปการิ วทามิ, ปยิริปาสนมปฺหิ ภิกขเว เตสํ
ภิกขุํ พหุปการิ วทามิ, อนุสฺสติมปฺหิ ภิกขเว เตสํ ภิกขุํ
พหุปการิ วทามิ, อนุปพฺพชฺชมปฺหิ ภิกขเว เตสํ ภิกขุํ พหุปการิ
วทามิ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตถารูปานํ ภิกขเว ภิกขุํ ฌมํ สุตฺวา
ทวเณ [“] รูปกฺขโจ วิหฺรติ กายรูปกาเสน จ จิตฺตรูปกาเสน,
จ, โส ตถา รูปกฺขโจ วิหฺรนฺโต ตํ ฌมํ อนุสฺสรติ อนฺวิตกฺเกติ.

ยสฺมี สมเย ภิกขเว ภิกขุ ตถา รูปกฺขโจ วิหฺรนฺโต ตํ
ฌมํ อนุสฺสรติ อนฺวิตกฺเกติ, สติสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย
ภิกขุโน อารทฺโธ โหติ, สติสมโพชฌงคํ ตสฺมี สมเย ภิกขุ
ภาเวติ, สติสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน ภาวนาปาริปุรี
คจฺจนติ, โส ตถาสโต วิหฺรนฺโต ตํ ฌมํ ปญฺญาย ปวิจฺจติ
ปวิจฺจติ ปรีวิมํสมาปชฺชติ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ทสฺสนมปฺหา

^๒ ฉ.,เท. พหุการิ อิ. พหุการิ, เอวมุปริปิ.

^๓ ฉ.,เท.,อิ. รูปกาเสน

ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตถาสโต วิหรนโต ตํ ฌมฺมํ
 ปญฺญา ย ปริจฺจินฺตํ ปริจฺจโร ปริวีรํสมาปชฺชติ, ฌมฺมวิจยสมโพชฌงฺโค
 ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน อารทฺโธ โหติ, ฌมฺมวิจยสมโพชฌงฺกํ ตสฺมี
 สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ, ฌมฺมวิจยสมโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน
 ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ, ตสฺส ตํ ฌมฺมํ ปญฺญา ย ปริจฺจินโต
 ปริจฺจโร ปริวีรํสมาปชฺชโต อารทฺธํ โหติ วิริยํ อสฺสลฺลีนํ.

ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ตํ ฌมฺมํ ปญฺญา ย
 ปริจฺจินโต ปริจฺจโร ปริวีรํสมาปชฺชโต อารทฺธํ โหติ วิริยํ อสฺสลฺลีนํ.
 วิริยสมโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน อารทฺโธ โหติ, วิริย-
 สมโพชฌงฺกํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ, วิริยสมโพชฌงฺโค ตสฺมี
 สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ, อารทฺธวิริยสฺส อูปปชฺชติ
 ปีติ นีรามีสา.

ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อารทฺธวิริยสฺส อูปปชฺชติ
 ปีติ นีรามีสา. ปีติสมโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน อารทฺโธ
 โหติ, ปีติสมโพชฌงฺกํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ, ปีติสมโพชฌงฺโค
 ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ, ปีติมนสฺส กาโยปิ
 ปสฺสสมฺภติ จิตฺตมฺปิ ปสฺสสมฺภติ.

ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปีติมนสฺส กาโยปิ ปสฺสสมฺภติ
 จิตฺตมฺปิ ปสฺสสมฺภติ, ปสฺสทฺธสมโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน
 อารทฺโธ โหติ, ปสฺสทฺธสมโพชฌงฺกํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ,
 ปสฺสทฺธสมโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ,
 ปสฺสทฺธกายสฺส [*] สุขีโน จิตฺตํ สมาริยติ.

ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปสฺสทฺธกายสฺส สุขีโน

จิตตัม สมายิตติ, สมายิตสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
 อารทฺธโร โหติ, สมายิตสมโพชฌงคํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ,
 สมายิตสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ,
 โส ตถา สમાหิตํ จิตตํ สาธุกํ อชฺฌเปกฺขิตา โหติ.

ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตถา สમાหิตํ จิตตํ สาธุกํ
 อชฺฌเปกฺขิตา โหติ, อุเปกฺขาสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน
 อารทฺธโร โหติ, อุเปกฺขาสมโพชฌงคํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ,
 อุเปกฺขาสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ.

เอวํ ภาวิตะสุ โข ภิกฺขเว สตฺตสฺส โพชฌงเคสุ เอวํ
 พหุสีกะเตสุ สตฺต ผลา สตฺตานิสฺสา ปาฏิกงฺขา. กตเม สตฺต ผลา
 สตฺตานิสฺสา.

ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม ปฏฺฐิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ, โน เจ ทิฏฺฐเจว
 ฐมฺเม ปฏฺฐิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ, อถ มรณกาลे อณฺณํ อาราเชติ.
 โน เจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม ปฏฺฐิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ, โน เจ
 มรณกาลे อณฺณํ อาราเชติ, อถ ปญฺจนํ โอรมภาคิยานํ
 สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา อนฺตรปารินิพฺพายี โหติ. โน เจ ทิฏฺฐเจว
 ฐมฺเม ปฏฺฐิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ, โน เจ มรณกาลे อณฺณํ
 อาราเชติ, โน เจ ปญฺจนํ โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา
 อนฺตรปารินิพฺพายี โหติ, อถ ปญฺจนํ โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ
 ปริกฺขยา อุปฺพจฺจปารินิพฺพายี โหติ. โน เจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม
 ปฏฺฐิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ โน เจ มรณกาลे อณฺณํ อาราเชติ, โน
 เจ ปญฺจนํ โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา อนฺตรา-
 ปารินิพฺพายี โหติ, โน เจ ปญฺจนํ โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ

ปริกขยา อุพหจฺจปรินิพฺพายี โหติ, อถ ปญฺจนฺโณ โอรมภาคิยานํ
 สญฺโฆชนานํ ปริกขยา อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ. โน เจ ทิฏฺฐเจว
 ฐมฺเม ปฏฺฐิกจฺจ อญฺญํ อาราคฺเชติ, โน เจ มรณกาลํ อญฺญํ
 อาราคฺเชติ, โน เจ ปญฺจนฺโณ โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกขยา
 อนุตฺราปรินิพฺพายี โหติ, โน เจ ปญฺจนฺโณ โอรมภาคิยานํ
 สญฺโฆชนานํ ปริกขยา อุพหจฺจปรินิพฺพายี โหติ, โน เจ ปญฺจนฺโณ
 โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกขยา อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ,
 อถ ปญฺจนฺโณ โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกขยา สสงฺขาร-
 ปรินิพฺพายี โหติ. โน เจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม ปฏฺฐิกจฺจ อญฺญํ
 อาราคฺเชติ, โน เจ มรณกาลํ อญฺญํ อาราคฺเชติ, โน เจ ปญฺจนฺโณ
 โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกขยา อนุตฺราปรินิพฺพายี โหติ,
 โน เจ ปญฺจนฺโณ โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกขยา
 อุพหจฺจปรินิพฺพายี โหติ, โน เจ ปญฺจนฺโณ โอรมภาคิยานํ
 สญฺโฆชนานํ ปริกขยา อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ, โน เจ ปญฺจนฺโณ
 โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกขยา สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ,
 อถ ปญฺจนฺโณ โอรมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกขยา อุทฺธํโสโต
 โหติ อกนิฏฺฐคามิ. เอวํ ภาวิตฺเตสฺส โข ภิกฺขเว สตฺตสฺส โพชฌงฺเกสฺส
 เอวํ พหุลิกฺเกสฺส อิมํ สตฺตํ ผลา สตฺตทานิํสํสา ปาฏิกงฺขาติ. ตตฺติยํ.

๔. วคคสุตฺตํ

[๑๘๕] เอกํ สมยํ อายสฺมา สาริปฺพุโต สาวตฺถิยํ วิหฺรติ
 เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. ตตฺร โข อายสฺมา สาริปฺพุโต

ภิกขุ อามนุเตสิ “อาวุโส ภิกขเวติ. “อาวุโสติ [*] เต ภิกขุ
 อายสมโต สารีปุตตสฺส ปจฺจสฺสโสสุ. อายสฺมา สารีปุตโต เอตทวโจ
 สตฺติเม อาวุโส โพชฌงฺกา. กตเม สตฺต. สติสมโพชฌงฺโค
 ฌมฺมวิจยสมโพชฌงฺโค วิริยสมโพชฌงฺโค ปิตีสมโพชฌงฺโค
 ปสฺสทฺธิสมโพชฌงฺโค สมาริสมโพชฌงฺโค อุเปกฺขาสมโพชฌงฺโค.
 อีเม โข อาวุโส สตฺต โพชฌงฺกา.

อิมสํ ขวาทํ อาวุโส สตฺตณฺนํ โพชฌงฺกานํ เยน เยน
 โพชฌงฺเคน อากงฺขามิ ปุพฺพณฺหสมยํ วิหริตุํ, เตन เตน
 โพชฌงฺเคน ปุพฺพณฺหสมยํ วิหารามิ, เยน เยน โพชฌงฺเคน
 อากงฺขามิ มชฺฌนฺตีกสมยํ วิหริตุํ, เตน เตน โพชฌงฺเคน
 มชฺฌนฺตีกสมยํ วิหารามิ, เยน เยน โพชฌงฺเคน อากงฺขามิ
 สายนฺหสมยํ วิหริตุํ, เตน เตน โพชฌงฺเคน สายนฺหสมยํ วิหารามิ.

สติสมโพชฌงฺโค อิติ เจ เม อาวุโส โหติ, “อปฺปมาโนติ
 เม โหติ “สุสมารทฺโหติ เม โหติ ติฏฺฐนฺตํ [*] “ติฏฺฐตฺติ
 ปชานามิ, สเจปิ เม จวติ, “อิทปฺปจฺจยา เม จวตฺติติ ปชานามิ
 ๔เป๔

อุเปกฺขาสมโพชฌงฺโค อิติ เจ เม อาวุโส โหติ,
 “อปฺปมาโนติ เม โหติ “สุสมารทฺโหติ เม โหติ, ติฏฺฐนฺตํ ติฏฺฐตฺติ
 ปชานามิ, สเจปิ เม จวติ, “อิทปฺปจฺจยา เม จวตฺติติ ปชานามิ.

เสยฺยถาปิ อาวุโส รณฺโณ วา ราชมฺหามตฺตสฺส วา
 นานารตฺตานํ ทุสฺसानํ ทุสฺสกรณฺทโก ปุโร อสฺส, โส ยํ ยเทว”

๗๑๑๑๑ 27/05/2566

* ฉ., เท. โข

๗ ฉ., เท., อ. จ น. เอมุปริปิ.

๗ ฉ. ยณฺณเทว

ทุสฺสยฺหํ อากงฺเขยฺย ปุพฺพณฺหสมยฺํ ปารุปีตํ, ตนฺตทฺว ทุสฺสยฺหํ
 ปุพฺพณฺหสมยฺํ ปารุเปยฺย; ยํ ยทฺว ทุสฺสยฺหํ อากงฺเขยฺย
 มชฺฌนฺตีกสมยฺํ ปารุปีตํ, ตนฺตทฺว ทุสฺสยฺหํ มชฺฌนฺตีกสมยฺํ
 ปารุเปยฺย ยํ ยทฺว ทุสฺสยฺหํ อากงฺเขยฺย สายณฺหสมยฺํ ปารุปีตํ,
 ตนฺตทฺว ทุสฺสยฺหํ สายณฺหสมยฺํ ปารุเปยฺย, เอวเมว โข อหํ
 อาวุโส อิมํ สุตตฺตํ โพชฌงฺกานํ เยน เยน โพชฌงฺเคน
 อากงฺขามิ ปุพฺพณฺหสมยฺํ วิหริตํ, เตน เตน โพชฌงฺเคน
 ปุพฺพณฺหสมยฺํ วิहरามิ, เยน เยน โพชฌงฺเคน อากงฺขามิ
 มชฺฌนฺตีกสมยฺํ วิหริตํ, เตน เตน โพชฌงฺเคน มชฺฌนฺตีกสมยฺํ
 วิहरามิ, เยน เยน โพชฌงฺเคน อากงฺขามิ สายณฺหสมยฺํ วิหริตํ,
 เตน เตน โพชฌงฺเคน สายณฺหสมยฺํ วิहरามิ.

สตีสมฺโพชฌงฺโก อิติ เจ เม อาวุโส โหติ, ‘อปฺปมาโนติ
 เม โหติ, ‘สฺสมารทฺโหติ เม โหติ, ติฏฺฐนฺตํ ‘ติฏฺฐตฺตีติ ปชานามิ,
 สเจปิ เม จวติ, ‘อิทปฺปจฺจยา เม จวตฺตีติ ปชานามิ ฯเปฯ

อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺโก อิติ เจ เม อาวุโส โหติ,
 ‘อปฺปมาโนติ เม โหติ, ‘สฺสมารทฺโหติ เม โหติ, ติฏฺฐนฺตํ ติฏฺฐตฺตีติ
 ปชานามิ, สเจปิ เม จวติ, ‘อิทปฺปจฺจยา เม จวตฺตีติ ปชานามิติ.
 จตฺตถ.

๕. ภิกฺขุสุตฺตํ

[๑๘๖] อถ โข อญฺจตโร ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนุสสงฺกมิ;
 ฯเปฯ เอกมฺหํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ
 “โพชฌงฺกา โพชฌงฺกาติ ภาเน วุจฺจนฺติ, กิตฺตาวตา นุ โข
 ภาเน โพชฌงฺกาติ วุจฺจนฺตฺตีติ. ‘โพชฌงฺกํ สวตฺตตฺตํ โข ภิกฺขุ
 ตสฺมา ‘โพชฌงฺกาติ วุจฺจนฺตฺตีติ.

อิธ ภิกขุ ภิกขุ สติสมโพชฌงคं भावेति विवेकनिस्सितं
 विराचनिस्सितं निरोธनिस्सितं वासुकคपरिणामी ५ पे ५

อุเปกขาสมโพชฌงคं भावेति विवेकनिस्सितं विराचनिस्सितं
 निरोธनिस्सितं वासुकคपरिणामी.

ตสฺสิเม สत्तต โพชฌงเค ภาวยโต กามาสวาปิ จิตฺตํ
 วิมฺจุจฺจติ, ภาวาสวาปิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺจติ อวิชฺชาสวาปิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺจติ.
 ‘วิมุตตสฺมี วิมุตตมิตี’ ฌาณํ โหติ. ‘ขีณา ชาติ, วุสิตํ พรหมจริยํ,
 กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ. ‘โพธาย สํวตฺตนฺตํ
 ภิกขุ ตสฺมา ‘โพชฌงคาคิ วุจฺจนฺตํ. ปณฺจมํ.

๖. กุณฑลียสูตร

[๑๘๗] เอกํ สมยํ ภควา สาเกตเต วิหริติ อญฺชนวเน
 มิคทาเย. อถ โข กุณฑลียเ ปริพฺพาชโก, เยน ภควา,
 เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ
 กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ, เอกมนฺตํ นิสฺสินโน
 โข กุณฑลียเ ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “อหฺมสฺมิ โภ
 โคตม อารามนียาทีปริสวจโร,^๒ ตสฺส มยฺหํ โภ โคตม ปจฺจนาภตฺตํ
 ภุตฺตปาตฺราสสฺส อยมาหาโร” โหติ, อาราเมน อารามํ อญฺยาเนน
 อญฺยานํ อนฺจุจฺกมามิ อนฺจุจฺจรามิ, โส ตตฺถ ปสฺสามิ เอเก
 สมณพฺราหฺมणे อิตฺติ วาทปฺปโมกฺขานิสฺสํ เจว กถํ กถเณเต
 อุปารมฺภานิสฺสํ จ ภวมนฺ โคตโม กิमानิสฺสโ วิหริตฺติ.

^๒ ก., อ. วิมุตตมิตี

^๒ ฉ., เท. อารามนิสสัย ปริสวจโร อ. อารามนียาทีปริสวจโร

^๓ ฉ., เท., อ. อยมาจาโร

“วิชฺชาวิมุตติผลานิสังโส โข กุณฺฑลีย ตถาคโต วิหรตีติ.

“กตเม ปน โภ โคตม ฌมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา
วิชฺชาวิมุตติ ปริปุเรนฺตีติ. “สตุต โข กุณฺฑลีย โพชฌงคา ภาวิตา
พหุลีกตา วิชฺชาวิมุตติ ปริปุเรนฺตีติ. “กตเม ปน โภ โคตม
ฌมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา สตุต โพชฌงเค ปริปุเรนฺตีติ. “จตุตาโร
โข กุณฺฑลีย สติปฏฺจจฺานา ภาวิตา พหุลีกตา สตุต โพชฌงเค
ปริปุเรนฺตีติ. “กตเม ปน โภ โคตม ฌมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา
จตุตาโร สติปฏฺจจฺานเ ปริปุเรนฺตีติ. “ตีณิ โข กุณฺฑลีย สุจฺจิตานิ
ภาวิตานิ พหุลีกตานิ จตุตาโร สติปฏฺจจฺานเ ปริปุเรนฺตีติ. “กตเม
ปน โภ โคตม ฌมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา ตีณิ สุจฺจิตานิ
ปริปุเรนฺตีติ.

อินฺทฺริยสํวโร โข กุณฺฑลีย ภาวิตो พหุลีกโต ตีณิ
สุจฺจิตานิ ปริปุเรตี.” กถํ ภาวิตो [๒] กุณฺฑลีย อินฺทฺริยสํวโร กถํ
พหุลีกโต ตีณิ สุจฺจิตานิ ปริปุเรตี.” อิทฺ กุณฺฑลีย ภิกฺขุ จกฺขุณา
รูปํ ทิสฺวา มนํปํ นํภิชฺฌายตี^๑ นํวีสตี^๒ น รําคํ ชเนตี, ตสฺส
จิตโต จ^๓ กายโ หิตี, จิตํ จิตตํ อชฺฌตตํ สฺสณฺจิตํ สุวิมุตตํ.
จกฺขุณา โข ปนฺนํ รูปํ ทิสฺวา อมณํปํ น มงฺกุ หิตี
อปฺปติฏฺฐจิตฺจิตโต อาทินฺนมานโส อพฺยาปนฺนเจตโส, ตสฺส จิตโต จ
กายโ หิตี, จิตํ จิตตํ อชฺฌตตํ สฺสณฺจิตํ สุวิมุตตํ. ปน จปรํ
กุณฺฑลีย ภิกฺขุ โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ๔เปยฺ ฌาเนน คณฺธ
ฌายิตฺวา ๔เปยฺ ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา ๔เปยฺ กายเณ โผฏฺฐพฺพ

^๑ ฉ., เท. อิตฺสทฺโท ทิสฺสตี.

^๒ ฉ., เท., อ. จ

^๓ ฉ., เท., อ. ปริปุเรนฺตีติ

^๔ ฉ., เท., อ. นํภิชฺฌตี นํวีสตี, เอมฺปริปี.

^๕ อ. ว, เอมฺปริปี.

มุสิตวา ๕เปฯ มนสา ฅมมํ วิญญาย มนาปํ นาภิขฅมายติ
 นาวิหีสติ น ราชํ ฅเนติ ตสฺส จิโต จ กาโย โหติ, จิตํ จิตตํ
 อฅมตตํ สฺสณฺจิตํ สฺวิมุตตํ. มนสา ๒ ปเนว ฅมมํ วิญญาย
 มนาปํ น มงฺกุ โหติ อปฺปติฏฺฐจิตฺตจิตฺโต อาทินฺนมานโส
 อพฺยาปนฺนเจตโส, ตสฺส จ กาโย โหติ, จิตํ จิตตํ อฅมตตํ
 สฺสณฺจิตํ สฺวิมุตตํ. ยโต ๒ กุณฑลีย ภิกฺขุ จกฺขุนา รูปํ ทิสฺวา
 มนาปามนาเปสฺสุ รูปเปสฺสุ จิโต อาทินฺนมานโส อพฺยาปนฺนเจตโส,
 ตสฺส จิโต จ กาโย โหติ, จิตํ จิตตํ อฅมตตํ สฺสณฺจิตํ สฺวิมุตตํ.
 โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ๕เปฯ ฅาเนน คนฺธํ ฅายิตฺวา ๕เปฯ
 ฅิวฺหาย รสํ สายิตฺวา ๕เปฯ กาเยน โสณฺฑจพฺพํ มุสิตวา ๕เปฯ
 มนสา ฅมมํ วิญญาย มนาปามนาเปสฺสุ ฅมฺเมสฺสุ จิโต จ กาโย
 โหติ, จิตํ จิตตํ อฅมตตํ สฺสณฺจิตํ สฺวิมุตตํ. เอวฺมภาวิโต ๒
 กุณฑลีย อินฺทฺริยสํวโร เอวํ พหุลิกโต ตีณิ สฺจจริตานิ ปริปุเรติ.

กถํ ภาวิตานิ ตานิ จ กุณฑลีย ตีณิ สฺจจริตานิ กถํ
 พหุลิกตานิ จตฺตารโ สติปฏฺฐาเน ปริปุเรนฺติ. อิทฺท กุณฑลีย ภิกฺขุ
 กายทฺถจฺจริตํ ปหานาย* กายสฺจจริตํ ภาเวติ, วจฺจิตฺตจฺจริตํ ปหานาย
 วจฺสิจฺจริตํ ภาเวติ, มโนทฺถจฺจริตํ ปหานาย มโนสฺจจริตํ ภาเวติ. เอวํ
 ภาวิตานิ ๒ กุณฑลีย ตีณิ สฺจจริตานิ เอวํ พหุลิกตานิ จตฺตารโ
 สติปฏฺฐาเน ปริปุเรนฺติ.

กถํ ภาวิตา จ กุณฑลีย จตฺตารโ สติปฏฺฐาณา กถํ
 พหุลิกตา สตฺต โปฅณฺณเจ ปริปุเรนฺติ. อิทฺท กุณฑลีย ภิกฺขุ กาย
 กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก

* จ.,เท.,อิ. ปหาย, เอวฺมปริปิ.

อภิขฌาโทมนสส เวทนาสุ ๔เปย จิตเต ๔เปย ฌมเมสุ ฌมมานุปสสิ
วิหริตี อาตาปี สมปชาโน สติมา วิเนยโย โลเก อภิขฌาโทมนสส.
เอวံ ภาวิตา โข กุณฺหลีย จตฺตารอ สติปญฺจานา เอวံ พหุลีกตา
สตุต โพชฌงเก ปริปุเรนฺตี.

กถํ ภาวิตา จ กุณฺหลีย สตุต โพชฌงกา กถํ พหุลีกตา
วิชฺชาวิมุตฺตี ปริปุเรนฺตี. อิทฺ กุณฺหลีย ภิกฺขุ สติสมโพชฌงคํ
ภาเวตี วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสุสคฺคปริณามิ
๔เปย อูปะกฺขาสมโพชฌงคํ ภาเวตี วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ ไวสุสคฺคปริณามิ. เอวံ ภาวิตา โข กุณฺหลีย สตุต
โพชฌงกา เอวံ พหุลีกตา วิชฺชาวิมุตฺตี ปริปุเรนฺตีตี.

เอวံ วุตเต, กุณฺหลียอ ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทโวจ
“อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, เสยฺยถาปี โภ
โคตม, นิกฺกขชิตํ วา อุกฺกขเชยฺย, ปญฺจิฉนฺนํ วา วิวเรยฺย,
มฺพหสฺส วา มคฺคํ อัจฉิเชยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปฺปชฺโชตํ
ฐาเรยฺย ‘จกฺขมฺนโต รุปานิ ทกฺขนฺตีตี. เอวเมว โข โภตา
โคตเมน อนเภปริยาเยน ฌมโม ปกาสิโต; เอสาหํ ภวนฺตํ โคตมํ
สรณํ คจฺฉามิ ฌมมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อฺปาสกํ มํ ภวํ โคตโม
ฐาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺุเปตํ สรณงคตฺนตี. จญฺจ.

๗. กุฎการสตุตํ

[๑๘๘] “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กุฎการสส ยา กาคิ
โคปานสิโย, สพฺพา ตา กุณฺนินฺหา กุณฺโปณา กุณฺปพฺภारा;
เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตุต โพชฌงเก ภาเวนฺโต สตุต

โพชฌงเค พหุสีกโรนโต นิพพานนินโน โหติ นิพพานโปณ
นิพพานปพภาโร.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ สยุด โพชฌงเค ภาเวนโต สยุด
โพชฌงเค พหุสีกโรนโต นิพพานนินโน โหติ นิพพานโปณ
นิพพานปพภาโร. อธิ ภิกขเว ภิกขุ สติสมโพชฌงคํ ภาเวติ
วิเวกนิสสิตํ วิราคนิสสิตํ นิโรธนิสสิตํ ไวสสคคปริณามิ ฯเปฯ
อุเพกขาสมโพชฌงคํ ภาเวติ วิเวกนิสสิตํ วิราคนิสสิตํ นิโรธนิสสิตํ
ไวสสคคปริณามิ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ สยุด โพชฌงเค
ภาเวนโต สยุด โพชฌงเค พหุสีกโรนโต นิพพานนินโน โหติ
นิพพานโปณ นิพพานปพภาโรติ. สยุดม.

๘. อุปวณสยุดจ

[๑๘๙] เอกํ สมยํ อายสฺมา จ อุปวาณ อายสฺมา จ
สารีปุตฺโต โกสมพิยํ วิหรนฺติ โฆสิตารามे. อถ โข อายสฺมา
สารีปุตฺโต สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลาณา วุฏฺฐิตฺโต เยนายสฺมา
อุปกฺกโณ; เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา อุปวาณเณ สทฺธิ
สมโมทิ; สมโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสิทิ;
เอกมฺนตํ นิสฺสินโน. โข อายสฺมา สารีปุตฺโต อายสฺมมฺนตํ อุปวาณํ
เอตทวโจ “ชาเนยฺย นุ โข อาวุโส อุปวณ ภิกขุ ปจฺจตฺตํ
โยนิโสมนสิการา เอวํ สฺมมารทฺธา เม สยุด โพชฌงคา
ผาสฺวหาราย สยุดตฺตนฺตฺติติ. “ชาเนยฺย โข อาวุโส สารีปุตฺต ภิกขุ
ปจฺจตฺตํ โยนิโสมนสิการา เอวํ สฺมมารทฺธา เม สยุด โพชฌงคา
ผาสฺวหาราย สยุดตฺตนฺตฺติติ.

สตต โพชฌงคา ภาวิตา พหุสีกตา ออนุปปนฺหา อูปปชฺชนติ
นาณณตฺร สุกตวินยาติ. ทสมํ.

ปจโม ปพพตวคโค.

ตสฺสอุททานํ

หิมวณฺตํ กายสีลํ จ วตฺตํ ภิกฺขุ จ กุณฺฑลํ
กุณฺฑํ จ อูปวาณณจ อูปปาเท* อปฺเร ทฺเวติ.

๒. คิถานวคโค

๑. ปาณสุตฺตํ

[๑๙๒] “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เยเกจิ ปาณา จตฺตาโร อิริยาปเถ กปฺเปนฺติ กาเลน คมนํ กาเลน จานํ กาเลน นิสฺชชํ กาเลน เสยฺยํ, สพฺเพ เต ปจฺวี นิสฺสาย, ปจฺวียํ ปตฺติฏฺจาย, เอวเมว เต^{*} จตฺตาโร อิริยาปเถ กปฺเปนฺติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีสํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติฏฺจาย สตฺต โพชฌงฺเก ภาเวติ สตฺต โพชฌงฺเก พหุลีกโรติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีสํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติฏฺจาย สตฺต โพชฌงฺเก ภาเวติ สตฺต โพชฌงฺเก พหุลีกโรติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ ๔เปฯ อูปฺเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีสํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติฏฺจาย สตฺต โพชฌงฺเก ภาเวติ สตฺต โพชฌงฺเก พหุลีกโรตีติ. ปจฺม.

๒. ปจฺมสุริยฺยปมฺสุตฺตํ

[๑๙๓] “สุริยสฺส ภิกฺขเว อุทฺยโต เอตํ ปุพฺพพงฺคมํ เอตํ ปุพฺพนิमितฺตํ, ยทิทํ อรุณคฺคํ, เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน สตฺตณฺนํ โพชฌงฺกานํ อูปฺปาทาย เอตํ ปุพฺพพงฺคมํ เอตํ ปุพฺพนิमितฺตํ, ยทิทํ กลฺยาณमितฺตตฺตา. กลฺยาณमितฺตตฺสเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ ‘สตฺต^{๒๗} โพชฌงฺเก ภาเวสฺสติ สตฺต โพชฌงฺเก พหุลีกริสฺสตีติ.

* ฉ., เท., อ. เอวเมเต

กถณจ ภิกขเว ภิกขุ กลยาณมิตโต สตุต โพชฌงเค
ภาเวติ สตุต โพชฌงเค พหุลีกโรติ. อีธ ภิกขเว ภิกขุ
สติสมโพชฌงคํ ภาเวติ วิเวกนิสสิตํ ๗เปฯ อุเปกขาสมโพชฌงคํ
ภาเวติ วิเวกนิสสิตํ วิราคนิสสิตํ นิโรธนิสสิตํ โวสุสคคปริณามิ.
เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ กลยาณมิตโต สตุต โพชฌงเค ภาเวติ
สตุต โพชฌงเค พหุลีกโรตติ. ทุตติย.

๓. ทุตติยสุริยุปมสุตต

[๑๙๔] “สุริยสฺส ภิกขเว อุทยโต เอตํ ปุพฺพวงฺคมํ เอตํ
ปุพฺพนิมิตฺตํ, ยทิทํ อรุณคฺคํ, เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุโน
สตุตฺตํ โพชฌงฺกานํ อุปฺปาทาย เอตํ ปุพฺพวงฺคมํ เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ,
ยทิทํ โยนิโสมนสิกาโร. โยนิโสมนสิการสมฺปนฺนสฺเสตํ ภิกขเว
ภิกขุโน ปาฏิกงฺขํ ‘สตุต โพชฌงฺเค ภาเวสุสฺติ สตุต โพชฌงฺเค
พหุลีกโรตติ.

กถณจ ภิกขเว ภิกขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน สตุต
โพชฌงฺเค ภาเวติ สตุต โพชฌงฺเค พหุลีกโรติ. อีธ ภิกขเว
ภิกขุ สติสมโพชฌงคํ ภาเวติ วิเวกนิสสิตํ ๗เปฯ อุเปกขาสมโพชฌงคํ
ภาเวติ วิเวกนิสสิตํ วิราคนิสสิตํ นิโรธนิสสิตํ โวสุสคคปริณามิ.
เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน สตุต โพชฌงฺเค
ภาเวติ สตุต โพชฌงฺเค พหุลีกโรตติ. ตติย.

๔. ปจมคิลานสุตต

[๑๙๕] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเว
กณฺหทกนิวาเป. เตเน โข ปน สมเยเน อายสฺมา มหากสฺสโป

๕. ทุตยคิลานสุตตํ

[๑๙๖] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ เวพฺพเน กลนทกนิวาเป. เตเน โข ปน สมเยเน อายสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลฺลาโน คิซฺฌณฺฏเฐ ปพฺพเต วิหรติ อาพาธโก ทุกฺขิตฺวา พาพฺพหคิลานโน.

อต โข ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลฺลํ วุฏฺฐิตฺวา เยนายสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลฺลาโน, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิตฺติ; นิสซฺช โข ภควา อายสฺมนตํ มหาโมคฺคฺลฺลํ เอตทวโจ “กจฺจิ เต โมคฺคฺลฺลํ ชมนนฺตํ กจฺจิ ยাপนฺตํ, กจฺจิ ทุกฺขา เวทนา ปฏิกฺกมณฺติ โน อภิกฺกมณฺติ. ปฏิกฺกโมสํ ปณฺณายติ โน อภิกฺกโมติ. “น เม ภนฺเต ชมนนฺตํ, น ยাপนฺตํ, พาพฺพหา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมณฺติ โน ปฏิกฺกมณฺติ. อภิกฺกโมสํ ปณฺณายติ โน ปฏิกฺกโมติ.

“สตุตฺติเม โมคฺคฺลฺลํ โพชฺฌณฺคา มยา สมฺมทกฺขาตา ภาวิตา พหุสํกตา อภินฺณาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตนฺตฺติ. กตเม สตุต.

“สตุตฺติสมฺโพชฺฌณฺโค โข โมคฺคฺลฺลํ มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิตฺวา พหุสํกโต อภินฺณาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตตฺติ ๔เปฯ อุปฺเปกฺกขาสมฺโพชฺฌณฺโค โข โมคฺคฺลฺลํ มยา สมฺมทกฺขาโต ภาวิตฺวา พหุสํกโต อภินฺณาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตตฺติ. อิม โข โมคฺคฺลฺลํ สตุตฺติ โพชฺฌณฺคา มยา สมฺมทกฺขาตา ภาวิตา พหุสํกตา อภินฺณาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตนฺตฺติ.

“ตคฺชม ภควา โพชฺฌณฺคา, ตคฺชม สุตฺต โพชฺฌณฺคาติ. อิทมวโจ ภควา. อตฺตมโน อายสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลฺลาโน ภควโต

ภาสิตัง อภินนฺทิตฺ. วุฏฺฐาหิ จายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน ตมฺหา
อาพาธา, ตถา ปหิโน จายสฺมโต มหาโมคฺคัลลานสฺส โส
อาพาโห อโหสีติ. ปญฺจมํ.

๖. คติยกิลานสุตฺตํ

[๑๙๗] “เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน
กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน ภควา อาพาธโก โหติ
ทุกฺขิโต พาพฺพหิลาโน.

อตฺต โข อายสฺมา มหาจฺจนฺโท, येन ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีท; เอกมฺนตํ
นิสินฺหนํ โข อายสฺมนฺตํ มหาจฺจนฺทํ ภควา เอตทวโจ “ปฏฺิภนฺตุ ตํ
จฺจนฺท โพชฌงฺกาคิ. “สตุตฺติเม ภนฺเต โพชฌงฺกา ภควตา
สมฺมทกฺขาตา ภาวิตา พหุลิกฺกา อภิญฺเวยย สมฺโพชาย นิพฺพานาย
สํวตฺตนฺตฺติ. กตเม สตุตฺ.

สตุตฺติสมฺโพชฌงฺโค โข ภนฺเต ภควตา สมฺมทกฺขาโต ภาวิตो
พหุลิกโต อภิญฺเวยย สมฺโพชาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ ๕เป๕
อุปกฺขาสมฺโพชฌงฺโค โข ภนฺเต ภควตา สมฺมทกฺขาโต ภาวิตो
พหุลิกโต อภิญฺเวยย สมฺโพชาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ. อิมे โข
ภนฺเต สตุตฺ โพชฌงฺกา ภควตา สมฺมทกฺขาตา ภาวิตา พหุลิกฺกา
อภิญฺเวยย สมฺโพชาย นิพฺพานาย สํวตฺตนฺตฺติ.

ตคฺข จฺจนฺท โพชฌงฺกา, ตคฺข จฺจนฺท โพชฌงฺกาคิ.
อิทมวโจายสฺมา มหาจฺจนฺโท, สมฺนุญฺเวยย สตุตา อโหสี. วุฏฺฐาหิ จ
ภควา ตมฺหา อาพาธา, ตถา ปหิโน จ ภควโต โส อาพาโห
อโหสีติ. จญฺจ.

๓. ปารงคมสูตร

[๑๙๘] “สตติเม ภิกขเว โพชฌงคา ภาวิตา พหุลีกตา
อปารา ปารงคมนาเย สัตตุนติ. กตเม สตต. สติสมโพชฌงโค
ฯเปฯ อุเปกขาสมโพชฌงโค. อิมะ โข ภิกขเว สตต โพชฌงคา
ภาวิตา พหุลีกตา อปารา ปารงคมนาเย สัตตุนติติ

“อปุปกา เต มนุสเสสุ เย ชนา ปารคามิโน
อถายิ อิตธา ปชา ตีรเมวานุชาวติ.
เย จ โข สมมทกขาเต ฐมเม ฐมมานุวัตติโน
เต ชนา ปารเมสฺสนติ มจฺจุเชยฺยิ สุกฺกตฺร.
กณฺหิ ฐมฺมิ วิปฺปหาย สุกฺกํ ภาวเถ ปณฺทิตฺโต
โอภา อโนกมาคมม วิเวเก ยตถ ทูรม.
ตตฺตาริทธิมิจฺเจยฺย หิตฺวา กาเม อภิณฺจโน
ปริโยทเปยฺย อตฺตานิ จิตฺตเกฺลเสหิ ปณฺทิตฺโต.
เยสฺส สมโพธิยงฺเคสุ สมมา จิตฺตํ สุภาวิทํ
อาทานปฏินิสฺสคฺเค อนฺุปาทาย เย รตา
ชีณาสวา ชฺฐติมนฺุโต เต โลเก ปรินิพฺพุตาติ. สตฺตม.

๘. วิรทสูตร

[๑๙๙] “เยสฺส เกสณฺจิ ภิกขเว สตต โพชฌงคา วิรทฺธา,
วิรทฺโธ เตสฺส อริโย มคฺโค สมมาทูกฺกขกฺขยคามิ. เยสฺส เกสณฺจิ
ภิกขเว สตต โพชฌงคา อารทฺธา, อารทฺโธ เตสฺส อริโย มคฺโค
สมมาทูกฺกขกฺขยคามิ. กตเม สตต. สติสมโพชฌงโค ฯเปฯ
อุเปกขาสมโพชฌงโค.

เยสํ เกสณฺจิ ภิกฺขเว อิมํ สตฺตํ โพชฌงฺคา วิรทฺธา,
วิรทฺโธ เตสํ อริโย มคฺโค สมฺมาทฺกฺขกฺขยคามี. เยสํ เกสณฺจิ
ภิกฺขเว อิมํ สตฺตํ โพชฌงฺคา อารทฺธา, อารทฺโธ เตสํ อริโย
มคฺโค สมฺมาทฺกฺขกฺขยคามีติ. อญฺจมํ.

๕. อริยสุตฺตํ

[๒๐๐] “สตฺติเม ภิกฺขเว โพชฌงฺคา ภาวิตา พหุลีกตา
อริยา นิยุยานิกา นิยุยฺหนฺติ ตกฺกรสฺส สมฺมาทฺกฺขกฺขยาย. กตเม
สตฺตํ สติสมฺโพชฌงฺโค ๗เปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺโค. อิมํ โข
ภิกฺขเว สตฺตํ โพชฌงฺคา ภาวิตา พหุลีกตา อริยา นิยุยานิกา
นิยุยฺหนฺติ ตกฺกรสฺส สมฺมาทฺกฺขกฺขยายาติ. นวมํ.

๑๐. นิพฺพิตฺทาสตฺตํ

[๒๐๑] “สตฺติเม ภิกฺขเว โพชฌงฺคา ภาวิตา พหุลีกตา
เอกนฺตนิพฺพิตฺทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺเญาย สมฺโพธาย
นิพฺพานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม สตฺตํ. สติสมฺโพชฌงฺโค ๗เปฯ
อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺโค. อิมํ โข ภิกฺขเว สตฺตํ โพชฌงฺคา ภาวิตา
พหุลีกตา เอกนฺตนิพฺพิตฺทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺเญาย
สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตนฺตีติ. ทสมํ.

ทฺติโย คิลานวคฺโค.

ตลุตฺตฺถานํ

“ปาณาสุริยูปมา” เทว คิลานะ” อปเร ตโย
ปารคามิ วิรทโท จ อริยา” นิพพานาย จาติ.

๓. อุทายิวคโค

๑. โพชฌงค

[๒๐๒] อถ โข อญญตโร ภิกขุ, เยน ภควา, เตนุปลสงกมิ;
อุปลสงกมิตวา ภควนตัม อภิวาเทตวา เอกมนตัม นิสีหิ; เอกมนตัม
นิสินโน โข โส ภิกขุ ภควนตัม เอตทวโจ “โพชฌงคา โพชฌงคาติ
ภนฺเต วุจฺจนฺติ, กิตฺตาวตา นุ โข ภนฺเต ‘โพชฌงคาติ วุจฺจนฺตိติ.
‘สมโพชฌาย’ สัมมุตตนต์ตติ โข ภิกขุ ตสฺมา ‘โพชฌงคาติ วุจฺจนฺติ.

“อิธ ภิกขเว” ภิกขุ สติสมโพชฌงคัม ภาวเต วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ ไวสุสคฺคปริณามิ ๔เป๔ อุเปกฺขาส-
สมโพชฌงคัม ภาวเต วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ
ไวสุสคฺคปริณามิ. ‘สมโพชฌาย สัมมุตตนต์ตติ โข ภิกขุ ตสฺมา
‘โพชฌงคาติ วุจฺจนฺตติ. ปจฺม.

๒. โพชฌงคเทสนาสุตตัม

[๒๐๓] “สตฺต ว โภชเว โพชฌงเค เทสิสฺสามิ, ตํ
สุณาถ. กตเม จ ภิกขเว สตฺต โพชฌงคา. สติสมโพชฌงโค
๔เป๔ อุเปกฺขาสสมโพชฌงโค. อิม โข ภิกขเว สตฺต โพชฌงคาติ.
ทฺติย.

๓. จานียสุตต์

[๒๐๔] “กามราคภูจฺจานิยานํ ภิกฺขเว ฐมฺมานํ มนสิการ-
พหุลีการา อณุปฺปนโน เจว กามจฺจนฺโท อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนโน จ
กามจฺจนฺโท ภิชฺชโยภาวาย เวปฺปุลลาเย สํวตฺตติ.

พฺยาปาทภูจฺจานิยานํ ภิกฺขเว ฐมฺมานํ มนสิการพหุลีการา
อณุปฺปนโน เจว พฺยาปาโท อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนโน จ พฺยาปาโท
ภิชฺชโยภาวาย เวปฺปุลลาเย สํวตฺตติ.

ถีนมิตฺตภูจฺจานิยานํ ภิกฺขเว ฐมฺมานํ มนสิการพหุลีการา
อณุปฺปนฺนญฺเจว ถีนมิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺนญฺจ ถีนมิตฺตํ
ภิชฺชโยภาวาย เวปฺปุลลาเย สํวตฺตติ.

อุทฺตจฺจกุกฺกจฺจภูจฺจานิยานํ ภิกฺขเว ฐมฺมานํ มนสิการพหุลีการา
อณุปฺปนฺนญฺเจว อุทฺตจฺจกุกฺกจฺจํ อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺนญฺจ
อุทฺตจฺจกุกฺกจฺจํ ภิชฺชโยภาวาย เวปฺปุลลาเย สํวตฺตติ.

วิจิกิจฺจภูจฺจานิยานํ ภิกฺขเว ฐมฺมานํ มนสิการพหุลีการา
อณุปฺปนฺนา เจว วิจิกิจฺจํ อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺนา จ วิจิกิจฺจํ
ภิชฺชโยภาวาย เวปฺปุลลาเย สํวตฺตติ.

สติสมฺโพชฺฌนฺคภูจฺจานิยานํ ภิกฺขเว ฐมฺมานํ
มนสิการพหุลีการา อณุปฺปนโน เจว สติสมฺโพชฺฌนฺโค อุปฺปชฺชติ,
อุปฺปนโน จ สติสมฺโพชฺฌนฺโค ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ ๗เปฯ
อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺคภูจฺจานิยานํ ภิกฺขเว ฐมฺมานํ มนสิการพหุลีการา
อณุปฺปนโน เจว อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺโค อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนโน จ
อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺโค ภาวนาปาริปุรี คจฺจตฺติ. ตติยํ.

๔. อโยนิโสมนทิกการสุตตํ

[๒๐๕] “อโยนิโส ภิกขเว มนสิกรโธ ออนุปนโน เจว
 กามจจนโท อูปปชชติ, อูปปนโน จ กามจจนโท ภียโยภาวาย
 เวปุลลสาย สํวตตติ. ออนุปนโน เจว พยาปาโท อูปปชชติ,
 อูปปนโน จ พยาปาโท ภียโยภาวาย เวปุลลสาย สํวตตติ.
 ออนุปนฺนญเจว ถีนมิทฺธํ อูปปชชติ, อูปปนฺนญจ ถีนมิทฺธํ
 ภียโยภาวาย เวปุลลสาย สํวตตติ. ออนุปนฺนญเจว อุตฺตจจกุกุกุจํ
 อูปปชชติ, อูปปนฺนญจ อุตฺตจจกุกุกุจํ ภียโยภาวาย เวปุลลสาย
 สํวตตติ. ออนุปนฺนา เจว วิจิกิจฺฉา อูปปชชติ, อูปปนฺนา จ
 วิจิกิจฺฉา ภียโยภาวาย เวปุลลสาย สํวตตติ.

ออนุปนโน เจว สติสมโพชฌงโค นูปปชชติ, อูปปนโน จ
 สติสมโพชฌงโค นิริชฺฌติ ฯเปฯ ออนุปนโน เจว อูปเพกฺขา-
 สมโพชฌงโค นูปปชชติ, อูปปนโน จ อูปเพกฺขาสมโพชฌงโค
 นิริชฺฌติ.

โยนิโส จ โข ภิกขเว มนสิกรโธ ออนุปนโน เจว
 กามจจนโท นูปปชชติ, อูปปนโน จ กามจจนโท ปหียติ.
 ออนุปนโน เจว พยาปาโท นูปปชชติ, อูปปนโน จ พยาปาโท
 ปหียติ. ออนุปนฺนญเจว ถีนมิทฺธํ นูปปชชติ, อูปปนฺนํ จ ถีนมิทฺธํ
 ปหียติ. ออนุปนฺนญเจว อุตฺตจจกุกุกุจํ นูปปชชติ, อูปปนฺนํ จ
 อุตฺตจจกุกุกุจํ ปหียติ. ออนุปนฺนา เจว วิจิกิจฺฉา นูปปชชติ,
 อูปปนฺนา จ วิจิกิจฺฉา ปหียติ.

ออนุปนโน เจว สติสมโพชฌงโค อูปปชชติ, อูปปนโน จ
 สติสมโพชฌงโค ภาวนาปาริปุรี คจฺฉติ ฯเปฯ ออนุปนโน เจว

อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺโค อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺโน จ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺโค
ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺตํ. จตฺตถ.

๕. อปริหานิยสุตฺตํ

[๒๐๖] “สตฺต โว ภิกฺขเว อปริหานิเย ฐมฺเม เทสิสฺสามิ,^๑
ตํ สุณฺณถ. กตฺเม จ ภิกฺขเว สตฺต อปริหานิยา ฐมา. ยถิทํ
สตฺต โพชฌงฺกา. กตฺเม สตฺต. สติสมฺโพชฌงฺโค ๔เปฯ
อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺโค. อิมे โข ภิกฺขเว สตฺต อปริหานิยา
ฐมาติ. ปญฺจม.

๖. ตณฺหกุขยสุตฺตํ

[๒๐๗] “โย ภิกฺขเว มคฺโค, ยา ปฏฺธิปทา ตณฺหกุขยาย
สํวตฺตติ, ตํ มคฺคํ ตํ ปฏฺธิปทํ ภาเวถ. กตฺโม จ ภิกฺขเว มคฺโค.
กตฺมา จ ปฏฺธิปทา ตณฺหกุขยาย สํวตฺตติ. ยถิทํ สตฺต โพชฌงฺกา.
กตฺเม สตฺต. สติสมฺโพชฌงฺโค ๔เปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺโคติ.

เอวํ วุตฺเต; อายสฺมา อุทายิ ภควนฺตํ เอตทโวจ “กถํ
ภาวิตา นุ โข ภนฺเต สตฺต โพชฌงฺกา, กถํ พหุสํกตา
ตณฺหกุขยาย สํวตฺตนฺตํ. “อิธ อุทายิ ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงฺกํ
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ วิปุลํ มหคฺคตํ
อปฺปมาณํ อพฺยาปชฺฌมํ, ตสฺส สติสมฺโพชฌงฺกํ ภาวยโต วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ [๒] วิปุลํ มหคฺคตํ อปฺปมาณํ อพฺยาปชฺฌมํ
ตณฺหา ปหฺยติ ๔เปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ

วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ วิปุลํ มหคฺคตํ อปฺปมาณํ อพฺยาปชฺฌํ
ตสฺส อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกํ ภาวยโต วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ วิปุลํ มหคฺคตํ อปฺปมาณํ อพฺยาปชฺฌํ, ตณฺหา
ปหียติ, ตณฺหาเย ปหานา กมฺมํ ปหียติ, กมฺมสฺส ปหานา ทุกฺขํ
ปหียติ. อิติ โข อุทายิ ตณฺหกฺขยา กมฺมกฺขโย, กมฺมกฺขยา
ทุกฺขกฺขโยติ. ฉนฺนํ.

๗. ตณฺหานิโรธสุตฺตํ

[๒๐๘] “โย ภิกฺขเว มคฺโค, ยา ปฏิปทา ตณฺหานิโรธาย
สํวตฺตติ, ตํ มคฺคํ ตํ ปฏิปทํ ภาวเย. กตโม จ ภิกฺขเว มคฺโค,
กตมา จ ปฏิปทา ตณฺหานิโรธาย สํวตฺตติ. ยทิทํ สุตฺต โพชฌงฺกา.
กตเม สุตฺต. สติสมฺโพชฌงฺโค ๔เปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺโค.

กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว สุตฺต โพชฌงฺกา, กถํ พหุลีกตา
ตณฺหานิโรธาย สํวตฺตนฺติ. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงฺกํ
ภาวเติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสุสคฺคปริณามิ
๔เปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกํ ภาวเติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ ไวสุสคฺคปริณามิ. เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว สุตฺต
โพชฌงฺกา เอวํ พหุลีกตา ตณฺหานิโรธาย สํวตฺตนฺตฺติ. สุตฺตม.

๘. นิพฺเพธภากิยสุตฺตํ

[๒๐๙] “นิพฺเพธภากิยํ โว ภิกฺขเว มคฺคํ เทสิสฺสามิ,
ตํ สุนาถ. กตโม จ ภิกฺขเว นิพฺเพธภากิโย มคฺโค. ยทิทํ
สุตฺต สมฺโพชฌงฺกา. กตเม สุตฺต. สติสมฺโพชฌงฺโค ๔เปฯ
อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺโคติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา อุทายิ ภควนฺตํ เอตทวโจ “กถํ
ภาวิตา นุ โข ภนฺเต สตฺต โพชฺฌนฺตา กถํ พหุลีกตา
นิพฺเพชย สํวตฺตนฺตํ. “อิธ อุทายิ ภิกฺขุ สติสมฺโพชฺฌนํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ วิปฺลํ มหคฺคตํ อปฺปมาณํ
อพฺยาปชฺฌํ, โส สติสมฺโพชฺฌนภาวิตেন จิตฺเตน อนิพฺพิทฐปฺพุพฺพํ
อปฺปทาลิตปฺพุพฺพํ โสภกฺขนฺธํ นิพฺพิชฺฌติ ปทาเลติ, อนิพฺพิทฐปฺพุพฺพํ
อปฺปทาลิตปฺพุพฺพํ โทสภกฺขนฺธํ นิพฺพิชฺฌติ ปทาเลติ, อนิพฺพิทฐปฺพุพฺพํ
อปฺปทาลิตปฺพุพฺพํ โมหภกฺขนฺธํ นิพฺพิชฺฌติ ปทาเลติ ฯเปฯ
อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
วิปฺลํ มหคฺคตํ อปฺปมาณํ อพฺยาปชฺฌํ โส อุเปกฺขา-
สมฺโพชฺฌนภาวิตেন จิตฺเตน อนิพฺพิทฐปฺพุพฺพํ อปฺปทาลิตปฺพุพฺพํ
โสภกฺขนฺธํ นิพฺพิชฺฌติ ปทาเลติ, อนิพฺพิทฐปฺพุพฺพํ อปฺปทาลิตปฺพุพฺพํ
โทสภกฺขนฺธํ นิพฺพิชฺฌติ ปทาเลติ, อนิพฺพิทฐปฺพุพฺพํ อปฺปทาลิตปฺพุพฺพํ
โโมหภกฺขนฺธํ นิพฺพิชฺฌติ ปทาเลติ. เอวํ ภาวิตา โข อุทายิ สตฺต
โพชฺฌนฺตา เอวํ พหุลีกตา นิพฺเพชย สํวตฺตนฺตํ. อฏฺฐมํ.

๕. เอกธมมสูตร

[๒๑๐] “นาคํ ภิกฺขเว อณฺเฏ เอกธมฺมํปิ สมฺนุสฺสํสามิ,
โย เอวํ ภาวิตो พหุลีกโต สยฺยโฆชฺฌนียานํ ฐมฺมานํ ปหานาย
สํวตฺตติ, ยถฺยํ ภิกฺขเว สตฺต โพชฺฌนฺตา. กตเม สตฺต.
สติสมฺโพชฺฌนโค ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนโค.

กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว สตฺต โพชฺฌนฺตา กถํ พหุลีกตา
สยฺยโฆชฺฌนียานํ ฐมฺมานํ ปหานาย สํวตฺตติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ

สติสมโพชฃงคํ ภาวะติ วิเวกนิสสิตํ วิราคนิสสิตํ นิโรธนิสสิตํ
ไวสสคคปริณามิ ๕เปย อุเปกขาสมโพชฃงคํ ภาวะติ วิเวกนิสสิตํ
วิราคนิสสิตํ นิโรธนิสสิตํ ไวสสคคปริณามิ. เอวํ ภาวิตา ไช
ภิกขเว สุตต โพชฃงคา เอวํ พหุลีกตา สญโฆชนิยานํ ฐมมานํ
ปหานาย สยุตตนต์.

กตเม จ ภิกขเว สญโฆชนิยา ฐมมา. จกขุํ ภิกขเว
สญโฆชนิโย ฐมโม, เอตเถเต อุปปชชนติ สญโฆชนวินิพนฐา
อชฌเณसानา, สอติ ๕เปย ฆานํ ๕เปย ชิวหา สญโฆชนิโย
ฐมโม, เอตเถเต อุปปชชนติ สญโฆชนวินิพนฐา อชฌเณसानา
๕เปย มโน สญโฆชนิโย ฐมโม, เอตเถเต อุปปชชนติ
สญโฆชนวินิพนฐา อชฌเณसानา. อิมะ วุจจนติ ภิกขเว สญโฆชนิยา
ฐมมาติ. นวมํ.

๑๐. อุทายิสุตตํ

[๒๑๑] เอกํ สมยํ ภควา สุมภะสุ วิหริติ สเสกนุณาม
สุมภานํ นิคโม. อถ ไช อายสุมมา อุทายิ, เยน ภควา,
เตนุปลสงุมมิ; ๕เปย เอกมนุตํ นิสสิทิ; เอกมนุตํ นิสสินโน ไช
อายสุมมา อุทายิ ภควนุตํ เอตทโวจ.

“อจฺฉริยํ ภนฺเต อพฺภุตํ” ภนฺเต, ยาว พหุการาปี” เม
ภนฺเต ภควติ เปมณฺจ คารโว จ หิริ จ โอตตปฺปณฺจ, อหณฺหิ
ภนฺเต ปุพฺเพ อาคาริกภูโต สมานอ อพฺหุโกโต อโหสิ ฐมเมน,
อพฺหุโกโต สงฺเขน สอ ขวาทํ [“] ภควติ เปมณฺจ คารโว จ

หิริ จ โอตตปป จ สมปสฺสมานโ อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชี่,^๑
 ตสฺส เม ภควา ฅมมํ เทเสสิ 'อิติ รูป, อิติ รูปสฺส สมฺทโย, อิติ
 รูปสฺส อตฺถงฺคโม. อิติ เวทนา ฅเปยฺย อิติ สญฺญา ฅเปยฺย อิติ
 สงฺขารา ฅเปยฺย อิติ วิญฺญาณํ, อิติ วิญฺญาณสฺส สมฺทโย, อิติ
 วิญฺญาณสฺส อตฺถงฺคโมติ.

โส ขวาทํ ภนฺเต สญฺญาคารคโต อิมสํ ปณฺจปาทานกฺขนฺธานํ
 อุกฺกขฺชาวุกฺขํ สมปฺริวตฺตนโต^๒ 'อิทํ กฺขนฺติ ยถาภูตํ อพฺภณฺณาสี
 'อัยํ กฺขนฺสมฺทโยติ ยถาภูตํ อพฺภณฺณาสี, 'อัยํ กฺขนฺนิโรธติ
 ยถาภูตํ อพฺภณฺณาสี, 'อัยํ กฺขนฺนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ ยถาภูตํ
 อพฺภณฺณาสี.

ฅมโม จ เม ภนฺเต อภิสเมโต,^๓ มคฺโค จ เม ปฏฺิลทฺโธ,
 โย เม ภาวิตो พหุลิกโต, ตถา ตถา วิหรนฺตํ ตถตฺตาย
 อุปเนสฺสติ, ยถาหํ 'ชีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจฺริยํ, กตํ กรณียํ,
 นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานิสฺสามิ. สติสมฺโพชฅณฺโค เม ภนฺเต
 ปฏฺิลทฺโธ, โย เม ภาวิตो พหุลิกโต, ตถา ตถา วิหรนฺตํ
 ตถตฺตาย อุปเนสฺสติ, ยถาหํ 'ชีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจฺริยํ, กตํ
 กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานิสฺสามิ ฅเปยฺย อูเปกฺขา-
 สมฺโพชฅณฺโค เม ภนฺเต ปฏฺิลทฺโธ, โย เม ภาวิตो พหุลิกโต
 ตถา ตถา วิหรนฺตํ ตถตฺตาย อุปเนสฺสติ, ยถาหํ 'ชีณา ชาติ,
 วุสิตํ พุรหฺมจฺริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานิสฺสามิ.
 อัยํ โข เม ภนฺเต มคฺโค ปฏฺิลทฺโธ, โย เม ภาวิตो พหุลิกโต,

ตถา ตถา วิหรนฺตํ ตถตฺตตาย อฺปนฺเนสฺสติ, ยถาหํ 'ขีณฺหา ชาติ,
วฺุสฺสิตํ พุรฺหมจฺริยํ กตํ กรณียํ นาปรํ อิตฺถตฺตตายาติ ปชานิสฺสามีติ.

“สาธุ สาธุ อูทายิ, เอโส हि ते อูทายิ มคฺโค ปฏฺฐิตุสส.
โย ते ภาวิตุ พหุสฺสีกตฺ, ตถา ตถา วิหรนฺตํ ตถตฺตตาย
อฺปนฺเนสฺสติ, ยถา त्वं 'ขีณฺหา ชาति, व़ुस़्सितं पु़रु़मज़रियं, कतं क़रणियं,
नाप्रं अित़्थत़्त्तयाति प़चानि़स्सस़्सिति. ทสมํ.

ตติโย อูทายิวคฺโค.

ตสฺสทุทฺธานํ

“โพชนา^๑ เทสฺนาญฺจานา อโยนิโส จาปริหานิ^๒
ขโย นิโรธो นิพฺเพชฺโธ เอกธมฺโม อูทายินาติ.

๔. นีวรณวกุโค

๑. ปจมกุสลสุตต์

[๒๑๒] “เยเกจิ ภิกขเว ฐมา กุสลา กุสลภาคิยา กุสลปฏิกขา, สพเพ เต อปฺปมาทมูลกา อปฺปมาทสโมสธนา, อปฺปมาโท เตสํ ฐมานํ อคฺคมกฺขายติ. อปฺปมตฺตสฺเสตํ ภิกขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ ‘สตฺต โพชฺฌงฺเค ภาเวสฺสติ, สตฺต โพชฺฌงฺเค พหุลิกิริสฺสตีติ.

“กถณฺจ ภิกขเว ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต สตฺต โพชฺฌงฺเค ภาเวติ, สตฺต โพชฺฌงฺเค พหุลิกโรตี. อิท ภิกขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ ฯ เปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกฺขุ อปฺปมตฺโต สตฺต โพชฺฌงฺเค ภาเวติ, สตฺต โพชฺฌงฺเค พหุลิกโรตีติ. ปจม.

๒. ทุตียกุสลสุตต์

[๒๑๓] “เย เกจิ ภิกขเว ฐมา กุสลา กุสลภาคิยา กุสลปฏิกขา, สพเพ เต โยนิสฺสเมนฺสิกการมูลกา โยนิสฺสเมนฺสิกการสโมสธนา, โยนิสฺสเมนฺสิกาโร เตสํ ฐมานํ อคฺคมกฺขายติ. โยนิสฺสเมนฺสิกการสมฺปนฺนสฺเสตํ ภิกขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ ‘สตฺต โพชฺฌงฺเค ภาเวสฺสติ, สตฺต โพชฺฌงฺเค พหุลิกิริสฺสติ.

“กถณจ ภิกขเว ภิกขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน สุตต
โพชฌงเค ภาเวติ, สุตต โพชฌงเค พหุลีกโรติ. อีธ ภิกขเว
ภิกขุ สติสมโพชฌงคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
โวลุสคคปริณามิ ฯเปฯ อุเปกฺขาสมโพชฌงคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวลุสคคปริณามิ. เอวํ โข ภิกขเว
ภิกขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน สุตต โพชฌงเค ภาเวติ, สุตต
โพชฌงเค พหุลีกโรตีติ. ทูติยํ.

๓. อุปกุกิเลสสุตฺตํ

[๒๑๔] “ปณฺจิเม ภิกขเว ชาตฺรฐปสฺส อุปกุกิเลสา, เยหิ
อุปกุกิเลเสหิ อุปกุกิเลฏฺฐํ ชาตฺรฐปํ น เจว มฺหุ ्हิติ น จ
กมฺมณิยํ น จ ปภสฺสํ ปภงฺค จ, น จ สมฺมา อุเปติ กมฺมาย.
กตเม ปณฺจ.

อโย ภิกขเว ชาตฺรฐปสฺส อุปกุกิเลโส, เยน อุปกุกิเลเสน
อุปกุกิเลฏฺฐํ ชาตฺรฐปํ น เจว มฺหุ ्हิติ น จ กมฺมณิยํ น จ
ปภสฺสํ ปภงฺค จ, น จ สมฺมา อุเปติ กมฺมาย.

โลหํ ภิกขเว ชาตฺรฐปสฺส อุปกุกิเลโส, เยน อุปกุกิเลเสน
อุปกุกิเลฏฺฐํ ชาตฺรฐปํ ฯเปฯ

ติปุ ภิกขเว ชาตฺรฐปสฺส อุปกุกิเลโส ฯเปฯ

สีลํ ภิกขเว ชาตฺรฐปสฺส อุปกุกิเลโส ฯเปฯ

สขุณฺ^๑ ภิกฺขเว ชาตฺรฺอุปฺสฺส อุปกฺกิลเส, เยน อุปกฺกิลเสน
 อุปกฺกิลิณฺฺจํ ชาตฺรฺูปํ น เจว มฺหุ ्हิติ น จ กมฺมณิยํ น จ
 ปภสฺสํ ปภงฺคํ จ, น จ สมฺมา อุเปติ กมฺมาย.

อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ ชาตฺรฺอุปฺสฺส อุปกฺกิลเส, เยหิ
 อุปกฺกิลเสหิ อุปกฺกิลิณฺฺจํ ชาตฺรฺูปํ น เจว มฺหุ ्हิติ น จ
 กมฺมณิยํ น จ ปภสฺสํ ปภงฺคํ จ, น จ สมฺมา อุเปติ กมฺมาย.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ปญฺจิเม จิตฺตสฺส อุปกฺกิลเส, เยหิ
 อุปกฺกิลเสหิ อุปกฺกิลิณฺฺจํ จิตฺตํ น เจว มฺหุ ्हิติ น จ กมฺมณิยํ
 น จ ปภสฺสํ ปภงฺคํ จ, น จ สมฺมา สมာธิยติ อาสวานํ
 ขยาย. กตเม ปญฺจ.

กามจฺฉนฺโท ภิกฺขเว จิตฺตสฺส อุปกฺกิลเส, เยน อุปกฺกิลเสน
 อุปกฺกิลิณฺฺจํ จิตฺตํ น เจว มฺหุ ्हิติ น จ กมฺมณิยํ น จ
 ปภสฺสํ ปภงฺคํ จ, น จ สมฺมา สมาธิยติ อาสวานํ ขยาย.

พฺยาปาโท ภิกฺขเว จิตฺตสฺส อุปกฺกิลเส, เยน อุปกฺกิลเสน
 อุปกฺกิลิณฺฺจํ จิตฺตํ น เจว มฺหุ ्हิติ น จ กมฺมณิยํ น จ
 ปภสฺสํ ปภงฺคํ จ, น จ สมฺมา สมาธิยติ อาสวานํ ขยาย ะเปฯ

อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ จิตฺตสฺส อุปกฺกิลเส, เยหิ
 อุปกฺกิลเสหิ อุปกฺกิลิณฺฺจํ จิตฺตํ น เจว มฺหุ ्हิติ น จ กมฺมณิยํ
 น จ ปภสฺสํ ปภงฺคํ จ, น จ สมฺมา สมาธิยติ อาสวานํ
 ขยายาติ. ตติยํ.

๔. อนุปกุกิเลตตตต

[๒๑๕] “สตติเม ภิกขเว โพชฌงคา อนาวรณา อนีวรณา เจตโส อนุปกุกิเลสา ภาวิตา พหุสีกตา วิชชาวิมุตติผลสจฺฉิกิริยาย สํวตฺตติ. กตเม สตฺต.

สตติสมโพชฌงโค ภิกขเว อนาวรโณ อนีวรโณ เจตโส อนุปกุกิเลโส ภาวิตโต พหุสีกโต วิชชาวิมุตติผลสจฺฉิกิริยาย สํวตฺตติ ฯ

อุเปกฺขาสมโพชฌงโค ภิกขเว อนาวรโณ อนีวรโณ เจตโส อนุปกุกิเลโส ภาวิตโต พหุสีกโต วิชชาวิมุตติผลสจฺฉิกิริยาย สํวตฺตติ.

อิมะ โข ภิกขเว สตฺต โพชฌงคา อนาวรณา อนีวรณา เจตโส อนุปกุกิเลสา ภาวิตา พหุสีกตา วิชชาวิมุตติผลสจฺฉิกิริยาย สํวตฺตตติ. จตฺตต.

๕. อโยนิโสมนสิการตต

[๒๑๖] “อโยนิโส ภิกขเว มนสิการโธ อนุปปนฺโน เจว กามจฺจนฺโท อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺโน จ กามจฺจนฺโท ภิชฺชโยภาวาย เวปฺปุลลายุ สํวตฺตติ.

อนุปปนฺโน เจว พยาปาโท อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺโน จ พยาปาโท ภิชฺชโยภาวาย เวปฺปุลลายุ สํวตฺตติ.

อนุปปนฺนญฺเจว ถีนมิทฺฐํ อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺนญฺจ ถีนมิทฺฐํ ภิชฺชโยภาวาย เวปฺปุลลายุ สํวตฺตติ.

อนุปปนฺนญฺเจว อุตฺตจฺจกุกฺกจฺจํ อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺนญฺจ อุตฺตจฺจกุกฺกจฺจํ ภิชฺชโยภาวาย เวปฺปุลลายุ สํวตฺตติ.

อนุปปนฺหา เจว วิจิกิจฺจา อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺหา จ
วิจิกิจฺจา ภิกฺขุโยภาวาย เวปฺปุลลาเย สํวตฺตติ. ปญฺจมํ.

๖. โยนิโสมนสิการสูตร

[๒๑๗] “โยนิโส จ โข ภิกฺขเว มนสิการโธ อนุปปนฺโน
เจว สติสมฺโพชฺฌนฺโค อุปฺปชฺชติ, อุปฺปนฺโน จ สติสมฺโพชฺฌนฺโค
ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ ฯเปฯ

อนุปปนฺโน เจว อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺโค อุปฺปชฺชติ,
อุปฺปนฺโน จ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺโค ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺตိติ. จญฺจํ.

๗. วุฑฺฒิสสูตร

[๒๑๘] “สตุตฺติเม ภิกฺขเว โพชฺฌนฺคา ภาวิตา พหุลีกตา
วุฑฺฒิยา อปริหานาย สํวตฺตนฺตติ. กตเม สตุต. สติสมฺโพชฺฌนฺโค
ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺโค. อิมे โข ภิกฺขเว สตุต โพชฺฌนฺคา
ภาวิตา พหุลีกตา วุฑฺฒิยา อปริหานาย สํวตฺตนฺตติ. สตุตฺตมํ.

๘. อวารณนีวรณสูตร

[๒๑๙] “ปญฺจิมะ ภิกฺขเว อวารณา นีวรณา เจตโส
อุปฺกุกิลเสสา ปญฺณาย ทฺวพฺพลีกรณา. กตเม ปญฺจ. กามจฺจนฺโท
ภิกฺขเว อวารणे นีวรणे เจตโส อุปฺกุกิลโส ปญฺณาย
ทฺวพฺพลีกรणे. พยาปาโท ภิกฺขเว อวารणे นีวรणे เจตโส
อุปฺกุกิลโส ปญฺณาย ทฺวพฺพลีกรणे. ถีนมิทฺธํ ภิกฺขเว อวารณํ
นีวรณํ เจตโส อุปฺกุกิลสํ ปญฺณาย ทฺวพฺพลีกรณํ. อุทฺธจฺจกุกฺกจฺจํ

ภิกขเว อารณํ นีวรณํ เจตโส อูปกุกิเลสํ ปณณาย ทุพฺพลัฏฺเฐน.
 วิจิกิจฺจนา ภิกขเว อารณนา นีวรณนา เจตโส อูปกุกิเลสสา ปณณาย
 ทุพฺพลัฏฺเฐน. อิมเ ช ภิกขเว ปณฺจ อารณนา นีวรณนา เจตโส
 อูปกุกิเลสสา ปณณาย ทุพฺพลัฏฺเฐนาติ.”

“สตฺติเม ภิกขเว โพชฌงฺกตา อนาวรณนา อนีวรณนา เจตโส
 อนูปกุกิเลสสา ภาวิตา พหุลัฏฺฐา วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺฉิกิริยา
 สํวตฺตนฺติ. กตเม สตฺต. สติสมฺโพชฌงฺโค ภิกขเว อนาวรณเ
 อนีวรณเ เจตโส อนูปกุกิเลโส ภาวิตเ พหุลัฏฺฐเ วิชฺชาวิมุตฺติ-
 ผลสจฺฉิกิริยา สํวตฺตติ ฯ เปฯ อูปกุกิเลสสา ปณณาย ทุพฺพลัฏฺเฐน.
 อนาวรณเ อนีวรณเ เจตโส อนูปกุกิเลโส ภาวิตเ พหุลัฏฺฐเ
 วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺฉิกิริยา สํวตฺตติ. อิมเ ช ภิกขเว สตฺต
 โพชฌงฺกตา อนาวรณนา อนีวรณนา เจตโส อนูปกุกิเลสสา ภาวิตา
 พหุลัฏฺฐา วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺฉิกิริยา สํวตฺตนฺตติ.

ยสฺมี ภิกขเว สมเย อริยสาวโก อภฺยชิคฺควา^๒ มนสิคฺควา
 สพฺพเจตโส^๓ สมณนาหริตฺวา โอหิตโสโต ฌมฺมํ สุณนฺติ ปณฺจสฺส^๔
 นีวรณนา ตสฺมี สมเย น โหนฺติ สตฺต โพชฌงฺกตา ตสฺมี สมเย
 ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ.

กตมสฺส^๕ ปณฺจ นีวรณนา ตสฺมี สมเย น โหนฺติ.
 กามจฺจนฺตนีวรณํ ตสฺมี สมเย น โหติ, พยาปาตนีวรณํ ตสฺมี
 สมเย น โหติ, ถีนมิตฺตนีวรณํ ตสฺมี สมเย น โหติ,
 อุทฺธจฺจกุกฺกจฺจนีวรณํ ตสฺมี สมเย น โหติ, วิจิกิจฺจนา นีวรณํ ตสฺมี
 สมเย น โหติ. ปณฺจสฺส นีวรณนา ตสฺมี สมเย น โหนฺติ.

^๑ ฉ., เท., อ. อธิสทโท น ทิสสติ.

^๒ ฉ., เท., อ. อภฺยชิคฺควา, เอวมฺปรีปิ.

^๓ ฉ., เท. สพฺพเจตโส, เอวมฺปรีปิ.

^๔ ส., ฉ., เท., อ. อิมสฺส ปณฺจ, เอวมฺปรีปิ.

^๕ ฉ., เท., อ. กตเม

กตเม สตฺต โพชฌงฺกา ตสฺมี สมเย ภาวนาปาริปุรี
คจฺจนฺติ. สติสมฺโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ
ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ.
อิเม สตฺต โพชฌงฺกา ตสฺมี สมเย ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ.

ยสฺมี ภิกฺขเว สมเย อริยสาวโก อภฺยจิกฺตฺวา มนสิกตฺวา
สพฺพเจตโส สมนฺนาหริตฺวา โอหิตโสโต ฌมํ สุณฺนาติ, ปญฺจสฺส
นีวรณา ตสฺมี สมเย น โหณฺติ. อิเม สตฺต โพชฌงฺกา ตสฺมี
สมเย ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺตฺติ. อภฺยจมํ.

๕. รุกฺขสุตฺตํ

[๒๒๐] “สนฺติ ภิกฺขเว มหารุกฺขา อนุพีชา มหากายา
รูกฺขานํ อชฺฌารุหา,^๑ เยหิ รูกฺขา อชฺฌารุพฺพา โอบคฺควิภคฺคา
วิปฺปติตา เสนฺติ.

กตเม จ เต ภิกฺขเว มหารุกฺขา อนุพีชา มหากายา
รูกฺขานํ อชฺฌารุหา, เยหิ รูกฺขา อชฺฌารุพฺพา โอบคฺควิภคฺคา
วิปฺปติตา เสนฺติ. เสยฺยถิํ. อสฺสสฺสโต นิโครฺธ มิลกฺขุ^๒ อุทุมฺพโร
กจฺจโก กปิตฺถโน.^๓ อิเม โข เต ภิกฺขเว มหารุกฺขา อนุพีชา
มหากายา รูกฺขานํ อชฺฌารุหา, เยหิ รูกฺขา อชฺฌารุพฺพา
โอบคฺควิภคฺคา วิปฺปติตา เสนฺติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ กุลปฺุตโต ยาทิสเก กาเม
โอหาย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตโต โหติ, โส ตาทิสเกหิ
กาเมหิ ตโต ภาปิภูจฺตเรหิ โอบคฺควิภคฺโค วิปฺปติโต เสนฺติ.

^๑ อ. อชฺฌารุหา

^๒ ฉ., เท., อ. ปิลกฺโข

^๓ อ. กปิตฺถโก

ปญจิเม ภิกขเว อารรณา นีวรณา เจตโส อชฌารุหา
 ปญญาย ทุพฺพลักรณา. กตเม ปญจ. กามจฺจนโท ภิกขเว
 อารรณเ นีวรณเ เจตโส อชฌารุโห ปญญาย ทุพฺพลักรณเ.
 พยาปาโท ภิกขเว อารรณเ นีวรณเ เจตโส อชฌารุโห ปญญาย
 ทุพฺพลักรณเ. ถินมิทฺธ ภิกขเว อารรณเ นีวรณเ เจตโส อชฌารุหิ
 ปญญาย ทุพฺพลักรณเ. อุทฺธจจกุกุกจจ ภิกขเว อารรณเ นีวรณเ
 เจตโส อชฌารุหิ ปญญาย ทุพฺพลักรณเ. วิจิกจฺจนา ภิกขเว
 อารรณา นีวรณา เจตโส อชฌารุหา ปญญาย ทุพฺพลักรณา.
 อิเม โข ภิกขเว ปญจ อารรณา นีวรณา เจตโส อชฌารุหา
 ปญญาย ทุพฺพลักรณา.

สตฺติเม ภิกขเว โพชฌงฺกา อนารรณา อนีวรณา เจตโส
 อนชฌารุหา ภาวิตา พหุลักรตา วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺจนิกริยาย สัตตตหนฺติ.
 กตเม สตฺต. สติสมฺโพชฌงฺโค ภิกขเว อนารรณเ อนีวรณเ
 เจตโส อนชฌารุโห ภาวิตเ พหุลักรโต วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺจนิกริยาย
 สัตตตติ ๔เป๔ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺโค ภิกขเว อนารรณเ อนีวรณเ
 เจตโส อนชฌารุโห ภาวิตเ พหุลักรโต วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺจนิกริยาย
 สัตตตติ, อิเม โข ภิกขเว สตฺต โพชฌงฺกา อนารรณา อนีวรณา
 เจตโส อนชฌารุหา ภาวิตา พหุลักรตา วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺจนิกริยาย
 สัตตตหนฺตติ. นวม

๑๐. นีวรณฺสูตฺต

[๒๒๑] “ปญจิเม ภิกขเว นีวรณา อนฺธกรณา อจฺกขุกรณา
 อญฺญาณกรณา ปญฺญานิโรธิยา” วิมาตปฺกฺขิยา อนิพฺพานสัตตตนิกา.

หมดอายุ 27/05/2566

กตเม ปญจ. กามจจนฺทนีรวณํ ภิกฺขเว อนฺธกรณํ อจฺจุกรณํ
 อญฺญาณกรณํ ปญฺณานิโรธิํ^๑ วิฆาตปฺกฺขิํ อนิพฺพานสํวตฺตนิกํ.
 พฺยาปาทนีรวณํ ภิกฺขเว อนฺธกรณํ ๔เปฯ ถีนมิตฺตนีรวณํ ภิกฺขเว
 อนฺธกรณํ ๔เปฯ อุทฺธจฺจุกฺกุจฺจนีรวณํ ภิกฺขเว อนฺธกรณํ ๔เปฯ
 วิจิกิจฺจานีรวณํ ภิกฺขเว อนฺธกรณํ อจฺจุกรณํ อญฺญาณกรณํ
 ปญฺณานิโรธิํ วิฆาตปฺกฺขิํ อนิพฺพานสํวตฺตนิกํ. อีเม [^๒] ภิกฺขเว
 ปญจ นีรวณา อนฺธกรณา อจฺจุกรณา อญฺญาณกรณา
 ปญฺณานิโรธิยา วิฆาตปฺกฺขิยา อนิพฺพานสํวตฺตนิกา.

สยุดฺติเม ภิกฺขเว โพชฺฌนฺตา จกฺขุกรณา ฌาณกรณา
 ปญฺญาวุฑฺฒิยา อวิฆาตปฺกฺขิยา นิพฺพานสํวตฺตนิกา. กตเม สยุด.
 สติสมฺโพชฺฌนฺโค ภิกฺขเว จกฺขุกรโณ ฌาณกรโณ ปญฺญาวุฑฺฒิโย
 อวิฆาตปฺกฺขิโย นิพฺพานสํวตฺตนิโก ๔เปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺโค
 ภิกฺขเว จกฺขุกรโณ ฌาณกรโณ ปญฺญาวุฑฺฒิโย อวิฆาตปฺกฺขิโย
 นิพฺพานสํวตฺตนิโก. อีเม โข ภิกฺขเว สยุด โพชฺฌนฺตา จกฺขุกรณา
 ฌาณกรณา ปญฺญาวุฑฺฒิยา อวิฆาตปฺกฺขิยา นิพฺพานสํวตฺตนิกาติ.
 ทสมํ.

จตุตฺถโก นีรวณวคโค.

ตสสุททาน

“เทว กุสลา กิเลส” จ เทว โยนิโส จ วุฑฺฒิ จ
อนาวรรณา^๑ อปริหานิ นีวรณาวรรณา รุกข^๒
นีวเรณน จ เต ทสาคิ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. กิเลส

^๒ ฉ.,เท. ๒๗/๐๕/๒๕๖๖ นีวรณา นีวรณา รุกข อิ. อวารโณ อปริหานิ นีวรณญจ เต ทสาคิ
นีวรณวารณรุกข.

๕. จกกวตติวคโค

๑. วิชาสูตํ

[๒๒๒] สวตถินทานํ. “เย หิ เกจิ ภิกขเว อตฺตมทฺธานํ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา ติสฺสํ วิชา ปชหีสฺสํ, สพฺเพ เต สุตฺตณฺ्हํ โพชฺฌณฺฺคณฺ्हํ ภาวิตตฺตา พหุลิกตตฺตา. เย หิ เกจิ ภิกขเว อนาคตมทฺธานํ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา ติสฺสํ วิชา ปชหีสฺสณฺฺติ, สพฺเพ เต สุตฺตณฺ्हํ โพชฺฌณฺฺคณฺ्हํ ภาวิตตฺตา พหุลิกตตฺตา. เย หิ เกจิ ภิกขเว เอตฺรหิ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา ติสฺสํ วิชา ปชหณฺฺติ, สพฺเพ เต สุตฺตณฺ्हํ โพชฺฌณฺฺคณฺ्हํ ภาวิตตฺตา พหุลิกตตฺตา.

กตเมสํ สุตฺตณฺ्हํ โพชฺฌณฺฺคณฺ्हํ. สติสมโพชฺฌณฺฺคสฺส ๔เปยฺย อูเปกฺขาสมโพชฺฌณฺฺคสฺส เย หิ เกจิ ภิกขเว อตฺตมทฺธานํ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา ติสฺสํ วิชา ปชหีสฺสํ ๔เปยฺย ปชหีสฺสณฺฺติ ๔เปยฺย ปชหณฺฺติ, สพฺเพ เต อิมํสํเยว สุตฺตณฺ्हํ โพชฺฌณฺฺคณฺ्हํ ภาวิตตฺตา พหุลิกตตฺตาติ. ปจมํ.

๒. จกกวตติสุตํ

[๒๒๓] “รณฺโณ ภิกขเว จกกวตติสฺส ปาตุภาวํ สุตฺตณฺ्हํ รตนํ ปาตุภาวํ โหติ. กตเมสํ สุตฺตณฺ्हํ. จกกรตนสฺส ปาตุภาวํ โหติ, หตฺถิรตนสฺส ปาตุภาวํ โหติ, อสฺสรตนสฺส ปาตุภาวํ โหติ, มณฺิรตนสฺส ปาตุภาวํ โหติ, อิตฺถิรตนสฺส ปาตุภาวํ โหติ, คหปติรตนสฺส ปาตุภาวํ โหติ, ปรีณายกรตนสฺส ปาตุภาวํ โหติ. รณฺโณ ภิกขเว จกกวตติสฺส ปาตุภาวํ อิมํสํ สุตฺตณฺ्हํ รตนํ ปาตุภาวํ โหติ.

ตถาคตสฺส ภิกฺขเว ปาตุภาวา อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
 สุตตณฺ्हํ โพชฌนฺครตฺตานํ ปาตุภาโว โหติ. กตเมสํ สุตตณฺ्हํ
 โพชฌนฺครตฺตานํ.* สติสมฺโพชฌนฺครตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ ฯเปฯ
 อุเปกฺขาสมฺโพชฌนฺครตฺนสฺส ปาตุภาโว โหติ. ตถาคตสฺส ภิกฺขเว
 ปาตุภาวา อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อิมํ สุตตณฺ्हํ โพชฌนฺค-
 รตฺตานํ ปาตุภาโว โหตีติ. ทฺติยํ.

๓. มารสฺสุตฺตํ

[๒๒๔] “มารเสนปฺปมทฺทณฺ्हํ โว ภิกฺขเว มคฺคํ เทสิสฺสามิ,
 ตํ สฺสณฺณถ. กตโม จ ภิกฺขเว มารเสนปฺปมทฺทโน มคฺโค.
 ยทฺธิํ สุตฺต โพชฌนฺคา. กตเม สุตฺต. สติสมฺโพชฌนฺโค ฯเปฯ
 อุเปกฺขาสมฺโพชฌนฺโค. อยํ ภิกฺขเว มารเสนปฺปมทฺทโน มคฺโคติ. ตติยํ.

๔. ทุปฺปญฺญสฺสุตฺตํ

[๒๒๕] สวตฺถิณีทานํ. อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยน
 ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; ฯเปฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ
 ภควนฺตํ เอตทวโจ “ทฺุปฺปญฺโย เอพฺมุโค, ทฺุปฺปญฺโย เอพฺมุโคติ.
 ภนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตา นฺ โข ภนฺเต ‘ทฺุปฺปญฺโย เอพฺมุโคติ
 วุจฺจตีติ.

“สุตตณฺ्हํ โข ภิกฺขุ โพชฌนฺคานํ อภาวิตตฺตา อพฺหุสีกตตฺตา
 ‘ทฺุปฺปญฺโย เอพฺมุโคติ วุจฺจติ. กตเมสํ สุตตณฺ्हํ. สติสมฺโพชฌนฺคสฺส
 ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌนฺคสฺส. อิมํ โข ภิกฺขุ สุตตณฺ्हํ

โพชฌมฺกานํ อภาวิตตฺตา อพหุสีกตตฺตา ‘ทุปฺปญฺเอย เอนฺพมุโคติ
วฺจฺจตีติ. จตฺตํ.

๕. ปญฺณวณตฺตตฺตัม

[๒๒๖] สาวตฺถีนีทานํ. “ปญฺณวา เอนฺพมุโค, ปญฺณวา
เอนฺพมุโคติ ฆนฺเต วฺจฺจติ, กิตฺตาวตฺตา ญฺ โข ฆนฺเต ‘ปญฺณวา
เอนฺพมุโคติ วฺจฺจตีติ.

“สตฺตนฺนํ โข ภิกฺขุ โพชฌมฺกานํ อภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตา
‘ปญฺณวา เอนฺพมุโคติ วฺจฺจติ. กตเมสํ สตฺตนฺนํ. สติสมฺโพชฌมฺกสฺส
ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌมฺกสฺส. อีเมสํ โข ภิกฺขุ สตฺตนฺนํ
โพชฌมฺกานํ อภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตา ‘ปญฺณวา เอนฺพมุโคติ
วฺจฺจตีติ. ปญฺจมํ.

๖. ทลิตุทสุตตัม

[๒๒๗] “สาวตฺถีนีทานํ. ‘ทลิตุโท ทลิตุโทติ ฆนฺเต วฺจฺจติ,
กิตฺตาวตฺตา ญฺ โข ฆนฺเต ‘ทลิตุโทติ วฺจฺจตีติ.

“สตฺตนฺนํ โข ภิกฺขุ โพชฌมฺกานํ อภาวิตตฺตา อพหุสีกตตฺตา
‘ทลิตุโทติ วฺจฺจติ. กตเมสํ สตฺตนฺนํ. สติสมฺโพชฌมฺกสฺส
ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌมฺกสฺส. อีเมสํ โข ภิกฺขุ สตฺตนฺนํ โพชฌมฺกานํ
อภาวิตตฺตา อพหุสีกตตฺตา ‘ทลิตุโทติ วฺจฺจตีติ. ฉนฺนํ.

๗. อทลิตุทสุตตัม

[๒๒๘] สาวตฺถีนีทานํ. “อทลิตุโท อทลิตุโทติ ฆนฺเต
วฺจฺจติ, กิตฺตาวตฺตา ญฺ โข ฆนฺเต ‘อทลิตุโทติ วฺจฺจตีติ.

“สตุตตุนัน โข ภิกขุ โพชฌงคานัน ภาวิตตตทา พหุลีกตตตทา ‘อทลิตุโทติ วุจจติ. กตเมส สตุตตุนัน. สติสมโพชฌงคสส ๔เปย อุเปกขาสมโพชฌงคสส. อิมส โข ภิกขุ สตุตตุนัน โพชฌงคานัน ภาวิตตตทา พหุลีกตตตทา ‘อทลิตุโทติ วุจจติ. สตุตตม.

๘. อาทิจจสุตตัม

[๒๒๙] สาวตถีนินทานัน. “อาทิจจสส ภิกขเว อุทยโต เอตํ ปุพฺพงคํ เอตํ ปุพฺพนิมิตตํ, ยทิตํ อรุณคคํ, เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุโน สตุตตุนัน โพชฌงคานัน อุปฺปาทาย เอตํ ปุพฺพงคํ เอตํ ปุพฺพนิมิตตํ, ยทิตํ กลฺยาณมิตตตทา. กลฺยาณมิตตตสเสตํ ภิกขเว ภิกขุโน ปาฏิกงขํ ‘สตุต โพชฌงเค ภาวีสสติ, สตุต โพชฌงเค พหุลีกริสสติ.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ กลฺยาณมิตโต สตุต โพชฌงเค ภาวีติ, สตุต โพชฌงเค พหุลีกโรติ. อิท ภิกขเว ภิกขุ สติสมโพชฌงคํ ภาวีติ วิเวกนิสฺสิตํ ๔เปย อุเปกขาสมโพชฌงคํ ภาวีติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสสคคปริณามิ. เอว โข ภิกขเว ภิกขุ กลฺยาณมิตโต สตุต โพชฌงเค ภาวีติ, สตุต โพชฌงเค พหุลีกโรติ. อญจม

๙. อชฺฌตฺตติกงคสุตตัม

[๒๓๐] “อชฺฌตฺตติกํ ภิกขเว ‘องฺคนติ กริตฺวา นาณญํ เอกงคมปิ สมนุปสฺสามิ สตุตตุนัน โพชฌงคานัน อุปฺปาทาย, ยถยิทํ ภิกขเว โยนิโสมนสิกาโร. โยนิโสมนสิการสมฺปนฺนสเสตํ ภิกขเว

ภิกขุโน ปาฐิกงขัม 'สตุต โพชฌงเค ภาเวสฺสติ, สตุต โพชฌงเค พหุสีกิรสฺสติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน สตุต โพชฌงเค ภาเวติ, สตุต โพชฌงเค พหุสีกโรติ. อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ ๔เปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโสมนสิการสมฺปนฺโน สตุต โพชฌงเค ภาเวติ, สตุต โพชฌงเค พหุสีกโรตฺติ. นวม.

๑๐. พาหิรังกสุตตัม

[๒๓๑] “พาหิรํ ภิกฺขเว ‘องฺคนฺติ กริตฺวา นามณฺณ เองฺกมฺปิ สมฺนุปสฺสามิ สตุตฺตํ โพชฌงคานํ อุปฺปาทาย, ยถฺยํ ภิกฺขเว กลฺยาณมิตฺตตา. กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฐิกงขัม ‘สตุต โพชฌงเค ภาเวสฺสติ, สตุต โพชฌงเค พหุสีกิรสฺสติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต สตุต โพชฌงเค ภาเวติ, สตุต โพชฌงเค พหุสีกโรติ. อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ ๔เปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต สตุต โพชฌงเค ภาเวติ, สตุต โพชฌงเค พหุสีกโรตฺติ. ทสม.

ปญฺจโม จกุกวตติวคโค.

ตสสุทฺถาทนํ

วิชา จกฺกาวตฺติ มาโร จ ทุปฺปญฺโณ ปญฺณเวณ จ
ทลิตฺุโท อทลิตฺุโท จ อาทิจฺจุเ องฺเคน เต ทสาติ.

๖. โพชฌงคฉฏฐกัม

๑. อาหารสัตต

[๒๓๒] สาวตถิณีทานิ. “ปญจนนญจ ว^๒ ภิกขเว นีวรณานิ สตฺตุนนญจ โพชฌงคานิ อาหารญจ อนาหารญจ เทเสสสามิ, ตัม สุนาถ.

โก จ ภิกขเว อาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส อฺปฺปาทาย อฺปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส ภิชฺโยภาวาย เวปฺปุลลาเย. อตฺถิ ภิกขเว สุภณิมีตฺตํ, ตตฺถ อโยนิโสมนสิการพหุสีกาโร, อยมาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส อฺปฺปาทาย อฺปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส ภิชฺโยภาวาย เวปฺปุลลาเย.

โก จ ภิกขเว อาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา พยาปาทสฺส อฺปฺปาทาย อฺปฺปนฺนสฺส วา พยาปาทสฺส ภิชฺโยภาวาย เวปฺปุลลาเย. อตฺถิ ภิกขเว ปฏฺฐิณิมีตฺตํ, ตตฺถ อโยนิโสมนสิการพหุสีกาโร, อยมาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา พยาปาทสฺส อฺปฺปาทาย อฺปฺปนฺนสฺส วา พยาปาทสฺส ภิชฺโยภาวาย เวปฺปุลลาเย.

โก จ ภิกขเว อาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา ถีนมิทฺทสฺส อฺปฺปาทาย อฺปฺปนฺนสฺส วา ถีนมิทฺทสฺส ภิชฺโยภาวาย เวปฺปุลลาเย. อตฺถิ ภิกขเว อรติ ตนฺทิ วิชฺฌมฺภิกา^๓ ภตฺตสมฺมโท เจตโส จ ลินตฺตํ, ตตฺถ อโยนิโสมนสิการพหุสีกาโร, อยมาหาโร อนุปฺปนฺนสฺส วา ถีนมิทฺทสฺส อฺปฺปาทาย อฺปฺปนฺนสฺส วา ถีนมิทฺทสฺส ภิชฺโยภาวาย เวปฺปุลลาเย.

โก จ ภิกขเว อหาโร อรูปปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส
อุปปาทาย อรูปปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส ภิกฺขโยภาวาย
เวปฺปุลลํ. อตฺถิ ภิกขเว เจตฺโส อวฺปสโม, ตตฺถ อโยนิโส-
มนสิการพหุสีการ, อยมาหาโร อรูปปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส
อุปปาทาย อรูปปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส ภิกฺขโยภาวาย
เวปฺปุลลํ.

โก จ ภิกขเว อหาโร อรูปปนฺนํ วา วิจิกิจฺจาย
อุปปาทาย อรูปปนฺนํ วา วิจิกิจฺจาย ภิกฺขโยภาวาย เวปฺปุลลํ.
อตฺถิ ภิกขเว วิจิกิจฺจญฺจานียา^๑ ฐมา, ตตฺถ อโยนิโส-
มนสิการพหุสีการ, อยมาหาโร อรูปปนฺนํ วา วิจิกิจฺจาย
อุปปาทาย อรูปปนฺนํ วา วิจิกิจฺจาย ภิกฺขโยภาวาย เวปฺปุลลํ.

โก จ ภิกขเว อหาโร อรูปปนฺนสฺส วา
สตีสมโพชฌงคสฺส อุปปาทาย อรูปปนฺนสฺส วา สตีสมโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกขเว สตีสมโพชฌงคญฺจานียา
ฐมา, ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุสีการ, อยมาหาโร อรูปปนฺนสฺส วา
สตีสมโพชฌงคสฺส อุปปาทาย อรูปปนฺนสฺส วา สตีสมโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกขเว อหาโร อรูปปนฺนสฺส วา ฐมวิจย-
สมโพชฌงคสฺส อุปปาทาย อรูปปนฺนสฺส วา ฐมวิจยสมโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกขเว กุสลากุสลา ฐมา
สาวชฺชานวชฺชา ฐมา หีนปฺปณีตา ฐมา กณฺหสูกกสปปฏิกาคา
ฐมา, ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุสีการ, อยมาหาโร อรูปปนฺนสฺส วา

ธมฺมวิจยสมฺโพชฌงคสฺส วิจยสมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส
วา ธมฺมวิจยสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกฺขเว อาทาโร อฺนุปฺปนฺนสฺส วา
วิริยสมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา วิริยสมฺโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกฺขเว อารมฺหาตุ* นิกฺกมฺหาตุ
ปรกฺกมฺหาตุ, ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุสีกาโร, อยมาหาโร
อฺนุปฺปนฺนสฺส วา วิริยสมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา
วิริยสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกฺขเว อาทาโร อฺนุปฺปนฺนสฺส วา
ปีติสมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ปีติสมฺโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกฺขเว ปีติสมฺโพชฌงคญฺจานียา
ธมฺมา, ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุสีกาโร, อยมาหาโร อฺนุปฺปนฺนสฺส
วา ปีติสมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา
ปีติสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกฺขเว อาทาโร อฺนุปฺปนฺนสฺส วา ปสฺสทฺธิ-
สมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกฺขเว กายปฺปสฺสทฺธิ จิตฺตปฺปสฺสทฺธิ,
ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุสีกาโร, อยมาหาโร อฺนุปฺปนฺนสฺส วา
ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ปสฺสทฺธิ-
สมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกฺขเว อาทาโร อฺนุปฺปนฺนสฺส วา สมาธิ-
สมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา สมาธิสมฺโพชฌงคสฺส

ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกฺขเว สมารินิมิตฺตํ อพฺยคฺคณิมิตฺตํ, ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุลีการ, อยมาหาโร อหุปฺปนฺนสฺส วา สมาริสฺมโพชฌงคสฺส อหุปฺปาทาย อหุปฺปนฺนสฺส วา สมาริ- สฺมโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกฺขเว อาหาโร อหุปฺปนฺนสฺส วา อหุเปกฺขาส- สฺมโพชฌงคสฺส อหุปฺปาทาย อหุปฺปนฺนสฺส วา อหุเปกฺขาสฺมโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกฺขเว อหุเปกฺขาสฺมโพชฌงคญฺจานียา ฐมา, ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุลีการ, อยมาหาโร อหุปฺปนฺนสฺส วา อหุเปกฺขาสฺมโพชฌงคสฺส อหุปฺปาทาย อหุปฺปนฺนสฺส วา อหุเปกฺขาสฺมโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกฺขเว อนาหาโร อหุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส อหุปฺปาทาย อหุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส ภียโยภาวาย เวปฺปุลลาย. อตฺถิ ภิกฺขเว อสุภณิมิตฺตํ, ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุลีการ, อยมนาหาโร อหุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส อหุปฺปาทาย อหุปฺปนฺนสฺส วา กามจฺจนฺทสฺส ภียโยภาวาย เวปฺปุลลาย.

โก จ ภิกฺขเว อนาหาโร อหุปฺปนฺนสฺส วา พฺยาปาทสฺส อหุปฺปาทาย อหุปฺปนฺนสฺส วา พฺยาปาทสฺส ภียโยภาวาย เวปฺปุลลาย. อตฺถิ ภิกฺขเว เจโตวิมุตฺติ, ตตฺถ โยนิโสมนสิการพหุลีการ, อยมนาหาโร อหุปฺปนฺนสฺส วา พฺยาปาทสฺส อหุปฺปาทาย อหุปฺปนฺนสฺส วา พฺยาปาทสฺส ภียโยภาวาย เวปฺปุลลาย.

โก จ ภิกฺขเว อนาหาโร อหุปฺปนฺนสฺส วา ถินมิทฺฐสฺส อหุปฺปาทาย อหุปฺปนฺนสฺส วา ถินมิทฺฐสฺส ภียโยภาวาย เวปฺปุลลาย. พจนานุกรม 27/05/2566 อตฺถิ ภิกฺขเว อารภธาตุ นิกฺกมธาตุ ปฺรกฺกมธาตุ, ตตฺถ

โยนิโสมนสิการพหุลีกาโร, อยมนาหาโร อนุปปนฺนสฺส วา ถินมิทฺทสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา ถินมิทฺทสฺส ภิกฺขุโยภาวาย เวปฺปุลลํ.

โก จ ภิกฺขเว อนาหาโร อนุปปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจ-
กุกฺกจฺจสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส
ภิกฺขุโยภาวาย เวปฺปุลลํ. อตฺถิ ภิกฺขเว เจตโส รุปสโม, ตตฺถ
โยนิโสมนสิการพหุลีกาโร, อยมนาหาโร อนุปปนฺนสฺส วา
อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส
ภิกฺขุโยภาวาย เวปฺปุลลํ.

โก จ ภิกฺขเว อนาหาโร อนุปปนฺนํ วา วิจิกิฉนํ
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนํ วา วิจิกิฉนํ ภิกฺขุโยภาวาย เวปฺปุลลํ.
อตฺถิ ภิกฺขเว กุสลากุสลา ฐมฺมา สวชฺชานวชฺชา ฐมฺมา
หีนปฺปณีตา ฐมฺมา กณฺหสฺสูกสปปฏฺฐิภาคา ฐมฺมา, ตตฺถ
โยนิโสมนสิการพหุลีกาโร, อยมนาหาโร อนุปปนฺนํ วา วิจิกิฉนํ
อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนํ วา วิจิกิฉนํ ภิกฺขุโยภาวาย เวปฺปุลลํ.

โก จ ภิกฺขเว อนาหาโร อนุปปนฺนสฺส วา
สตีสมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา สตีสมฺโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกฺขเว สตีสมฺโพชฌงคฉกฏจานิยา
ฐมฺมา, ตตฺถ อมนสิการพหุลีกาโร, อยมนาหาโร อนุปปนฺนสฺส
วา สตีสมฺโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนสฺส วา สตี-
สมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกขเว อนาหารโ อญฺปนฺนสฺส วา
 ฌมฺมวิจยสมฺโพชฌงคสฺส อฺปฺปาทาย อฺปฺปนฺนสฺส วา
 ฌมฺมวิจยสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกขเว
 กุสลากุสลา ฌมฺมา สาวชฺชานวชฺชา ฌมฺมา หีนปฺปณีตา ฌมฺมา
 กณฺหสูกกสปปฎิภาคา ฌมฺมา, ตตฺถ อมฺนสิการพหฺลิกาโร,
 อยมนาหารโ อญฺปนฺนสฺส วา ฌมฺมวิจยสมฺโพชฌงคสฺส อฺปฺปาทาย
 อฺปฺปนฺนสฺส วา ฌมฺมวิจยสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกขเว อนาหารโ อญฺปนฺนสฺส วา
 วิริยสมฺโพชฌงคสฺส อฺปฺปาทาย อฺปฺปนฺนสฺส วา วิริยสมฺโพชฌงคสฺส
 ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกขเว อารพภชาตุ^{*} นิกฺกมชาตุ
 ปรกฺกมชาตุ, ตตฺถ อมฺนสิการพหฺลิกาโร, อยมนาหารโ อญฺปนฺนสฺส
 วา วิริยสมฺโพชฌงคสฺส อฺปฺปาทาย อฺปฺปนฺนสฺส วา
 วิริยสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกขเว อนาหารโ อญฺปนฺนสฺส วา
 ปีติสมฺโพชฌงคสฺส อฺปฺปาทาย อฺปฺปนฺนสฺส วา ปีติสมฺโพชฌงคสฺส
 ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกขเว ปีติสมฺโพชฌงคญฺจานียา
 ฌมฺมา, ตตฺถ อมฺนสิการพหฺลิกาโร, อยมนาหารโ อญฺปนฺนสฺส
 วา ปีติสมฺโพชฌงคสฺส อฺปฺปาทาย อฺปฺปนฺนสฺส วา
 ปีติสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกขเว อนาหารโ อญฺปนฺนสฺส วา ปสฺสทฺธิ-
 สมฺโพชฌงคสฺส อฺปฺปาทาย อฺปฺปนฺนสฺส วา ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงคสฺส
 ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกขเว กายปฺปสฺสทฺธิ จิตฺตปฺปสฺสทฺธิ,

ตตถ อมนสิการพหุสีกาโร, อยมนาหาโร อนุปปนฺนสฺส วา
ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงคสฺส อุปปาทาย อุปปนฺนสฺส วา ปสฺสทฺธิ-
สมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกฺขเว อนาหาโร อนุปปนฺนสฺส วา
สมาธิสมฺโพชฌงคสฺส อุปปาทาย อุปปนฺนสฺส วา
สมาธิสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกฺขเว
สมาธินิมิตฺตํ อพฺยัคคฺคนิมิตฺตํ, ตตถ อมนสิการพหุสีกาโร,
อยมนาหาโร อนุปปนฺนสฺส วา สมาธิสมฺโพชฌงคสฺส อุปปาทาย
อุปปนฺนสฺส วา สมาธิสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยา.

โก จ ภิกฺขเว อนาหาโร อนุปปนฺนสฺส วา อุเปกฺขา-
สมฺโพชฌงคสฺส อุปปาทาย อุปปนฺนสฺส วา อุเปกฺขาสมฺโพชฌงคสฺส
ภาวนาย ปาริปุริยา. อตฺถิ ภิกฺขเว อุเปกฺขาสมฺโพชฌงคญฺจานียา
ธมฺมา, ตตถ อมนสิการพหุสีกาโร, อยมนาหาโร อนุปปนฺนสฺส วา
อุเปกฺขาสมฺโพชฌงคสฺส อุปปาทาย อุปปนฺนสฺส วา อุเปกฺขา-
สมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาย ปาริปุริยาติ. ปจฺม.

๒. ปริยายสูตรกัม

[๒๓๓] อถ โข สมพฺพลา ภิกฺขุ ปุพฺพพณฺหสมํ นินฺวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรรมาทาย สาวตฺถิ ปิณฑาย ปาวิสีสุ. อถ โข เตสํ ภิกฺขุณฺ
เอตทฺโหสิ “อติปปโค โข ตาว สาวตฺถิยํ ปิณฑาย จริตุํ, ยนฺนุณ
มํ, เยน อณฺณตติตฺถิยานํ ปรีพฺพาชกานํ อาราโม,
เตนฺอุปสงฺกเมยฺยมาติ. อถ โข เต ภิกฺขุ, เยน อณฺณตติตฺถิยานํ
ปรีพฺพาชกานํ อาราโม, เตนฺอุปสงฺกมီสุ; อุปสงฺกมิตฺวา เตหิ

อณฺณตติตฺถิเยหิ ปริพฺพาชเกหิ สทฺธิ สมฺโมทิสฺสุ, สมฺโมทนียํ กถํ
 สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิสฺสุ. เอกมฺนตํ นิสฺสินฺเน ไช
 เต ภิกฺขุ เต” อณฺณตติตฺถิยา ปริพฺพาชกา เอตทวโจ “สมฺโณ
 อาวุโส โคตโม สาวกานํ เอวํ ฐมฺมํ เทเสติ ‘เอถ ตุมฺहे ภิกฺขเว
 ปญฺจ นีวรณฺเน ปหาย เจตฺโส อุกฺกิลเส ปญฺญาย ทฺวพฺพลีกรณฺ
 สตฺต โพชฌงฺเก ยถาภุตํ ภาเวถาติ. มยฺมปิ ไช อาวุโส
 สาวกานํ เอวํ ฐมฺมํ เทเสม ‘เอถ ตุมฺहे อาวุโส ปญฺจ นีวรณฺ
 ปหาย เจตฺโส อุกฺกิลเส ปญฺญาย ทฺวพฺพลีกรณฺ สตฺต โพชฌงฺเก
 ยถาภุตํ ภาเวถาติ. อิทฺ โน อาวุโส โก วิเสโส, โก อธิปฺปายโส,
 กิณฺณานาการณํ สมณสฺส วา โคตมสฺส อมฺหากํ วา ยทิทํ
 ฐมฺมเทสนาย วา ฐมฺมเทสนํ อณฺุสาสนิยา วา อณฺุสาสนนฺติ.”

อถ ไช เต ภิกฺขุ เตสํ อณฺณตติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ
 ภาสิตํ เนว อภินนฺทิสฺสุ นปฺปฏิกโกสิสฺสุ, อนภินนฺทิตฺวา
 อปฺปฏิกโกสิตฺวา อญฺุจายาสนา ปกฺกมฺมิสฺสุ “ภควโต สนฺติเก เอตสฺส
 ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานิสฺสามาติ.

อถ ไช เต ภิกฺขุ สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺจนาภตฺตํ
 ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตา, เยน ภควา, เตนฺุสสงฺกมฺมิสฺสุ; อฺุสสงฺกมิตฺวา
 ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิสฺสุ. เอกมฺนตํ นิสฺสินฺนา ไช
 เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อิทฺ มยํ ภนฺเต ปุพฺพพณฺหสมยํ
 นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย สาวตฺถิ ปิณฺฑาย ปวิสิมฺห. เตสํ
 โน ภนฺเต อมฺหากํ เอตทโหสิ ‘อติปฺปโค ไช ตาว สาวตฺถิยํ
 ปิณฺฑาย จริตฺุ, ยนฺนฺน มยํ, เยน อณฺณตติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ

อาราโม, เตนุปลงกเมยยามาติ. อถ ไช มยํ ภนฺเต, เยน
 อญฺญติตฺตฺติยานํ ปริพฺพาชกานํ อาราโม, เตนุปลงกมิมฺห;
 อุปสงกมิตฺวา เตหิ อญฺญติตฺตฺติเยหิ ปริพฺพาชเกหิ สทฺธิํ สมฺโมทิมฺห.
 สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสิติมฺห.
 เอกมนฺตํ นิสินฺเน ไช อมฺเห ภนฺเต เต* อญฺญติตฺตฺติยา ปริพฺพาชกา
 เอตทวโจ ‘สมฺโณ อาวุโส โคตโม สวากานํ เอวํ ฌมฺมํ เทเสติ
 ‘เอถ ตุมฺเห ภิกฺขเว, ปญฺจ นีวรณฺเ ปหาย เจตโส อุปกฺกิลเส
 ปญฺญา ย ทฺวพฺพลีกรณฺเ สตฺต โพชฌงฺเค ยถาภูตํ ภาเวถาติ.
 มยฺมปิ ไช อาวุโส สวากานํ เอวํ ฌมฺมํ เทเสม ‘เอถ ตุมฺเห
 อาวุโส, ปญฺจ นีวรณฺเ ปหาย เจตโส อุปกฺกิลเส ปญฺญา
 ทฺวพฺพลีกรณฺเ สตฺต โพชฌงฺเค ยถาภูตํ ภาเวถาติ. อิทฺ โน
 อาวุโส โก วิเสโส, โก อธิปฺปายโส, กิณฺหานาการณํ สมณสฺส วา
 โคตมสฺส อมฺหากํ วา ยทฺธิํ ฌมฺมเทสนาย วา ฌมฺมเทสนํ
 अनुสาสนียา วา अनुสาสนนฺติ.

อถ ไช มยํ ภนฺเต เตสํ อญฺญติตฺตฺติยานํ ปริพฺพาชกานํ
 ภาสิตํ เนว อภินนฺทิมฺห นปฺปฏิกโกสิมฺห, อนภินนฺทิตฺวา
 อปฺปฏิกโกสิตฺวา อญฺจายาสนา ปกฺกมิมฺห ‘ภควโต สนฺติเก เอตสฺส
 ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานิสฺสามาติ.

“เอวํวาทีโน ภิกฺขเว อญฺญติตฺตฺติยา ปริพฺพาชกา เอวมสฺสุ
 วจนียา ‘อตฺถิ ปนาวุโส ปริยาโย, ยํ ปริยายํ อาคมฺม ปญฺจ
 นีวรณา ทส โหนฺติ, สตฺต โพชฌงฺคา จตฺตทฺทสาติ. เอวํ ปญฺจา
 ภิกฺขเว อญฺญติตฺตฺติยา ปริพฺพาชกา น เจว สมฺปายิสฺสนฺติ,
 อุตฺตริณฺจ วิฆาตํ อาปชฺชิสฺสนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ. ยถา ตํ ภิกฺขเว

อวิสยสมี. นาหนุตํ ภิกขเว ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมารเก
สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณียา ปชาเย สเทวมนุสฺสาย, โย อิมํ
ปญฺหานํ เวยฺยาकरणน จิตฺตํ อาราธเยย อณฺณตฺร ตถาคเตน วา
ตถาคตสาวเกน วา อิตฺโต วา ปน สุตฺวา.

กตโม จ ภิกขเว ปรียาโย, ยํ ปรียาเย อากมฺม ปญฺจ
นీวรณา ทส โหนติ.

ยทปิ ภิกขเว อชฺฌตฺตํ กามจฺจนฺโท, ตทปิ นีวรณํ, ยทปิ
พหิทฺธา กามจฺจนฺโท, ตทปิ นีวรณํ, ‘กามจฺจนฺทนีวรณนฺติ อิติ
หิํ อุกฺกเทสํ อากจฺจติ.’ ตทมินาเปตํ ปรียาเยน ทวํ โหติ.

ยทปิ ภิกขเว อชฺฌตฺตํ พฺยาปาโท, ตทปิ นีวรณํ, ยทปิ
พหิทฺธา พฺยาปาโท, ตทปิ นีวรณํ ‘พฺยาปาทนีวรณนฺติ อิติ หิํ
อุกฺกเทสํ อากจฺจติ. ตทมินาเปตํ ปรียาเยน ทวํ โหติ.

ยทปิ ภิกขเว ถีนํ, ตทปิ นีวรณํ, ยทปิ มิทฺธํ, ตทปิ
นีวรณํ, ‘ถีนมิตฺธนีวรณนฺติ อิติ หิํ อุกฺกเทสํ อากจฺจติ. ตทมินาเปตํ
ปรียาเยน ทวํ โหติ.

ยทปิ ภิกขเว อุทฺธจฺจํ, ตทปิ นีวรณํ, ยทปิ กุกฺกจฺจํ,
ตทปิ นีวรณํ, ‘อุทฺธจฺจกุกฺกจฺจนีวรณนฺติ อิติ หิํ อุกฺกเทสํ อากจฺจติ.
ตทมินาเปตํ ปรียาเยน ทวํ โหติ.

ยทปิ ภิกขเว อชฺฌตฺตํ ฐมฺเมสุ วิจิกิจฺจา, ตทปิ นีวรณํ,
ยทปิ พหิทฺธา ฐมฺเมสุ วิจิกิจฺจา, ตทปิ นีวรณํ, ‘วิจิกิจฺจานีวรณนฺติ
อิติ หิํ อุกฺกเทสํ อากจฺจติ. ตทมินาเปตํ ปรียาเยน ทวํ โหติ.

อัย โข ภิกขเว ปริยาโย, ยัม ปริยายัม อากมฺม ปณฺจ
นีวรณา ทส โหนติ.

กตโม จ ภิกขเว ปริยาโย, ยัม ปริยายัม อากมฺม สยัตต
โพชฌงคา จตุทฺทส โหนติ.

ยทปิ ภิกขเว อชฺฌตฺตัม ฌมฺเมสฺสุ สติ, ตทปิ สติ-
สมฺโพชฌงฺโก, ยทปิ พหิทฺธา ฌมฺเมสฺสุ สติ, ตทปิ สติสมฺโพชฌงฺโก,
'สติสมฺโพชฌงฺโกติ อิติ หิทฺ อุกฺทเทสํ อากจฺฉติ. ตทมินาเปตํ
ปริยาเยน ทวํ โหติ.

ยทปิ ภิกขเว อชฺฌตฺตัม ฌมฺเมสฺสุ ปณฺณาย ปวิจฺฉินติ
ปริจฺจติ ปริวํสฺมาปชฺชติ, ตทปิ ฌมฺมวิจยสมฺโพชฌงฺโก, ยทปิ
พหิทฺธา ฌมฺเมสฺสุ ปณฺณาย ปวิจฺฉินติ ปริจฺจติ ปริวํสฺมาปชฺชติ,
ตทปิ ฌมฺมวิจยสมฺโพชฌงฺโก 'ฌมฺมวิจยสมฺโพชฌงฺโกติ อิติ หิทฺ
อุกฺทเทสํ อากจฺฉติ. ตทมินาเปตํ ปริยาเยน ทวํ โหติ.

ยทปิ ภิกขเว กายิกัม วิริยํ, ตทปิ วิริยสมฺโพชฌงฺโก,
ยทปิ เจตสิกัม วิริยํ, ตทปิ วิริยสมฺโพชฌงฺโก, 'วิริยสมฺโพชฌงฺโกติ
อิติ หิทฺ อุกฺทเทสํ อากจฺฉติ. ตทมินาเปตํ ปริยาเยน ทวํ โหติ.

ยทปิ ภิกขเว สวิตกฺกสวิจารา ปีติ, ตทปิ ปีติสมฺโพชฌงฺโก,
ยทปิ อวิตกฺกาวิจารา ปีติ, ตทปิ ปีติสมฺโพชฌงฺโก, ปีติ-
สมฺโพชฌงฺโกติ อิติ หิทฺ อุกฺทเทสํ อากจฺฉติ. ตทมินาเปตํ ปริยาเยน
ทวํ โหติ.

ยทปิ ภิกขเว กายปฺปสฺสทฺธิ, ตทปิ ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงฺโก,
ยทปิ จิตฺตปฺปสฺสทฺธิ, ตทปิ ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงฺโก, 'ปสฺสทฺธิ-

๑๕๘ สุตตนต์ปิฎก สัมมุตตนิกายสส มหาวารวคคสัมมุตตปาฬิ [๒. โพชฌงค

สมโพชฌงโคติ อิติ หิทำ อุกุเทส อากัจฉติ. ตทมินาเปตัม ปริยาเยน ทวयฺ โหติ.

ยทปิ ภิกขเว สวิตกโก สวิจาโร สมาริ, ตทปิ
สมาริสมโพชฌงโค, ยทปิ อวิตกโก อวิจาโร สมาริ, ตทปิ
สมาริสมโพชฌงโค, ‘สมาริสมโพชฌงโคติ อิติ หิทำ อุกุเทส
อากัจฉติ. ตทมินาเปตัม ปริยาเยน ทวयฺ โหติ.

ยทปิ ภิกขเว อชฌตตัม ฐมเมสุ อูปะกขา, ตทปิ
อูปะกขาสมโพชฌงโค, ยทปิ พหิทฐา ฐมเมสุ อูปะกขา, ตทปิ
อูปะกขาสมโพชฌงโค, ‘อูปะกขาสมโพชฌงโคติ อิติ หิทำ อุกุเทส
อากัจฉติ. ตทมินาเปตัม ปริยาเยน ทวยฺ โหติ.

อຍံ โข ภิกขเว ปริยาโย, ยံ ปริยายํ อากมฺม สุตต
โพชฌงคา จตุทฺทสาติ. ทฺติยํ.

๓. อุกกิสุตตัม

[๒๓๔] อถ โข สมพหุลา ภิกขุ ปุพฺพพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย สาวตฺถิ ปิณฺฑาทาย ปาวีสีสุ.* (ปริยายสุตตสทิสํ).
“เอวํวาทิโน ภิกขเว อณฺเณตติถิยา ปริพฺพาชกา เอวํมสฺสุ วจฺนียา
‘ยสฺมี อาวุโส สมเย ลีนํ จิตฺตํ โหติ, กตเมสํ ตสฺมี สมเย
โพชฌงกานํ อกาโล ภาวนาย, กตเมสํ ตสฺมี สมเย โพชฌงกานํ
กาโล ภาวนาย. ยสฺมี ปนาวุโส สมเย อุกุทฺตํ จิตฺตํ โหติ,
กตเมสํ ตสฺมี สมเย โพชฌงกานํ อกาโล ภาวนาย. กตเมสํ
ตสฺมี สมเย โพชฌงกานํ กาโล ภาวนายาติ. “เอวํ ปุณฺณจา

* ฉ.,เท.,อิ. ปวีสีสุ. เอวมฺปริปิ.

ภิกฺขเว อณฺณตติตฺถิยา ปริพฺพาชกา น เจว สมฺปายิสฺสนฺติ,
อฺตุตฺตริณฺจ วิฆาตํ อาปชฺชิสฺสนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ. ยถา ตํ ภิกฺขเว
อวิสยสฺมี. นานนฺตํ ภิกฺขเว ปสฺสสามิ สเทวเก โลเก สมารเก
สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณฺเีย ปชาย สเทวมนุสฺสาย, โย อิมสํ
ปญฺหานํ เวยฺยากรณฺน จิตฺตํ อาราธเยยฺย อณฺณตฺร ตถาคเตน วา
ตถาคตสาวเกน วา อิตฺโต วา ปน สุตฺวา.

ยสฺมี ปน^๑ ภิกฺขเว สมเย ลินฺน จิตฺตํ โหติ, อกาโล ตสฺมี
สมเย ปสฺสทฺธิสมฺโพธิฌงฺคสฺส ภาวนา, อกาโล สมาริ-
สมฺโพธิฌงฺคสฺส ภาวนา, อกาโล อฺเปกฺขาสมฺโพธิฌงฺคสฺส ภาวนา.
ตํ กิสฺส เหตุ. ลินฺน ภิกฺขเว จิตฺตํ, ตํ เอเตหิ ฌมฺเมหิ
ทฺสฺสมุจฺจาปยํ โหติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส ปริตฺตํ อคฺคิ
อฺชฺชาเลตฺตกาโม อสฺส, โส ตตฺถ อลฺลานิ เจว ตินฺนานิ ปกฺขิเปยฺย,
อลฺลานิ [๒] โคมยานิ ปกฺขิเปยฺย, อลฺลานิ กญฺจานิ ปกฺขิเปยฺย,
อฺทกฺวาตณฺจ ทเพยฺย, ปัสฺสกาณ^๓ จ โอิกิเรยฺย, ภพฺโพ นุ โข โส
ปุริโส ปริตฺตํ อคฺคิ อฺชฺชาเลตฺตนฺติ. “โน เหตุํ ภนฺเต. “เอวเมว โข
ภิกฺขเว ยสฺมี สมเย ลินฺน จิตฺตํ โหติ, อกาโล ตสฺมี สมเย
ปสฺสทฺธิสมฺโพธิฌงฺคสฺส ภาวนา, อกาโล สมาริสมฺโพธิฌงฺคสฺส
ภาวนา, อกาโล อฺเปกฺขาสมฺโพธิฌงฺคสฺส ภาวนา. ตํ กิสฺส
เหตุ. ลินฺน ภิกฺขเว จิตฺตํ, ตํ เอเตหิ ฌมฺเมหิ ทฺสฺสมุจฺจาปยํ โหติ.

ยสฺมิณฺจ โข ภิกฺขเว สมเย ลินฺน จิตฺตํ โหติ, กาโล ตสฺมี
สมเย ฌมฺมวิจยสมฺโพธิฌงฺคสฺส ภาวนา, กาโล วิริยสมฺโพธิฌงฺคสฺส
ภาวนา, กาโล ปิตฺติสมฺโพธิฌงฺคสฺส ภาวนา. ตํ กิสฺส เหตุ.

ลีนํ ภิกขเว จิตฺตํ, ตํ เอเตหิ ฐมฺเมหิ สฺสมฺมูจฺจาปยํ โหติ.
 เสยฺยถาปิ ภิกขเว ปุริโส ปรีตํ อคฺคิ อชฺชาเลตฺตกาโม อสฺส, โส
 ตตฺถ สุกฺขานิ เจว ติณฺหานิ ปกฺขิเปยฺย, สุกฺขานิ โคมยานิ
 ปกฺขิเปยฺย, สุกฺขานิ กญฺจานิ ปกฺขิเปยฺย, มุขวาทญจ ทเพยฺย, น
 จ ปัสสเกน โอกิเรยฺย, ภพฺโพ นุ โข โส ปุริโส ปรีตํ อคฺคิ
 อชฺชาเลตฺตุนฺติ.” เอวํ ภนฺเต. “เอวเมว โข ภิกขเว ยสฺมี สมเย
 ลีนํ จิตฺตํ โหติ, กาโล ตสฺมี สมเย ฐมฺมวิจยสมฺโพชฌงคสฺส
 ภาวนาฯ, กาโล วิริยสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาฯ, กาโล
 ปีตีสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาฯ. ตํ กิสฺส เหตุ. ลีนํ ภิกขเว จิตฺตํ,
 ตํ เอเตหิ ฐมฺเมหิ สฺสมฺมูจฺจาปยํ โหติ.

ยสฺมี ภิกขเว สมเย อุทฺธตํ จิตฺตํ โหติ, อกาโล ตสฺมี
 สมเย ฐมฺมวิจยสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาฯ, อกาโล วิริย-
 สมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาฯ, อกาโล ปีตีสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาฯ.
 ตํ กิสฺส เหตุ. อุทฺธตํ ภิกขเว จิตฺตํ, ตํ เอเตหิ ฐมฺเมหิ
 ทฺวูปสมยํ โหติ. เสยฺยถาปิ ภิกขเว ปุริโส มหฺนตํ อคฺคิกฺขนฺธํ
 นิพฺพาเปตฺตกาโม อสฺส, โส ตตฺถ สุกฺขานิ เจว ติณฺหานิ ปกฺขิเปยฺย,
 สุกฺขานิ โคมยานิ ปกฺขิเปยฺย, สุกฺขานิ กญฺจานิ ปกฺขิเปยฺย,
 มุขวาทญจ ทเพยฺย, น จ ปัสสเกน โอกิเรยฺย, ภพฺโพ นุ โข โส
 ปุริโส มหฺนตํ อคฺคิกฺขนฺธํ นิพฺพาเปตฺตุนฺติ. โน เหน้ ภาณฺเต.
 “เอวเมว โข ภิกขเว ยสฺมี สมเย อุทฺธตํ จิตฺตํ โหติ, อกาโล
 ตสฺมี สมเย ฐมฺมวิจยสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาฯ, อกาโล วิริย-
 สมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาฯ, อกาโล ปีตีสมฺโพชฌงคสฺส ภาวนาฯ.

ตัม กิสุส เหตุ. อุทฺธตัม ภิกฺขเว จิตฺตัม, ตัม เอเตหิ ฐมฺเมหิ
สวูปสมมยํ โหติ.

ยสฺมิณฺจ โข ภิกฺขเว สมเย อุทฺธตัม จิตฺตัม โหติ, กาโล
ตสฺมี สมเย ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงฺคสฺส ภาวนา, กาโล สมาริ-
สมฺโพชฌงฺคสฺส ภาวนา, กาโล อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺคสฺส ภาวนา.
ตัม กิสุส เหตุ. อุทฺธตัม ภิกฺขเว จิตฺตัม, ตัม เอเตหิ ฐมฺเมหิ
สวูปสมมยํ โหติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส มหฺนตัม อคฺคิกฺขนฺธํ
นิพฺพาเปตฺวกาโม อสฺส, โส ตตฺถ อลฺลานิ เจว ตินฺนานิ ปกฺขิเปยฺย
อลฺลานิ โคมยานิ ปกฺขิเปยฺย, อลฺลานิ กญฺจานิ ปกฺขิเปยฺย,
อุทฺทวาทญฺจ ทฺเทยฺย, ปัสฺสกาณิ จ โอิกิเรยฺย, ภพฺโพ นุ โข โส
ปุริโส มหฺนตัม อคฺคิกฺขนฺธํ นิพฺพาเปตฺวนฺติ. เอวํ ภนฺเต. “เอวเมว
โข ภิกฺขเว ยสฺมี สมเย อุทฺธตัม จิตฺตัม โหติ, กาโล ตสฺมี สมเย
ปสฺสทฺธิสมฺโพชฌงฺคสฺส ภาวนา, กาโล สมาริสมฺโพชฌงฺคสฺส
ภาวนา, กาโล อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺคสฺส ภาวนา. ตัม กิสุส
เหตุ. อุทฺธตัม ภิกฺขเว จิตฺตัม, ตัม เอเตหิ ฐมฺเมหิ สวูปสมมยํ โหติ.
สตินฺจ ขวาทํ ภิกฺขเว สพฺพตฺถิกํ วทามิติ. ตติยํ.

๔. เมตตาสหคตสยุดต์

[๒๓๕] เอกํ สมยํ ภควา โกลิเยสุ วิหริติ หลิทฺทวสนนฺนาม
โกลิยานํ นิคโม. อถ โข สมฺพหฺลลา ภิกฺขุ ปุพฺพณฺหสมยํ
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย หลิทฺทวสนํ ปิณฺฑทาย ปาวิสีสุ. อถ
โข เตสํ ภิกฺขุณํ เอตทฺโหสิ “อติปฺปโค โข ตาว หลิทฺทวสนํ
ปิณฺฑทาย จริตฺถํ, ยนฺนุน มยํ, เยน อณฺณติตฺถิยานํ ปรีพฺพาชกานํ

อาราโม, เตนุปลสงกเมยยามาติ.

อถ โข เต ภิกขุ, เยน อณฺณตติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ
อาราโม, เตนุปลสงกมึสฺส; อุปสงกมิตฺวา เตหิ อณฺณตติตฺถิเยหิ
ปริพฺพาชเกหิ สทฺธิ สมฺโมทึสฺส; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ
วீติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสึทึสฺส; เอกมนฺตํ นิสินฺเน โข เต* ภิกขุ
เต อณฺณตติตฺถิยา ปริพฺพาชกา เอตทวโจ.

“สมณเ อาวุโส โคตโม สาวกานํ เอวํ ฐมฺมํ เทเสติ ‘เอถ
ตุมฺहे ภิกขเว ปญฺจ นีวรणे ปหาย เจตโส อุปกุกิลเส
ปญฺญาย ทฺวพฺพลีकरणे เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ
ผริตฺวา วิหเรถ. ตถา ทฺุตติยํ, ตถา ตตฺติยํ, ตถา จตฺตตฺถํ; อิติ
อุทฺทมโห ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตฺตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ
เมตฺตาสหคเตน เจตสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน
อพฺยาปชฺฌเณน ผริตฺวา วิหเรถ.

กรุณาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหเรถ. ตถา
ทฺุตติยํ, ตถา ตตฺติยํ, ตถา จตฺตตฺถํ; อิติ อุทฺทมโห ติริยํ สพฺพธิ
สพฺพตฺตตฺตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ กรุณาสหคเตน เจตสา วิปฺปเลน
มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ผริตฺวา วิหเรถ.

มุกฺกิตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหเรถ. ตถา
ทฺุตติยํ, ตถา, ตถา จตฺตตฺถํ; อิติ อุทฺทมโห ติริยํ สพฺพธิ
สพฺพตฺตตฺตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ มุกฺกิตาสหคเตน เจตสา วิปฺปเลน
มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ผริตฺวา วิหเรถ.

อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ฌริตฺวา วิหเรถ. ตถา
ทฺฐติยํ, ตถา ตติยํ, ตถา จตุตฺถํ; อิติ อุทฺธมโห ติริยํ สพฺพพิ
สพฺพตฺตตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา วิปฺลเน
มหคคเตน อปฺปมาเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเนน ฌริตฺวา วิหเรถาติ.

“มยฺมปิ โข อาวุโส สาวกานํ เอวํ ฌมฺมํ เทเสม
‘เอถ ตุมฺहे อาวุโส ปญฺจ นีวรणे ปหาย เจตโส อุปกฺกิลเส
ปญฺญาย ทฺวพฺพลีकरणे เมตตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ
ฌริตฺวา วิหเรถ ๗เป๗

อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ฌริตฺวา วิหเรถ. ตถา
ทฺฐติยํ, ตถา ตติยํ, ตถา จตุตฺถํ; อิติ อุทฺธมโห ติริยํ สพฺพพิ
สพฺพตฺตตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา วิปฺลเน
มหคคเตน อปฺปมาเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเนน ฌริตฺวา วิหเรถาติ.

“อิธ โน อาวุโส โก วิเสโส, โก อธิปฺปายโส,
กิณฺณนาकरणํ สมณสฺส วา โคตมสฺส อมฺหากํ วา ยทิทํ
ฌมฺมเทสนาย วา ฌมฺมเทสนํ อนุสาสนียา วา อนุสาสนนฺติ.

อถ โข เต ภิกฺขุ เตสํ อณฺณตติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ
ภาสิตํ เนว อภินนฺทิสฺส นปฺปฏิกโกสึสฺส; อนภินนฺทิตฺวา
อปฺปฏิกโกสิตฺวา อญฺจายาสนา ปกฺกมึสฺส, “ภควโต สนฺติเก เอตสฺส
ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานิสฺสามาติ.

อถ โข เต ภิกฺขุ หลิทฺทวสเน ปิณฺฑทาย จริตฺวา
ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกกนฺตา, เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมึสฺส;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสึทิสฺส; เอกมนฺตํ
นิสินฺนา ๒๗/๐๕ โข ๖ เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจฺจุ.

“อิธ มยฺ ภนฺเต ปุพฺพพณฺหสมยฺ นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย
 หลิทฺทวสนฺ” ปิณฺทาย ปริสิมฺห. เตสํ โน ภนฺเต อมฺหากํ
 เอตทโหสิ ‘อติปฺปโค โข ตาว หลิทฺทวสนฺ ปิณฺทาย จริตฺ,
 ยนฺนุน มยฺ, เยน อณฺณตติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ อาราโม,
 เตนฺอุปสงฺกเมยฺยามาติ.

อถ โข มยฺ ภนฺเต, เยน อณฺณตติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ
 อาราโม, เตนฺอุปสงฺกมิมฺห; อุปสงฺกมิตฺวา เตหิ อณฺณตติตฺถิเยหิ
 ปริพฺพาชเกหิ สทฺธิ สมฺโมทิมฺห; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ
 วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสิติมฺห; เอกมนฺตํ นิสินฺเน โข อมฺहे
 ภนฺเต เต อณฺณตติตฺถิยา ปริพฺพาชกา เอตทโวจฺ.

‘สมณฺเ อาวุโส โคตโม สาวกานํ เอวํ ฐมฺมํ เทเสติ ‘เอถ
 ตุมฺहे ภิกฺขเว, ปญฺจ นีวรเณ ปหาย เจตโส อุปกฺกิลเส
 ปญฺญาย ทฺวพฺพลีกรเณ เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา
 วิหรต ๔เป๔

กรุณาสหคเตน เจตสา ๔เป๔

มุกฺกิตาสหคเตน เจตสา ๔เป๔

อุปฺเปกฺขาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหรต ตถา
 ทฺวติยํ, ตถา ตติยํ, ตถา จตฺตฺถํ; อิติ อุกฺกมฺโห ติริยํ สพฺพพิ
 สพฺพตฺตตฺตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุปฺเปกฺขาสหคเตน เจตสา วิปฺปเลน
 มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ผริตฺวา วิหรตฺาติ.

มยฺมปิ โข อาวุโส สาวกานํ เอวํ ฐมฺมํ เทเสม ‘เอถ
 ตุมฺहे อาวุโส, ปญฺจ นีวรเณ ปหาย เจตโส อุปกฺกิลเส

ปณณาย ทุพฺพลีकरण เมตตาสหคเตน เจตสา เอกัม ทิสํ ฌริตฺวา
วิหเรถ ๗เปฯ

กรุณาสหคเตน เจตสา ๗เปฯ

มุกฺทิตาสหคเตน เจตสา ๗เปฯ

อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา เอกัม ทิสํ ฌริตฺวา วิหเรถ ตถา
ทฺฐิยํ, ตถา ตฺธิยํ, ตถา จตฺตฺถํ; อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพชิ
สพฺพตฺตตฺตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา วิปฺปฺเลน
มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน ฌริตฺวา วิหเรถาติ.

อิธ โน อาวุโสโก วิเสโส, โก อธิปฺปายโส, กิณฺณานาकरणํ
สมณสฺส วา โคตมสฺส อมฺหากํ วา ยทิทํ ฌมฺมเทสฺสนาย วา
ฌมฺมเทสนํ อนุสาสนิยา วา อนุสาสนนฺติ.

อถ โข มยฺ ภนฺเต เตสํ อณฺเวยตติยิยาํ ปรีพฺพาชกาณํ
ภาสิตํ เหนว อภินฺนุทิมฺห นปฺปฏิกฺโกสิมฺห; อนภินฺนุทิตฺวา
อปฺปฏิกฺโกสิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกมิมฺห 'ภควโต สนฺติเก เอตสฺส
ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานิสฺสามาติ.

“เอวํวาทีโน ภิกฺขเว อณฺเวยตติยิยา ปรีพฺพาชกา เอวมสฺสุ
วณฺเณยา ‘กถํ ภาวิตา ปนฺาวุโส เมตฺตา เจโตวิมฺุตฺติ กิคฺคิกา โหติ
กิมฺปรมา กิมฺผลา กิมฺปริโยसानา. กถํ ภาวิตา ปนฺาวุโส กรุณา
เจโตวิมฺุตฺติ กิคฺคิกา โหติ กิมฺปรมา กิมฺผลา กิมฺปริโยसानา. กถํ
ภาวิตา ปนฺาวุโส มุกฺทิตา เจโตวิมฺุตฺติ กิคฺคิกา โหติ กิมฺปรมา
กิมฺผลา กิมฺปริโยसानา. กถํ ภาวิตา ปนฺาวุโส อุเปกฺขา เจโตวิมฺุตฺติ
กิคฺคิกา โหติ กิมฺปรมา กิมฺผลา กิมฺปริโยसानาติ. เอวํ ปุณฺฺา
ภิกฺขเว ๒๗/๐๕/๒๕๖๑ อณฺเวยตติยิยา ปรีพฺพาชกา น เจว สมฺปายิสฺสนนฺติ,

อุตฺตริณฺจ วิฆาตํ อาปชฺชิสฺสนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ. ยถา ตํ ภิกฺขเว
อวิสยสฺมี. นานนฺตํ ภิกฺขเว ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมารเก
สพฺรหมเก สสฺสมณพฺรหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย, โย อิมสํ
ปญฺหานํ เวยฺยาकरणฺน จิตฺตํ อาราธเยยฺย อณฺมตฺร ตถาคเตน วา
ตถาคตสาวเกน วา อิตฺโต วา ปน สุตฺวา.

กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว เมตฺตา เจโตวิมุตฺติ กิคฺคิกา โหติ
กิมฺปรมา กิมฺผลา กิมฺปริโยसानา. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เมตฺตาสหคตํ
สตีสมฺโพชฌงคํ ภาวเตติ ฯเปฯ เมตฺตาสหคตํ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงคํ
ภาวเตติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ.
โส สเจ อากงฺขติ ‘อปฺปฏฺฐิณฺเณ ปฏฺฐิณฺณสณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ,
ปฏฺฐิณฺณสณฺณิ [๙] ตตฺถ วิหฺรติ. สเจ อากงฺขติ ‘ปฏฺฐิณฺเณ
อปฺปฏฺฐิณฺณสณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ, อปฺปฏฺฐิณฺณสณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ. สเจ
อากงฺขติ ‘อปฺปฏฺฐิณฺเณ จ ปฏฺฐิณฺเณ จ ปฏฺฐิณฺณสณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ,
ปฏฺฐิณฺณสณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ. สเจ อากงฺขติ ‘ปฏฺฐิณฺเณ จ อปฺปฏฺฐิณฺเณ
จ อปฺปฏฺฐิณฺณสณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ, อปฺปฏฺฐิณฺณสณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ สเจ
อากงฺขติ ‘อปฺปฏฺฐิณฺณจ ปฏฺฐิณฺณจ ตทฺถกมฺ อภินิวชฺเชตฺวา อุเปกฺขโก
วิหเรยฺยํ สโต สมฺปชาโนติ, อุเปกฺขโก ตตฺถ วิหฺรติ สโต
สมฺปชาโน. สุกฺมา วา โข ปน วิโมกฺขํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ.
สุภปรมาหํ ภิกฺขเว เมตฺตาเจโตวิมุตฺติ วทามิ. อิทฺ ปญฺณสฺส
ภิกฺขุโน อุตฺตริวิมุตฺติ อปฺปฏฺฐิวิชฺฌโต.

กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว กรุณา เจโตวิมุตฺติ กิคฺคิกา โหติ
กิมฺปรมา กิมฺผลา กิมฺปริโยसानา. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กรุณาสหคตํ

สติสมโพชฌงคัม ภาวะติ ๕เปยฺย กรุณาสหคตัม อุเปกฺขาสมโพชฌงคัม
 ภาวะติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ.
 โส สเจ อากงฺขติ 'อปปปฏิญฺญเล ปฏฺฐิณฺณสณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ,
 ปฏฺฐิณฺณสณฺณิ ตตฺถ วิหริติ ๕เปยฺย สเจ อากงฺขติ 'อปปปฏิญฺณญจ
 ปฏฺฐิณฺณญจ ตทฺภูยํ อภินิวชฺเชตฺวา อุเปกฺขโก วิหเรยฺยํ สโต
 สมปชาโนติ, อุเปกฺขโก ตตฺถ วิหริติ สโต สมปชาโน. สพฺพโส
 วา ปน รูปสณฺณานํ สมติกุกฺกมา ปฏฺฐิมสณฺณานํ อตฺถงฺกมา
 นานตฺตสณฺณานํ อมนสิการา 'อนนฺโต อากาโสติ, อากาसानญฺจายตํ
 อุปสมฺปชฺช วิหริติ. อากาसानญฺจายตํปรมาหํ ภิกฺขเว กรุณา-
 เจโตวิมุตฺติํ วทามิ. อิทฺ ปณฺณสฺส ภิกฺขุโน อุตฺตริวิมุตฺติํ
 อปปปฏิวิชฺฌโต.

กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว มุทิตาเจโตวิมุตฺติ กิเลตฺติกา โหติ
 กิเมปรมา กิเมผลา กิเมปรีโยसानา. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ มุทิตาสหคตัม
 สติสมโพชฌงคัม ภาวะติ ๕เปยฺย มุทิตาสหคตัม อุเปกฺขาสมโพชฌงคัม
 ภาวะติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคฺคปริณามิ.
 โส สเจ อากงฺขติ 'อปปปฏิญฺญเล ปฏฺฐิณฺณสณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ,
 ปฏฺฐิณฺณสณฺณิ ตตฺถ วิหริติ ๕เปยฺย สเจ อากงฺขติ 'อปปปฏิญฺณญจ
 ปฏฺฐิณฺณญจ ตทฺภูยํ อภินิวชฺเชตฺวา อุเปกฺขโก วิหเรยฺยํ สโต
 สมปชาโนติ, อุเปกฺขโก ตตฺถ วิหริติ สโต สมปชาโน. สพฺพโส
 วา ปน อากาसानญฺจายตํ สมติกุกฺกม 'อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ
 วิญฺญาณนฺจายตํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. วิญฺญาณนฺจายตํปรมาหํ
 ภิกฺขเว มุทิตาเจโตวิมุตฺติํ วทามิ. อิทฺ ปณฺณสฺส ภิกฺขุโน อุตฺตริวิมุตฺติํ
 อปปปฏิวิชฺฌโต.

กถิ ภาวิตา จ ภิกขเว อุเปกฺขาเจโตวิมุตติ กิติดิกา
 โหติ กิมฺปรมา กิมฺผลา กิมฺปริโยसानา. อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ
 อุเปกฺขาสหคตํ สติสมฺโพชฌงค์ํ ภาวเตติ ๕เป๕ อุเปกฺขาสหคตํ
 อุเปกฺขาสมฺโพชฌงค์ํ ภาวเตติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
 ไวสสุคคปริณามิ. โส สเจ อากงฺขติ ‘อปฺปปฏิญฺเญ ปปฏิญฺลสณฺณิ
 วิหเรยฺยนติ, ปปฏิญฺลสณฺณิ ตตฺถ วิหริติ. สเจ อากงฺขติ ‘ปปฏิญฺเญ
 อปฺปปฏิญฺลสณฺณิ วิหเรยฺยนติ, อปฺปปฏิญฺลสณฺณิ ตตฺถ วิหริติ. สเจ
 อากงฺขติ ‘อปฺปปฏิญฺเญ จ ปปฏิญฺเญ จ ปปฏิญฺลสณฺณิ วิหเรยฺยนติ,
 ปปฏิญฺลสณฺณิ ตตฺถ วิหริติ. สเจ อากงฺขติ ‘ปปฏิญฺเญ จ อปฺปปฏิญฺเญ
 จ อปฺปปฏิญฺลสณฺณิ วิหเรยฺยนติ, อปฺปปฏิญฺลสณฺณิ ตตฺถ วิหริติ. สเจ
 อากงฺขติ ‘อปฺปปฏิญฺลญฺจ ปปฏิญฺลญฺจ ตทฺทญฺญํ อภินิวัชเชตฺวา อุเปกฺขโก
 วิหเรยฺยํ สโต สมฺปชาโนติ, อุเปกฺขโก ตตฺถ วิหริติ สโต
 สมฺปชาโน. สพฺพโส วา ปน วิญฺญาณญฺจายตนํ สมตฺติกกมฺม
 ‘นตฺถิ กิณฺจิจฺฉิ อากิณฺจญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ.
 อากิณฺจญฺจายตนปรมาหํ ภิกขเว อุเปกฺขาเจโตวิมุตติ วทามิ. อิทฺ
 ปณฺณสฺส ภิกขุโน อุตฺตรวิมุตติ อปฺปปฏิวิชฌโตติ. จตฺตตฺถ.

๕. สการวสุตฺตํ

[๒๓๖] สาวตฺถินิทานํ. อถ โข สการโว* พุราหฺมณเณ,
 เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิ;
 สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีติ, เอกมฺนตํ
 นิสฺสินโน โข สการโว พุราหฺมณเณ ภควนฺตํ เอตทโวจ

^{๑-๑} ฉ., เท., อี. อีเม ปาจา น ทิสฺสนนฺติ, เอมฺปรีป.

นิสสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ. อตฺตตถมฺปิ ตสฺมี
สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปฺรตฺตมฺปิ ๔เป๔
อุภยตถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ,
ทึฆมฺรตฺตํ สขุฌายกตาปี มนฺตา นปฺปฏฺฐิภนฺติ, ปเคว อสขุฌายกตา.

เสยฺยถาปี พุราหฺมณ อุทปตฺโต อคฺคินา สนฺตตฺโต
อุกฺกฏฺฐิจิโต^๑ อฺสฺมาทกฺขาโต,^๒ ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ
ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ นปฺปชานเญย^๓ น ปสฺสเสยฺย. เอวเมว โข
พุราหฺมณ ยสฺมี สมเย พฺยาปาทปริยฺยูจฺจิตฺเตน เจตฺสา วิหฺรติ
พฺยาปาทปฺเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ พฺยาปาทสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ น ปสฺสติ. อตฺตตถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปฺรตฺตมฺปิ ตสฺมี สมเย ๔เป๔ อุภยตถมฺปิ
ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ทึฆมฺรตฺตํ
สขุฌายกตาปี มนฺตา นปฺปฏฺฐิภนฺติ, ปเคว อสขุฌายกตา.

ปฺน จปฺริ พุราหฺมณ ยสฺมี สมเย ถีนมิทฺฐปริยฺยูจฺจิตฺเตน,
เจตฺสา วิหฺรติ ถีนมิทฺฐปฺเรเตน อุปฺปนฺนสฺส จ ถีนมิทฺฐสฺส
นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ. อตฺตตถมฺปิ ตสฺมี
สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปฺรตฺตมฺปิ ๔เป๔
อุภยตถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ,
ทึฆมฺรตฺตํ สขุฌายกตาปี มนฺตา นปฺปฏฺฐิภนฺติ, ปเคว อสขุฌายกตา.

เสยฺยถาปี พุราหฺมณ อุทปตฺโต เสวาลปณฺกปริโยนทฺโธ,
ตตฺถ จกฺขุมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ

นปฺปชาเนยฺย น ปสฺสเสยฺย; เอวเมว โข พุราหฺมณ ยสฺมึ สมเย
 ถีนมิตฺตปริยฺยภูจิตฺเตน เจตฺสา วิหฺรติ ถีนมิตฺตปฺเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส
 จ ถีนมิตฺตสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ.
 อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ,
 ปฺรตฺถมฺปิ ๔เปฯ อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ
 น ปสฺสติ, ทิฆมฺรตฺตํ สขฺขมฺมายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏฺฐิภนฺติ, ปเคว
 อสขฺขมฺมายกตา.

ปฺน จปฺริ พุราหฺมณ ยสฺมึ สมเย อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจ-
 ปริยฺยภูจิตฺเตน, เจตฺสา วิหฺรติ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจปฺเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ
 อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ.
 อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ,
 ปฺรตฺถมฺปิ ๔เปฯ อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ
 น ปสฺสติ, ทิฆมฺรตฺตํ สขฺขมฺมายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏฺฐิภนฺติ, ปเคว
 อสขฺขมฺมายกตา.

เสยฺยถาปิ พุราหฺมณ อุทฺปตฺโต วาเตริโต จลิตฺโต ภงฺโก^{*}
 อุมฺมิชาโต, ตตฺถ จกฺขมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน
 ยถาภูตํ นปฺปชาเนยฺย น ปสฺสเสยฺย; เอวเมว โข พุราหฺมณ ยสฺมึ
 สมเย อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจปริยฺยภูจิตฺเตน เจตฺสา วิหฺรติ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจ-
 ปฺเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ
 นปฺปชานาติ น ปสฺสติ. อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมึ สมเย ยถาภูตํ
 นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปฺรตฺถมฺปิ ๔เปฯ อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมึ
 สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ทิฆมฺรตฺตํ สขฺขมฺมายกตาปิ
 มนฺตา นปฺปฏฺฐิภนฺติ, ปเคว อสขฺขมฺมายกตา.

ปน จปริ พุราหมณ ยสฺมี สมเย วิจิกิจฺจาปริยฺญจิตฺเตน
 เจตสา วิหฺรติ วิจิกิจฺจาปเรเตน, อุปฺปนฺนํ จ วิจิกิจฺจาย
 นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ. อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี
 สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปฺรตฺถมฺปิ ๔เป๔
 อุมายตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ,
 ทิฆมฺรตฺตํ สขฺขมฺมายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏฺฐิภนฺติ, ปเคว อสขฺขมฺมายกตา.

เสยฺยถาปิ พุราหมณ อุทปฺตโต อาวิโล ลุฬิโต กลลฺลิกฺกโต
 อนฺธกาเร นิกฺขิตโต, ตตฺถ จกฺขมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ
 ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ นปฺปชานเญย น ปสฺสเสยฺย; เอวเมว โข
 พุราหมณ ยสฺมี สมเย วิจิกิจฺจาปริยฺญจิตฺเตน, เจตสา วิหฺรติ
 วิจิกิจฺจาปเรเตน อุปฺปนฺนํ จ วิจิกิจฺจาย นิสฺสรณํ ยถาภูตํ
 นปฺปชานาติ น ปสฺสติ. อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
 นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ปฺรตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
 นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, อุมายตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
 นปฺปชานาติ น ปสฺสติ, ทิฆมฺรตฺตํ สขฺขมฺมายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏฺฐิภนฺติ,
 ปเคว อสขฺขมฺมายกตา.

อัย โข พุราหมณ เหตุ อัย ปจฺจโย, เยเนกทา ทิฆมฺรตฺตํ
 สขฺขมฺมายกตาปิ มนฺตา นปฺปฏฺฐิภนฺติ, ปเคว อสขฺขมฺมายกตา.

ยสฺมิญฺจ โข พุราหมณ สมเย น กามราคะปริยฺญจิตฺเตน
 เจตสา วิหฺรติ น กามราคะปเรเตน, อุปฺปนฺนํ จ กามราคะสฺส
 นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ. อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย
 ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, ปฺรตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
 ปชานาติ ปสฺสติ, อุมายตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ
 ปสฺสติ, ทิฆมฺรตฺตํ อสขฺขมฺมายกตาปิ มนฺตา ปฏฺฐิภนฺติ, ปเคว สขฺขมฺมายกตา.

เสยฺยถาปี พุราหฺมณ อุทปตฺโต อสฺสญฺโจ ลาชาเย วา
 หลิตฺทียา วา นีลียา วา มณฺชิฏฺฐาย วา, ตตฺถ จกฺขฺมา ปุริโส
 สกั มฺขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชาเนยฺย ปสฺเสยฺย;
 เอวเมว โข พุราหฺมณ ยสฺมี สมเย น กามราคปริยฺญูจิเตน
 เจตสา วิหริติ น กามราคปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส
 นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ ฯเปฯ

ปฺน จปริ พุราหฺมณ ยสฺมี สมเย น พฺยาปาทปริยฺญูจิเตน
 เจตสา วิหริติ น พฺยาปาทปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ พฺยาปาทสฺส
 นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ. อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย
 ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, ปเรตฺถมฺปิ ฯเปฯ อุภยตฺถมฺปิ ฯเปฯ
 ทิฆมฺรตฺตํ อสชฺฌายกตาปี มนฺตา ปฏฺิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตา.

เสยฺยถาปี พุราหฺมณ อุทปตฺโต น อคฺคิณา สนฺตตฺโต น
 อุกฺกฏฺฐิจิโต น อสฺมาทกชาโต, ตตฺถ จกฺขฺมา ปุริโส สกั
 มฺขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชาเนยฺย ปสฺเสยฺย; เอวเมว
 โข พุราหฺมณ ยสฺมี สมเย น พฺยาปาทปริยฺญูจิเตน เจตสา
 วิหริติ น พฺยาปาทปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ พฺยาปาทสฺส นิสฺสรณํ
 ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ. อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
 ปชานาติ ปสฺสติ, ปเรตฺถมฺปิ ฯเปฯ อุภยตฺถมฺปิ ฯเปฯ ทิฆมฺรตฺตํ
 อสชฺฌายกตาปี มนฺตา ปฏฺิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตา.

ปฺน จปริ พุราหฺมณ ยสฺมี สมเย น ถีนมิทฺฐปริยฺญูจิเตน
 เจตสา วิหริติ น ถีนมิทฺฐปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ ถีนมิทฺฐสฺส
 นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ. อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย
 ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, ปเรตฺถมฺปิ ฯเปฯ อุภยตฺถมฺปิ ฯเปฯ
 ทิฆมฺรตฺตํ อสชฺฌายกตาปี มนฺตา ปฏฺิภนฺติ, ปเคว สชฺฌายกตา.

เสยฺยถาปิ พุราหุมน อุทปตฺโต น เสวาลปนฺนกปริโยนทฺโธ,
 ตตฺถ จกฺขมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ
 ปชาเนยฺย ปสฺสเสยฺย; เอวเมว โข พุราหุมน ยสฺมี สมเย น
 ถีนมิทฺธปริยฺยภูจฺเจเตน เจตสา วิหริติ น ถีนมิทฺธปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ
 ถีนมิทฺธสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ. อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี
 สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, ปเรตฺถมฺปิ ๔เปฯ อุภยตฺถมฺปิ
 ๔เปฯ ทิฆมฺรตฺตํ อสชฺชฌายกตาปิ มนฺตา ปฏฺฏิภานฺติ, ปเคว
 สชฺชฌายกตา.

ปุณ จปริ พุราหุมน ยสฺมี สมเย น อุทฺธจฺจกฺกุกฺกจฺจ-
 ปริยฺยภูจฺเจเตน เจตสา วิหริติ น อุทฺธจฺจกฺกุกฺกจฺจปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ
 อุทฺธจฺจกฺกุกฺกจฺจสฺส นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ. อตฺตตฺถมฺปิ
 ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, ปเรตฺถมฺปิ ๔เปฯ
 อุภยตฺถมฺปิ ๔เปฯ ทิฆมฺรตฺตํ อสชฺชฌายกตาปิ มนฺตา ปฏฺฏิภานฺติ,
 ปเคว สชฺชฌายกตา.

เสยฺยถาปิ พุราหุมน อุทปตฺโต น วาเทริโต น จลิตโต
 น ภงฺโก น อุมิชาโต, ตตฺถ จกฺขมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ
 ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชาเนยฺย ปสฺสเสยฺย; เอวเมว โข
 พุราหุมน ยสฺมี สมเย น อุทฺธจฺจกฺกุกฺกจฺจปริยฺยภูจฺเจเตน เจตสา
 วิหริติ น อุทฺธจฺจกฺกุกฺกจฺจปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ อุทฺธจฺจกฺกุกฺกจฺจสฺส
 นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย
 ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ, ปเรตฺถมฺปิ ๔เปฯ อุภยตฺถมฺปิ ๔เปฯ
 ทิฆมฺรตฺตํ อสชฺชฌายกตาปิ มนฺตา ปฏฺฏิภานฺติ, ปเคว สชฺชฌายกตา.

ปุณ จปรํ พุราหุมน ยสฺมี สมเย น วิจิกิจฺฉาปริยฺญจฺจิเตน
 เจตสา วิหริติ น วิจิกิจฺฉาปเรเตน, อุปปนฺนํ หาย จ วิจิกิจฺฉาย
 นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสตี, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย
 ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสตี, ปรตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ
 ปชานาติ ปสฺสตี, อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ
 ปสฺสตี ฯเปฯ

เสยฺยถาปิ พุราหุมน อุทปตฺโต อจฺเณ วิปฺปสนฺโน อนาวีโล
 อาโลเก นิภฺชิตฺโต, ตตฺถ จกฺขมา ปุริโส สกํ มุขนิมิตฺตํ
 ปจฺจเวกฺขมาโน ยถาภูตํ ปชานเยยฺย ปสฺเสยฺย. เอวเมว โข
 พุราหุมน ยสฺมี สมเย น วิจิกิจฺฉาปริยฺญจฺจิเตน เจตสา วิหริติ น
 วิจิกิจฺฉาปเรเตน, อุปปนฺนํ หาย จ วิจิกิจฺฉาย นิสฺสรณํ ยถาภูตํ
 ปชานาติ ปสฺสตี, อตฺตตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ
 ปสฺสตี, ปรตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสตี,
 อุภยตฺถมฺปิ ตสฺมี สมเย ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสตี, ทิฆมฺรตฺตํ
 อสขฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏฺิภนฺตี, ปเคว สขฺฌายกตา.

อโย โข พุราหุมน เหตุ, อโย ปจฺจโย, เยเนกทา ทิฆมฺรตฺตํ
 อสขฺฌายกตาปิ มนฺตา ปฏฺิภนฺตี, ปเคว สขฺฌายกตา.

สตุตฺติเมปิ พุราหุมน โพชฌงฺกา อนาวรรณา อนีวรณา
 เจตโส อนุปกฺกิลเสสา ภาวิตา พหุสฺสีกตา วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺฉฉิกริยา
 สํวตฺตนฺตี. กตเม สตุต. สติสมฺโพชฌงฺโก โข พุราหุมน อนาวรณเ
 อนีวรณเ เจตโส อนุปกฺกิลโส ภาวิตอ พหุสฺสีกโต วิชฺชาวิมุตฺติ-
 ผลสจฺฉฉิกริยา สํวตฺตตี ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺโก โข พุราหุมน
 อนาวรณเ อนีวรณเ เจตโส อนุปกฺกิลโส ภาวิตอ พหุสฺสีกโต

วิชชาวิมุตติผลสัจฉิกิริยาย สัมมุตตติ. อิมะ โข พุราหมณ สุตต
โพชฌงคา อนาวรรณา อนีวรณา เจตโส ออนุปฏิกิเลสา ภาวิตา
พหุลีกตา วิชชาวิมุตติผลสัจฉิกิริยาย สัมมุตตตติ.

เอวํ วุตเต. สคารโว พุราหมโณ ภควนตํ เอตทโวจ
“อภิกกนตํ โภ โคตม ะเปะ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ
อชชตคเค ปาณูปตํ สรณงคตตติ. ปณจม.

๖. อภยสุตตํ

[๒๓๗] เอวมเม สุตํ. เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ
คิขณภูมฺเ ปพพเต. อถ โข อภโย ราชกุมารโ, เยน ภควา,
เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณตํ นิสิติ,
เอกมณตํ นิสินฺโน โข อภโย ราชกุมารโ ภควนตํ เอตทโวจ

“ปุรโณ ภนฺเต กสฺสโป เอวมาห ‘นตฺถิ เหตุ นตฺถิ
ปจฺจโย อณฺณณาย อทสฺสนาย, อเหตุ อปฺปจฺจโย อณฺณณ
อทสฺสนํ โหติ, นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย ณณาย ทสฺสนาย,
อเหตุ อปฺปจฺจโย ณณํ ทสฺสนํ โหตฺตีติ, อิท ภควา กิมาหติ.

“อตฺถิ ราชกุมาร เหตุ อตฺถิ ปจฺจโย อณฺณณาย
อทสฺสนาย, สเหตุ สปฺปจฺจโย อณฺณณํ อทสฺสนํ โหติ, อตฺถิ
ราชกุมาร เหตุ อตฺถิ ปจฺจโย ณณาย ทสฺสนาย สเหตุ
สปฺปจฺจโย ณณํ ทสฺสนํ โหตฺตีติ.

กตโม [๑] ภนฺเต เหตุ กตโม ปจฺจโย อณฺณณาย
อทสฺสนาย. กถํ สเหตุ สปฺปจฺจโย อณฺณณํ อทสฺสนํ โหตฺตีติ.

“ยสฺมี โข ราชกุมาร สมเย กามราคปริยฺญจิตฺเตน เจตสา
 วิหฺรติ กามราคปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ กามราคสฺส นิสฺสรณํ
 ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ. อยมฺปิ โข ราชกุมาร เหตุ อยมํ
 ปจฺจโย อญฺญาณาย อทสฺสนาย. เอวมฺปิ สเหตุ สปปจฺจโย
 อญฺญาณํ อทสฺสนํ โหติ.

ปุณ จปรํ ราชกุมาร ยสฺมี สมเย พฺยาปาทปริยฺญจิตฺเตน
 เจตสา วิหฺรติ พฺยาปาทปเรเตน, อุปฺปนฺนสฺส จ พฺยาปาทสฺส
 นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น ปสฺสติ. อยมฺปิ โข ราชกุมาร
 เหตุ อยมํ ปจฺจโย อญฺญาณาย อทสฺสนาย. เอวมฺปิ สเหตุ
 สปปจฺจโย อญฺญาณํ อทสฺสนํ โหติ.

ปุณ จปรํ ราชกุมาร ยสฺมี สมเย ถีนมิทฺฐปริยฺญจิตฺเตน
 เจตสา ๔เปฯ

อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจปริยฺญจิตฺเตน เจตสา ๔เปฯ

วิจิกิฉฺชาปริยฺญจิตฺเตน เจตสา วิหฺรติ วิจิกิฉฺชาปเรเตน,
 อุปฺปนฺนนาย จ วิจิกิฉฺชาย นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ น
 ปสฺสติ. อยมฺปิ โข ราชกุมาร เหตุ อยมํ ปจฺจโย อญฺญาณาย
 อทสฺสนาย. เอวมฺปิ สเหตุ สปปจฺจโย อญฺญาณํ อทสฺสนํ
 โหติ.

“โก นามายํ ภนฺเต ฐมฺมปริยาโยติ. “นึวรณา นามเต
 ราชกุมาราคิ. “ตคฺช ภควา นึวรณา, ตคฺช สุตต นึวรณา,
 เอกเมเกนปิ โข ภนฺเต นึวรเณน อภิกฺขโต ยถาภูตํ นปฺปชานเญย
 น ปสฺสเญย, โก ปน วาโท ปญฺจหิ นึวรเณหิ.

กตโม ปน ภนฺเต เหตุ กตโม ปจฺจโย ฅาณาย
ทสฺสนาย, กถํ สเหตุ สปปจฺจโย ฅาณํ ทสฺสนํ โหติติ.

“อิธ ราชกุมาร ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามํ. โส สติสมฺโพชฌงฺกํ
ภาเวติ” เตน จิตฺเตน” ยถาภูตํ ปชานาติ ปสฺสติ. อยมฺปิ โข
ราชกุมาร เหตุ อयํ ปจฺจโย ฅาณาย ทสฺสนาย. เอวมฺปิ สเหตุ
สปปจฺจโย ฅาณํ ทสฺสนํ โหติ.

ปุณ จปรํ ราชกุมาร ภิกฺขุ ฅเปยฺ อนุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกํ
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามํ.
โส อนุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ เตน จิตฺเตน ยถาภูตํ ปชานาติ
ปสฺสติ. อยมฺปิ โข ราชกุมาร เหตุ อयํ ปจฺจโย ฅาณาย
ทสฺสนาย. เอวมฺปิ สเหตุ สปปจฺจโย ฅาณํ ทสฺสนํ โหติติ.

“โก นามายํ ภนฺเต ฅมฺมปริยาโยติ. “โพชฌงฺกา นามเต
ราชกุมาราคิ. “ตคฺช ภควา โพชฌงฺกา, ตคฺช สุคต โพชฌงฺกา,
เอกเมเกนปิ โข ภนฺเต โพชฌงฺเกน สมนฺนาคโต ยถาภูตํ
ปชานเญยฺ ปสฺสเญย, โก ปน วาโท สุตฺตหิ โพชฌงฺเกหิ. โยปิ
เม ภนฺเต คิณฺณกุณฺโณ ปพฺพตํ อาโรหนฺตสฺส กายกิลมโธ จิตฺตกิลมโธ,
โสปิ เม ปฏิปปสฺสทฺโธ, ฅมฺโม จ เม อภิสเมโตติ. จณฺโณ.

ตสฺสอุตฺตทาน^๑

อาหาราปริยายคฺติ^๒

มิตฺต^๓ สการเวน จ

อมโย ปุจฺฉิตโต ปณฺหิ

คิซฺฌณฺณมฺหิ ปพฺพเตติ.

โพชฌงคถึยฺยตสฺส นฺฏกั โพชฌงคณฺฏกั.

๗. อานาปานวคฺโค

๑. อญฺจิกมหปฺผลสุตฺตํ

[๒๓๘] สาวตถิณีทานิ. “อญฺจิกสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา. กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อญฺจิกสญฺญา กถํ พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺจิกสญฺญาสหคตํ สติสมฺโพชฌงฺกํ ภาวเตตี วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสุสคฺคปริณามิ ๕เป๕ อญฺจิกสญฺญาสหคตํ อูปะกฺขาสมฺโพชฌงฺกํ ภาวเตตี วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสุสคฺคปริณามิ. เอวํ ภาวิตา ไช ภิกฺขเว อญฺจิกสญฺญา เอวํ พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสาติ.

อญฺญตรผลสุตฺตํ

สาวตถิณีทานิ. “อญฺจิกสญฺญาย ภิกฺขเว ภาวิตาย พหุลีกตาย ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม อญฺญา, สติ วา อูปาทิสเสเส อนาคามิตา. กถํ ภาวิตาย จ ไช ภิกฺขเว อญฺจิกสญฺญาย กถํ พหุลีกตาย ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม อญฺญา, สติ วา อูปาทิสเสเส อนาคามิตา. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺจิกสญฺญาสหคตํ สติสมฺโพชฌงฺกํ ภาวเตตี ๕เป๕ อูปะกฺขาสมฺโพชฌงฺกํ ภาวเตตี วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสุสคฺคปริณามิ. เอวํ ภาวิตาย ไช ภิกฺขเว อญฺจิกสญฺญาย เอวํ พหุลีกตาย ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม อญฺญา, สติ วา อูปาทิสเสเส อนาคามิตาติ.

มหคฺคสุตฺตํ

สวตฺถิณินฺทนนฺ. “อฏฺฐิณฺณมคฺคา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหโต อตฺถาย สํวตฺตติ. กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อฏฺฐิณฺณมคฺคา กถํ พหุลีกตา มหโต อตฺถาย สํวตฺตติ. อิทฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อฏฺฐิณฺณมคฺคาสหคตํ สติสมฺโพชฌนํ กาวะติ ๕เป๕ อฏฺฐิณฺณมคฺคาสหคตํ อฏฺฐิณฺณมคฺคาสหคตํ กาวะติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ. เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว อฏฺฐิณฺณมคฺคา เอวํ พหุลีกตา มหโต อตฺถาย สํวตฺตติติ.

โยคกฺขเมมฺมสุตฺตํ

สวตฺถิณินฺทนนฺ. “อฏฺฐิณฺณมคฺคา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหโต โยคกฺขเมมฺมา สํวตฺตติ. กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อฏฺฐิณฺณมคฺคา กถํ พหุลีกตา มหโต โยคกฺขเมมฺมา สํวตฺตติ. อิทฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อฏฺฐิณฺณมคฺคาสหคตํ สติสมฺโพชฌนํ กาวะติ ๕เป๕ อฏฺฐิณฺณมคฺคาสหคตํ อฏฺฐิณฺณมคฺคาสหคตํ กาวะติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ. เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว อฏฺฐิณฺณมคฺคา เอวํ พหุลีกตา มหโต โยคกฺขเมมฺมา สํวตฺตติติ.

ถวคฺคสุตฺตํ

สวตฺถิณินฺทนนฺ. อฏฺฐิณฺณมคฺคา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหโต ถวคฺคา สํวตฺตติ. กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อฏฺฐิณฺณมคฺคา กถํ พหุลีกตา มหโต ถวคฺคา สํวตฺตติ. อิทฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อฏฺฐิณฺณมคฺคาสหคตํ สติสมฺโพชฌนํ กาวะติ ๕เป๕ อฏฺฐิณฺณมคฺคาสหคตํ

อุเปกขาสมโพชฌงคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
โวลุสคคปริณามิ. เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว อญฺญิกสญฺญา เอวํ
พหุลีกตา มหโต สํเวคาย สํวตฺตตํ.

ผาสุวิหารสุตฺตํ

สวตฺถนิทานํ. “อญฺญิกสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา
มหโต ผาสุวิหาราย สํวตฺตตํ. กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อญฺญิกสญฺญา
กถํ พหุลีกตา มหโต ผาสุวิหาราย สํวตฺตตํ. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อญฺญิกสญฺญาสหคตํ สติสมโพชฌงคํ ภาเวติ ๔เปยฺย อญฺญิก-
สญฺญาสหคตํ อุเปกขาสมโพชฌงคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ โวลุสคคปริณามิ. เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว อญฺญิก-
สญฺญา เอวํ พหุลีกตา มหโต ผาสุวิหาราย สํวตฺตตํ. ปจฺจมํ.

๒. ปุพฺพกสุตฺตํ

[๒๓๙] ปุพฺพกสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา ๔เปยฺย ทุตฺติยํ.

๓. วินีลกสุตฺตํ

[๒๔๐] วินีลกสญฺญา ภิกฺขเว ๔เปยฺย ตติยํ.

๔. วิจฺฉิทฺทกสุตฺตํ

[๒๔๑] วิจฺฉิทฺทกสญฺญา ภิกฺขเว ๔เปยฺย จตุตฺถํ.

๕. อุทฺธูมาตกสูตร

[๒๔๒] อุทฺธูมาตสณฺหา^๑ ภิกฺขเว ๔เปฯ ปญฺจมํ.

๖. เมตฺตาสุตฺต

[๒๔๓] เมตฺตา ภิกฺขเว ภาวิตา ๔เปฯ. จมฺมจํ.

๗. กรุณาสุตฺต

[๒๔๔] กรุณา ภิกฺขเว ภาวิตา ๔เปฯ สตฺตมํ.

๘. มุทิตาสุตฺต

[๒๔๕] มุทิตา ภิกฺขเว ภาวิตา ๔เปฯ อมฺมจมํ.

๙. อุเปกฺขาสุตฺต

[๒๔๖] อุเปกฺขา ภิกฺขเว ภาวิตา ๔เปฯ นวมํ.

๑๐. อานาปานสูตร

[๒๔๗] อานาปานสฺสติ ภิกฺขเว ภาวิตา ๔เปฯ ทสมํ.

สฺสุตฺตนฺตปิฎกเก สํยุตฺตนิกายสฺส มหาวารวคฺคสังยุตฺตปาถิ.

สตุตโหม อานาปานวคฺโค.

๑๘๔ สุตตนต์ปิฎก สัมมุตตนิกายสส มหาวารวคคสัมมุตตปาติ [๒. โพชฌงค

ตสสุทฺถาทนํ

อฏฺฐิกปฺพทกํ วินีลกํ
เมตฺตทา กรุณา มุทิตา

วิจฺฉิทฺทกํ อุตฺตมาเตน ปณฺจมํ
อุเปกฺขา อานาปาเนน เตน ทสชาติ.

๘. นิโรธวคโค

๑. อสุภสุตฺตํ

[๒๔๘] อสุภสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา ยเปยฺย ปจฺมํ.

๒. มรณสุตฺตํ

[๒๔๙] มรณสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา ยเปยฺย ทฺติยํ.

๓. อาหาเรปฏิกูลสุตฺตํ

[๒๕๐] อาหาเร ปฏิกูลสญฺญา ภิกฺขเว ยเปยฺย ตติยํ.

๔. อนภิริตฺตสุตฺตํ

[๒๕๑] สพฺพโลเก อนภิริตฺตสญฺญา ภิกฺขเว ยเปยฺย จตฺตถํ.

๕. อนิจฺจสุตฺตํ

[๒๕๒] อนิจฺจสญฺญา ภิกฺขเว ยเปยฺย ปณฺจมํ.

๖. ทุกฺขสุตฺตํ

[๒๕๓] อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญา ภิกฺขเว ยเปยฺย ฉฏฺฐํ.

๗. อนตตสุตตํ

[๒๕๔] ทุกุเข อนตตสญญา ภิกขเว ๔เปฯ สตุตมํ.

๘. ปหานสุตตํ

[๒๕๕] ปหานสญญา ภิกขเว ๔เปฯ อฏฺฐมํ.

๙. วิราคสุตตํ

[๒๕๖] วิราคสญญา ภิกขเว ๔เปฯ นวมํ.

๑๐. นิโรธสุตตํ

[๒๕๗] “นิโรธสญญา ภิกขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา. กถํ ภาวิตา จ ภิกขเว นิโรธสญญา กถํ พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา. อิท ภิกขเว ภิกขุ นิโรธสญญาสหคตํ สติสมฺโพชฌงฺคํ ภาวเตติ ๔เปฯ นิโรธสญญา-สหคตํ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺคํ ภาวเตติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสุสคคปริณามิ. เอวํ ภาวิตา โข ภิกขเว นิโรธสญญา เอวํ พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสาติ.

นิโรธสญญาย ภิกขเว ภาวิตาย พหุลีกตายน ทฺวินนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิสเส อนาคามิตา. กถํ ภาวิตาย ภิกขเว นิโรธสญญาย กถํ พหุลีกตายน ทฺวินนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิสเส อนาคามิตา. อิท ภิกขเว ภิกขุ นิโรธสญญาสหคตํ สติสมฺโพชฌงฺคํ ภาวเตติ ๔เปฯ นิโรธ-

สญญาสหคตํ อุเปกฺขาสมฺโพชฌณํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ ไสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ ภาวิตาย โข ภิกฺขเว
นิโรธสญฺญาย เอวํ พหุลีกตาย ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺญตรํ ผลํ
ปาฏิกฺกขํ, ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม อญฺญา, สติ วา อุปาทิสฺเสส อนาคามิตาติ.

นิโรธสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหโต อตฺถาย
สํวตฺตติ, มหโต โยคกฺขเมมาย สํวตฺตติ, มหโต สํเวคาย สํวตฺตติ,
มหโต ฆาสฺสวิหาราย สํวตฺตติ. กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว นิโรธสญฺญา
กถํ พหุลีกตา มหโต อตฺถาย สํวตฺตติ, มหโต โยคกฺขเมมาย
สํวตฺตติ, มหโต สํเวคาย สํวตฺตติ, มหโต ฆาสฺสวิหาราย สํวตฺตติ,
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิโรธสญฺญาสหคตํ สติสมฺโพชฌณํ ภาเวติ
ฯเปฯ นิโรธสญฺญาสหคตํ อุเปกฺขาสมฺโพชฌณํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ ภาวิตา โข
ภิกฺขเว นิโรธสญฺญา เอวํ พหุลีกตา มหโต อตฺถาย สํวตฺตติ,
มหโต โยคกฺขเมมาย สํวตฺตติ, มหโต สํเวคาย สํวตฺตติ, มหโต
ฆาสฺสวิหาราย สํวตฺตติ. ทสมํ.

อฏฺฐโม นิโรธวคโค.

ตสฺสุทฺถาทนํ

อสุภّا^{*} มรณา อาหาเร ปฏิกฺกุลเณ จ สพฺพโลเก
อนิจฺจทุกฺขอนตฺตปหานํ วิรํคํ นิโรธเณ เต ทสาติ.

* น. เท. อ.

พิมพ์ที่ 27/05/2566

อสุภมรณอาหาเร

ปฏิกุลอนภิรเตน

อนิจจทุกขอนตตปหาน

วิราคนิโรธเณ เต ทสาติ.

๕. กงฺคาเปยฺยาลวคฺโค

๑ - ๑๒. กงฺกานทีอาทิสุตฺตํ

[๒๕๘ - ๒๖๙] “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กงฺคา นที ปาจันนินฺหา
ปาจันโปณา ปาจันปพฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตฺต
โพชฌงฺเก ภาเวนฺโต สตฺต โพชฌงฺเก พหุลีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน
โหติ นิพฺพานโปเณ นิพฺพานปพฺพการो. กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สตฺต โพชฌงฺเก ภาเวนฺโต สตฺต โพชฌงฺเก พหุลีกโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปเณ นิพฺพานปพฺพการो. อีธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงฺคํ ภาเวติ ๔เป๔ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺคํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคคปริณามิ. เอว โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตฺต โพชฌงฺเก ภาเวนฺโต สตฺต โพชฌงฺเก
พหุลีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปเณ นิพฺพาน-
ปพฺพการोติ.

(ยาว เอสนา ปาลี วิตุถาเรตพฺพา)

“ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อุทฺธมฺภาคิยานิ สญฺโฆชนานิ. กตมานิ
ปญจ. รูปราโค อรูปราโค มาโน อุทฺธจฺจํ อวิชฺชา. อิมานิ โข
ภิกฺขเว ปญฺจอุทฺธมฺภาคิยานิ สญฺโฆชนานิ. อิมสํ โข ภิกฺขเว
ปญฺจนฺนํ อุทฺธมฺภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ อภิญฺเฌาย ปริญฺเฌาย
ปริกฺขยาย ปหานาย สตฺต โพชฌงฺกา ภาเวตพฺพา. กตเม สตฺต.
อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงฺคํ ภาเวติ ๔เป๔ อุเปกฺขาส-
มฺโพชฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
ไวสฺสคคปริณามิ. อิมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ อุทฺธมฺภาคิยานํ

สณฺโณชนานํ อภินฺณาย ปริณฺณาย ปริกฺขยาเย ปหานาย อิมะ
สตฺต โพชฺฌนฺคา ภาเวตฺตพฺพาติ. ปจฺมํ - ทฺวาทสํ.

นวม คณฺคาเปยฺยาลวคฺโค.

ตสฺสอุทฺทหานํ

จ ปาจฺฉินโต นินฺนา จ นินฺนา จ สมฺมุตฺโต
เทว เต จ ทฺวาทส โหนฺติ วคฺโค เตน ปวฺจจฺจตีติ.

๑๐. อปฺปมาทวคฺโค

๑ - ๑๐. ตถาคตาทิสฺสุตฺตํ

[๒๗๐ - ๒๗๙] “ยาวตา ภิกฺขเว สตฺตา อปาทา” วา
ทฺวิปาทา วา จตฺตูปาทา วา พหุปปาทา วาติ วิตฺถาเรตฺตพฺพํ.
ปจฺมํ - ทสํ.

ทสโม อปฺปมาทวคฺโค.

ตสฺสอุทฺทหานํ

ตถาคตํ ปทํ ญมฺมํ มฺลํ สาเรน^๒ วสฺสิกํ
ราชา จนฺทิม สฺริยา จ^๓ วตฺถเณ ทสํ ปทํ.

(อปฺปมาทวคฺโค^๔ โพชฺฌนคฺสัยตฺตสฺส โพชฺฌนคฺวเสน วิตฺถาเรตฺตพฺพ)

^๑ จ., เท., อ. อปาทา วา ๔ เปย พหุปปาทา

^๒ อ. สาโร จ

^๓ อ. จสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๔ อ. (อปฺปมาทวคฺโค ๔ เปย วิตฺถาเรตฺตพฺพ)

๑๑. ผลกรณียวคฺโค

๑ - ๑๒. พลาทิสุตฺตํ

[๒๘๐ - ๒๘๑] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เยเกจิ ผลกรณียา
กมฺมนฺตา กยิรณฺตีติ วิตุถาเรตพฺพํ. ปจฺมํ - ทฺวาทสํ.

เอกาทสโม ผลกรณียวคฺโค

ตสฺสทฺธานํ

พลํ พิชณฺจ นาโค จ รุกฺขกฺมฺเภณ^๑ สุกฺิยา^๒

อาภาเสน จ เทว เมฆา นาวา อาคนฺตุกา นที.^๓

(ผลกรณียวคฺโค โพชฌงคคัมภีร์ สุตตสส โพชฌงควเสน วิตุถาเรตพฺพ).

๑๒. เอสนาวคฺโค

๑ - ๑๐. เอสนาทิสุตฺตํ

[๒๘๒ - ๓๐๑] “ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว เอสนา. กตมา
ติสฺโส. กาเมสนา ภเวสนา พุรฺหมจฺริเยสนาติ วิตุถาเรตพฺพํ.

เอสนา วิธา อาสโว ภโว จ ทฺกฺขตา ติสฺโส

ขีลํ มลํ จ นีโฆ จ เวทนา ตณฺหาเยน^๔ จาติ

(โพชฌงคคัมภีร์ สุตตสส เอสนาเปยฺยาลํ วิเวกนิสฺสิตโต วิทฺธิ วิตุถาเรตพฺพ).

^๑ ฉ., เท. รุกฺโข

^๓ อ. นที

^๒ อ. สุกฺิยา

^๔ ฉ., เท. ตสฺสเณน อ. ตณฺหาตสฺส เอมฺปรี.

๑๓. โอลิมพิก

๑ - ๕. โอฆาติสฺสุตํ

[๓๐๒ - ๓๑๐] “จตุตถาโรเม ภิกขเว โธมา. กตเม จตุตถาโร.
กาโมโฆ ภโวโฆ ทิฏฐโฆ อวิชโฆติ วิตุฏฐาเรตพุพฺพ.

๑๐. อุทฺธมภาคียสูตร

[๓๑๑] สาวตถีนีทานัน. “ปณฺณิมาณี ภิกฺขเว อุทฺธมฺภาคิยานิ
 สณฺโณชฌานานิ. กตมานิ ปณฺณ. รุปราคโค อรุปราคโค มาโน อุทฺธจฺจ
 อวิชฺชา. อิมานิ ไช ภิกฺขเว ปณฺณอุทฺธมฺภาคิยานิ สณฺโณชฌานานิ.
 อิมेสํ ไช ภิกฺขเว ปณฺณจฺจนํ อุทฺธมฺภาคิยานํ สณฺโณชฌานํ
 อภิญฺเฌาย ปริณฺเฌาย ปริกฺขยาย ปหานาย สตฺต โพชฺฌงฺคา
 ภาเวตพฺพทา. กตเม สตฺต. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฺฌงฺคํ
 ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสุสฺสคฺคปริณามํ
 ๔เปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ รากวินยปริโยสานํ” โทสวินย-
 ปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ อมโตคธํ อมตปฺรายนํ อมตปริโยสานํ
 นิพฺพทานนินฺนํ นิพฺพทานโปณํ นิพฺพทานปพฺพการํ. อิมेสํ ไช ภิกฺขเว
 ปณฺณจฺจนํ อุทฺธมฺภาคิยานํ สณฺโณชฌานํ อภิญฺเฌาย ปริณฺเฌาย
 ปริกฺขยาย ปหานาย อิมเ สตฺต โพชฺฌงฺคา ภาเวตพฺพทาติ. ทสมํ.

เตรตโม โอมวคฺโค.

ตสฺสทฺททานํ

โอโฆ โยโค อุปาทานํ คณฺเฑา อนฺุสเยน จ
กามคฺุณา นีวรณา ขนฺเฑา อุทฺธมฺภาคิยานีติ.

๑๔. ปุณคฺคาเปยฺยาลวคฺโค

๑ - ๑๒. ปุณคฺกานทีอาทิสฺสุด

[๓๑๒ - ๓๒๓] “เสยฺยถาปี คฺงคฺคา นที ปาจันนินฺนา
ปาจันนโปณา ปาจันนปพฺภารฺ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตฺต
โพชฌงฺเค ภาเวนฺโต สตฺต โพชฌงฺเค พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน
โหติ นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฺภารฺ. กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สตฺต โพชฌงฺเค ภาเวนฺโต สตฺต โพชฌงฺเค พหุสฺสีกโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฺภารฺ. อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงฺคํ ภาเวติ ๕เปยฺย อูปะกฺขาสมฺโพชฌงฺคํ ภาเวติ
ราควินยปริโยสํ โทสวินยปริโยสํ โมหวินยปริโยสํ. เอวํ
โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตฺต โพชฌงฺเค ภาเวนฺโต สตฺต โพชฌงฺเค
พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพาน-
ปพฺภารโหติ. (เอวํ รากวินยปริโยสํ ยาว เอสนา ปาลิ
วิตฺถาเรตพฺพา) “ปญฺจิมานิ” ภิกฺขเว อุตฺตมภาคิยานิ สญฺโฆชนานิ.
กตมานิ ปญฺจ. รูปราโค อรูปราโค มาโน อุตฺตจํ อวิชฺชา.
อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ อุตฺตมภาคิยานิ สญฺโฆชนานิ. อิมสฺ
โข ภิกฺขเว ปญฺจหนํ อุตฺตมภากิยานํ สญฺโฆชนานํ อภิญฺญาย
ปริญฺญาย ปรีกฺขาย ปหานาย สตฺต โพชฌงฺคา ภาเวตพฺพา.
กตเม สตฺต. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงฺคํ ภาเวติ ๕เปยฺย
อูปะกฺขาสมฺโพชฌงฺคํ ภาเวติ รากวินยปริโยสํ โทสวินยปริโยสํ
โมหวินยปริโยสํ อิมสฺ โข ภิกฺขเว ปญฺจหนํ อุตฺตมภากิยานํ

๑๙๔ สุตตหนตปิฎกเก สยุตตนิกายสส มหาวารวคคสยุตตปาลี [๒. โพชฌงค

สณโณชนานัน อภินุณาย ปริณุณาย ปริกุณาย ปหานาย อิม
สตุต โพชฌงคา ภาเวตพพาติ.* (ยถา มคคสยุตตัม วิตุถาเรตพพัม
ตถา โพชฌงคสยุตตัม วิตุถาเรตพพัม.)

จุททสโม วคโค.

ตสสุททานัน

จ ปาจันโต นินนา จ นินนา จ สมุททโต
เทว เต จ ทวาทส โหนติ วคโค เตน ปวจุจติ.

(โพชฌงคสยุตตสส คงคาเปยยาลัม ราวเสน วิตุถาเรตพพัม).

๑๕. ปุณอปุปมาทวคโค

[๓๒๔ - ๓๓๓] ตถาคตาทีสุตตัม

ปณณรสโม วคโค.

ตสสุททานัน

ตถาคตัม ปทัม กุณัม มุลล์ สารเณ วสุสิกัม
ราชา จนนทิมสุริยา จ วตุเถเน ทสมัม ปทัม.

(อปุปมาทวคโค ราวเสน วิตุถาเรตพพัม).

๑๖. ปุณฺณผลกรณียวคฺโค

[๓๓๔ - ๓๔๕] ปุณฺณผลาทิสฺสุตฺตํ

“ปณฺณจิมานิ ภิกฺขเว อุทฺธมฺภากิยานิ สณฺโณชฌานิ. กตมานิ
 ปณฺณจ. รูปราโค อรูปโรโค มาโน อุทฺธจจํ อวิชฺชา. อิมานิ โข
 ภิกฺขเว ปณฺณจฺจุทฺธมฺภากิยานิ สณฺโณชฌานิ. อิมสฺส โข ภิกฺขเว
 ปณฺณจณฺห์ อุทฺธมฺภากิยานํ สณฺโณชฌานํ อภิญฺเฌาย ปริณฺเฌาย
 ปริกฺขาย ปหานาย สตฺต โพชฺฌงฺคา ภาเวตพฺพทา. กตเม สตฺต.
 อิทฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ ๔เปฯ อุเปกฺขา-
 สมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกฺขนิสฺสิตํ วิจารณ์สฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
 โวสฺสคฺคปริณามิ. อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปณฺณจณฺห์ อุทฺธมฺภากิยานํ
 สณฺโณชฌานํ อภิญฺเฌาย ปริณฺเฌาย ปริกฺขาย ปหานาย สตฺต
 โพชฺฌงฺคา ภาเวตพฺพทาติ.

โสฬสโม วคฺโค.

ตสฺสอุทฺททานํ

พลํ พิชณฺจ นาโค จ รุกฺขกฺกุเมฌานํ สุกฺกิยา
 อากาเสณ จ เทว เมฆา นาวา อาคณฺตุกา นที.*
 (โพชฺฌงฺคสัณฺฑิตสฺส พลกรณียวคฺโค รากวเสน วิตุถาเรตพฺโพ).

๑๓. ปุณเณสนาวคฺโค

[๓๔๖ - ๓๕๖] ปุณเณสนาทีสุตฺตํ

สตฺตตรสโม ปุณเณสนาวคฺโค.

ตสฺสุทฺตทานํ

เอสนา วิธา อาสโว ภโว จ ทุกฺขตา ติสฺโส
ขีลํ มลํ จ นีโฆ จ เวทนา ตณฺหาเยน จ.

๑๔. ปุณโณฆวคฺโค

[๓๕๗ - ๓๖๖] ปุณโณฆาทีสุตฺตํ

โพชฌนํคัมมุตตสฺส อฏฺฐารสโม เณสนาวคฺโค.

ตสฺสุทฺตทานํ

โอโฆ โยโค อุปาทานํ คนฺธา อนฺุสเยน จ
กามคฺคณา นีวรณา ขนฺธา อุทฺธมฺภาคิยานีติ.

(ราคะวินยปริโยสานโทสวินยปริโยสานโมหวินยปริโยसानวเสน
โณฆวคฺโค วิตุถาเรตพฺโพ).

(ยทปิ มคฺคคัมมุตตํ วิตุถาริตํ* ตทปิ โพชฌนํคัมมุตตํ วิตุถาเรตพฺพ).

โพชฌนํคัมมุตตํ สมตฺตํ.

๓. สติปัญญาอันสัมบูรณ์

๑. อมพปาลิวคโค

๑. อมพปาลิสุตตะ

[๓๖๗] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ
อมพปาลิวนเ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ.
“ภทฺนฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสํ. ภควา เอตทวโจ.

“เอกายนฺวายํ ภิกฺขเว มคฺโค สุตฺตานํ วิสุทฺธิยา
โสภปริเทวานํ สมตฺติกฺกมาย ทุกฺขโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมาย ฌายสฺส
อริคฺมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย. ยทิทํ จตฺตาริ สติปญฺจานา.
กตเม จตฺตาริ.

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปฺปสฺสี วิหริติ อาตapi
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ, เวทนาสุ
เวทนานุปฺปสฺสี วิหริติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสฺสํ, จิตฺเต จิตฺตานุปฺปสฺสี วิหริติ อาตapi สมฺปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ, ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปฺปสฺสี
วิหริติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.

เอกายนฺวายํ ภิกฺขเว มคฺโค สุตฺตานํ วิสุทฺธิยา
โสภปริเทวานํ สมตฺติกฺกมาย ทุกฺขโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมาย ฌายสฺส
อริคฺมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ จตฺตาริ สติปญฺจานาติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ
อภินนฺทฺหติ. ปจฺม.

๒. สติสุตต

[๓๖๘] เอกัง สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ อมฺพปาลิวนเ.
ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภทฺนเตติ เต ภิกฺขุ
ภควโต ปจฺจสฺสอสู. ภควา เอตทโวจ

“สโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิหเรยฺย สมฺปชาโน, อयํ โว
อมฺหากัง อนุสาสนํติ.”

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สโต โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺส, เวทนาสุ ๔เป๔ จิตฺเต ๔เป๔ ฐมฺเมสุ
ฐมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌมาโทมนสฺส. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สโต โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺปชาโน โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อภิกฺกนฺเต ปฏฺฐิกนฺเต สมฺปชานการี โหติ, อาโลกิเต
วิโลกิเต สมฺปชานการี โหติ, สมฺมิณฺชิตे ปสาริตे สมฺปชานการี
โหติ, สงฺฆาปฏิตตจิวรรธารणे สมฺปชานการี โหติ, อสิเต ปิเต
ขายิตे สายิตे สมฺปชานการี โหติ, อจฺจารปสฺสาวกมฺเม
สมฺปชานการี โหติ, คเต จิตे นิสินฺเน สุตฺเต ชาคริตे ภาสิเต
ตฺถนํหิภาเว สมฺปชานการี โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สมฺปชาโน^๑ โหติ. สโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิหเรยฺย สมฺปชาโน, อยํ
โว อมฺหากัง อนุสาสนํติ. ทฺติยํ.

๓. ภิกขุสํยตํ

[๓๖๙] เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ เขตวเน
อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. อถ โข อญฺญตโร ภิกขุ, เยน ภควา,
เตนุปลสงฺกมิ; อุปลสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ,
เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ.

“สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฐมฺมํ เทเสตุ, ยมฺหํ
ภควโต ฐมฺมํ สุตฺวา เอโก วูปกฏฺโจะ อปฺปมตฺโต อาตapi
ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ. ‘เอวเมว ปนิเชกจฺเจ โมขปฺริสา มณฺเวย’
อชฺฉะสนฺติ ฐมฺเม จ ภาสิตะ มเมว อนุพนฺธิตพฺพํ มณฺเวยนฺตฺติ.
‘เทเสตุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฐมฺมํ, เทเสตุ สุตฺโต
สงฺขิตฺเตน ฐมฺมํ, อปฺเปว นามahํ ภควโต ภาสิตสฺส อตฺถํ
อาชาเนยฺย’^๑ อปฺเปว นามahํ ภควโต ภาสิตสฺส ทายาทो
อสุสนฺติ.

“ตสฺมาติห ตฺวํ ภิกขุ อาทิเมว วิโสเชหิ กุสเลสุ ฐมฺเมสุ.
โก จาหิ กุสลานํ ฐมฺมานํ. สึลํ จ สุวิสุทฺธํ, ทิฏฺฐิ จ อชฺชกา.
ยโต โข เต ภิกขุ สึลํ จ สุวิสุทฺธํ ภวิสฺสตี, ทิฏฺฐิ จ อชฺชกา.
ชโต ตฺวํ ภิกขุ สึลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย จตฺตารो สติปฏฺฐาเน
ติวิเชน ภาเวยฺยาสิ.

กตเม จตฺตารो. อิธ ตฺวํ ภิกขุ อชฺฉตฺตํ วา กายะ
กายานุปลสฺสี วิหราหิ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฉาโทมนสฺส, พหิทฺธา วา กายะ กายานุปลสฺสี วิหราหิ
อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฉาโทมนสฺส,

^๑ ฉ., เท., อ. มณฺเวย

^๒ ฉ., เท., อ. ชาเนยฺย

๒๐๐ สุตตนต์ปิฎก สัมมุตตนิคายสฺส มหาวารวคฺคสัมมุตตปาถิ [๓. สติปิฎกาน

อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหราหิ อาตapi สมฺปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ, อชฺฌตฺตํ วา เวทนาสุ
ขเปยฺย พหิทฺธา วา เวทนาสุ ขเปยฺย อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา เวทนาสุ
เวทนานุปสฺสี วิหราหิ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ, อชฺฌตฺตํ วา จิตฺเต. พหิทฺธา วา จิตฺเต.
อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหราหิ อาตapi สมฺปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ, อชฺฌตฺตํ วา ฌมฺเมสุ.
พหิทฺธา วา ฌมฺเมสุ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี
วิหราหิ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ.

ยโต โข ตวํ ภิกฺขุ สึลํ นิสฺสาย สึเล ปตฺติฏฺฐาย อิมะ
จตฺตาริ สติปิฎกานเ เอวํ ติวิเชน ภาเวสฺสสสิ. ตโต ตฺวํ ภาิกฺขุ
ยา รตฺติ วา ทิวสเ วา อาคมิสฺสติ, วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา
กุสเลสุ ฌมฺเมสุ โน ปริหานีติ.

อถ โข สเ ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺหิตฺวา
อนฺุโมทิตฺวา อฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
ปฏฺกามิ. อถ โข สเ ภิกฺขุ เอโก วูปกฏฺโจ อปฺปมตฺโต อาตapi
ปหิตตฺโต วิหรนฺโต น จิสฺเสว, ยสฺสสตฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทณฺตฺตรํ พุรหฺมจริยปริโยสานํ
ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริติ “ขีณฯ
ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตayaติ
อพฺภายฺยาสิ. อณฺฺยตโร จ ปน สเ ภิกฺขุ อรหฺตํ อโหสีติ. ตตฺติยํ.

๔. สาลสุตํ

[๓๗๐] เอกํ สมํ ภควา โสเลสุ วิหติ โสลายํ^๑
พราหมณคาเม. ตตร ไช ภควา ภิกขุ อามนเตสิ ๗เป๗
เอตทวโจ

“เย เต ภิกขเว ภิกขุ นวา อจิปพชิตา อรณาคตา
อิมํ รมวินยํ, เต ว^๒ ภิกขเว ภิกขุ จตุนํ สติปฏจानนํ
ภาวนาย สมหเปตพพา นิเวเสตพพา ปติฏจาเปตพพา. กตเมสํ
จตุนํ.

เอถ ตุมहे อาวุโส กาเย กายานุสสินโน วิหต อาตปิโน
สมปชานา เอโกทิกฏตา วิปสนนจิตตา สมหิตา เอกคจิตตา
กายสส ยถาฏฏํ ฌาณาย. เวทนาสุ เวทนานุสสินโน วิหต
อาตปิโน สมปชานา เอโกทิกฏตา วิปสนนจิตตา สมหิตา
เอกคจิตตา เวทนานํ ยถาฏฏํ ฌาณาย. จิตเต จิตตานุสสินโน
วิหต อาตปิโน สมปชานา เอโกทิกฏตา วิปสนนจิตตา สมหิตา
เอกคจิตตา จิตตสส ยถาฏฏํ ฌาณาย. รมเมสุ รมมานุสสินโน
วิหต อาตปิโน สมปชานา เอโกทิกฏตา วิปสนนจิตตา สมหิตา
เอกคจิตตา รมมานํ ยถาฏฏํ ฌาณาย.

เยปี เต ภิกขเว ภิกขุ เสกขา อปตตมานสา อนุตตรํ
โยคกเขมํ ปตถยมานา วิหรนติ, เตปี กาเย กายานุสสินโน
วิหรนติ อาตปิโน สมปชานา เอโกทิกฏตา วิปสนนจิตตา สมหิตา
เอกคจิตตา กายสส ปริณาย. เวทนาสุ เวทนานุสสินโน วิหรนติ
อาตปิโน สมปชานา เอโกทิกฏตา วิปสนนจิตตา สมหิตา

หมต ๒๕ 27/05/2566

^๑ น., เท. สาลาย อ. สาลาย

^๒ อ., เว. เอวมุปริปี.

เอกคฺคจิตฺตา เวทนํ ปรินฺณาย. จิตฺเต จิตฺตานุปฺสฺสีโน วิหรนฺติ
อาตปฺปิโน สมฺปชานา เอโกทิกฺกตา วิปฺปสฺสนนจิตฺตา สมาหิตา
เอกคฺคจิตฺตา จิตฺตสฺส ปรินฺณาย. ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปฺสฺสีโน วิหรนฺติ
อาตปฺปิโน สมฺปชานา เอโกทิกฺกตา วิปฺปสฺสนนจิตฺตา สมาหิตา
เอกคฺคจิตฺตา ฐมฺมานํ ปรินฺณาย.

เยปิ เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหฺนโต ชีณาสวา วุสิตวฺนฺโต
กตกรณียา โอหิตภารา อนุปฺปตฺตสทฺตธา ปริกฺชีณภวสญฺโฆชนา
สมฺมทญฺญาวิมุตฺตา เตปิ กาเย กายานุปฺสฺสีโน วิหรนฺติ อาตปฺปิโน
สมฺปชานา เอโกทิกฺกตา วิปฺปสฺสนนจิตฺตา สมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา
กาเยน วิสํยฺตฺตา. เวทนาสุ เวทนานุปฺสฺสีโน วิหรนฺติ อาตปฺปิโน
สมฺปชานา เอโกทิกฺกตา วิปฺปสฺสนนจิตฺตา สมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา
เวทนาหิ วิสํยฺตฺตา. จิตฺเต จิตฺตานุปฺสฺสีโน วิหรนฺติ อาตปฺปิโน
สมฺปชานา เอโกทิกฺกตา วิปฺปสฺสนนจิตฺตา สมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา
จิตฺเตน วิสํยฺตฺตา. ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปฺสฺสีโน วิหรนฺติ อาตปฺปิโน
สมฺปชานา เอโกทิกฺกตา วิปฺปสฺสนนจิตฺตา สมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา
ฐมฺเมหิ วิสํยฺตฺตา.

เยปิ เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ นวา อจิริปพฺพชิตา อธฺนาคตา
อิมํ ฐมฺมวินยํ, เต โว ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมํสํ จตฺตุนํ สติปิฎกานํ
ภาวนาย สมฺมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพาติ. จตฺตํ.

๕. อกุสสราสีสุตฺตํ

[๓๗๑] สาวตฺถิณิทานํ. ตตฺร โข ภควา ๕เปฯ เอตทโวจ “อกุสสราสีติ” ภิภฺขเว วทมาโน ปญฺจ นีวรณฺ สมฺมา วทมาโน วเทยฺย. เกวลโ หายํ ภิภฺขเว อกุสสราสี ยทิทํ ปญฺจ นีวรณฺ. กตเม ปญฺจ. กามจฺจนฺทนีวรณํ พฺยาปาทนีวรณํ ถีนมิตฺตนีวรณํ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจนีวรณํ วิจิกิจฺจานีวรณํ. ‘อกุสสราสีติ ภิภฺขเว วทมาโน อิมเ ปญฺจ นีวรณฺ สมฺมา วทมาโน วเทยฺย. เกวลโ หายํ ภิภฺขเว อกุสสราสี ยทิทํ ปญฺจ นีวรณฺ.

‘กุสสราสีติ ภิภฺขเว วทมาโน จตฺตารโ สติปฏฺจาเน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย. เกวลโ หายํ ภิภฺขเว กุสสราสี ยทิทํ จตฺตารโ สติปฏฺจานา. กตเม จตฺตารโ. อิท ภิภฺขเว ภิภฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. เวทนาสุ ๕เปฯ จิตฺเต ๕เปฯ ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. ‘กุสสราสีติ ภิภฺขเว วทมาโน อิมเ จตฺตารโ สติปฏฺจาเน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย. เกวลโ หายํ ภิภฺขเว กุสสราสี ยทิทํ จตฺตารโ สติปฏฺจานาติ. ปญฺจมํ.

๖. สกุนคฺขิมิสุตฺตํ

[๓๗๒] “ภูตปุพฺพํ ภิภฺขเว สกุนคฺขิมิ” ลาปี สกุนฺ สหสา อชฺฌมฺปตฺตา อคฺคเหสิ. อถ โข ภิภฺขเว ลาปี สกุนฺ สกุนคฺขิมิยา หริยมาโน เอวํ ปรีเทเวสิ” ‘มยเมวมฺห อลภฺชิกา, มยํ อปฺปปฺปญฺณา,

หมดอายุ 27/05/2566

เย มยฺ อโคจเร จริมฺห ปรวิสเย. สจฺชช^๑ มยฺ โคจเร จเรยฺยาม
สเก เปตฺติเก วิสเย, น มุยาโย สกฺกณฺคฺมฺ อลฺลํ อภวิสฺส ยทฺธิทํ
ยฺทฺธชฺยาติ, 'โก ปน เต ลาป โคจโร สโก เปตฺติโก วิสโยติ.
'ยทฺธิทํ นงฺคลกฺกฏจกรณํ เลทฺทฺทฺฏจกฺกณนฺติ. อถ โข ภิกฺขเว สกฺกณฺคฺมฺ
สเก พลลฺลํ อปตฺถทฺธา สเก พลลฺลํ อวาทมานา^๒ ลาปํ สกฺกณฺ
ปมฺมุจฺจิ คจฺจน โข ตวํ ลาป, ตตฺตปฺปิ เม คนฺตวํ น โมกฺขสฺสีติ.

อถ โข ภิกฺขเว ลาโป สกฺกณฺ โน นงฺคลกฺกฏจกรณํ เลทฺทฺทฺฏจกฺกณ
คนฺตวํ มหนฺตํ เลทฺทฺทํ อภิสฺสทฺวา สกฺกณฺคฺมฺ วทมานโน อมฺมจาสิ
'เอหิ โขทานิ เม สกฺกณฺคฺมฺ, เอหิ โขทานิ เม สกฺกณฺคฺมฺติ. อถ
โข สกฺกณฺคฺมฺ ภิกฺขเว สกฺกณฺคฺมฺ สเก พลลฺลํ อปตฺถทฺธา สเก พลลฺลํ
อวาทมานา อุกฺโก ปกฺกเข สนฺธชฺยา^๓ ลาปํ สกฺกณฺ สหสา อชฺฌมฺปตฺตา.
ยทา โข ภิกฺขเว อมฺมจาสิ ลาโป สกฺกณฺ 'พฺพํ อากตา^๔ โข
มุยาโย สกฺกณฺคฺมฺติ อถสฺเสว^๕ เลทฺทฺทฺฏสฺส อนฺตรํ ปจฺจุปาที. อถ โข
ภิกฺขเว สกฺกณฺคฺมฺ ตตฺถเถว อรํ ปจฺจุจตาเพสิ. เอวเมวเหตํ^๖ ภิกฺขเว
โหติ โย อโคจเร จรติ ปรวิสเย.

ตสฺมาตีห ภิกฺขเว มา อโคจเร จริตฺถ ปรวิสเย, อโคจเร
ภิกฺขเว จรตํ ปรวิสเย ลจฺจนฺติ มาโร โอตารํ, ลจฺจนฺติ มาโร
อารมฺมณํ. โก จ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อโคจโร ปรวิสโย. ยทฺธิทํ
ปญฺจ กามคฺคณา. กตเม ปญฺจ. จกฺขุวิญญฺเอยยา รูปา อิมฺมจ
กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามฺปสณฺหิตา รชนียา โสตฺตวิญญฺเอยยา
สทฺฐา ๔เปยฺ ฌานวิญญฺเอยยา คนฺธา ๔เปยฺ ชิวฺหาวิญญฺเอยยา รสา

^๑ ฉ., เท., อ. สจฺชช

^๒ ฉ., เท., อ. สนฺนยฺห

^๓ ฉ., เท., อ. อถ คสฺเสว

^๔ ฉ., เท., อ. อวาทมานา, เอวมฺปรีป.

^๕ ฉ., เท. อากโต

^๖ ฉ., เท., อ. เอวํ หิ ตํ.

๕เปฯ กายวิญญเญยยา โผฏฺฐพฺพา อิกฺขา กนฺตา มนาปา ปิยรฺูปา
กามฺปสณฺหิตา รชณียา. อัยฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อโคจโร ปรวิสโย.

โคจเร ภิกฺขเว จรตฺ สเก เปตฺติเก วิสเย, โคจเร ภิกฺขเว
จรตฺ สเก เปตฺติเก วิสเย, น ลจฺจติ มาโร โอตารํ น ลจฺจติ
มาโร อารมฺมณํ. โก จ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน โคจโร สโก เปตฺติโก
วิสโย. ยทฺทํ จตฺตารอฺ สติปฏฺจานา. กตเม จตฺตโร. อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ กายเ กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ ๕เปฯ จิตฺเต ๕เปฯ
ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. อัยฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน โคจโร สโก
เปตฺติโก วิสโยติ. ฉนฺนํ.

๗. มกฺกฏสฺสุตตัม

[๓๗/๓] “อตุถิ ภิกฺขเว ‘หิมวโต ปพฺพตราชสฺส ทฺคฺคา
วิสมา เทสา, ยตฺถ เนว มกฺกฏานํ จาริ น มนุสฺसानํ. อตุถิ
ภิกฺขเว หิมวโต ปพฺพตราชสฺส ทฺคฺคา วิสมา เทสา, ยตฺถ
มกฺกฏานนฺทฺธิ โข จาริ น มนุสฺसानํ. อตุถิ ภิกฺขเว หิมวโต
ปพฺพตราชสฺส สมา ภูมิกาคา รณณียา, ยตฺถ มกฺกฏานนฺทฺจเว
จาริ มนุสฺसानํ จ. ตตฺร โข ภิกฺขเว ลุทฺธา มกฺกฏวீถิสฺสุ เลป
โอทฺทเนนฺติ มกฺกฏานํ พาชนาย.

ตตฺร ภิกฺขเว เย เต มกฺกฏา อพาลชาตีกา อโลลชาตีกา,
เต ตํ เลปํ ทิสฺวา อารกา ปรวชฺเชนฺติ. โย ปน โส โหติ
มกฺกฏ ๒๗/๐๕ พาลชาติโก โลลชาติโก, โส ตํ เลปํ อุปสงฺกมิตฺวา

หตฺเถน คณฺหาติ, โส ตตฺถ พชฺฌติ. ‘หตฺถํ โมเจสฺสามีติ ทฺวติเยน
 หตฺเถน คณฺหาติ, โส ตตฺถ พชฺฌติ. ‘อุโม หตฺเถ โมเจสฺสามิ
 ปาเทน คณฺหาติ, โส ตตฺถ พชฺฌติ. ‘อุโม หตฺเถ โมเจสฺสามิ
 ปาทำ จาติ ทฺวติเยน ปาเทน คณฺหาติ, โส ตตฺถ พชฺฌติ. ‘อุโม
 หตฺเถ โมเจสฺสามิ ปาเท จาติ ตฺถเนน คณฺหาติ, โส ตตฺถ
 พชฺฌติ. เอวํ หิ โส ภิกฺขเว มกฺกโม ปณฺโณจฺจทฺธิโต ญํ เสติ
 อนนฺยํ อาปนฺโน, พฺยสนฺนํ อาปนฺโน, ยถา กามกรณียํ ลุทฺทสฺส.
 ตเมนํ ภิกฺขเว ลุทฺโท วิชฺฌิตฺวา ตสฺมีเยว มกฺกมํ อุตฺตริตฺวา
 อวิสฺสชฺเชตฺวา येन กามํ ปกฺกมติ. เอวํ เหนํ ภิกฺขเว โหติ โย
 อโคจเร จรติ ปรวิสเย.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว มา อโคจเร จริตฺถ ปรวิสเย. อโคจเร
 ภิกฺขเว จรตํ ปรวิสเย, ลจฺจติ มาโร โอตารํ, ลจฺจติ มาโร
 อารมฺมณํ. โก จ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อโคจโร ปรวิสโย. ยทฺธิทํ
 ปณฺจ กามคฺคณา. กตเม ปณฺจ. จกฺขุวิญฺญเยยฺยา รฺฐา อิกฺขจฺา
 กนฺตา มนาปา ปิยรฺฐา กามฺปสณฺหิตา รชนียา โสตวิญฺญเยยฺยา
 สทฺฐา ๔เปยฺ ฌานวิญฺญเยยฺยา คณฺธา ๔เปยฺ ชิวฺหาวิญฺญเยยฺยา รสา
 ๔เปยฺ กายวิญฺญเยยฺยา โผฏฺฐพฺพา อิกฺขจฺา กนฺตา มนาปา ปิยรฺฐา
 กามฺปสณฺหิตา รชนียา. อยํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อโคจโร ปรวิสโย.

โคจเร ภิกฺขเว จรตฺถ สเก เปตฺติเก วิสเย. โคจเร ภิกฺขเว
 จรตํ สเก เปตฺติเก วิสเย, น ลจฺจติ มาโร โอตารํ, น ลจฺจติ
 มาโร อารมฺมณํ. โก จ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน โคจโร สโก เปตฺติโก
 วิสโย. ยทฺธิทํ จตฺตารํ สติปิฎกานา. กตเม จตฺตารํ. อิทฺ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ กาเย กายานุสฺสี วิหริติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา
 วิเนยฺย โสเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ ๔เปยฺ จิตฺเต ๔เปยฺ

ธมเมสุ ธมมานุปสฺสี วิหริตี อาตปปี สมปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลกํ อภิชฌมาโทมนสฺสํ. อโย ภิกฺขเว ภิกฺขุโน โคจโร สโก
เปตฺติโก วิสโยติ.

๘. สุตตํ

[๓๗๔] “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว พาลो อพฺยตฺโต อกุสโล
สุโท ราชานํ วา ราชมหามตฺตํ^๑ วา นานจฺเจยฺหิ^๒ สฺสเปหิ
ปจฺจุปฺภุจฺจิตฺโต อสฺส อมฺพิลฺลคฺเคหิปี ติตฺตกคฺเคหิปี กมฺมกคฺเคหิปี
มตฺตรคฺเคหิปี ขาริเกหิปี อขาริเกหิปี โลณิกะหิปี อโลณิกะหิปี.

สโฆ โส ภิกฺขเว พาลो อพฺยตฺโต อกุสโล สุโท สกสฺส
ภตฺตนิมิตฺตํ^๓ น อุกฺคณฺหาตี ‘อิทํ วา เม อชฺช ภตฺตสฺสเปยฺยํ
รฺจุจฺจติ, อิมสฺส วา อภิหริตี, อิมสฺส วา พหุํ คณฺหาตี, อิมสฺส วา
วณฺณํ ภาสตี, อมฺพิลฺลคฺคํ วา เม อชฺช ภตฺตสฺสเปยฺยํ รฺจุจฺจติ,
อมฺพิลฺลคฺคสฺส วา อภิหริตี. อมฺพิลฺลคฺคสฺส วา พหุํ คณฺหาตี,
อมฺพิลฺลคฺคสฺส วา วณฺณํ ภาสตี. ติตฺตกคฺคํ วา เม อชฺช ๔เปย
กมฺมกคฺคํ วา เม อชฺช ๔เปย มตฺตรคฺคํ วา เม อชฺช ๔เปย ขาริกํ
วา เม อชฺช ๔เปย อขาริกํ วา เม อชฺช ๔เปย โลณิกํ วา
เม อชฺช. อโลณิกํ วา เม อชฺช ภตฺตสฺสเปยฺยํ รฺจุจฺจติ,
อโลณิกสฺส วา ‘อภิหริตี, อโลณิกสฺส วา พหุํ คณฺหาตี,
อโลณิกสฺส วา วณฺณํ ภาสตีติ.

สโฆ โส ภิกฺขเว พาลो อพฺยตฺโต อกุสโล สุโท น เจว
ลาภี โหติ อจฺฉาทนสฺส, น ลาภี เวตฺตนสฺส, น ลาภี

อภิหารานํ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตถา หิ โส ภิกฺขเว พาลो อพฺยตฺโต
อกุสโล สฺสูโท สกสฺส ภาตฺตนิมิตฺตํ น อุกฺคณฺหาติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว อิธกจฺโจ พาลो อพฺยตฺโต อกุสโล
ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. ตสฺส กาเย กายานุปสฺสีโน
วิหโรติ จิตฺตํ น สมาธิยติ, อุปฺกุกิเลสา น ปหฺยิณฺติ, โส ตํ
นิมิตฺตํ น อุกฺคณฺหาติ. เวทนาสุ ๔เปยฺ จิตฺเต ๔เปยฺ ฅมฺเมสุ
ฅมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. ตสฺส ฅมฺเมสุ ฅมฺมานุปสฺสีโน วิหโรติ จิตฺตํ น
สมาธิยติ, อุปฺกุกิเลสา น ปหฺยิณฺติ, โส ตํ นิมิตฺตํ น อุกฺคณฺหาติ.

สโห โส ภิกฺขเว พาลो อพฺยตฺโต อกุสโล ภิกฺขุ น เจว
ลาภี โหติ ทิฏฺฐเจว ฅมฺเม สุขวิหารานํ, น ลาภี สติสมฺปชฃณฺณสฺส.
ตํ กิสฺส เหตุ. ตถา หิ โส ภิกฺขเว พาลो อพฺยตฺโต อกุสโล
ภิกฺขุ สกสฺส จิตฺตสฺส นิมิตฺตํ น อุกฺคณฺหาติ.

เสยฺยถapi ภิกฺขเว ปณฺหิโต พยฺตฺโต กุสโล สฺสูโท
ราชานํ วา ราชมฺหามตฺตํ* วา นานจฺจเยหิ สฺสูเปหิ ปจฺจุปฺภุจฺจิโต
อสฺส อมฺพิลคฺเคหิปี ติตฺตกคฺเคหิปี กฏฺฐกคฺเคหิปี มฐฺรคคฺเคหิปี
ขาริเกหิปี อขาริเกหิปี โลณิเกหิปี อโลณิเกหิปี.

สโห โส ภิกฺขเว ปณฺหิโต พยฺตฺโต กุสโล สฺสูโท สกสฺส
ภาตฺตนิมิตฺตํ อุกฺคณฺหาติ “อิทํ วา เม อชฺช ภาตฺตสฺสุเปยฺยํ รุจฺจติ,
อิมสฺส วา อภิหริติ, อิมสฺส วา พหุํ คณฺหาติ, อิมสฺส วา วณฺณ
ภาสติ, อมฺพิลคคํ วา เม อชฺช ภาตฺตสฺสุเปยฺยํ รุจฺจติ, อมฺพิลคคสฺส วา

อภิหริติ, อมพิลคคสฺส วา พหุ คณหาติ, อมพิลคคสฺส วา
วณฺณํ ภาสตี. ติตฺตกคฺคํ วา เม อชฺช. กฏฺกคฺคํ วา เม อชฺช.
มชฺชรคฺคํ วา เม อชฺช. ขาริกํ วา เม อชฺช. อขาริกํ วา เม
อชฺช. โลณิกํ วา เม อชฺช. อโลณิกํ วา เม อชฺช
ภตฺตสฺสเปยฺยํ รุจฺจตี. อโลณิกสฺส วา อภิหริติ, อโลณิกสฺส วา
พหุ คณหาติ. อโลณิกสฺส วา วณฺณํ ภาสตีติ.

สโข สโ ภิกฺขเว ปณฺหิโต พฺยตฺโต กุสโล สฺสโท ลากิ
เจว โหติ อจฺฉาทนสฺส, ลากิ เวตฺตนสฺส, ลากิ อภิหารานํ. ตํ
กิสฺส เหตุ, ตถา हि สโ ภิกฺขเว ปณฺหิโต พฺยตฺโต กุสโล สฺสโท
สกสฺส ภตฺตนิมิตฺตํ อุกฺคณฺหาติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อิชฺเชกฺโข
ปณฺหิโต พฺยตฺโต กุสโล ภิกฺขุ กายเ กายานุปสฺสี วิหริติ
อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขฺฉาโทมนสฺสํ, ตสฺส
กายเ กายานุปสฺสีโน วิหโรติ จิตฺตํ สมာธิติ, อุปกฺกิลฺสา
ปหฺยิณฺติ สโ ตํ นิมิตฺตํ อุกฺคณฺหาติ. เวทนาสุ เวทนาณฺูปสฺสี
วิหริติ ๔เปยฺ จิตฺเต จิตฺตานฺูปสฺสี วิหริติ ๔เปยฺ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานฺูปสฺสี
วิหริติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขฺฉาโทมนสฺสํ.
ตสฺส ฌมฺเมสุ ฌมฺมานฺูปสฺสีโน วิหโรติ จิตฺตํ สมာธิติ, อุปกฺกิลฺสา
ปหฺยิณฺติ, สโ ตํ นิมิตฺตํ อุกฺคณฺหาติ.

สโข สโ ภิกฺขเว ปณฺหิโต พฺยตฺโต กุสโล ภิกฺขุ ลากิ
เจว โหติ ทิฏฺฐาจร ฌมฺเม สุขวิหารานํ, ลากิ [*] สติสมฺปชจณฺส.
ตํ กิสฺส เหตุ. ตถา हि สโ ภิกฺขเว ปณฺหิโต พฺยตฺโต กุสโล
ภิกฺขุ สกสฺส จิตฺตสฺส นิมิตฺตํ อุกฺคณฺหาตีติ. อญฺจมํ.

๕. กิถานสุตต์

[๓๗๕] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ
 เวลฺลวคามเก^๑ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “เอถ ตุมฺहे
 ภิกฺขเว สมนฺตา เวสาลิยา ยถามิตฺตํ ยถาสนฺทิฏฺฐจํ ยถาสมฺภตฺตํ
 วสฺสํ อุเปถ, อีริเวหํ เวลฺลวคามเก วสฺสํ อุปคจฺฉามิตี. “เอวมภนฺเตติ
 โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปฏิสสฺสุตฺวา สมนฺตา เวสาลิยา ยถามิตฺตํ
 ยถาสนฺทิฏฺฐจํ ยถาสมฺภตฺตํ วสฺสํ อุปคจฺฉุ.

ภควา ปน ตตฺถเวย เวลฺลวคามเก วสฺสํ อุปคจฺฉิ.

อถ โข ภควโต วสฺสูปคตสฺส ขโร อาพาโห อุปฺปชฺชติ,^๒
 พาพฺพา เวทนา วตฺตนฺติ มรณฺนตฺติกา. ตตฺร สฺสํ ภควา สโต
 สมฺปชาโน อริวาสติ^๓ อวิหณฺณมาโน. อถ โข ภควโต เอตทโหสิ
 “น โข ปน^๔ เมตมฺปิฏฺฐูป, โยหมนามนฺเตตฺวา อุปฺปจฺจาเก
 อนปฺโลเกตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ ปรีนิพฺพาเยยฺย, ยนฺนุนาหํ อิมํ อาพาธํ
 วิริเยน ปฏิปฺปณฺนามेतฺวา ซีวิตสงฺขารํ อธิฏฺฐาย วิหเรยฺยนฺติ. อถ
 โข ภควา ตํ อาพาธํ วิริเยน ปฏิปฺปณฺนามेतฺวา ซีวิตสงฺขารํ
 อธิฏฺฐาย วิหาสิ. [๕]

อถ โข ภควา คิลานา วุฏฺฐิโต อจิรวุฏฺฐิโต เคลณฺณา
 [๖] วิหารปจฺฉายายํ ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิทิ.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสิทิ, เอกมฺนตํ

^๑ ฉ., เท. เวฬุคามเก อ. เพลวคามเก

^๒ ฉ., เท., อ. อุปฺปชฺชติ

^๓ ฉ., เท., อ. อริวาสติ

^๔ ฉ., เท. ปนสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๕ หมายเหตุ 27/05/2566

^๕ ฉ., เท. อถ โข ภควโต โส อาพาโห ปฏิปฺปสฺสมภิ

^๖ ฉ., เท., อ. วิหารา นิภขมิตฺวา วิหารปจฺฉายายํ

นิสินโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทวโจ [*] ทิฏฺฐิ
ภนฺเต ภควโต ขมนีโย, ทิฏฺฐิ ภนฺเต ภควโต ยาปนีโย, อปิ เม
ภนฺเต มธุรกาโต วีย กาโย, ทิสापิ เม น ปกฺขายนฺติ,
ธมฺมาปิ มํ นปฺปฏฺฐิภนฺติ ภควโต เคลณฺเณน, อปิจ เม ภนฺเต
อโหสิ กาจิเทว อสฺสาสมตฺตา, น ตาว ภควา ปริพฺพายิสฺสติ, น
ตาว" ภควา ภิกฺขุสงฺฆํ อารพฺภ กิณฺจิทเว อุทาทเรตฺติ.

"กึ ปนทานิ อานนฺท ภิกฺขุสงฺฆโม มยิ ปจฺจาสีสฺติ,"
เทสิโต อานนฺท มยา ธมฺโม อนนฺตรํ อพาหิรํ กริตฺวา. นตฺถานนฺท
ตถาคตสฺส ธมฺเมสุ อัจฉริยมฺภูจิ. ยนฺนฺนฺนฺนฺนฺท เอวมสฺส 'อหํ
ภิกฺขุสงฺฆํ' ปริหริสฺสามีติ วา 'มมฺพุเทสิโก ภิกฺขุสงฺฆโมติ วา. โส
นฺนฺนฺนฺนฺท ภิกฺขุสงฺฆํ อารพฺภ กิณฺจิทเว อุทาทเรยฺย. ตถาคตสฺส
โข อานนฺท น เอวํ โหติ 'อหํ ภิกฺขุสงฺฆํ' ปริหริสฺสามีติ วา
'มมฺพุเทสิโก ภิกฺขุสงฺฆโมติ วา. ส กึ อานนฺท ตถาคโต ภิกฺขุสงฺฆํ
อารพฺภ กิณฺจิทเว อุทาทริสฺสติ. เอตฺรหิ โข ปนาหํ อานนฺท
ชินฺโณ วุฑฺโฒ มหฺลลโก อทฺตโต วโย อนฺุปฺตโต อสีติโก
เม วโย วตฺตติ. เสยฺยถาปิ อานนฺท ชฺรสภฺมฺ" เวพฺมุสฺสเกน"
ยาเปติ, เอวเมว โข อานนฺท เวพฺมุสฺสโก" มณฺเณ ตถาคตสฺส
กาโย ยาเปติ.

ยสฺมี อานนฺท สมเย ตถาคโต สพฺพนิมิตฺตานํ อมนสิการา
เอกจฺจานํ เวทนานํ นิโรธา อนิมิตฺตํ เจโตสมาธิ อฺปฺสมปชฺช
วิหฺรติ. ผาสฺตรํ" อานนฺท ตสฺมี สมเย ตถาคตสฺส [*] โหติ.

* ฉ., เท. ทิฏฺฐิ เม ภนฺเต ภควโต ผาสฺ อ. ทิฏฺฐา ภนฺเต

๒ ฉ., เท. ยาว

หมตอัย 27/05/2566

๔ ฉ., เท. ชชฺชรสภฺม

๖ ฉ., เท. ผาสฺตร

๓ ฉ., เท. ปจฺจาสีสฺติ

๔ ฉ., เท. เวพฺมุสฺสเกน อ. เวพฺมุสฺสเกน

๕ ฉ., เท., อ. กาโย

ตสมมาตีหามนุท อตตทีปา วิหรธ อตตสรณ อณณสรณ
 ฃมมทีปา ฃมมสรณ อณณสรณ.

กถณจ อานนุท ภิกขุ อตตทีโป วิหรติ อตตสรณ
 อณณสรณ ฃมมทีโป ฃมมสรณ อณณสรณ. อิทานนุท
 ภิกขุ กาเย กายานุปสสี วิหรติ อาตapi สมุปชาโน สติมา
 วิเนยย โลเก อภิชฃมาโทมนสส. เวทนาสุ ฃเปย จิตเต ฃเปย
 ฃมเมสุ ฃมมานุปสสี วิหรติ อาตapi สมุปชาโน สติมา วิเนยย
 โลเก อภิชฃมาโทมนสส. เอวံ โข อานนุท ภิกขุ อตตทีโป วิหรติ
 อตตสรณ อณณสรณ ฃมมทีโป ฃมมสรณ อณณสรณ.

เย หิ เกจิ อานนุท เอตธหิ วา มมจจเย วา อตตทีปา
 วิหริสฺสนนฺติ อตตสรณ อณณสรณ ฃมมทีปา ฃมมสรณ
 อณณสรณ. ตมตคฺเคเม* เต อานนุท ภิกขุ ภวิสฺสนนฺติ เย เกจิ
 สิฏฺฐากามาติ. นวม.

๑๐. ภิกขุณฺณุปสฺสยสฺสุตตํ

[๓๗๖] สวตฺถีนินฺทานิ. อถ โข อายสฺมา อานนุโท
 ปุพฺพพณฺหสมยํ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย, เยเน อณฺณตโร
 ภิกขุณฺณุปสฺสโย, เตณฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตเต อาสเน
 นิสิตฺติ, อถ โข สมฺพหุลา ภิกขุณฺณโย, เยนายสฺมา อานนุโท,
 เตณฺอุปสงฺกมียสฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนนฺตํ อานนุทํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมนนฺตํ นิสิตียสฺสุ, เอกมนนฺตํ นิสินฺนา โข ตา ภิกขุณฺณโย อายสฺมนนฺตํ
 อานนุทํ เอตทโวจํ

“อิธ ภนฺเต อานนฺท สมฺพหุลา ภิกขุณีโย จตุสฺส สติปฏฺฐาเนสฺส สุปฺติฏฺฐิตจิตฺตา วิหรนฺติโย อุพารํ ปุพฺเพนาปรํ วิเสสํ สยฺชานนฺตํติ. “เอวเมตํ ภคินีโย, เอวเมตํ ภคินีโย, โย หิ โกจิ ภคินีโย ภิกขุ วา ภิกขุณี วา จตุสฺส สติปฏฺฐาเนสฺส สุปฺติฏฺฐิตจิตฺโต วิหรติ, ตสฺเสตํ ปาฏิกงฺขํ ‘อุพารํ ปุพฺเพนาปรํ วิเสสํ สยฺชานิสฺสตีติ. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ตา ภิกขุณีโย ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกุกามิ.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท สาวตฺถิยํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกงฺกนฺโต, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมฺ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ, เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทวโจ

“อิธํ ภนฺเต ปุพฺพพณฺหสมยํ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย, เยน อณฺณตโร ภิกขุญฺสยสโย, เตนฺอุปสงฺกมฺ; อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสีทิ, อถ โข ภนฺเต สมฺพหุลา ภิกขุณีโย เยนํ, เตนฺอุปสงฺกมฺ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิสฺส, เอกมฺนตํ นิสินฺนา โข ภนฺเต ตา ภิกขุณีโย มํ เอตทวโจ ‘อิธ ภนฺเต อานนฺท สมฺพหุลา ภิกขุณีโย จตุสฺส สติปฏฺฐาเนสฺส สุปฺติฏฺฐิตจิตฺตา วิหรนฺติโย อุพารํ ปุพฺเพนาปรํ วิเสสํ สยฺชานนฺตํติ. เอวํ วุตฺตาหํ ภนฺเต ตา ภิกขุณีโย เอตทวโจ ‘เอวเมตํ ภคินีโย, เอวเมตํ ภคินีโย โย หิ โกจิ ภคินีโย ภิกขุ วา ภิกขุณี วา จตุสฺส สติปฏฺฐาเนสฺส สุปฺติฏฺฐิตจิตฺโต วิหรติ, ตสฺเสตํ ปาฏิกงฺขํ ‘อุพารํ ปุพฺเพนาปรํ วิเสสํ สยฺชานิสฺสตีติ.

“เอวเมตัง อานนท, เอวเมตัง อานนท, โย หิ โกจิ
อานนท ภิกขุ วา ภิกขุณี วา จตุสสุ สติปัฏฐานสสุ สุปตติฏฺฐิตจิตฺโต
วิหริติ, ตสฺสเสตัง ปาฏิกงฺขัง ‘อุพาริ ปุพฺพเพนาปริ วิเสสํ สยฺชานิสฺสตีติ.

กตเมสฺสุ จตุสสุ.

อิธานนท ภิกขุ กายเ กายานุปสฺสี วิหริติ อาตาปี
สมุปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. ตสฺส กายเ
กายานุปสฺสีโน วิหริโต กายารมฺมโน วา อุปฺปชฺชติ กายสฺมี
ปริพาโห, เจตโส วา ลินตตํ, พหิทฺธา วา จิตฺตํ วิกฺขิปปติ. เตน
อานนท ภิกขุณา กิสฺมิณฺณจิตฺเทว ปสาทนีเย นิมิตฺเต จิตฺตํ
ปณฺธิทิตพฺพํ. ตสฺส กิสฺมิณฺณจิตฺเทว ปสาทนีเย นิมิตฺเต จิตฺตํ
ปณฺธิทโต ปามุชฺช^๑ ชายติ, ปมฺภิตสฺส ปีติ ชายติ, ปีติมนสฺส
กาโย ปสฺสสมฺภติ, ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวทยติ, สุขีโน จิตฺตํ
สมาธิยติ. โส อิติ ปฏฺฐิสณฺณจิตฺตํ ‘ยสฺส ขวาทํ อตฺถาย จิตฺตํ
ปณฺธิที, โส เม อตฺถเ อภินิพฺพนโน, หนฺนททานิ ปฏฺฐิสฺสหฺรามีติ.
โส ปฏฺฐิสฺสหฺริ เจว น จ วิตกฺกเกติ น จ วิจาเรติ, ‘อวิตกฺโกมฺหิ
อวิจาโร อชฺฌตตํ สติมา สุขมสฺสมีติ ปชานาติ.

ปุณ จปริ อานนท ภิกขุ เวทนาสุ ๔เปยฺย จิตฺเต ๔เปยฺย
ธมฺเมสฺสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตาปี สมุปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. ตสฺส ธมฺเมสฺสุ ธมฺมานุปสฺสีโน วิหริโต
ธมฺมารมฺมโน วา อุปฺปชฺชติ กายสฺมี ปริพาโห, เจตโส วา
ลินตตํ, พหิทฺธา วา จิตฺตํ วิกฺขิปปติ. เตน อานนท ภิกขุณา
กิสฺมิณฺณจิตฺเทว ปสาทนีเย นิมิตฺเต จิตฺตํ ปณฺธิทิตพฺพํ. ตสฺส

กิสฺมิณฺณจิเหว ปสาทนึเย นิมิตฺเต จิตฺตํ ปณฺหิตโต ปามุชฺชํ ชายติ,
ปมฺภุตสฺส ปีติ, ชายติ ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมภฺติ, ปสฺสทฺธกาโย
สฺวํ เวทยติ, สฺวโน จิตฺตํ สมาริยติ. โส อิติ ปฏฺฐิสฺสญฺจิภฺตติ ‘ยสฺส
ขวาทํ อตฺถาย จิตฺตํ ปณฺหิ, โส เม อตฺถโก อภินิพฺพนโน,
หนฺนททานิ ปฏฺฐิสฺสหรมิตี. โส ปฏฺฐิสฺสหฺรติ เจว น จ วิตฺถเกติ น จ
วิจฺจาเรติ ‘อวิตฺถโกมฺหิ อวิจฺจาโร อชฺฌตฺตํ สติมา สุขมสฺสมีติ ปชานาติ.
เอวํ โข อานนฺท ปณฺธิชาย ภาวนา โหติ.

กถญฺจ อานนฺท อปฺปณฺธิชาย ภาวนา โหติ. พหิทฺฐา
อานนฺท ภิกฺขุ จิตฺตํ อปฺปณฺธิชาย ‘อปฺปณฺธิหิตํ เม พหิทฺฐา
จิตฺตนฺตติ ปชานาติ. อถ ‘ปจฺฉา ปุเร อสงฺขิตฺตํ วิมุตฺตํ อปฺปณฺธิหิตนฺตติ
ปชานาติ. อถ จ ปน ‘กาเย กายานุปสฺสี วิหฺรามี อาตปฺปี
สมฺปชาโน สติมา สุขมสฺสมีติ ปชานาติ.

พหิทฺฐา อานนฺท ภิกฺขุ จิตฺตํ อปฺปณฺธิชาย “อปฺปณฺธิหิตํ เม
พหิทฺฐา จิตฺตนฺตติ ปชานาติ. อถ ‘ปจฺฉา ปุเร อสงฺขิตฺตํ วิมุตฺตํ
อปฺปณฺธิหิตนฺตติ ปชานาติ. อถ จ ปน เวทนาสุ เวทนาอนุปสฺสี
วิหฺรามี อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา สุขมสฺสมีติ ปชานาติ.

พหิทฺฐา อานนฺท ภิกฺขุ จิตฺตํ อปฺปณฺธิชาย ‘อปฺปณฺธิหิตํ เม
พหิทฺฐา จิตฺตนฺตติ ปชานาติ. อถ ‘ปจฺฉา ปุเร อสงฺขิตฺตํ วิมุตฺตํ
อปฺปณฺธิหิตนฺตติ ปชานาติ. อถ จ ปน ‘จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหฺรามี
อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา สุขมสฺสมีติ ปชานาติ.

พหิทฺฐา อานนฺท ภิกฺขุ จิตฺตํ อปฺปณฺธิชาย ‘อปฺปณฺธิหิตํ เม
พหิทฺฐา จิตฺตนฺตติ ปชานาติ. อถ ‘ปจฺฉา ปุเร อสงฺขิตฺตํ วิมุตฺตํ
อปฺปณฺธิหิตนฺตติ ปชานาติ. อถ จ ปน ‘ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี
วิหฺรามี อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา สุขมสฺสมีติ ปชานาติ.

เอวํ โข อานนฺท อปฺปณฺธิชาย ภาวนา โหติ.

อิติ โข อานนฺท เทสิตา มยา ปณฺธิชาย ภาวนา, เทสิตา
มยา อปฺปณฺธิชาย ภาวนา. ยํ อานนฺท สตฺถารา กรณียํ
สวากานํ หิตะสิเน อณฺกมฺปเกน อณฺกปฺปํ อุปาทาย, กตํ โว ตํ
มยา. เอตานิ อานนฺท รุกฺขมฺมูลานิ, เอตานิ สุนฺณวาคารานิ.
ฉายถานนฺท มา ปมาทตฺถ, มา ปจฺจนา วิปฺปฏฺฐิสาริโน อหฺวตฺถ,
อยํ โว อมฺหากํ อณฺุสาสนํติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมโน อายสฺมา อานนฺโท ภควโต
ภาสิตํ อภินนฺทิติ. ทสมํ.

ปจฺโม อมฺพปาลิวกุโ.

ตสฺสุทฺถานํ

อมฺพปาลิสโต ภิกฺขุ सालกุสลราสิ จ
สกุณคฺขี มกฺกโฆ สฺสุโท คิลานํ ภิกฺขุณี^๑ วาสโกติ.

๒. นาลันทวคโค

๑. มหาปริสสุตตัม

[๓๗๗] สาวตถีนินทานิ. อถ โข อายสฺมา สาริปุตฺโต,
 เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิทฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมนฺตํ นิสิตฺติ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สาริปุตฺโต
 ภควนฺตํ เอตทวโจ “มหาปริสฺโส มหาปริสฺโสติ ภนฺเต วุจฺจติ,
 กิตฺตาวตา นุ โข ภนฺเต มหาปริสฺโส โหตีติ. “วิมุตฺตจิตฺตตฺตา
 ขวาทํ สาริปุตฺต มหาปริสฺโสติ วทามิ, อวิมุตฺตจิตฺตตฺตา โน
 ‘มหาปริสฺโสติ วทามิ.

กถญฺจ สาริปุตฺต วิมุตฺตจิตฺโต โหติ. อีธ สาริปุตฺต ภิกฺขุ
 กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
 โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. ตสฺส กาเย กายานุปสฺสีโน วิหโรติ
 จิตฺตํ วิรชฺชติ, วิมุจฺจติ อนุปาทาย อาสเวหิ. เวทนาสุ ๔เป๔
 จิตฺเต ๔เป๔ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตาปี สมฺปชาโน
 สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. ตสฺส ฌมฺเมสุ
 ฌมฺมานุปสฺสีโน วิหโรติ จิตฺตํ วิรชฺชติ, วิมุจฺจติ อนุปาทาย
 อาสเวหิ. เอวํ โข สาริปุตฺต วิมุตฺตจิตฺโต โหติ. วิมุตฺตจิตฺตตฺตา
 ขวาทํ สาริปุตฺต ‘มหาปริสฺโสติ วทามิ, อวิมุตฺตจิตฺตตฺตา โน
 ‘มหาปริสฺโสติ วทามิตี. ปจฺม.

๒. นาลันทสุตตัม

[๓๗๘] เอกํ สมยํ ภควา นาลันทาย^๑ วิหริติ
 ปาวาริกมฺพวเน. อถ โข อายสฺมา สาริปุตฺโต เยน ภควา,

หมดอายุ 27/05/2566

เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ,
 เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สาริปฺตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ
 “เอวํ ปสนฺนาหํ” ภาณเต ภควติ ‘น จาหุ น จ ภวิสฺสตี น
 เจตฺรหิ วิชฺชตี อญฺเอย สมฺโน วา พุราหฺมณฺเอย วา ภควตา
 ภิกฺขุโยภิกฺขณฺตโร, ยทิทํ สมฺโพธิยฺนตี. “อุพฺพารา โข ตฺยายํ สาริปฺตฺต
 อาสภิวาจา ภาสิตา, เอกํโส คหิตฺโต, สีนฺนาโท นทิตฺโต ‘เอวํ
 ปสนฺนาหํ ภาณเต ภควติ ‘น จาหุ น จ ภวิสฺสตี น เจตฺรหิ
 วิชฺชตี อญฺเอย สมฺโน วา พุราหฺมณฺเอย วา ภควตา ภิกฺขุโยภิกฺขณฺตโร,
 ยทิทํ สมฺโพธิยฺนตี.

“กิณฺหุ เต สาริปฺตฺต เย เต อเหสฺสุ อตีตมทฺธานํ อรหฺนฺโต
 สมฺมาสมฺพุทฺธา, สพฺเพ เต ภควนฺโต เจตฺสา เจโต ปริจฺจ วิทิตา
 เอวํสีลา เต ภควนฺโต อเหสฺสุ อิติ วา, เอวํธมฺมา เต ภควนฺโต
 อเหสฺสุ อิติ วา, เอวํปญฺญา เต ภควนฺโต อเหสฺสุ อิติ วา,
 เอวํวิหริโน เต ภควนฺโต อเหสฺสุ อิติ วา, เอวํวิมุตฺตา เต
 ภควนฺโต อเหสฺสุ อิติ วาติ. โน เหนฺตํ ภาณเต.

“กิ ปนฺ เต สาริปฺตฺต เย เต ภวิสฺสนฺติ อนาคตมทฺธานํ
 อรหฺนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา, สพฺเพ เต ภควนฺโต เจตฺสา เจโต
 ปริจฺจ วิทิตา ‘เอวํสีลา เต ภควนฺโต ภวิสฺสนฺติ อิติ วา,
 เอวํธมฺมา เต ภควนฺโต ภวิสฺสนฺติ อิติ วา เอวํปญฺญา เต
 ภควนฺโต ภวิสฺสนฺติ อิติ วา, เอวํวิหริโน เต ภควนฺโต
 ภวิสฺสนฺติ อิติ วา, เอวํวิมุตฺตา เต ภควนฺโต ภวิสฺสนฺติ อิติ
 วาติ. โน เหนฺตํ ภาณเต.

“กั ปน ตยาหํ สาริปุตฺต เอตฺรหิ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิตฺโต ‘เอวํสํโโล ภควา อิติ วา, เอวํธมฺโม
ภควา อิติ วา, เอวํปญฺโญ ภควา อิติ วา, เอวํวิหาริ ภควา อิติ
วา, เอวํวิมุตฺโต ภควา อิติ วาติ. โน เหนํ ภนฺเต.

“เอตถ จ เต สาริปุตฺต อตีตํ นาคตปจฺจุปปนฺเนสุ อรหฺนฺเตสุ
สมฺมาสมฺพุทฺเธสุ เจโตปริยาเยวํ” นตฺถิ. อถ กิณฺจฺรหิ ตยาหํ
สาริปุตฺต อุพฺพารา อาสภิวาจา ภาสิตา, เอกํโส คหิตฺโต, สีนฺนาโท
นทิตฺโต ‘เอวํ ปสนฺนํหา ภนฺเต ภควติ ‘น จาหุ น จ ภวิสฺสตี
น เจตฺรหิ วิชฺชตี อญฺโญ สมฺโน วา พุราหฺมณฺโณ วา ภควตา
ภิกฺขุโยภิกฺขุณฺตโร, ยทิทํ สมฺโพธิยนฺติ.

“น โข เม ตํ” ภนฺเต อตีตํ นาคตปจฺจุปปนฺเนสุ อรหฺนฺเตสุ
สมฺมาสมฺพุทฺเธสุ เจโตปริยาเยวํ นตฺถิ, อปิ จ ฐมฺมํนฺวโย
วิทิตฺโต.

เสยฺยถาปิ ภนฺเต รณฺโณ ปจฺจนฺติมํ นครํ ทพฺพทฺฐา^๓
ทพฺพปาการโตรณํ เอกทฺวารํ, ตตฺรสฺส โทวาริกโก ปณฺทิตฺโต พฺยตฺโต
เมธาวิ อญฺญาตํ นินฺวาเรตา ญาตํ ปเวเสตา. โส ตสฺส
นครสฺส สมฺนฺตา^๔ อญฺฺปริยาเยปถํ อญฺกมฺมาโน น ปสฺเสยฺย
ปาการสนฺธิ วา ปาการวิวรํ วา อนฺตมโส วิหารนิสฺสทฺกนฺมตฺตํปิ.^๕
ตสฺส เอวํสฺส “เย โข เกจิ โอพาริกา ปาณา อิมํ นครํ
ปวิสฺสตี วา นิทฺขมฺนตี วา, สพฺเพ เต อิมินาว ทฺวาเรน
ปวิสฺสตี วา นิทฺขมฺนตี วาติ; เอวเมว โข เม ภนฺเต ฐมฺมํนฺวโย

^๓ ฉ.,เท. เจโตปริยาเยวํ

^๔ ฉ.,เท. อญฺ ปาโร น ทิสฺสตี.

^๕ ส. ทพฺพทฺฐา ฉ.,เท.,อ. ทพฺพทฺฐา

^๕ ส.,ฉ.,เท. วิหารนิทฺกนฺมตฺตํปิ อ. วิหารนิสฺสทฺกนฺมตฺตํปิ.

วิหิตโต, เยปิ เต ภนฺเต อหสิํ อตีตมทฺธานํ อรหนฺโต
 สมฺมาสมพฺพทฺธา, สพฺเพ เต ภควนฺโต ปญฺจ นีวรณฺ ปหาย
 เจตโส อุปกฺกิลเส ปณฺณาย ทฺพพฬีกรณฺ จตุสฺส สติปิฎกานสฺส
 สุปฺติญฺจิตจิตฺตา สตฺต โพชฌนฺเค ยถาภฺตํ ภาวเตวฺวา อนุตฺตรํ
 สมฺมาสมโพธิํ อภิสมพฺพชฺฉิสฺส. เยปิ เต ภนฺเต ภวิสฺสนฺติ
 อนาคตมทฺธานํ อรหนฺโต สมฺมาสมพฺพทฺธา, สพฺเพ เต ภควนฺโต
 ปญฺจ นีวรณฺ ปหาย เจตโส อุปกฺกิลเส ปณฺณาย ทฺพพฬีกรณฺ
 จตุสฺส สติปิฎกานสฺส สุปฺติญฺจิตจิตฺตา สตฺต โพชฌนฺเค ยถาภฺตํ
 ภาวเตวฺวา อนุตฺตรํ สมฺมาสมโพธิํ อภิสมพฺพชฺฉิสฺสนฺติ. ภควาปิ
 ภนฺเต เอตฺรหิ อรหํ สมฺมาสมพฺพทฺโธ ปญฺจ นีวรณฺ ปหาย
 เจตโส อุปกฺกิลเส ปณฺณาย ทฺพพฬีกรณฺ จตุสฺส สติปิฎกานสฺส
 สุปฺติญฺจิตจิตฺโต สตฺต โพชฌนฺเค ยถาภฺตํ ภาวเตวฺวา อนุตฺตรํ
 สมฺมาสมโพธิํ อภิสมพฺพทฺโธติ.

“สาธุ สาธุ สารีปุตฺต, ตสฺมาติห ตวํ สารีปุตฺต อิมํ
 ฌมฺมปริยาโย อภิกฺขณํ ภาสยฺยาสิ ภิกฺขุณฺ ภิกฺขุณฺนี อูปาสิกานํ
 อูปาสิกานํ, เยสมฺปิ หิ สารีปุตฺต โมฆปริสํ ภวิสฺสตี ตถาคเต
 กงฺขา วา วิมตี วา, เตสมฺปิฌ ฌมฺมปริยาโย สุตฺวา, ยา ตถาคเต
 กงฺขา วา วิมตี วา, सा ปหิยิสฺสตีติ. ทฺติโย.

๓. จุนทสุตฺตํ

[๓๗๙] เอกํ สมโย ภควา สาวตฺถิโย วิหฺรตี เชตวนเ
 อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. เตน โข ปน สมเยน आयสฺมา
 สารีปุตฺโต มคฺเชสฺส วิหฺรตี นาพกคามเก อาพาธโก ทฺกฺขิตโต

พาพหคิลาน. จุนโท [*] สมณฺฑเทโส อายสฺมโต สาริปฺพุตฺตสฺส
อุปฏฺฐาโก โหติ.

อถ โข อายสฺมา สาริปฺพุโต เตเนว อาพาธเณ ปรินิพฺพายี.

อถ โข จุนโท สมณฺฑเทโส อายสฺมโต สาริปฺพุตฺตสฺส
ปตฺตจิวรมาทาย, เยน สาวตฺถิเชตวนํ อนาถปิณฑิกสฺส อาราม,
เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ
อานนฺทํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ, เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข
จุนโท สมณฺฑเทโส อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทวโจ “อายสฺมา
ภนฺเต สาริปฺพุโต ปรินิพฺพุโต, อิทมสฺส ปตฺตจิวรณฺติ. “อตฺถิ โข
อิทํ อาวุโส จุนฺท กถาปาภตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย, อายามาวุโส
จุนฺท, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิตฺวา; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต
เอตมตฺถํ อาโรเจสฺสามาติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข จุนโท สมณฺฑเทโส
อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปจฺจุสฺสสึ.

อถ โข อายสฺมา จ อานนฺโท จุนโท จ สมณฺฑเทโส,
เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิตฺวา; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ นิสีทิสฺสุ, เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท
ภควนฺตํ เอตทวโจ “อัย ภนฺเต จุนโท สมณฺฑเทโส เอวมาห
‘อายสฺมา ภนฺเต สาริปฺพุโต ปรินิพฺพุโต, อิทมสฺส ปตฺตจิวรณฺติ.
อปิ จ เม ภนฺเต มรฺฐกชาโต วีย กาโย, ทิสาปิ เม น
ปฏฺขายนฺติ, ฐมาปิ มํ นปฺปฏฺภิภนฺติ อายสฺมา สาริปฺพุโต
ปรินิพฺพุโตติ สุตฺวา.

“กั นุ โข [๑] อานนท สาริปุตโต สิลกขนุหิ วา
 อาทาย ปรีนิพพุโต, สมาริกขนุหิ วา อาทาย ปรีนิพพุโต,
 ปณณากขนุหิ วา อาทาย ปรีนิพพุโต, วิมุตติกขนุหิ วา อาทาย
 ปรีนิพพุโต, วิมุตติฌาณทสสนกขนุหิ วา อาทาย ปรีนิพพุโตติ.
 “น [๒] โข เม [๓] ภนเต อายสฺมา สาริปุตโต สิลกขนุหิ วา
 อาทาย ปรีนิพพุโต ฯเปฯ วิมุตติฌาณทสสนกขนุหิ วา อาทาย
 ปรีนิพพุโต. อปี จ เม ภนเต อายสฺมา สาริปุตโต โอวาทโก
 อโหสิ [๔] วิญญาปโก สนทสสโก สมารปโก สมุตเตชโก
 สมปหังสโก, อกิลาสฺส ฌมมเทสนาย, อนุกุคหโก สพฺรหฺมจารีณิ, ตํ
 มยํ อายสฺมโต สาริปุตตสฺส ฌมโมชํ ฌมมโกคํ ฌมมานุกุคหํ
 อนุสฺสรามาติ.

“นनु ตํ อานนท มยา ปฏิกจฺเจว อกฺขาตํ ‘สพฺเพหิ
 ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว อญฺญถาภาโว, ตํ กุเตตฺถ
 อานนท ลพฺภา. ยนตํ ชาตํ ภูตํ สงฺขตํ ปโลกธมฺมํ, ตํ วต มา
 ปลฺลชฺชิตี เนตํ จานํ วิชฺชติ.

เสยฺยถาปี อานนท มหโต รุกฺขสฺส ติฏฺฐโต สารวโต โย
 มหนตฺตโร ขนฺโธ โส ปลฺลชฺชเยยฺ; เอวเมว โข อานนท มหโต
 ภิกฺขุสงฺฆสฺส ติฏฺฐโต สารวโต สาริปุตโต ปรีนิพพุโต, ตํ กุเตตฺถ
 อานนท ลพฺภา. ยนตํ ชาตํ ภูตํ สงฺขตํ ปโลกธมฺมํ, ตํ วต มา
 ปลฺลชฺชิตี เนตํ จานํ วิชฺชติ. ตสฺมาติห อานนท อตฺตทีปา วิหรธ
 อตฺตสรณํ อนนฺยสรณํ ฌมมทีปา ฌมมสรณํ อนนฺยสรณํ.

๑ น.,เท.,อ. เด

๒ อ. ตํ

๓ น.,เท.,อ. จ

๔ น.,เท.,อ. โอติณฺโณ

กถณจानนท ภิกขุ อตฺตทีโป วิหริติ อตฺตสรโณ
อนนฺยสรโณ ฌมฺมทีโป ฌมฺมสรโณ อนนฺยสรโณ. อิทานนท
ภิกขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺส. เวทนาสุ ๗เปยฺ จิตฺเต ๗เปยฺ
ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺส. เอวํ โข อานนท ภิกขุ อตฺตทีโป วิหริติ
อตฺตสรโณ อนนฺยสรโณ ฌมฺมทีโป ฌมฺมสรโณ อนนฺยสรโณ.

เย हि เกจิ อานนท เอตฺรหิ วา มมจฺเจเย วา อตฺตทีปา
วิหริสฺสณฺติ อตฺตสรณฺา อนนฺยสรณฺา ฌมฺมทีปา ฌมฺมสรณฺา
อนนฺยสรณฺา, ตมตคฺเคเมเต^{*} อานนท ภิกขุ ภวิสฺสณฺติ, เย เกจิ
สิกฺขวูกามาติ. ตติยํ.

๔. อุกุกเจลลสุตต์

[๓๘๐] เอกํ สมยํ ภควา วชฺชีสุ วิหริติ อุกุกเจลายํ
คฺงคาย นทียา ตีเร มหตา ภิกขุสงฺฆเณ สทฺธี อจิรปริณิพฺพุเตสุ
สาร์ปุตฺตโมคฺคัลลาเนสุ. เตन โข ปน สมเยน ภควา ภิกขุ-
สงฺฆปรีวฺโต อชฺฌเณกาเส นิสินฺโน ไหติ.

อถ โข ภควา ตฺถนฺหิภูตํ ภิกขุสงฺฆํ อนฺวิโลเกตฺวา ภิกขุ
อามนฺเตสิ “อปิ โข” มฺยายํ ภิกฺขเว ปรีสา สฺสณฺณา วีย ขายติ
อปรีณิพฺพุเตสุ” สาร์ปุตฺตโมคฺคัลลาเนสุ. อสฺสณฺณา^๑ เม สา^๒ ภิกฺขเว
ทิสสา ไหติ อนเปกฺखा ตสฺสํ ทิสายํ ไหติ, ยสฺสํ ทิสายํ
สาร์ปุตฺตโมคฺคัลลานา วิหรณฺติ.

* อ. ตมตคฺเคเปเต, เอวฺมปรีปิ.

^๒ อ., เท., อ. ไชสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๑ อ., เท., อ. ปรีณิพฺพุเตสุ

^๔ อ. สฺสณฺณา

^๕ อ., เท., อ. อปํ ปาโร น ทิสฺสติ.

เยปิ เต ภิกขเว อหังสํ อตีตมทฺธานํ อรหนโต
สมุมาสมพุทฺธา, เตสมปิ ภควนุตานํ เอตปรมเวยว สาวกยัคคํ
อโหสิ, เสยฺยถापิ มยหิ สารีปุตฺตโมคฺคลลानา. เยปิ เต
ภิกขเว ภวิสฺสนฺติ อนาคตมทฺธานํ อรหนโต สมุมาสมพุทฺธา,
เตสมปิ ภควนุตานํ เอตปรมเวยว สาวกยัคคํ ภวิสฺสติ, เสยฺยถापि
มยหิ สารีปุตฺตโมคฺคลลานา.

อจฺจริยํ ภิกฺขเว สาวกานํ, อပ္ภุตํ ภิกฺขเว สาวกานํ,
 สตฺถุ จ นาม สาสนฺกฺรา ภวิสฺสํนฺติ โอวาทปฏฺฐิกฺรา จ, จตฺตุนฺนญจ
 ปริสํนํ ปิยา ภวิสฺสํนฺติ มนํปา ครุภาวนียา จ. อจฺจริยํ ภิกฺขเว
 ตถาคตสฺส, อပ္ภุตํ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส, เอวฺรฺอุปฺปิ นาม สาวกานํ
 ยฺเค ปรีนํพุพุเต, นตฺถิ ตถาคตสฺส โสโก วา ปรีเทโว วา, ตํ
 กุเตตฺถ ภิกฺขเว ลพฺภา. ยนฺตํ ชาตํ ภูตํ สงฺขตํ ปโลกธมฺมํ, ตํ
 วต มา ปลฺลชฺชิตฺติ เนตํ จานํ วิชฺชติ.

เสวยยถาปี ภิกขเว มหโต รุกขสฺส ติฏฺฐโต สारวโต เย
 มหนต์ตรา ขนฺธา, เต ปลฺลชฺเชยฺยํ; เอวเมว โข ภิกขเว มหโต
 ภิกขุสงฺฆสฺส ติฏฺฐโต สारวโต สารีปฺตฺตโมคฺคฺคฺลลนา ปรีนิพฺพุตา,
 ตํ กุเตตฺถ ภิกขเว ลพฺภา. ยนฺตํ ชาตํ ฐาตํ สงฺขตํ ปโลกธมฺมํ,
 ‘ตํ วต มา ปลฺลชฺชิตี เนตํ จานํ วิชฺชติ. ตสฺมาติห ภิกขเว
 อตฺตทีปา วิหฺรตฺถ อตฺตสฺรณา อนนฺถสฺรณา ธมฺมทีปา ธมฺมสฺรณา
 อนนฺถสฺรณา.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ อตฺตทีโป วิหฺรติ อตฺตสรณ
อนญฺณสรณ ฌมฺมทีโป ฌมฺมสรณ อนญฺณสรณ. อิท ภิกขเว
ภิกขุ กายะ กายาหุสฺส วิหฺรติ อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ ๔เปฯ จิตฺเต ๔เปฯ

ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺตทีโป วิหฺรติ
อตฺตสรณํ อนนฺดสรณํ ธมฺมทีโป ธมฺมสรณํ อนนฺดสรณํ.

เย हि เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ वा ममज्जये वा अत्ततीपा
विหिसฺสนฺติ อตฺตสรณา อนนฺดสรณา ธมฺมทีปา ธมฺมสรณา
อนนฺดสรณา. ตมตคฺเคเมเต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภวิสฺสนฺติ, ये เกจิ
สิทฺฐากามาติ. จตฺตถံ

๕. พาหิยสุตต์

[๓๘๑] สาวตฺถีนีทานํ. อถ โข อายสฺมา พาหิโย, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ
นิสีทิ, เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา พาหิโย ภควนฺตํ
เอตทวโจ "สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ธมฺมํ เทเสตุ, ยมํ
ภควโต ธมฺมํ สุตฺวา เอโก วูปกฏฺโฆ อปฺปมตฺโต อาตปปี
ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ. "ตสฺมาติห ตวํ พาหิย อาทิเมว วิโสเชหิ
กุสเลสุ ธมฺเมสุ. โก จาหิ กุสลานํ ธมฺมานํ. สीलญจ สุวิสุทฺธํ
ทิกฺขจि จ อชฺฐกา.

ยโต [*]. โข เต พาหิย สीलญจ สุวิสุทฺธํ ภวิสฺสตี ทิกฺขจि จ
อชฺฐกา ตโต ตวํ พาหิย สीलํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย จตฺตารो
สตีปฏฺฐาเน ภาเวยฺยาสิ.

กตเม จตฺตารो. อิธ ตวํ พาหิย กาเย กายานุปสฺสี
วิหฺราหิ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส.

เวทนาสุ ๕เปฯ จิตฺเต ๕เปฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหราหิ
อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. ยโต
ໄໝ ตຸຸວ ພາຸຸຸຸ ສີລໍ ນິສຸສາຍ ສີເລ ປຕິຸຸຸຸຈາຍ ອີເມ ຈຕຸຕາໂ
ສຕິປຸຸຸຸຈານ ເວົ ກາເວສສສີ, ຕໂຕ ຕຸຍຸຸຸ ພາຸຸຸຸ ຍາ ຣຕຸຕິ ວາ
ທິວໂສ ວາ ອາຄມິສຸສຕິ, ວຸຸຸຸຸຸ ເຍວ ປາຸຸຸຸກງາ ກຸສເລສຸ ຫມເມສຸ,
ໂນ ປຣິຸຸຸຸຸນິຕິ.

ອถ โข อายสฺมา พหิโย ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
อนຸໂມທິຕຸວາ ອຸຸຸຸຸຈາຍາສນາ ກວນຸຕໍ ອກິວາເທຕຸວາ ປທກຸຸຸຸຸຸຸ ກຕຸວາ
ປກຸກາມິ. ອถ โข อายสฺมา พหิโย เอโก ວຸປກຸຸຸຸຸ ອປປມຕໂຕ
อาตาปี ปหิตຕໂຕ วิหรນໂຕ นจิຣສຸເສວ, ຍສສຕຸຸຸຸ ກຸລປຸຕຕາ
ສມຸເທວ ອຄາຣສຸມາ ອນຄາຣິຍໍ ປພຸພຸຸຸຸຸຸຸ, ຕທນຸຕຸຕຸຸຸຸ
ພຸຸຸຸຸຸຸຸຸຸຸຸຸຸ ປຣິໂຍສານໍ ທິຸຸຸຸຸ ຫມເມ ສຍໍ ອກິຸຸຸຸຸ ສຈຸຸຸຸຸຸຸ
ອຸປສມປຸຸຸຸ ວິຸຸຸຸຸ, ຫິຸຸຸຸຸ ຫາຕິ, ວຸສິຕໍ ພຸຸຸຸຸຸຸຸຸຸຸຸຸ, ກຕໍ ກຣຸຸຸຸຸຸຸຸຸ,
ນາປຣິ ອິຕຸຕຸຕຸຕາຍາຕິ ອພຸກຸຸຸຸຸຸຸ. ອຸຸຸຸຸຸຸຸ ຈ ປນາຍສຸມາ
ພາຸຸຸຸຸ ອຣຸຸຸຸ ອໂຸສິຕິ. ປຸຸຸຸຸຸ.

๖. อุตฺตยิสຸຕຕໍ

[๓๘๒] สาวตຸຸຸຸຸນິທານໍ. ອถ โข อายສຸມາ ອຸຕຸຕິໂຍ, ເຍນ
ภควາ, ຕຸນຸປສງຸກມິ; ๕เปฯ ເອກມນຸຕໍ ນິສິນໂນ ໄໝ ອາຍສຸມາ
ອຸຕຸຕິໂຍ ກວນຸຕໍ ເອຕທໂວຈ “ສາຸ ເມ ກນຸເຕ ກວາ ສງຸຸຸຸຸຸ
ຫມໍ ທເສຕຸ, ຍມຸ ກວໂຕ ຫມໍ ສຸຕຸວາ ເອໂກ ວຸປກຸຸຸຸຸ
ອປປມຕໂຕ ອາຕາປິ ປຸຸຸຸຸຸ ວິຸຸຸຸຸຸ. “ຕສຸມາຕິຸ ຕຸຸ ອຸຕຸຕິຍ
ອາທິເມວ ວິໂສເຣຸຸ ກຸສເລສຸ ຫມເມສຸ. ໂກ ຈາທິ ກຸສລານໍ ຫມານໍ.
ສີລຸຸຸຸ ສຸວິສຸຸຸ ທິຸຸຸຸ ຈ ອຸຸຸຸ.

ยโต [๖] โข เต อุตฺตยิ สัลลภ สฺวิสุทฺธํ ภวิสฺสติ
ทิกฺขจิ จ อชฺฐกา ตโต ตฺวํ อุตฺตยิ สัลลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย
จตฺตาริ สติปฏฺฐาเน ภาเวยฺยาสิ.

กตเม จตฺตาริ. อิธ ตฺวํ อุตฺตยิ กาเย กายานุปสฺสี
วิหราหิ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส.
เวทนาสุ ๔เป๔ จิตฺเต ๔เป๔ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหราหิ
อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. ยโต
โข ตฺวํ อุตฺตยิ สัลลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย อิมิ จตฺตาริ
สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวยฺยาสิ,^๑ ตโต ตฺวํ อุตฺตยิ คมิสฺสสิ
มจฺจุชฺเชยฺยสฺส ปารนฺติ.

อถ โข อายสฺมา อุตฺตยิ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
อนฺนเมทิตฺวา อฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
ปฏฺกามิ. อถ โข อายสฺมา อุตฺตยิ เอโก รูปกฏฺฏโจ อปฺปมตฺตโต
อาตapi ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว, ยสฺสตถาย กุลปฺตฺตาทา
สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทฺนตฺตํ พุรฺหมจฺริย-
ปริโยสานํ ทิกฺขเจว ฌมฺเม สยํ อภินฺนวา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช
วิหาสิ “ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรฺหมจฺริยํ, กตํ กรณิยํ, นาปรํ
อิตฺถตฺตายาติ อพฺภณฺณาสิ. อณฺณตโร จ ปนายสฺมา อุตฺตยิ
อรหํ อโหสิติ. ฉมฺมจํ.

๗. อริยสุตตํ

[๓๘๓] สวตถิณิทานํ. “จตฺตารอเม ภิกฺขเว สติปฏจนา ภาวิตา พหุลีกตา อริยา นิยุยานิกา นิยุยนติ ตกฺกรสฺส สมฺมาทูกฺขกฺขยาเย. กตเม จตฺตารอ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายะ กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ ๗เปยฺ จิตฺเต ๗เปยฺ ฃมฺเมสุ ฃมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. อิมะ โข ภิกฺขเว จตฺตารอ สติปฏจนา ภาวิตา พหุลีกตา อริยา นิยุยานิกา นิยุยนติ ตกฺกรสฺส สมฺมา- ทูกฺขกฺขยาเยตี. สตฺตมํ.

๘. พุรหฺมสุตตํ

[๓๘๔] เอกํ สมยํ ภควา อูรูเวลายํ วิหฺรติ นชฺชา เนรณฺชราย ตีเร อชฺปาลนิโครเช ปจฺมาภิสมฺพุทฺโธ. อถ โข ภควโต รโหิตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปรีวิตกฺโก อูทปาถิ “เอกายนฺวายํ มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสภปรีเทวานํ สมตฺติกฺกมาย ทูกฺขโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมาย ฃมายสฺส อธิคฺมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกริยาย, ยถิทํ จตฺตารอ สติปฏจนา.

กตเม จตฺตารอ. กายะ วา ภิกฺขุ กายานุปสฺสี วิหฺเรยฺย อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ วา ภิกฺขุ ๗เปยฺ จิตฺเต วา ภิกฺขุ ๗เปยฺ ฃมฺเมสุ วา ภิกฺขุ ฃมฺมานุปสฺสี วิหฺเรยฺย อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เอกายนฺวายํ มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยา

โสภปริเทวานัน สมตักกมมาย ทุกขโทมนสฺसानัน อตฺตงฺคมาย ฌายสฺส
อริคมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ จตฺตารโ สติปฏฺจนาตติ.

อถ โข พุทฺธมา สหฺมปติ ภควโต เจตสา
เจโตปริวิตกฺกมณฺเฑาย, เสยฺยถาปี นาม พลฺวา ปุริโส สมฺมิณฺชิตํ วา
พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิณฺชเชยฺย; เอวเมว โข
พุทฺธมโลเก อนฺตรหิตो ภควโต ปุโรโต ปาตุโรหสิ. อถ โข
พุทฺธมา สหฺมปติ เอกํสมุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา, เยน ภควา,
เตนณฺชลิมนฺนาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทวโจ

“เอวเมตํ ภควา, เอวเมตํ สุตฺต, เอกายนฺวายํ ภนฺเต
มคฺโค สตฺตนาณํ วิสฺสุทฺธิยา โสภปริเทวานัน สมตักกมมาย
ทุกขโทมนสฺसानัน อตฺตงฺคมาย ฌายสฺส อริคมาย นิพฺพานสฺส
สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ จตฺตารโ สติปฏฺจนา.

กตเม จตฺตารโ. กาเย วา ภนฺเต ภิกฺขุ กายานุปสฺสี
วิหเรยฺย อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส.
เวทนาสุ วา ภนฺเต ภิกฺขุ ฅเปยฺย จิตฺเต วา ภนฺเต ภิกฺขุ ฅเปยฺย
ธมฺเมสุ วา ภนฺเต ภิกฺขุ ธมฺมานุปสฺสี วิหเรยฺย อาตาปี
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. เอกายนฺวายํ
ภนฺเต มคฺโค สตฺตนาณํ วิสฺสุทฺธิยา โสภปริเทวานัน สมตักกมมาย
ทุกขโทมนสฺसानัน อตฺตงฺคมาย ฌายสฺส อริคมาย นิพฺพานสฺส
สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ จตฺตารโ สติปฏฺจนาตติ.

อิทมวโจ พุทฺธมา สหฺมปติ, อิทํ วตฺวา พุทฺธมา^๑ สหฺมปติ^๒
อถาปรํ เอตทวโจ

“เอกายนํ ชาตติขยนตทสฺสี มคฺคํ ปชานาติ หิตานุกมปิ
เอเตน มคฺเคน ตริสฺสุ* ปุพฺเพ ตริสฺสนนฺติ เย จ ตรณฺติ โอมนฺติ.
อฏฺฐมํ.

๕. เสทกสุตฺตํ

[๓๘๕] เอกํ สมยํ ภควา สุมฺเภสฺสุ วิหฺรติ เสทกํ^๒ นาม
สุมฺภานํ นิคโม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภูตปุพฺพ
ภิกฺขเว จณฺหาฬวฺสีโก จณฺหาฬวฺสํ อสฺสาเปตฺวา เมทกถาลิกํ
อนฺเตวาสิ อามนฺเตสิ ‘เอहि ตวํ สมมฺ เมทกถาลิกเก, จณฺหาฬวฺสํ
อภิรฺูหิตฺวา มม อุปฺริกฺขนฺเต ติฏฺฐาหิติ. “เอวํ อัจริยาติ โข
ภิกฺขเว เมทกถาลิกา อนฺเตวาสิ จณฺหาฬวฺสีกสฺส ปฏฺิสสฺสฺวา
จณฺหาฬวฺสํ อภิรฺูหิตฺวา อัจริยสฺส อุปฺริกฺขนฺเต อฏฺฐาสิ. อถ โข
ภิกฺขเว จณฺหาฬวฺสีโก เมทกถาลิกํ อนฺเตวาสิ เอตทโวจ ‘ตวํ
สมมฺ เมทกถาลิกเก มมํ รกฺข, อหํ ตํ รกฺขิสฺสามิ, เอวํ มยํ
อณฺณมณฺณคฺคฺคฺตา อณฺณมณฺณรกฺขิตา สิปปานิ เจว ทสฺสีสฺสาม,
ลาภญฺจ, ลจฺฉาม สฺโสตฺธินา จ จณฺหาฬวฺสา โอโรหิสฺสามาติ.

เอวํ วุตฺเต, ภิกฺขเว เมทกถาลิกา อนฺเตวาสิ จณฺหาฬวฺสีกํ
เอตทโวจ ‘น โข ปเนตํ อัจริย เอวํ ภวิสฺสตี, ตวํ อัจริย
อตฺตานํ รกฺข, อหํ อตฺตานํ รกฺขิสฺสามิ, เอวํ มยํ อตฺตคฺคฺคฺตา
อตฺตรกฺขิตา สิปปานิ เจว ทสฺสีสฺสาม, ลาภญฺจ ลจฺฉาม, สฺโสตฺธินา จ
จณฺหาฬวฺสา โอโรหิสฺสามาติ.

‘โส ตตฺถ ฌาโยติ ภควา อโวจ, ยถา เมทกถาลิกา
อนฺเตวาสิ อัจริยํ อโวจ. ‘อตฺตานํ ภิกฺขเว รกฺขิสฺสามีติ สติปิฎกานํ

เสวิตพพํ ‘ปรํ รกฺขิสฺสามีติ สติปฏฺจํ เสวิตพพํ. อตฺตํ
ภิกฺขเว รกฺขณฺโต ปรํ รกฺขติ, ปรํ รกฺขณฺโต อตฺตํ รกฺขติ.

กถญจ ภิกฺขเว อตฺตํ รกฺขณฺโต ปรํ รกฺขติ. อาเสวนาย
ภาวนาย พหุสํกมฺเมน. เอวํ โข ภิกฺขเว อตฺตํ รกฺขณฺโต
ปรํ รกฺขติ.

กถญจ ภิกฺขเว ปรํ รกฺขณฺโต อตฺตํ รกฺขติ. ขนฺติยา
อวิหีสาย เมตฺตจิตฺตตาย อนฺุทยตาย. เอวํ โข ภิกฺขเว ปรํ
รกฺขณฺโต อตฺตํ รกฺขติ.

‘อตฺตํ ภิกฺขเว รกฺขิสฺสามีติ สติปฏฺจํ เสวิตพพํ ‘ปรํ
รกฺขิสฺสามีติ สติปฏฺจํ เสวิตพพํ. อตฺตํ ภิกฺขเว รกฺขณฺโต ปรํ
รกฺขติ, ปรํ รกฺขณฺโต อตฺตํ รกฺขติ.

๑๐. ชนปทกลุยาณีสุดท้าย

[๓๘๖] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สุมฺภสฺสู วิหริติ
เสทกนฺนาม สุมฺภานํ นิคโม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
“ภิกฺขโวติ. “ภทฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺส. ภควา
เอตทโวจ

“เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ‘ชนปทกลุยาณี ชนปทกลุยาณีติ โข
ภิกฺขเว มหาชนกาโย สนฺนิปเตยฺย. สว โข ปน” ชนปทกลุยาณี
ปรมปาสาวิณี นจฺเจ, ปรมปาสาวิณี คีเต. ‘ชนปทกลุยาณี นจฺจติ
คยตฺติติ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโยโส มตฺตาย มหาชนกาโย สนฺนิปเตยฺย.
อถ ปุริโส อคฺคจฺเจยฺย ชีวิตฺกามา อมริตฺกามา สุขกามา ทุกฺขปฏฺิฏฺโกล

ตเมณเ อวํ วเพยฺย 'อยนฺเต อมฺโก ปุริส สมตฺตติโก เตลปตฺโต
อนฺตเรน จ มหาสมชฺชํ อนฺตเรน จ ชนปทกฺลยาณียา ปฺริหิตพฺโพ,
ปุริโส จ เตน อุกฺกิตฺตาสิโก ปิฎฺฐจิตฺโต ปิฎฺฐจิตฺโต อณฺุพนฺธิสฺสตี
'ยตฺถเอว นํ โถกํปิ จจฺจเทสฺสสฺส,' ตตฺถเอว เต สิริโร ปาติสฺสตีตี. ตํ
กึ มณฺเณถ ภิกฺขเว, อปิ นุ โส ปุริโส อมฺุ เตลปตฺตํ
อมนสิกริตฺวา พหิทฺธา ปมาทํ อาหเรยฺยาตี. โน เหนํ ภาณเต.

"อุปมา ไช มุยายํ ภิกฺขเว กตา อตฺถสฺส วิญญาปนาย,
อยเมเวตฺถ^๑ อตฺถเ. 'สมตฺตติโก เตลปตฺโตตี ไช ภิกฺขเว กายคตฺตาย
เอตํ สติยา อธิวจฺน.

ตสฺมาตีห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺกิตพฺพํ 'กายคตา สติ ["]
ภาวิตา ภวิสฺสตี พหุสีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อณฺุญฺจิตา ปฺริจิตา
สฺสमारทฺธาตี. เอวณฺุหิ ไว^๒ ภิกฺขเว สิกฺกิตพฺพนฺตี. ทสมํ.

ทฺติโย นาลนทวคฺโค.

ตสฺสุทฺธานํ

มหาปุริโส นาพนทํ จฺนุโท เจลณฺจ พาทิโย
อฺตฺติโย อริโย พุรหฺมา ทฺวเณน^๔ เสทเกน จาตี.^๕

^๑ จ.,เท.,อิ. จจฺจเทสฺสสฺส

หมตอาัย 27/05/2566

^๓ จ.,เท.,อิ. โน

^๒ จ.,เท.,อิ. -เจเวตถ

^๔ จ.,เท. ไช

^{๕-๕} จ.,เท.,อิ. เสทกํ ชนปเทน จาตี

๓. สีสฏฐิติวคโค

๑. สีสตตตํ

[๓๘๗] เอวมเม สุตํ:- เอกํ สมยํ อายสฺมา จ อานนฺโท
 อายสฺมา จ ภทฺโท ปาฏลিপุตฺเต วิหริติ กุกกุฏารามे. อถ โข
 อายสฺมา ภทฺโท สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลํหา วุฏฺฐิตํ เยนายสฺมา
 อานนฺโท, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา อานนฺเทน สทฺธิ
 สมฺไมทิ, สมฺไมทนียํ กถํ สาราณนียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ,
 เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ภทฺโท อายสฺมนตํ อานนฺทํ
 เอตทวโจ

“ยานีมานิ อวฺโส อานนฺท กุสฺลํ นิสฺสํ วุตฺตํ
 ภควตา, อิมานิ กุสฺลํ นิสฺสํ กิมนฺตํ วุตฺตํ ภควตาติ.

“สาธุ สาธุ อวฺโส ภทฺท, ภทฺทโก โข เต อวฺโส ภทฺท
 อุมฺมคโค, ภทฺทกํ ปฏฺฐาณํ, กุสฺลาณํ ปรีชณา. เอวํ หิ ตวํ
 อวฺโส ภทฺท ปุชฺชสิ ‘ยานีมานิ อวฺโส อานนฺท กุสฺลํ นิสฺสํ
 วุตฺตํ ภควตา, อิมานิ กุสฺลํ นิสฺสํ กิมนฺตํ วุตฺตํ
 ภควตาติ. “เอวมวฺโสติ.

“ยานีมานิ อวฺโส ภทฺท กุสฺลํ นิสฺสํ วุตฺตํ ภควตา,
 อิมานิ กุสฺลํ นิสฺสํ ยาวเทว จตฺตุนํ สติปฏฺฐานํ ภาวนํ
 วุตฺตํ ภควตา.

กตเมสํ จตฺตุนํ. อิทวฺโส ภิกฺขุ กายํ กายานุปสฺสี
 วิหริติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส.
 ๒๗/๐๕/๒๕๖๖
 เวทนาสุ ๔เปย จิตฺเต ๔เปย ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตปปี

สมปชาโน สติมา วิเนยย โลเก อภิขัณฺหาโถมนฺสํ. ยานีมานิ
อาวุโส ภทฺท กุสลานิ สีลานิ วุตฺตานิ ภควตา, อิมานิ กุสลานิ
สีลานิ ยาวเทว อิมํ จตฺตุนํ สติปัญญาณานํ ภาวนาย วุตฺตานิ
ภควตาติ. ปจฺม.

๒. จิรญฺจิติสุตฺตํ

[๓๘๘] ตํเยว นีทานํ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
ภทฺโท อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทวโจ

“โก หนุ โข อาวุโส อานนฺท เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน
ตถาคเต ปรีนิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรญฺจิติโก โหติ, โก ปนาวุโส
อานนฺท เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรีนิพฺพุเต สทฺธมฺโม
จิรญฺจิติโก โหติติ.

“สาธุ สาธุ อาวุโส ภทฺท, ภทฺทโก โข เต อาวุโส ภทฺท
อุมฺมคฺโค, ภทฺทกํ ปฏฺิภาณํ, กลฺยาณํ ปรีปฺจฺฉา. เอวเมหิ ตวํ
อาวุโส ภทฺท ปฺจฺฉสิ ‘โก หนุ โข อาวุโส อานนฺท เหตุ, โก
ปจฺจโย, เยน ตถาคเต ปรีนิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรญฺจิติโก โหติ,
โก ปนาวุโส อานนฺท เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน ตถาคเต
ปรีนิพฺพุเต สทฺธมฺโม จิรญฺจิติโก โหติติ. “เอวมาวุโสติ.

“จตฺตุนํ โข อาวุโส สติปัญญาณานํ อภาวิตตฺตา
อพหฺลิกตตฺตา ตถาคเต ปรีนิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรญฺจิติโก โหติ,
จตฺตุนํ จ โข อาวุโส สติปัญญาณานํ ภาวิตตฺตา พหฺลิกตตฺตา
ตถาคเต ปรีนิพฺพุเต สทฺธมฺโม จิรญฺจิติโก โหติ.

กตเมสํ จตฺตุนํ. อิทาวุโส ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี
วิหริตี อาตาปี สมปชาโน สติมา วิเนยย โลเก อภิขัณฺหาโถมนฺสํ.

เวทนาสุ ๒เปฯ จิตเต ๒เปฯ ฐมเมสุ ฐมมานุปลสิ วิหริติ
 อาตาปี สมปชาโน สติมา วิเนยโย โลเก อภิชฌาโทมนสฺส. อิมสฺ
 โข อาวุโส จตฺตุนํ สติปฏฺจณานํ อภาวิตตฺตา อพหุสีกตตฺตา
 ตถาคเต ปรีนิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรฏฺฐิติโก โหติ. อิมสฺ จ โข
 อาวุโส จตฺตุนํ สติปฏฺจณานํ ภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตา ตถาคเต
 ปรีนิพฺพุเต สทฺธมฺโม จิรฏฺฐิติโก โหตีติ. ทฺติยํ.

๓. ปรีหานสยุดต์

[๓๘๙] เอกํ สมยํ อายสฺมา จ อานนฺโท อายสฺมา จ
 ภาทฺโท ปาฏฺฐลิปฺตเต วิหรนฺติ กุกฺกุฏารามे. อถ โข อายสฺมา
 ภาทฺโท สายณฺหสมยํ ปฏฺฐิสลฺลانا วุฏฺฐิตฺ, เยนายสฺมา อานนฺโท,
 เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา อานนฺเทน สทฺธี สมฺโมทิตฺ,
 สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสารถฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺ, เอกมฺนตํ
 นิสินฺโน โข อายสฺมา ภาทฺโท อายสฺมนตํ อานนฺทํ เอตทวโจ

“โก นฺ โข อาวุโส อานนฺท เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน
 สทฺธมฺมปรีหานํ โหติ, โก นฺ โข อาวุโส อานนฺท เหตุ, โก
 ปจฺจโย, เยน สทฺธมฺมอปรีหานํ โหตีติ.

“สาธุ สาธุ อาวุโส ภาทฺท, ภาทฺทโก โข เต อาวุโส ภาทฺท
 อุมฺมคฺโค, ภาทฺทกํ ปฏฺฐิภาณํ, กลฺยาณํ ปรีปฺจณา. เอวณฺหิ ตวํ
 อาวุโส ภาทฺท ปฺจฺจสิ ‘โก นฺ โข อาวุโส อานนฺท เหตุ, โก
 ปจฺจโย, เยน สทฺธมฺมปรีหานํ โหติ, โก ปนาวุโส อานนฺท เหตุ,
 โก ปจฺจโย, เยน สทฺธมฺมอปรีหานํ โหตีติ. “เอวมาวุโสติ.

“จตุณ्हํ ไช อาวุโส สติปฏจานานํ อภาวิตตตฺตา
อพฬฺลิกตตตฺตา สทฺธมฺมปฺริหานํ โหติ. จตุณ्हํ จ ไช อาวุโส
สติปฏจานานํ ภาวิตตตฺตา พฬฺลิกตตตฺตา สทฺธมฺมอปฺริหานํ โหติ.

กตเมสํ จตุณ्हํ. อิทาวุโส ภิกฺขุ กายเ กายานุปสฺสี
วิหฺรติ อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.
เวทนาสุ ๔เปยฺ จิตฺเต ๔เปยฺ ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปฺปี
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. อิมํ ไช
าวุโส จตุณ्हํ สติปฏจานานํ อภาวิตตตฺตา อพฬฺลิกตตตฺตา
สทฺธมฺมปฺริหานํ โหติ, อิมํ จ ไช อาวุโส จตุณ्हํ สติปฏจานานํ
ภาวิตตตฺตา พฬฺลิกตตตฺตา สทฺธมฺมอปฺริหานํ โหติติ. ตติยํ.

๔. สทฺธมฺมุตตํ

[๓๙๐] สาวตฺถิณิทานํ. “จตุตาโรเม ภิกฺขเว สติปฏจานา.
กตเม จตุตาโร. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายเ กายานุปสฺสี วิหฺรติ
อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.
เวทนาสุ ๔เปยฺ จิตฺเต ๔เปยฺ ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปฺปี
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. อิม ไช
ภิกฺขเว จตุตาโร สติปฏจานาติ. จตุตฺถํ.

๕. อญฺญตรพฺรหฺมณฺณสุตฺตํ

[๓๙๑] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติ
เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. อถ ไช อญฺญตรโร พฺรหฺมณเ,
เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธี สมฺโมทิ,

สมฺโมทณียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิตฺติ, เอกมฺนตํ
นิสินฺโน โข โส พฺรหฺมณฺเณ ภควนฺตํ เอตทวโจ

“โก ญฺ โข โภ โคตมฺ เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน ตถาคเต
ปริณิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรญฺจิตฺติโก โหติ, โก ปน โภ โคตม
เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน ตถาคเต ปริณิพฺพุเต สทฺธมฺโม จิรญฺจิตฺติโก
โหติตฺติ.

“จตุณฺ्हํ โข พฺรหฺมณฺ สติปญฺ्ञาณานํ อภาวิตตฺตา
อพฺหุลิกตตฺตา ตถาคเต ปริณิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรญฺจิตฺติโก โหติ,
จตุณฺ्हํ จ โข พฺรหฺมณฺ สติปญฺ्ञาณานํ ภาวิตตฺตา พหุลิกตตฺตา
ตถาคเต ปริณิพฺพุเต สทฺธมฺโม จิรญฺจิตฺติโก โหติ.

กตเมสํ จตุณฺ्हํ. อิท พฺรหฺมณฺ ภิกฺขุ กายเ กายาณฺุปสฺสํ
วิหฺรติ อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ.
เวทนาสุ ๔เปยฺ จิตฺเต ๔เปยฺ ฐมฺเมสุ ฐมฺมาณฺุปสฺสํ วิหฺรติ
อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ. อิมํ
โข พฺรหฺมณฺ จตุณฺ्हํ สติปญฺ्ञาณานํ อภาวิตตฺตา อพฺหุลิกตตฺตา
ตถาคเต ปริณิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรญฺจิตฺติโก โหติ, อิมํ จ โข
พฺรหฺมณฺ จตุณฺ्हํ สติปญฺ्ञาณานํ ภาวิตตฺตา พหุลิกตตฺตา ตถาคเต
ปริณิพฺพุเต สทฺธมฺโม จิรญฺจิตฺติโก โหติตฺติ.

เอวํ วุตฺเต, โส พฺรหฺมณฺเณ ภควนฺตํ เอตทวโจ อภิกฺกนฺตํ
โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ๔เปยฺ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม
ชาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺุเปตํ สรณํคตฺตํ. ปณฺจมํ.

๖. ปเทสสุตตํ

[๓๙๒] เอกํ สมยํ อายสฺมา จ สารีปฺตฺโต อายสฺมา จ มหาโมคคฺคฺลลาโน อายสฺมา จ อนฺรฺรทฺโธ สาเกเต วิหรนฺติ กณฺณกิวเน. อถ โข อายสฺมา จ สารีปฺตฺโต อายสฺมา จ มหาโมคคฺคฺลลาโน สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลนา วุฏฺฐิตา, เยนายสฺมา อนฺรฺรทฺโธ, เตนฺอุปสงฺกมียฺ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา อนฺรฺรทฺธเณ สทฺธิ สมฺเมทียฺ, สมฺเมทณียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสียฺ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สารีปฺตฺโต อายสฺมนฺตํ อนฺรฺรทฺธํ เอตทวโจ

“เสกฺโข เสกฺโขติ” อาวุโส อนฺรฺรทฺธ วุจฺจติ, กิตฺตาวตฺตา นฺุ โข อาวุโส เสกฺโข โหติติ. “จตฺตุนฺนํ โข อาวุโส สติปฏฺจ্ঞานานํ ปเทสํ ภาวิตตฺตา เสกฺโข โหติ.

กตเมสํ จตฺตุนฺนํ. อิทฺาวุโส ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ อาตปิ สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. เวทนาสุ ๔เปยฺ จิตฺเต ๔เปยฺ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหรติ อาตปิ สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. อิมสํ โข อาวุโส จตฺตุนฺนํ สติปฏฺจ্ঞานานํ ปเทสํ ภาวิตตฺตา เสกฺโข โหติติ. จณฺโณ.

๗. สมตฺตสุตตํ

[๓๙๓] ตํเยว นิทานํ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สารีปฺตฺโต อายสฺมนฺตํ อนฺรฺรทฺธํ เอตทวโจ

“อเสกโข อเสกโขติ อวุโส อนุรุธ วุจจติ กิตฺตาวตานุ โข อวุโส อเสกโข โหตีติ. “จตุหนฺ โข อวุโส สติปฏฺจณานํ สมตฺตํ ภาวิตตฺตา อเสกโข โหติ.

กตเมสํ จตุหนฺ. อิธวุโส ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. เวทนาสุ ๔เปฯ จิตฺเต ๔เปฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. อิมํ โข อวุโส จตุหนฺ สติปฏฺจณานํ สมตฺตํ ภาวิตตฺตา อเสกโข โหตีติ. สตฺตมํ

๘. โลกสยุดต์

[๓๙๔] ตํเยว นินฺทณํ. เอกมฺหํ นินฺทโน โข อายสฺมา สารีปฺตโต อายสฺมณํ อนุรุธํ เอตทวโจ

“กตเมสํ อายสฺมา” อนุรุธุโ” ฌมฺมานํ ภาวิตตฺตา พหุสฺสีกตตฺตา มหาภิกฺขุณฺตํ ปตฺโตติ. “จตุหนฺ อวุโส สติปฏฺจณานํ ภาวิตตฺตา พหุสฺสีกตตฺตา มหาภิกฺขุณฺตํ ปตฺโต.

กตเมสํ จตุหนฺ. อิธวํ อวุโส กาเย กายานุปสฺสี วิหฺรามี อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. เวทนาสุ ๔เปฯ จิตฺเต ๔เปฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรามี อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. อิมํ ขวาทํ อวุโส จตุหนฺ สติปฏฺจณานํ ภาวิตตฺตา พหุสฺสีกตตฺตา มหาภิกฺขุณฺตํ ปตฺโต, อิมํ จ ปณานํ อวุโส จตุหนฺ สติปฏฺจณานํ ภาวิตตฺตา พหุสฺสีกตตฺตา สหสฺสํ โลกํ อภิชานามิติ. อฏฺฐมํ.

๕. สิริวฑฒตสุตตํ

[๓๙๕] เอกํ สมยํ อายสฺมา อานนฺโท ราชคเห วิหริติ
 เวพฺพวนเ กลนฺทกนิวาเป. เตन โข ปน สมเยน สิริวฑฺฒเ คหปติ
 อาพาธิโก โหติ ทุกฺขิโต พาพฺพหคิลาน. อถ โข สิริวฑฺฒเ
 คหปติ อญฺญตรํ ปุริสํ อามนฺเตสิ “เอहि ตวํ อมโก ปุริส,
 เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนฺอุปสงฺกม;” อุปสงฺกมิตฺวา มม วจเนน
 อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปาเท สิริสา วนฺท ‘สิริวฑฺฒเ ฆนฺเต
 คหปติ อาพาธิโก ทุกฺขิโต พาพฺพหคิลาน, โส อายสฺมโต
 อานนฺทสฺส ปาเท สิริสา วนฺทตฺติ, เอวญฺจ วเทหิ ‘สาธุ กิร
 ฆนฺเต อายสฺมา อานนฺโท, येन สิริวฑฺฒสฺส คหปติสฺส นิเวสนํ,
 เตนฺอุปสงฺกมตุ อญฺกมฺปิ อุปาทายาติ. “เอวํ ฆนฺเตติ โข โส ปุริโส
 สิริวฑฺฒสฺส คหปติสฺส ปฏิสสฺสตุวา, เยนายสฺมา อานนฺโท,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมนฺตํ นิสํสี, เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ปุริโส อายสฺมนฺตํ
 อานนฺทํ เอตทวโจ “สิริวฑฺฒเ ฆนฺเต คหปติ อาพาธิโก ทุกฺขิโต
 พาพฺพหคิลาน, โส อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปาเท สิริสา วนฺทติ,
 เอวญฺจ วเทหิ ‘สาธุ กิร ฆนฺเต อายสฺมา อานนฺโท, येन
 สิริวฑฺฒสฺส คหปติสฺส นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมตุ อญฺกมฺปิ อุปาทายาติ.
 อธิวเสสิ โข อายสฺมา อานนฺโท ตฺถนฺทึภาเวน.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ปุพฺพพณฺหสมยํ^๒ นิวาเสตฺวา
 ปตฺตจิวรมาทาย, येन สิริวฑฺฒสฺส คหปติสฺส นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสํสี, นิสชฺช โข อายสฺมา
 อานนฺโท สิริวฑฺฒเ คหปติ เอตทวโจ

^๑ เท. เตนฺอุปสงฺกมิ

^๒ อ. อยํ ปาโง น กิสฺสติ.

“กัจฉิ เต คหปติ ขมนีย, กัจฉิ ยาปนีย, กัจฉิ ทุกุขา เวทนา ปฏิกกมณฺติ โน อภิกกมณฺติ, ปฏิกกโมสานํ ปณฺณายติ โน อภิกกโมติ. “น เม ภาณเต ขมนีย, น ยาปนีย, พาพฺหา เม ทุกุขา เวทนา อภิกกมณฺติ, โน ปฏิกกมณฺติ อภิกกโมสานํ ปณฺณายติ โน ปฏิกกโมติ.

“ตสฺมาติห เต คหปติ เอวํ ลิกฺขิตพฺพํ “กาเย กายานุปสฺสี วิหริสฺสามิ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌา-
โทมนสฺสํ. เวทนาสุ ๔เปฯ จิตฺเต ๔เปฯ ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปสฺสี
วิหริสฺสามิ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌา-
โทมนสฺสนฺติ. เอวญฺหิ เต คหปติ ลิกฺขิตพฺพนฺติ.

“เยเม ภาณเต ภควตา จตฺตาริ สติปญฺจจํ ทฬิตา,
ลํวิชฺชนฺติ เต ฐมา มยิ, อหํ จ เตสุ ฐมฺเมสุ สนฺทิสฺสามิ.
อหญฺหิ ภาณเต กาเย กายานุปสฺสี วิหรามิ อาตปปี สมฺปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ ๔เปฯ จิตฺเต
๔เปฯ ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปสฺสี วิหรามิ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.

ยานิ จิมานิ ภาณเต ภควตา ปญฺโจจรมฺภาคิยานิ
สญฺโฆชนานิ ทฬิตานิ, นาหํ ภาณเต ยงฺกิญฺจิ อตฺตนิ อปฺปทึนํ
สมนุปสฺสามีติ. “ลาภา เต คหปติ, สุลทฺธํ เต คหปติ,
อนาคามีผลนฺตยา คหปติ พุยาगतฺตนิ. นวมํ.

๑๐. มานทินนุตต

[๓๙๖] ตังเยว นินทาน. เตน โข ปน สมเยน มานทินโน
คหปติ อาพาธโก โหติ ทุกขิตो พัพพหคิลาน. อถ โข
มานทินโน คหปติ อญญตรํ ปุริสํ อามนุเตสิ “เอहि ตวํ อมโก
ปุริส ๕เปย น เม ฆนเต ขมนีย, น ยาปนีย, พัพพหา เม
ทุกขา เวทนา อภิกกมณฺติ โน ปฏิกกมณฺติ, อภิกกโมसानํ
ปญฺญาติ โน อภิกกโมติ.

“เอวรूपาย จาหํ ฆนเต ทุกขาย เวทนาย ผุฏฺโง สมาน
กาเย กายานุปลสฺสี วิหรามิ อาตาปี สมปชาโน สติมา วินเยย
โลเก อภิชฌาโทมนสฺส. เวทนาสุ ๕เปย จิตฺเต ๕เปย ฐมฺเมสุ
ฐมฺมานุปลสฺสี วิหรามิ อาตาปี สมปชาโน สติมา วินเยย โลเก
อภิชฌาโทมนสฺส.

ยานิ จิมานิ ฆนเต ภควตา ปญฺโจรมภาคิยานิ
สญฺโฆชนานิ เทสิตานิ, นาหํ ฆนเต ยงฺกิลฺลิจิ อตฺตนิ อปฺปหีนํ
สมนุปลสฺสามิตี. “ลามา เต คหปติ, สุลทฺตฺนเต คหปติ, อนาคามีผลํ
ตยา คหปติ พุยาगतฺตติ. ทสม.

ตติโย สิลฺลจิตฺตวิคฺโค.

ตสฺสทฺททานํ

“สิลฺล จิตฺติ ปรีหานํ	สุทฺธกํ พุราหฺมณฺเนน จ
ปเทสํ สมตฺตํ โลโก จ	สิรวทฺโธ มานทินฺเนน เต ทสาติ.

๔. อนนุสสุตวคโค

๑. อนนุสสุตสุตํ

[๓๙๗] สวตถนิทานํ. “อํ กายะ กายานุปสฺสนาติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสุ ฐมฺเมสุ จกฺขํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ. ‘สา โข ปณายํ กายะ กายานุปสฺสนา ภาเวตฺตพฺพาติ เม ภิกฺขเว ๔เป๔ ‘ภาวิตาติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสุ ฐมฺเมสุ จกฺขํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

‘อํ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสนาติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสุ ฐมฺเมสุ จกฺขํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ. ‘สา โข ปณายํ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสนา ภาเวตฺตพฺพาติ เม ภิกฺขเว ๔เป๔ “ภาวิตาติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสุ ฐมฺเมสุ จกฺขํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

‘อํ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสนาติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสุ ฐมฺเมสุ จกฺขํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ. ‘สา โข ปณายํ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสนา ภาเวตฺตพฺพาติ เม ภิกฺขเว ๔เป๔ ‘ภาวิตาติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสุ ฐมฺเมสุ จกฺขํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

‘อัย ฐมเมสุ ฐมมานุปสสนนตติ เม ภิกขเว ปุพเพ
อนนุสสุเตสุ ฐมเมสุ จกขุ อุตปาทิ, ฦาณ อุตปาทิ, ปณณ
อุตปาทิ, วิชชา อุตปาทิ, อาโลโก อุตปาทิ. ‘สา โข ปณาย
ฐมเมสุ ฐมมานุปสสนน ภาเวตพพาทติ เม ภิกขเว ๕เป๕ “ภาวิตาติ
เม ภิกขเว ปุพเพ อนนุสสุเตสุ ฐมเมสุ จกขุ อุตปาทิ, ฦาณ
อุตปาทิ, ปณณ อุตปาทิ, วิชชา อุตปาทิ, อาโลโก อุตปาทิตติ.
ปจมี.

๒. วิรกกตต

[๓๙๘] สวตถุณินทนน. “จตตารอเม ภิกขเว สติปฏจกน
ภาวิตา พหุลีกตา เอกนตนิพพิทาย วิรกกาย นิโรธาย อุปสมาย
อภินณาย สมโพธาย นิพพณนาย สัมมุตตนตติ.

กตเม จตตารอ. อีธ ภิกขเว ภิกขุ กายเ กายานุปสสี
วิหริติ อาตปปี สมปชาโน สติมา วิเนยย โลเก อภิชฦาโทมนสส.
เวทนาสสุ ๕เป๕ จิตเต ๕เป๕ ฐมเมสุ ฐมมานุปสสี วิหริติ
อาตปปี สมปชาโน สติมา วิเนยย โลเก อภิชฦาโทมนสส. อิเม
โฆ ภิกขเว จตตารอ สติปฏจกน ภาวิตา พหุลีกตา
เอกนตนิพพิทาย วิรกกาย นิโรธาย อุปสมาย อภินณาย สมโพธาย
นิพพณนาย สัมมุตตนตติ. ทุตติ.

๓. วิรทตต

[๓๙๙] เยส กสณจติ ภิกขเว จตตารอ สติปฏจกน
วิรททา, วิรทโธ เตส อริโย อฏจจติโก* มคโค สมมาทุกขกขยคามี.

เยสํ เกสณจิ ภิกขเว จตฺตารโ สติปญฺจานา อารทฺธา, อารทฺโ
เตสํ อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค สมมาทุกฺขกฺขยคามิ.

กตเม จตฺตารโ. อิทฺ ภิกขเว ภิกฺขุ กายเ กายานุปสฺสี
วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส.
เวทนาสุ ๔เป๔ จิตฺเต ๔เป๔ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ
อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. เยสํ
เกสณจิ ภิกขเว อิเม จตฺตารโ สติปญฺจานา วิรทฺธา, วิรทฺโ
เตสํ อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค สมมาทุกฺขกฺขยคามิ. เยสํ เกสณจิ
ภิกขเว อิเม จตฺตารโ สติปญฺจานา อารทฺธา, อารทฺโ เตสํ
อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค สมมาทุกฺขกฺขยคามิติ. ตติยํ.

๔. ภาวิตสุตตํ

[๔๐๐] สาวตฺถิณีทานํ. จตฺตารโเม ภิกขเว สติปญฺจานา
ภาวิตา พหุลิกตา อปารา ปาริ คมนาย สํวตฺตนฺตติ.

กตเม จตฺตารโ. อิทฺ ภิกขเว ภิกฺขุ กายเ กายานุปสฺสี
วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส.
เวทนาสุ ๔เป๔ จิตฺเต ๔เป๔ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ
อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. อิเม
โ ภิกขเว จตฺตารโ สติปญฺจานา ภาวิตา พหุลิกตา อปารา
ปาริ คมนาย สํวตฺตนฺตติ. จตฺตํ.

๕. สติสุตตํ

[๔๐๑] สาวตฺถิณีทานํ. “สโต ภิกขเว ภิกฺขุ วิหเรยฺย
สมฺปชาโน, อยํ โว อมฺหากํ อนุสาสนิ.

กถณจ ภิกขเว ภิกขุ สโต โหติ. อีธ ภิกขเว ภิกขุ
กาเย กายานุปสสี วิหริติ อาตapi สมปชาโน สติมา วิเนยย
โลเก อภิชฌาโทมนสส. เวทนาสุ ๔เป๔ จิตเต ๔เป๔ ฌมเมสุ
ฌมมานุปสสี วิหริติ อาตapi สมปชาโน สติมา วิเนยย โลเก
อภิชฌาโทมนสส. เอวံ โข ภิกขเว ภิกขุ สโต โหติ.

กถณจ ภิกขเว ภิกขุ สมปชาโน โหติ. อีธ ภิกขเว
ภิกขุโน วิทิตา เวทนา อุปปชชนติ, วิทิตา อุปฏฐहनติ, วิทิตา
อพภตถ คจจนติ. วิทิตา วิตกกา อุปปชชนติ, วิทิตา อุปฏฐहनติ,
วิทิตา อพภตถ คจจนติ. วิทิตา ปญญา^๑ อุปปชชนติ, วิทิตา
อุปฏฐहनติ, วิทิตา อพภตถ คจจนติ. เอวံ โข ภิกขเว ภิกขุ
สมปชาโน โหติ. สโต ภิกขเว ภิกขุ วิหเรยย สมปชาโน, อัย
โว อมหากัม อานุสาสนีติ. ปญจม.

๖. อญญาสุตถัม

[๔๐๒] สวตถุณีนิทาน. “จตตะโรเม ภิกขเว สติปฏจานา.
กตเม จตตะโร. อีธ ภิกขเว ภิกขุ กาเย กายานุปสสี วิหริติ
อาตapi สมปชาโน สติมา วิเนยย โลเก อภิชฌาโทมนสส.
เวทนาสุ ๔เป๔ จิตเต ๔เป๔ ฌมเมสุ ฌมมานุปสสี วิหริติ อาตapi
สมปชาโน สติมา วิเนยย โลเก อภิชฌาโทมนสส. อีเม โข
ภิกขเว จตตะโร สติปฏจานา. อีเมสํ โข ภิกขเว จตุนัน
สติปฏจานานัม ภาวิตตตะตา พหุสีกตตะตา ทุวินัน ผลานัน อญญตัม
ผลัม ปาฏิกังขัม, ทิฏฐเจว ฌมเม อญญา, สติ วา อุปาทิเสเส
อนาคามีตาทิ. ฉมมจ.

๗. จนุทสุตต์

[๔๐๓] “จตุตทาโรเม ภิกขเว สติปฏฺจานา. กตเม จตุตทาโร. อิท ภิกขเว ภิกขุ กายเ กายานุปฺสสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. ตสฺส กายเ กายานุปฺสสีโน วิหฺรโต โย กายสมฺมึ จนฺโท, โส ปหิยฺยติ, จนฺทสฺส ปหานาย^{*} อมตํ สจฺจนิกตํ โหติ.

เวทนาสุ เวทนานุปฺสสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. ตสฺส เวทนาสุ เวทนานุปฺสสีโน วิหฺรโต โย เวทนาสุ จนฺโท, โส ปหิยฺยติ จนฺทสฺส ปหานาย อมตํ สจฺจนิกตํ โหติ.

จิตฺเต จิตฺตานุปฺสสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. ตสฺส จิตฺเต จิตฺตานุปฺสสีโน วิหฺรโต โย จิตฺตสมฺมึ จนฺโท, โส ปหิยฺยติ, จนฺทสฺส ปหานาย อมตํ สจฺจนิกตํ โหติ.

ธมฺเมสุ ธมฺมานุปฺสสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. ตสฺส ธมฺเมสุ ธมฺมานุปฺสสีโน วิหฺรโต โย ธมฺเมสุ จนฺโท, โส ปหิยฺยติ, จนฺทสฺส ปหานาย อมตํ สจฺจนิกตํ โหติ. สตุตม.

๘. ปริยญาตสุตต์

[๔๐๔] “จตุตทาโรเม ภิกขเว สติปฏฺจานา. กตเม จตุตทาโร. อิท ภิกขเว ภิกขุ กายเ กายานุปฺสสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน

หมตฮาย 27/05/2566

* จ.,เท. ปหานา, เอวฺมปริปิ.

สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ. ตสฺส กายเ กายานุปสฺสีโน
วิหฺรโต กายเ ปริณฺญาโต โหติ, กายสฺส ปริณฺญาตตฺตา อมตํ
สจฺจนิกตํ โหติ.

เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ. ตสฺส เวทนาสุ เวทนานุปสฺสีโน
วิหฺรโต เวทนา ปริณฺญาตา โหติ, เวทนานํ ปริณฺญาตตฺตา อมตํ
สจฺจนิกตํ โหติ.

จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ. ตสฺส จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสีโน
วิหฺรโต จิตฺตํ ปริณฺญาตํ โหติ, จิตฺตสฺส ปริณฺญาตตฺตา อมตํ
สจฺจนิกตํ โหติ.

ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ. ตสฺส ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสีโน
วิหฺรโต ธมฺมา ปริณฺญาตา โหติ, ธมฺมานํ ปริณฺญาตตฺตา อมตํ
สจฺจนิกตํ โหติ. อฏฺฐมํ.

๕. ภาวนาสุตฺตํ

[๔๐๕] “จตุหนฺนํ ภิกฺขเว สติปฏฺฐานานํ ภาวนํ เทสิสฺสามิ,
ตํ สุณฺนาถ. กตมา ภิกฺขเว จตุหนฺนํ สติปฏฺฐานานํ ภาวนา. อิท
ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายเ กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ ๗เป๗ จิตฺเต
๗เป๗ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ. อयํ ไช ภิกฺขเว จตุหนฺนํ
สติปฏฺฐานานํ ภาวนาติ. นวมํ.

๑๐. วิภงกสุตต

[๔๐๖] “สตีปฏจันญจ โว ภิกขเว เทสิสสามิ, สตีปฏจัน-
ภาวนญจ สตีปฏจันภาวนาคามินิญจ ปฏิปท, ตํ สุนาถ. กตมญจ
ภิกขเว สตีปฏจัน. อีธ ภิกขเว ภิกขุ กายะ กายานุปสสี วิหริติ
อาตาปี สมุปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฌาโทมนสส.
เวทนาสุ ๗เป๗ จิตฺเต ๗เป๗ ฐมเมสุ ฐมมานุปสสี วิหริติ อาตาปี
สมุปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฌาโทมนสส. อิทํ วุจฺจติ
ภิกขเว สตีปฏจัน.

กตมา จ ภิกขเว สตีปฏจันภาวนา. อีธ ภิกขเว ภิกขุ
สมุททยฐมมานุปสสี กายสมี วิหริติ, วยฐมมานุปสสี กายสมี
วิหริติ, สมุททยวยฐมมานุปสสี กายสมี วิหริติ อาตาปี สมุปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฌาโทมนสส. สมุททยฐมมานุปสสี เวทนาสุ
วิหริติ, วยฐมมานุปสสี เวทนาสุ วิหริติ, สมุททยวยฐมมานุปสสี
เวทนาสุ วิหริติ. ตถา จิตฺเต. ฐมเมสุ วิหริติ อาตาปี สมุปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฌาโทมนสส. อยํ วุจฺจติ ภิกขเว
สตีปฏจันภาวนา.

กตมา จ ภิกขเว สตีปฏจันภาวนาคามินิ ปฏิปทา.
ออยเมว อริโย อฏฺฐจติโก มคฺโค. เสยฺยถิทํ. สมมาทิฏฺฐิ
สมมาสงกปโป สมมาวาจา สมมากมฺมุนโต สมมาอาชีโว
สมมาวายาโม สมมาสติ สมมาสมาธิ. อยํ วุจฺจติ ภิกขเว
สตีปฏจันภาวนาคามินิ ปฏิปทาติ. ทสม.

จตุตฺถโค อนนุสสุตวคโค.

ตสสุททาน

อนนุสสุต^๑ วิราโค จ วิรท^๒ ภาวนา สโต
อญญ^๓ จน^๔ท^๕ ปริญญา^๖ ภาวนา วิภงเคน เต ทสชาติ^๗.

๕. อมตวคฺโค

๑. อมตสุตฺตํ

[๔๐๗] สาวตถิณีทานิ. “จตุสฺส ภิกฺขเว สติปญฺญาเนสฺส
 สุปฺติภูจิตฺตจิตฺตา วิหรตฺถ, มา โว อมตํ ปนสฺส. กตเมสฺส จตุสฺส. อิทฺ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายเ กายานุปสฺสี วิหรติ อาตapi สมฺปชาโน
 สติมา วิเนยฺย โลกเ อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ. เวทนาสฺส ๔เปยฺ จิตฺเต
 ๔เปยฺ ฌมฺเมสฺส ฌมฺมานุปสฺสี วิหรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา
 วิเนยฺย โลกเ อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ. อิมेषฺส ภิกฺขเว จตุสฺส สติปญฺญาเนสฺส
 สุปฺติภูจิตฺตจิตฺตา วิหรตฺถ, มา โว อมตํ ปนสฺสาติ. ปจฺมํ.

๒. สมุทฺทยสุตฺตํ

[๔๐๘] สาวตถิณีทานิ. “จตุณฺ्हํ ภิกฺขเว สติปญฺจานานํ
 สมุทฺทยญฺจ อตฺถงฺคมญฺจ เทสสฺสามิ, ตํ สุณฺหาถ. โก จ ภิกฺขเว
 กายสฺส สมุทโย. อาหารสมุทฺยา กายสฺส สมุทโย, อาหารนิโรธา
 กายสฺส อตฺถงฺคโม, ผลสฺสสมุทฺยา เวทนานํ สมุทโย, ผลสนิโรธา
 เวทนานํ อตฺถงฺคโม, นามรูปสมุทฺยา จิตฺตสฺส สมุทโย,
 นามรูปนิโรธา จิตฺตสฺส อตฺถงฺคโม, มนสิการสมุทฺยา ฌมฺมานํ
 สมุทโย, มนสิการนิโรธา ฌมฺมานํ อตฺถงฺคโมติ. ทูติยํ.

๓. มคฺคสุตฺตํ

[๔๐๙] สาวตถิณีทานิ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
 “เอกมิทาหํ ๒๕๖๖ ภิกฺขเว สมยํ อรุเวลาयํ วิหรามิ นชฺชา เนรณฺชราย

ตีเร อชปาลนโคเรเช ปจมาภิสมพุทฺโธ. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว
รโหคตสฺส ปฏฺฐิสลลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกโก อุทปาติ.

‘เอกายนฺวายํ มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ
สมตฺติกฺกมาย ทุกฺขโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมาย ฌายสฺส อธิคมาย
นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ จตฺตารโ สติปฏฺจนา.

กตเม จตฺตารโ. กาเย วา ภิกฺขุ กายานุปฺปสฺสี วิหเรยฺย,
เวทนาสฺส วา ภิกฺขุ เวทนานุปฺปสฺสี วิหเรยฺย, จิตฺเต วา ภิกฺขุ
จิตฺตานุปฺปสฺสี วิหเรยฺย, ฌมฺเมสฺส วา ภิกฺขุ ฌมฺมานุปฺปสฺสี วิหเรยฺย
อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส.
เอกายนฺวายํ มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ สมตฺติกฺกมาย
ทุกฺขโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมาย ฌายสฺส อธิคมาย นิพฺพานสฺส
สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ จตฺตารโ สติปฏฺจนา.”

อถ โข ภิกฺขเว พุรฺหฺมา สหฺมปฺติ มม เจตฺสา
เจโตปริวิตกฺกมณฺเฑน, เสยฺยถาปี นาม พลฺวา ปุริโส สมฺมิณฺชิตํ
วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิณฺชเชยฺย; เอวเมว
พุรฺหฺมโลเก อนฺตรหิโต มม ปุโรโต ปาตุรโหสิ. อถ โข ภิกฺขเว
พุรฺหฺมา สหฺมปฺติ เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา, เยนาหํ, เตนณฺชลฺลี
ปณฺนาเมตฺวา มํ เอตทโวจ

‘เอวเมตํ ภควา, เอวเมตํ สุตฺต, เอกายนฺวายํ ภนฺเต
มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ สมตฺติกฺกมาย ทุกฺข-
โทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมาย ฌายสฺส อธิคมาย นิพฺพานสฺส
สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ จตฺตารโ สติปฏฺจนา.

กตเม จตฺตารุ. กาเย วา ภนฺเต ภิกฺขุ กายานุปสฺสี
วิหเรยฺย, เวทนาสุ วา ๗เปฯ จิตฺเต วา ๗เปฯ ฌมฺเมสุ วา ภนฺเต
ภิกฺขุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหเรยฺย อาตปฺปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺส. เอกายนฺวายํ ภนฺเต มคฺโค สยุดฺดานํ
วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมตฺติกฺกมาย ทุกฺขโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมาย
ณายสฺส อธิคฺมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทฺธิ จตฺตารุ
สติปฏฺจนาติ.

อิทมวโจ ภิกฺขเว พุรฺรهما สหฺมปฺติ, อิทํ วตฺวา อถาปรํ
เอตทวโจ

‘เอกายนํ ชาตฺติขยฺนุตทสฺสี มคฺคํ ปชานาติ หิตานุกมฺปี
เอเตน มคฺเคน อตรีสฺสุ* ปุพฺเพ ตริสฺสนนฺติ ยะ จ ตรฺนนฺติ โอนนฺติ. ตติยํ.

๔. สติสยุดต์

[๔๑๐] สาวตฺถิณีนานํ. “สโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิหเรยฺย, อโย
โว อมฺหากํ อนุสาสนี. กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สโต โหติ. อิธ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ ๗เปฯ เวทนาสุ ๗เปฯ
จิตฺเต ๗เปฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตปฺปี สมฺปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺส. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สโต โหติ. สโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิหเรยฺย, อโย วอ อมฺหากํ
อนุสาสนีติ. จตฺตตุถํ.

๕. กุสลราสีตต

[๔๑๑] “กุสลราสีติ ภิกขเว วทมาโน จตฺตารโ สติปฏจानะ
สมมา วทมาโน วเทยย. เกวลโ หาย” ภิกขเว กุสลราสี, ยทิทํ
จตฺตารโ สติปฏจานา.

กตเม จตฺตารโ. อิท ภิกขเว ภิกขุ กาเย กายานุปสัสี
วิหริติ ๗เป๗ เวทนาสุ ๗เป๗ จิตฺเต ๗เป๗ ฐมเมสุ ฐมมานุปสัสี
วิหริติ อาตาปี สมปชาโน สติมา วินะยย โลเก อภิชฌาโทมนสัส.
‘กุสลราสีติ ภิกขเว วทมาโน อิมะ จตฺตารโ สติปฏจानะ สมมา
วทมาโน วเทยย. เกวลโ หาย’ ภิกขเว กุสลราสี, ยทิทํ จตฺตารโ
สติปฏจานาติ. ปญจม.

๖. ปาฏิโมกขสัวรตต

[๔๑๒] อถ โข อญญตโร ภิกขุ, เยน ภควา, เตนุสสงกมิ;
๗เป๗ เอกมนตํ นิสิติ, เอกมนตํ นิสินโน โข โส ภิกขุ ภควนตํ
เอตทโวจ

“สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฐมมํ เทเสตุ, ยมहि
ภควโต ฐมมํ สุตวา เอโก วูปกฏฺโจ อปฺปมตฺโต อาตาปี
ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนติ.

“ตสฺมาติห ตวํ ภิกขุ อาทิมะ วิโสเชหิ กุสเลสุ ฐมเมสุ.
โก จาทิ กุสลานํ ฐมมานํ. อิท ตวํ ภิกขุ ปาฏิโมกขสัวรสัวโต
วิหราหิ อัจจารโคจรสมปโน อญฺมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภายทสฺสาวิ
สมาทาย สิกฺขสฺสุ สิกฺขาปเทสุ.

ยโต โข ตวํ ภิกขุ ปาฏิโมกขสัวรสัวุโต วิหริสฺสสิ
 อาจารย์โคจรสมฺปนฺโน อณุมตเตสฺสุ วชฺเชสฺสุ ภยทสฺสาวิ, สมาทาย
 สิกฺขสฺสุ* สิกฺขาปทสฺสุ, ตโต ตวํ ภิกฺขเว สီลํ นิสฺสาย สีเล
 ปตฺติฏฺฐาย จตฺตารो สติปฏฺฐาเน ภาเวยฺยาสิ.

กตเม จตฺตารอ. อิธ ตวํ ภิกขุ กาเย กายานุปสฺสี
 วิหราหิ ๔เปฯ เวทนาสุ ๔เปฯ จิตฺเต ๔เปฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี
 วิหราหิ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส.
 ยโต โข ตวํ ภิกขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปตฺติฏฺฐาย อิมे จตฺตารอ
 สติปฏฺฐาเน เอวํ ภาเวสฺสสิ, ตโต ตูยฺหํ ภิกขุ ยา รตฺติ วา
 ทิวโส วา อาคมิสฺสติ, วุฑฺฒิเยว ปาฏิกมฺวา กุสเลสุ ฌมฺเมสุ,
 โน ปริหานีติ.

อถ โข โส ภิกขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺหิตฺวา
 อนฺุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
 ปกฺกามิ. อถ โข โส ภิกขุ เอโก รูปกฏฺฐโจ อปฺปมตฺโต อาตปปี
 ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว ยสฺสตุถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว
 อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ ตทนฺตฺตรํ พุรหฺมจริยปรีโยสานํ
 ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภินฺนวา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริติ
 "ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ
 อพฺภณฺณาสิ. อณฺเวยตโร จ ปน โส ภิกขุ อรหฺตํ อโหสีติ. จมฺมจํ.

๗. ทุจฺจริตฺตตํ

[๔๑๓] อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ เยน, ภควา ๔เปฯ
“สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฌมฺมํ เทเสตุ, ยมฺหํ ภควโต
ฌมฺมํ สุตฺวา เอโก รูปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต
วิหเรยฺยนฺติ.

“ตสฺมาติห ตวํ ภิกฺขุ อาทิมเว วิโสเชหิ กุสเลสุ ฌมฺเมสุ.
โก จาติ กุสลานํ ฌมฺมานํ. อิทฺ ตวํ ภิกฺขุ กายทุจฺจริตํ ปหาย
กายสุจฺจริตํ ภาเวสฺสสิ, วจฺจิตฺตํ ปหาย วจฺจิตฺตํ ภาเวสฺสสิ,
มโนทุจฺจริตํ ปหาย มโนสุจฺจริตํ ภาเวสฺสสิ.

ยโต โข ตวํ ภิกฺขุ กายทุจฺจริตํ ปหาย กายสุจฺจริตํ
ภาเวสฺสสิ, วจฺจิตฺตํ ปหาย วจฺจิตฺตํ ภาเวสฺสสิ, มโนทุจฺจริตํ
ปหาย มโนสุจฺจริตํ ภาเวสฺสสิ ตโต ตวํ ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล
ปติฏฺฐาย จตฺตารो สติปัฏฺฐานเ ภาเวยฺยาสิ.

กตเม จตฺตารอ. อิทฺ ตวํ ภิกฺขุ กาเย กายานุปฺสฺสี
วิหราหิ ๔เปฯ เวทนาสุ ๔เปฯ จิตฺเต ๔เปฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปฺสฺสี
วิหราหิ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส.
ยโต โข ตวํ ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย อิมเ จตฺตารอ
สติปัฏฺฐานเ เอรํ ภาเวสฺสสิ, ตโต ตฺยํ ภิกฺขุ ยา รตฺติ วา
ทิวโส วา อากมฺมิตฺติ, วุฑฺฒิเยว ปาฏิกฺกฺขา กุสเลสุ ฌมฺเมสุ, โน
ปริหานีติ ๔เปฯ อญฺญตโร จ ปน โส ภิกฺขุ อรหตฺตํ อโหสีติ.
สจฺจตมํ.

๘. มิตตสุตตํ

[๔๑๔] “เย ภิกขเว อนุกมเปยยาถ, เย จ โสตพพํ มณฺเวยยํ มิตฺตา วา อมจฺจา วา ฌาตี วา สาโลหิตา วา, เต โว ภิกขเว จตฺตุนํ สติปญฺจานานํ ภาวนาฯ สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพาติ.

กตเมสํ จตฺตุนํ. อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. เวทนาสุ ๔เปฯ จิตฺเต ๔เปฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. เย ภิกขเว อนุกมเปยยาถ, เย จ โสตพพํ มณฺเวยยํ มิตฺตา วา อมจฺจา วา ฌาตี วา สาโลหิตา วา, เต โว ภิกขเว อิมํสํ จตฺตุนํ สติปญฺจานานํ ภาวนาฯ สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา ปติฏฺฐาเปตพฺพาติ. อฏฺฐมํ.

๙. เวทนาสุตตํ

[๔๑๕] “ติสฺโส อีมา ภิกขเว เวทนา. กตมา ติสฺโส. สุขา เวทนา, ทุกฺขา เวทนา, อทุกฺขมสุขา เวทนา. อีมา โข ภิกขเว ติสฺโส เวทนา.

อิมาสํ โข ภิกขเว ติสฺสนุนํ เวทนานํ ปริณฺณาย จตฺตาโร สติปญฺจานา ภาเวตพฺพา.

กตเม จตฺตาโร. อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. เวทนาสุ ๔เปฯ จิตฺเต ๔เปฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตาปี

สมุปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. อิมาสฺ โข
ภิกฺขเว ติสฺสนนฺ เวทนานํ ปริญฺฌาย อิมे จตฺตารो สติปัฏฺฐานา
ภาเวตพฺพาติ. นวมํ.

๑๐. อาสวสุตฺตํ

[๔๑๖] “ตโยเม ภิกฺขเว อาสวา. กตเม ตโย. กามาสโว
ภวาสโว อวิชฺชาสโว. อิมे โข ภิกฺขเว ตโย อาสวา.

อิมสฺ โข ภิกฺขเว ตินฺนุณฺนํ อาสวานํ ปหานาย จตฺตารो
สติปัฏฺฐานา ภาเวตพฺพา.

กตเม จตฺตารอ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายเ กายานุปลฺลสี
วิหฺรติ อาตปปี สมุปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.
เวทนาสุ ๕เปยฺ จิตฺเต ๕เปยฺ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปลฺลสี วิหฺรติ อาตปปี
สมุปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. อิมสฺ โข
ภิกฺขเว ตินฺนุณฺนํ อาสวานํ ปหานาย อิมे จตฺตารอ สติปัฏฺฐานา
ภาเวตพฺพาติ. ทสมํ.

ปญฺจโม อมตวคฺโค.

ตสฺสุทฺถานํ

อมตํ สมุทโย มคฺโค

สโต^๑ กุสลราสี จ

ปาฏิโมกฺขํ ทุจฺจริตํ มิตฺตา^๒

เวทนา อาสเวน จาติ.

๖. คงคาเปยฺยาลวคฺโค

๑ - ๑๒. คงคานทีอาทิสฺสคฺคทฺวาทสํ

[๔๑๗ - ๔๒๘] “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว คงคา นที ปาจีนินฺนา
ปาจีนโปณา ปาจีนปพฺพการา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตฺตารโ
สตีปฺภูจาเน ภาวะนโต จตฺตารโ สตีปฺภูจาเน พหุลีกรโณโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปเณ นิพฺพานปพฺพการโ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตฺตารโ สตีปฺภูจาเน ภาวะนโต
จตฺตารโ สตีปฺภูจาเน พหุลีกรโณโต นิพฺพานนินฺโน โหติ
นิพฺพานโปเณ นิพฺพานปพฺพการโ. อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายะ
กายานุปสฺสี วิหริตี อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ ๔เปยฺย จิตฺเต ๔เปยฺย ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี
วิหริตี อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.
เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตฺตารโ สตีปฺภูจาเน ภาวะนโต จตฺตารโ
สตีปฺภูจาเน พหุลีกรโณโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปเณ
นิพฺพานปพฺพการโรติ วิตุถาเรตพฺพ.

ฉณฺโง คงคาเปยฺยาลวคฺโค.

ตสฺสอุทฺทหานํ

ฉ ปาจีนโต นินฺนา ฉ นินฺนา จ สมฺมุตฺโต
เอเต เทว ฉ ทฺวาทส วคฺโค เตน ปวฺจจตีติ.

๗. อปฺปมาทวคฺโค

๑ - ๑๐. ตถาคตาภิสุตฺตํ

[๔๒๙ - ๔๓๘] “ยาวตา ภิกขเว สตุตา อปทา วา
ทวิปทา วา จตุปปทา วา พหุปปทา วาติ. วิตุถาเรตพพ.

สตุตโม อปฺปมาทวคฺโค.

ตลุตุทุทานัน

ตถาคต ปทํ กุณฺ
ราชา จนฺทิมสุริยา

มุลี่ สารอ จ วสสิกั
วตถน ทสมั ปทนต์.

๘. พลกรณียวคฺโค

๑. - ๑๒. พลาทิสทูต

[๔๓๙ - ๔๕๐] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิ ผลกรณียา
กมมนตา กริยนตීติ. วิตถาเรตพฺพ.

อภุจโหม พตกรณียวคฺโค.

ตลุตุทุทานัน

พลั พิชญจ นาโค จ
อากาเสน จ เทว เมฆา

รูกุโฆ กุมภเมณ สุกียา
 นาวา อาคนตุกา นทีติ.

๙. เอสนาวกุโค

๑ - ๑๐. เอสนาทิสฺสุตฺตํ

[๔๕๑ - ๔๖๐] “ติสฺสโส อิมา ภิกฺขเว เอสนา. กตมา
ติสฺสโส. กาเมสนา ภเวสนา พุรุมฺหจริเยสนาติ. วิตฺถาเรตพฺพ.

นวโม เอสนาวกุโค.

ตสฺสุทฺททานํ

เอสนา วิชา อาสโว ภโว จ ทุกฺขตา ติสฺสโส
ขีลํ มลญฺจ นีโฆ จ เวทนา ตณฺหา ตสินาย จาติ.

๑๐. โอมวคโค

๑ - ๑๐. อุทฺธมภาคิยาทิสุตฺตํ

[๔๖๑ - ๔๗๐] “ปณฺณิมา นี ภิกฺขเว อุทฺธมภาคิยา นี
สณฺโณชนา นี. กตมา นี ปณฺณ. รุปราคี อรุปราคี มาโน อุทฺธจจํ
อวิชชา. อีมา นี โข ภิกฺขเว ปณฺณอุทฺธมภาคิยา นี สณฺโณชนา นี.

อีเมสํ โข ภิกฺขเว ปณฺณจณฺห์ อุทฺธมภาคิยา นี สณฺโณชนา นี
อภินฺณาย ปริณฺณาย ปริกฺขยา ย ปหานาย จตฺตาริ สติปัญญา
ภาเวตพฺพา.

กตเม จตฺตาริ. อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายา นุปลสฺสี
วิหริตี อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส.
เวทนาสุ ฆเปยฺย จิตฺเต ฆเปยฺย ธมฺเมสุ ธมฺมานุปลสฺสี วิหริตี อาตาปี
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. อีเมสํ โข
ภิกฺขเว ปณฺณจณฺห์ อุทฺธมภาคิยา นี สณฺโณชนา นี อภินฺณาย ปริณฺณาย
ปริกฺขยา ย ปหานาย อีเม จตฺตาริ สติปัญญา ภาเวตพฺพาติ.
ทสมํ (ยถา มคฺคสํยุตฺตํ วิตฺถาริตํ เอวํ สติปัญญา สัมมุตฺตํ
วิตฺถาเรตพฺพ.)

ทสโม โอมวคโค.

ตสฺสทฺททาน

ฉ" ปาจิณโต นินฺนา

ฉ นินฺนา จ สมุทฺทโต

เอเต เทว ฉ ทวาทส

โหนติ วคโค เตน ปวฺจจติ.

สตีปญฺจานสัณฺฑิตํ นิฏฺฐิตํ.

๔. อินุทริยสํยุตตํ

๑. สุตุทธิกวกุโค

๑. สุตุทธิกสุตตํ

[๔๗๑] สาวตุถีนินทานํ. ตตฺร โข ภควา เอตทวโจ
“ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินุทริยานิ. กตมานิ ปญฺจ. สทฺธิโนทฺธิยํ
วิริยโนทฺธิยํ สติโนทฺธิยํ สมาธิโนทฺธิยํ ปญฺณโนทฺธิยํ. อิมานิ โข
ภิกฺขเว ปญฺจโนทฺธิยานีติ. ปจฺมํ.

๒. ปจฺมโสตาปนฺนสุตตํ

[๔๗๒] “ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินุทริยานิ. กตมานิ ปญฺจ.
สทฺธิโนทฺธิยํ วิริยโนทฺธิยํ สติโนทฺธิยํ สมาธิโนทฺธิยํ ปญฺณโนทฺธิยํ. ยโต
โข ภิกฺขเว อริยสาวโก อิมํสํ ปญฺจํ อโนทฺธิยานํ สมุทฺยญฺจ^๑
อตฺถกฺกมญฺจ^๒ อสฺสาทญฺจ อาทีนวญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ
ปชานาติ, อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสาวโก ‘โสตาปนฺโน
อวิปาตธมฺโม นียโต สมฺโพธิปฺรายนฺติ. ทุตฺติยํ.

๓. ทุตฺติยโสตาปนฺนสุตตํ

[๔๗๓] “ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินุทริยานิ. กตมานิ ปญฺจ.
สทฺธิโนทฺธิยํ วิริยโนทฺธิยํ สติโนทฺธิยํ สมาธิโนทฺธิยํ ปญฺณโนทฺธิยํ. ยโต
โข ภิกฺขเว อริยสาวโก อิมํสํ ปญฺจํ อโนทฺธิยานํ สมุทฺยญฺจ

อตถงคมณจ อสสาทณจ อาทีนวณจ นิสฺสรณณจ ยถาภูตํ
 ปชานาติ, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสาวโก 'โสตาปนโน
 อวินิปาตธมโม นียโต สมโพธิปรายโนติ. ตติยํ.

๔. ปจมอรหนตสุตต์

[๔๗๔] “ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ. กตมานิ ปณฺจ.
 สทฺธินฺทฺริยํ วิริยนฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมာธินฺทฺริยํ ปณฺณินฺทฺริยํ. ยโต
 ไช ภิกฺขเว ภิกฺขุ* อิมสํ ปณฺจณฺ्हํ อินฺทฺริยานํ สมุทฺทยณฺจ
 อตถงคมณจ^๒ อสสาทณฺจ อาทีนวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา
 อนุปาทา วิมุตฺโต โหติ, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ
 ขีณาสโว วุสิตฺวา กตกรณฺเอย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทฺตโถ
 ปริกฺขีณภาวสณฺโณชโน สมุมทณฺณาวิมุตฺโตติ. ปณฺจมํ.

๕. ทุตียอรหนตสุตต์

[๔๗๕] “ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ. กตมานิ ปณฺจ.
 สทฺธินฺทฺริยํ วิริยนฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมာธินฺทฺริยํ ปณฺณินฺทฺริยํ. ยโต
 ไช ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมสํ ปณฺจณฺ्हํ อินฺทฺริยานํ สมุทฺทยณฺจ
 อตถงคมณจ อสสาทณฺจ อาทีนวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา
 อนุปาทา วิมุตฺโต โหติ, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ
 ขีณาสโว วุสิตฺวา กตกรณฺเอย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทฺตโถ
 ปริกฺขีณภาวสณฺโณชโน สมุมทณฺณาวิมุตฺโตติ. จตุตถํ.

๖. ปจมสมณพราหมณสุตต์

[๔๗๖] “ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินทริยานิ. กตมานิ ปญฺจ. สทฺธิอินทริยํ วิริยอินทริยํ สติอินทริยํ สมาธิอินทริยํ ปญฺณินทริยํ. เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา อิมํสํ ปญฺจนํ อินทริยานํ สมุทฺทยญฺจ อตฺถงฺกมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนฺวญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ, น เม เต ภิกฺขเว สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา สมณฺเนสฺสุ วา สมณสมฺมตํ พฺราหฺมณฺเนสฺสุ วา พฺราหฺมณสมฺมตํ, น จ ปนฺเต อายสฺมนฺโต สามญฺยตฺถํ วา พฺราหฺมณญฺยตฺถํ^๑ วา ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ.

เย จ โข เต^๒ ภิกฺขเว สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา อิมํสํ ปญฺจนํ อินทริยานํ สมุทฺทยญฺจ อตฺถงฺกมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนฺวญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ ปชานนฺติ. เต โข เม ภิกฺขเว สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา สมณฺเนสฺสุ เจว สมณสมฺมตํ พฺราหฺมณฺเนสฺสุ จ พฺราหฺมณสมฺมตํ, เต จ ปนฺายสฺมนฺโต สามญฺยตฺถญฺจ พฺราหฺมณญฺยตฺถญฺจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺตีสฺส. ฉนฺนํ.

๗. ทุตฺติยสมณพราหมณสุตต์

[๔๗๗] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา สทฺธิอินทริยํ นปฺปชานนฺติ, สทฺธิอินทริยสมุทฺยํ นปฺปชานนฺติ, สทฺธิอินทริยนิโรธํ นปฺปชานนฺติ, สทฺธิอินทริยนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ

หมตอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ.,อิ. พฺราหฺมณญฺยตฺถํ, เอมฺปฺริ. ^๒ ฉ.,เท.,อิ. เกจิ

นปฺปชานนฺติ, วรียนฺทฺริยํ นปฺปชานนฺติ ๕เปฯ สตฺนฺทฺริยํ
 นปฺปชานนฺติ. สมหินฺทฺริยํ นปฺปชานนฺติ. ปณณินฺทฺริยํ นปฺปชานนฺติ,
 ปณณินฺทฺริยสมุทฺยํ นปฺปชานนฺติ, ปณณินฺทฺริยนิโรธํ นปฺปชานนฺติ,
 ปณณินฺทฺริยนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ, น เม เต ภิกฺขเว
 สมณฯ วา พราหมณฯ วา สมณฺเสฯ วา สมณสมฺมตฯ, พราหมณฺเสฯ วา
 พราหมณสมฺมตฯ, น จ ปเนเต อายสฺมนฺโต สามณฺณตฺถํ วา
 พราหมณฺณตฺถํ วา ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา
 อุปสมปชช วิหรนฺติ.

เย ทิ* เกจि ภิกฺขเว สมณฯ วา พราหมณฯ วา
 สทฺธิทฺริยํ ปชานนฺติ, สทฺธิทฺริยสมุทฺยํ ปชานนฺติ, สทฺธิทฺริยนิโรธํ
 ปชานนฺติ, สทฺธิทฺริยนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ ปชานนฺติ, วรียนฺทฺริยํ
 ปชานนฺติ, วรียนฺทฺริยสมุทฺยํ ปชานนฺติ, วรียนฺทฺริยนิโรธํ ปชานนฺติ,
 วรียนฺทฺริยนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ ปชานนฺติ, สตฺนฺทฺริยํ ปชานนฺติ.
 สมหินฺทฺริยํ ปชานนฺติ. ปณณินฺทฺริยํ ปชานนฺติ, ปณณินฺทฺริยสมุทฺยํ
 ปชานนฺติ, ปณณินฺทฺริยนิโรธํ ปชานนฺติ, ปณณินฺทฺริยนิโรธ-
 คามินีปฺปฏิปทํ ปชานนฺติ, เต โข เม ภิกฺขเว สมณฯ วา
 พราหมณฯ วา สมณฺเสฯ เจว สมณสมฺมตฯ พราหมณฺเสฯ จ
 พราหมณสมฺมตฯ, เต จ ปนายสฺมนฺโต สามณฺณตฺถํ จ
 พราหมณฺณตฺถํ จ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา
 อุปสมปชช วิหรนฺตฺติ. สตฺตมํ.

๘. ทฏฐพพสุตตํ

[๔๗๘] “ปณจิมานิ ภิกขเว อินทริยานิ. กตมานิ ปณจ. สทฺธินทฺธิรียํ ๔เป๔ ปณณินทฺธิรียํ.

กตถ จ ภิกขเว สทฺธินทฺธิรียํ ทฏฐพพํ. จตฺตสุ
โสตาปตฺตติยงฺเคสุ, เอตถ สทฺธินทฺธิรียํ ทฏฐพพํ.

กตถ จ ภิกขเว วิริยินทฺธิรียํ ทฏฐพพํ. จตฺตสุ สมมปฺปชาเนสุ,
เอตถ วิริยินทฺธิรียํ ทฏฐพพํ.

กตถ จ ภิกขเว สตินทฺธิรียํ ทฏฐพพํ. จตฺตสุ สติปฏฺฐาเนสุ,
เอตถ สตินทฺธิรียํ ทฏฐพพํ.

กตถ จ ภิกขเว สมาธินทฺธิรียํ ทฏฐพพํ. จตฺตสุ ฌาเนสุ,
เอตถ สมาธินทฺธิรียํ ทฏฐพพํ.

กตถ จ ภิกขเว ปณณินทฺธิรียํ ทฏฐพพํ. จตฺตสุ อริยสจฺเจสุ,
เอตถ ปณณินทฺธิรียํ ทฏฐพพํ. อิมานิ ไช ภิกขเว ปณจินทฺธิรียานีติ.
อฏฺฐมํ.

๙. ปจฺจมวิภงฺกสุตตํ

[๔๗๙] “ปณจิมานิ ภิกขเว อินทริยานิ. กตมานิ ปณจ. สทฺธินทฺธิรียํ ๔เป๔ ปณณินทฺธิรียํ.

กตมณฺจ ภิกขเว สทฺธินทฺธิรียํ. อิทฺ ภิกขเว อริยสาวโก
สทฺโฆ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธิ ‘อิตฺปิ โส ภควา อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโฆ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวินฺทุ อนุตฺตโร
ปฺริสทฺมมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโฆ ภควาติ. อิทํ วุจฺจติ
ภิกขเว สทฺธินทฺธิรียํ.

กตมณจ ภิกขเว วิริยินทริยํ. อิท ภิกขเว อริยสาวโก
อารทฐวิริโย วิหระติ อกุสลาณํ ฐมฺมาณํ ปหานาย กุสลาณํ ฐมฺมาณํ
อุปสมฺปทาย ตาเมว ทพฺพปรกฺกโม อนิกฺขิตตฺตฺโร กุสเลสุ ฐมฺเมสุ.
อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว วิริยินทริยํ.

กตมณจ ภิกขเว สตินทริยํ. อิท ภิกขเว อริยสาวโก
สติมา โหติ ปรมฺเณ สติเนปฺกฺเกณ สมฺนฺนาโคโต, จิรทตฺปิ จิรภาสิตตฺปิ
สริตา อนุสฺสริตา. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว สตินทริยํ.

กตมณจ ภิกขเว สมาธิทริยํ. อิท ภิกขเว อริยสาวโก
ไวสฺสคฺคคารมฺมณํ กริตฺวา ลภติ สมาธิํ, ลภติ จิตฺตสฺส เอกคฺคตํ.
อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว สมาธิทริยํ.

กตมณจ ภิกขเว ปญฺณินทริยํ. อิท ภิกขเว อริยสาวโก
ปญฺณวา โหติ อุทฺยตฺถคามินิยา ปญฺณาย สมฺนฺนาโคโต อริยาย
นิพฺเพทิกาย สมฺมาทูกฺขกฺขยคามินิยา. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว
ปญฺณินทริยํ. อิมานิ โข ภิกขเว ปญฺจินทริยานีติ. นวม.

๑๐. ทุตติยวิภงคสยุตคำ

[๔๘๐] “ปญฺจิมานิ ภิกขเว อินทริยานิ. กตมานิ ปญจ.
สทฺธิทริยํ ๔เปฯ ปญฺณินทริยํ.

กตมณจ ภิกขเว สทฺธิทริยํ. อิท ภิกขเว อริยสาวโก
สทฺธโร โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธิํ ‘อิตฺปิ โส ภควา อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺธโร วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร
ปฺริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺธโร ภควาติ. อิทํ วุจฺจติ
ภิกขเว สทฺธิทริยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว วิริยินทริยํ. อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก
 อารทฺธวิริโย วิหริติ อกุสลํ ฐมฺมานํ ปหานาย กุสลํ ฐมฺมานํ
 อุปสมฺปทาย ทมฺวา ทพฺพปรกฺกโม อนิกฺขิตตฺตฺโร กุสเลสุ ฐมฺเมสุ.
 โส อนุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ อกุสลํ ฐมฺมานํ อนุปฺปาทาย จนฺทํ
 ชเนติ, วายมตี วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ.
 อนุปฺปนฺนํ ปาปกาณํ อกุสลํ ฐมฺมานํ ปหานาย จนฺทํ ชเนติ
 วายมตี, วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ. อนุปฺปนฺนํ
 กุสลํ ฐมฺมานํ อุปฺปาทาย จนฺทํ ชเนติ, วายมตี วิริยํ อารภติ,
 จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ. อนุปฺปนฺนํ กุสลํ ฐมฺมานํ สฺมาปตฺติยา
 อสมฺโมสาย ภิชฺชโยภาวาย เวปฺปุลลาเย ภาวนาย ปาริปุริยา จนฺทํ
 ชเนติ, วายมตี วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ. อิทํ
 วุจฺจติ ภิกฺขเว วิริยินทริยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว สตินทริยํ. อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก
 สติมา โหติ ปรเมณฺ สติเนปฺกฺเกณ สมนฺนาคโต จิรกตฺปิ จิรภาสิตฺปิ
 สริตา อนุสฺสริตา. โส กายเ กายานุปฺสฺสี วิหริติ อาตapi
 สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ
 ฅเปยฺ จิตฺเต ฅเปยฺ ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปฺสฺสี วิหริติ อาตapi
 สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌา โทมนสฺสํ. อิทํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว สตินทริยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว สมาริณทริยํ. อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก
 โวสฺสคฺคการมฺมณํ กริตฺวา ลภติ สมาริํ, ลภติ จิตฺตสฺส เอกคฺคตํ.
 โส วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ฐมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์
 วิเวกํ ปิติสฺขํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ, วิตกฺกวิจารานํ
 วูปสฺมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์

สมาธิชฺช ปิตฺติสุขํ ทฺวติยํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหริติ, ปิตฺติยา จ
 วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหริติ สโต จ สมฺปชาโน สุขญฺจ กาเยน
 ปฏิสฺสเวเทติ, ยนฺตํ อริยา อัจฺจุขนฺติ “อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหริติ
 ตติยํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหริติ, สุขสฺส จ ปหานา ทฺวขสฺส จ
 ปหานา ปุพฺพเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา อทฺทขมสุขํ
 อุเปกฺขาสติปาริสฺสทฺธิ จตฺตถํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหริติ. อิํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว สมาธินฺทริยํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ปญฺณินฺทริยํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก
 ปญฺญา ไหติ อุทฺยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมฺนฺนาคโต อริยาย
 นิพฺเพธิกาย สมฺมาทฺทฺทกฺขยคามินิยา. โส ‘อิํ ทฺวขนฺติ ยถาภฺตํ
 ปชานาติ, ‘อํ ทฺวขสมฺมทโยติ ยถาภฺตํ ปชานาติ, ‘อํ ทฺวขนิโรธติ
 ยถาภฺตํ ปชานาติ, ‘อํ ทฺวขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภฺตํ
 ปชานาติ. อิํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปญฺณินฺทริยํ. อิมานิ ไช ภิกฺขเว
 ปญฺจินฺทริยานีติ. ทสมํ.

ปจฺจโม สุทฺธิกาวคโค.

ตสฺสอุทฺททานํ

สุทฺธิกญฺเอาจฺว เทว โสตา
 สมณพฺรหฺมณา ทญฺจพฺพํ

อรหนฺตา อปเร เทว
 วิภงฺเค อปเร ทฺวเวติ.

๒. มุทฺตรวคฺโค

๑. ปฏฺฐิตาภสฺสุตฺตํ

[๔๘๑] “ปณฺณจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทริยานิ. กตมานิ ปณฺณจ. สทฺธิอินฺทริยํ ฯเปฯ ปณฺณอินฺทริยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว สทฺธิอินฺทริยํ. อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก สทฺโฆ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส ‘โพธิ อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโฆ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโฆ ภควาติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สทฺธิอินฺทริยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว วิริยอินฺทริยํ. ยํ โข ภิกฺขเว จตฺตาโร สมฺมปฺปชานเ อารพฺภ วิริยํ ปฏฺฐิลภติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วิริยอินฺทริยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว สติอินฺทริยํ. ยํ โข ภิกฺขเว จตฺตาโร สติปญฺ्ञาเน อารพฺภ สตี ปฏฺฐิลภติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สติอินฺทริยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว สมาธิอินฺทริยํ. อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก โวสุสฺสการมฺมณํ กริตฺวา ลภติ สมาธิํ, ลภติ จิตฺตสฺส เอกคฺคตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมาธิอินฺทริยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว ปณฺณอินฺทริยํ. อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก ปณฺณวา โหติ อุทฺยตฺถคามินิยา ปณฺณาย สมฺนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพทิกาย สมฺมาทูกฺขกฺขยคามินิยา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปณฺณอินฺทริยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺณอินฺทริยานีติ. ปจฺม.

๒. ปณฺณสํขิตฺตสุตฺตํ

[๔๘๒] “ปณฺณจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ. กตมานิ ปณฺจ. สทฺธินฺทฺริยํ ๔เปฯ ปณฺณินฺทฺริยํ. อิมานิ ไช ภิกฺขเว ปณฺณจินฺทฺริยานิ.

อิมสํ ไช ภิกฺขเว ปณฺณจณฺห์ อินฺทฺริยานํ สมตฺตา ปริปุรตฺตา อรหํ โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ อนาคามี โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ สกทาคามี โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ โสตาปนฺโน โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ ฌมฺมานุสาริ โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ สทฺธานุสาริ โหติติ. ทุตฺติยํ.

๓. ทุตฺติยสงฺขิตฺตสุตฺตํ

[๔๘๓] “ปณฺณจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ. กตมานิ ปณฺจ. สทฺธินฺทฺริยํ ๔เปฯ ปณฺณินฺทฺริยํ. อิมานิ ไช ภิกฺขเว ปณฺณจินฺทฺริยานิ.

อิมสํ ไช ภิกฺขเว ปณฺณจณฺห์ อินฺทฺริยานํ สมตฺตา ปริปุรตฺตา อรหํ โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ อนาคามี โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ สกทาคามี โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ โสตาปนฺโน โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ ฌมฺมานุสาริ โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ สทฺธานุสาริ โหติ. อิติ ไช ภิกฺขเว อินฺทฺริยเวมตฺตตฺตา ผลเวมตฺตตฺตา โหติ, ผลเวมตฺตตฺตา ปุคฺคผลเวมตฺตตฺตาติ. ตติยํ.

๔. ตติยสงฺขิตฺตสุตฺตํ

[๔๘๔] “ปณฺณจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ. กตมานิ ปณฺจ. สทฺธินฺทฺริยํ ๔เปฯ ปณฺณินฺทฺริยํ. อิมานิ ไช ภิกฺขเว ปณฺณจินฺทฺริยานิ.

อิมสั โข ภิกขเว ปญจนัน อินทริยานัน สมตฺตา ปริปุรตฺตา
 อรหํ โหติ, ตโต มุทุตเรหิ อนาคามี โหติ, ตโต มุทุตเรหิ
 สกทาคามี โหติ, ตโต มุทุตเรหิ โสตาปนโน โหติ, ตโต
 มุทุตเรหิ ฌมฺมานุสาริ โหติ, ตโต มุทุตเรหิ สทฺธานุสาริ โหติ.
 อิติ โข ภิกขเว ปริปุรํ ปริปุรการิ อาราเชติ, ปเทสํ ปเทสการิ
 อาราเชติ. 'อวณฺณานิเตววาหิ ภิกขเว ปณฺจอินทริยานิ' วทามิติ.
 จตฺตถิ.

๕. ปสมวิตถารสุตฺตํ

[๔๘๕] “ปณฺจิมานิ ภิกขเว อินทริยานิ. กตมานิ ปณฺจ.
 สทฺธิอินทริยํ ๔เปฯ ปณฺณินทริยํ. อิมานิ โข ภิกขเว ปณฺจอินทริยานิ.

อิมสั โข ภิกขเว ปญจนัน อินทริยานัน สมตฺตา ปริปุรตฺตา
 อรหํ โหติ, ตโต มุทุตเรหิ อนุตฺราปรินิพฺพายิ โหติ, ตโต มุทุตเรหิ
 อุพฺพจฺจปรินิพฺพายิ โหติ, ตโต มุทุตเรหิ อสงฺขารปรินิพฺพายิ โหติ,
 ตโต มุทุตเรหิ สสงฺขารปรินิพฺพายิ โหติ, ตโต มุทุตเรหิ อุทฺธโสโต
 โหติ อกนิฏฺฐคามิ, ตโต มุทุตเรหิ สกทาคามี โหติ, ตโต
 มุทุตเรหิ โสตาปนโน โหติ, ตโต มุทุตเรหิ ฌมฺมานุสาริ โหติ,
 ตโต มุทุตเรหิ สทฺธานุสาริ โหติติ. ปณฺจมํ.

๖. ทุตติยวิตถารสุตฺตํ

[๔๘๖] “ปณฺจิมานิ ภิกขเว อินทริยานิ. กตมานิ ปณฺจ.
 สทฺธิอินทริยํ ๔เปฯ ปณฺณินทริยํ. อิมานิ โข ภิกขเว ปณฺจอินทริยานิ.

อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปญฺจนํ อินฺทฺริยานํ สมตฺตา ปริปุรตฺตา
 อรหํ โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ อนฺตรปฺรินิพฺพายี โหติ, ตโต
 มุทฺตเรหิ อุปฺหจฺจปฺรินิพฺพายี โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ อสงฺขาร-
 ปฺรินิพฺพายี โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ สสงฺขารปฺรินิพฺพายี โหติ, ตโต
 มุทฺตเรหิ อุกฺกฺโสโต โหติ อกนิฏฺฐคามี, ตโต มุทฺตเรหิ สกทาคามี
 โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ โสตาปนฺโน โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ ฌมฺมานุสारी
 โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ สทฺธานุสारी โหติ. อิติ โข ภิกฺขเว
 อินฺทฺริยเวมตฺตตา ผลเวมตฺตตา โหติ ผลเวมตฺตตา
 ปุคฺคผลเวมตฺตตาติ.” ฌมฺมจํ.

๗. ตติยวิตุถการสุตฺต

[๔๘๗] “ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ. กตมานิ ปญฺจ.
 สทฺธิอินฺทฺริยํ ๔เปฯ ปญฺณินฺทฺริยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจอินฺทฺริยานิ.

อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปญฺจนํ อินฺทฺริยานํ สมตฺตา ปริปุรตฺตา
 อรหํ โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ อนฺตรปฺรินิพฺพายี โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ
 อุปฺหจฺจปฺรินิพฺพายี โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ อสงฺขารปฺรินิพฺพายี
 โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ สสงฺขารปฺรินิพฺพายี โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ
 อุกฺกฺโสโต โหติ อกนิฏฺฐคามี, ตโต มุทฺตเรหิ สกทาคามี โหติ,
 ตโต มุทฺตเรหิ โสตาปนฺโน โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ ฌมฺมานุสारी
 โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ สทฺธานุสारी โหติ. อิติ โข ภิกฺขเว ปริปุร
 ปริปุรการี อาราเชติ, ปเทสํ ปเทสการี อาราเชติ. ‘อวณฺณานิเตววาหํ
 ภิกฺขเว ปญฺจอินฺทฺริยานิ วทามิติ. สตฺตมํ.

๘. ปฏิปนฺนสูตรํ

[๔๘๘] “ปณฺณิมา นิกฺขเว อินฺทริยานิ. กตมานิ ปณฺจ. สทฺธิ นทฺธิ ๕ เป ๕ ปณฺณินทฺธิ. อิมานิ ไช นิกฺขเว ปณฺจอินฺทริยานิ.

อิมสํ ไช นิกฺขเว ปณฺจณฺนํ อินฺทริยานํ สมตฺตา ปริปุรตฺตา อรหํ โหติ, ตโต มุทุตเรหิ อรหตฺตผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน โหติ, ตโต มุทุตเรหิ อนาคามี โหติ, ตโต มุทุตเรหิ อนาคามีผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน โหติ, ตโต มุทุตเรหิ สกทาคามี โหติ, ตโต มุทุตเรหิ สกทาคามีผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน โหติ, ตโต มุทุตเรหิ โสตาปนฺโน โหติ, ตโต มุทุตเรหิ โสตาปตฺติผล- สจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน โหติ. ยสฺส ไช นิกฺขเว อิมานิ ปณฺจอินฺทริยานิ สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา สพฺพํ นตฺถิ, ตมํ ‘พาหิโร ปุณฺธุชนปฏฺเทจฺฉิตฺติ วทามิ. อญฺจมํ.

๙. สมฺปนฺนสูตรํ

[๔๘๙] อถ ไช อญฺญตโร นิกฺขุ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ; เอกมนฺตํ นิสฺสินฺโน ไช โส นิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ

“อินฺทริยสมฺปนฺโน อินฺทริยสมฺปนฺโนติ ภนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตา น ไช ภนฺเต อินฺทริยสมฺปนฺโน โหติติ.

‘อิธ นิกฺขุ นิกฺขุ สทฺธิ นทฺธิ ภาเวติ อุปสมคามิ สมฺโพธคามิ, วิริยนทฺธิ ภาเวติ อุปสมคามิ สมฺโพธคามิ, สตินทฺธิ ภาเวติ อุปสมคามิ สมฺโพธคามิ, สมาธิ นทฺธิ ภาเวติ อุปสมคามิ สมฺโพธคามิ, ปณฺณินทฺธิ ภาเวติ อุปสมคามิ สมฺโพธคามิ. เอตฺตาวตา ไช นิกฺขุ อินฺทริยสมฺปนฺโน โหติติ. นวมํ.

๑๐. อาสวกฺขยสุตฺตํ

[๔๙๐] “ปณฺณิมา นิ กิขเว นิหฺนฺริยานิ. กตมานิ ปณฺจ. สทฺธิณฺหฺนฺริยํ ๕เปฯ ปณฺณินฺหฺนฺริยํ. อิมานิ โข กิขเว ปณฺจนิหฺนฺริยานิ.

อิมสํ โข กิขเว ปณฺจณฺนํ นิหฺนฺริยานํ ภาวิตตฺตา พหุสํกตตฺตา กิขเว อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปณฺณาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ฅมเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรตีติ. ทสมํ

ทฺธิโย มุทฺตรวคฺโค.

ตตฺตฺตฺตฺตฺตฺ

ปณฺณิลาโก จ^๑ ตโย สงฺขิตฺตา วิตฺถารา อปเร ตโย
ปณฺณิพนโน^๒ จุปสโม อาสวานํ ขโย จิเมติ.^๓

๓. ฉพินทริยวคโค

๑. ปนพภวสุตตํ

[๔๙๑] “ปณจิมานิ ภิกขเว อินทริยานิ. กตมานิ ปณจ. สทฺธิทฺธิริยํ ๕เป๕ ปณณินทฺธิริยํ.

ยาวกัฏฐจําหํ ภิกขเว อิมสํ ปณจณนํ อินทฺธิริยานํ สมุทฺทยณฺจ อตฺถงฺคณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทึนฺวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ น อพฺภณณาสี. เนว ตาวาหํ ภิกขเว สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมมาสมโพธิ อภิสมฺพุทฺโธ^๑ ปจฺจณฺณาสี.

ยโต จ ขวําหํ ภิกขเว อิมสํ ปณจณนํ อินทฺธิริยานํ สมุทฺทยณฺจ อตฺถงฺคณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทึนฺวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ อพฺภณณาสี, อถาหํ ภิกขเว สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมมาสมโพธิ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจณฺณาสี. ฃาณณฺจ ปน เม ทสฺสนํ อุกฺปาทิ ‘อฺกฺุปฺปา เม วิมฺุตฺติ’ อยมนฺติมา ชาติ นตฺถิทานิ ปฺนพฺภวโวติ. ปจฺม.

๒. ชีวิตินทริยสุตตํ

[๔๙๒] “ตีณิมานิ ภิกขเว อินทฺธิริยานิ. กตมานิ ตีณิ. อิตฺถินทฺธิริยํ ปุริสินทฺธิริยํ ชีวิตินทฺธิริยํ. อิมานิ ไช ภิกขเว ตีณิ อินทฺธิริยานีติ. ทฺธิยํ.

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ.,เท.,อ. อภิสมฺพุทฺโธติ, เอมฺปริย.

^๒ อ. เจโตวิมฺุตฺติ, เอมฺปริย.

๓. อณฺณินฺทริยสฺสุตฺตํ

[๔๙๓] “ตึณฺนิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ. กตมานิ ตึณฺนิ. อนณฺณวาทณฺณสฺสามิตินฺทฺริยํ อณฺณินฺทฺริยํ อณฺณวาทาวิณฺทฺริยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ตึณฺนิ อินฺทฺริยานีติ. ตตฺติยํ.

๔. เอกพีชีสฺสุตฺตํ

[๔๙๔] “ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ. กตมานิ ปณฺจ. สทฺธิณฺทฺริยํ ๔เปฯ ปณฺณินฺทฺริยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺจอินฺทฺริยานิ.

อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปณฺจณฺนํ อินฺทฺริยานํ สมตฺตา ปริปุรตฺตา อรหํ โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ อนฺตรปริณิพฺพายี โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ อุพฺพจฺจปริณิพฺพายี โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ อสงฺขาร-ปริณิพฺพายี โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ สสงฺขารปริณิพฺพายี โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ อุทฺธโสโต โหติ อกนิฏฺฐคามิ, ตโต มุทฺตเรหิ สกทาคามิ โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ เอกพีชี โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ โกลงฺโกโล โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ สตฺตกฺขตฺตฺตฺปรโม โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ ฌมฺมานุสาริ โหติ, ตโต มุทฺตเรหิ สทฺธานุสาริ โหตีติ. จตฺตํ.

๕. สุตฺตกสฺสุตฺตํ

[๔๙๕] “จยิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ. กตมานิ จ. จกฺขณฺทฺริยํ โสติดินฺทฺริยํ ฆานินฺทฺริยํ ชิวหินฺทฺริยํ กายินฺทฺริยํ มนินฺทฺริยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จ อินฺทฺริยานีติ. ปณฺจมํ.

๖. โสตาปนฺนสฺสคตํ

[๔๙๖] “จยิมานิ ภิกฺขเว อินฺทริยานิ. กตมานิ จ. จกฺขุณฺทริยํ โสติณฺทริยํ ฆานินฺทริยํ ชิวฺหิณฺทริยํ กายินฺทริยํ มนินฺทริยํ.

ยโต โข ภิกฺขเว อริยสาวโก อิมํสํ จณฺ्हํ อินฺทริยานํ สมุทฺทยญฺจ อตฺถงฺคมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนวญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ, อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสาวโก โสตาปนฺโน อวินิปาตธมฺโม นียโต สมฺโพธิปฺรายนฺติ. จญฺจํ.

๗. อรหณฺตสฺสคตํ

[๔๙๗] “จยิมานิ ภิกฺขเว อินฺทริยานิ. กตมานิ จ. จกฺขุณฺทริยํ โสติณฺทริยํ ฆานินฺทริยํ ชิวฺหิณฺทริยํ กายินฺทริยํ มนินฺทริยํ.

ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมํสํ จณฺ्हํ อินฺทริยานํ สมุทฺทยญฺจ อตฺถงฺคมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนวญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา อนฺอุปาทา วิมฺุตโต โหติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ ขีณาสโว วุสิตฺวา กตกรณฺเีย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทฺตโต ปริกฺขีณภาวสญฺโฆชฺชนํ สมมฺมทญฺญาวิมฺุตโตติ. สตฺตมํ.

๘. สมฺพทฺทสฺสคตํ^๑

[๔๙๘] “จยิมานิ ภิกฺขเว อินฺทริยานิ. กตมานิ จ. จกฺขุณฺทริยํ โสติณฺทริยํ ฆานินฺทริยํ ชิวฺหิณฺทริยํ กายินฺทริยํ มนินฺทริยํ.

ยาวกัีวญฺจาหํ ภิกฺขเว อิมํสํ จณฺ्हํ อินฺทริยานํ สมุทฺทยญฺจ อตฺถงฺคมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนวญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ น

อพภณณาสี. เหนว ตาวาหัง ภิกขเว สเทวเก โลเก สมารเก
สพฺรหฺมเก สสฺสมณพราหมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนฺตฺตรั
สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจณฺณาสี.

ยโต จ ขวาทัง ภิกขเว อิมสํ จณฺ्हํ อินฺทริยานํ
สมุทฺทญฺจ อตฺถงฺคมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทึนฺวญฺจ นิสฺสรณญฺจ
ยถาภูตํ อพภณณาสี. อถาหัง ภิกขเว สเทวเก โลเก สมารเก
สพฺรหฺมเก สสฺสมณพราหมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนฺตฺตรั
สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจณฺณาสี. ฅาณญฺจ ปน เม
ทสฺสนํ อุตฺปาที ‘อกุปฺปา เม วิมุตฺติ อยมนฺติมา ชาตี, นตฺถิทานิ
ปฺนพฺภาเวตี. อฏฺฐมํ.

๕. ปจมสมณพราหมณสุตตัม

[๔๙๙] “จณฺิมานิ ภิกขเว อินฺทริยานิ. กตมานิ จ.
จกฺขณฺทริยํ โสติณฺทริยํ ฃานินฺทริยํ ชิวฺหินฺทริยํ กายินฺทริยํ มนินฺทริยํ.

เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณฺา วา พฺราหฺมณฺา วา อิมสํ
จณฺ्हํ อินฺทริยานํ สมุทฺทญฺจ อตฺถงฺคมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทึนฺวญฺจ
นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ. น* เม เต ภิกขเว สมณฺา วา
พฺราหฺมณฺา วา สมณฺฺสฺ วา สมณฺสมฺมตา, พฺราหฺมณฺฺสฺ วา
พฺราหฺมณฺสมฺมตา, น จ ปเนเต อายสฺมนฺโต สามณฺญตฺถํ วา
พฺราหฺมณฺญตฺถํ วา ทิฏฺฐเจว ฑมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺฉิกตฺวา
อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ.

เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหุมนา วา อิมสั
 จนุณิ อินทริยานิ สมุทญจ อตถญคมญจ อสสาทญจ อาทีนญจ
 นิสสรณญจ ยถาภูตัม ปชานนติ. เต โข เม^๑ ภิกขเว สมณา วา
 พุราหุมนา วา สมณេสุ เจว สมณสมมตา, พุราหุมนេสุ จ
 พุราหุมนสมมตา, เต จ ปณายสมนุโต สามญญตถญจ
 พุราหุมนญตถญจ ทิฏฐเจว ฐมเม สยัม อภิญญา สจฺจิกิตฺวา
 อุปสมปชฺช วิหรนฺตีสติ. นวม.

๑๐. ทุตติยสมณพุราหุมนสุตตัม

[๕๐๐] “เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหุมนา วา
 จกฺขุณฺทริยัม นปฺปชานนฺติ, จกฺขุณฺทริยสมุทยัม นปฺปชานนฺติ,
 จกฺขุณฺทริยนิโรธัม นปฺปชานนฺติ, จกฺขุณฺทริยนิโรธคามินีปฏฺิปปทํ
 นปฺปชานนฺติ, โสติดินฺทริยัม ๔เปยฺ ฌานินฺทริยัม ๔เปยฺ ชิวฺหินฺทริยัม
 ๔เปยฺ กายินฺทริยัม ๔เปยฺ มนินฺทริยัม นปฺปชานนฺติ, มนินฺทริยสมุทยัม
 นปฺปชานนฺติ, มนินฺทริยนิโรธัม นปฺปชานนฺติ, มนินฺทริยนิโรธ-
 คามินีปฏฺิปปทํ นปฺปชานนฺติ. น เม^๒ เต ภิกขเว ๔เปยฺ สยัม
 อภิญญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมปชฺช วิหรนฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหุมนา วา
 จกฺขุณฺทริยัม ปชานนฺติ, จกฺขุณฺทริยสมุทยัม ปชานนฺติ, จกฺขุณฺทริยนิโรธัม
 ปชานนฺติ, จกฺขุณฺทริยนิโรธคามินีปฏฺิปปทํ ปชานนฺติ, โสติดินฺทริยัม
 ๔เปยฺ ฌานินฺทริยัม ๔เปยฺ ชิวฺหินฺทริยัม ๔เปยฺ กายินฺทริยัม ๔เปยฺ
 มนินฺทริยัม ปชานนฺติ, มนินฺทริยสมุทยัม ปชานนฺติ, มนินฺทริยนิโรธัม

ปชานนฺติ, มนินฺทุริยนโรธคามินิปฺปฏิปทํ ปชานนฺติ. เต โข เม
ภิกฺขเว สมณฯ วา พุราหฺมณฯ วา สมณฺเสุ เจว สมณสมฺมตฯ
พุราหฺมณฺเสุ จ พุราหฺมณสมฺมตฯ, เต จ ปณายสมฺมตํ
สํมณฺณตตตญจ พุราหฺมณตตตญจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภินฺญา
สจฺฉิกตฺวา อุปสมปชฺช วิหรนฺตํ. ทสมํ.

ตติโย จพินทุริยวคฺโค.

ตตฺตฺททานํ

นพฺภโว ชีวิตถฺนญาย

เอกาภินฺณญจ สุตฺตํ

โสโต เทว อรหา เทว

สมณพุราหฺมณฺน จาติ.

๔. สุนินทริยวคค

๑. สุนทริกสุตต

[๕๐๑] “ปณจิมานิ ภิกขเว อินทริยานิ. กตมานิ ปณจ. สุนินทริยํ ทุกขินทริยํ โสมนสฺสสินทริยํ โทมนสฺสสินทริยํ อุเปกขินทริยํ. อิมานิ โข ภิกขเว ปณจินทริยานีติ. ปจम्.

๒. โสตาปนุนสุตต

[๕๐๒] “ปณจิมานิ ภิกขเว อินทริยานิ. กตมานิ ปณจ. สุนินทริยํ ทุกขินทริยํ โสมนสฺสสินทริยํ โทมนสฺสสินทริยํ อุเปกขินทริยํ.

ยโต โข ภิกขเว อริยสาวโก อิมสํ ปณจันนํ อินทริยานํ สมุททยณจ อตฺถงคฺมณจ อสฺสาทณจ อาทีนวณจ นิสฺสรณณจ ยถาภูตํ ปชานาติ. อयํ วุจฺจติ ภิกขเว อริยสาวโก ‘โสตาปนโน อวินิปาตธมโม นียโต สมุโพธิปฺรายนฺติ. ทุตติยํ.

๓. อรหนตสุตต

[๕๐๓] “ปณจิมานิ ภิกขเว อินทริยานิ. กตมานิ ปณจ. สุนินทริยํ ทุกขินทริยํ โสมนสฺสสินทริยํ โทมนสฺสสินทริยํ อุเปกขินทริยํ.

ยโต โข ภิกขเว ภิกขุ อิมสํ ปณจันนํ อินทริยานํ สมุททยณจ อตฺถงคฺมณจ อสฺสาทณจ อาทีนวณจ นิสฺสรณณจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา อณุปาทา วิมุตฺโต โหติ. อยํ วุจฺจติ ภิกขเว ภิกขุ ‘อรหํ ชีณาสโว วุสิตฺวา กตกรณียโย โอหิตภาโร อณุปฺปตฺตสทฺตโต ปริกฺขีณภาวสณฺโณชโน สมฺมทณฺณาวิมุตฺโตติ ตติยํ.

๔. ปจรมสมณพราหมณสยุดคำ

[๕๐๔] “ปญจิมานิ ภิกขเว อินทรียานิ. กตมานิ ปญจ. สุนทรียํ ทุกขินทรียํ โสมนสฺสสินทรียํ โทมนสฺสสินทรียํ อุเปกขินทรียํ.

เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณา วา พราหมณา วา อิมสํ ปญจนํ อินทรียานํ สมุททยญจ อตฺถงคฺมญจ อสฺสาทญจ อาทีนวญจ นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ. น เม^๑ เต ภิกขเว สมณา วา พราหมณา วา สมณेषู วา สมณสมฺมตฺตา, พราหมณेषู วา พราหมณสมฺมตฺตา, น จ ปเนเต อายสฺมนโต สามณฺณตฺถํ วา พราหมณฺณตฺถํ วา ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ.

เย^๒ หิ เกจิ ภิกขเว สมณา วา พราหมณา วา อิมสํ ปญจนํ อินทรียานํ สมุททยญจ อตฺถงคฺมญจ อสฺสาทญจ อาทีนวญจ นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ ปชานนฺติ. เต โขเม ภิกขเว สมณา วา พราหมณา วา สมณेषู เจว สมณสมฺมตฺตา, พราหมณेषู จ พราหมณสมฺมตฺตา, เต จ ปนายสฺมนโต สามณฺณตฺถญจ พราหมณฺณตฺถญจ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺตฺติ. จตฺตตฺถํ.

๕. ทุตียสมณพราหมณสยุดคำ

[๕๐๕] “ปญจิมานิ ภิกขเว อินทรียานิ. กตมานิ ปญจ. สุนทรียํ ทุกขินทรียํ โสมนสฺสสินทรียํ โทมนสฺสสินทรียํ อุเปกขินทรียํ.

เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณฯ วา พุราหุมนฯ วา
 สขินทริยํ นปฺปชานนฺติ, สขินทริยสมุทํ นปฺปชานนฺติ,
 สขินทริยนิโรธํ นปฺปชานนฺติ, สขินทริยนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ
 นปฺปชานนฺติ, ทุกขินทริยํ นปฺปชานนฺติ ฯเปฯ โสมนสฺสสินทริยํ
 นปฺปชานนฺติ ฯเปฯ โทมนสฺสสินทริยํ นปฺปชานนฺติ ฯเปฯ
 อุเปกขินทริยํ นปฺปชานนฺติ, อุเปกขินทริยสมุทํ นปฺปชานนฺติ,
 อุเปกขินทริยนิโรธํ นปฺปชานนฺติ, อุเปกขินทริยนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ
 นปฺปชานนฺติ. น เม เต ภิกขเว สมณฯ วา พุราหุมนฯ วา
 สมณฺเสุ วา สมณสมฺมตฯ, พุราหุมนฺเสุ วา พุราหุมนสมฺมตฯ, น
 จ ปเนเต อายสฺสมนฺโต สามณฺณตถํ วา พุราหุณฺณตถํ วา
 ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชช วิหรนฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิกขเว สมณฯ วา พุราหุมนฯ วา
 สขินทริยํ ปชานนฺติ, สขินทริยสมุทํ ปชานนฺติ, สขินทริยนิโรธํ
 ปชานนฺติ, สขินทริยนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ ปชานนฺติ, ทุกขินทริยํ
 ปชานนฺติ ฯเปฯ โสมนสฺสสินทริยํ ปชานนฺติ ฯเปฯ โทมนสฺสสินทริยํ
 ปชานนฺติ ฯเปฯ อุเปกขินทริยํ ปชานนฺติ, อุเปกขินทริยสมุทํ
 ปชานนฺติ, อุเปกขินทริยนิโรธํ ปชานนฺติ, อุเปกขินทริยนิโรธ
 คามินีปฺปฏิปทํ ปชานนฺติ. เต จ โขเม ภิกขเว สมณฯ วา
 พุราหุมนฯ วา สมณฺเสุ เจว สมณสมฺมตฯ, พุราหุมนฺเสุ จ
 พุราหุมนสมฺมตฯ, เต จ ปนํายสฺสมนฺโต สามณฺณตถณฺจ
 พุราหุณฺณตถณฺจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺจิกตฺวา
 อุปสมฺปชช วิหรนฺตฺติ. ปณฺจมํ.

๖. ปรมวภงคสตุตํ

[๕๐๖] “ปณจิมานิ ภิกขเว อินฺทริยานิ. กตมานิ ปณจ. สุนทรียํ ทุกฺขินทรียํ โสมนสฺสอินฺทริยํ โทมนสฺสอินฺทริยํ อุเปกฺขินทรียํ.

กตมณฺจ ภิกขเว สุนทรียํ. ยํ โข ภิกขเว กายิกํ สุขํ กายิกํ สาทํ กายสมฺพลสฺสขํ สุขํ สาทํ เวทยิตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว สุนทรียํ.

กตมณฺจ ภิกขเว ทุกฺขินทรียํ. ยํ โข ภิกขเว กายิกํ ทุกฺขํ กายิกํ อสาทํ กายสมฺพลสฺสขํ ทุกฺขํ อสาทํ เวทยิตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว ทุกฺขินทรียํ.

กตมณฺจ ภิกขเว โสมนสฺสอินฺทริยํ. ยํ โข ภิกขเว เจตสิกํ สุขํ เจตสิกํ สาทํ มโนสมฺพลสฺสขํ สุขํ สาทํ เวทยิตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว โสมนสฺสอินฺทริยํ.

กตมณฺจ ภิกขเว โทมนสฺสอินฺทริยํ. ยํ โข ภิกขเว เจตสิกํ ทุกฺขํ เจตสิกํ อสาทํ มโนสมฺพลสฺสขํ ทุกฺขํ อสาทํ เวทยิตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว โทมนสฺสอินฺทริยํ.

กตมณฺจ ภิกขเว อุเปกฺขินทรียํ. ยํ โข ภิกขเว กายิกํ วา เจตสิกํ วา เนวสาทํนาสาทํ เวทยิตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว อุเปกฺขินทรียํ. อิมานิ โข ภิกขเว ปณจอินฺทริยานีติ. จณฺฐํ.

๗. ทุตยวภงคสตุตํ

[๕๐๗] “ปณจิมานิ ภิกขเว อินฺทริยานิ. กตมานิ ปณจ. สุนทรียํ ทุกฺขินทรียํ โสมนสฺสอินฺทริยํ โทมนสฺสอินฺทริยํ อุเปกฺขินทรียํ.

กตมญจ ภิกขเว สุขินทริยํ. ยํ โข ภิกขเว กายิกํ สุขํ
กายิกํ สาทํ กายสมมุสสุชํ สุขํ สาทํ เวทียตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว
สุขินทริยํ.

กตมญจ ภิกขเว ทุกฺขินทริยํ. ยํ โข ภิกขเว กายิกํ
ทุกฺขํ กายิกํ อสาทํ กายสมมุสสุชํ ทุกฺขํ อสาทํ เวทียตํ. อิทํ
วุจฺจติ ภิกขเว ทุกฺขินทริยํ.

กตมญจ ภิกขเว โสมนสฺสสินทริยํ. ยํ โข ภิกขเว เจตสิกํ
สุขํ เจตสิกํ สาทํ มโนสมมุสสุชํ สุขํ สาทํ เวทียตํ. อิทํ วุจฺจติ
ภิกขเว โสมนสฺสสินทริยํ.

กตมญจ ภิกขเว โทมนสฺสสินทริยํ. ยํ โข ภิกขเว เจตสิกํ
ทุกฺขํ เจตสิกํ อสาทํ มโนสมมุสสุชํ ทุกฺขํ อสาทํ เวทียตํ. อิทํ
วุจฺจติ ภิกขเว โทมนสฺสสินทริยํ.

กตมญจ ภิกขเว อุเปกฺขินทริยํ. ยํ โข ภิกขเว กายิกํ วา
เจตสิกํ วา เนวสาทํนาสาทํ เวทียตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว
อุเปกฺขินทริยํ.

ตตฺร ภิกขเว ยญจ สุขินทริยํ ยญจ โสมนสฺสสินทริยํ,
สุขา सा वेत्थना त्थञ्जप्पवा.

ตตฺร ภิกขเว ยญจ ทุกฺขินทริยํ ยญจ โทมนสฺสสินทริยํ
ทุกฺขา सा वेत्थना त्थञ्जप्पवा.

ตตฺร ภิกขเว ยทิทํ อุเปกฺขินทริยํ อทุกฺขมสุขา सा
वेत्थना त्थञ्जप्पवा. อิมานิ โข ภิกขเว ปญฺจอินทริยานีติ. สत्तตฺตมํ.

๘. ตติยวิภงฺกสุตฺตํ

[๕๐๘] “ปณฺณิมาณิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ. กตมานิ ปณฺณ. สุชินนุทฺริยํ ทฺวักขินนุทฺริยํ โสมนสฺสอินฺทฺริยํ โทมนสฺสอินฺทฺริยํ อุเปกฺขินนุทฺริยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว สุชินนุทฺริยํ. ยํ โข ภิกฺขเว กายิกํ สุขํ กายิกํ สาทํ กายสมฺมสฺสชฺชํ สุขํ สาทํ เวทยิตฺตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สุชินนุทฺริยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว ทฺวักขินนุทฺริยํ. ยํ โข ภิกฺขเว กายิกํ ทฺวักขํ กายิกํ อสาทํ กายสมฺมสฺสชฺชํ ทฺวักขํ อสาทํ เวทยิตฺตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทฺวักขินนุทฺริยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว โสมนสฺสอินฺทฺริยํ. ยํ โข ภิกฺขเว เจตสิกํ สุขํ เจตสิกํ สาทํ มโนสมฺมสฺสชฺชํ สุขํ สาทํ เวทยิตฺตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว โสมนสฺสอินฺทฺริยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว โทมนสฺสอินฺทฺริยํ. ยํ โข ภิกฺขเว เจตสิกํ ทฺวักขํ เจตสิกํ อสาทํ มโนสมฺมสฺสชฺชํ ทฺวักขํ อสาทํ เวทยิตฺตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว โทมนสฺสอินฺทฺริยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว อุเปกฺขินนุทฺริยํ. ยํ โข ภิกฺขเว กายิกํ วา เจตสิกํ วา เนวสาทํนาสาทํ เวทยิตฺตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อุเปกฺขินนุทฺริยํ.

ตตฺร ภิกฺขเว ยณฺจ สุชินนุทฺริยํ ยณฺจ โสมนสฺสอินฺทฺริยํ, สุขา สาทา เวทนา ทณฺณพฺพสา.

ตตฺร ภิกฺขเว ยณฺจ ทฺวักขินนุทฺริยํ ยณฺจ โทมนสฺสอินฺทฺริยํ, ทฺวักขสา สาทา เวทนา ทณฺณพฺพสา.

ตตฺร ภิกฺขเว ยทิตฺถํ อุกฺกมุขินทฺริยํ, อทฺกมุขมสุชา สา เวทนา
ทญฺจพฺพา. อิติ โข ภิกฺขเว อิมานิ ปณฺจอินทฺริยานิ ปณฺจ หุตฺวา ตีณิ
โหนติ, ตีณิ หุตฺวา ปณฺจ โหนติ ปรียาเยนาติ. อญฺจมํ.

๕. กญฺโจปมสฺสคํ*

[๕๐๙] “ปณฺจิมานิ ภิกฺขเว อินทฺริยานิ. กตมานิ ปณฺจ.
สฺสอินทฺริยํ ทฺกฺขอินทฺริยํ โสมนสฺสอินทฺริยํ โทมนสฺสอินทฺริยํ อุกฺกมุขินทฺริยํ.

สุขเวทนิยํ ภิกฺขเว ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สฺสอินทฺริยํ.
โส สฺสอินทฺริยํ สฺมาโน ‘สฺสอินทฺริยํ ปชานาติ, ‘ตสฺส สุขเวทนิยสฺส
ผสฺสสฺส นิโรธา ยนฺตชฺช เวทิตํ สุขเวทนิยํ ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ
อฺปฺปนฺนํ สฺสอินทฺริยํ, ตํ นิรุชฺฌติ, ตํ วูปสมตฺติติ^๒ ปชานาติ.

ทฺกฺขเวทนิยํ ภิกฺขเว ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ทฺกฺขอินทฺริยํ.
โส ทฺกฺขอินทฺริยํ สฺมาโน ‘ทฺกฺขอินทฺริยํ ปชานาติ, ‘ตสฺส
ทฺกฺขเวทนิยสฺส ผสฺสสฺส นิโรธา ยนฺตชฺช เวทิตํ [“] ทฺกฺขเวทนิยํ
ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ อฺปฺปนฺนํ ทฺกฺขอินทฺริยํ, ตํ นิรุชฺฌติ, ตํ วูปสมตฺติติ
ปชานาติ.

โสมนสฺสเวทนิยํ ภิกฺขเว ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ อฺปฺปชฺชติ
โสมนสฺสอินทฺริยํ. โส สฺมโนว สฺมาโน ‘สฺมนสฺสอินทฺริยํ ปชานาติ,
‘ตสฺสโสมนสฺสเวทนิยสฺส ผสฺสสฺส นิโรธา ยนฺตชฺช เวทิตํ
โสมนสฺสเวทนิยํ ผสฺสํ ปฏฺิจฺจ อฺปฺปนฺนํ โสมนสฺสอินทฺริยํ, ตํ
นิรุชฺฌติ, ตํ วูปสมตฺติติ ปชานาติ.

* อ. อารณีสกฺคํ

๒ อ., เท., อ. วูปสมตฺติติ

๓ อ. ตํ

โหมนสฺสเวทนียํ ภิกฺขเว ผสฺสํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ
โหมนสฺสสินฺหุริยํ. โส ทุมฺมโนว สมานิ 'ทุมฺมโนสฺมีติ ปชานาติ,
'ตสฺสเสว โหมนสฺสเวทนียสฺส ผสฺสสฺส นิโรธา ยนฺตชฺชํ เวทียิตํ
โหมนสฺสเวทนียํ ผสฺสํ ปฏิจฺจ อฺปฺปนฺนํ โหมนสฺสสินฺหุริยํ, ตํ
นिरุชฺฌติ, ตํ วูปสมตฺตีติ ปชานาติ.

อฺเปกฺขาเวทนียํ ภิกฺขเว ผสฺสํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ
อฺเปกฺขสินฺหุริยํ. โส อฺเปกฺขโกว สมานิ 'อฺเปกฺขโกสฺมีติ ปชานาติ,
'ตสฺสเสว อฺเปกฺขาเวทนียสฺส ผสฺสสฺส นิโรธา ยนฺตชฺชํ เวทียิตํ
อฺเปกฺขาเวทนียํ ผสฺสํ ปฏิจฺจ อฺปฺปนฺนํ อฺเปกฺขสินฺหุริยํ, ตํ นිරุชฺฌติ,
ตํ วูปสมตฺตีติ ปชานาติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทฺวินฺนํ กฏฺจानํ สงฺฆมฺภวนสโมธานา^{*}
อฺสฺมา ชายติ, เตโช อภินิพฺพุตฺตติ, เตสํเยว กฏฺจानํ
นानาภาวานิ กฺเขปา^๒ ยา ตชฺชา อฺสฺมา, सा นिरุชฺฌติ, सा
วูปสมติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว สุขเวทนียํ ผสฺสํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ
สฺสินฺหุริยํ, โส สฺขิตฺโตว สมานิ สฺขิตฺโตสฺมีติ ปชานาติ, 'ตสฺสเสว
สุขเวทนียสฺส ผสฺสสฺส นิโรธา ยนฺตชฺชํ เวทียิตํ สุขเวทนียํ ผสฺสํ
ปฏิจฺจ อฺปฺปนฺนํ สฺสินฺหุริยํ, ตํ นिरุชฺฌติ, ตํ วูปสมตฺตีติ ปชานาติ.
ทุกฺขเวทนียํ ภิกฺขเว ผสฺสํ ปฏิจฺจ ๔เปฯ โสมนสฺสเวทนียํ ภิกฺขเว
ผสฺสํ ปฏิจฺจ ๔เปฯ โหมนสฺสเวทนียํ ภิกฺขเว ผสฺสํ ปฏิจฺจ ๔เปฯ
อฺเปกฺขาเวทนียํ ภิกฺขเว ผสฺสํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ อฺเปกฺขสินฺหุริยํ,
โส อฺเปกฺขโกว สมานิ 'อฺเปกฺขโกสฺมีติ ปชานาติ, 'ตสฺสเสว
อฺเปกฺขาเวทนียสฺส ผสฺสสฺส นิโรธา ยนฺตชฺชํ เวทียิตํ

* ฉ. เท. ๒๗/๐๕/๒๕๕๖ สงฺฆมฺภวนสโมธานา อ. สงฺฆมฺภวนาสโมธานา

๒ ฉ. เท. นานาภาวาวินิ กฺเขปา อ. นานาภาวาวินิ กฺเขปา

อุเปกขาเวทนิยं ผสสั ปฏิจจ อุปปนั^๑ อุเปกขินทริยं, ตั นริชฌตติ,
ตั วุปลสมตติติ ปชานาตติ. นวม.

๑๐. อุปปฏิกสุตต

[๕๑๐] ปณจิมานิ ภิกขเว อินทริยานิ. กตมานิ ปณจ.
ทุกขินทริยं โทมณสสินทริยं สุกขินทริยं โสมนสสินทริยं อุเปกขินทริย.

อิธ ภิกขเว ภิกขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตปิโน ปหิตตตสฺส
วิหฺรโต อุปฺปชฺชติ ทุกขินทริย. โส เอว ปชานาติ 'อุปปนั ไ
เม อิทํ ทุกขินทริย, ตณฺจ ไ สนิมิตตํ สนิทานํ สสงฺขารํ
สปลฺลจฺจยํ, ตณฺจ อนิมิตตํ อนิทานํ อสงฺขารํ อปลฺลจฺจยํ ทุกขินทริย
อุปปชฺชิสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชตีติ.^๒ โส ทุกขินทริยณฺจ ปชานาติ,
ทุกขินทริยสมุทฺทณฺจ ปชานาติ, ทุกขินทริยนิโรธณฺจ ปชานาติ,
ยตฺถ จุปปนั ทุกขินทริยํ อปริเสสํ นริชฌตติ, ตณฺจ ปชานาติ.
กตฺถ จุปปนั ทุกขินทริยํ อปริเสสํ นริชฌตติ. อิธ ภิกขเว ภิกขุ
วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ฐมฺเมหิ สวิตกุกํ สวิจาร์ วิเวกชํ
ปีติสฺสขํ ปจฺมชฺฌมานํ อุปสมฺมปชฺช วิหฺรติ, เอตฺถ จุปปนั ทุกขินทริยํ
อปริเสสํ นริชฌตติ. อยํ วุจฺจติ ภิกขเว ภิกขุ อณฺณาสิ ทุกขินทริยสฺส
นิโรธํ, ตถตฺตตาย^๓ จิตฺตํ อุปสัหฺรติ.^๔

อิธ ปน ภิกขเว ภิกขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตปิโน
ปหิตตตสฺส วิหฺรโต อุปฺปชฺชติ โทมณสสินทริย. โส เอว ปชานาติ
'อุปปนั ไ เม อิทํ โทมณสสินทริย, ตณฺจ ไ สนิมิตตํ

^๑ ฌ., เท. ๒๗/๐๕/๒๕๖๖
ฌ., เท. อุปปชชติ

^๓ ฌ., เท. ตถตตตาย

^๒ ฌ., เท. อิติสทโท น ทิสสติ, เอวมุปริป.

^๔ ส., อ. อุปสหาสิ

สนิทานํ สสงฺขารํ สปปจฺจยํ, ตณฺจ* อนิมิตฺตํ อนิทานํ อสงฺขารํ
 อปปจฺจยํ โทมนสฺสสินฺหฺตริยํ อุปฺปชฺชตฺติ เนตํ จานํ วิชฺชตฺติ.๑ โส
 โทมนสฺสสินฺหฺตริยญฺจ ปชานาติ, โทมนสฺสสินฺหฺตริยสมุทฺทญฺจ ปชานาติ,
 โทมนสฺสสินฺหฺตริยนิโรธญฺจ ปชานาติ, ยตฺถ จุปฺปนํ โทมนสฺสสินฺหฺตริยํ
 อปริเสสํ นิรุชฺฌติ, ตณฺจ ปชานาติ. กตฺถ จุปฺปนํ โทมนสฺสสินฺหฺตริยํ
 อปริเสสํ นิรุชฺฌติ. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิตกฺกวิจารานํ รูปสมา
 อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์ สมาริซํ
 ปิติสฺซํ ทุตฺติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. เอตฺถ จุปฺปนํ
 โทมนสฺสสินฺหฺตริยํ อปริเสสํ นิรุชฺฌติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 อณฺณาสิ โทมนสฺสสินฺหฺตริยสฺส นิโรธํ, ตถตฺตตาย จิตฺตํ อุปสํหฺรติ.

อิท ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อุปฺปมตฺตสฺส อาตปิโน
 ปหิตตฺตสฺส วิหฺรโต อุปฺปชฺชติ สุนิหฺตริยํ. โส เอวํ ปชานาติ
 'อุปฺปนํ ไช เม อิทํ สุนิหฺตริยํ, ตณฺจ ไช สนิมิตฺตํ สนิทานํ
 สสงฺขารํ สปปจฺจยํ, ตณฺจ อนิมิตฺตํ อนิทานํ อสงฺขารํ อปปจฺจยํ
 สุนิหฺตริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตฺติ เนตํ จานํ วิชฺชตฺติ. โส สุนิหฺตริยญฺจ
 ปชานาติ, สุนิหฺตริยสมุทฺทญฺจ ปชานาติ, สุนิหฺตริยนิโรธญฺจ
 ปชานาติ, ยตฺถ จุปฺปนํ สุนิหฺตริยํ อปริเสสํ นิรุชฺฌติ, ตณฺจ
 ปชานาติ. กตฺถ จุปฺปนํ สุนิหฺตริยํ อปริเสสํ นิรุชฺฌติ. อิท
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปิตฺติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหฺรติ สโต จ
 สมฺปชาโน สุขญฺจ กาเยน ปฏิสฺสเวเทติ, ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ
 'อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหฺาริติ ตติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ.
 เอตฺถ จุปฺปนํ สุนิหฺตริยํ อปริเสสํ นิรุชฺฌติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ อณฺณาสิ สุนิหฺตริยสฺส นิโรธํ, ตถตฺตตาย จิตฺตํ อุปสํหฺรติ.

อิธ ปน ภิกขเว ภิกขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตapiโน
 ปหิตตฺตสฺส วิหโรโต อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสอินทริยํ. โส เอวํ ปชานาติ
 ‘อุปฺปนฺนํ ไช เม อิทํ โสมนสฺสอินทริยํ, ตถจ ไช สนิมิตตํ
 สนิทานํ สสงฺขารํ สปปจฺจยํ, ตถจ อนิมิตตํ อนิทานํ อสงฺขารํ
 อปปจฺจยํ โสมนสฺสอินทริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชตีติ. โส
 โสมนสฺสอินทริยญจ ปชานาติ, โสมนสฺสอินทริยสมุทฺทยญจ ปชานาติ,
 โสมนสฺสอินทริยนิโรธญจ ปชานาติ, ยตถ จุปฺปนฺนํ โสมนสฺสอินทริยํ
 อปริเสสํ นิรุชฺฌติ, ตถจ ปชานาติ. กตถ จุปฺปนฺนํ โสมนสฺสอินทริยํ
 อปริเสสํ นิรุชฺฌติ. อิธ ภิกขเว ภิกขุ สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ
 ปหานา ปุพฺพเภาว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสุขํ
 อุเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธิ จตฺตตฺถขณานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. เอตถ
 จุปฺปนฺนํ โสมนสฺสอินทริยํ อปริเสสํ นิรุชฺฌติ. อयํ วุจฺจติ ภิกขเว
 ภิกขุ อญฺเฆาสิ โสมนสฺสอินทริยสฺส นิโรธํ, ตถตฺตตฺถ จิตฺตํ อุปสํหริติ.

อิธ ปน ภิกขเว ภิกขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตapiโน
 ปหิตตฺตสฺส วิหโรโต อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินทริยํ. โส เอวํ ปชานาติ
 ‘อุปฺปนฺนํ ไช เม อิทํ อุเปกฺขินทริยํ, ตถจ ไช สนิมิตตํ สนิทานํ
 สสงฺขารํ สปปจฺจยํ, ตถจ ไช^๑ อนิมิตตํ อนิทานํ อสงฺขารํ
 อปปจฺจยํ อุเปกฺขินทริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชตีติ. โส
 อุเปกฺขินทริยญจ ปชานาติ, อุเปกฺขินทริยสมุทฺทยญจ ปชานาติ,
 อุเปกฺขินทริยนิโรธญจ ปชานาติ, ยตถ จุปฺปนฺนํ อุเปกฺขินทริยํ
 อปริเสสํ นิรุชฺฌติ ตถจ ปชานาติ. กตถ จุปฺปนฺนํ อุเปกฺขินทริยํ
 อปริเสสํ นิรุชฺฌติ. อิธ ภิกขเว ภิกขุ สพฺพโส เนวสญฺญานา-
 สญฺญายตนํ สมตฺติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตฺตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ.

เอตถ จุปลปนํ อุเปกฺขินทริยํ อปริเสสํ นิรุชฺฌติ. ยํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อณฺณาสี อุเปกฺขินทริยสฺส นิโรธํ, ตถตฺตาย จิตฺตํ
อุปลํหเรตีติ. ทสมํ.

จตุตฺถโถ สุชินทริยวคโค.

ตสฺสุทฺททานํ

สุทฺธกณฺจ^๑ โสโต อรหา เทว สมณพฺรหฺมณฺณ จ
วิภงฺเคน ตโย วุตฺตา อรหโต^๒ อุปฺปฏิกเนน จาติ.^๓

๕. ชราวคโค

๑. ชราธมมุตตัม

[๕๑๑] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ
ปุปฺพารามे มิคารมาตุปาสาเท. เตเน โข ปน สมเยเน ภควา
สายนุหสมยํ ปฏิสลฺลาณา วุฏฺฐิตฺว ปจฺจนาตปเก^๑ นิสินฺโน ไหติ
ปิฏฺฐิ อิตาปยมาโน.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยเน ภควา, เตนุปลงฺกมิ;
อุปลงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ภควโต คตฺตทานิ ปาณินา
อโนมชฺชนโต ภควนฺตํ เอตทโวจ

“อจฺจริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต, น เจวทานิ”^๒ ภนฺเต
ภควโต ตาว ปริสฺสุทฺโธ จวิวณฺโณ ปริโยทาโต, สิตฺถิลาณี จ
คตฺตทานิ สนฺถาณิ^๓ วลิตฺธาตานิ,^๔ ปุรโต ปพฺภาโร จ กาโย, ทิสฺสติ จ
อินทฺริยานํ อณฺเณถตฺตํ จกฺขฺนทฺริยสฺส สไตฺนทฺริยสฺส ฆานินทฺริยสฺส
ชีวนินทฺริยสฺส กายินทฺริยสฺสาติ.

“เอวณฺเหตํ อานนฺท ไหติ ชราธมฺโม โยพฺพณฺเณ,
พฺยาธิธมฺโม อาโรคฺเย, มรณธมฺโม ชีวิตฺเต. น เจว ตาว ปริสฺสุทฺโธ
ไหติ จวิวณฺโณ ปริโยทาโต, สิตฺถิลาณี จ โหณฺติ คตฺตทานิ สนฺถาณิ
วลิตฺธาตานิ, ปุรโต ปพฺภาโร จ ไหติ กาโย, ทิสฺสติ จ
อินทฺริยานํ อณฺเณถตฺตํ จกฺขฺนทฺริยสฺส สไตฺนทฺริยสฺส ฆานินทฺริยสฺส
ชีวนินทฺริยสฺส กายินทฺริยสฺสาติ.

^๑ ฉ., เท., อี. ปจฺจนาตเป

^๒ ฉ., เท. เจว ทานิ

^{๓-๔} ฉ., เท. สพฺพานิ วลิตฺธาตานิ อี. สพฺพานิ พลิตฺธาตานิ

อิทมวโจ ภควา, อิท วตฺวา [°] สุกโต, อถาปรี
เอตทวโจ สตุถา

ธิ ตํ ชมฺมีชเร อตฺถุ	ทพฺพพณฺณกรณฺีชเร
ดาว มโนรมํ พิมพํ	ชราย อภิมทฺทิตํ.
โยปิ วสฺสสํ ชีเว	สพฺเพ มจฺจุปรายนา ^๒
น กิณฺจิ ปริวชเชติ	สพฺพเมวาภิมทฺทิตฺติ. ปจฺม.

๒. อุณณาภพราหฺมณสุด

[๕๑๒] สาวตถีนินฺทานํ. อถ โข อุณณาภ พฺราหฺมณ,
เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิ,
สมฺโมทนียํ กถํ สาราณีนํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ, เอกมนฺตํ
นิสินฺโน โข อุณณาภ พฺราหฺมณ ภควนฺตํ เอตทวโจ

“ปณฺจิมานิ โภ โคตม อินฺทฺริยานิ นานาวิสฺยานิ
นानาโคจฺรานิ น อณฺณมณฺณสฺส โคจฺรวิสยํ ปจฺจนุโกนฺติ. กตมานิ
ปณฺจ. จกฺขุณฺทฺริยํ โสตฺติณฺทฺริยํ ฆานินฺทฺริยํ ชิวฺหิณฺทฺริยํ กายินฺทฺริยํ.
อิเมสํ นุ โข โภ โคตม ปณฺจณฺํ อินฺทฺริยานํ นานาวิสฺยานํ
นานาโคจฺรานํ น อณฺณมณฺณสฺส โคจฺรวิสยํ ปจฺจนุโกนฺตานํ ก็
ปฏฺิสรณํ โภ จ เนสํ โคจฺรวิสยํ ปจฺจนุโกตฺติติ.

“ปณฺจิมานิ พฺราหฺมณ อินฺทฺริยานิ นานาวิสฺยานิ
นานาโคจฺรานิ น อณฺณมณฺณสฺส โคจฺรวิสยํ ปจฺจนุโกนฺติ. กตมานิ
ปณฺจ. จกฺขุณฺทฺริยํ โสตฺติณฺทฺริยํ ฆานินฺทฺริยํ ชิวฺหิณฺทฺริยํ กายินฺทฺริยํ.
อิเมสํ โข พฺราหฺมณ ปณฺจณฺํ อินฺทฺริยานํ นานาวิสฺยานํ

สมณเณ วา พุราหฺมณเณ วา เทเวณ วา มาเรณ วา พุรหฺมฺนา วา
 เกนจิ วา โลกสฺมี. อิมมฺหิ เจ ภิกฺขเว สมเย อุณฺณาโก พุราหฺมโณ
 กาลํ กเรยฺย, นตฺถิ ตํ^๑ สยฺโยชณํ, เยน สยฺโยชเนน สยฺยตฺโต
 อุณฺณาโก พุราหฺมโณ ปฺน อิมํ โลกํ อาคจฺเจยฺยาติ. ทฺติยํ.

๓. สาเกตสยุตตัม

[๕๑๓] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาเกตเต วิหริติ
 อณฺชนวเน มิคทาเย. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “อตฺถิ น
 โข ภิกฺขเว ปริยาโย, ยํ ปริยาโย อากมฺม ยานิ ปญฺจินฺทฺริยานิ,
 ตานิ ปญฺจ พลานิ โหนฺติ, ยานิ ปญฺจ พลานิ, ตานิ
 ปญฺจินฺทฺริยานิ โหนฺตฺติ.

“ภควํมูลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ภควํเนตฺติกา ภควํปฏิสรรณา,
 สาธุ วต ภนฺเต, ภควนฺตํเยว ปฏฺฐาตุ เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถเ,

ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ ธาเรสฺสนฺตฺติ ๔เปฯ
 “อตฺถิ ภิกฺขเว ปริยาโย, ยํ ปริยาโย อากมฺม ยานิ
 ปญฺจินฺทฺริยานิ, ตานิ ปญฺจ พลานิ โหนฺติ, ยานิ ปญฺจ พลานิ,
 ตานิ ปญฺจินฺทฺริยานิ โหนฺติ.

กตโม จ ภิกฺขเว ปริยาโย, ยํ ปริยาโย อากมฺม ยานิ
 ปญฺจินฺทฺริยานิ, ตานิ ปญฺจ พลานิ โหนฺติ, ยานิ ปญฺจ พลานิ,
 ตานิ ปญฺจินฺทฺริยานิ โหนฺติ.

ยํ ภิกฺขเว สทฺธินฺทฺริยํ, ตํ สทฺธาพลํ, ยํ สทฺธาพลํ, ตํ
 สทฺธินฺทฺริยํ, ยํ วิริยินฺทฺริยํ, ตํ วิริยพลํ, ยํ วิริยพลํ, ตํ

วิริยอินทริย, ยัม สติอินทริย, ตัม สติพละ, ยัม สติพละ, ตัม สติอินทริย, ยัม
สมาธิอินทริย, ตัม สมาธิพละ, ยัม สมาธิพละ, ตัม สมาธิอินทริย, ยัม
ปณณินทริย, ตัม ปณณพละ, ยัม ปณณพละ, ตัม ปณณินทริย.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว นที ปาจิณนิหฺนา ปาจิณโปณา
ปาจิณปพฺภารํ, ตสฺสา มชฺเฌ ทิโป. อตฺถิ ภิกฺขเว ปรียาโย, ยัม
ปรียาโย อากมฺม ตสฺสา นทียา 'เอโก โสโตเตวํ สงฺขํ' จจฺจติ.
อตฺถิ ปน ภิกฺขเว ปรียาโย, ยัม ปรียาโย อากมฺม ตสฺสา นทียา
เทวํ โสตานิเตวํ สงฺขํ จจฺจติ.

กตโม จ ภิกฺขเว ปรียาโย, ยัม ปรียาโย อากมฺม ตสฺสา
นทียา 'เอโก โสโตเตวํ สงฺขํ จจฺจติ. ยณฺจ ภิกฺขเว ตสฺส
ทีปสฺส ปุรตฺถิมนฺเต' อุกกํ, ยณฺจ ปจฺจิมนฺเต อุกกํ. อยัม โข
ภิกฺขเว ปรียาโย, ยัม ปรียาโย อากมฺม ตสฺสา นทียา 'เอโก
โสโตเตวํ สงฺขํ จจฺจติ.

กตโม จ ภิกฺขเว ปรียาโย, ยัม ปรียาโย อากมฺม ตสฺสา
นทียา 'เทวํ โสตานิเตวํ สงฺขํ จจฺจนฺติ. ยณฺจ ภิกฺขเว ตสฺส
ทีปสฺส อุตฺตรนฺเต อุกกํ, ยณฺจ ทกฺขิณนฺเต อุกกํ. อยัม โข
ภิกฺขเว ปรียาโย, ยัม ปรียาโย อากมฺม ตสฺสา นทียา 'เทวํ
โสตานิเตวํ สงฺขํ จจฺจนฺติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ยัม สทฺธิอินทริย, ตัม สทฺธาพละ, ยัม
สทฺธาพละ, ตัม สทฺธิอินทริย, ยัม วิริยอินทริย, ตัม วิริยพละ, ยัม วิริยพละ,
ตัม วิริยอินทริย, ยัม สติอินทริย, ตัม สติพละ, ยัม สติพละ, ตัม สติอินทริย,

ยัม สมานินฺทริยัม, ตัม สมานิพฺลํ, ยัม สมานิพฺลํ, ตัม สมานินฺทริยัม, ยัม
ปณฺณินฺทริยัม, ตัม ปณฺณานิพฺลํ, ยัม ปณฺณานิพฺลํ, ตัม ปณฺณินฺทริยัม.

ปณฺณจณฺณํ ภิกฺขเว อินฺทริยานํ ภาวิตตตฺตา พหุลีกตตตฺตา
ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวณฺเจโตวิมุตฺตํ ปณฺณาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว
ธมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺฉิกิตฺวา อุปสมปชฺช วิหริตฺติ. ตติยํ.

๕. ปุพฺพโกฏฐกสูตร

[๕๑๔] เอวเมว สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริตฺติ
ปุพฺพโกฏฐเก. ตตฺร โข ภควา อายสฺมนตํ สาริปุตฺตํ อามนฺเตสิ

“สทฺทหสิ ทวํ สาริปุตฺต ‘สทฺธินฺทริยํ ภาวิตํ พหุลีกตํ
อมโตคธํ โหติ อมตปฺรายนํ อมตปฺริโยสานํ ๕เปยฺ ปณฺณินฺทริยํ
ภาวิตํ พหุลีกตํ อมโตคธํ โหติ อมตปฺรายนํ อมตปฺริโยสานนฺติ.

“น ขวาทํ ภนฺเต เอตฺถ ภควโต สทฺธาย คจฺฉามิ
‘สทฺธินฺทริยํ ๕เปยฺ ปณฺณินฺทริยํ ภาวิตํ พหุลีกตํ อมโตคธํ โหติ
อมตปฺรายนํ อมตปฺริโยสานํ. เยสญฺหิ” ตํ ภนฺเต อญฺจาทํ [๒]
อทิฏฺฐํ อวิทิตํ อสจฺฉิกิตํ อปสฺสิตํ” ปณฺณาย, เต ตตฺถ ปเรสํ
สทฺธาย คจฺฉเยยฺย ‘สทฺธินฺทริยํ ๕เปยฺ ปณฺณินฺทริยํ ภาวิตํ พหุลีกตํ
อมโตคธํ โหติ อมตปฺรายนํ อมตปฺริโยสานํ. เยสญฺจ โข เอตํ
ภนฺเต ฉาตํ ทิฏฺฐํ วิทิตํ สจฺฉิกิตํ ปสฺสิตํ ปณฺณาย, นิกกงฺขา เต
ตตฺถ นิพฺพิจิจิฉฺฉา ‘สทฺธินฺทริยํ ๕เปยฺ ปณฺณินฺทริยํ ภาวิตํ
พหุลีกตํ อมโตคธํ โหติ อมตปฺรายนํ อมตปฺริโยสานํ. มยฺหญฺจ

โฆ เอตัง ภนเต ฌาตัง ทิฏฐัง วิทิตัง สจฺจนิกตัง ปสฺสิตัง ปณฺณาย,
 นิฏฺกนฺทวาทิ* ตตฺถ นิพฺพิจิกิจฺจเ ‘สทฺธินฺทริยํ ๔เปฯ ปณฺณินฺทริยํ
 ภาวิทัง พหุลีกตัง อมโตคธัง โหติ อมตปฺรายนัง อมตปฺริโยสานนฺติ.

“สาธู สาธู สารีปฺตต, เยสณฺหิ ตัง สารีปฺตต อณฺฌาตัง
 อทิฏฐัง อวิทิตัง อสจฺจนิกตัง อปสฺสิตัง ปณฺณาย, เต ตตฺถ ปเรสํ
 สทฺธาย คจฺเจยฺย, สทฺธินฺทริยํ ภาวิทัง พหุลีกตัง อมโตคธัง โหติ
 อมตปฺรายนัง อมตปฺริโยสานนํ ๔เปฯ ปณฺณินฺทริยํ ภาวิทัง พหุลีกตัง
 อมโตคธัง โหติ อมตปฺรายนัง อมตปฺริโยสานนํ. เยสณฺจ โฆ เอตัง
 สารีปฺตต ฌาตัง ทิฏฐัง วิทิตัง สจฺจนิกตัง ปสฺสิตัง ปณฺณาย, นิฏฺกนฺทา
 เต ตตฺถ นิพฺพิจิกิจฺจเ, สทฺธินฺทริยํ ภาวิทัง พหุลีกตัง อมโตคธัง
 โหติ อมตปฺรายนัง อมตปฺริโยสานนํ ๔เปฯ ปณฺณินฺทริยํ ภาวิทัง
 พหุลีกตัง อมโตคธัง โหติ อมตปฺรายนัง อมตปฺริโยสานนฺติ. จตฺตถ.

๕. ปจฺมปฺพุพพารามสฺสุตตัง

[๕๑๕] เอวฺมเม สุตฺ:- เอกัง สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหฺรติ
 ปุพฺพพาราเม มิคารมาตฺตฺปาสาเท. ตตฺร โฆ ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
 “กตึนํ นุ โฆ ภิกฺขเว อินฺทริยานํ ภาวิทตฺตฺตา พหุลีกตตฺตฺตา
 ขีณาสโว ภิกฺขุ อณฺณํ พฺยากรโธติ ‘ขีณา ชาติ, วุสิตัง พุรหฺมจฺริยํ,
 กตัง กรณียํ, นาปรี อิตฺถตฺตฺตฺยาติ ปชานามิติ.

ภควมฺลกา โน ภนเต ฐมฺมา ๔เปฯ

“เอกสฺส โฆ ภิกฺขเว อินฺทริยสฺส ภาวิทตฺตฺตา พหุลีกตตฺตฺตา
 ขีณาสโว ภิกฺขุ อณฺณํ พฺยากรโธติ ‘ขีณา ชาติ, วุสิตัง พุรหฺมจฺริยํ,

กตัม กรณียัม, นาปรัม อิตถตตยาติ ปชานามิติ. กตมสฺส เอกสฺส. ปณณินทุริยสฺส.*

ปณณวโต ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส ตททวยา สทฺธา สณฺหาติ, ตททวยัม วิริยัม สณฺหาติ, ตททวยา สติ สณฺหาติ, ตททวโย สมาธิ สณฺหาติ.

อิมสฺส โข ภิกฺขเว เอกสฺส อินฺทุริยสฺส ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา ขีณาสโว ภิกฺขุ อณฺณํ พฺยากรโธติ 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยัม, กตัม กรณียัม, นาปรัม อิตถตตยาติ ปชานามิติ. ปณฺจมํ.

๖. ทุติยปุพพารามสูตร

[๕๑๖] ตํเยว นิทานํ. “กตึนํ นุ โข ภิกฺขเว อินฺทุริยานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา ขีณาสโว ภิกฺขุ อณฺณํ พฺยากรโธติ 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยัม, กตัม กรณียัม, นาปรัม อิตถตตยาติ ปชานามิติ. ภควัมมุลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ๔เปฯ

“ทฺวินฺนํ โข ภิกฺขเว อินฺทุริยานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา ขีณาสโว ภิกฺขุ อณฺณํ พฺยากรโธติ 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยัม, กตัม กรณียัม, นาปรัม อิตถตตยาติ ปชานามิติ.

กตเมสํ ทฺวินฺนํ. อริยาย จ ปณฺณาย อริยาย จ วิมุตฺติยา. ยา หิสฺส ภิกฺขเว อริยา ปณฺณา, ตทสฺส ปณณินทุริยํ. ยา หิสฺส ภิกฺขเว อริยา วิมุตฺติ, ตทสฺส สมาธิทุริยํ.

อิมेสํ โข ภิกฺขเว ทฺวินฺนํ อินฺทุริยานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา ขีณาสโว ภิกฺขุ อณฺณํ พฺยากรโธติ 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยัม, กตัม กรณียัม, นาปรัม อิตถตตยาติ ปชานามิติ. จญฺจํ.

* อ. อินฺทุริยสฺส

๗. ตติยปุพพารามสูตร

[๕๑๗] ตัมเยว นิทานัง. “กตีนัง นุ โข ภิกขเว อินทริยานัง ภาวิตตตฺตา พหุลีกตตฺตา ขีณาสโว ภิกขุ อญฺญํ พุยากโรติ ‘ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหุมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตฺตยาติ ปชานามิติ. ภควัมมุลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ฯเปฯ

จตฺตุนํ โข ภิกขเว อินทริยานัง ภาวิตตตฺตา พหุลีกตตฺตา ขีณาสโว ภิกขุ อญฺญํ พุยากโรติ, ‘ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหุมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตฺตยาติ ปชานามิติ.

กตเมสํ จตฺตุนํ. วิริยอินทริยสฺส สตินทริยสฺส สมานินทริยสฺส ปณณินทริยสฺส.

อิมเอสํ โข ภิกขเว จตฺตุนํ อินทริยานัง ภาวิตตตฺตา พหุลีกตตฺตา ขีณาสโว ภิกขุ อญฺญํ พุยากโรติ ‘ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหุมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตฺตยาติ ปชานามิติ. สุตตมํ.

๘. จตุตถปุพพารามสูตร

[๕๑๘] ตัมเยว นิทานัง. “กตีนัง นุ โข ภิกขเว อินทริยานัง ภาวิตตตฺตา พหุลีกตตฺตา ขีณาสโว ภิกขุ อญฺญํ พุยากโรติ ‘ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหุมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตฺตยาติ ปชานามิติ. ภควัมมุลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ฯเปฯ

“ปณฺจนํ โข ภิกขเว อินทริยานัง ภาวิตตตฺตา พหุลีกตตฺตา ขีณาสโว ภิกขุ อญฺญํ พุยากโรติ ‘ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหุมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตฺตยาติ ปชานามิติ.

กตเมสํ ปณฺจนํ. สทฺธินฺทฺริยสฺส วิริยินฺทฺริยสฺส สติินฺทฺริยสฺส
สมาธิินฺทฺริยสฺส ปณฺณินฺทฺริยสฺส.

อิมํสํ ไช ภิกฺขเว ปณฺจนํ อินฺทฺริยานํ ภาวิตตฺตา
พหุลิกตตฺตา ขีณาสโว ภิกฺขุ อญฺญํ พุยาโกโรติ 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ
พฺรหฺมจิริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานามิติ. อญฺจมํ.

๕. ปิณฺโฑลภาวาทุวาทุตฺตํ

[๕๑๙] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา โกสมฺพิยํ วิหริติ
โฆสิตารามํ. เตน ไช ปน สมเยน อายสฺมตา ปิณฺโฑลภาวาทุวาทุ
อญฺญา พุยาโกตา โหติ 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจิริยํ, กตํ
กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานามิติ.

อถ ไช สมฺพหุลา ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมียํ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺตํ, เอกมฺนตํ
นินินฺนา ไช เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ

"อายสฺมตา ภนฺเต ปิณฺโฑลภาวาทุวาทุวาทุ อญฺญา พุยาโกตา
'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจิริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ
ปชานามิติ.

"กํ นุ ไช ภนฺเต อตฺถวสํ สมฺปสฺสสมาเนน อายสฺมตา
ปิณฺโฑลภาวาทุวาทุวาทุ อญฺญา พุยาโกตา 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ
พฺรหฺมจิริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานามิติ.

วา วิจิกิจฺเจยฺย วา. สทฺธสฺส หิ ฆนฺเต อริยสวากสฺส เอตํ ปาฏิกงฺขํ 'ยํ อารทฺธวิริโย วิหริสฺสติ อกุสลํ ฆมฺมานํ ปหานาย กุสลํ ฆมฺมานํ อุปสมฺปทาย ทมฺวา ทพฺพปรกฺกโม อนิกฺขิตตฺตฺโร กุสเลสุ ฆมฺเมสุ.

ยณฺ्हิสฺส ฆนฺเต วิริยํ ตทสฺส วิริยินฺทริยํ.

สทฺธสฺส หิ ฆนฺเต อริยสวากสฺส อารทฺธวิริยสฺส เอตํ ปาฏิกงฺขํ 'ยํ สติมา ภวิสฺสติ ปรมฺเณ สติเนปฺกฺเกณ สมฺนฺนาโคโต จิรกตมฺปิ จิรภาสิตมฺปิ สริตา อนุสฺสริตา.

ยา หิสฺส ฆนฺเต สติ, ตทสฺส สตินฺทริยํ.

สทฺธสฺส หิ ฆนฺเต อริยสวากสฺส อารทฺธวิริยสฺส อุกฺกจิตฺตสฺสติโน เอตํ ปาฏิกงฺขํ 'ยํ โวสสคฺคการมฺมณํ กริตฺวา ลภิสฺสติ สมาธิํ, ลภิสฺสติ จิตฺตสฺส เอกคฺคตํ.

โย หิสฺส ฆนฺเต สมาธิ, ตทสฺส สมาธินฺทริยํ.

สทฺธสฺส หิ ฆนฺเต อริยสวากสฺส อารทฺธวิริยสฺส อุกฺกจิตฺตสฺสติโน สมฺมาสมาหิตจิตฺตสฺส^{*} เอตํ ปาฏิกงฺขํ 'ยํ เอวํ ปชานิสฺสติ 'อนมตคฺโค โข สํสาโร, ปุพฺพวา โภโก นปฺปณฺณายติ อวิชฺขานีวรณํ สุตฺตานํ ตณฺหาสณฺโฆชนํ สนฺธาวตํ สํสرتํ, อวิชฺขาย เตว. ตโมกายสฺส อเสสวिरาโค^๒ นโรโร สนฺตเมตํ ปทํ, ปณฺีตเมตํ ปทํ, ยทํ สพฺพสงฺขารสมฺโถ สพฺพูปธิปฺปนิสฺสคฺโค ตณฺหาภฺยโย^๓ วิราโค นโรโร นิพฺพานํ.

ยา หิสฺส ฆนฺเต ปณฺญา, ตทสฺส ปณฺณินฺทริยํ.

ส โข^๓ โส ฆนฺเต อริยสวากโก เอวํ ปทํทิตฺวา ปทํทิตฺวา

* ฉ.,เท.,อิ. สมาหิตจิตฺตสฺส, เอวฺมฺปรี.ิ.

๒ ฉ.,เท. ตณฺหาภฺยโย

๓ ฉ.,เท.,อิ. สทฺธ, เอวฺมฺปรี.ิ.

เอวํ สริตฺวา สริตฺวา เอวํ สมาทหิตฺวา สมาทหิตฺวา เอวํ
ปชานิตฺวา ปชานิตฺวา เอวํ อภิสทฺทหติ 'อิมํ โข เต ชมฺมา, เย
เม ปุพฺพเพ สุตาว'^๑ อเหตุํ, เตนาหํ เอตฺรหิ กาเยน จ ผุสิตฺวา
วิหฺรามิ, ปญฺญาเย จ อติวิชฺฌ'^๒ ปสฺสามิตี.

“ยา หิสฺส ภนฺเต สทฺธา, ตทสฺส สทฺธินฺทฺริยนฺติ.

“สาธุ สาธุ สารีปุตฺต, โย โส สารีปุตฺต อริยสวโก
ตถาคเต เอกนฺตคโต อภิปฺปสนฺโน, น โส ตถาคเต วา
ตถาคตสาสเน วา กงฺเขยฺย วา วิจิกิञฺเจยฺย วา.

สทฺธสฺส หิ สารีปุตฺต อริยสวกสฺส เอตํ ปาฏิกงฺขํ 'ยํ
อารทฺธวิริโย วิหริสฺสติ อกุสลํ ชมฺมานํ ปหานาย กุสลํ
ชมฺมานํ อุปสมฺปทาย ภาววา ทพฺพปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตทฺโร กุสเลสุ
ชมฺเมสุ.

ยํ หิสฺส สารีปุตฺต วิริยํ ตทสฺส วิริยนฺทฺริยํ.

สทฺธสฺส หิ สารีปุตฺต อริยสวกสฺส อารทฺธวิริยสฺส เอตํ
ปาฏิกงฺขํ 'ยํ สติมา ภวิสฺสติ ปฺรเมณ สตินฺเปกฺเคน สมฺนฺนาคโต
จิรกตมฺปิ จิรภาสิตมฺปิ สริตา อนุสฺสริตา.

ยา หิสฺส สารีปุตฺต สติ, ตทสฺส สตินฺทฺริยํ.

สทฺธสฺส หิ สารีปุตฺต อริยสวกสฺส อารทฺธวิริยสฺส
อุปฺภุจิตสฺสติโน เอตํ ปาฏิกงฺขํ 'ยํ โวสุสคฺคการมฺมณํ กริตฺวา
ลภิสฺสติ สมฺมาธี, ลภิสฺสติ จิตฺตสฺส เอกคฺคตํ.

โย หิสฺส สารีปุตฺต สมฺมาธี, ตทสฺส สมฺมาธินฺทฺริยํ.

สทฺธสฺส หิ สารีปุตฺต อริยสาวกสฺส อารทฺธวิริยสฺส
อุปฏฺฐิตสฺสตีโน สมฺมาสมาคิตจิตฺตสฺส เอตํ ปาฎิกงฺขํ 'ยํ เอวํ
ปชานิสฺสตี อนมตคฺคโค โข สํสาโร, ปุพฺพวา โกฏฺฐิ นปฺปณฺณายตี
อวิชฺชาเนวฺรณานํ สตฺตตานํ ตณฺหาสณฺโณชฌานํ สนฺธาวตํ สํสرتํ,
อวิชฺชาย เตวว ตโมกายสฺส อเสสวिरาคนิโรธํ สนฺตเมตํ ปทํ,
ปณฺีตเมตํ ปทํ, ยทิทํ สพฺพสงฺขารสมฺภโว สพฺพูปธิปฺปณฺิณิสฺสคฺคโค
ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรธो นิพฺพานํ.

ยา หิสฺส สารีปุตฺต ปณฺณาย, ตทสฺส ปณฺณินฺหุริยํ.

ส โข โส สารีปุตฺต อริยสาวโก เอวํ ปทหิตฺวา
ปทหิตฺวา เอวํ สริตฺวา สริตฺวา เอวํ สมาทหิตฺวา สมาทหิตฺวา
เอวํ ปชานิตฺวา ปชานิตฺวา เอวํ อภิสทฺทหติ 'อิมํ โข เต
ธมฺมา, เย เม ปุพฺพเพ สุตาว อเหสฺสุ, เตนาหํ เอตฺรหิ กาเยน จ
ผุสิตฺวา วิหฺรามิ, ปณฺณาย จ อติวิชฺฌํ ปสฺสามีตี.

ยา หิสฺส สารีปุตฺต สทฺธา ตทสฺส สทฺธินฺหุริยนฺติ. ทสมํ.

ปณฺจโม ชราวคโค.

ตสฺสอุทฺททานํ

ชรา อุณฺณาโก พุราหฺมโน สาเกโต ปุพฺพโกฏฺฐโก
ปุพฺพพาราเม จ จตฺตาริ ปิณฺโฑโล สทฺธเชน* เต ทสาตี.*

๖. สุตกรขาตวคฺโค

๑. สาลสุตฺตํ

[๕๒๑] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ วิหริตี
โกสลา^๑ พุราหฺมณคามา. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ

“เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ ติจฺจจฺฉานคตา ปาณา สีโห
มิดรธา เตสํ อคฺคฺคมกฺขายติ, ยทิทํ ถาเมน ชเวน สุริเยน;^๒
เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ โพธิปฺกฺขิยา ฌมฺมา, ปญฺณินฺทริยํ
เตสํ อคฺคฺคมกฺขายติ, ยทิทํ โพชฺชา.

กตเม จ ภิกฺขเว โพธิปฺกฺขิยา ฌมฺมา. สทฺธิินฺทริยํ
ภิกฺขเว โพธิปฺกฺขิโย ฌมฺโม, ตํ โพชฺชา สํวตฺตติ. วิริยินฺทริยํ
โพธิปฺกฺขิโย ฌมฺโม, ตํ โพชฺชา สํวตฺตติ. สติินฺทริยํ โพธิปฺกฺขิโย
ฌมฺโม, ตํ โพชฺชา สํวตฺตติ. สมาธิินฺทริยํ โพธิปฺกฺขิโย ฌมฺโม, ตํ
โพชฺชา สํวตฺตติ. ปญฺณินฺทริยํ โพธิปฺกฺขิโย ฌมฺโม, ตํ โพชฺชา
สํวตฺตติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ ติจฺจจฺฉานคตา ปาณา สีโห
มิดรธา เตสํ อคฺคฺคมกฺขายติ, ยทิทํ ถาเมน ชเวน สุริเยน;
เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ โพธิปฺกฺขิยา ฌมฺมา, ปญฺณินฺทริยํ
เตสํ อคฺคฺคมกฺขายติ, ยทิทํ โพชฺชาติ. ปจฺม.

๒. มลฺลกสฺสุตฺ

[๕๒๒] เอวเมว สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา มลฺลเกสฺ^{*} วิหริติ
อูรุเวลกปฺปํ นาม มลฺลกานํ^๒ นิคโม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ

“ยาวกัฏฺจ ภิกฺขเว อริยสวกสฺส อริยฌานํ น อุปฺปนํ
โหติ, เหนว ตาว จตฺตุนํ อินฺทฺริยานํ สณฺจิติ โหติ, เหนว ตาว
จตฺตุนํ อินฺทฺริยานํ อวฺภูจิติ โหติ, ยโต จ โข ภิกฺขเว
อริยสวกสฺส อริยฌานํ อุปฺปนํ โหติ, อถ จตฺตุนํ อินฺทฺริยานํ
สณฺจิติ โหติ, อถ จตฺตุนํ อินฺทฺริยานํ อวฺภูจิติ โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยาวกัฏฺจ กุฎฺฐาคารสฺส กุฎฺฏํ น
อุสฺสิตํ โหติ, เหนว ตาว โคปานสีนํ สณฺจิติ โหติ, เหนว ตาว
โคปานสีนํ อวฺภูจิติ โหติ, ยโต จ โข ภิกฺขเว กุฎฺฐาคารสฺส กุฎฺฏํ
อุสฺสิตํ โหติ, อถ โข^๓ โคปานสีนํ สณฺจิติ โหติ, อถ โข
โคปานสีนํ อวฺภูจิติ โหติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ยาวกัฏฺจ
อริยสวกสฺส อริยฌานํ น อุปฺปนํ โหติ, เหนว ตาว จตฺตุนํ
อินฺทฺริยานํ สณฺจิติ โหติ, เหนว ตาว จตฺตุนํ อินฺทฺริยานํ อวฺภูจิติ
โหติ, ยโต จ โข ภิกฺขเว อริยสวกสฺส อริยฌานํ อุปฺปนํ
โหติ, อถ จตฺตุนํ อินฺทฺริยานํ ๗เปยฺ อวฺภูจิติ โหติ.

กตเมสํ จตฺตุนํ. สทฺธิอินฺทฺริยสฺส วิริยอินฺทฺริยสฺส สติอินฺทฺริยสฺส
สมาริอินฺทฺริยสฺส.

* ฉ., เท., อ. มลฺลเกส

๒ ฉ., เท., อ. มลฺลิกาน

๓ ฉ., เท. โขสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมฺปฺริ.

ปณณวโต ภิกขเว อริยสาวกสส ตททวยา สทฐา สณฺหาติ,
ตททวํ วิริยํ สณฺหาติ, ตททวยา สติ สณฺหาติ, ตททวโย สมาริ
สณฺหาติติ. พุติยํ.

๓. เสกขสุตฺตํ

[๕๒๓] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา โกสมุพิยํ วิหริติ
โฆสิตารามะ. ตตฺร โข ภควา ภิกขุ อามนฺเตสิ “อตุถิ นุ โข
ภิกขเว ปริยาโย, ยํ ปริยาโย อาคมฺม เสกฺโข ภิกขุ เสกฺขญฺมียํ
สณฺหิต๑” ‘เสกฺโขสมิทธิ ปชาเนยฺย, อเสกฺโข ภิกขุ อเสกฺขญฺมียํ
สณฺหิต๑ ‘อเสกฺโขสมิทธิ ปชาเนยฺยาติ.

ภควัมมุลกา โน ภนฺเต ฐมา ๔เป๔

“อตุถิ ภิกขเว ปริยาโย, ยํ ปริยาโย อาคมฺม เสกฺโข
ภิกขุ เสกฺขญฺมียํ สณฺหิต๑ ‘เสกฺโขสมิทธิ ปชาเนยฺย, อเสกฺโข ภิกขุ
อเสกฺขญฺมียํ สณฺหิต๑ ‘อเสกฺโขสมิทธิ ปชาเนยฺย.

กตโม จ ภิกขเว ปริยาโย, ยํ ปริยาโย อาคมฺม เสกฺโข
ภิกขุ เสกฺขญฺมียํ สณฺหิต๑ ‘เสกฺโขสมิทธิ ปชานาติ. อิทฺ ภิกขเว
เสกฺโข ภิกขุ ‘อิทํ ทฺกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ, อยํ ทฺกฺขสมุทโยติ
ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อยํ ทฺกฺขนิโรธ๑ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อยํ
ทฺกฺขนิโรธคามิณี ปฏฺิปปาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. อยํปิ โข ภิกขเว
ปริยาโย, ยํ ปริยาโย อาคมฺม เสกฺโข ภิกขุ เสกฺขญฺมียํ สณฺหิต๑
‘เสกฺโขสมิทธิ ปชานาติ.

ปุน จปรํ ภิกขเว เสกโข ภิกขุ อิติ ปฏิสณฺณจิตฺติ ‘อตฺถิ
 ญฺ โข อิตฺโต พหิทฺธา อณฺโณ สมฺโณ วา พุราหฺมณฺโณ วา, โย
 เอวํ ภูตํ ตจฺจํ ตถํ ฆมฺมํ เทเสติ, ยถา ภคฺวาติ. โส เอวํ
 ปชานาติ ‘นตฺถิ ญฺ โข อิตฺโต พหิทฺธา อณฺโณ สมฺโณ วา
 พุราหฺมณฺโณ วา, โย เอวํ ภูตํ ตจฺจํ ตถํ ฆมฺมํ เทเสติ, ยถา
 ภคฺวาติ. อयํปิ โข ภิกขเว ปรียาโย, ยํ ปรียาโย อาคมฺม เสกโข
 ภิกขุ เสกขญฺมียํ สณฺจิติ ‘เสกโขสมฺมิตฺติ ปชานาติ.

ปุน จปรํ ภิกขเว เสกโข ภิกขุ ปณฺจินฺทริยานิ ปชานาติ
 สทฺธินฺทริยํ วิริยินฺทริยํ สตินฺทริยํ สมာธินฺทริยํ ปณฺณินฺทริยํ.
 ยํคตฺกานิ ยํปรมาณิ ยํผลานิ ยํปรีโยसानานิ น เหว โข กาเยน
 ผุสิตฺวา วิหริติ, ปณฺณาย จ อตฺตวิขุณฺณ ปสฺสติ. อยํปิ โข ภิกขเว
 ปรียาโย, ยํ ปรียาโย อาคมฺม เสกโข ภิกขุ เสกขญฺมียํ สณฺจิติ
 ‘เสกโขสมฺมิตฺติ ปชานาติ.

กตโม จ ภิกขเว ปรียาโย, ยํ ปรียาโย อาคมฺม อเสกโข
 ภิกขุ อเสกขญฺมียํ สณฺจิติ ‘อเสกโขสมฺมิตฺติ ปชานาติ. อิทฺธ ภิกขเว
 อเสกโข ภิกขุ ปณฺจินฺทริยานิ ปชานาติ. สทฺธินฺทริยํ วิริยินฺทริยํ
 สตินฺทริยํ สมာธินฺทริยํ ปณฺณินฺทริยํ. ยํคตฺกานิ ยํปรมาณิ ยํผลานิ
 ยํปรีโยसानานิ กาเยน จ ผุสิตฺวา วิหริติ, ปณฺณาย จ อตฺตวิขุณฺณ
 ปสฺสติ. อยํปิ โข ภิกขเว ปรียาโย, ยํ ปรียาโย อาคมฺม อเสกโข
 ภิกขุ อเสกขญฺมียํ สณฺจิติ ‘อเสกโขสมฺมิตฺติ ปชานาติ.

ปุน จปรํ ภิกขเว อเสกโข ภิกขุ จ อินฺทริยานิ
 ปชานาติ จกฺขุณฺทริยํ โสตฺถินฺทริยํ ฆานินฺทริยํ ชิวฺหินฺทริยํ กายินฺทริยํ

มอินทริย. “อิมานิ โข จ อินทริยานิ สพฺเพน สพฺพํ สพฺพธา
 สพฺพํ อปริเสสา^๑ นินฺรุณิสฺสนฺติ, อณฺณานิ จ จ อินทริยานิ น
 กุหิณฺจิ กิสมิณฺจิ อุปฺปชฺชิสฺสนฺตฺติ ปชานาติ. อยฺปิ โข ภิกฺขเว
 ปริยาโย, ยํ ปริยาโย อากมฺม อเสกฺโข ภิกฺขุ อเสกฺขญฺมียํ
 สณฺจิโต ‘อเสกฺโขสมิติ ปชานาตฺติ. ตติยํ.

๔. ปทสฺสุตํ

[๕๒๔] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยานิ กานฺจิ ชงฺกลานํ
 ปาณานํ ปทชาตานิ, สพฺพานิ ตานิ หตฺธิปเท สโมธานํ คจฺจนฺติ,
 หตฺธิปทํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ, ยทฺธิมํ มหฺนตฺตฺเตน; เอวเมว โข
 ภิกฺขเว ยานิ กานฺจิ ปทานิ โพราย สํวตฺตฺนฺติ, ปณฺณินฺทริยํ ปทํ
 เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ, ยทฺธิมํ โพราย.

กตมานิ จ ภิกฺขเว ปทานิ โพราย สํวตฺตฺนฺติ. สทฺธินฺทริยํ
 ภิกฺขเว ปทํ, ตํ โพราย สํวตฺตฺติ. วิริยนฺทริยํ ปทํ, ตํ โพราย
 สํวตฺตฺติ. สตินฺทริยํ ปทํ, ตํ โพราย สํวตฺตฺติ. สมารินฺทริยํ ปทํ,
 ตํ โพราย สํวตฺตฺติ. ปณฺณินฺทริยํ ปทํ, ตํ โพราย สํวตฺตฺติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยานิ กานฺจิ ชงฺกลานํ ปาณานํ
 ปทชาตานิ, สพฺพานิ ตานิ หตฺธิปเท สโมธานํ คจฺจนฺติ, หตฺธิปทํ
 เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ, ยทฺธิมํ มหฺนตฺตฺเตน; เอวเมว โข ภิกฺขเว
 ยานิ กานฺจิ ปทานิ โพราย สํวตฺตฺนฺติ ปณฺณินฺทริยํ ปทํ เตสํ
 อคฺคฺมกฺขายติ, ยทฺธิมํ โพรายาติ. จตฺตฺตํ.

๕. สารสุตตัม

[๕๒๕] “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ สารคณฺหา, โลหิตจหนฺนํ เตสํ อคฺคณฺมกฺขายติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ โพธิปฏฺธิยา ฐมฺมา, ปณฺณินฺทริยํ เตสํ อคฺคณฺมกฺขายติ, ยทิทํ โพธาย.

กตเม จ ภิกฺขเว โพธิปฏฺธิยา ฐมฺมา. สทฺธิณฺทริยํ ภิกฺขเว โพธิปฏฺธิโย ฐมฺโม, ตํ โพธาย สํวตฺตติ. วิริยินฺทริยํ สติณฺทริยํ สมာธิณฺทริยํ ปณฺณินฺทริยํ โพธิปฏฺธิโย ฐมฺโม, ตํ โพธาย สํวตฺตติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ สารคณฺหา, โลหิตจหนฺนํ เตสํ อคฺคณฺมกฺขายติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ โพธิปฏฺธิยา ฐมฺมา ปณฺณินฺทริยํ เตสํ อคฺคณฺมกฺขายติ, ยทิทํ โพธายาติ. ปณฺจมํ.

๖. ปติภูจิตตสุตตัม

[๕๒๖] “เอกธมฺเม ปติภูจิตตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปณฺจจินฺทริยานิ ภาวิตานิ โหนฺติ สุภาวิตานิ. กตมสฺมี เอกธมฺเม. อปฺปมาเท.

กตโม จ ภิกฺขเว อปฺปมาโท. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ จิตฺตํ รกฺขติ อาสเวสุ จ สาสเวสุ จ ฐมฺเมสุ. ตสฺส จิตฺตํ รกฺขโต อาสเวสุ จ สาสเวสุ จ ฐมฺเมสุ สทฺธิณฺทริยํปิ ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ, วิริยินฺทริยํปิ ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ, สติณฺทริยํปิ ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ, สมာธิณฺทริยํปิ ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ, ปณฺณินฺทริยํปิ ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ.

เอวंपิ โข ภิกขเว เอกธมเม ปติภูจิตสส ภิกขุโน
ปณจिनทริยานิ ภาวิตานิ โหนติ สุภาวิตานีติ. จญจ.

๗. สหมปติพุรหุมสุตต

[๕๒๗] เอวมเม สุต:- “เอกं สมยं ภควา อรุเวลาย
วิหริติ นชฺชา เนรณฺชราย ตีเร อชปาลนิกฺโรเช ปจมาภิสมพุทฺโธ.
อถ โข ภควโต รโหิตสส ปฏิสลฺลีนสส เอว เจตโส ปรีวิตกโก
อุทปาที ‘ปณจिनทริยานิ ภาวิตานิ พหุลีกตานิ อมโตคฺชานิ โหนติ
อมตปฺรายนานิ อมตปรีโยसानานิ. กตมานิ ปณจ. สทฺธินทริย
ภาวิตํ พหุลีกตํ อมโตคฺชํ โหติ อมตปฺรายนํ อมตปรีโยसानํ.
วิริยนทริยํ สตินทริยํ สมานินทริยํ ปณณินทริยํ ภาวิตํ พหุลีกตํ
อมโตคฺชํ โหติ อมตปฺรายนํ อมตปรีโยसानํ. อิมานิ ปณจिनทริยานิ
ภาวิตานิ พหุลีกตานิ อมโตคฺชานิ โหนติ อมตปฺรายนานิ
อมตปรีโยसानานีติ.

อถ โข พุรหุมา สหมปติ ภควโต เจตสา เจโต-
ปรีวิตกกมณฺเฑาย, เสยฺยถาปี นาม พลฺวา ปุริโส สมฺมิณฺชิตํ วา
พาหํ ปสาเรยฺย ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิณฺชเชยฺย; เอวเมว
พุรหุมโลเก อนฺตรหิตो ภควโต ปุโรโต ปาตุโรหสิ.

อถ โข พุรหุมา สหมปติ เอกํสํ อุตฺตฺราสงฺคํ กริตฺวา
เยน ภควา, เทนณฺชลิมฺปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “เอวเมตํ
ภควา, เอวเมตํ สุต, ปณจिनทริยานิ ภาวิตานิ พหุลีกตานิ
อมโตคฺชานิ โหนติ อมตปฺรายนานิ อมตปรีโยसानานิ. กตมานิ
ปณจ. สทฺธินทริยํ ภาวิตํ พหุลีกตํ อมโตคฺชํ โหติ อมตปฺรายนํ

อมตปริโยสานัน ๕เปฯ ปณณินทริยัม ภาวิตัม พหุลีกตัม อมโตคหัม
โหติ อมตปราชัน อมตปริโยสานัน. อิมานิ ปณณินทริยานิ ภาวิตานิ
พหุลีกทานิ อมโตคหานิ โหนติ อมตปราชานานิ อมตปริโยสานานานิ.

ภูตปุพพาหิ ภนเต กสสเป สมมาสมพุทเธ พุทธมจิริย
อจรี, ตตฺรปิ มํ เอว ชานนติ 'สหโก ภิกขุ, สหโก ภิกขุติ. 'โส
ชวหา ภนเต อิมสฺสเยว ปณณนํ อินทริยานํ ภาวิตตตต
พหุลีกตตตต กามเมสุ กามจจนนํ วิราเชตฺวา กายสฺส เกทา ปรี
มรณา สุกตํ พุทธมโลกํ อุปปนฺโน, ตตฺรปิ มํ เอว ชานนติ
'พุทธมา สหฺมปติ, พุทธมา สหฺมปตฺติติ.

เอวเมตํ ภควา, เอวเมตํ สุกต, อหเมตํ ชานามิ, อหเมตํ
ปสฺสามิ, ยถา อิมานิ ปณณินทริยานิ ภาวิตานิ พหุลีกทานิ
อมโตคหานิ โหนติ อมตปราชานานิ อมตปริโยสานานินิ. สตตม.

๘. สุนทรียาตตต

[๕๒๘] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ คิซฺฌญญ
ปพฺพเต สุนทรียาตต. ตตฺร โข ภควา อายสฺมนตํ สาริปุตฺตํ
อามนฺเตสิ "กํ นุ โข สาริปุตฺต อตฺถวสํ สมปสฺสสมาโน ชีณาสโว
ภิกขุ ตถาคเต วา ตถาคตสฺสเน วา ปรมนิปฺจุการํ ปวตฺตมาโน
ปวตฺตตฺติติ."

"อนุตฺตรํ हि ภนเต โยคกฺเขมํ สมปสฺสสมาโน ชีณาสโว
ภิกขุ ตถาคเต วา ตถาคตสฺสเน วา ปรมนิปฺจุการํ ปวตฺตมาโน
ปวตฺตตฺติติ.

หมตอายุ 27/05/2566

“สาธุ สาธุ สาริปุตฺต, อนุตฺตโร โยคกฺเขโม สมฺปสฺสमानो ขีณาสโว ภิกฺขุ ตถาคเต वा ตถาคตสํสาเน वा ปรมนิปจฺจการํ ปวตฺตमानो ปวตฺตตี.”

กตโม จ สาริปุตฺต อนุตฺตโร โยคกฺเขโม ยํ สมฺปสฺสमानो ขีณาสโว ภิกฺขุ ตถาคเต वा ตถาคตสํสาเน वा ปรมนิปจฺจการํ ปวตฺตमानो ปวตฺตตี.

“อิธ ภนฺเต ขีณาสโว ภิกฺขุ สทฺธิอินฺทริยํ ภาเวตี อฺปสมคามี สมฺโพธคามี, วิริยอินฺทริยํ ภาเวตี. สติอินฺทริยํ ภาเวตี. สมาธิอินฺทริยํ ภาเวตี. ปญฺณอินฺทริยํ ภาเวตี อฺปสมคามี สมฺโพธคามี. อयํ โข ภนฺเต อนุตฺตโร โยคกฺเขโม, ยํ สมฺปสฺสमानो ขีณาสโว ภิกฺขุ ตถาคเต वा ตถาคตสํสาเน वा ปรมนิปจฺจการํ ปวตฺตमानो ปวตฺตตี.

“สาธุ สาธุ สาริปุตฺต, เอโส हि สาริปุตฺต อนุตฺตโร โยคกฺเขโม, ยํ สมฺปสฺสमानो ขีณาสโว ภิกฺขุ ตถาคเต वा ตถาคตสํสาเน वा ปรมนิปจฺจการํ ปวตฺตमानो ปวตฺตตี.”

กตโม จ สาริปุตฺต ปรมนิปจฺจกาโร ยํ ขีณาสโว ภิกฺขุ ตถาคเต वा ตถาคตสํสาเน वा ปรมนิปจฺจการํ ปวตฺตमानो ปวตฺตตี.

“อิธ ภนฺเต ขีณาสโว ภิกฺขุ สทฺถริ สคارโว วิหริตี สปปญฺสิโส, ฐมฺเม สคارโว วิหริตี สปปญฺสิโส, สงฺฆเม สคارโว วิหริตี สปปญฺสิโส, ลิกฺขาย สคارโว วิหริตี สปปญฺสิโส, สมาธิสฺมี สคارโว วิหริตี สปปญฺสิโส. อयํ โข ภนฺเต ปรมนิปจฺจกาโร, ยํ

ขีณาสโว ภิกฺขุ ตถาคเต वा तदाकत्तसासने वा प्रमणिपञ्जकारं
 पवตฺตमानो पवตฺตत्तीति.

“สาธุ สาธุ สารีปุตฺต, ऐसे हि सारिपुत्त प्रमणिपञ्जकारो
 यं खीणसवो भिक्खु तถาคเต वा तदाकत्तसासने वा प्रमणिपञ्जकारं
 पवत्तमानो पवत्तत्तीति. อมฺม.

๕. ปจฺมอุปฺปาทสุตฺตํ

[๕๒๙] สวตฺถิณิทานํ. “ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ
 ภาวิตานิ พหุลิกตานิ อนุปฺปนฺนานิ อุปฺปชฺชนฺติ นาณญตฺร
 ตถาคตสฺส ปาตุภาวา อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. กตมานิ ปญฺจ.
 สทฺธินฺทฺริยํ วิริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมฺมาธินฺทฺริยํ ปญฺณินฺทฺริยํ.
 อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจอินฺทฺริยานิ ภาวิตานิ พหุลิกตานิ
 อนุปฺปนฺนานิ อุปฺปชฺชนฺติ นาณญตฺร ตถาคตสฺส ปาตุภาวา อรหโต
 สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสชาติ. นวมฺ.

๑๐. ทุตติยอุปฺปาทสุตฺตํ

[๕๓๐] “ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ ภาวิตานิ พหุลิกตานิ
 อนุปฺปนฺนานิ อุปฺปชฺชนฺติ นาณญตฺร สุกตวินยา. กตมานิ ปญฺจ.
 สทฺธินฺทฺริยํ วิริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมฺมาธินฺทฺริยํ ปญฺณินฺทฺริยํ.
 อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจอินฺทฺริยานิ ภาวิตานิ พหุลิกตานิ
 อนุปฺปนฺนานิ อุปฺปชฺชนฺติ นาณญตฺร สุกตวินยาติ. ทสมฺ.

ตสฺสทฺททานํ

สาลํ มลฺลกํ^๑ เสกฺโข จ ปเท สารเ ปติฏฺจโต
พฺรหฺมสฺสกราตาโย อปฺปาเท อปเร ทฺเวติ.

๗. โพธิปักขิยวคโค

๑. สยโฆชนสูตร

[๕๓๑] สาวตถีนันทน. “ปณฺณิมา นิกฺขเว อิทฺฐิยานิ ภาวิตานิ พหุลีกทานิ สยโฆชนานํ ปหานาย” สํวตฺตนฺตํ. กตมานิ ปณฺจ. สทฺธินฺทริยํ ๔เปฯ ปณฺณินฺทริยํ. อิมานิ โข นิกฺขเว ปณฺจิทฺฐิยานิ ภาวิตานิ พหุลีกทานิ สยโฆชนานํ ปหานาย สํวตฺตนฺตํ. ปจฺม.

๒. อนุสยสูตร

[๕๓๒] “ปณฺณิมา นิกฺขเว อิทฺฐิยานิ ภาวิตานิ พหุลีกทานิ อนุสยสมุคฺฆาตาย สํวตฺตนฺตํ. กตมานิ ปณฺจ. สทฺธินฺทริยํ ๔เปฯ ปณฺณินฺทริยํ. อิมานิ โข นิกฺขเว ปณฺจิทฺฐิยานิ ภาวิตานิ พหุลีกทานิ อนุสยสมุคฺฆาตาย สํวตฺตนฺตํ. ทุตฺติยํ.

๓. ปริณาสุตตะ

[๕๓๓] “ปณฺณิมา นิกฺขเว อิทฺฐิยานิ ภาวิตานิ พหุลีกทานิ อทฺธานปริณายาย สํวตฺตนฺตํ. กตมานิ ปณฺจ. สทฺธินฺทริยํ ๔เปฯ ปณฺณินฺทริยํ. อิมานิ โข นิกฺขเว ปณฺจิทฺฐิยานิ ภาวิตานิ พหุลีกทานิ อทฺธานปริณายาย สํวตฺตนฺตํ. ตตฺติยํ.

๔. อาสวกุขยสุตตํ

[๕๓๔] “ปณฺณิมาณิ ภิกฺขเว อินฺทริยานิ ภาวิตานิ พหุลีกตานิ อาสวานํ ขยาย สํวตฺตนฺตํ. กตมานิ ปณฺจ. สทฺธิอินฺทริยํ ๔เปฯ ปณฺณิอินฺทริยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺจอินฺทริยานิ ภาวิตานิ พหุลีกตานิ อาสวานํ ขยาย สํวตฺตนฺตํ.”

“ปณฺณิมาณิ ภิกฺขเว อินฺทริยานิ ภาวิตานิ พหุลีกตานิ สยฺโยชณานํ ปหานาย สํวตฺตนฺตํ, อนุสยสมฺมุคฺฆาตาย สํวตฺตนฺตํ, อทฺธานปริณฺณาย สํวตฺตนฺตํ, อาสวานํ ขยาย สํวตฺตนฺตํ. กตมานิ ปณฺจ. สทฺธิอินฺทริยํ ๔เปฯ ปณฺณิอินฺทริยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺจอินฺทริยานิ ภาวิตานิ พหุลีกตานิ สยฺโยชณานํ ปหานาย สํวตฺตนฺตํ, อนุสยสมฺมุคฺฆาตาย สํวตฺตนฺตํ, อทฺธานปริณฺณาย สํวตฺตนฺตํ, อาสวานํ ขยาย สํวตฺตนฺตํ. จตฺตถํ.”

๕. ปจฺมผลสุตตํ

[๕๓๕] “ปณฺณิมาณิ ภิกฺขเว อินฺทริยานิ. กตมานิ ปณฺจ. สทฺธิอินฺทริยํ ๔เปฯ ปณฺณิอินฺทริยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺจอินฺทริยานิ. อิมํ โข ภิกฺขเว ปณฺจณํ อินฺทริยานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา ทฺวินํ ผลานํ อณฺณตฺรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺฐเจว ธมฺเม อณฺณา, สติ วา อุปาทิสเสส อนาคามิตาติ. ปณฺจมํ.”

๖. ทุตฺติยผลสุตตํ

[๕๓๖] “ปณฺณิมาณิ ภิกฺขเว อินฺทริยานิ. กตมานิ ปณฺจ. สทฺธิอินฺทริยํ ๔เปฯ ปณฺณิอินฺทริยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺจอินฺทริยานิ.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนนํ อินฺทฺริยานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา
 สตฺต ผลา สตฺตานิสฺสา ปาฏิกงฺขา. กตเม สตฺต ผลา สตฺตานิสฺสา:
 ทิฏฺฐเจว ธมฺเม ปฏิกจฺจ อญฺญํ อาราเชติ, โน เจ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม
 ปฏิกจฺจ อญฺญํ อาราเชติ, อถ มรณกาเล อญฺญํ อาราเชติ, โน
 เจ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม ปฏิกจฺจ อญฺญํ อาราเชติ, โน เจ มรณกาเล
 อญฺญํ อาราเชติ. อถ ปญฺจนนํ โอรัมภาตฺติยานํ สญฺโฆชนานํ
 ปริกฺขยาเย* อนฺตรปฺริณิพฺพายี โหติ, อุพฺพจฺจปฺริณิพฺพายี โหติ,
 อสงฺขารปฺริณิพฺพายี โหติ, สสงฺขารปฺริณิพฺพายี โหติ, อุทฺธโสโต
 โหติ อกนิฏฺฐคามิ. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนนํ อินฺทฺริยานํ
 ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา อิเม สตฺต ผลา สตฺตานิสฺสา ปาฏิกงฺขาติ.
 ฉนฺนจํ.

๗. ปจฺมรูกฺขสุตฺตํ

[๕๓๗] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิ ชมฺพุทีปกา รุกฺขา,
 ชมฺพุ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ
 โพธิปักขิยา ธมฺมา, ปญฺณินฺทฺริยํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ, ยทิทํ
 โพธาย.

กตเม จ ภิกฺขเว โพธิปักขิยา ธมฺมา. สทฺธิินฺทฺริยํ
 ภิกฺขเว โพธิปักขิโย ธมฺโม, ตํ โพธาย สํวตฺตติ. วิริยินฺทฺริยํ
 สติินฺทฺริยํ สมาธิินฺทฺริยํ ปญฺณินฺทฺริยํ. โพธิปักขิโย ธมฺโม, ตํ
 โพธาย สํวตฺตติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิ ชมฺพุทฺธิปกา รุกฺขา, ชมฺพุ
เตสํ อคฺคมกฺขายติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ โพรธิปฺกฺขิยา
ธมฺมา ปญฺณินฺทริยํ เตสํ อคฺคมกฺขายติ, ยทิทํ โพรธายาติ. สุตตมํ.

๘. ทุตฺติยรูกฺขสฺสุตฺตํ

[๕๓๘] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิ เทวานํ ตาวตฺติसानํ
rukha, pariucchattakā tesāṃ akkhamakkhayaṭṭhi; evameva kho bhikkhava
ye geṇi phoṭṭhikṇhiya dhamma, paṇṇinṇṭhiyaṃ tesāṃ akkhamakkhayaṭṭhi,
yaditthaṃ phoṭṭha.

กตเม จ ภิกฺขเว โพรธิปฺกฺขิยา ธมฺมา. สทฺธินฺทริยํ
ภิกฺขเว โพรธิปฺกฺขิโย ธมฺโม, ตํ โพรธาย สํวตฺตติ. วิริยินฺทริยํ
โพรธิปฺกฺขิโย ธมฺโม, ตํ โพรธาย สํวตฺตติ. สตินฺทริยํ โพรธิปฺกฺขิโย
ธมฺโม. สมาธินฺทริยํ โพรธิปฺกฺขิโย ธมฺโม. ปญฺณินฺทริยํ โพรธิปฺกฺขิโย
ธมฺโม, ตํ โพรธาย สํวตฺตติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิ เทวานํ ตาวตฺติसानํ รุกฺขา,
pariucchattakā tesāṃ akkhamakkhayaṭṭhi; evameva kho bhikkhava ye geṇi
phoṭṭhikṇhiya dhamma, paṇṇinṇṭhiyaṃ tesāṃ akkhamakkhayaṭṭhi, yaditthaṃ
phoṭṭha. อญฺจมํ.

๙. ตุตฺติยรูกฺขสฺสุตฺตํ

[๕๓๙] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิ อสุรानํ รุกฺขา,
cittatapaṇṇalī tesāṃ akkhamakkhayaṭṭhi; evameva kho bhikkhava ye geṇi
phoṭṭhikṇhiya dhamma, paṇṇinṇṭhiyaṃ tesāṃ akkhamakkhayaṭṭhi, yaditthaṃ
phoṭṭha.

กตเม จ ภิกฺขเว โพธิปักขิยา ฌมฺมา. สทฺธินฺทริยํ
ภิกฺขเว โพธิปักขิโย ฌมฺโม, ตํ โพธาย สํวตฺตติ ฯเปฯ ปญฺณินฺทริยํ
โพธิปักขิโย ฌมฺโม, ตํ โพธาย สํวตฺตติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิ อสุรानํ รูกฺขา, จิตฺตปาณฺณํ
เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ โพธิปักขิยา
ฌมฺมา ปญฺณินฺทริยํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ, ยทิทํ โพธายาติ. นวม.

๑๐. จตุตถรูกฺขสยัตต

[๕๔๐] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิ สุปฺนณฺณํ รูกฺขา,
โกณฺณสิมฺพลี” เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ
โพธิปักขิยา ฌมฺมา, ปญฺณินฺทริยํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ, ยทิทํ
โพธาย.

กตเม จ ภิกฺขเว โพธิปักขิยา ฌมฺมา. สทฺธินฺทริยํ
ภิกฺขเว โพธิปักขิโย ฌมฺโม, ตํ โพธาย สํวตฺตติ ฯเปฯ ปญฺณินฺทริยํ
โพธิปักขิโย ฌมฺโม, ตํ โพธาย สํวตฺตติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิ สุปฺนณฺณํ รูกฺขา, โกณฺณสิมฺพลี
เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ โพธิปักขิยา
ฌมฺมา, ปญฺณินฺทริยํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ, ยทิทํ โพธายาติ. ทสม.

สยัตตโม โพธิปักขิยวคโค.

ตสสุททานํ

สณฺเณชฌา อณฺสยา

ปริณฺญา อาสวกฺขยา

เทว ผลา จตุโร รุกฺขา

วคฺโค เตน ปวฺจจตีติ.

๘. คงคาเปยฺยาลวकुโค

๑ - ๑๒. ปาจิณาทิสุตตํ

[๕๔๑ - ๕๕๒] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คงคา นทী ปาจิณนินฺนา
ปาจิณโปณา ปาจิณปพฺภारा; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ปณฺจินฺทริยานิ ภาเวนฺโต ปณฺจินฺทริยานิ พหุสฺสีกโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปเณ นิพฺพานปพฺภารโ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปณฺจินฺทริยานิ ภาเวนฺโต
ปณฺจินฺทริยานิ พหุสฺสีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปเณ
นิพฺพานปพฺภารโ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺธินฺทริยํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสสคฺคปริณามิ. วิริยินฺทริยํ
ฯเปฯ สตินฺทริยํ ฯเปฯ สมာธินฺทริยํ ฯเปฯ ปณฺณินฺทริยํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสสคฺคปริณามิ. เอวํ โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปณฺจินฺทริยานิ ภาเวนฺโต ปณฺจินฺทริยานิ พหุสฺสีกโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปเณ นิพฺพานปพฺภารโติ. ทฺวาทสมํ.

อฏฺฐโม คงคาเปยฺยาลวकुโค.

ตสฺสอุทฺททานํ

ฉ ปาจิณโต นินฺนา ฉ นินฺนา จ สมฺมุตฺโต
เทว เต ฉ ทฺวาทส โหนฺติ วคุโค เตน ปวฺจจตฺติ.

อุปปมาทวคโค วิตุถาเรตพุโพ.

ตสสุทฺททานํ

ตถาคตํ ปทํ ภูมํ
ราชา จนฺทิมสุริยา

มุลํ สาเรน วสฺสิกํ
วตฺถေန ทสมํ ปทนต์ติ.

พลกรณียวคโค วิตุถาเรตพุโพ.

ตสสุทฺททานํ

พลํ พิชญจ นาโค จ
อากาเสน จ เทว เมฆา

รุกฺโข กุมฺภเณ สุกิยา
นาวา อาคนตุกา นทีติ.

เอสनावคโค วิตุถาเรตพุโพ.

ตสสุทฺททานํ

เอสนา วิธา อาสโว
ขีลํ มลญจ นีโฆ จ

ภโว จ ทุกฺขตา ติสฺโส
เวทนา ตณฺหา ตสิณา จาติ.

๑๓. คงคาเปยฺยาลวคฺโค

๑ - ๑๒. ปาจิณาทิสุตฺตํ

[๕๙๗ - ๖๔๐] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คงคา นทী ปาจิณนินฺนา
ปาจิณโปถา ปาจิณปพฺภारा; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ปญฺจินฺทริยานิ; ภาเวนฺโต ปญฺจินฺทริยานิ; พหุลีกโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปถะ นิพฺพานปพฺภารอ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺจินฺทริยานิ ภาเวนฺโต
ปญฺจินฺทริยานิ พหุลีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปถะ
นิพฺพานปพฺภารอ. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺธินฺทริยํ ภาเวติ
ราควินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ ๔เปย
ปญฺณินฺทริยํ ภาเวติ ราควินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ
โมหวินยปริโยสานํ. เอว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺจินฺทริยานิ
ภาเวนฺโต ปญฺจินฺทริยานิ พหุลีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ
นิพฺพานโปถะ นิพฺพานปพฺภารอติ. ทฺวาทสมํ.

เตรสโม คงคาเปยฺยาลวคฺโค.

ตสฺสทฺธานํ

จ ปาจิณโต นินฺนา จ นินฺนา จ สมฺมุตฺโต
เทวเต จ ทฺวาทส โหนติ วคฺโค เตน ปวฺจจตฺติ.
(อปปมาทวคฺคผลกรณียวคฺคเอสนาวคฺคา วิตุถาเรตพฺพา.)

๑๓. โอมวคโค

๑ - ๑๐. โอมาทิสฺสุตฺตํ

[๖๔๑ - ๖๕๐] “ปณฺณจิมานิ ภิกฺขเว อุทฺธมฺภาคิยานิ
สณฺโณชฌานานิ. กตมานิ ปณฺจ. รุปราโค อรูปราโค มาโน อุทฺธจฺจํ
อวิชฺชา. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺจ อุทฺธมฺภาคิยานิ สณฺโณชฌานานิ.

อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปณฺจณฺ्हํ อุทฺธมฺภาคิยานํ สณฺโณชฌานํ
อภิญฺเฌาย ปริณฺเฌาย ปริกฺขายาย ปหานาย ปณฺณินฺทริยานิ
ภาเวตพฺพานิ. กตมานิ ปณฺจ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺธิณฺทริยํ
ภาเวติ ราควินยปริโยसानํ โทสวินยปริโยसानํ โมหวินยปริโยसानํ
วิริยินฺทริยํ ๔เปฯ สตินฺทริยํ ๔เปฯ สมาธิณฺทริยํ ๔เปฯ ปณฺณินฺทริยํ
ภาเวติ ราควินยปริโยसानํ โทสวินยปริโยसानํ โมหวินยปริโยसानํ.
อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปณฺจณฺ्हํ อุทฺธมฺภาคิยานํ สณฺโณชฌานํ
อภิญฺเฌาย ปริณฺเฌาย ปริกฺขาย ปหานาย อิมานิ ปณฺณินฺทริยานิ
ภาเวตพฺพานีติ. (ยถา มคฺคสํยุตฺเต เอวํ ภวติ อินฺทริยสํยุตฺตํ).

สตุตฺตรสโม โอมวคโค.

ตสฺสอุทฺทหานํ

สณฺโณชฌนา อนุสฺยา อุทฺธานํ อาสวกฺขยา
เทว ผลา สตุตฺตานิสฺสสา จตุรฺกฺขา วคฺโค เตน ปวฺจุจฺจตีติ.

๕. สมมุปปธานัตถุตฺตํ

๑. คงคาเปยุยาลวกุโค

๑ - ๑๒. ปาจิณาทิสุตฺตํ

[๖๕๑ - ๖๗๒] สาวตถิณีทานํ. ตตฺร โข ภควา เอตทโวจ
“จตุตฺตารอเม ภิกฺขเว สมมุปปธานา. กตฺเม จตุตฺตารอ. อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อณุปฺปนฺหานํ ปาปกานํ อกุสฺสานํ ฐมฺมานํ อณุปฺปาทาย
ฉนฺทํ ชเนติ, วายมติ, วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ, ปทฺหติ.
อณุปฺปนฺหานํ ปาปกานํ อกุสฺสานํ ฐมฺมานํ ปหานาย ฉนฺทํ ชเนติ,
วายมติ, วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ, ปทฺหติ. อณุปฺปนฺหานํ
กุสฺสานํ ฐมฺมานํ อณุปฺปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ, วายมติ, วิริยํ อารภติ,
จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ, ปทฺหติ. อณุปฺปนฺหานํ กุสฺสานํ ฐมฺมานํ จิตฺติยา
อสมฺโมสาย ภิกฺขโยภาวาย เวปฺปุลลํ ภาวนํ ปาริปุริยา ฉนฺทํ
ชเนติ, วายมติ, วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ, ปทฺหติ. อิม
โฆ ภิกฺขเว จตุตฺตารอ สมมุปปธานาติ.

“เสยฺยธํปิ ภิกฺขเว คงคา นทํ ปาจิณินฺหา ปาจิณโปณํ
ปาจิณปพฺพการา; เอวเมว โฆ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตุตฺตารอ สมมุปปธาน
ภาเวนฺโต จตุตฺตารอ สมมุปปธานํ พหุสฺสิกโรนฺโต นิพฺพานินฺโน
โหติ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺพการอ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตุตฺตารอ สมมุปปธานํ ภาเวนฺโต
จตุตฺตารอ สมมุปปธานํ พหุสฺสิกโรนฺโต นิพฺพานินฺโน โหติ

นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฺภาโร. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อณฺุปปนฺนํ
 ปาปกาณฺ์ อกุสลาณฺ์ ฐมาณฺ์ อณฺุปปาทาย จณฺห์ ชเนติ, วายมติ,
 วิริยํ อารภาติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺฺหาติ, ปทหติ. อณฺุปปนฺนํ ปาปกาณฺ์
 อกุสลาณฺ์ ฐมาณฺ์ ปหานาย จณฺห์ ชเนติ, วายมติ, วิริยํ อารภาติ,
 จิตฺตํ ปคฺคณฺฺหาติ, ปทหติ. อณฺุปปนฺนํ กุสลาณฺ์ ฐมาณฺ์
 อณฺุปปาทาย จณฺห์ ชเนติ, วายมติ, วิริยํ อารภาติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺฺหาติ,
 ปทหติ. อณฺุปปนฺนํ กุสลาณฺ์ ฐมาณฺ์ จิตฺติยา อสมฺโมสาย
 ภิกฺขโยภาวาย เวปฺปุลลํ ภาวนาย ปาริปุริยา จณฺห์ ชเนติ,
 วายมติ, วิริยํ อารภาติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺฺหาติ, ปทหติ. เอวํ โข
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตฺตารอ สมฺมปฺปชานเ ภาเวนฺโต จตฺตารอ
 สมฺมปฺปชานเ พหุสฺสโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปณฺเ
 นิพฺพานปพฺภาโรติ. ทฺวาทสํ.

ปจฺจโม กงฺคาเปยฺยาลวฺคฺโค.

ตสฺสุตฺตทานํ

จ ปาจฺฉินฺโต นินฺนา จ นินฺนา จ สมฺมุตฺตโต
 เทวเต* จ ทฺวาทส โหนฺติ วคฺโค เตน ปวฺจจตฺตีติ.
 (สมฺมปฺปชานสัณฺฑิตสฺส กงฺคาเปยฺยาลี สมฺมปฺปชานวเสน
 วิตฺถาเรตพฺพา.)

๒. อปฺปมาทวคฺโค

ตสฺสุทฺถานํ

ตถาคตํ ปทํ ภูมํ มลํ สาเรน วสฺสิกํ
ราชา จนฺทิมสฺสุริยา วตฺถเณ ทสมํ ปทํ.

(อปฺปมาทวคฺโค สมมปปธานวเสน วิตฺถาเรตฺพุโป).

๓. พลกรณียวคฺโค

๑ - ๑๒. พลกรณียาทีสุตฺตํ

[๖๗๓ - ๖๘๔] “เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เย เกจิ พลกรณียา
กมฺมนฺตา กยิรฺนติ, สพฺเพ เต ปจฺวี นิสฺสาย ปจฺวิยํ ปติฏฺฐาย,
เอวเมเต พลกรณียา กมฺมนฺตา กยิรฺนติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สีสํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย จตฺตารो สมมปปธานเ ภาวะติ,
จตฺตารो สมมปปธานเ พหุสฺสิกโรติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีสํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย
จตฺตารो สมมปปธานเ ภาวะติ, จตฺตารो สมมปปธานเ พหุสฺสิกโรติ.
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนฺุปฺปนฺนํ ปาปกํ อกฺุสลาณํ ฆมฺมานํ
อนฺุปฺปาทาย จนฺทํ ชเนติ, วายมติ, วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ
ปคฺคณฺหาติ, ปทหติ ๕เปฯ อฺุปฺปนฺนํ กุสลาณํ ฆมฺมานํ จิตฺติยา
อสมฺโมสาย ภิกฺโยภาวาย เวปฺุสฺสา ย ภาวนาย ปาริปุริยา จนฺทํ
ชเนติ, วายมติ, วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ, ปทหติ. เอวํ

ส่งต่อดัง]

๓. พลกรณียวคโค อุทฺททานคาถา

๓๓๕

โฆ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลํ นิสฺสาย สีเล ปติฏฺฐาย จตฺตารโ
สมฺมปฺปชานเ ภาวเตติ, จตฺตารโ สมฺมปฺปชานเ พหุลิกโรตฺติติ.
ทวาทสมํ.

(เอวํ พลกรณียวคโค สมฺมปฺปชานวเสน วิตฺถาเรตพฺโพ).

ตติโย พลกรณียวคโค.

ตสฺสุทฺททานํ

พลํ พิชญจ นาโค จ รุกฺโข กุมฺภณ สุกฺิยา
อากาเสน จ เทว เมฆา นาวา อาคนฺตูกา นทีติ.

๔. เอสนาวคฺโค

๑ - ๑๐. เอสนาทิสฺสุตตทลกั

[๖๘๕ - ๖๙๔] “ติสฺสโ ส อิมะ ภิกฺขเว เอสนา. กตมา
ติสฺสโ. กาเมสนา ภเวสนา พุรหุมจริเยสนา. อิมะ โข ภิกฺขเว
ติสฺสโ เอสนา.

อิมาสฺ โข ภิกฺขเว ติสฺสนนํ เอสนानํ อภิญญาย ปริญญาย
ปริกฺขยาย ปหานาย จตฺตารโ สมมุปปชานา ภเวตฺตพฺพา. กตเม
จตฺตารโ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนุปฺปนฺนํ ๔เป๔ อุปฺปนฺนํ
กุสลํ ฐมฺมานํ จิตฺตยา อสมฺโมสาย ภิกฺขโยภาวาย เวปฺปุลลํ
ภาวนํ ปาริปุริยา จนฺทํ ชเนติ, วายมตี, วิริยํ อารภตี, จิตฺตํ
ปคฺคณฺหาตี, ปทฺหตี. อิมาสฺ โข ภิกฺขเว ติสฺสนนํ เอสนानํ
อภิญญาย ปริญญาย ปริกฺขยาย ปหานาย อิมะ จตฺตารโ
สมมุปปชานา ภเวตฺตพฺพาคี. ทลมํ.

จตุตฺถโ เอสนาวคฺโค.

ตสฺสทฺททานํ

เอสนา วิธา อาสโว ภโว จ ทฺวักขา ติสฺสโ
ขีลํ มลญฺจ นีโฆ จ เวทนา ตณฺหา ตสิณฺหา จาติ.

๕. โอลิมปิก

๑ - ๑๐. โอฆาติสุตฺตํ

[๒๕๕ - ๓๐๔] “ปณฺณิมาณิ ภิกฺขเว อุตฺตมภาติยานิ
 สณฺโณชณานิ. กตมาณิ ปณฺณ. รุปราคา อรูปราคา มาโน อุตฺตจฺจุ
 อวิชฺชา. อิมานิ ไช ภิกฺขเว ปณฺณอุตฺตมภาติยานิ สณฺโณชณานิ.

อิมะสั ไช ภิกขเว ปญฺจนํ อุกฺกมฺภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ
 อภิญฺเญย ปริญฺเญย ปรีกฺขยาย ปหานาย จตฺตารอ สมนฺนปฺปชานา
 ภาเวตพฺพทา. กตเม จตฺตารอ. อีธ ภิกขเว ภิกฺขุ อนฺนุปฺปนฺนํ
 ๔เป๔ อนุปฺปนฺนํ กุสฺลํ ฐมฺมานํ จิตฺติยา อสมฺโมสาย
 ภิชฺโชภาวาย เวปฺปุลลํ ภาวนาย ปาริปุริยา จนฺทํ ชเนติ,
 วายมตฺติ, วิริยํ อารมฺมํ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ, ปทฺทติ. อิมะสั ไช
 ภิกขเว ปญฺจนํ อุกฺกมฺภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ อภิญฺเญย ปริญฺเญย
 ปรีกฺขยาย ปหานาย อิมะ จตฺตารอ สมนฺนปฺปชานา ภาเวตพฺพทาติ.
 (เอวํ เอสนา ปาลิ วิตุฏฺฐาเรตพฺพทา.) ทสมํ.

ປຣຸຈໂມ ໂອໝາຄຸໂຄ.

ตลุตลุตถานัน

โอโงะ โยโคะ อุปาทานิ คนุทา อนุสเยน จ
 กามคุณา นีวรณา ขนุชา โอโรทุทฺทมภาคิยาติ

สมมุติฐานสำคัญที่ ๑ สมมติ.

๖. พลตัญญุต์

๑. คงคาเปยุยาลวकुโค

๑ - ๑๒. พลตัญญุต์

[๗๐๕ - ๗๔๘] “ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว พลานิ. กตมานิ ปญฺจ. สทฺธาพลํ วิริยพลํ สติพลํ สมာธิพลํ ปญฺญาพลํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ พลानีติ.

“เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คงคา นที ปาจิณนินฺหา ปาจิณโปถา ปาจิณปพฺภารา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺจ พลานิ ภาเวนฺโต ปญฺจ พลานิ พหุสฺสโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปถเณ นิพฺพานปพฺภารเณ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺจ พลานิ ภาเวนฺโต ปญฺจ พลานิ พหุสฺสโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปถเณ นิพฺพานปพฺภารเณ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺธาพลํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ. วิริยพลํ ๔เปยฺย สติพลํ ๔เปยฺย สมာธิพลํ ๔เปยฺย ปญฺญาพลํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺจ พลานิ ภาเวนฺโต ปญฺจ พลานิ พหุสฺสโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปถเณ นิพฺพานปพฺภารเณติ. ๔เปยฺย

คงคาเปยุยาลวकुโค ปจฺจโม.

ตสฺสอุทฺททานํ

ฉ ปาจীনโต นินฺนา ฉ นินฺนา จ สมุทฺทโต
เทวเต ฉ ทฺวาทส โหนติ วคุโค เตน ปวฺจจตีติ.

อปฺปมาทวคุโค วิตุถาเรตพฺโพ.

ตสฺสอุทฺททานํ

ตถาคตํ ปทํ ภูมํ มฺลํ สาเรน วสฺสิกํ
ราชา จนฺทิมสุรียา วตฺถေန ทสมํ ปทนต์ิ.

พลกรณียวคุโค วิตุถาเรตพฺโพ.

ตสฺสอุทฺททานํ

พลํ พิชญจ นาโค จ รุกฺโข กุมฺภเณ สุกียา
อากาเสน จ เทว เมฆา นาวา อาคณฺตุกา นทีติ.

เอสนาวคุโค วิตุถาเรตพฺโพ.

ตสฺสอุทฺททานํ

เอสนา วิธา อาสโว ภโว จ ทฺกฺขตา ติสฺโส
ขีลํ มลญฺจ นีโฆ จ เวทนา ตณฺหา ตสิณา จาติ.

๕. โอมวคโค

๑ - ๑๐. โอมาทิสุตต์

[๗๔๙ - ๗๕๘] “ปณฺณิมา นิกฺขเว อุตฺตมภาคิยานิ สณฺโณชนานิ. กตมานิ ปณฺจ. ฐปราคโ อฐปราคโ มาโน อุตฺตจจํ อวิชฺชา. อิมานิ โข นิกฺขเว ปณฺจอุตฺตมภาคิยานิ สณฺโณชนานิ.

อิมสํ โข นิกฺขเว ปณฺจนฺนํ อุตฺตมภาคิยานํ สณฺโณชนานํ อภิญฺญา ย ปริญฺญา ย ปรีกฺขยา ย ปหานา ย ปณฺจ พลา นี ภาเวตพฺพา นี. กตมานิ ปณฺจ. อิท นิกฺขเว นิกฺขุ สทฺธาพลํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ. วิริยพลํ ๔เป ๔ สติพลํ ๔เป ๔ สมาธิพลํ ๔เป ๔ ปณฺญาพลํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ. อิมสํ โข นิกฺขเว ปณฺจนฺนํ อุตฺตมภาคิยานํ สณฺโณชนานํ อภิญฺญา ย ปริญฺญา ย ปรีกฺขยา ย ปหานา ย อิมานิ ปณฺจ พลา นี ภาเวตพฺพานิ ตี. (เอวํ วิตถาเรตฺวา.)

๖. คงคาเปยฺยาลวคโค

๑ - ๑๒. ปาจิณาทิสุตต์

[๗๕๙ - ๗๙๑] “เสยฺยธาปี นิกฺขเว คงคา นที ปาจิณนินฺนา ปาจิณโปณา ปาจิณปพฺภารา; เอวเมว โข นิกฺขเว นิกฺขุ ปณฺจ พลา นี ภาเวตฺโต ปณฺจ พลา นี พหุลีกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน ไหติ นิพฺพานโปณํ นิพฺพานปพฺภารโ.

กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺจ พลานิ ภาวะนุโต ปญฺจ
 พลานิ พหุสีกโรนุโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
 นิพฺพานปพฺภาโร. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺธาพลํ ภาวะติ
 ราควินยปริโยसानํ โทสวินยปริโยसानํ โมหวินยปริโยसानํ ๗เปย
 เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺจ พลานิ ภาวะนุโต ปญฺจ พลานิ
 พหุสีกโรนุโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปโณ
 นิพฺพานปพฺภาโรติ. (เอวํ เอสนา ปาลี วิตุถาเรตพฺพา
 ราควินยปริโยसानํ โทสวินยปริโยसानํ โมหวินยปริโยसानํ.) ทฺวาทสมํ.

ฉฺฉ โส คจฺจคฺคาเปยฺยาลวคฺโค.

ตสฺสทฺททานํ

ฉ ปาจฺฉินโต นินฺนา ฉ นินฺนา จ สมฺมุตฺโต
 เทวเต ฉ ทฺวาทส โหนติ วคฺโค เตน ปวฺจจตฺติ.

(อปฺปมาทพลกรณํวคฺคา วิตุถาเรตพฺพา.)

๙. เอสนาวคฺโค

๑ - ๑๒. เอสนาทิสุตฺตํ

[๗๙๒ - ๘๐๒] เอวํ เอสนาปาลี วิตุถาเรตพฺพา
 ราควินยปริโยसानํ โทสวินยปริโยसानํ โมหวินยปริโยसानํ.

นวโม เอสนาวคฺโค.

ตตฺตทฺททานํ

เอสนา วิธา อาสโว

ภโว จ ทุกฺขตา ติสฺโส

ขีลํ มลญฺจ นีฆเ จ

เวทนา ตณฺหา ตสิณฺหา จาติ.

๑๐. โอฆวคฺโค

๑ - ๑๐. โอฆาทีสุตฺตํ

[๘๐๓ - ๘๑๒] “ปณฺณจิมานี ภิกฺขเว อุทฺธมภาคิยานี สณฺโณชฌานี. กตมานี ปณฺจ. รุปราคโค อรุปราคโค มาโน อุทฺธจจํ อวิชฺชา. อิมานี โข ภิกฺขเว ปณฺจอุทฺธมภาคิยานี สณฺโณชฌานี.

อิมสํ โข ภิกฺขเว ปณฺจณฺห์ อุทฺธมภาคิยานํ สณฺโณชฌานํ อภิญฺญา ย ปริณฺญา ย ปริกฺขยาย ปหานาย ปณฺจ พลანი ภาวตพฺพานี. กตมานี ปณฺจ. อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺธพลํ ภาวตติ รากวินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ ๔เป๔ ปณฺญาพลํ ภาวตติ รากวินยปริโยสานํ โทสวินยปริโยสานํ โมหวินยปริโยสานํ. อิมสํ โข ภิกฺขเว ปณฺจณฺห์ อุทฺธมภาคิยานํ สณฺโณชฌานํ อภิญฺญา ย ปริณฺญา ย ปริกฺขยาย ปหานาย อิมานี ปณฺจ พลანი ภาวตพฺพานีตี. ทสมํ.

ทสโม โอฆวคฺโค.

ตสฺสุทฺททานํ

โอฆ โยโค อุปาทานํ คณฺธา อนฺุสเยน จ
 กามคฺคณา นีวรณา ขนฺธา โออุทฺธมภาคิยาตี.

พลสัณฺฑิตํ สมตฺตํ.

๗. อิทธิปาทสํยุตํ

๑. ปาวาลวคฺโค

๑. อปารสุตํ

[๘๑๓] “จตุตทาโรเม ภิกฺขเว อิทธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา
อปารา ปาริ คมนาย สํวตฺตนฺตํ. กตเม จตุตทาโร. อิท ภิกฺขเว
ภิกฺขุ จนฺทสมมติปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทธิปาทํ ภาวิตํ, วีริย-
สมมติปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทธิปาทํ ภาวิตํ, จิตฺตสมมติปธาน-
สงฺขารสมนฺนาคตํ อิทธิปาทํ ภาวิตํ, วิมฺสาสมมติปธานสงฺขาร-
สมนฺนาคตํ อิทธิปาทํ ภาวิตํ. อิเม โข ภิกฺขเว จตุตทาโร
อิทธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา อปารา ปาริ คมนาย สํวตฺตนฺตํ.
ปจฺจํ.

๒. วิรทฺธสุตํ

[๘๑๔] “เยสํ เกสณฺจิกิ ภิกฺขเว จตุตทาโร อิทธิปาทา
วิรทฺธา, วิรทฺโธ เตสํ อริโย มคฺโค สมฺมาทุกฺขกฺขยคามิ. ยेषํ
เกสณฺจิกิ ภิกฺขเว จตุตทาโร อิทธิปาทา อารทฺธา, อารทฺโธ เตสํ
อริโย มคฺโค สมฺมาทุกฺขกฺขยคามิ. กตเม จตุตทาโร. อิท ภิกฺขเว
ภิกฺขุ จนฺทสมมติปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทธิปาทํ ภาวิตํ,
วีริยสมมติ ปเปยฺ จิตฺตสมมติ ปเปยฺ วิมฺสาสมมติปธานสงฺขาร-
สมนฺนาคตํ อิทธิปาทํ ภาวิตํ. ยेषํ เกสณฺจิกิ ภิกฺขเว อิเม
จตุตทาโร อิทธิปาทา วิรทฺธา, วิรทฺโธ เตสํ อริโย มคฺโค สมฺมา-
ทุกฺขกฺขยคามิ. ยेषํ เกสณฺจิกิ ภิกฺขเว อิเม จตุตทาโร อิทธิปาทา

หมดอายุ 27/05/2566

อารทฐา, อารทฐโ เตสํ อริโย มคโค สมมาทุกุขกุขยคามิตี.
ทุตียิ.

๓. อริยสุตตัม

[๘๑๕] “จตุตทาโรเม ภิกขเว อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา
อริยา นิยุยานิกา นิยุยนฺติ ตกฺกรสฺส สมมาทุกุขกุขยาย. กตเม
จตุตทาโร. อิทฺ ภิกขเว ภิกฺขุ จนฺทสมมธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ
อิทฺธิปาทํ ภาวเตติ. วิริยสมมธิ ๔เปฯ จิตฺตสมมธิ ๔เปฯ
วิมฺสาสมมธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวเตติ. อิเม ไช
ภิกขเว จตุตทาโร อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา อริยา นิยุยานิกา
นิยุยนฺติ ตกฺกรสฺส สมมาทุกุขกุขยายาติ. ตติยิ.

๔. นิพพิทาสุตตัม

[๘๑๖] “จตุตทาโรเม ภิกขเว อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา
เอกนฺตนิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺฌาย สมฺโพธาย
นิพฺพานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม จตุตทาโร. อิทฺ ภิกขเว ภิกฺขุ
จนฺทสมมธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวเตติ. วิริยสมมธิ
๔เปฯ จิตฺตสมมธิ ๔เปฯ วิมฺสาสมมธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ
อิทฺธิปาทํ ภาวเตติ. อิเม ไช ภิกขเว จตุตทาโร อิทฺธิปาทา ภาวิตา
พหุลีกตา เอกนฺตนิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺฌาย
สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตนฺตฺติ. จตุตฺถํ.

๕. อิติธิปปเทสสุตตัม

[๘๑๗] “เย หิ เกจิ ภิกขเว อตีตมทฺธานํ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา อิติธิปปเทสํ อภินิปปฺผาเทสํ สพฺเพ เต จตฺตุนํ อิติธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา. เย หิ เกจิ ภิกขเว อนาคตมทฺธานํ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา อิติธิปปเทสํ อภินิปปฺผาเทสฺสนฺติ, สพฺเพ เต จตฺตุนํ อิติธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา. เย หิ เกจิ ภิกขเว เอตฺรหิ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา อิติธิปปเทสํ อภินิปปฺผาเทนฺติ, สพฺเพ เต จตฺตุนํ อิติธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา.

กตเมสํ จตฺตุนํ. อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ จนฺทสมฺมาธิปฺธาน-
สงฺขารสมนฺนาคตํ อิติธิปาทํ ภาวเอติ. วิริยสมฺมาธิ ๔เปยฺ จิตฺตสมฺมาธิ
๔เปยฺ วิมฺสาสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิติธิปาทํ ภาวเอติ.

เย หิ เกจิ ภิกขเว อตีตมทฺธานํ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา
อิติธิปปเทสํ อภินิปปฺผาเทสํ, สพฺเพ เต อิมํสํเยว จตฺตุนํ
อิติธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา. เย หิ เกจิ ภิกขเว
อนาคตมทฺธานํ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา อิติธิปปเทสํ
อภินิปปฺผาเทสฺสนฺติ, สพฺเพ เต อิมํสํเยว จตฺตุนํ อิติธิปาทานํ
ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา. เย หิ เกจิ ภิกขเว เอตฺรหิ สมณํ วา
พฺราหฺมณํ วา อิติธิปปเทสํ อภินิปปฺผาเทนฺติ, สพฺเพ เต อิมํสํเยว
จตฺตุนํ อิติธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตาติ. ปญฺจมํ.

๖. สมตตสยุตม์

[๘๑๘] “เย หิ เกจิ ภิกขเว อตีตมทฺธานํ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา สมตฺตํ อิทฺธี อภินิปฺผาเทสฺสุ, สพฺเพ เต จตฺตุนฺนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา. เย หิ เกจิ ภิกขเว อนาคตมทฺธานํ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา สมตฺตํ อิทฺธี อภินิปฺผาเทสฺสนฺติ, สพฺเพ เต จตฺตุนฺนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา. เย หิ เกจิ ภิกขเว เอตฺรหิ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา สมตฺตํ อิทฺธี อภินิปฺผาเทนฺติ, สพฺเพ เต จตฺตุนฺนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา.

กตเมสํ จตฺตุนฺนํ. อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ จนฺทสมาริปฺธาน-
สงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวเตติ. วิริยสมาริ ๔เปยฺ จิตฺตสมาริ
๔เปยฺ วิมฺสาสมาริปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวเตติ.

เย หิ เกจิ ภิกขเว อตีตมทฺธานํ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา
สมตฺตํ อิทฺธี อภินิปฺผาเทสฺสุ, สพฺเพ เต อิมฺเสฺยเยว จตฺตุนฺนํ
อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา. เย หิ เกจิ ภิกขเว
อนาคตมทฺธานํ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา สมตฺตํ อิทฺธี
อภินิปฺผาเทสฺสนฺติ, สพฺเพ เต อิมฺเสฺยเยว จตฺตุนฺนํ อิทฺธิปาทานํ
ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา. เย หิ เกจิ ภิกขเว เอตฺรหิ สมณํ วา
พฺราหฺมณํ วา สมตฺตํ อิทฺธี อภินิปฺผาเทนฺติ, สพฺเพ เต
อิมฺเสฺยเยว จตฺตุนฺนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตาติ. จญฺจ.

๗. ภิกขุสุตฺตํ

[๘๑๙] “เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมปฺชช วิหริสฺส, สพฺเพ เต จตฺถุนํ อิติปิสาทนํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา. เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมปฺชช วิหริสฺสณฺติ, สพฺเพ เต จตฺถุนํ อิติปิสาทนํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา. เย หิ เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมปฺชช วิหริณฺติ, สพฺเพ เต จตฺถุนํ อิติปิสาทนํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา.

กตเมสํ จตฺถุนํ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จนฺทสมาริปฺธาน-
สงฺขารสมนฺนาคตํ อิติปิสาทํ ภาวเตติ. วิริยสมาริ ๔เปยฺ จิตฺตสมาริ
๔เปยฺ วิมฺสาสมาริปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิติปิสาทํ ภาวเตติ.

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา
อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา
สจฺฉิกตฺวา อุปสมปฺชช วิหริสฺส, สพฺเพ เต อิมสฺสเยว จตฺถุนํ
อิติปิสาทนํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา. เย หิ เกจิ ภิกฺขเว
อนาคตมทฺธานํ ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ
ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมปฺชช
วิหริสฺสณฺติ, สพฺเพ เต อิมสฺสเยว จตฺถุนํ อิติปิสาทนํ ภาวิตตฺตา
พหุลีกตตฺตา. เย หิ เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา

อนาสวํ เจโตวิมุตติํ ปญญาวิมุตติํ ทิฏฐาเจว ธมฺเม สยํ อภิญญา
สจฺจนิกตฺวา อุปสมปชฺช วิหรนฺติ, สพฺเพ เต อิมํสํเยว จตฺตุนํ
อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลิกตตฺตาติ. สตฺตมํ.

๘. พุทฺธสุตตัม

[๘๒๐] “จตฺตาโรเม ภิกฺขเว อิทฺธิปาทา. กตฺเม จตฺตาโร.
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทำ
ภาเวติ, วิริยสมฺมาธิ ๔เปฯ จิตฺตสมฺมาธิ ๔เปฯ วิมฺสาสมฺมาธิปฺธาน-
สงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทำ ภาเวติ. อิมํ โข ภิกฺขเว จตฺตาโร
อิทฺธิปาทา, อิมํสํ โข ภิกฺขเว จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุลิกตตฺตา ตถาคโต ‘อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ วุจฺจตีติ. อฏฺฐมํ.

๙. ฌาณสุตตัม

[๘๒๑] “อโย ฉนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคโต อิทฺธิปาโทติ
เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺสฺเตสฺส ธมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ
อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.
‘โส โข ปณายํ ฉนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคโต อิทฺธิปาโท
ภาเวตฺวาโพติ เม ภิกฺขเว ๔เปฯ ภาวิตฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ
อนนฺตฺสฺสฺเตสฺส ธมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา
อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

‘อโย วิริยสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคโต อิทฺธิปาโทติ เม
ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺสฺเตสฺส ธมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ
อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ,

‘โส โข ปณายํ วิริยสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคโต อิทฺธิปาโท
ภาเวตพฺโพติ เม ภิกฺขเว ๕เปยฺ ภาวิโตติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ
อนนฺตฺตฺเตสฺส ฐมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา
อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

‘อัยฺ จิตฺตสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคโต อิทฺธิปาโทติ เม
ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺตฺเตสฺส ฐมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ
อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.
‘โส โข ปณายํ จิตฺตสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคโต อิทฺธิปาโท
ภาเวตพฺโพติ เม ภิกฺขเว ๕เปยฺ ‘ภาวิโตติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ
อนนฺตฺตฺเตสฺส ฐมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา
อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

‘อัยฺ วิมฺสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคโต อิทฺธิปาโทติ เม
ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺตฺเตสฺส ฐมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ
อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.
‘โส โข ปณายํ วิมฺสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคโต อิทฺธิปาโท
ภาเวตพฺโพติ เม ภิกฺขเว ๕เปยฺ ‘ภาวิโตติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ
อนนฺตฺตฺเตสฺส ฐมฺเมสฺส จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา
อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติติ. นวมํ.

๑๐. เจตียสุตฺตํ

[๗๒๒] เอวฺมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ
มหาวเน กุฎฺฐาคารศาลายํ. อถ โข ภควา ปุพฺพพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย เวสาลิํ ปิณฑาทาย ปาวิสิ, เวสาลิยํ ปิณฑาทาย
จิริตฺวา ปจฺจณาทตฺตํ ปิณฑปาทปฏิกฺกนฺโต อายสฺมนตฺตํ อานนฺทํ

อามนฺเตสิ “คณฺหาหิ อานนฺท นิสีทณฺ, เยน ปาวาลเจติยฺ,^๑
เตนุปลงฺกมฺอิสสาม ทิวาวิหารายาติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา
อานนฺโท ภควโต ปฏิสสุตฺวา นิสีทณฺ อาทาย ภควนฺตํ ปิฏฺฐิจิตฺโต
ปิฏฺฐิจิตฺโต อนุพนฺธิ.

อถ โข ภควา, เยน ปาวาลเจติยฺ, เตนุปลงฺกมฺ;
อุปลงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสีทฺ; อายสฺมาปิ โข อานนฺโท
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทฺ; เอกมฺนตํ นิสินฺนํ โข
อายสฺมนตํ อานนฺทํ ภควา เอตทโวจ

“รมณียา อานนฺท เวสาลี, รมณียํ อุเทนเจติยํ, รมณียํ
โคตมกเจติยํ, รมณียํ สตฺตมฺพเจติยํ, รมณียํ พหุปฺตฺตกเจติยํ,^๒
รมณียํ สารนฺททเจติยํ, รมณียํ ปาวาลเจติยํ. ยสฺส กสฺสจฺจิ
อานนฺท จตฺตารอ อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลิกตา ยานิกตา
วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา ปริจิตา สฺสมารทฺธา, โส อากงฺขมาโน กปฺป
วา ติฏฺฐเจยฺย กปฺปาวเสสํ วา. ตถาคตสฺส โข อานนฺท จตฺตารอ
อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลิกตา ยานิกตา วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา
ปริจิตา สฺสมารทฺธา. อากงฺขมาโน อานนฺท ตถาคโต กปฺป วา
ติฏฺฐเจยฺย กปฺปาวเสสํ วาติ.

เอวํปิ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควตา โอฬาริกเก นิมิตฺเต
กยิรมาเน โอฬาริกเก โอภาเส กยิรมาเน นาสกฺขิ ปฏฺวิขมิตฺตํ, น
ภควนฺตํ ยาจิ “ติฏฺฐจฺตุ ภนฺเต ภควา กปฺป, ติฏฺฐจฺตุ สฺสโต กปฺป”
พหุชนหิตาย พหุชนสฺสขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สฺสขาย
เทวมนุสฺसानนฺติ ยถา ตํ มาเรณ ปริยฺญจิตฺตจิตฺโต.

ทุติยปี โข ภควา ฯเปฯ ตติยปี โข ภควา อายสมนตัม
 อานนทํ อามนฺเตสิ “รมณียา อานนฺท เวสาลี, รมณียํ อุเทนเจติยํ,
 รมณียํ โคตมกเจติยํ, รมณียํ สत्ตมพเจติยํ, รมณียํ พหุปรตตกเจติยํ,
 รมณียํ สารนททเจติยํ, รมณียํ ปาวาลเจติยํ. ยสฺส กสฺสจิ
 อานนฺท จตฺตารอ อธิฐาปาทา ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา
 วตฺตูกตา อณฺฏจिता ปริจิตา สฺสमारทฺธา. โส อากงฺขมาโน
 กปฺเป วา ติฏฺฐเจยฺย กปฺปาวเสสํ วา. ตถาคตสฺส โข อานนฺท
 จตฺตารอ อธิฐาปาทา ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺตูกตา
 อณฺฏจिता ปริจิตา สฺสमारทฺธา. อากงฺขมาโน อานนฺท ตถาคโต
 กปฺเป วา ติฏฺฐเจยฺย กปฺปาวเสสํ วาติ.

เอวํปี โข อายสฺมา อานนฺโท ภควตา โอฬาริกเก นิमितฺเต
 กยิรมาเน โอฬาริกเก โอฬาสเ กยิรมาเน นาสกฺขิ ปฏฺวิวิธมิตฺตํ, น
 ภควนฺตํ ยาจิ “ติฏฺฐจตุ ภาณเต” ภควา กปฺเป, ติฏฺฐจตุ สฺสโต กปฺเป
 พหุชนหิตาย พหุชนสฺขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สฺขาย
 เทวมนุสฺसानนฺติ, ยถา ตํ มาเรณ ปริยฺยจิจิตฺตโต.

อถ โข ภควา อายสมนตัม อานนทํ อามนฺเตสิ “คจฺฉ โข
 ตวํ อานนฺท, ยสฺสทานิ กาลํ มณฺเฑสิติ. “เอวํ ภาณเตติ โข”
 อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปฏฺวิสสุตฺวา อุกฺกจาयाสนา ภควนฺตํ
 อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา อวิหฺนุเร อณฺเฑตรสฺมี รุกฺขมฺมูลे นิสิตฺติ.

อถ โข มาโร ปาปิมา, [๓] เยน ภควา, เทนุปลสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา เอกมนตํ^๑ อุกฺกาสิ; เอกมนตํ จิตฺโต โข มาโร ปาปิมา^๒

^๑ อ. ยมต ๒๒๗/๐๒๒ ปาโร น ทิสฺสติ.

^๒ อ. โขสทโท น ทิสฺสติ.

^{๓-๓} ฉ., เท., อ. อจิริปกกนฺเต อายสมนฺเต อานนฺเต “ฉ., เท., อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

ภควนํ” เอตทวโจ “ปรินิพฺพาทุตฺตานิ ภนฺเต ภควา, ปรินิพฺพาทุ”
 สุกโต, ปรินิพฺพทานกาโลทานิ ภนฺเต ภควโต. ภาสิตา โข ปเนสา
 ภนฺเต ภควตา วาจา ‘น ตาวาหํ ปาปม ปรินิพฺพายิสฺสามิ,
 ยาว เม ภิกฺขุ น สาวกา ภวิสฺสนฺติ วียตฺตา วินีตา วิสารถา
 [”] พหุสฺสฺสา ฅมฺมธรา ฅมฺมานุฅมฺมปฺปฏิปนฺนา สามิจิปปฺฏิปนฺนา
 อณฺุฅมฺมจาริโน สกํ อัจจิริยกํ อุกฺคเหตฺวา อัจจิกฺขิสฺสนฺติ
 เทเสสฺสนฺติ ปณฺณเปสฺสนฺติ ปฏฺฐเปสฺสนฺติ วิวริสฺสนฺติ วิภชิสฺสนฺติ
 อุตฺตตานีกริสฺสนฺติ, อูปฺปนํ ปรปฺปวาทํ สหฅมฺเมน สุนิคฺคหิตํ
 นิคฺคเหตฺวา สปฺปาฏิหาริยํ ฅมฺมํ เทเสสฺสนฺตํติ.

“สนฺติ โข ปน ภนฺเต เอตฺรหิ ภิกฺขุ ภควโต สาวกา
 วียตฺตา วินีตา วิสารถา พหุสฺสฺสา ฅมฺมธรา ฅมฺมานุฅมฺมปฺปฏิปนฺนา
 สามิจิปปฺฏิปนฺนา อณฺุฅมฺมจาริโน, สกํ อัจจิริยกํ อุกฺคเหตฺวา อัจจิกฺขนฺติ
 เทเสนฺติ ปณฺณเปนฺติ ปฏฺฐเปนฺติ” วิวรนฺติ วิภชนฺติ อุตฺตตานีกรนฺติ,
 อูปฺปนํ ปรปฺปวาทํ สหฅมฺเมน สุนิคฺคหิตํ นิคฺคเหตฺวา
 สปฺปาฏิหาริยํ ฅมฺมํ เทเสนฺติ. ปรินิพฺพาทุตฺตานิ ภนฺเต ภควา,
 ปรินิพฺพาทุ สุกโต, ปรินิพฺพทานกาโลทานิ ภนฺเต ภควโต.

ภาสิตา โข ปเนสา ภนฺเต ภควตา วาจา น ‘ตาวาหํ
 ปาปม ปรินิพฺพายิสฺสามิ, ยาว เม ภิกฺขุณิโย น สาวิกา
 ภวิสฺสนฺติ วียตฺตา วินีตา วิสารถา พหุสฺสฺสา ฅมฺมธรา
 ฅมฺมานุฅมฺมปฺปฏิปนฺนา สามิจิปปฺฏิปนฺนา อณฺุฅมฺมจาริณิโย สกํ อัจจิริยกํ
 อุกฺคเหตฺวา อัจจิกฺขิสฺสนฺติ เทเสสฺสนฺติ ปณฺณเปสฺสนฺติ ปฏฺฐเปสฺสนฺติ

* อ. ออฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

๒ อ., เท., อ. ปรินิพฺพาทุตฺตานิ, เอวมฺปฺริปิ.

๓ อ. ปตฺตโยกฺกเขมา, เอวมฺปฺริปิ.

๔ อ. ออฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

วิวิธสสนฺติ วิภชิสสนฺติ อุตฺตตานิกิริสสนฺติ, อุปฺปนฺนํ ปฺรปฺปวาทํ
สทฺธมฺเมเน สฺนึคฺคหิตํ นึคฺคเหตุวาทํ สปฺปาภฺมิหาริยํ ฌมฺมํ เทเสสฺสสนฺตึติ.

สฺนฺติ โข ปน ภนฺเต เอตฺรหิ ภิกฺขุณิโย ภควโต สาวิกา
วียตฺตา วินีตา วิสารถา พหุสฺสฺสฺสตา ฌมฺมธฺรา ฌมฺมานุฌมฺมปฏฺธิปฺนฺนา
สามึจิปฏฺธิปฺนฺนา อญฺญมฺมจารินิโย สกํ อจฺจริยํ อุกฺคเหตุวาทํ
อจฺจิกฺขนฺติ เทเสนฺติ ปญฺญเปนฺติ ปญฺญเปนฺติ วิวรฺนฺติ วิภชนฺติ
อุตฺตตานิกโรนฺติ, อุปฺปนฺนํ ปฺรปฺปวาทํ สทฺธมฺเมเน สฺนึคฺคหิตํ
นึคฺคเหตุวาทํ สปฺปาภฺมิหาริยํ ฌมฺมํ เทเสนฺติ. ปฺริณิพฺพาทูทาทานิ ภนฺเต
ภควา ปฺริณิพฺพาทู สุกโต, ปฺริณิพฺพาทนกาโลทาทานิ ภนฺเต ภควโต.

ภาสิตา โข ปเนสา ภนฺเต ภควตา วาจา ‘น ตาวาหํ
ปาปิเม ปฺริณิพฺพายิสฺสามิ, ยาว เม อุปาสกา ๕เป๕ ยาว เม
อุปาสิกา น สาวิกา ภวิสฺสสนฺติ วียตฺตา วินีตา วิสารถา
พหุสฺสฺสฺสตา ฌมฺมธฺรา ฌมฺมานุฌมฺมปฏฺธิปฺนฺนา สามึจิปฏฺธิปฺนฺนา
อญฺญมฺมจารินิโย สกํ อจฺจริยํ อุกฺคเหตุวาทํ อจฺจิกฺขิสฺสสนฺติ เทเสสฺสสนฺติ
ปญฺญเปสฺสสนฺติ ปญฺญเปสฺสสนฺติ วิวรฺนฺติ วิภชิสฺสสนฺติ
อุตฺตตานิกิริสฺสสนฺติ, อุปฺปนฺนํ ปฺรปฺปวาทํ สทฺธมฺเมเน สฺนึคฺคหิตํ
นึคฺคเหตุวาทํ สปฺปาภฺมิหาริยํ ฌมฺมํ เทเสสฺสสนฺตึติ.

สฺนฺติ โข ปน ภนฺเต เอตฺรหิ อุปาสิกา ภควโต สาวิกา
วียตฺตา วินีตา วิสารถา พหุสฺสฺสฺสตา ฌมฺมธฺรา ฌมฺมานุฌมฺมปฏฺธิปฺนฺนา
สามึจิปฏฺธิปฺนฺนา อญฺญมฺมจารินิโย สกํ อจฺจริยํ อุกฺคเหตุวาทํ
อจฺจิกฺขนฺติ เทเสนฺติ ปญฺญเปนฺติ ปญฺญเปนฺติ วิวรฺนฺติ วิภชนฺติ
อุตฺตตานิกโรนฺติ, อุปฺปนฺนํ ปฺรปฺปวาทํ สทฺธมฺเมเน สฺนึคฺคหิตํ

นคคเหตวํ สปปาฏิหาริย์ ฌมํ เทเสนุติ. ปรีนิพพาทูทานิ ฆนเต
ภควา, ปรีนิพพาทู สุกโต, ปรีนิพพานกาโลทานิ ฆนเต ภควโต.

ภาสิตา โข ปเนสา ฆนเต ภควตา วาจา ‘น ตาวาหํ
ปาปม ปรีนิพพายิสฺสามิ, ยาว เม อิหํ พุรหฺมจริยํ น อิทฺธมฺเจว
ภวิสฺสตี ฆิตฺตมฺจ วิตฺถาริตํ พาทุชฺฌณํ ปุฏฺฐตํ ยาว เทวมนุสฺเสหิ
สฺสปปกาสิตนฺติ. ตยิหํ ฆนเต ภควโต พุรหฺมจริยํ อิทฺธมฺเจว
ฆิตฺตมฺจ วิตฺถาริตํ พาทุชฺฌณํ ปุฏฺฐตํ ยาว เทวมนุสฺเสหิ สฺสปปกาสิตํ.
ปรีนิพพาทูทานิ ฆนเต ภควา, ปรีนิพพาทู สุกโต, ปรีนิพพานกาโลทานิ
ฆนเต ภควโตติ.

เอวํ วุตฺเต, ภควา มารํ ปาปมฺนตํ เอตทโวจ “อปปโปสฺสกุโก
ตวํ ปาปม โหหิ, น จิรํ ตถาคตสฺส ปรีนิพพานํ ภวิสฺสตี อิตฺโต
ติณฺณํ มาसानํ อจฺจเยน ตถาคโต ปรีนิพพายิสฺสตีติ.

อถ โข ภควา ปาวาเล เจตียเ สโต สมฺปชาโน
อายุสงฺขารํ โอสฺสชฺชิ. โอสฺสญฺเจ จ” ภควตา อายุสงฺขารา
มหาญฺมิจาลอ อโหสิ ภิสฺนโก โลมหํโส, เทวทฺนทฺภิโย จ ผลิสฺสุ.

อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ
อุทานํ อุทานสิ .

“ตุลฺมตฺตลฺลจฺจ สมฺภวํ

ภวสงฺขารมวสฺสชฺชิ มฺหิ

อชฺฌตฺตรโต สมหิโต

อภินฺทิ ภวจมิวตฺตสมฺภวานฺติ. ทสมํ.

ปจโม ปาวาลวคโค.

ตสฺสทฺททานํ

อปารปิ วิรทฺโธ จ อริยา นิพฺพุเต^๑ ยถา
ปเทสํ สมฺมตฺตา^๒ ภิกฺขุ พุทฺธฅาณน เจตียาติ.^๒

^๑ ฉ.,เท. นิพพิทาปิ อ. นิพพิทา

^๒ ฉ.,เท. สมตฺตา พุทฺธ ฅาณน เจตียนฺติ

๒. ปาสาทกมฺปนวกุโค

๑. ปุพฺพสุตฺตํ

[๘๒๓] สาวตถีนินทานํ. ปุพฺพเพ^๑ เม ภิกฺขเว สมโพธาย^๒
อนภิสมฺพุทฺทสุส โพธิสฺสตฺตสฺสเสว สโต เอตทโหสิ “โก นุ โข เหตุ,
โก ปจฺจโย อิทฺธิปาทภาวนายาติ.

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ ‘อิธ ภิกฺขุ’ จนฺท-
สมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ, อิติ เม จนฺโท
น จ อติลีโน ภวิสฺสติ, น จ อติปคฺคหิโต ภวิสฺสติ, น จ
อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺโต ภวิสฺสติ, น จ พหิทฺฐา วิกฺขิตฺโต ภวิสฺสติ,
ปจฺจปาเร สณฺณํ จ วิหฺรติ, ‘ยถา ปุเร ตถา ปจฺจ, ยถา ปจฺจ
ตถา ปุเร, ยถา อโร ตถา อุทฺธํ, ยถา อุทฺธํ ตถา อโร, ยถา
ทิวา ตถา รตฺตี, ยถา รตฺตี ตถา ทิวา, อิติ วิวญฺเณ เจตสา
อปฺริโยนทฺเธน [“] สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ.

วิริยสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ, อิติ
เม วิริยํ น จ อติลีโน ภวิสฺสติ, น จ อติปคฺคหิตํ ภวิสฺสติ,
น จ อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตํ ภวิสฺสติ, น จ พหิทฺฐา วิกฺขิตฺตํ
ภวิสฺสติ, ปจฺจปาเร สณฺณํ จ วิหฺรติ ‘ยถา ปุเร ตถา ปจฺจ,
ยถา ปจฺจ ตถา ปุเร, ยถา อโร ตถา อุทฺธํ, ยถา อุทฺธํ ตถา
อโร, ยถา ทิวา ตถา รตฺตี, ยถา รตฺตี ตถา ทิวา, อิติ วิวญฺเณ
เจตสา อปฺริโยนทฺเธน สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ.

จิตตสมาธิปธานสงขารสมนุหาคตัม อิทธิปาหัม ภาเวติ, อิติ
 เม จิตตัม น จ อติลีนัม ภวิสฺสติ, น จ อติปคฺคหิตัม ภวิสฺสติ,
 น จ อชฺฌตตัม สงฺขิตตัม ภวิสฺสติ, น จ พหิทฺฐา วิกฺขิตตัม
 ภวิสฺสติ, ปจฺจนาปุเร สณฺณิ จ วิหฺรติ ‘ยถา ปุเร ตถา ปจฺจนา,
 ยถา ปจฺจนา ตถา ปุเร, ยถา อโห ตถา อุทฺธัม, ยถา อุทฺธัม ตถา
 อโห, ยถา ทิฆา ตถา รตฺตี, ยถา รตฺตี ตถา ทิฆา, อิติ วิวณฺเณ
 เจตสา อปริโยนทุเชน สปปภาสํ จิตตัม ภาเวติ.

วิมฺสาสมาธิปธานสงขารสมนุหาคตัม อิทธิปาหัม ภาเวติ, อิติ
 เม วิมฺสา น จ อติลีนา ภวิสฺสติ, น จ อติปคฺคหิตา ภวิสฺสติ,
 น จ อชฺฌตตัม สงฺขิตตฺตา ภวิสฺสติ, น จ พหิทฺฐา วิกฺขิตตฺตา
 ภวิสฺสติ, ปจฺจนาปุเร สณฺณิ จ วิหฺรติ ‘ยถา ปุเร ตถา ปจฺจนา,
 ยถา ปจฺจนา ตถา ปุเร, ยถา อโห ตถา อุทฺธัม, ยถา อุทฺธัม ตถา
 อโห, ยถา ทิฆา ตถา รตฺตี, ยถา รตฺตี ตถา ทิฆา, อิติ วิวณฺเณ
 เจตสา อปริโยนทุเชน สปปภาสํ จิตตัม ภาเวติ.

เอวํ ภาวิตฺเตสุ ไช ภิกฺขุ จตฺตฺตฺส อิทธิปาเทสุ เอวํ
 พหุลิกเตสุ อนเภาวิหิตัม อิทธิวิธัม ปจฺจนฺนโมติ, เอโกปิ หุตฺวา พหฺฐา
 โหติ, พหฺฐาปิ หุตฺวา เอโก โหติ, อาวิภาวํ ติโรภาวํ ติโรกฺขณํ
 ติโรปการํ ติโรปพฺพตัม อสชฺชมาโน คจฺฉติ เสยฺยถาปิ อากาเส.
 ปจฺจวิยาปิ อุมฺมุชฺชนิมฺมุชฺชํ กโรติ เสยฺยถาปิ อุทฺเท. อุทฺเทปิ
 อภิชฺชมาเน^๑ คจฺฉติ เสยฺยถาปิ ปจฺจวิยํ. อากาเสปิ ปลฺลนฺเกน
 กมฺติ^๒ เสยฺยถาปิ ปกฺขี สกฺกฺโณ. อิมปิ จนฺทิมสฺสุริเย เอวํมฺหิทธิเก
 เอวํ มหานุภาเว ปาณินา ปรามสฺติ^๓ ปริมชฺชติ ยาว พุรฺหมโลกาปิ
 กาเยน วสํ วตฺเตติ.^๔

หมตอายุ 27/05/2566

^๑ อ. อุทฺเท อภิชฺชมาโน

^๒ อ. จงกมฺติ

^๓ ฉ., เท., อ. ปริมสฺติ

^๔ อ. ปวตฺเตติ

เอวํ ภาวิตฺเตสุ โข ภิกฺขุ จตุสฺส อิทฺธิปาเทสุ เอวํ
พหุลีกเตสุ ทิพฺพพาย โสตธาดุยา วิสฺสุทฺธาย อติภฺกนฺตมานุสีกาย
อุโม สทฺเท สฺสนาติ ทิพฺพเพ จ มานุเส จ เย^{*} ทูเร สนฺติเก วาติ.^๒

เอวํ ภาวิตฺเตสุ โข ภิกฺขุ จตุสฺส อิทฺธิปาเทสุ เอวํ
พหุลีกเตสุ ปรสฺตตฺตานํ ปรปฺปคฺคฺลนํ เจตฺสา เจโต ปริจฺจ ชานาติ,^๓
สฺวาคํ วา จิตฺตํ 'สฺวาคํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ, วิตราคํ วา จิตฺตํ
'วิตราคํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ, สโทสํ วา จิตฺตํ 'สโทสํ จิตฺตฺนฺติ
ปชานาติ, วิตโทสํ วา จิตฺตํ 'วิตโทสํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ, สโมหํ
วา จิตฺตํ 'สโมหํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ, วิตโมหํ วา จิตฺตํ 'วิตโมหํ
จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ, สงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ 'สงฺขิตฺตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ
วิกฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ 'วิกฺขิตฺตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ, มหคฺคตํ วา
จิตฺตํ 'มหคฺคตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ, อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ 'อมหคฺคตํ
จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ, สอฺุตฺตรํ วา จิตฺตํ 'สอฺุตฺตรํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ,
อนฺุตฺตรํ วา จิตฺตํ 'อนฺุตฺตรํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ, สฺมาหิตํ^๔ วา
จิตฺตํ 'สฺมาหิตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ, อสฺมาหิตํ^๕ วา จิตฺตํ 'อสฺมาหิตํ
จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ, วิมฺุตฺตํ^๖ วา จิตฺตํ 'วิมฺุตฺตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ,
อวิมฺุตฺตํ^๗ วา จิตฺตํ 'อวิมฺุตฺตํ จิตฺตฺนฺติ ปชานาติ.

เอวํ ภาวิตฺเตสุ โข ภิกฺขุ จตุสฺส อิทฺธิปาเทสุ เอวํ
พหุลีกเตสุ อนฺเภกวิหิตํ ปุพฺพเพนิวาสํ อนฺุสฺสรติ. เสยฺยถิทํ. เอกํปิ
ชาติํ เทวํปิ ชาติโย ติสฺโสปี ชาติโย จตฺสฺโสปี ชาติโย ปญฺจปี
ชาติโย ทสปี ชาติโย วิสํปี ชาติโย ตีสํปี ชาติโย จตฺตาฬีสํปี

* ฉ., เท. อยฺ ปาโร น ทิสฺสติ.

๒ ฉ., เท. จาติ

๓ ฉ., เท., อ. ปชานาติ

๔ อ. อสฺมาหิตํ

๕ อ. สฺมาหิตํ ๖ อ. อวิมฺุตฺตํ

๗ อ. วิมฺุตฺตํ

ชาติโย ปณณาสปี ชาติโย ชาติสตัปี ชาติสหสสปี ชาติสตสหสสปี
 อเนเกปี สัฏฐกปเป อเนเกปี วิฐกปเป อเนเกปี
 สัฏฐวิฐกปเป “อมุตราสี เอว์นาโม เอว์โคตโต เอว์วณฺเณ
 เอว์มาหาโร เอว์สุขทุกขปฏิสัเวที เอว์มายุปรียนโต, โส ตโต จโต
 อมุตร อุทปาทิ,^๑ ตตฺรปาสี^๒ เอว์นาโม เอว์โคตโต เอว์วณฺเณ
 เอว์มาหาโร เอว์สุขทุกขปฏิสัเวที เอว์มายุปรียนโต, โส ตโต จโต
 อิฐปนฺโนติ. อิติ สาการํ สอทุเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ.

เอว์ ภาวิตะสุ ไช ภิกขุ จตุสสุ อิติทปาเทสุ เอว์
 พหุลีกเตสุ ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุเทเน อติกฺกนฺตมานุสเกเน สตฺเต
 ปสฺสติ จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน หีเน ปณฺเฑ สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ
 สุกเต ทุกฺคเต, ยถากมฺมุเปเค สตฺเต ปชานาติ “อิมะ วต โภณโต
 สตฺตา กายทฺจจริเตเน สมนฺนาคตา, วจิทฺจจริเตเน สมนฺนาคตา,
 มโนทฺจจริเตเน สมนฺนาคตา, อริยานํ อุปฺวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา
 มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เกทา ปรมฺมณา อปายํ
 ทุกฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปนฺนา. อิมะ วา^๓ ปน โภณโต สตฺตา
 กายสฺจจริเตเน สมนฺนาคตา, วจิสฺจจริเตเน สมนฺนาคตา, มโนสฺจจริเตเน
 สมนฺนาคตา, อริยานํ อนุปฺวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมา-
 ทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา สุกตี สคฺคํ โลกํ
 อุปฺปนฺนาติ. อิติ ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุเทเน อติกฺกนฺตมานุสเกเน
 สตฺเต ปสฺสติ จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน หีเน ปณฺเฑ สุวณฺเณ
 ทุพฺพณฺเณ สุกเต ทุกฺคเต, ยถากมฺมุเปเค สตฺเต ปชานาติ.

เอว ภาวิเตสุ ไซ ภิกขุ จตุสุ อิทฺธิปาเทสุ เอว
พหุสีกเตสุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปณฺณาวิมุตตี
ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภินฺณวา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรตีติ. ปจฺม.

๒. มหปผลสุตต์

[๘๒๔] “จตุตาโรเม ภิกฺขเว อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุสีกตา
มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสฺสา. กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว จตุตาโร
อิตฺธิปาทา กถํ พหุสีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสฺสา. อิท
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวตี
อิตฺติ [*] เม ฉนฺโท น จ อตฺถิลีโน ภวิสฺสตี, น จ อตฺถิปคฺคหิตโต
ภวิสฺสตี, น จ อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺโต ภวิสฺสตี, น จ พหิทฺฐา
วิกฺขิตฺโต ภวิสฺสตี, ปจฺฉาปุเร สณฺณํ จ วิหฺรตี ‘ยถา ปุเร ตถา
ปจฺฉา, ยถา ปจฺฉา ตถา ปุเร, ยถา อโร ตถา อุทฺธํ, ยถา
อุทฺธํ ตถา อโร, ยถา ทิवा ตถา รตฺตี, ยถา รตฺตี ตถา ทิवा,
อิตฺติ วิวญฺเณน เจตฺสา อปริโยนทุเทน สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวตี.

วิริยสมฺมาธิ ๔เปฯ จิตฺตสมฺมาธิ ๔เปฯ วิมฺสาสมฺมาธิปฺธาน-
สงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวตี ‘อิตฺติ [*] เม วิมฺสา น จ
อตฺถิลีนา ภวิสฺสตี, น จ อตฺถิปคฺคหิตา ภวิสฺสตี, น จ อชฺฌตฺตํ
สงฺขิตฺตา ภวิสฺสตี, น จ พหิทฺฐา วิกฺขิตฺตา ภวิสฺสตี, ปจฺฉาปุเร
สณฺณํ จ วิหฺรตี ‘ยถา ปุเร ตถา ปจฺฉา, ยถา ปจฺฉา ตถา
ปุเร, ยถา อโร ตถา อุทฺธํ, ยถา อุทฺธํ ตถา อโร, ยถา ทิवा
ตถา รตฺตี, ยถา รตฺตี ตถา ทิवा, อิตฺติ วิวญฺเณน เจตฺสา

อปริโยนทฺเรน สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ. เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว
จตุตตารอ อิทธิปาทา เอวํ พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสฺสา.

เอวํ ภาวิตेषุ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตุสสุ อิทธิปาเทสุ เอวํ
พหุลีกเตสุ อนเนกวิหิตํ อิทธิวิธีํ ปจฺจนฺโกติ. เอโกปิ หุตฺวา พหุชา
โหติ ฯเปฯ ยาว พุทฺหมโลกาปิ กาเยน วสํ กตฺเตติ.

เอวํ ภาวิตेषุ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตุสสุ อิทธิปาเทสุ เอวํ
พหุลีกเตสุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ
ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรตีติ. ทฺติยํ.

๓. ฉนุทสมาริสุตฺตํ

[๘๒๕] ฉนุทํ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิสฺสาย ลภติ สมาริ
ลภติ จิตฺตสฺส เอกคฺคตํ. อयํ วุจฺจติ ฉนุทสมาริ. โส อนุปฺปนฺนํ
ปาปกานํ อกุสฺสานํ ฌมฺมานํ อนุปฺปาทาย ฉนุทํ ชเนติ, วายมติ,
วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ. อนุปฺปนฺนํ ปาปกานํ
อกุสฺสานํ ฌมฺมานํ ปหานาย ฉนุทํ ชเนติ, วายมติ, วิริยํ อารภติ,
จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ. อนุปฺปนฺนํ กุสฺสานํ ฌมฺมานํ
อนุปฺปาทาย ฉนุทํ ชเนติ, วายมติ, วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ
ปทฺหติ. อนุปฺปนฺนํ กุสฺสานํ ฌมฺมานํ จิตฺติยา อสมฺโมสาย
ภิกฺโขภาวาย เวปฺปุลลํ ภาวนาย ปาริปุริยา ฉนุทํ ชเนติ,
วายมติ, วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ. อิมํ วุจฺจนฺติ
'ปธานสงฺขาราคิ. อิติ อयํ จ ฉนุโท อยํ จ ฉนุทสมาริ อิมํ จ
ปธานสงฺขาราคิ, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ฉนุทสมาริปธานสงฺขารสมนฺนาคโต
อิทธิปาโท.

วิริยํ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิสฺสาย ลภติ สมมตีสํ, ลภติ
จิตฺตสฺส เอกคฺคตํ. อयํ วุจฺจติ วิริยสมมตีสํ. โส อนุปฺปนฺนํ
อุปฺปนฺนํ กุสฺลํ ฐมฺมํ จิตฺตํ อสมฺโมสย ภิกฺขุภาวํ
เวปฺปุลลํ ภาวนํ ปาริปุริยา ฉนฺทํ ชเนติ, วายมตี, วิริยํ
อารมตี, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ, ปทฺhati. อิมํ วุจฺจติ 'ปชานสงฺขารมตีสํ.
อิตฺติ อิทํ จ วิริยํ อयํ จ วิริยสมมตีสํ อิมํ จ ปชานสงฺขารม, อयํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว วิริยสมมตีสํปชานสงฺขารสมนฺนาคโต อิทฺธิปาโท.

จิตฺตํ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิสฺสาย ลภติ สมมตีสํ, ลภติ
จิตฺตสฺส เอกคฺคตํ, อयํ วุจฺจติ จิตฺตสมมตีสํ. โส อนุปฺปนฺนํ
อุปฺปนฺนํ กุสฺลํ ฐมฺมํ จิตฺตํ อสมฺโมสย ภิกฺขุภาวํ
เวปฺปุลลํ ภาวนํ ปาริปุริยา ฉนฺทํ ชเนติ
วามตี, วิริยํ อารมตี, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ, ปทฺhati. อิมํ วุจฺจติ
'ปชานสงฺขารมตีสํ. อิตฺติ อิทญจ จิตฺตํ อยํ จ จิตฺตสมมตีสํ อิมํ จ
ปชานสงฺขารม, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว จิตฺตสมมตีสํปชานสงฺขาร-
สมนฺนาคโต อิทฺธิปาโท.

วิมฺบํสํ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิสฺสาย ลภติ สมมตีสํ, ลภติ
จิตฺตสฺส เอกคฺคตํ, อยํ วุจฺจติ วิมฺบํสสมมตีสํ. โส อนุปฺปนฺนํ
ปาปกาณํ อกุสฺลํ ฐมฺมํ อนุปฺปาทย ฉนฺทํ ชเนติ, วายมตี,
วิริยํ อารมตี, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ, ปทฺhati อุปฺปนฺนํ
กุสฺลํ ฐมฺมํ จิตฺตํ อสมฺโมสย ภิกฺขุภาวํ เวปฺปุลลํ
ภาวนํ ปาริปุริยา ฉนฺทํ ชเนติ วามตี, วิริยํ อารมตี, จิตฺตํ
ปคฺคณฺหาติ, ปทฺhati. อิมํ วุจฺจติ 'ปชานสงฺขารมตีสํ. อิตฺติ อยํ จ
วิมฺบํสํ อยญจ วิมฺบํสสมมตีสํ อิมํ จ ปชานสงฺขารม, อยํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว วิมฺบํสสมมตีสํปชานสงฺขารสมนฺนาคโต อิทฺธิปาโทติ. ตติยํ.

๔. โมคคัลลนสุตฺตํ

[๘๒๖] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ ปุพฺพารามे มิคารมาตฺตฺปาสาเท. เตน โข ปน สมเยน สมพฺพลา ภิกฺขุ เหฏฺฐา มิคารมาตฺตฺปาสาเท วิหรนฺติ อุทฺธตา อุณฺณพา จปฺลา มุขรา วิกิณฺณวาจา มุฏฺฐสฺสตีโน อสมปฺชานา อสมาคิตา วิพฺภนฺตจิตฺตา* ปากตินฺทฺริยา.

อถ โข ภควา อายสฺมนตํ มหาโมคคัลลนํ อามนฺเตสิ “เอเต โข โมคคัลลน สพฺรหมจารีโน”^๒ เหฏฺฐา มิคารมาตฺตฺปาสาเท วิหรนฺติ อุทฺธตา อุณฺณพา จปฺลา มุขรา วิกิณฺณวาจา มุฏฺฐสฺสตีโน อสมปฺชานา อสมาคิตา วิพฺภนฺตจิตฺตา ปากตินฺทฺริยา, คจฺฉ โมคคัลลน, เต ภิกฺขุ สํเวเชหิตี.

“เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา มหาโมคคัลลาโน ภควโต ปฏิสสฺสตุวา ตถารูปํ อิทฺธาภิสงฺขารํ อภิสงฺขาเรสิ.”^๓ ยถา ปาทงคฺคฺจฺเจน มิคารมาตฺตฺปาสาทํ สงฺกมฺเปสิ สมฺปกมฺเปสิ สมฺปจาเลสิ.

อถ โข เต ภิกฺขุ สํวึคฺคา โลมฺหฏฺฐชาตา เอกมฺนตํ อฏฺฐังสุ “อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภุตํ วต โภ, นีวาตณฺจ วต, อยณฺจ มิคารมาตฺตฺปาสาทโ คมฺภีรเนโม”^๔ สุนิชาโต อจโล อสมปฺกมฺปิ, อถ จ ปน สงฺกมฺปิโต สมฺปกมฺปิโต สมฺปจาลิโตติ.

อถ โข ภควา, เยน เต ภิกฺขุ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา เต ภิกฺขุ [“] เอตทโวจ “กิณฺहु ตุมฺहे ภิกฺขเว สํวึคฺคา

* น. ภนฺตจิตฺตา, เอวมฺปริปี.

๒ อ. สพฺรหมจรียา

๓ น. อภิสงฺขาสิ

๔ อ. คมฺภีรเนโม

๕ น.,เท.,อ. ภควา

โลมหฏฐชาตา เอกมุนตํ จิตาติ. “อจุจริยํ ฆนฺเต, อพฺภุตํ ฆนฺเต, นีวาตญจ วต, อยญจ มิคารมาตุปาสาทโ คมภิรเนโม สุนิชาโต อจโล อสมปกมปิ, อถ จ ปน สงกมปิโต สมปกมปิโต สมปจาลิโตติ.

“ตุมฺเห จ” โข ภิกฺขเว สํเวเชตฺถกาเมน โมคคูลลานเนน ภิกฺขุณา ปาทงฺคฺคฺจเกน มิคารมาตุปาสาทโ สงกมปิโต สมปกมปิโต สมปจาลิโต. ตํ ก็ มณฺเณถ ภิกฺขเว กตเมสํ ฐมฺมานํ ภาวิตตฺตา พหุสฺสีกตตฺตา โมคคูลลานโ ภิกฺขุ เอวํหิทฺธิโก เอวํหานุภาโวติ. “ภควํมฺลกา โน ฆนฺเต ฐมฺมา ภควํเนตฺติกา ภควํปฏิสรณา, สาธุ วต ฆนฺเต ภควนฺตํเยว ปฏิภาตุ เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถเ, ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ ธารสฺสนฺตีติ.

“เตนहि ภิกฺขเว สุณาถ. จตฺนุํ โข ภิกฺขเว อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุสฺสีกตตฺตา โมคคูลลานโ ภิกฺขุ เอวํหิทฺธิโก เอวํหานุภาโว. กตเมสํ จตฺนุํ. อิทฺธิ ภิกฺขเว โมคคูลลานโ ภิกฺขุ จนนฺทสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวेติ, อิติ เม จนนฺโท น จ อติลีนโ ภวิสฺสติ ฯเปฯ วิริยสมาธิ ฯเปฯ จิตฺตสมาธิ ฯเปฯ วิมฺสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวेติ “อิติ เม วิมฺสา น จ อติลีนา ภวิสฺสติ, น จ อติปคฺคฺหิตา ภวิสฺสติ, น จ อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตา ภวิสฺสติ, น จ พหิทฺธา วิกฺขิตฺตา ภวิสฺสติ, ปจฺจนาปุเร สณฺณิ จ วิหริติ ‘ยถา ปุเร ตถา ปจฺจนา, ยถา ปจฺจนา ตถา ปุเร, ยถา อโธ ตถา อุทฺธํ, ยถา อุทฺธํ ตถา อโธ, ยถา ทิวา ตถา รตฺตี, ยถา รตฺตี ตถา ทิวา, อิติ วิวฏฺเณ

เจตสา อปริโยนทุเรน สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ. อิมํสํ โข
ภิกฺขเว จตฺตุนํ อธิฐาปาหํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา โมคฺคผลฺลาโน
ภิกฺขุ เอวํหิทธิโก เอวํหานุภาโว.

อิมํสํ จ ปน ภิกฺขเว จตฺตุนํ อธิฐาปาหํ ภาวิตตฺตา
พหุลีกตตฺตา โมคฺคผลฺลาโน ภิกฺขุ อนเภาวิทฺตํ อธิฐิวิธํ ปจฺจณฺโภติ
ฯเปฯ ยาว พุรุมฺโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตติ.

อิมํสํ จ ปน ภิกฺขเว จตฺตุนํ อธิฐาปาหํ ภาวิตตฺตา
พหุลีกตตฺตา โมคฺคผลฺลาโน ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติ
ปญฺญาวิมุตฺติ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช
วิหรตฺติ. จตฺตุนํ. (เอวํ จ อภิญฺญาโย วิตฺถาเรตฺตพฺพา).

๕. อุณฺณภพฺราหฺมณสฺสคฺคํ

[๘๒๗] เอวฺมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ อายสฺมา อานนฺโท
โกสมฺพิยํ วิหรติ โฆสิตารามे. อถ โข อุณฺณภโก พุรุมฺโณ,
เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา
อานนฺเทน สทฺธิํ สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา
เอกมฺนตํ นิสิตฺติ; เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อุณฺณภโก พุรุมฺโณ
อายสฺมณฺตํ อานนฺทํ เอตทวโจ

“กิมตฺถิยํ นุ โข ภโก อานนฺท สมเณ โคตเม พุรุมฺจริยํ
วฺสุสฺสตีติ. “ฉนฺทปฺปหานตฺถํ โข พุรุมฺณ ภควติ พุรุมฺจริยํ
วฺสุสฺสตีติ.

“อตฺถิ ปน ภโก อานนฺท มคฺโค, อตฺถิ ปฏฺธิปทา เอตสฺส
ฉนฺทสฺส ปหานายาติ. “อตฺถิ โข พุรุมฺณ มคฺโค, อตฺถิ
ปฏฺธิปทา เอตสฺส ฉนฺทสฺส ปหานายาติ.

“กตโม ปน โภ อานนฺท มคฺโค, กตมา ปฏิปทา เอตสฺส จฺนฺทสฺส ปหานายาติ. “อิธ พฺราหฺมณ ภิกฺขุ จฺนฺทสมาธิปธาน-
สงฺขารสมนฺนาคตํ อิทธิปาทำ ภาเวติ. วิริยสมาธิ ๔เปยฺ จิตฺตสมาธิ
๔เปยฺ วิมฺสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทธิปาทำ ภาเวติ. อัย-
โย พฺราหฺมณ มคฺโค, อัย ปฏิปทา เอตสฺส จฺนฺทสฺส ปหานายาติ.

“เอวํ สนฺเต, โภ” อานนฺท สนฺตํ ไหติ โน อสนฺตํ
‘จฺนฺเทเนว’ จฺนฺทํ ปชฺหิสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชตีติ.” “เตนฺหิ
พฺราหฺมณ ตณฺเวยเวตฺถ ปฏิปฺจุจฺฉิสฺสามิ, ยถา เต ขเมยฺย, ตถา ตํ
พฺยากรเวยยาสิ.

ตํ ก็ มณฺณสิ พฺราหฺมณ อโหสิ เต ปุพฺเพ จฺนฺโท
‘อารามํ คมิสฺสามิตี. ตสฺส เต อารามํ คตสฺส ‘โย ตชฺช จฺนฺโท,
โส ปฏิปฺปสฺสทฺชตี. เอวํ โภ. อโหสิ เต ปุพฺเพ วิริยํ ‘อารามํ
คมิสฺสามิตี. ตสฺส เต อารามํ คตสฺส ‘ยํ ตชฺช วิริยํ, ตํ
ปฏิปฺปสฺสทฺชตี. เอวํ โภ. “อโหสิ เต ปุพฺเพ จิตฺตํ ‘อารามํ
คมิสฺสามิตี. ตสฺส เต อารามํ คตสฺส ยํ ตชฺช จิตฺตํ, ตํ
ปฏิปฺปสฺสทฺชตี. เอวํ โภ. “อโหสิ เต ปุพฺเพ วิมฺสา, ‘อารามํ
คมิสฺสามิตี. ตสฺส เต อารามํ คตสฺส ยา ตชฺชา วิมฺสา, सा
ปฏิปฺปสฺสทฺชตี. เอวํ โภ.

“เอวเมว โย พฺราหฺมณ โย โส ภิกฺขุ อรหํ ชีณาสโว
วุสิตวา กตกรณฺเอย โอหิตภาโร อณฺุปปตฺตสทฺตโต ปริกฺชีณ-
ภวสณฺเวยชโน สมฺมทณฺเวยวิมุตฺโต, ตสฺส โย ปุพฺเพ จฺนฺโท

อโหสิ อรหตฺตปฺปตฺติยา, อรหตฺเต* ปตฺเต, โย ตชฺช ฌนฺโท, โส
ปฺปฏิปฺปสฺสทฺธ. ยํ ปุพฺเพ วิริยํ อโหสิ อรหตฺตปฺปตฺติยา, อรหตฺเต
ปตฺเต, ยํ ตชฺช วิริยํ, ตํ ปฺปฏิปฺปสฺสทฺธ. ยํ ปุพฺเพ จิตฺตํ อโหสิ
อรหตฺตปฺปตฺติยา, อรหตฺเต ปตฺเต, ยํ ตชฺช จิตฺตํ, ตํ ปฺปฏิปฺปสฺสทฺธ.
ยา ปุพฺเพ วิมฺสา อโหสิ อรหตฺตปฺปตฺติยา, อรหตฺเต ปตฺเต, ยา
ตชฺชา วิมฺสา, सा ปฺปฏิปฺปสฺสทฺธา.

ตํ ก็ มณฺณสิ พุราหฺมณ อิติ เอวํ สนฺเต, สนฺตํ ภา
โหติ โน^๑ อสนฺตํ ภาติ.

“อทฺธา โภ อานนฺท เอวํ สนฺเต, สนฺตํ โหติ โน
อสนฺตํ อภิกฺกนฺตํ โภ อานนฺท อภิกฺกนฺตํ โภ อานนฺท,
เสยฺยถาปิ โภ อานนฺท นิกฺกฺขชฺชิตํ ภา อุกฺกฺชเชยฺย, ปฺปฏิจฺฉนฺ
ภา วิวเรยฺย, มฺพฺพหฺสฺส ภา มคฺคํ อจฺฉิเชยฺย, อนฺธกาเร ภา
เตลปฺปชฺชิตํ ภาเรยฺย, ‘จกฺขฺมนฺโต รุปานิ ทกฺขนฺตํ. เอวเมว”
ตยา โภ อานนฺท” อเนกปริยาเยน ฆมฺโม ปกาสิโต. เอสาหํ โภ
อานนฺท ตํ ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ คจฺฉามิ ฆมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ
อุปาสกํ มํ ภวํ อานนฺโท ภาเรตุ อชฺชตฺตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณฺจคฺคณฺติ.
ปณฺจมํ.

๖. ปจฺจสมณพุราหฺมณสฺสุตฺตํ

[๘๒๘] “เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตฺตมทฺธานํ สมณฺหา ภา
พุราหฺมณา ภา มหิทฺธิกา อหฺสิ มหานุภาวา, สพฺเพ เต จตฺตุนฺ
อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหฺลิกตตฺตา. เย หิ เกจิ ภิกฺขเว

* ฌ., เท. อรหตฺตปฺปตฺเต, เอวฺมฺปริปี.

^๒ อ. โนสทฺโท น ทิสฺสติ.

^{๓-๓} ฌ., เท. เอวเมวํ โภตา อานนฺทน

อนาคตมทฺธานํ สมณํ วา พฺราหมณา วา มหิทฺธิกา ภวิสฺสนฺติ
มหานุกาว่า, สพฺเพ เต จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุลีกตตฺตา. ยะ หิ เกจฺจ ภิกฺขเว เอตฺรหิ สมณํ วา พฺราหมณา วา
มหิทฺธิกา มหานุกาว่า, สพฺเพ เต จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุลีกตตฺตา.

กตเมสํ จตฺตุนํ. อิทฺธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จนฺทสมายิปฺธาน-
สงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวะติ. วิริยสมายิ ๕เป๕ จิตฺตสมายิ
๕เป๕ วิมฺสาสมายิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวะติ.

ยะ หิ เกจฺจ ภิกฺขเว อตฺตมทฺธานํ สมณํ วา พฺราหมณา
วา มหิทฺธิกา อหะลํ มหานุกาว่า, สพฺเพ เต อิมะสํเยว จตฺตุนํ
อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา. ยะ หิ เกจฺจ ภิกฺขเว
อนาคตมทฺธานํ สมณํ วา พฺราหมณา วา มหิทฺธิกา ภวิสฺสนฺติ
มหานุกาว่า, สพฺเพ เต อิมะสํเยว จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุลีกตตฺตา. ยะ หิ เกจฺจ ภิกฺขเว เอตฺรหิ สมณํ วา พฺราหมณา วา
มหิทฺธิกา มหานุกาว่า, สพฺเพ เต อิมะสํเยว จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ
ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตาติ. จญฺจ.

๗. ทุตียสมณพราหมณสยุดต์

[๘๒๙] ยะ หิ เกจฺจ ภิกฺขเว อตฺตมทฺธานํ สมณํ วา
พฺราหมณา วา อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธีํ ปจฺจนฺโนโสํ อโกปิ หุตฺวา
พหุสา อหะลํ, พหุสาปิ หุตฺวา อโก อหะลํ อาวิภาวํ ติโรภาวํ
ติโรกฺกทฺทํ ติโรปการํ ติโรปพฺพตํ อสขฺชมานา อคมฺสฺ, เสยฺยถาปิ
อากาเส, ปจฺวิยํปี อุมฺมุขฺชนิมฺมุขฺชํ อกํสฺ เสยฺยถาปิ อุกเก.
อุทเทปิ อภิขฺชมานะ, อคมฺสฺ เสยฺยถาปิ ปจฺวิยํ, อากาเสปิ

ปลลฺงเกน กมัสฺส, เสยฺยถาปิ ปกฺขี สกฺุณ. อิมปิ จนฺทิมสฺสุริเย
 เอวฺมทิตฺติเก เอวฺมทานุภาเว ปาณินา ปรามสฺส^๑ ปริมชฺชิสฺส, ยาว
 พุรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตสฺส, สพุเพ เต จตฺตุนํ อิติปาทานํ
 ภาวิตตฺตา พหุลิกตตฺตา.

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ สมณฺหา วา
 พุราหฺมณา วา อเนกวิทฺตํ อิติวิทฺตํ ปจฺจนุโกสนฺติ,^๒ เอโกปิ
 หุตฺวา พหุธา ภวิสฺสนฺติ, พหุธาปิ หุตฺวา เอโก ภวิสฺสนฺติ,
 อาวิภาวํ ติโรภาวํ ติโรกฺขณํ ติโรปการํ ติโรปพฺพตํ อสชฺชมานา
 คมิสฺสนฺติ, เสยฺยถาปิ อากาเส, ปจฺวียปี^๓ อุมฺมุชฺชนิมฺมุชฺชํ กริสฺสนฺติ
 เสยฺยถาปิ อุกฺเก. อุกฺเกปิ อภิชฺชมานเ, คมิสฺสนฺติ เสยฺยถาปิ
 ปจฺวีย, อากาเสปิ ปลลฺงเกน คมิสฺสนฺติ, เสยฺยถาปิ ปกฺขี สกฺุณ.
 อิมปิ จนฺทิมสฺสุริเย เอวฺมทิตฺติเก เอวฺมทานุภาเว ปาณินา
 ปรามสฺสสนฺติ^๔ ปริมชฺชิสฺสนฺติ, ยาว พุรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ
 วตฺเตสฺสนฺติ, สพุเพ เต จตฺตุนํ อิติปาทานํ ภาวิตตฺตา
 พหุลิกตตฺตา.

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ สมณฺหา วา พุราหฺมณา วา
 อเนกวิทฺตํ อิติวิทฺตํ ปจฺจนุโกสนฺติ เอโกปิ หุตฺวา พหุธา โหนฺติ,
 พหุธาปิ หุตฺวา เอโก โหนฺติ, อาวิภาวํ ติโรภาวํ ติโรกฺขณํ
 ติโรปการํ ติโรปพฺพตํ อสชฺชมานา คจฺจนฺติ, เสยฺยถาปิ อากาเส.
 ปจฺวียปี อุมฺมุชฺชนิมฺมุชฺชํ กโรนฺติ, เสยฺยถาปิ อุกฺเก. อุกฺเกปิ
 อภิชฺชมานเ, คจฺจนฺติ เสยฺยถาปิ ปจฺวีย. อากาเสปิ ปลลฺงเกน
 กมนฺติ, เสยฺยถาปิ ปกฺขี สกฺุณ. อิมปิ จนฺทิมสฺสุริเย เอวฺมทิตฺติเก

^๑ ฌ., เท., อ. ปริมสฺส

^๓ เท. ปจฺวียปี, เอวฺมปฺริปี.

^๒ ฌ., เท., อ. ปจฺจนุโกสนฺติ

^๔ ฌ., เท., อ. ปริมสฺสสนฺติ

เอวํหานุภาเว ปาณินา ปรามสนฺติ^๑ ปริมชฺชนฺติ, ยาว พฺรหฺมโลกาปิ
กาเยน วสํ วตฺเตนฺติ. สพฺเพ เต จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุลีกตตฺตา.

กตเมสํ จตฺตุนํ. อิทฺธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จนฺทสมฺมาธิปฺธาน-
สงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ. วิริยสมฺมาธิ ๔เปฯ จิตฺตสมฺมาธิ
๔เปฯ วิมฺสาสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ.

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ สมณฺา วา พฺรหฺมณฺา วา
อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจุณฺโภสฺสุ เอโกปิ หุตฺวา พหฺวฺา อเหสฺสุ
๔เปฯ ยาว พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตสฺสุ, สพฺเพ เต
อิเมสํเยว จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา.

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ สมณฺา วา
พฺรหฺมณฺา วา อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจุณฺโภสฺสสนฺติ เอโกปิ
หุตฺวา พหฺวฺา ภวิสฺสสนฺติ ๔เปฯ ยาว พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ
วตฺเตสฺสสนฺติ,^๒ สพฺเพ เต อิเมสํเยว จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุลีกตตฺตา.

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ สมณฺา วา พฺรหฺมณฺา วา
อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจุณฺโภนฺติ เอโกปิ หุตฺวา พหฺวฺา โหนฺติ
๔เปฯ ยาว พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตนฺติ, สพฺเพ เต
อิเมสํเยว จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตาติ. สตฺตมํ.

๘. ภิกฺขุสุตฺตํ

[๘๓๐] “จตุหนฺ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลิกตตฺตา ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริตี.

กตเมสํ จตุหนฺ. อิทฺธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จนฺทสมฺมาธิปฺธาน-
สงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวเตตี. วิริยสมฺมาธิ ๔เปยฺ จิตฺตสมฺมาธิ
๔เปยฺ วิมฺสาสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวเตตี. อิมํ
โย ภิกฺขเว จตุหนฺ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลิกตตฺตา ภิกฺขุ
อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม
สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริตีตี. อญฺจมํ.

๙. อิทฺธาภิเสกฺกาสุตฺตํ

[๘๓๑] “อิทฺธิญฺจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสสมิ อิทฺธิปาทญฺจ
อิทฺธิปาทภาวนญฺจ อิทฺธิปาทภาวนาคามินิญฺจ ปฏฺฐิปปํ, ตํ สฺสณฺณ.

กตมา จ ภิกฺขเว อิทฺธิ. อิทฺธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนเกวิหิตํ
อิทฺธิวิธํ ปจฺจนฺนุโมตี เอโกปิ หุตฺวา พหุชา โหตี, พหุชาปิ หุตฺวา
เอโก โหตี ๔เปยฺ ยาว พุรฺหมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตตี. อयํ
วุจฺจตี ภิกฺขเว อิทฺธิ.

กตโม จ ภิกฺขเว อิทฺธิปาโท. โย [๑] ภิกฺขเว มคฺโค,
ยา ปฏฺฐิปปทา อิทฺธิลาภาย อิทฺธิปฏฺฐิลาภาย สวตฺตตี. อยํ
วุจฺจตี ภิกฺขเว อิทฺธิปาโท.

กตมา จ ภิกฺขเว อิทฺธิปาทภาวนา. อิทฺธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
จนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวเตตี. วิริยสมฺมาธิ

๕เปฯ จิตตสมาธิ ๕เปฯ วิมฺสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ
อิทธิปาทำ ภาเวติ. อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อิทธิปาทภาวนา.

กตมา จ ภิกฺขเว อิทธิปาทภาวนาคามินี ปฏิปทา. อยเมว
อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค. เสยฺยถิทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปโป
สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ
สมฺมาสมาธิ. อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อิทธิปาทภาวนาคามินี ปฏิปทาติ.
นวมิ.

๑๐. วิภังคสูตร

[๘๓๒] “จตุตาโรเม ภิกฺขเว อิทธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา
มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสฺสา.

กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว จตุตาโร อิทธิปาทา กถํ
พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสฺสา. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ฉนฺทสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทธิปาทำ ภาเวติ ‘อิตี เม
ฉนฺโท น จ อติลีโน ภวิสฺสติ, น จ อติปคฺคหิตโต ภวิสฺสติ, น
จ อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺโต ภวิสฺสติ, น จ พหิทฺธา วิกฺขิตฺโต ภวิสฺสติ,
ปจฺจนาปุเร สณฺณิ จ วิหริติ ‘ยถา ปุเร ตถา ปจฺจนา, ยถา ปจฺจนา
ตถา ปุเร, ยถา อโห ตถา อุทฺธํ, ยถา อุทฺธํ ตถา อโห, ยถา
ทิวา ตถา รตฺตี, ยถา รตฺตี ตถา ทิวา, อิตี วิวญฺเณ เจตฺสา
อปรีโยนทุเรน สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ. วิริยสมาธิ ๕เปฯ จิตตสมาธิ
๕เปฯ วิมฺสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทธิปาทำ ภาเวติ, ‘อิตี
เม วิมฺสา น จ อติลีนา ภวิสฺสติ, น จ อติปคฺคหิตา ภวิสฺสติ,
น จ อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตา ภวิสฺสติ, น จ พหิทฺธา วิกฺขิตฺตา
ภวิสฺสติ, ปจฺจนาปุเร สณฺณิ จ วิหริติ ‘ยถา ปุเร ตถา ปจฺจนา,

ยถา ปจฺจนา ตถา ปุเร, ยถา อโธ ตถา อุทฺธํ, ยถา อุทฺธํ ตถา
อโธ, ยถา ทิवा ตถา รตฺตี, ยถา รตฺตี ตถา ทิवा, อิติ วิวญฺเณ
เจตสา อปริโยนทุเทน สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ.

กตโม จ ภิกฺขเว อติลีนํ ชนฺโท. โย ภิกฺขเว ชนฺโท
โกสขฺชสฺสคโต โกสขฺชสมฺปยุตฺโต. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อติลีนํ ชนฺโท.

กตโม จ ภิกฺขเว อติปคฺคหิตํ ชนฺโท. โย ภิกฺขเว ชนฺโท
อุทฺทจฺจสฺสคโต อุทฺทจฺจสมฺปยุตฺโต. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อติปคฺคหิตํ
ชนฺโท.

กตโม จ ภิกฺขเว อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺโต ชนฺโท. โย
ภิกฺขเว ชนฺโท ถีนมิตฺตสฺสคโต ถีนมิตฺตสมฺปยุตฺโต. อयํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺโต ชนฺโท.

กตโม จ ภิกฺขเว พหิทฺธา วิกฺขิตฺโต ชนฺโท. โย ภิกฺขเว
ชนฺโท พหิทฺธา ปญฺจ กามคฺุณเ อารพฺภา อนฺุวิกฺขิตฺโต อนฺุวิสสฺส.
อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว พหิทฺธา วิกฺขิตฺโต ชนฺโท.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺจนาปุเร สญฺญี จ วิหฺรติ ‘ยถา
ปุเร ตถา ปจฺจนา, ยถา ปจฺจนา ตถา ปุเร. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
ปจฺจนาปุเร สญฺญา สคฺคหิตา โหติ สุมฺนสิกฺตา สฺฐปฺฐาริตา
สฺฐปฺฐวิหฺรติ ปญฺญาย. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺจนาปุเร สญฺญี
จ วิหฺรติ ‘ยถา ปุเร ตถา ปจฺจนา, ยถา ปจฺจนา ตถา ปุเร.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถา อโธ ตถา อุทฺธํ, ยถา อุทฺธํ
ตถา อโธ วิหฺรติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมเมว กายํ อุทฺธํ
ปาทตลา อโธ เกสมตฺถกา ตจฺปริยนฺตํ ปุริ นานปฺปการสฺส
อสุจโน ปจฺจเวกฺขติ, ‘อตุถิ อิมสฺมี กาเย เกสา โลมา นขา

ทนฺตา ตโจ, มํสํ นหารู อฏฺฐิ อฏฺฐิมิณฺขํ วกฺกํ, หทยํ ยกนํ
 กิโถมกํ ปิหกํ ปปฺผาสํ, อนฺตํ อนฺตคฺคณํ อุทริยํ กรีสํ, ปิตตํ เสมฺหํ
 ปุพฺโพ โลหิตํ เสโท เมโท, อสฺสุ วสา เขโพ สิงฺฆานิภา ลสิกา
 มุตฺตนฺติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถา อโธ ตถา อุทฺธํ, ยถา
 อุทฺธํ ตถา อโธ วิหริติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถา ทิवा ตถา รตฺตี, ยถา รตฺตี
 ตถา ทิवा วิหริติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เยหิ อากาเรหิ เยหิ
 ลิงฺเกหิ เยหิ นิमितฺเตหิ ทิवा จนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ
 อิทฺธิปาทํ ภาเวติ, โส เตหิ อากาเรหิ เตหิ ลิงฺเกหิ เตหิ
 นิमितฺเตหิ รตฺตี จนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ,
 เยหิ วา ปน อากาเรหิ เยหิ ลิงฺเกหิ เยหิ นิमितฺเตหิ รตฺตี
 จนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ, โส เตหิ
 อากาเรหิ เตหิ ลิงฺเกหิ เตหิ นิमितฺเตหิ ทิवा จนฺทสมฺมาธิปฺธาน-
 สงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถา
 ทิवा ตถา รตฺตี, ยถา รตฺตี ตถา ทิवा วิหริติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวญฺเณ เจตฺสา อปริโยนทุเชน
 สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อาโลกสณฺญา
 สุกฺคหิตา โหติ, ทิवासณฺญา สุวาทิฏฺฐิตา. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 วิวญฺเณ เจตฺสา อปริโยนทุเชน สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว อติลีนํ วิริยํ. ยํ ภิกฺขเว วิริยํ
 โกสขฺชสฺสคตํ โกสขฺชสมฺปยุตฺตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อติลีนํ วิริยํ.

กถณฺจ ภิกฺขเว อติปคฺคหิตํ วิริยํ. ยํ ภิกฺขเว วิริยํ
 อุทฺธจฺจสฺสคตํ อุทฺธจฺจสมฺปยุตฺตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อติปคฺคหิตํ วิริยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตํ วิริยํ. ยํ ภิกฺขเว
วิริยํ ถีนมิทฺฐสหคตํ ถีนมิทฺฐสมปยุตฺตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตํ วิริยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว พหิทฺฐา วิกฺขิตฺตํ วิริยํ. ยํ ภิกฺขเว
วิริยํ พหิทฺฐา ปณฺจ กามคฺคฺเณ อารพฺภ อนุวิกฺขิตฺตํ อนุวิสฺสํ. อิทํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว พหิทฺฐา วิกฺขิตฺตํ วิริยํ ๕เปฯ

กตมณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวณฺเณ เจตสา อปรโยนทฺเรน
สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อาโลกสณฺญา
สุคฺคหิตา โหติ, ทิวาสณฺญา สุวาทฺฐจิตา. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
วिवณฺเณ เจตสา อปรโยนทฺเรน สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว อติลีนํ จิตฺตํ. ยํ ภิกฺขเว จิตฺตํ
โกสทฺฐสหคตํ โกสทฺฐสมปยุตฺตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อติลีนํ จิตฺตํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว อติปคฺคหิตํ จิตฺตํ. ยํ ภิกฺขเว จิตฺตํ
อุทฺทจฺจสหคตํ อุทฺทจฺจสมปยุตฺตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อติปคฺคหิตํ จิตฺตํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตํ จิตฺตํ. ยํ ภิกฺขเว
จิตฺตํ ถีนมิทฺฐสหคตํ ถีนมิทฺฐสมปยุตฺตํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตํ จิตฺตํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว พหิทฺฐา วิกฺขิตฺตํ จิตฺตํ. ยํ ภิกฺขเว
จิตฺตํ พหิทฺฐา ปณฺจ กามคฺคฺเณ อารพฺภ อนุวิกฺขิตฺตํ อนุวิสฺสํ. อิทํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว พหิทฺฐา วิกฺขิตฺตํ จิตฺตํ ๕เปฯ

เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวณฺเณ เจตสา อปรโยนทฺเรน
สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ.

กตมา จ ภิกขเว อติลีนา วีรมฺสา. ยา ภิกขเว วีรมฺสา
โกสขชสหคตา โกสขชสมปยุตฺตา. อयํ วุจฺจติ ภิกขเว อติลีนา
วีรมฺสา.

กตมา จ ภิกขเว อติปคฺคหิตา วีมฺสา. ยา ภิกขเว
 วีมฺสา อุทฺธจฺจสหคตา อุทฺธจฺจสมปยุตฺตา. อयํ วุจฺจติ ภิกขเว
 อติปคฺคหิตา วีมฺสา.

กตมา จ ภิกขเว อชฌตฺตํ สงฺขิตฺตา วีมฺสา. ยา ภิกขเว
วีมฺสา ถีนมิทฺธสฺสหคฺตา ถีนมิทฺธสมฺปยุตฺตา. อโย วุจฺจติ ภิกขเว
อชฌตฺตํ สงฺขิตฺตา วีมฺสา.

กตมา จ ภิกขเว พหิทฺธา วิกฺขิตฺตา วีรมฺสา. ยา ภิกขเว
 วีรมฺสา พหิทฺธา ปญฺจ กามคฺเชน อารพฺภ อนุวิกฺขิตฺตา อนุวิสฺฐา.
 อयํ วุจฺจติ ภิกขเว พหิทฺธา วิกฺขิตฺตา วีรมฺสา ฯ

เอวํ ไช ภิกขเว ภิกขุ วิวญฺเณ เจตสา อปรโยนทฺธเน
 สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ. เอวํ ภาวิตา ไช ภิกขเว จตฺตาโร
 อิทฺธิปาทา เอวํ พหุสํกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสฺसा.

เอว ภาวิเตสุ โข ภิกขเว ภิกขุ จตุส อธิฐาเทสุ เอว
 พหุสีกเตสุ อนเนกวิหิตํ อิทธีวํ ปจฺจนฺโมติ เอโกปิ หุตฺวา พหุชา
 โหติ, พหุชาปิ หุตฺวา เอโก โหติ ฯ เปฯ ยาว พุรหฺมโลกาปิ
 กาเยน วสํ วตเตติ.

เอม์ ภาวิตะสุ ไช ภิกขเว ภิกขุ จตุสสุ อธิฐาปะทาสุ เอม์
 พหุสสิกะเตสสุ อาสวานัน ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตติ ปณณาวิมุตติ
 ทิฏฐาเจว ธมฺเม สยํ อภิญญา สจฺฉนิกตวา อุปสมปชฺช วิหระตိติ.
 ทสมํ. (ฉปี อภิญญาโย วิตถาเรตพพา).

ทูลโย ปาสาทกมฺปนวคฺโค.

ตสฺสทฺททานํ

ปฺพุเพ^๑ มหปฺผลา จนฺโท โมคฺคลลฺลาโน จ พฺรหฺมโน
เทว สมณพฺรหฺมณานิ เทสนา วิภงฺเคน จาติ.^๑

๓. อโยคฺพวคโค

๑. มคคสฺตตํ

[๘๓๓] สวตถึนิทานํ. “ปฺพเพ เม ภิกฺขเว สมโพธา
อนภิสมฺพุทฺทสฺส โพธิสฺตตสฺสเสว สโต เอตทโหสิ “โก นฺ ไช
มคโค กา ปฏฺฐิปาทา อิทฺธิปาทภาวนายาติ. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว
เอตทโหสิ โส” ภิกฺขุ จนนฺทสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ
ภาเวติ ‘อิตฺติ เม จนนฺโท น จ อติลีนํ ภวิสฺสติ, น จ
อติปคฺคหิตํ ภวิสฺสติ, น จ อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตํ ภวิสฺสติ, น จ
พหิทฺธา วิกฺขิตฺตํ ภวิสฺสติ, ปจฺฉาปุเร สญฺญี จ วิหฺรติ ‘ยถา
ปุเร ตถา ปจฺฉา, ยถา ปจฺฉา ตถา ปุเร, ยถา อโร ตถา
อุทฺธํ, ยถา อุทฺธํ ตถา อโร, ยถา ทิवा ตถา รตฺตี, ยถา รตฺตี
ตถา ทิवा, อิตฺติ วิวญฺเณน เจตสา อปริโยนทุเรน สปปภาสํ จิตฺตํ
ภาเวติ. วิริยสมาธิ ๔เปยฺ จิตฺตสมาธิ ๔เปยฺ วิมฺสาสมาธิปธาน-
สงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ ‘อิตฺติ เม วิมฺสา น จ
อติลีนํ ภวิสฺสติ, น จ อติปคฺคหิตํ ภวิสฺสติ, น จ อชฺฌตฺตํ
สงฺขิตฺตา ภวิสฺสติ, น จ พหิทฺธา วิกฺขิตฺตา ภวิสฺสติ, ปจฺฉาปุเร
สญฺญี จ วิหฺรติ ‘ยถา ปุเร ตถา ปจฺฉา, ยถา ปจฺฉา ตถา
ปุเร, ยถา อโร ตถา อุทฺธํ, ยถา อุทฺธํ ตถา อโร, ยถา ทิवा
ตถา รตฺตี, ยถา รตฺตี ตถา ทิवा, อิตฺติ วิวญฺเณน เจตสา
อปริโยนทุเรน สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ.

เอวํ ภาวิตฺเตสุ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตุสสุ อิทฺธิปาเทสุ เอวํ
พหุลีกเตสุ อนนฺทวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนฺโหมติ เอโกปิ หุตฺวา พหุชา
โหติ, พหุชาปิ หุตฺวา เอโก โหติ ฯเปฯ ยาว พุรหฺมโลกาปิ
กาเยน วสํ วตฺเตติ.

เอวํ ภาวิตฺเตสุ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตุสสุ อิทฺธิปาเทสุ เอวํ
พหุลีกเตสุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ
ทิฏฺฐาเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรตฺติ.
ปรจฺม. (จปิ อภิญฺญาโย วิตฺถาเรตฺตพฺพา).

๒. อโยคฺพสุตฺตํ

[๘๓๔] สาวตฺถีนินฺทาณํ. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ
นินฺสีทิ, เอกมฺนตํ นินฺสีนโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ
เอตทโวจ “อภิชานาติ นุ โข ภนฺเต ภควา อิทฺธิยา มโนมเยน
กาเยน พุรหฺมโลกํ อุปสงฺกมิตาติ. “อภิชานามิ ขวาทํ อานนฺท
‘อิทฺธิยา มโนมเยน กาเยน พุรหฺมโลกํ อุปสงฺกมิตาติ. “อภิชานาติ
[*] ปน ภนฺเต ภควา ‘อิมินา จาตุมฺมหาภูติเกน กาเยน
อิทฺธิยา พุรหฺมโลกํ อุปสงฺกมิตาติ. “อภิชานามิ ขวาทํ อานนฺท
‘อิมินา จาตุมฺมหาภูติเกน กาเยน อิทฺธิยา พุรหฺมโลกํ อุปสงฺกมิตาติ.

“ยํ จ โข โอมาติ” ภนฺเต ภควา อิทฺธิยา มโนมเยน
กาเยน พุรหฺมโลกํ อุปสงฺกมิตา, ‘ยํ จ โข อภิชานาติ ภนฺเต
ภควา อิมินา จาตุมฺมหาภูติเกน กาเยน อิทฺธิยา พุรหฺมโลกํ

อุปสงกมิตา, ตยิทํ ภนฺเต ภควโต อจฺฉริยญฺเจว อพฺภุตญฺจาติ.
 อจฺฉริยา เจว อานนฺท ตถาคตา อจฺฉริยธมฺมสมนฺนาคตา จ
 อพฺภุตา เจว อานนฺท ตถาคตา อพฺภุตธมฺมสมนฺนาคตา จ.

ยสฺมี อานนฺท สมเย ตถาคโต กายมฺปิ จิตฺเต สมาทหติ,^๑
 จิตฺตมฺปิ กายे สมาทหติ, สุขสณฺณมฺจ ลหุสณฺณมฺจ กายे
 โอกฺกมิตฺวา วิหริติ, ตสฺมี อานนฺท สมเย ตถาคตสฺส กายो
 ลหุตโร เจว โหติ มุทุตโร จ กมฺมนิยตโร จ ปภสฺสเรตโร จ.

เสยฺยถาปิ อานนฺท อโยคุโพ ทิวสํ สนฺตตฺโต ลหุตโร
 เจว โหติ มุทุตโร จ กมฺมนิยตโร จ ปภสฺสเรตโร จ; เอวเมว
 โข อานนฺท ยสฺมี สมเย ตถาคโต กายมฺปิ จิตฺเต สมาทหติ,
 จิตฺตมฺปิ กายे สมาทหติ, สุขสณฺณมฺจ ลหุสณฺณมฺจ กายे
 โอกฺกมิตฺวา วิหริติ, ตสฺมี อานนฺท สมเย ตถาคตสฺส กายो
 ลหุตโร เจว โหติ มุทุตโร จ กมฺมนิยตโร จ ปภสฺสเรตโร จ.

ยสฺมี อานนฺท สมเย ตถาคโต กายมฺปิ จิตฺเต สมาทหติ,
 จิตฺตมฺปิ กายे สมาทหติ, สุขสณฺณมฺจ ลหุสณฺณมฺจ กายे
 โอกฺกมิตฺวา วิหริติ, ตสฺมี อานนฺท สมเย ตถาคตสฺส กายो
 อปฺปกสิเรเนว ปจฺวิยา เวหาสํ อพฺภุคฺคจฺจติ. โส อนเภาวิหิตํ
 อิทฺธิวิธํ ปจฺจनुโมติ เอโกปิ หุตฺวา พหุชา โหติ, พหุชาปิ หุตฺวา
 เอโก โหติ ฯเปฯ ยาว พุรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตติ.

เสยฺยถาปิ อานนฺท ตูลปิจุ วา กปฺปาสปิจุ วา ลหุโก
 ธาตุปาทาโน^๒ อปฺปกสิเรเนว ปจฺวิยา เวหาสํ อพฺภุคฺคจฺจติ; เอวเมว
 โข อานนฺท ยสฺมี สมเย ตถาคโต กายมฺปิ จิตฺเต สมาทหติ,^๓

^๑ ส. เอว ฉ., เท. สโมทหติ, เอวมุปริปิ.

^๒ ฉ., เท., อ. วาตุปาทาโน

^๓ เท. สโมทหติ

จิตฺตมปิ กายะ สมหาทฺติ, สุขสมณณจ ลหุสมณณจ กายะ
โองกมิตฺวา วิหฺรติ.

ตสฺมี อานนฺท สมเย ตถาคตสฺส กาโย อปฺปกสิเรเนว
ปจฺวียา เวหาสํ อพฺภุคฺคจฺจติ. โส อนฺเภวิหิตํ อิทฺธิวํ ปจฺจนฺุภฺโถติ
เอโกปิ หุตฺวา พหฺฐา โหติ, พหฺฐาปิ หุตฺวา เอโก โหติ ๕เปย
ยาว พุรฺหมโลกาปิ กายเณ วสํ วตฺเตตฺตีติ. ทฺติยํ.

๓. ภิกฺขุสุตฺตํ

[๘๓๕] “จตฺตาโรเม ภิกฺขเว อิทฺธิปาทา. กตเม จตฺตาโร.
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ
ภาเวติ. วิริยสมฺมาธิ ๕เปย จิตฺตสมฺมาธิ ๕เปย วิมฺสาสมฺมาธิปฺธาน-
สงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ. อิมะ โข ภิกฺขเว จตฺตาโร
อิทฺธิปาทา.

อิมะสํ โข ภิกฺขเว จตฺนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหฺลิกตตฺตา ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺุตฺตี ปญฺญาวิมฺุตฺตี
ทิฏฺฐเฐว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรตฺตีติ.
ตฺติยํ.

๔. สุทฺธิกสุตฺตํ

[๘๓๖] “จตฺตาโรเม ภิกฺขเว อิทฺธิปาทา. กตเม จตฺตาโร.
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ
ภาเวติ. วิริยสมฺมาธิ ๕เปย จิตฺตสมฺมาธิ ๕เปย วิมฺสาสมฺมาธิปฺธาน-
สงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ. อิมะ โข ภิกฺขเว จตฺตาโร
อิทฺธิปาทาติ. จตฺตํ.

๕. ปจมผลสตุตต์

[๘๓๗] “จตุตาโรเม ภิกขเว อิทฺธิปาทา. กตเม จตุตาโร. อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ จนฺทสมมตฺธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทำ ภาเวติ. วิริยสมมตฺธิ ๔เปยฺ จิตฺตสมมตฺธิ ๔เปยฺ วิมฺสาสมมตฺธิปธาน-สงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทำ ภาเวติ. อิเม โข ภิกขเว จตุตาโร อิทฺธิปาทา. อิเมสฺ โข ภิกขเว จตุณฺณํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา ภิกขุณา ทฺวินฺณํ ผลานํ อณฺณตรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม อณฺณา, สติ วา อุปาทิสเสเส อนาคามิตาติ. ปญฺจมํ.

๖. ทุตียผลสตุตต์

[๘๓๘] “จตุตาโรเม ภิกขเว อิทฺธิปาทา. กตเม จตุตาโร. อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ จนฺทสมมตฺธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทำ ภาเวติ. วิริยสมมตฺธิ ๔เปยฺ จิตฺตสมมตฺธิ ๔เปยฺ วิมฺสาสมมตฺธิปธาน-สงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทำ ภาเวติ. อิเม โข ภิกขเว จตุตาโร อิทฺธิปาทา. อิเมสฺ โข ภิกขเว จตุณฺณํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา สตุตฺต ผลา สตุตฺตานิสฺสา ปาฏิกงฺขา.

กตเม สตุตฺต ผลา สตุตฺตานิสฺสา. ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ. โน เจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ, อถ มรณกาลे อณฺณํ อาราเชติ, โน เจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ, โน เจ มรณกาลे อณฺณํ อาราเชติ. อถ ปญฺจนฺณํ โอรมภาคิยานํ สณฺโณชานํ ปริกฺขยา อนฺตรปฺริณิพฺพายี โหติ, อุปฺพจฺจปฺริณิพฺพายี โหติ, อสงฺขารปฺริณิพฺพายี โหติ,

๓๘๔ สุตตนต์ปิฎก สยุตตนิกายสส มหาวารวคสยุตตปาลี [๗. อิทฺธิปาท

สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ, อุทฺธฺโสโต โหติ อกนิฏฺฐคามิ. อิมสํ
โฆ ภิกฺขเว จตฺตุนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา อิม
สตุตฺต ผลา สตุตฺตานิสฺสา ปาฏิทฺตงฺขาติ. จณฺเฐ.

๗. ปจฺมอานนฺทสุตฺตํ

[๘๓๙] สาวตฺถิณีทานํ. อถ โฆ อายสฺมา อานนฺโท, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
นิสีทิ; เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โฆ อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ
เอตทวโจ

“กตมา นุ โฆ ภนฺเต อิทฺธิ, กตโม อิทฺธิปาโท, กตมา
อิทฺธิปาทภาวนา, กตมา อิทฺธิปาทภาวนาคามินิ ปฏฺฐิตาติ.

“อิธานนฺท ภิกฺขุ อนเภาวิหิตํ อิทฺธิวิธี ปจฺจณฺโภติ เอโกปิ
หุตฺวา พหฺฐา โหติ, พหฺฐาปิ หุตฺวา เอโก โหติ ๕เปฯ ยาว
พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตติ. อयํ วุจฺจตานนฺท อิทฺธิ.

กตโม จานนฺท อิทฺธิปาโท. โย อานนฺท มคฺโค, ยา
ปฏฺฐิตา อิทฺธิลาภาย อิทฺธิปฏฺฐิลาภาย สํวตฺตติ. อยํ วุจฺจตานนฺท
อิทฺธิปาโท.

กตมา จานนฺท อิทฺธิปาทภาวนา. อิธานนฺท ภิกฺขุ
จณฺทสมาริพฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ. วีริยสมาธิ
๕เปฯ จิตฺตสมาธิ ๕เปฯ วิมฺบาสมาริพฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ
อิทฺธิปาทํ ภาเวติ. อยํ วุจฺจตานนฺท อิทฺธิปาทภาวนา.

กตมา จานนุท อิทฺธิปาทภาวนาคามินี ปฏิปทา. อยเมว
อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. เสยฺยถิทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปฯ สมฺมาสมาธิ.
อโย วุจฺจตานนุท อิทฺธิปาทภาวนาคามินี ปฏิปทาติ. สตุตมํ.

๘. ทุตติยานนทสุตต์

[๘๔๐] เอกมฺนตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมฺนตํ อานนฺทํ ภควา
เอตทโวจ “กตมา นุ โข อานนุท อิทฺธิ, กตโม อิทฺธิปาโท
กตมา อิทฺธิปาทภาวนา, กตมา อิทฺธิปาทภาวนาคามินี ปฏิปทาติ.
“ภควํมูลกา โน ภนฺเต ฐมา, ภควํเนตฺติกา ๔เปฯ

“อิธานนุท ภิกฺขุ อนเภาวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนุโกติ เอโกปิ
หุตฺวา พหุชา โหติ, พหุชาปิ หุตฺวา เอโก โหติ ๔เปฯ ยาว
พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตติ. อโย วุจฺจตานนุท อิทฺธิ.

กตโม จานนุท อิทฺธิปาโท. โย อานนุท มคฺโค, ยา
ปฏิปทา อิทฺธิลาภาย อิทฺธิปฏิลาภาย สํวตฺตติ. อโย วุจฺจตานนุท
อิทฺธิปาโท.

กตมา จานนุท อิทฺธิปาทภาวนา. อิธานนุท ภิกฺขุ
ฉนฺทสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ. วิริยสมาธิ
๔เปฯ จิตฺตสมาธิ ๔เปฯ วิมฺสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ
อิทฺธิปาทํ ภาเวติ. อโย วุจฺจตานนุท อิทฺธิปาทภาวนา.

กตมา จานนุท อิทฺธิปาทภาวนาคามินี ปฏิปทา. อยเมว
อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. เสยฺยถิทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปฯ สมฺมาสมาธิ.
อโย วุจฺจตานนุท อิทฺธิปาทภาวนาคามินี ปฏิปทาติ. อฏฺฐมํ.

๘. ปจฺมภิกฺขุสุตฺตํ

[๘๔๑] อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมฺมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสึทฺธิสุ; เอกมฺนฺตํ นิสฺสนฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “กตมา นุ โข ภนฺเต อิทฺธิ, กตโม อิทฺธิปาโท, กตมา อิทฺธิปาทภาวนา กตมา อิทฺธิปาทภาวนาคามินิ ปฏฺธิปทาติ.

“อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนเภาวหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจณฺโภติ เอโกปิ หุตฺวา พหุชา โหติ, พหุชาปิ หุตฺวา เอโก โหติ ฯเปฯ ยาว พุรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อิทฺธิ.

กตโม จ ภิกฺขเว อิทฺธิปาโท. โย ภิกฺขเว มคฺโค, ยา ปฏฺธิปทา อิทฺธิลาภาย อิทฺธิปฏฺฐิลาภาย สํวตฺตติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อิทฺธิปาโท.

กตมา จานนฺท อิทฺธิปาทภาวนา. อิทฺธานนฺท ภิกฺขุ จนฺทสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ. วิริยสมาธิ ฯเปฯ จิตฺตสมาธิ ฯเปฯ วิมฺบสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ. อयํ วุจฺจตานนฺท อิทฺธิปาทภาวนา.

กตมา จ ภิกฺขเว อิทฺธิปาทภาวนาคามินิ ปฏฺธิปทา. อยเมว อริโย อฏฺฐจฺจโค มคฺโค. เสยฺยถิทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อิทฺธิปาทภาวนาคามินิ ปฏฺธิปทาติ. นวมํ.

๑๐. ทุคฺคิยภิกฺขุสุตฺตํ

[๘๔๒] อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ, เยน ภควา, ฯเปฯ เอกมฺนฺตํ นิสฺสนฺเน โข เต ภิกฺขุ ภควา เอตทวโจ “กตมา นุ โข

ภิกขเว อิติ, กตโม อิติปาโท, กตมา อิติปาทภาวนา, กตมา อิติปาทภาวนาคามินี ปฏิปทาติ. “ภควัมมุลกา โน ภนฺเต ฐมา ภควันตติกา ฯเปฯ

“กตมา จ ภิกขเว อิติ. อิท ภิกขเว ภิกขุ อนเนกวิหิตํ อิติวิธํ ปจฺจนฺโภติ เอโกปิ หุตฺวา พหฺธา โหติ, พหฺธาปิ หุตฺวา เอโก โหติ ฯเปฯ ยาว พุรฺหมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตติ. อโย วุจฺจติ ภิกขเว อิติ.

กตโม จ ภิกขเว อิติปาโท. โย ภิกขเว มคฺโค, ยา ปฏิปทา อิติลาภาย อิติปฏฺิลาภาย สํวตฺตติ. อโย วุจฺจติ ภิกขเว อิติปาโท.

กตมา จ ภิกขเว อิติปาทภาวนา. อิท ภิกขเว ภิกขุ จนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิติปาทํ ภาวเตติ. วิริยสมฺมาธิ ฯเปฯ จิตฺตสมฺมาธิ ฯเปฯ วิมฺสาสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิติปาทํ ภาวเตติ. อโย วุจฺจติ ภิกขเว อิติปาทภาวนา.

กตมา จ ภิกขเว อิติปาทภาวนาคามินี ปฏิปทา. อโยเมว อริโย อญฺจติโก มคฺโค, เสยฺยถิทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมฺมาธิ. อโย วุจฺจติ ภิกขเว อิติปาทภาวนาคามินี ปฏิปทาติ. ทสมํ.

๑๑. โมคคัลลานสูตร

[๔๔๓] ตตฺร โข ภควา ภิกขุ อามนฺเตสิ “ตํ กิ มณฺเณถ ภิกขเว, กตเมสํ ฐมานํ ภาวิตตฺตา พหฺลิกตตฺตา โมคคัลลาโน ภิกขุ เอวํหิทฺธิโก เอวํหานุภาโวติ. “ภควัมมุลกา โน ภนฺเต ฐมา, ภควันตติกา ฯเปฯ

“จตุณฺนํ โข ภิกฺขเว อิทฺธิปาหํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา
โมคฺคัลลาโน ภิกฺขุ เอวํหิทฺธิโก เอวํหานุภาโว.

กตเมสํ จตุณฺนํ. อิทฺธิ ภิกฺขเว โมคฺคัลลาโน ภิกฺขุ
ฉนฺทสมมตฺติปชานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาหํ ภาเวติ ‘อิตฺติ เม
ฉนฺโท น จ อตฺตลีโน ภวิสฺสติ, น จ อตฺติปคฺคหิตฺโต ภวิสฺสติ, น จ
อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺโต ภวิสฺสติ, น จ พหิทฺธา วิกฺขิตฺโต ภวิสฺสติ,
ปจฺจาปุเร สณฺณํ จ วิหฺรติ ‘ยถา ปุเร ตถา ปจฺจา, ยถา ปจฺจา
ตถา ปุเร, ยถา อโธ ตถา อุทฺธํ, ยถา อุทฺธํ ตถา อโธ, ยถา
ทิวา ตถา รตฺตํ, ยถา รตฺตํ ตถา ทิวา, อิตฺติ วิวญฺเณน เจตสา
อปฺริโยนทฺเชน สปปภาสํ จิตฺตํ ภาเวติ. วิริยสมมตฺติ ๔เปยฺย จิตฺตสมมตฺติ
๔เปยฺย วิมฺสาสมมตฺติปชานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาหํ ภาเวติ ‘อิตฺติ
เม วิมฺสา น จ อตฺตลีนา ภวิสฺสติ, น จ อตฺติปคฺคหิตา ภวิสฺสติ,
น จ อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตา ภวิสฺสติ, น จ พหิทฺธา วิกฺขิตฺตา
ภวิสฺสติ, ๔เปยฺย อิตฺติ วิวญฺเณน เจตสา อปฺริโยนทฺเชน สปปภาสํ
จิตฺตํ ภาเวติ. อิมํสํ โข ภิกฺขเว จตุณฺนํ อิทฺธิปาหํ ภาวิตตฺตา
พหุลีกตตฺตา โมคฺคัลลาโน ภิกฺขุ เอวํหิทฺธิโก เอวํหานุภาโว.

อิมํสญฺจ ปน ภิกฺขเว จตุณฺนํ อิทฺธิปาหํ ภาวิตตฺตา
พหุลีกตตฺตา โมคฺคัลลาโน ภิกฺขุ เอวํ อเนกวิทฺตํ อิทฺธิวิทฺตํ ปจฺจันนุโกติ
เอโกปิ หุตฺวา พหฺวทา โหติ, พหฺวทาปิ หุตฺวา เอโก โหติ ๔เปยฺย
ยาว พุรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตติ.

อิมํสญฺจ ปน ภิกฺขเว จตุณฺนํ อิทฺธิปาหํ ภาวิตตฺตา
พหุลีกตตฺตา โมคฺคัลลาโน ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติ
ปญฺญาวิมุตฺติ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมปชฺช
วิหฺรตฺติ. เอกาทสมํ.

๑๒. ตถาคตสุตฺตํ

[๘๔๔] ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ตํ กิ มณฺณถ ภิกฺขเว, กตเมสํ ฐมฺมานํ ภาวิตตฺตา พหุสฺสีกตตฺตา ตถาคโต เอวฺมहिทฺธิโก เอวฺมหานุภาโวติ. “ภควมฺลฺกา โน ภนฺเต ฐมฺมา ฯเปฯ

“จตุณฺ्हํ โข ภิกฺขเว อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา พหุสฺสีกตตฺตา ตถาคโต เอวฺมहिทฺธิโก เอวฺมหานุภาโว.

กตเมสํ จตุณฺ्हํ. อิธ ภิกฺขเว ตถาคโต จนฺทสมฺมาธิปฺธาน-
สงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวเอติ ‘อิตฺติ เม จนฺโท น จ
อิตฺลีนํ ภวิสฺสติ, น จ อติปคฺคหิตํ ภวิสฺสติ, น จ อชฺฌตฺตํ
สงฺขิตฺโต ภวิสฺสติ, น จ พหิทฺธา วิกฺขิตฺโต ภวิสฺสติ, ปจฺฉาปุเร
สณฺณํ จ วิหฺรติ ‘ยถา ปุเร ตถา ปจฺฉา, ยถา ปจฺฉา ตถา
ปุเร, ยถา อโร ตถา อุทฺธํ, ยถา อุทฺธํ ตถา อโร, ยถา ทิवा
ตถา รตฺตี, ยถา รตฺตี ตถา ทิवा, อิตฺติ วิวณฺเณ เจตฺสา
อปฺริโยนทฺเชน สปปภาสํ จิตฺตํ ภาวเอติ. วิริยสมฺมาธิ ฯเปฯ จิตฺตสมฺมาธิ
ฯเปฯ วิมฺสาสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาวเอติ ‘อิตฺติ
เม วิมฺสา น จ อิตฺลีนํ ภวิสฺสติ, น จ อติปคฺคหิตา ภวิสฺสติ,
ฯเปฯ อิตฺติ วิวณฺเณ เจตฺสา อปฺริโยนทฺเชน สปปภาสํ จิตฺตํ
ภาวเอติ. อิมํสํ โข ภิกฺขเว จตุณฺ्हํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุสฺสีกตตฺตา ตถาคโต เอวฺมहिทฺธิโก เอวฺมหานุภาโว.

อิมํสญฺจ ปน ภิกฺขเว จตุณฺ्हํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุสฺสีกตตฺตา ตถาคโต อนนฺทวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจณฺโภติ เอโกปิ
หุตฺวา พหุทา โหติ ฯเปฯ ยาว พุรหฺมโลกาปิ กาเยน วสฺส
วตฺเตติ.

อิมะสญจ ปน ภิกขเว จตฺตุนํ อิทฐิปาทานํ ภาวิตตฺตา
พหุลีกตตฺตา ตถาคโต อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี
ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา อุปสมปชฺช
วิหรตฺตี. ทฺวาทสมํ. (ฉปี อภิญฺญาโย วิตฺถาเรตพฺพา).

ตติโย อโยคุพฺพคฺโค.

ตตฺตทฺธานํ

มคฺโค อโยคุโป ภิกขุ สุตฺตทกญฺจ^๑ เทว ผลา จานนฺทา
เทว วุตฺตา ภิกขุหิ อปเร เทว โมคคฺลลาโน ตถาคโตติ.

๔. กงคาทึเปยยาลวคโค

๑ - ๑๒. กงกานทึอาทิสตํ

[๘๔๕ - ๘๔๖] “เสยยถาปี ภิกขเว กงคา นทึ ปาจันนินนา
ปาจันโปณา ปาจันปพฏารา, เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ จตฺตารโ
อิทฺธิปาเท ภาเวนฺโต จตฺตารโ อิทฺธิปาเท พหุลลิกโรนฺโต
นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฏาโร.

กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ จตฺตารโ อิทฺธิปาเท ภาเวนฺโต
จตฺตารโ อิทฺธิปาเท พหุลลิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ
นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฏาโร. อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ จนฺท-
สมฺมวชิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ. วิริยสมฺมาธิ ๔เปย
จิตฺตสมฺมาธิ ๔เปย วิมฺสาสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ
ภาเวติ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ จตฺตารโ อิทฺธิปาเท ภาเวนฺโต
จตฺตารโ อิทฺธิปาเท พหุลลิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ
นิพฺพานโปณฺเณ นิพฺพานปพฏาโรติ. ทฺวาทสมํ. (ยถา เอสนา ปาลิ
อิทฺธิปาเทสุ วิตฺถาเรตพฺพา).

จตฺตโร กงคาทึเปยยาลวคโค.

ตสฺสอุททานํ

จ ปาจันโต นินฺนา จ นินฺนา จ สมฺมุตฺโต
เทว เต จ ทฺวาทส โหนฺติ วคโค เตน ปวฺจจตีติ.

อปุปมาทวคโค วิตุถาเรตพุโพ.

ตสสุทุทานัน

ตถาคตัม ปทัม กุณฺณํ มุลํ สาโร จ วสฺสิกํ
ราชา จนนฺทิมสฺสุริยา วตฺถเณ ทสมํ ปทนต์.

พลกรณียวคโค วิตุถาเรตพุโพ.

ตสสุทุทานัน

พลํ พิชญจ มาโค จ รุกฺโข กุมภเณ สุตติยา
อากาเสน จ เทว เมฆา อากนฺตูกา นทีติ.

เอสนาวคโค วิตุถาเรตพุโพ.

ตสสุทุทานัน

เอสนา วิชา อาสโว ขิลํ มจญจ นีโม จ
ภโว จ ทุกฺขตา ติสฺโส เวทนา ตณฺหา ตสิณา จาติ

๘. อนุรุธสยัตตัม

๑. รโหคตวคฺโค

๑. ปจฺมรโหคตสยัตตัม

[๘๙๙] เอวเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ อายสฺมา อนุรุธุโ
สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. อถ โข
อายสฺมโต อนุรุธสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตสฺส
ปริวิตกโก อุทปาทิ “เยสํ เกสณฺจิจ จตฺตารो สติปญฺ्ञาณา วิรทฺธา,
วิรทฺโห เตสํ อริโย มคฺโค สมมาทุกฺขกฺขยคามิ, ยेषํ เกสณฺจิจ
จตฺตารो สติปญฺ्ञาณา อารทฺธา, อารทฺโห เตสํ อริโย มคฺโค
สมมาทุกฺขกฺขยคามิตี.

อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน อายสฺมโต อนุรุธสฺส
เจตสฺสา เจโตปริวิตกกมณฺเวย, เสยฺยถาปี นาม พลฺวา ปุริโส
สมฺมิณฺชิตํ วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสาริตํ วา พาทํ สมฺมิณฺชเยยฺ,
เอวเมว อายสฺมโต อนุรุธสฺส สมมุเข ปาตุรโหสิ. อถ โข
อายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน อายสฺมนฺตํ อนุรุธํ เอตทวโจ
“กิตฺตาวตา นุ โข อาวุโส อนุรุธ ภิက္ขุโน จตฺตารो สติปญฺ्ञาณา
อารทฺธา โหนตฺตีตี.

“อิทฺวาโส ภิက္ขุ อชฺฌตฺตํ กาเย สมุทฺยธมฺมานุปสฺสี วิหริติ
ฯเปฯ อชฺฌตฺตํ กาเย วยธมฺมานุปสฺสี วิหริติ. อชฺฌตฺตํ กาเย
สมุทฺยวยธมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตาปี สมปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิขฺฌมาโทมนสฺส. พหิทฺธา กาเย สมุทฺยธมฺมานุปสฺสี วิหริติ

๔เปฯ พหิทฺฐา กาเย วยธฺมมานุปสฺสึ วิหฺรติ, พหิทฺฐา กาเย
 สมุทฺทวยธฺมมานุปสฺสึ วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
 โลเก อภิขุณฺณาโทมนสฺสํ. อชฺฌตฺตพหิทฺฐา กาเย สมุทฺทวธฺมมานุปสฺสึ
 วิหฺรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺฐา กาเย วยธฺมมานุปสฺสึ วิหฺรติ, อชฺฌตฺต-
 พหิทฺฐา กาเย สมุทฺทวยธฺมมานุปสฺสึ วิหฺรติ, อาตapi สมฺปชาโน
 สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขุณฺณาโทมนสฺสํ.

โส สเจ อากงฺขติ ‘อปฺปฏฺฐิณฺเณ ปฏฺฐิณฺณสณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ
 ปฏฺฐิณฺณสณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ. สเจ อากงฺขติ ‘ปฏฺฐิณฺเณ อปฺปฏฺฐิณฺณสณฺณิ
 วิหเรยฺยนฺติ อปฺปฏฺฐิณฺณสณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ. สเจ อากงฺขติ ‘อปฺปฏฺฐิณฺเณ
 จ ปฏฺฐิณฺเณ จ ปฏฺฐิณฺณสณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ ปฏฺฐิณฺณสณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ.
 สเจ อากงฺขติ ‘ปฏฺฐิณฺเณ จ อปฺปฏฺฐิณฺเณ จ อปฺปฏฺฐิณฺณสณฺณิ
 วิหเรยฺยนฺติ อปฺปฏฺฐิณฺณสณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ. สเจ อากงฺขติ
 ‘อปฺปฏฺฐิณฺณจ ปฏฺฐิณฺณจ ตทฺถํ อภินิวฺชเชตฺวา อุเปกฺขโก วิหเรยฺย
 สโต สมฺปชาโนติ อุเปกฺขโก ตตฺถ วิหฺรติ สโต สมฺปชาโน.

อชฺฌตฺตํ เวทนาสุ สมุทฺทวธฺมมานุปสฺสึ วิหฺรติ, อชฺฌตฺตํ
 เวทนาสุ วยธฺมมานุปสฺสึ วิหฺรติ, อชฺฌตฺตํ เวทนาสุ สมุทฺทว-
 ธฺมมานุปสฺสึ วิหฺรติ, อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
 อภิขุณฺณาโทมนสฺสํ. พหิทฺฐา เวทนาสุ สมุทฺทวธฺมมานุปสฺสึ วิหฺรติ,
 พหิทฺฐา เวทนาสุ วยธฺมมานุปสฺสึ วิหฺรติ, พหิทฺฐา เวทนาสุ
 สมุทฺทวยธฺมมานุปสฺสึ วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
 โลเก อภิขุณฺณาโทมนสฺสํ. อชฺฌตฺตพหิทฺฐา เวทนาสุ สมุทฺท-
 ธฺมมานุปสฺสึ วิหฺรติ, อชฺฌตฺตพหิทฺฐา เวทนาสุ วยธฺมมานุปสฺสึ
 วิหฺรติ, อชฺฌตฺตพหิทฺฐา เวทนาสุ สมุทฺทวยธฺมมานุปสฺสึ วิหฺรติ
 อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขุณฺณาโทมนสฺสํ.

โส สเจ อากงฺขติ 'อปปปฏิญฺเฏ ปฏฺญูลสณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ
 ปฏฺญูลสณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ. สเจ อากงฺขติ 'ปฏฺญฺเฏ อปปปฏิญฺเฏปฏฺญูลสณฺณิ
 วิหเรยฺยนฺติ อปปปฏิญฺเฏปฏฺญูลสณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ, สเจ อากงฺขติ 'อปปปฏิญฺเฏ
 จ ปฏฺญฺเฏ จ ปฏฺญูลสณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ ปฏฺญูลสณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ.
 สเจ อากงฺขติ 'ปฏฺญฺเฏ จ อปปปฏิญฺเฏ จ อปปปฏิญฺเฏปฏฺญูลสณฺณิ
 วิหเรยฺยนฺติ อปปปฏิญฺเฏปฏฺญูลสณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ. สเจ อากงฺขติ
 'อปปปฏิญฺเฏจ ปฏฺญูลจ ตทฺภยํ อภินิวชฺเชตฺวา อุเปกฺขโก วิหเรยฺย
 สโต สมฺปชาโนติ อุเปกฺขโก ตตฺถ วิหฺรติ สโต สมฺปชาโน.

อชฺฌตฺตํ จิตฺเต ยเปยฺ พหิทฺธา จิตฺเต ยเปยฺ อชฺฌตฺต-
 พหิทฺธา จิตฺเต สมฺภยธฺมมานุปสฺสี วิหฺรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา จิตฺเต
 วยธฺมมานุปสฺสี วิหฺรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา จิตฺเต สมฺภยวยธฺมมานุปสฺสี
 วิหฺรติ อาตาปี ยเปยฺ อภิชฺฌาโทมนสฺส.

โส สเจ อากงฺขติ 'อปปปฏิญฺเฏ ปฏฺญูลสณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ
 ปฏฺญูลสณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ ยเปยฺ อุเปกฺขโก ตตฺถ วิหฺรติ สโต
 สมฺปชาโน.

อชฺฌตฺตํ ธฺมเมสฺสุ ยเปยฺ พหิทฺธา ธฺมเมสฺสุ ยเปยฺ อชฺฌตฺต-
 พหิทฺธา ธฺมเมสฺสุ สมฺภยธฺมมานุปสฺสี วิหฺรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา
 ธฺมเมสฺสุ วยธฺมมานุปสฺสี วิหฺรติ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา ธฺมเมสฺสุ
 สมฺภยวยธฺมมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
 โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส.

โส สเจ อากงฺขติ 'อปปปฏิญฺเฏ ปฏฺญูลสณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ
 ปฏฺญูลสณฺณิ ตตฺถ วิหฺรติ ยเปยฺ อุเปกฺขโก ตตฺถ วิหฺรติ สโต
 สมฺปชาโน. เอตฺตาวตา โข อาวุโส ภิกฺขุโน จตฺตารอ สติปฏฺฐาณา
 อารทฺธา โหนฺตฺติ. ปจฺม.

๒. ทุตติยรโหคตสุตตัม

[๙๐๐] สาวตถีนินทานัน. อถ โข อายสุมโต อนรุทฐสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอว เจตโส ปริวิตกโก อุทปาติ “เยสํ เกสณฺจิจ จตฺตารโ สติปฏฺจณฺหา วิรทฺธา, วิรทฺโธ เตสํ อริโย มคฺโค สมฺมาทฺกฺขกฺขยคามิ, ยสํ เกสณฺจิจ จตฺตารโ สติปฏฺจณฺหา อารทฺธา, อารทฺโธ เตสํ อริโย มคฺโค สมฺมาทฺกฺขกฺขยคามิติ.

อถ โข อายสุมมา มหาโมคฺคัลลาโน อายสุมโต อนรุทฐสฺส เจตสา เจโตปริวิตกฺกมณฺเฑย, เสยฺยถาปี นาม พลฺวา ปุริโส สมฺมิณฺชิตํ วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสาริตํ วา พาทํ สมฺมิณฺชเฑย, เอวเมว อายสุมโต อนรุทฐสฺส สมฺมุเข ปาตุรโหสิ.

อถ โข อายสุมมา มหาโมคฺคัลลาโน อายสมฺนตํ อนรุทฺธํ เอตทวโจ “กิตฺตาวตา นุ โข อาวุโส อนรุทฺธ ภิกฺขุโน จตฺตารโ สติปฏฺจณฺหา อารทฺธา โหนฺติติ.

“อิทฺฐาโว ภิกฺขุ อชฺฌตฺตํ กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺส. พหิทฺธา กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ, อาตาปี ๔เปฯ อชฺฌตฺตพหิทฺธา กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺส.

อชฺฌตฺตํ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหริติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺส. พหิทฺธา เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหริติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺส. อชฺฌตฺตพหิทฺธา เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหริติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺส.

อชฺฌตตํ จิตฺเต ๔เป๔. พหิทฺฐา จิตฺเต ๔เป๔. อชฺฌตต-
พหิทฺฐา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺส.

อชฺฌตตํ ฌมฺเมสุ ๔เป๔ พหิทฺฐา ฌมฺเมสุ ๔เป๔. อชฺฌตต-
พหิทฺฐา ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺส. เอตฺตาวตา โข อาวุโส ภิกฺขุโน
จตฺตาริ สติปญฺ्ञานา อารทฺฐา โหนฺตฺติ. ทฺติยํ.

๓. สุตฺนุสฺสฺตํ

[๕๐๑] เอกํ สมํ อายสฺมา อนรุทฺธฺว สาวตฺถิยํ วิหฺรติ
สฺสฺตฺนุตฺติเร. อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ, เยนายสฺมา อนรุทฺธฺว,
เตนุปลสงฺกมฺมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา อนรุทฺธฺว สทฺธี สมฺโมทฺธีสุ;
สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสึทฺธีสุ; เอกมฺนตํ
นิสินฺหา โข เต ภิกฺขุ อายสฺมฺนตํ อนรุทฺธฺว เอตทวโจ “กตเมสํ
อายสฺมา อนรุทฺธฺว ฌมฺมานํ ภาวิตตฺตา พหุลิกตตฺตา มหาภิกฺขุณฺณตฺตํ”
ปตฺโตติ.

“จตฺนุณํ ขวาทํ อาวุโส สติปญฺ्ञานานํ ภาวิตตฺตา
พหุลิกตตฺตา มหาภิกฺขุณฺณตฺตํ ปตฺโต. กตเมสํ จตฺนุณํ. อิธาวุโส
กาเย กายานุปสฺสี วิหฺรามี อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิชฺฌมาโทมนสฺส. เวทนาสุ ๔เป๔ จิตฺเต ๔เป๔ ฌมฺเมสุ
ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรามี อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌมาโทมนสฺส. อิเมสํ ขวาทํ อาวุโส จตฺนุณํ สติปญฺ्ञานานํ

ภาวิตตตฺตา พหุลีกตตตฺตา มหาภินฺนตตตํ ปตฺโต. อิมสญฺจ ปนาหํ
อาวุโส จตฺตุนํ สติปฏฺจจฺจนาณํ ภาวิตตตฺตา พหุลีกตตตฺตา หีนํ ฌมมํ
หีนโต อพฺภณฺณาสี, มชฺฌิมํ ฌมมํ มชฺฌิมโต อพฺภณฺณาสี ปณฺตี
ฌมมํ ปณฺตีโต อพฺภณฺณาสินฺหิตี. ตติยํ.

๔. ปจวมกณฏกีสุตตัม

[๙๐๒] เอกํ สมยํ อายสฺมา จ อนฺรุทฺโธ อายสฺมา จ
สารีปฺตฺโต อายสฺมา จ มหาโมคฺคัลลาโน สาเกเต วิหรนฺติ
กณฺฏกิวเน. อถ โข อายสฺมา จ สารีปฺตฺโต อายสฺมา จ
มหาโมคฺคัลลาโน สายณฺหสมยํ ปฏฺฐิสลฺลانا วุฏฺฐิตา, เยนายสฺมา
อนฺรุทฺโธ, เตนฺอุปสงฺกมီสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา อนฺรุทฺเธน
สทฺธิ สมฺโมทීสุ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ
นิสสีทීสุ; เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สารีปฺตฺโต อายสฺมฺนตํ
อนฺรุทฺธํ เอตทวโจ “เสกฺเขนาวุโส” อนฺรุทฺธ ภิกฺขุณา กตเม ฌมฺมา
อุปสมฺปชฺช วิหาตพฺพาติ.

“เสกฺเขนาวุโส สารีปฺตฺต ภิกฺขุณา จตฺตาโร สติปฏฺจจฺจนา
อุปสมฺปชฺช วิหาตพฺพา. กตเม จตฺตาโร. อิธาวุโส ภิกฺขุ กาเย
กายานุปสฺสี วิหฺรติ. เวทนาสุ ๔เปยฺ จิตฺเต ๔เปยฺ ฌมฺเมสุ
ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วินยฺเย โลเก
อภิขฺฌมาโทมนสฺส. เสกฺเขนาวุโส สารีปฺตฺต ภิกฺขุณา อิมเ จตฺตาโร
สติปฏฺจจฺจนา อุปสมฺปชฺช วิหาตพฺพาติ. จตฺตตํ.

๕. ทุตติยคณณุกีสุตต

[๕๐๓] สากेतนิทาน. เอกมณตํ นิสินโน โข อายสฺมา
สาริปุตโต อายสฺมณตํ อนรรุทฺธํ เอตทวโจ “อเสกฺเขนาวุโส” อนรรุทฺธ
ภิกฺขุณา กตเม ฐมา อุปสมปชฺช วิหตพฺพชาติ.

“อเสกฺเขนาวุโส สาริปุตฺต ภิกฺขุณา จตฺตารอ สติปญฺจานา
อุปสมปชฺช วิหตพฺพ. กตเม จตฺตารอ. อิทาวุโส ภิกฺขุ กาเย
กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิขฺฌาโทมนสฺส. เวทนาสุ ๔เปย จิตฺเต ๔เปย ฐมาเมสุ ฐมานุปสฺสี
วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺส.
อเสกฺเขนาวุโส สาริปุตฺต ภิกฺขุณา อิมะ จตฺตารอ สติปญฺจานา
อุปสมปชฺช วิหตพฺพชาติ. ปญจม.

๖. ตติยคณณุกีสุตต

[๕๐๔] สากेतนิทาน. เอกมณตํ นิสินโน โข อายสฺมา
สาริปุตโต อายสฺมณตํ อนรรุทฺธํ เอตทวโจ “กตเมสํ อายสฺมา
อนรรุทฺโธ ฐมานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา มหาภิกฺขุณตตํ ปตฺโตติ.

“จตุณฺนํ ขวาทํ อาวุโส สติปญฺจานานํ ภาวิตตฺตา
พหุลีกตตฺตา มหาภิกฺขุณตตํ ปตฺโต. กตเมสํ จตุณฺนํ. อิทาทํ
อาวุโส กาเย กายานุปสฺสี วิหฺรามี อาตapi สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺส. เวทนาสุ ๔เปย จิตฺเต ๔เปย
ฐมาเมสุ ฐมานุปสฺสี วิหฺรามี อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิขฺฌาโทมนสฺส. อิมะสํ ขวาทํ อาวุโส จตุณฺนํ สติปญฺจานานํ

ปาจันโปณ ปาจันปพฺภาร, สา น สุกรา ปจฺจนินฺน กาคู
ปจฺจาโปณ ปจฺจาปพฺภาร, ยาวเทว จ ปน มหาชนกาโย
กิลมถสฺส วิฆาตสฺส ภาตึ อสฺสาติ.

“เอวเมว โข อาวุโส ภิกฺขุ จตฺตาโร สติปฏฺจาเน ภาเวนฺตํ
จตฺตาโร สติปฏฺจาเน พหุลิกโรนฺตํ ราชา” วา ราชมฺหามตฺตา วา
มิตฺตา วา อมจฺจา วา ฌาตี วา สาโลหิตา วา โภเคหิ
อภิหฺนฺจํ ปวาเรยฺยํ ‘เอหฺมโภ ปุริส, กิณฺเต อิมํ กาสาวา
อนฺุทฺทหนฺติ, ก็ มฺณฺโฑ กปาลมฺนุสฺสจฺรสิ. เอหิ หีนายาวตฺติตฺวา
โภเค จ ภูณฺชสฺส ปุณฺณานิ จ กโรหีติ.

‘โส วต อาวุโส ภิกฺขุ จตฺตาโร สติปฏฺจาเน ภาเวนฺโต
จตฺตาโร สติปฏฺจาเน พหุลิกโรนฺโต สิขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสตีติ
เนตํ จานํ วิชฺชติ. ตํ กิสฺส เหตุ. ยํ หิ [๒] อาวุโส จิตฺตํ
ทึมฺรตฺตํ วิเวกนินฺนํ วิเวกโปณํ วิเวกปพฺภารํ ตถา” หีนายาวตฺติสฺสตีติ
เนตํ จานํ วิชฺชติ.

กถณฺจาวุโส ภิกฺขุ จตฺตาโร สติปฏฺจาเน ภาเวติ จตฺตาโร
สติปฏฺจาเน พหุลิกโรติ. [๔] อิทาวุโส ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี
วิหฺรติ. เวทนาสุ ๔เปย จิตฺเต ๔เปย ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ
อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมฺนสฺส. เอวํ
โข อาวุโส ภิกฺขุ จตฺตาโร สติปฏฺจาเน ภาเวติ จตฺตาโร
สติปฏฺจาเน พหุลิกโรตีติ. อญฺจม.

๕. อมฤตปาถิวนสูตร

[๙๐๗] เอกัม สมยํ อายสฺมา จ อนฺรุตฺโต อายสฺมา จ
 สารีปุตฺโต เวสาลียํ วิหรนฺติ อมฺพปาลิวนเ. อถ โข อายสฺมา
 สารีปุตฺโต สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลนา วุฏฺฐิตฺโต ๕เปฯ เอกมฺนตํ
 นิสินฺโน โข อายสฺมา สารีปุตฺโต อายสฺมนตํ อนฺรุตฺตํ เอตทวโจ
 “วิปฺปสฺนฺนานิ โข เต อาวุโส อนฺรุตฺต อิมฺหุริยานิ,
 ปริสุทฺโต มุขวณฺโณ ปรีโยทาโต, กตเมนา ยสฺมา อนฺรุตฺโต วิหาเรณ
 เอตฺรหิ พหุลํ วิหเรตีติ.

จตุส ขวาค อากุส สติปฏจาเนส สุปฏจิตจิตโต^๐ เอตริหิ
พหุล วิหรัมมิ. กตเมส จตุส. อิทาค อากุส กาเย กายานุปสสี
วิหรัมมิ อาตานิ สมนปะชาโน สติมา วินะเยย โลเก อภิชฌาโทมนสส.
เวทนาส ะเปะ จิตเต ะเปะ ฌเมส ฌมานุปสสี วิหรัมมิ
อาตานิ สมนปะชาโน สติมา วินะเยย โลเก อภิชฌาโทมนสส. อิมะส
ขวาค อากุส จตุส สติปฏจาเนส สุปฏจิตจิตโต เอตริหิ พหุล
วิหรัมมิ. โย โส อากุส ภิกขุ อรหะ ฌินาสโว วุสิตวา
กตกรณีโย โอหิตภาโร อนุปตตสทตโต ปริกขีณภาสณเณชโน
สมมทณณวา วิมุตโต, โส อิมะส จตุส สติปฏจาเนส สุปฏจิตจิตโต
พหุล วิหรัตติ.

“ลาภา [๒] โน อาวุโส สุลหฺมฺ [๒] โน อาวุโส, เย
มยํ อายสฺมโต อนรุทฺตสฺส สมมุขาว อสฺสุมฺห อาสภาวํจํ
ภาสमानสฺสาติ. นวมํ.

๑๐. พาพหคิลานสุตฺตํ

[๘๐๘] เอกํ สมยํ อายสฺมา อนรุทฺธो สาวตฺถิยํ วิหริติ
อนฺธวณฺสมี อาพาธโก ทุกฺขิตो พาพหคิลานो. อถ โข สมพฺพหฺลา
ภิกฺขุ เยนายสฺมา อนรุทฺธो, เตนุปสงฺกมียฺ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนนฺตํ
อนรุทฺธํ เอตทวโจ

“กตเมนายสฺมโต อนรุทฺธสฺส วิหาเรน วิหโรโต อุปฺปนฺนา
สารีริกกา ทุกฺขา เวทนา จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐนฺตํ.”

“จตุสฺส โข เม อาวุโส สติปฏฺฐาเนสฺส สุปฺปจิตฺติตฺตสฺส
วิหโรโต อุปฺปนฺนา สารีริกกา ทุกฺขา เวทนา จิตฺตํ น ปริยาทาย
ติฏฺฐนฺตํ. กตเมสฺส จตุสฺส. อิทาหํ อาวุโส กาเย กายานุปสฺสี
วิหรามิ. เวทนาสฺส ๔เปยฺ จิตฺเต ๔เปยฺ ฌมฺเมสฺส ฌมานุปสฺสี
วิหรามิ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส.
อิมेषฺส โข เม อาวุโส จตุสฺส สติปฏฺฐาเนสฺส สุปฺปจิตฺติตฺตสฺส
วิหโรโต อุปฺปนฺนา สารีริกกา ทุกฺขา เวทนา จิตฺตํ น ปริยาทาย
ติฏฺฐนฺตํ. ทสมํ.

ปจฺจโม รโหคตวคฺโค.

ตสฺสทุทฺธานํ

รโหคเตน เทว วุตฺตา สุตฺตงฺกณฺฏกํ ตโย
ตณฺหกุขยสลพาการํ อมพปาลิคิลาณนฺตํ.”

๒. ทุติยวคฺโค

๑. กปฺปสทสฺสสุตฺตํ

[๙๐๙] เอกํ สมยํ อายสฺมา อนุรุทฺโธ สาวตฺถิยํ วิหริติ
 เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. อถ โข สมพฺพลา ภิกฺขุ,
 เยนายสฺมา อนุรุทฺโธ, เตนฺอุปสงฺกมียฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา
 อนุรุทฺเธน ๔เปยฺ เอกมนฺตํ นิสินฺหา โข เต ภิกฺขุ อายสฺมนฺตํ
 อนุรุทฺธํ เอตทวโจ

“กตเมสํ อายสฺมา อนุรุทฺโธ ฌมฺมานํ ภาวิตตฺตา
 พหุลีกตตฺตา มหาภิณฺณตฺตํ ปตฺโตติ.

“จตุณฺ्हํ ขวาทํ อวฺุโส สติปฺญจानานํ ภาวิตตฺตา
 พหุลีกตตฺตา มหาภิณฺณตฺตํ ปตฺโต. กตเมสํ จตุณฺ्हํ. อิธาทํ
 อวฺุโส กาเย กายานุปสฺสี วิหรามิ. เวทนาสุ ๔เปยฺ จิตฺเต ๔เปยฺ
 ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหรามิ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย
 โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. อิมํสํ ขวาทํ อวฺุโส จตุณฺ्हํ สติปฺญจานานํ
 ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา มหาภิณฺณตฺตํ ปตฺโต. อิมสญฺจ ปนํ
 อวฺุโส จตุณฺ्हํ สติปฺญจานานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา กปฺปสทสฺสํ
 อนุสฺสราเมตี. ปจฺมํ.

๒. อิทธิวิธสุตฺตํ

[๙๑๐] “อิมสญฺจ ปนํ อวฺุโส จตุณฺ्हํ สติปฺญจานานํ
 ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา อนเภาวิตํ อิทธิวิธํ ปจฺจนฺโกมิ, เอโกปิ
 หุตฺวา พหฺวทา โหมิ ๔เปยฺ ยาว พุรฺหมโลกาปิ กาเยน วสฺส
 วตฺเตเมตี. ทฺติยํ.

๓. ทิพฺพโสตฺตํ

[๙๑๑] “อิเมสญจ ปณห์ อาวุโส จตฺตุนัน สติปฏฺจณานัน
ภาวิตตฺตา พหุสํกตตฺตา ทิพฺพาย โสตธาทฺยา วิสฺสุทฺธาย
อติกฺกนฺตมานุสํกาย อุโก สทฺเท สุนามิ ทิพฺเพ จ มานุเส จ เย
ทฺวเร สนฺติเก จาติ. ตตฺติยํ.

๔. เจโตปริยฺยสุตฺตํ

[๙๑๒] “อิเมสญจ ปณห์ อาวุโส จตฺตุนัน สติปฏฺจณานัน
ภาวิตตฺตา พหุสํกตตฺตา ปฺรสฺตฺตานัน ปฺรปฺคฺคฺลณัน เจตฺสา เจโต
ปฺริจฺจ ชานามิ, สรคํ วา จิตฺตํ ‘สรคํ จิตฺตนฺติ ปชานามิ ฯเปฯ
‘วิมุตฺตํ’ จิตฺตนฺติ ปชานามิตฺติ. จตฺตํ.

๕. ฌานสุตฺตํ

[๙๑๓] “อิเมสญจ ปณห์ อาวุโส จตฺตุนัน สติปฏฺจณานัน
ภาวิตตฺตา พหุสํกตตฺตา ฌานญจ ฌานโต อญฺจฌานญจ อญฺจฌานโต
ยถาภูตํ ปชานามิตฺติ. ปญฺจมํ.

๖. กมฺมสมาทานสุตฺตํ

[๙๑๔] “อิเมสญจ ปณห์ อาวุโส จตฺตุนัน สติปฏฺจณานัน
ภาวิตตฺตา พหุสํกตตฺตา อตฺตํชานาคตปจฺจุปฺปณฺนํ กมฺมสมาทานํ
ฌานโส เหตุโส วิปากํ ยถาภูตํ ปชานามิตฺติ. ฉนฺนํ.

๗. สัพพตถกามินีสูตร

[๙๑๕] “อิเมสญจ ปนาหิ อารุโส จตุรหัง สติปฏฺญานานํ
ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา สพฺพตฺถคามินีปฺปฏิปทํ ยถาภูตํ ปชานามิตี.
สตตมํ.

๘. นานาธาตุสุตตะ

[๙๑๖] “อิเมสญจ ปนาห์ อาวุโส จตุณฺห์ สติปฏฺจานานํ
ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา อนेกชาตุนานาชาตฺโลกํ ยถาภูตํ
ปชานามิตี. อญฺจมํ.

๕. นานาธิมุตติสูตร

[๙๑๗] “อิเมสญจ ปนาหํ อาวุโส จตุณฺ्हํ สติปฏฺฐานานํ
ภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตา สตฺตานํ นานาธิมุตฺติกตํ ยถาภูตํ
ปชานามิตี. นวมํ.

๑๐. อินุทริยปโรปริยตตสุตตํ

[๙๑๘] “อิเมสญจ ปนาหิ อาวุโส จตุณฺ्हํ สติปฏฺจานานํ
ภาวิตตฺตา พหุสีกตตฺตา ปรสตฺตานํ ปรปฺคฺคฺลนํ อินฺทฺริยปโรปฺริยตฺตํ
ยถาภฺตํ ปชานามิตี. ทสมํ.

๑๑. ฌานาภิสุตตํ

[๙๑๙] "อิเมสญจ ปนาหิ อาวุโส จตุณฺหํ สติปฏฺจานานํ
ภาวิตตฺตา พหุสํกตตฺตา ฌานวิโมกฺขสมาธิสมาปตฺตินํ สงฺกิเลสํ
มตฺตาเย ๒๗/๐๕/๒๕๖๖
โวทานํ วุฏฺฐานํ ยถาภูตํ ปชานามิติ. เอกาทสํ.

๑๒. ปุพฺเพนิวาสสูตฺตํ

[๙๒๐] “อิเมสญจ ปณห์ อาวุโส จตฺตุนัน สติปญฺจจณานัน
ภาวิตตตฺตา พหุลีกตตตฺตา อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรามิ.
เสยฺยถิโก. เอกํปี ชาตี เทวปี ชาติโย ๕เปยฺย อิติ สากาโร
สอฺกฺกเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรามิติ. ทฺวาทสมํ.

๑๓. ทิพฺพจกฺขุสูตฺตํ

[๙๒๑] “อิเมสญจ ปณห์ อาวุโส จตฺตุนัน สติปญฺจจณานัน
ภาวิตตตฺตา พหุลีกตตตฺตา ทิพฺพเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺธเนน อติกฺกนฺต-
มานุสเสน สตฺเต ปสฺสामी จวมานเน อุปปชฺชมานเน ๕เปยฺย อิติ
ทิพฺพเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺธเนน อติกฺกนฺตมานุสเสน ๕เปยฺย ยถากมฺมุเปเค
สตฺเต ปชานามิติ. เตรสมํ.

๑๔. อาสวกฺขยสูตฺตํ

[๙๒๒] “อิเมสญจ ปณห์ อาวุโส จตฺตุนัน สติปญฺจจณานัน
ภาวิตตตฺตา พหุลีกตตตฺตา อาสวานัน ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ
ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช
วิหรามิติ. จุทฺทสมํ.

ทฺตฺติโย วคฺโค.

ตลุตุทุทานัน

สหสสํ อิทธิ อถ ปน

เจโตปริยญาณเมตติ

ปฏิกิริยาเคมี นานาชนิด

อินทรี ยี่ ชานนุติ ตีสโส วิชาชาติ."

อนุรักษสัมมุตตํ สมนตฺตํ.

๕. ฌานตัณหุตตัม

๑. คงคาเปยุยาลวकुโค

๑ - ๑๒. ฌานาภิสุตตัม

[๙๒๓ - ๙๓๔] สาวตถีนินทานัน. ตตฺตร โข ๔เปยฺ “จตุตตารโमे ภิกฺขเว ฌานา. กตเม จตุตตารโ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ฌมฺเมหิ สวิตกุกํ สวิจาร์ วิเวกขํ ปีติสุขํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ, วิตกฺกวิจารานํ รูปสมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกุกํ อวิจาร์ สมาธิขํ ปีติสุขํ ทฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ, ปีตียา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหฺรติ, สโต จ สมฺปชาโน สุขญฺจ กาเยน ปฏฺฐิสฺเวเทติ, ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ ‘อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ ตฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ, สุขสฺส จ ปหานา ทฺกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺพเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสฺสํ อุเปกฺขา- สติปาริสฺสทฺธี จตุตฺตํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. อิมे โข ภิกฺขเว จตุตตารโ ฌานาติ.

“เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คงคา นทী ปาจীনินฺนา ปาจীনโปณฺา ปาจীনปพฺภารา, เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตุตตารโ ฌานเภาเวนฺโต จตุตตารโ ฌานเ พหุสฺสิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปณฺเ นิพฺพานปพฺภารโ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตุตตารโ ฌานเภาเวนฺโต จตุตตารโ ฌานเ พหุสฺสิกโรนฺโต นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปณฺเ

นิพพานปพฺภาโร. อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ
 อกุสเลหิ ฆมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกขํ ปิตฺติสฺสขํ ปจฺมํ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ, วิตกฺกวิจารานํ รูปสฺมา ๔เปยฺ ทุติยํ ฌานํ,
 ตติยํ ฌานํ, จตฺตถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ จตฺตารอ ฌาเน ภาเวนฺโต จตฺตารอ ฌาเน พหุลิกโรนฺโต
 นิพฺพานนินฺโน โหติ นิพฺพานโปเณ นิพฺพานปพฺภาโรติ. ปจฺม.
 ทฺวาทสมี.

ปจโม คงฺคาเปยฺยาลวคโค.

ตสฺสอุททานํ

ฉ ปาจฺฉินฺโต นินฺนา ฉ นินฺนา จ สมฺมุตฺโต
 เทวเต ฉ ทฺวาทส โหนฺติ วคโค เตน ปวฺจจตฺติติ.

อุปมาทวคโค วิตุถาเรตพฺโพ.

ตสฺสอุททานํ

ตถาคตํ ปทํ ภูมํ มฺลํ สารอ จ วสฺสิกํ
 ราชา จนฺทิมสฺสุริยา วตฺถเณ ทสฺมํ ปทนฺติ.

พลกรณียวคโค วิตุถาเรตพุโพ.

ตสสุทุทานัน

พลัม พิชณจ นาโค จ รุกโข กุมภณ สุกิยา
อากาเสน จ เทว เมฆา นาวา อากนตุกา นทีติ.

เอสनावคโค วิตุถาเรตพุโพ.

ตสสุทุทานัน

เอสนา วิธา อาสโว ภโว จ ทุกขตา ติสโส
ขิลัม มลณจ นีโฆ จ เวทนา ตณฺหา ตสิณา จาติ.

๕. โอมวคโค

๑ - ๑๐. โอมาทิสุตต์

[๙๓๕ - ๙๗๖] “ปณฺณิมา น ภิกฺขเว อุทฺธมฺภาคิยานิ
สณฺโณชฌานิ. กตมานิ ปณฺณ. รุปราคโค อรุปราคโค มาโน อุทฺธจฺจ
อวิชฺชา. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปณฺณอุทฺธมฺภาคิยานิ สณฺโณชฌานิ.

อิมสํ โข ภิกฺขเว ปณฺณนํ อุทฺธมฺภาคิยานํ สณฺโณชฌานํ
อภิญฺเฌาย ปริณฺเฌาย ปริกฺขยาย ปหานาย จตฺตารอ ฌานา
ภาเวตพฺพทา. กตเม จตฺตารอ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ
วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกขํ ปิตฺติสฺสํ ปจฺม
ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตี, วิตกฺกวิจารานํ วูปสมมา อชฺฌตฺตํ
สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์ สมาริขํ ปิตฺติสฺสํ
ทุตฺติยํ ฌานํ ๔เปยฺย ตติยํ ฌานํ ๔เปยฺย จตฺตตํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช
วิหริตี. อิมสํ โข ภิกฺขเว ปณฺณนํ อุทฺธมฺภาคิยานํ สณฺโณชฌานํ
อภิญฺเฌาย ปริณฺเฌาย ปริกฺขยาย ปหานาย อิมะ จตฺตารอ ฌานา
ภาเวตพฺพทาตี. (คฺงคาเปยฺยาโล. ยถา มคฺคสังยุตฺตํ วิตฺถาริตํ, เอว
ฌานสังยุตฺตํ วิตฺถาเรตพฺพํ ยาว เอสนา ปาลิ)

ปณฺณโม โอมวคโค.

ตสฺสุทฺททานํ

โอโฆ โยโค อุปาทานํ คนฺธา อนฺุสเยน จ
กามคฺุณา นีวรณา ขนฺธา อุทฺธมฺภาคิยาตี.

ฌานสังยุตฺตํ สมตฺตํ.

๑๐. อานาปานสยัตตัม

๑. เอกธมฺมวคฺโค

๑. เอกธมฺมสยัตตัม

[๙๗๗] สาวตถิณีทานัน. ตตฺร โข ๔เปฯ เอตทโวจ
“เอกธมฺโม ภิกฺขเว ภาวิตฺโต พหุลีกโต มหปฺพลโ ไหติ มหานิสฺสโส.
กตโม เอกธมฺโม. อานาปานสยติ.

กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อานาปานสยติ” กถํ พหุลีกตา
มหปฺพลา ไหติ มหานิสฺสา. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรณฺณคโต वा
รุกฺขมฺูลคโต वा สญฺญาคารคโต वा นิสิตฺติ ปลฺลงกํ อากฺขิตฺวา
อุชฺฐํ กายํ ปณฺธิทาย ปริมุขํ สตี อฺปปญฺจเปตฺวา. โส สโตว อสฺสสยติ,
สโต^๒ ปสฺสสยติ. ทีฆํ वा อสฺสสนฺโต ‘ทีฆํ อสฺสสามีติ ปชานาติ,
ทีฆํ वा ปสฺสสนฺโต ‘ทีฆํ ปสฺสสามีติ ปชานาติ. รสฺสํ वा
อสฺสสนฺโต ‘รสฺสํ อสฺสสามีติ ปชานาติ, รสฺสํ वा ปสฺสสนฺโต
‘รสฺสํ ปสฺสสามีติ ปชานาติ. ‘สพฺพกายปฏฺฐิสฺสเวที อสฺสสิสฺสามีติ
สิกฺขติ, ‘สพฺพกายปฏฺฐิสฺสเวที ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ. ‘ปสฺสมภยํ
กายสงฺขารํ อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, ‘ปสฺสมภยํ กายสงฺขารํ
ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ. ‘ปีติปฏฺฐิสฺสเวที อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ,
‘ปีติปฏฺฐิสฺสเวที ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ. ‘สุขปฏฺฐิสฺสเวที อสฺสสิสฺสามีติ
สิกฺขติ, ‘สุขปฏฺฐิสฺสเวที ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ. ‘จิตฺตสงฺขารปฏฺฐิสฺสเวที
อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, ‘จิตฺตสงฺขารปฏฺฐิสฺสเวที ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ.

หมดอายุ 27/05/2566

* ส.อ. อานาปานสยติ

^๒ ฉ.,เท.,อ. สโตว, เอวฺมฺปฺริย.

‘ปสฺสสมฺภยํ จิตฺตสงฺขารํ อสฺสสึสฺสามีติ ลิกฺขติ, ‘ปสฺสสมฺภยํ จิตฺตสงฺขารํ
 ปสฺสสึสฺสามีติ ลิกฺขติ. ‘จิตฺตปฏฺฐิสฺสเวทํ อสฺสสึสฺสามีติ ลิกฺขติ,
 ‘จิตฺตปฏฺฐิสฺสเวทํ ปสฺสสึสฺสามีติ ลิกฺขติ. ‘อภิปฺปโมทยํ จิตฺตํ
 อสฺสสึสฺสามีติ ลิกฺขติ, ‘อภิปฺปโมทยํ จิตฺตํ ปสฺสสึสฺสามีติ ลิกฺขติ.
 ‘สมาทหํ จิตฺตํ อสฺสสึสฺสามีติ ลิกฺขติ, ‘สมาทหํ จิตฺตํ ปสฺสสึสฺสามีติ
 ลิกฺขติ. ‘วิโมจยํ จิตฺตํ อสฺสสึสฺสามีติ ลิกฺขติ, ‘วิโมจยํ จิตฺตํ
 ปสฺสสึสฺสามีติ ลิกฺขติ. ‘อนิจฺจานุปสฺสี อสฺสสึสฺสามีติ ลิกฺขติ,
 ‘อนิจฺจานุปสฺสี ปสฺสสึสฺสามีติ ลิกฺขติ. ‘วิราคานุปสฺสี อสฺสสึสฺสามีติ
 ลิกฺขติ, ‘วิราคานุปสฺสี ปสฺสสึสฺสามีติ ลิกฺขติ. ‘นิโรธานุปสฺสี
 อสฺสสึสฺสามีติ ลิกฺขติ, ‘นิโรธานุปสฺสี ปสฺสสึสฺสามีติ ลิกฺขติ.
 ‘ปฏฺฐินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสสึสฺสามีติ ลิกฺขติ, ‘ปฏฺฐินิสฺสคฺคานุปสฺสี
 ปสฺสสึสฺสามีติ ลิกฺขติ. เหวํ ภาวิตา ไช ภิกฺขเว อานาปานสฺสตี
 เหวํ พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสาติ. ปจम्.

๒. โพชฌงกสูตรํ

[๙๗๘] “อานาปานสฺสตี ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา
 มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา.

กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อานาปานสฺสตี กถํ พหุลีกตา
 มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อานาปานสฺสตีสหคตํ
 สติสมฺโพชฌงกํ ภาวเตติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ
 ไวสุตฺตคฺคปริณามิ. อานาปานสฺสตีสหคตํ ธมฺมวิจยสมฺโพชฌงกํ ๔เปย
 วิริยํ ๔เปย ปีติ ๔เปย ปสฺสทฺธิ ๔เปย สมาธิ ๔เปย
 อานาปานสฺสตีสหคตํ อุกฺเพกฺขาสมฺโพชฌงกํ ภาวเตติ วิเวกนิสฺสิตํ

วิจารณ์สุสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสุสคฺคปริณามิ. เอวํ ภาวิตา ไช
 ภิกฺขเว อานาปานสุสฺติ เอวํ พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสาติ.
 ทฺวติยํ.

[๙๗๙] “อานาปานสูตติ ภิกขเว ภาวิตา พหุลีกตา
มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา.

๔. ปฐมผลสูตร

[๔๘๐] “อานาปานสูตติ ภิกขเว ภาวิตา พหุลีกตา
มหปผลา โหติ มหานิสัสสา.

กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อานาปานสฺสติ กถํ พหุสํกตา
 มหปฺปผลา โหติ มหานิสํสา. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรณฺณคโต वा
 รุกฺขมฺมูลคโต वा สฺสยณาคารคโต वा นิสิตฺติ ปลฺลงกํ อามุชิตฺวา
 อุกฺกํ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สตี อุปฆฺจเปตฺวา. โส สโตว อสฺสสตี,

สโต ปสฺสสฺสตี. (วิตถาโร ยาว ‘ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสสฺสสฺสามีติ
สิกฺขตี, ‘ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี ปสฺสสฺสสฺสามีติ สิกฺขตี.) เอวํ ภาวิตา
โฆ ภิกฺขเว อานาปานสฺสตี เอวํ พหุลิกฺตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา.

เอวํ ภาวิตาย โฆ ภิกฺขเว อานาปานสฺสตียา เอวํ
พหุลิกฺตาย ทฺวินฺนํ ผลานํ อณฺณตฺรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ, ทิฏฺฐเจว ธมฺเม
อณฺณว, สตี วา อุปาทิสฺเสส อเนกาคามิตาติ. จตฺตตฺถ.

๕. ทุตติยผลสุตตัม

[๔๘๑] “อานาปานสฺสตี ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลิกฺตา
มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา.

กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อานาปานสฺสตี กถํ พหุลิกฺตา
มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรณฺณคโต วา
รุกฺขมฺูลคโต วา สฺสณฺณาคารคโต วา นิสีหตี ปลฺลงฺกํ อากฺขิตฺวา
อุชฺฐํ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สตี อุปฏฺฐเปตฺวา. โส สโตว อสฺสสฺสตี,
สโต ปสฺสสฺสตี. (วิตถาโร ยาว ‘ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสสฺสสฺสามีติ
สิกฺขตี, ‘ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี ปสฺสสฺสสฺสามีติ สิกฺขตี.) เอวํ ภาวิตา
โฆ ภิกฺขเว อานาปานสฺสตี เอวํ พหุลิกฺตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา.

เอวํ ภาวิตาย โฆ ภิกฺขเว อานาปานสฺสตียา เอวํ
พหุลิกฺตาย สตฺต ผลา สตฺตานิสรฺสา ปาฏิกงฺขา. กตเม สตฺต
ผลา สตฺตานิสรฺสา. ทิฏฺฐเจว ธมฺเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ, โน
เจ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ, อถ มรณฺกาลे
อณฺณํ อาราเชติ, โน เจ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม ปฏิกจฺจ อณฺณํ อาราเชติ,
โน เจ มรณฺกาลे อณฺณํ อาราเชติ. อถ ปณฺจหนฺนํ โอรมภาคิยานํ

สญโฆชนานํ ปริกขยา อนฺตราปรินิพฺพายี โหติ, อุพฺพจฺจปรินิพฺพายี
โหติ, อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ, สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ,
อุทฺธํโสโต โหติ อกนิฏฺฐคามี. เอวํ ภาวิตาย ไช ภิกฺขเว
อานาปานสฺสตียา เอวํ พหุลีกตาย อิมํ สตฺตํ ผลา สตฺตทานิํสฺสา
ปาฏิกงฺขาติ. ปณฺจมํ.

๖. อริฏฺฐตฺตํ

[๙๘๒] สาวตฺถิณิทานํ. ตตฺร ไช ภควา ๗เป๗ เอตทวโจ
ภาเวถ โน ตุมฺहे ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา อริฏฺฐโจ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อหํ
ไช ภนฺเต ภาเวมิ อานาปานสฺสตีนฺติ. “ยถากถํ ปน ตวํ อริฏฺฐ
ภาเวสิ อานาปานสฺสตีนฺติ.

“อตีเตสฺส เม ภนฺเต กาเมสฺส กามจฺจนฺโท ปหีโน, อนาคเตสฺส
เม กาเมสฺส กามจฺจนฺโท วิคโต, อชฺฌตฺตํ” พหิทฺธา จ เม ฐมฺเมสฺส
ปฏฺธิชฺสณฺณา สุปฺปฏฺฐิวิเนตา, โส สโตว อสฺสสิสฺสามิ, สโต
ปสฺสสิสฺสามิ. เอวํ ขวาทํ ภนฺเต ภาเวมิ อานาปานสฺสตีนฺติ.

“อตุเถสา อริฏฺฐ อานาปานสฺสตี ‘เนสา นตฺถีติ วทามิ.
อปิจ อริฏฺฐ ยถา อานาปานสฺสตี วิตุถาเรน ปริปฺปณฺณา โหติ, ตํ
สุณฺหาหิ, สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ ภนฺเตติ ไช
อายสฺมา อริฏฺฐโจ ภควโต ปจฺจสฺโสสิ. ภควา เอตทวโจ

“กถญฺจ อริฏฺฐ อานาปานสฺสตี วิตุถาเรน ปริปฺปณฺณา
โหติ. อิทฺธ อริฏฺฐ ภิกฺขุ อรณฺณคโต วา รุกฺขมฺูลคโต วา

สฺสญฺญาคารคโต วา นิสิตฺติ ปลฺลงกํ อากฺขิตฺวา อุชฺฐํ กายํ
ปณฺธาย ปริมุขํ สตี อุปฏฺฐเปตฺวา. โส สโตว อสฺสสตี, สโต
ปสฺสสตี, ทิฆํ วา อสฺสสนฺโต 'ทิฆํ อสฺสสามีติ ปชานาติ ฯเปฯ
'ปฺภินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ, 'ปฺภินิสฺสคฺคานุปสฺสี
ปสฺสสิสฺสามีติ สิกฺขติ. เอวํ โข อริฏฺฐ อานาปานสฺสตี วิตุถาเรน
ปริปุณฺณา โหตีติ. จญฺจํ.

๗. มหากปฺปินสฺสตฺตํ

[๙๘๓] สาวตฺถีนินฺทานํ. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา
มหากปฺปิโน ภควโต อวิหฺวเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลงกํ อากฺขิตฺวา
อุชฺฐํ กายํ ปณฺธาย ปริมุขํ สตี อุปฏฺฐเปตฺวา.

อทุทฺสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ มหากปฺปินํ อวิหฺวเร
นิสินฺนํ ปลฺลงกํ อากฺขิตฺวา อุชฺฐํ กายํ ปณฺธาย ปริมุขํ สตี
อุปฏฺฐเปตฺวา, ทิสฺวาน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ

"ปสฺสเถ โน ตุมฺहे ภิกฺขเว เอตสฺส ภิกฺขุโน กายสฺส
อิณฺชิตตฺตํ วา ผนฺทิตตฺตํ วาติ.

"ยทาปี มยฺ ภนฺเต ตํ อายสฺมนฺตํ ปสฺสาม สงฺฆมฺชฺเ
วา นิสินฺนํ เอกํ วา รโห นิสินฺนํ, ตทาปี มยฺ ตสฺส อายสฺมโต
น ปสฺสาม กายสฺส อิณฺชิตตฺตํ วา ผนฺทิตตฺตํ วาติ.

"ยสฺส ภิกฺขเว สมาริสฺส ภาวิตตฺตา พหุลิกตตฺตา เนว
กายสฺส อิณฺชิตตฺตํ วา โหติ ผนฺทิตตฺตํ วา, น จิตฺตสฺส
อิณฺชิตตฺตํ วา โหติ ผนฺทิตตฺตํ วา, ตสฺส โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สมาริสฺส นิภามลฺลาภี อภิจฺฉลฺลาภี อภิสิรฺลฺลาภี.

กตมสส จ ภิกขเว สสมาธิสส ภาวิตตตฺตา พหุลีกตตฺตา
เนว กายสส อิมชิตตตํ วา โหติ ผนทิตตตํ วา, น จิตฺตสส
อิมชิตตตํ วา โหติ ผนทิตตตํ วา.

อานาปานสสทิสสมาธิสส ภิกขเว ภาวิตตตฺตา พหุลีกตตฺตา
เนว กายสส อิมชิตตตํ วา โหติ ผนทิตตตํ วา, น จิตฺตสส
อิมชิตตตํ วา โหติ ผนทิตตตํ วา.

กถํ ภาวิตเต โข ภิกขเว อานาปานสสทิสสมาธิมฺหิ กถํ
พหุลีกเต เนว กายสส อิมชิตตตํ วา โหติ ผนทิตตตํ วา, น
จิตฺตสส อิมชิตตตํ วา โหติ ผนทิตตตํ วา.

อิธ ภิกขเว ภิกขุ อรณฺณคโต วา รุกฺขมฺูลคโต วา
สุญฺญาคารคโต วา นิสีหติ ปลลํกํ อากฺขิตฺวา อุชฺฐํ กายํ
ปณฺธาย ปริมุขํ สตี อฺุปฏฺฐเปตฺวา. โส สโตว อสฺสสตี, สโต
ปสฺสสตี (วิตฺถาเรตพฺพา ยาว ‘ปฏฺฐินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสสิสฺสสามีตี
สิกฺขตี ‘ปฏฺฐินิสฺสคฺคานุปสฺสี ปสฺสสิสฺสสามีตี สิกฺขตี.) เอวํ ภาวิตเต
โข ภิกขเว อานาปานสสทิสสมาธิมฺหิ เอวํ พหุลีกเต เนว กายสส
อิมชิตตตํ วา โหติ ผนทิตตตํ วา น จิตฺตสส อิมชิตตตํ วา
โหติ ผนทิตตตํ วาติ. สุตตมํ.

๘. ปทีโปปมสุตตํ

[๙๘๔] “อานาปานสสทิสสมาธิ ภิกขเว ภาวิตโต พหุลีกโต
มหปฺผโล โหติ มหานิสฺโส.

กถํ ภาวิตโต จ ภิกขเว อานาปานสสทิสสมาธิ กถํ พหุลีกโต
มหปฺผโล โหติ มหานิสฺโส.

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรณฺณคโต वा रुक्ขมฺมูลคโต वा
 สญฺญาคารคโต वा นิสีหติ ปลฺลนํ อากุชิตฺวา อุชฺฐํ กายํ ปณิธาย
 ปริมุขํ สตี อุกฺกุจเปตฺวา. โส สโตว อสฺสสตี, สโต ปลฺลสสตี.
 ทีฆํ वा อสฺสสนฺโต 'ทีฆํ อสฺสสามีติ ปชานาติ (วิตถาเรตพฺพา
 ยาว 'ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสสิสฺสามีติ ลิกฺขติ, 'ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี
 ปลฺลสสิสฺสามีติ ลิกฺขติ.) เหว ภาวิตฺโต ไช ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีสมาริ
 เหว พหุลีกโต มหปฺพลโ ไหติ มหานิสฺโส.

“อหฺมปิ สฺพุทฺธํ ภิกฺขเว ปุพฺพเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธโร
 โพธิสฺสโตว สมานิ อิมินา วิหารเณ พหุลํ วิหารามิ. ตสฺส มยฺหํ
 ภิกฺขเว อิมินา วิหารเณ พหุลํ วิทรโต เนว กาโย กิลมตี” น
 จกฺขุณี อนุปาทาย จ เม อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺจติ.”

ตสฺมาติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ‘เนว เม
 กาโยปิ กิลเมยฺย น จกฺขุณี, อนุปาทาย จ เม อาสเวหิ จิตฺตํ
 วิมฺจุเจยฺยาติ, อยเมว อานาปานสฺสตีสมาริ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ‘เย เม
 เคหสิตา สรสงฺกปฺปา, เต ปหิเยยฺยุนฺติ, อยเมว อานาปานสฺสตีสมาริ
 สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ‘อปฺปฏิกฺกุเล ปฏิกฺกุลสณฺณิ
 วิหเรยฺยุนฺติ, อยเมว อานาปานสฺสตีสมาริ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ‘ปฏิกฺกุเล
 อปฺปฏิกฺกุลสณฺณิ วิหเรยฺยุนฺติ, อยเมว อานาปานสฺสตีสมาริ สาธุกํ
 มนสิกาตพฺโพ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ‘อปฺปฏฺฐิณฺเณ จ
ปฏฺฐิณฺเณ จ ปฏฺฐิณฺณสณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ, อยเมว อาณาปานสฺสติสมาธิ
สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ‘ปฏฺฐิณฺเณ จ
อปฺปฏฺฐิณฺเณ จ อปฺปฏฺฐิณฺณสณฺณิ วิหเรยฺยนฺติ, อยเมว อาณาปานสฺสติ-
สมาธิ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ‘อปฺปฏฺฐิณฺณจ
ปฏฺฐิณฺณจ ตทฺถายํ อภินิวฺชเชตฺวา อุเปกฺขโก วิหเรยฺยํ สโต
สมฺปชาโนติ, อยเมว อาณาปานสฺสติสมาธิ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ‘วิวิจฺเจว
กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ฆมฺเมหิ สวิตกํ สวิจาร์ วิเวกขํ ปิตฺติสฺขํ
ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ, อยเมว อาณาปานสฺสติสมาธิ
สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ‘วิตกฺกวิจารานํ
วูปสฺมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิภาวํ อวิตกํ อวิจาร์
สมาธิขํ ปิตฺติสฺขํ ทุตฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ, อยเมว
อาณาปานสฺสติสมาธิ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ‘ปิตฺติยา จ
วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหเรยฺยํ, สโต จ สมฺปชาโน สุขญฺจ
กาเยน ปฏฺฐิสฺสเวทฺเธยฺยํ, ยนฺตํ อริยา อากิขฺชนฺติ ‘อุเปกฺขโก สติมา
สุขวิหารีติ ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ, อยเมว
อาณาปานสฺสติสมาธิ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ‘สุขสฺส จ

ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺพเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ
 อตฺตงฺคมา อทุกฺขมสฺสํ อูปะกฺขาสติปาริสฺสทฺธิ จตฺตตุตฺถํ ฌานํ
 อุปสมุปฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ, อยเมว อานาปานสฺสติสมาธิ สาธุกํ
 มนสิกาตพฺโพ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ‘สพฺพโส
 รุปสญฺญานํ สมตฺติกฺกมา ปฏฺฐิสญฺญานํ อตฺตงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ
 อมนสิการา ‘อนนฺโต อากาโสติ อากาसानญฺจายตฺนํ อุปสมุปฺปชฺช
 วิหเรยฺยนฺติ, อยเมว อานาปานสฺสติสมาธิ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ‘สพฺพโส
 อากาसानญฺจายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม ‘อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตฺนํ
 อุปสมุปฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ, อยเมว อานาปานสฺสติสมาธิ สาธุกํ
 มนสิกาตพฺโพ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ‘สพฺพโส
 วิญฺญาณญฺจายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม ‘นตฺถิ กิณฺจิตฺติ อากิณฺจณญฺจายตฺนํ
 อุปสมุปฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ, อยเมว อานาปานสฺสติสมาธิ สาธุกํ
 มนสิกาตพฺโพ.

ตสฺมาติห . ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ‘สพฺพโส
 อากิณฺจณญฺจายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม เนวสญฺญานาสญฺจายตฺนํ อุปสมุปฺปชฺช
 วิหเรยฺยนฺติ, อยเมว อานาปานสฺสติสมาธิ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว ภิกฺขุ เจปิ อากงฺเขยฺย ‘สพฺพโส
 เนวสญฺญานาสญฺจายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตฺตนิโรธํ อุปสมุปฺปชฺช
 วิหเรยฺยนฺติ, อยเมว อานาปานสฺสติสมาธิ สาธุกํ มนสิกาตพฺโพ.

เอวํ ภาวิตะ โข ภิกขเว อานาปานสฺสตีสมาริมฺหิ เอวํ
 พหุลีกเต สุขญฺเจ เวทนํ เวทยติ,^๑ 'สา อนิจฺจาติ ปชานาติ
 'อนชฺโฆสิตาติ ปชานาติ, 'อนภินนฺหิตาติ ปชานาติ. ทุกฺขญฺเจ
 เวทนํ เวทยติ, 'สา อนิจฺจาติ ปชานาติ, 'อนชฺโฆสิตาติ ปชานาติ
 'อนภินนฺหิตาติ ปชานาติ. อทฺทกฺขมสุขญฺเจ เวทนํ เวทยติ, 'สา
 อนิจฺจาติ ปชานาติ, 'อนชฺโฆสิตาติ ปชานาติ, 'อนภินนฺหิตาติ
 ปชานาติ.

โส^๒ สุขํ เจ เวทนํ เวทยติ, วิสํยุตฺโต นํ เวทยติ. ทุกฺขํ
 เจ เวทนํ เวทยติ, วิสํยุตฺโต นํ เวทยติ. อทฺทกฺขมสุขํ เจ เวทนํ
 เวทยติ, วิสํยุตฺโต นํ เวทยติ. โส กายปริยฺนุติกํ เวทนํ
 เวทยมาโน 'กายปริยฺนุติกํ เวทนํ เวทยามิตี'^๓ ปชานาติ,
 ชีวิตปริยฺนุติกํ เวทนํ เวทยมาโน 'ชีวิตปริยฺนุติกํ เวทนํ เวทยามิตี'
 ปชานาติ, กายสฺส เกทา อุทฺธํ ชีวิตปริยาทาณา 'อิธเว
 สพฺพเวทยิตานิ อนภินนฺหิตานิ สีตภิวิสฺสนฺตํตีติ ปชานาติ.

เสยฺยถาปี ภิกขเว เตลณฺจ ปฏฺิจจ วฏฺฏณฺจ ปฏฺิจจ
 เตลปฺปทีโป ฌายเยยฺย ตสฺสเสว เตลสฺส จ วฏฺฏณฺยา จ ปริยาทาณา
 อนาหาโร นิพฺพาเยยฺย; เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุ 'กายปริยฺนุติกํ
 เวทนํ เวทยมาโน กายปริยฺนุติกํ เวทนํ เวทยามิตี ปชานาติ,
 ชีวิตปริยฺนุติกํ เวทนํ เวทยมาโน 'ชีวิตปริยฺนุติกํ เวทนํ เวทยามิตี'
 ปชานาติ, กายสฺส เกทา อุทฺธํ ชีวิตปริยาทาณา 'อิธเว
 สพฺพเวทยิตานิ อนภินนฺหิตานิ สีตภิวิสฺสนฺตํตีติ ปชานาตีติ. อฏฺฐมํ.

^๑ อ. เวทียติ, เอมฺมปริปี.

^๒ ฉ., เท. อยํ ปาโง น ทิสฺสตี.

^๓ อ. เวทียามิตี, เอมฺมปริปี.

๕. เวสาลีสุตต์

[๙๘๕] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริตฺติ มหาวเน กุฎาคารสาละยํ. เตन โข ปน สมเยน ภควา ภิกฺขุณฺโณเนกปริยาเยน อสุภกถํ กถเอติ อสุภาย วณฺณํ ภาสติ, อสุภภาวนาย วณฺณํ ภาสติ.

อต โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “อิจฺจามหํ ภิกฺขเว อทฺธมาสํ ปฏิสลฺลียิตฺุ, นมฺหิ เกนจิ อุปสงกมิตพฺโพ อญฺเฏตรเอยเกน ปิณฑปาตนิหารเกนาติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปฏิสสฺสฺวา นาสสฺส โกจิ ภควนฺตํ อุปสงกมิติ อญฺเฏตรเอยเกน ปิณฑปาตนิหารเกน.

อต โข เต ภิกฺขุ “ภควา อเนกปริยาเยน อสุภกถํ กถเอติ,” อสุภาย วณฺณํ ภาสติ, อสุภภาวนาย วณฺณํ ภาสตีติ อนेกาการโวการํ อสุภภาวนานุโยคมนุยฺยตฺตา วิหรนฺติ. เต อิมินา กาเยน อฏฺฐิยมานา” หรายมานา ชิคฺคฺจฺจมานา สตฺถหารกํ ปริเยสนฺติ, ทสปี ภิกฺขุ เอกาเหเน สตฺถํ ออาหารนฺติ, วิสตีปี” ๔เปยฺยตีสตีปี” ๕ ภิกฺขุ เอกาเหเน สตฺถํ ออาหารนฺติ.

อต โข ภควา ตสฺส อทฺธมาสสฺส อจฺจเยน ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิตो อายสมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ “กินฺนุ โข อานนฺทตนฺนุโต วีย ภิกฺขุสงฺฆโมติ. “ตถา हि ปน ภนฺเต ภควา ภิกฺขุณฺโณเนกปริยาเยน อสุภกถํ กถเอติ, อสุภาย วณฺณํ ภาสติ อสุภภาวนาย วณฺณํ ภาสติ. เต [๔] ภนฺเต ภิกฺขุ “ภควา โข อเนกปริยาเยน อสุภกถํ กถเอติ อสุภาย วณฺณํ ภาสติ

อสุภภาวนาย วณณํ ภาสตีติ อเนกาการโวการํ อสุภ-
ภาวนานุโยคมนุญตฺตา วิหรนฺติ. เต อิมินา กาเยน อญฺเฐยมาณา
หฺรายนมาณา ชิกฺขุจฺจนมาณา สตฺถหารกํ ปริเยสนฺติ, ทสฺปิ ภิกฺขุ
เอกาเหน สตฺถํ ออาหารนฺติ, วีสตีปิ ๕เป๕ ตีสตีปิ ภิกฺขุ เอกาเหน
สตฺถํ ออาหารนฺติ. สาธุ ภนฺเต ภควา ปริยายํ^๑ อากิขฺตฺ, ยถายํ
ภิกฺขุสงฺฆเ อญฺเฐย สนฺนฺจเหยฺยาติ.

“เตนหानนฺท ยาวติกา ภิกฺขุ เวสาลี อุปนิสฺสาย วิหรนฺติ
เต สพฺเพ อุปฺปจฺจนสาละยํ สนฺนิปาเตหีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข
อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปฏิสสฺสฺวา ยาวติกา ภิกฺขุ เวสาลี
อุปนิสฺสาย วิหรนฺติ, เต สพฺเพ อุปฺปจฺจนสาละยํ สนฺนิปาเตตฺวา,
เยน ภควา, เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ
“สนฺนิปติโต ภนฺเต ภิกฺขุสงฺฆเ, ยสฺสทานิ ภควา กาลํ มณฺเฑตีติ.

“อถ โข ภควา เยน อุปฺปจฺจนสาละ, เตนุปลสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสีทิ, นิสชฺช โข ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ “อัยปิ โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีสมาริ ภาวิโต
พหุลีกโต สนฺโต เจว ปณฺีโต จ อเสจฺนโก จ สุโข จ วิหาโร,
อุปฺปนฺนุปลฺปนฺเน จ ปาปเก อกฺกุสเล ฐมฺเม จานโส อนฺตรธาเปติ
วูปสเมติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คิมฺหานํ ปจฺจิมเ มาเส อฺหตํ รโฆชลฺลํ,
ตเมนํ มหา อกาลเมโฆ จานโส อนฺตรธาเปติ วูปสเมติ; เอวเมว
โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีสมาริ ภาวิโต พหุลีกโต สนฺโต เจว
ปณฺีโต จ อเสจฺนโก จ สุโข จ วิหาโร, อุปฺปนฺนุปลฺปนฺเน จ
ปาปเก อกฺกุสเล ฐมฺเม จานโส อนฺตรธาเปติ วูปสเมติ.

หมตย ๒๕ 27/05/25๖๕

^๑ ส. เอวํ ฉ., เท., อ. อญฺเฐ ปริยาย

กถั ภาวิตโต จ ภิกขเว อานาปานสูตติสมาธิ กถั พหุลีกโต
สนโต เจว ปณฺโณโต จ อเสจนโก จ สุโข จ วิหารโร,
อุปปนฺนุปปนฺเน จ ปาปเก อกุสเล ธมฺเม จานโส อนฺตรธาเปติ
วูปสเมติ.

อิธ ภิกขเว ภิกขุ อรณฺณคโต वा รุกขมूलคโต वा
สุญญาคารคโต वा นิสิตฺติ ปลลङ्गํ อามุชิตฺวา อุชฺฐํ กายํ
ปณฺธาย ปริมุขํ สตี อุပ္ภุจเปตฺวา. โส สโตว อสฺสสตี, สโต
ปสฺสสตี. ๔เปฯ ‘ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสสิสฺสามีติ ลิกฺขติ,
‘ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี ปสฺสสิสฺสามีติ ลิกฺขติ. เอวํ ภาวิตโต โข
ภิกขเว อานาปานสูตติสมาธิ เอวํ พหุลีกโต สนโต เจว ปณฺโณโต จ
อเสจนโก จ สุโข จ วิหารโร, อุปปนฺนุปปนฺเน จ ปาปเก อกุสเล
ธมฺเม จานโส อนฺตรธาเปติ วูปสเมตฺติ. นวมํ.

๑๐. กิมิลสูตต์

[๔๘๖] เอวเมว สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา กิมิลายํ วิหริ
เวพฺพวเน. ตตฺตร โข ภควา อายสฺมนฺตํ กิมิลํ อามนฺเตสิ “กถั
ภาวิตโต นฺุ โข กิมิล อานาปานสูตติสมาธิ, กถั พหุลีกโต
มหปฺพลโล โหติ มหานิสฺสโตติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา กิมิโล ตฺถนฺเห อโหสิ.

ทฺถติยมฺปิ โข ภควา. ตติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมนฺตํ
กิมิลํ อามนฺเตสิ “กถั ภาวิตโต นฺุ โข กิมิล อานาปานสูตติสมาธิ,
กถั พหุลีกโต มหปฺพลโล โหติ มหานิสฺสโตติ. ตติยมฺปิ โข
อายสฺมา กิมิโล ตฺถนฺเห อโหสิ.

เอวํ วุตตะ, อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ
 “เอตสฺส ภควา กาโล, เอตสฺส สุตต กาโล ยํ ภควา อานาปาน-
 สุตตีสมาธิํ ภาเสยฺย, ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ ชาเรสฺสนฺตํติ.
 “เตนหानนฺท สฺนาหิ สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสสามีติ. “เอวํ
 ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจสฺสสสิ. ภควา
 เอตทโวจ

“กถํ ภาวิตฺโต จ อานนฺท อานาปานสฺสุตตีสมาธิํ กถํ
 พหุลีกโต มหปฺพลโหติ มหานิสฺสโส. อิทานนฺท ภิกฺขุ อรณฺณคโต वा
 รุกฺขมूलคโต वा สฺนฺนคาคารคโต वा นิสิตฺติ ปลลนฺกํ อากุชิตฺวา
 อุกฺกํ กายํ ปณฺธาย ปริมุขํ สตี อฺปฺนฺนจเปตฺวา. สโ สโตว อสฺสสสตี
 ๕เป๕ ปฏฺนิสฺสคคานฺนฺปสฺสํ อสฺสสสฺสสามีติ ลิกฺขติ, ‘ปฏฺนิสฺสคคานฺนฺปสฺสํ
 ปสฺสสสฺสสามีติ ลิกฺขติ. เอวํ ภาวิตฺโต โข อานนฺท
 อานาปานสฺสุตตีสมาธิํ เอวํ พหุลีกโต มหปฺพลโหติ มหานิสฺสโส.

ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกฺขุ ทีฆํ वा อสฺสสสนฺโต ‘ทีฆํ
 อสฺสสามีติ ปชานาติ, ทีฆํ वा ปสฺสสสนฺโต ‘ทีฆํ ปสฺสสามีติ
 ปชานาติ. รสฺสํ वा อสฺสสสนฺโต ‘รสฺสํ อสฺสสามีติ ปชานาติ, รสฺสํ
 वा ปสฺสสสนฺโต, ‘รสฺสํ ปสฺสสามีติ ปชานาติ. ‘สพฺพกายปฏฺนิสฺสเวที
 อสฺสสสฺสสามีติ ลิกฺขติ, ‘สพฺพกายปฏฺนิสฺสเวที ปสฺสสสฺสสามีติ ลิกฺขติ.
 ‘ปสฺสสมภยํ กายสงฺขารํ อสฺสสสฺสสามีติ ลิกฺขติ, ‘ปสฺสสมภยํ กายสงฺขารํ
 ปสฺสสสฺสสามีติ ลิกฺขติ. กาเย กายานฺนฺปสฺสํ อานนฺท ภิกฺขุ ตสฺมี
 สมเย วิหริติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
 อภิชฺฌาโทมสฺสํ. ตํ กิสฺส เหตุ. กายณฺณตฺราหํ อานนฺท เอตํ
 วทามิ, ยถิทํ อสฺสสาสปฺปสฺสาสํ. ตสฺมาติหानนฺท กาเย กายานฺนฺปสฺสํ

ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหฺรติ อาตapi สมปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส.

ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกฺขุ 'ปีติปฏิสฺสเวที อสฺสสิสฺสสามีติ
สิกฺขติ, 'ปีติปฏิสฺสเวที ปสฺสสิสฺสสามีติ สิกฺขติ. 'สฺขปฏิสฺสเวที
อสฺสสิสฺสสามีติ สิกฺขติ, 'สฺขปฏิสฺสเวที ปสฺสสิสฺสสามีติ สิกฺขติ.
'จิตฺตสงฺขารปฏิสฺสเวที อสฺสสิสฺสสามีติ สิกฺขติ, 'จิตฺตสงฺขารปฏิสฺสเวที
ปสฺสสิสฺสสามีติ สิกฺขติ. 'ปสฺสสมภยํ จิตฺตสงฺขารํ อสฺสสิสฺสสามีติ
สิกฺขติ 'ปสฺสสมภยํ จิตฺตสงฺขารํ ปสฺสสิสฺสสามีติ สิกฺขติ. เวทนาสุ
เวทนานุปสฺสี อานนฺท ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหฺรติ อาตapi
สมปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. ตํ กิสฺส เหตุ.
เวทนาณฺณตฺราหํ อานนฺท เอตํ วทามิ, ยทิทํ อสฺสาสปฺปสฺสาสนํ"
สาธุกํ มนสิการํ. ตสฺมาติหานนฺท เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี ภิกฺขุ
ตสฺมี สมเย วิหฺรติ อาตapi สมปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
อภิชฺฌาโทมนสฺส.

ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกฺขุ 'จิตฺตปฏิสฺสเวที อสฺสสิสฺสสามีติ
สิกฺขติ, 'จิตฺตปฏิสฺสเวที ปสฺสสิสฺสสามีติ สิกฺขติ. 'อภิปฺปโมทยํ จิตฺตํ
ฯเปฯ สมากทํ จิตฺตํ. 'วิโมจยํ จิตฺตํ อสฺสสิสฺสสามีติ สิกฺขติ,
'วิโมจยํ จิตฺตํ ปสฺสสิสฺสสามีติ สิกฺขติ. จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี อานนฺท
ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหฺรติ อาตapi สมปชาโน สติมา วิเนยฺย
โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. ตํ กิสฺส เหตุ. นาทํ อานนฺท มุฏฺฐสฺสติสฺส
อสมฺปชานสฺส อานาปานสฺสติสมาธิภาวนํ วทามิ. ตสฺมาติหานนฺท
จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหฺรติ อาตapi สมปชาโน
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส.

ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกฺขุ 'อนิจฺจานุปสฺสี อสฺสสึสสามีติ
 ลิกฺขติ ฯเปฯ วิราคานุปสฺสี ฯเปฯ นิโรธานุปสฺสี ฯเปฯ
 'ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสสึสสามีติ ลิกฺขติ, 'ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี
 ปสฺสสึสสามีติ ลิกฺขติ. ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปสฺสี อานนฺท ภิกฺขุ ตสฺมี
 สมเย วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
 อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. โส ยนฺตํ โหติ อภิชฺฌาโทมนสฺसानํ ปหานํ,
 ตมฺปญฺฌาย ทิสฺวา สาธุกํ อชฺฌเปกฺขิตา โหติ. ตสฺมาติหานนฺท
 ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปสฺสี ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหฺรติ อาตapi สมฺปชาโน
 สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.

เสยฺยถapi อานนฺท จาตุมฺมหาปเถ^๑ มหา ปัสฺสุปฺปญฺโซ
 ปฺรตฺติมา ย เจปิ ทิสาย อาคฺคจฺเจยฺย สกฺกํ วา รโถ วา อุปฺพนฺเตว
 ตํ ปัสฺสุปฺปญฺชํ. ปจฺฉิมา ย เจปิ ทิสาย อาคฺคจฺเจยฺย. อุตฺตราย เจปิ
 ทิสาย อาคฺคจฺเจยฺย. ทกฺขิณาย เจปิ ทิสาย อาคฺคจฺเจยฺย สกฺกํ วา
 รโถ วา อุปฺพนฺเตว ตํ ปัสฺสุปฺปญฺชํ; เอวเมว โข อานนฺท ภิกฺขุ
 กาเย กายานุปสฺสี วิหฺรนฺโตปิ อุปฺพนฺเตว ปาปเก อกฺกุสเล ฐมฺเม.
 เวทนาสุ ฯเปฯ จิตฺเต ฯเปฯ ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปสฺสี วิหฺรนฺโตปิ
 อุปฺพนฺเตว ปาปเก อกฺกุสเล ฐมฺเมติ. ทสมํ.

ปจฺจโม เอกธมฺมวคฺโค.

ตสฺสุทฺถาทนํ

เอกธมฺโม จ โพชฺฌนฺโค สุทฺธิกํ^๒ จ เทว ผลา
 อริฏฺฐใจ กปฺปิโน ทิปโป เวสาลี กิมิเลน จาติ.

๒. ทุติยวคฺโค

๑. อิจฺจนางฺกลสุตฺตํ

[๙๘๗] เอกํ สมยํ ภควา อิจฺจนางฺกลเล วิหริติ อิจฺจนางฺกล-
วนสณฺฑเท. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “อิจฺจามหํ ภิกฺขเว
เตมาสํ ปฏิสลฺลียิตฺตุํ,* นมฺหิ เกนจิ อุปสงฺกमितพฺโพ อณฺเฑตฺร
เอเกน ปิณฑปาตนีหารเกนาติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ
ภควโต ปฏิสสฺสุวา นาสสฺสุ โกจิ ภควนฺตํ อุปสงฺกมตี อณฺเฑตฺร
เอเกน ปิณฑปาตนีหารเกน.

อถ โข ภควา ตสฺส เตมาสสฺส อจฺจเยน ปฏิสลฺลานา
วฏฺฐจิตฺโต ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “สเจ โว^๒ ภิกฺขเว อณฺเฑตฺตติยา
ปริพฺพาชกา เอวํ ปุจฺเจยฺยํ กตเมนาวุโส วิหาเรณ สมณเ โคตโม
วสฺสาวาสํ พหุลํ วิหาสีติ. เอวํ ปุฏฺฐา ตุมฺहे ภิกฺขเว เตสํ
อณฺเฑตฺตติยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ พฺยากเรยฺยาถ ‘อานาปานสฺสตี-
สมาธินา โข อาวุโส ภควา วสฺสาวาสํ พหุลํ วิหาสีติ.

อิทาหํ ภิกฺขเว สโต อสฺสสามิ, สโต ปสฺสสามิ, ที่หํ วา
อสฺสสนฺโต ‘ที่หํ อสฺสสามีติ ปชานามิ, ที่หํ วา ปสฺสสนฺโต ‘ที่หํ
ปสฺสสามีติ ปชานามิ. รสฺสํ วา อสฺสสนฺโต ‘รสฺสํ อสฺสสามีติ
ปชานามิ, รสฺสํ วา ปสฺสสนฺโต ‘รสฺสํ ปสฺสสามีติ ปชานามิ.
‘สพฺพกายปฏิสฺสเวที อสฺสสิสฺสสามีติ ปชานามิ. [วิตฺถาโร].
‘ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสสิสฺสสามีติ ปชานามิ, ‘ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี
ปสฺสสิสฺสสามีติ ปชานามิ.

หมดอายุ 27/05/2566

* ก. ปฏิสลฺลิตฺตุํ

^๒ ฉ., เท., โข

ยณฺหิ ตํ ภิกฺขเว สมฺมา วทมาโน วทฺเขยฺย ‘อริยวิหาโร
 อิติปิ, ‘พฺรหฺมวิหาโร อิติปิ, ‘ตถาคตวิหาโร อิติปิ, อานาปานสฺสตี-
 สมาริ สมฺมา วทมาโน วทฺเขยฺย ‘อริยวิหาโร อิติปิ, ‘พฺรหฺมวิหาโร
 อิติปิ, ‘ตถาคตวิหาโร อิติปิ. เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ เสกฺขา
 อปฺปตฺตมานสา อนุตฺตรํ โยคกฺขเมมํ ปตฺถยมาณา วิหรนฺติ, เตสํ
 อานาปานสฺสตีสมาริ ภาวิตฺโต พหุลีกโต อาสวานํ ขยาย สํวตฺตติ.

เย จ โข เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหฺนฺโต ขีณาสวา วุสิตวนฺโต
 กตกรณียา โอหิตภारा อนุปฺปตฺตสทฺตธา ปริกฺขีณภวสณฺโณชฺชา
 สมฺมทณฺเฑา วิมุตฺตา, เตสํ อานาปานสฺสตีสมาริ ภาวิตฺโต พหุลีกโต
 ทิฏฺฐจรมฺมสุขวิหาราย เจว สํวตฺตติ สติสมฺปชฺชณฺเฑาย จ.

ยณฺหิ ตํ ภิกฺขเว สมฺมา วทมาโน วทฺเขยฺย ‘อริยวิหาโร
 อิติปิ, ‘พฺรหฺมวิหาโร อิติปิ, ‘ตถาคตวิหาโร อิติปิ. อานาปานสฺสตี-
 สมาริ สมฺมา วทมาโน วทฺเขยฺย ‘อริยวิหาโร อิติปิ, ‘พฺรหฺมวิหาโร
 อิติปิ, ‘ตถาคตวิหาโร อิติปิ. ปจฺม.

๒. กงฺเขยฺยสุตฺตํ

[๔๘๘] เอกํ สมยํ อายสฺมา โลมสํกัภโย^๑ สกฺเกสฺสุ วิหริ-
 ทิ กปิลวตฺถุสฺมี นิโครธาราเม. อถ โข มหานาโม สกโก, เยนายสฺมา
 โลมสํกัภโย, เตนุสฺสงฺกมิ; อุปฺสงฺกมิตฺวา อายสฺมนตํ โลมสํกัภยํ
 อภิวาเทตฺวา เอกมนตํ นิสิตฺติ; เอกมนตํ นิสินฺโน โข มหานาโม
 สกโก อายสฺมนตํ โลมสํกัภยํ เอตทวโจ “เสวว” นุ โข ภาณเต

เสกฺโข วิหาโร, โส ตถาคตวิหาโร. อุทาหุ อญฺเฌ^๑ เสกฺโข
วิหาโร, อญฺเฌ ตถาคตวิหาโรติ.

“น โข อาวุโส มหานาม เสว เสกฺโข วิหาโร, โส
ตถาคตวิหาโร. อญฺเฌ โข อาวุโส มหานาม เสกฺโข วิหาโร,
อญฺเฌ ตถาคตวิหาโร.

เย เต อาวุโส มหานาม ภิกฺขุ เสกฺขา อปฺปตฺตมานสา
อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ ปตฺถยมาณา วิหรนฺติ, เต ปญฺจ นีวรณ
ปหาย วิหรนฺติ. กตเม ปญฺจ. กามจฺจนฺทนีวรณํ ปหาย วิหรนฺติ,
พฺยาปาทนีวรณํ ๔เปฯ ถีนมิตฺตนีวรณํ ๔เปฯ อุทฺธจฺจกุกฺกจฺจนีวรณํ
๔เปฯ วิจิกิจฺจานีวรณํ ปหาย วิหรนฺติ.

เย^๒ เต อาวุโส มหานาม ภิกฺขุ เสกฺขา อปฺปตฺตมานสา
อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ ปตฺถยมาณา วิหรนฺติ เต อิมะ ปญฺจ นีวรณ
ปหาย วิหรนฺติ.

เย จ โข เต อาวุโส มหานาม ภิกฺขุ อรหฺนฺโต
ขีณาสวา วุสิตวฺนฺโต กตกรณียา โอหิตภารา อนุปฺปตฺตสทฺตธา
ปริกฺขีณภวสญฺโฆชนา สมฺมทญฺญา วิมุตฺตา, เตสํ ปญฺจ นีวรณา
ปหีณา อฺจุฉินฺนมฺมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวงฺกตา आयตฺตี
อนุปฺปาททฺมมา. กตเม ปญฺจ. กามจฺจนฺทนีวรณํ ปหีนํ อฺจุฉินฺนมฺมูลํ
तालาวตฺถุกตํ อนภาวงฺกตํ आयตฺตี อนุปฺปาททฺมมํ พฺยาปาทนีวรณํ
ปหีนํ ๔เปฯ ถีนมิตฺตนีวรณํ อุทฺธจฺจกุกฺกจฺจนีวรณํ วิจิกิจฺจานีวรณํ
ปหีนํ อฺจุฉินฺนมฺมูลํ ตาลาวตฺถุกตํ อนภาวงฺกตํ आयตฺตี อนุปฺปาททฺมมํ.

เย เต อาวุโส มหานาม ภิกขุ อรหันโต ขีณาสวา
วูสิตวนุโต กตกรณียา โอหิตการา อนุปปตตสทตถา ปริกขีณ-
ภวสญโยชณา สมมทญญา วิมุตตา, เตส อิมะ ปญจ นีวรณา
อุจจันหมุลา ตาลาวตถุกตา อนภาวงกตา आयดี อนุปปาทम्मมา.

ตหมินาเปตัง อาวุโส มหานาม ปริยาเยน เวทิตพัพพ ยถา
อญโย จ เสกโข วิหารो, อญโย ตถาคตวิหารो.

เอกมิกัง อาวุโส มหานาม สมยं ภควา อิจจันนกุลเล
วิหริติ อิจจันนกุลวณสญเต. ตตฺร โข อาวุโส [*] ภควา ภิกขุ
อามนฺเตสิ “อิจจามหัง ภิกขเว เตมาสํ ปฏิสลลียิตุं, นมฺหิ เกนจิ
อุปสงฺกमितพฺโพ อญฺญตฺร เอเกน ปิณฑปาตนีหารเกนาติ. “เอวံ
ภนฺเตติ โข อาวุโส [*] เต ภิกขุ ภควโต ปฏิสสฺสุวา นาสฺสุช
โกจิ ภควนฺตํ อุปสงฺกมิติ อญฺญตฺร เอเกน ปิณฑปาตนีหารเกน.

อถ โข อาวุโส ภควา ตสฺส เตมาสสฺส อจฺจเยน
ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิตอ ภิกขุ อามนฺเตสิ “สเจ वो ภิกขเว
อญฺญติตฺตติยา ปรีพฺพาชกา เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘กตเมนาวุโส วิหารเณ
สมโณ โคตโม วสฺสาวาสํ พหุลํ วิหารีตี. เอวํ ปุฏฺฐา ตุมฺहे
ภิกขเว เตสํ อญฺญติตฺตติยานํ ปรีพฺพาชกานํ เอวํ พฺยากเรยฺยาถ
‘อานาปานสฺสตีสมาธินา โข อาวุโส ภควา วสฺสาวาสํ พหุลํ
วิหารีตี.

อิธามิ ภิกขเว สโต อสฺสสามิ, สโต ปสฺสสามิ, ที่มฺว วา
อสฺสสนฺโต ‘ที่มฺว อสฺสสามีติ ปชานามิ, ที่มฺว วา ปสฺสสนฺโต ‘ที่มฺว
ปสฺสสามีติ ปชานามิ, (วิตถาเรตพัพพ). ‘ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี

อสสสสสสามิตี ปชานามิ, ปฏินิสสคคานุปสสี ปสสสสสสามิตี
ปชานามิ.

ยณฺหิ ตํ ภิกขเว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อริยวิหาโร
อิตฺติปิ, 'พฺรหฺมวิหาโร อิตฺติปิ, 'ตถาคตวิหาโร อิตฺติปิ. อานาปานสฺสตี
สมาริ สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อริยวิหาโร อิตฺติปิ, 'พฺรหฺมวิหาโร
อิตฺติปิ, 'ตถาคตวิหาโร อิตฺติปิ.

เย เต ภิกขเว ภิกขุ เสกฺขา อปฺปตฺตมานสา อนุตฺตรํ
โยคกฺเขมํ ปตฺถยมาณา วิหรนฺติ, เตสํ อานาปานสฺสตีสมาริ ภาวิตฺโต
พหุลิกโต อาสวานํ ขยาย สํวตฺตติ.

เย จ โข เต ภิกขเว ภิกขุ อรหนฺโต ชีณาสวา
วุตฺตวณฺโต กตกรณียา โอหิตภารา อนุปฺปตฺตสทตฺถา ปริกฺชีณ-
ภาสณฺโณชณา สมฺมทญฺญา วิมุตฺตา, เตสํ อานาปานสฺสตีสมาริ
ภาวิตฺโต พหุลิกโต ทิฏฺเฐว ฐมฺเม สุขวิหาราย เจว สํวตฺตติ
สตีสมฺปฺชญฺญาย จ.

ยณฺหิ ตํ ภิกขเว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อริยวิหาโร
อิตฺติปิ, 'พฺรหฺมวิหาโร อิตฺติปิ, 'ตถาคตวิหาโร อิตฺติปิ. อานาปานสฺสตี-
สมาริ สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อริยวิหาโร อิตฺติปิ, 'พฺรหฺมวิหาโร
อิตฺติปิ, 'ตถาคตวิหาโร อิตฺติปิ.

อิมินา โข เอตํ อาวุโส มหานาม ปรียาเยน เวทิตพฺพํ
ยถา อญฺเญ จ^๑ เสกฺโข วิหาโร, อญฺเญ ตถาคตวิหาโรติ. ทุตฺติยํ.

๓. ปจมนนทสุตต

[๔๘๔] สาวตถีนินทาน. อถ ไช อายสุมมา อานนโท, เยน ภควา, เตนุปลสงกมิ; อุปสงกमितวา ภควนตัม อภิวาเทตวา เอกมนตัม นิสีทิ; เอกมนตัม นิสินโน ไช อายสุมมา อานนโท ภควนตัม เอตทวโจ “อตุถิ นุ ไช ภนเต เอกธมโม” ภาวิตโต พหุลีกโต จตฺตารอ ธมฺเม ปรีปฺปเรตติ, จตฺตารอ ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา สตฺต ธมฺเม ปรีปฺปเรตติ, สตฺต ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เทว ธมฺเม ปรีปฺปเรตติ.

“อตุถิ ไช อานนท เอกธมโม ภาวิตโต พหุลีกโต จตฺตารอ ธมฺเม ปรีปฺปเรตติ, จตฺตารอ ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา สตฺต ธมฺเม ปรีปฺปเรตติ, สตฺต ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เทว ธมฺเม ปรีปฺปเรตติ.

“กตโม ปน ภนเต เอกธมโม ภาวิตโต พหุลีกโต จตฺตารอ ธมฺเม ปรีปฺปเรตติ, จตฺตารอ ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา สตฺต ธมฺเม ปรีปฺปเรตติ, สตฺต ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เทว ธมฺเม ปรีปฺปเรตติ. “อานาปานสฺสตติสมาธิ ไช อานนท เอกธมโม ภาวิตโต พหุลีกโต จตฺตารอ สติปญฺจจาเน ปรีปฺปเรตติ, จตฺตารอ สติปญฺจจানা ภาวิตา พหุลีกตา สตฺต โพชฌงฺเก ปรีปฺปเรตติ, สตฺต โพชฌงฺกา ภาวิตา พหุลีกตา วิชฺชาวิมุตตี ปรีปฺปเรตติ.

กถํ ภาวิตโต จ^๒ อานนท อานาปานสฺสตติสมาธิ กถํ พหุลีกโต จตฺตารอ สติปญฺจจาเน ปรีปฺปเรตติ. อิทานนท ภิกฺขุ อรณฺณคโต วา รุกฺขมूलโต วา สญฺญาคารคโต วา นิสีทติ ปลลงฺกํ อากฺขิตฺวา อุชฺฐํ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สตี อุปฺปจฺเปตฺวา.

โส สโตว อสสสตี, สโต ปสสสตี, ที่ฌ วา อสสสนโต 'ที่ฌ
 อสสสามีติ ปชานาติ, ที่ฌ วา ปสสสนโต 'ที่ฌ ปสสสามีติ
 ปชานาติ (วิตุถาเรตพพ). 'ปฏินิสสัคคานุปสสี อสสสสสามีติ ลิกขติ,
 'ปฏินิสสัคคานุปสสี ปสสสสสามีติ ลิกขติ. ยสฺมี สมเย อานนท
 ภิกขุ ที่ฌ วา อสสสนโต 'ที่ฌ อสสสามีติ ปชานาติ, ที่ฌ วา
 ปสสสนโต 'ที่ฌ ปสสสามีติ ปชานาติ. รสฺส วา ๔เป๔ 'ปสฺสมภย
 กายสงขารํ อสสสสสามีติ ลิกขติ, ปสฺสมภย กายสงขารํ
 ปสสสสสามีติ ลิกขติ. กาเย กายานุปสสี อานนท ภิกขุ ตสฺมี
 สมเย วิหริตี อาตปปี สมปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก
 อภิชฌาโทมนสฺส. ตํ กิสฺส เหตุ. กายญฺจตฺราหํ อานนท เอตํ
 วทามิ, ยทิตํ อสฺสาสปปสฺสาสํ. ตสฺมาติหานนท กาเย กายานุปสสี
 ภิกขุ ตสฺมี สมเย วิหริตี อาตปปี สมปชาโน สติมา วิเนยฺย
 โลเก อภิชฌาโทมนสฺส.

ยสฺมี สมเย อานนท ภิกขุ 'ปิตฺติปฏิสฺสเวทึ อสสสสสามีติ
 ลิกขติ. สุขปฏิสฺสเวทึ. จิตฺตสงขารปฏิสฺสเวทึ. 'ปสฺสมภย จิตฺตสงขารํ
 อสสสสสามีติ ลิกขติ, 'ปสฺสมภย จิตฺตสงขารํ ปสสสสสามีติ
 ลิกขติ. เวทนาสุ เวทนานุปสสี อานนท ภิกขุ ตสฺมี สมเย
 วิหริตี อาตปปี สมปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฌาโทมนสฺส.
 ตํ กิสฺส เหตุ. เวทนาญฺจตฺราหํ อานนท เอตํ วทามิ, ยทิตํ
 อสฺสาสปปสฺสาसानํ สาธุกํ มนสิการํ. ตสฺมาติหานนท เวทนาสุ
 เวทนานุปสสี ภิกขุ ตสฺมี สมเย วิหริตี อาตปปี สมปชาโน
 สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฌาโทมนสฺส.

ยสฺมี สมเย อานนท ภิกขุ 'จิตฺตปฏิสฺสเวทึ อสสสสสามีติ
 ลิกขติ. 'จิตฺตปฏิสฺสเวทึ ปสสสสสามีติ ลิกขติ. 'อภิปโปเมทยํ จิตฺตํ

อสุสสิสสามีติ ลิกขติ. 'สมาทหํ จิตตํ. 'วิโมจยํ จิตตํ อสุสสิสสามีติ ลิกขติ, 'วิโมจยํ จิตตํ ปสฺสสิสสามีติ ลิกขติ. จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี อานนฺท ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหริติ อาตปปี สมปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. ตํ กิสุส เหตุ. นาทํ อานนฺท มุญฺจสฺสตีสุส อสมปชานสฺส อานาปานสฺสตีสมาริภาวนํ วทามิ. ตสฺมาตีหานนฺท จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหริติ อาตปปี สมปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.

ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกฺขุ 'อนิจฺจานุปสฺสี ๔เป๔ วิราคานุปสฺสี. นิโรธานุปสฺสี. 'ปฏินิสฺสัคคานุปสฺสี อสุสสิสสามีติ ลิกขติ, 'ปฏินิสฺสัคคานุปสฺสี ปสฺสสิสสามีติ ลิกขติ. ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปสฺสี อานนฺท ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหริติ อาตปปี สมปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. โส ยนฺตํ โหติ อภิชฺฌาโทมนสฺसानํ ปหานํ, ตํ ปญฺญาย ทิสฺวา สาธุกํ อชฺฌเปกฺขิตา โหติ. ตสฺมาตีหานนฺท ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปสฺสี ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหริติ อาตปปี สมปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.

เอวํ ภาวิตโต โข อานนฺท อานาปานสฺสตีสมาริ เอวํ พหุลีกโต จตฺตารो สติปฏฺฐาเน ปริปฺเปตติ.

กถํ ภาวิตา จานนฺท จตฺตารो สติปฏฺฐาณา กถํ พหุลีกตา สุตต โพชฺฌนฺเค ปริปฺเปตฺติ. ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกฺขุ กายเย กายานุปสฺสี วิหริติ, อุปฺปจฺจิตฺตสฺส^๑ ตสฺมี สมเย [๒] สติ โหติ อสมมุญฺจา. ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกฺขุโน อุปฺปจฺจิตา สติ โหติ

^๑ ฉ., เท. ๒๗/๑๐ อุปฺปจฺจิตาสฺส, เอวมุปริปิ. อ. อุปฺปจฺจิตสติ

^๒ ฉ., เท. ๒๗/๑๐ ๒. อานนฺท ภิกฺขุโน

อสมมมฺมจฺจา, สติสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน อารทฺโธ โหติ,
 สติสมโพชฌงคํ ตสฺมี สมเย [๖] ภิกขุ ภาเวติ, สติสมโพชฌงโค
 ตสฺมี สมเย ภิกขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ.

โส ตถา สโต วิหรนฺโต ตํ ฅมํ ปณฺณาย ปวิจฺนติ
 ปวิจฺรติ ปรีวํสมาปชฺชติ.

ยสฺมี สมเย อานนท ภิกขุ ตถา สโต วิหรนฺโต ตํ ฅมํ
 ปณฺณาย ปวิจฺนติ ปวิจฺรติ ปรีวํสมาปชฺชติ, ฅมฺมวิจยสมโพชฌงโค
 ตสฺมี สมเย ภิกขุโน อารทฺโธ โหติ, ฅมฺมวิจยสมโพชฌงคํ ตสฺมี
 สมเย ภิกขุ ภาเวติ, ฅมฺมวิจยสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน
 ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ.

ตสฺส ตํ ฅมํ ปณฺณาย ปวิจฺนโต ปวิจฺรโต ปรีวํสมาปชฺชโต
 อารทฺธํ โหติ วิริยํ อสฺสฺสึนํ.

ยสฺมี สมเย อานนท ภิกขุโน ตํ ฅมํ ปณฺณาย
 ปวิจฺนโต ปวิจฺรโต ปรีวํสมาปชฺชโต อารทฺธํ โหติ วิริยํ อสฺสฺสึนํ
 วิริยสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน อารทฺโธ โหติ,
 วิริยสมโพชฌงคํ ตสฺมี สมเย ภิกขุ ภาเวติ, วิริยสมโพชฌงโค
 ตสฺมี สมเย ภิกขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ.

อารทฺธวิริยสฺส อฺปปชฺชติ ปิติ นีรามีสา.

ยสฺมี สมเย อานนท ภิกขุโน อารทฺธวิริยสฺส อฺปปชฺชติ
 ปิติ นีรามีสา, ปิติสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน อารทฺโธ
 โหติ, ปิติสมโพชฌงคํ ตสฺมี สมเย ภิกขุ ภาเวติ, ปิติสมโพชฌงโค
 ตสฺมี สมเย ภิกขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ.

ปีติมนสส กาโยปิ ปสฺสมภติ, จิตฺตมปิ ปสฺสมภติ.

ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกฺขุโน ปีติมนสส กาโยปิ ปสฺสมภติ, จิตฺตมปิ ปสฺสมภติ, ปสฺสทฺธิสมโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน อารทฺธโร โหติ, ปสฺสทฺธิสมโพชฌงฺคํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ, ปสฺสทฺธิสมโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ.

ปสฺสทฺธกายสส สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติ.

ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกฺขุโน ปสฺสทฺธกายสส สุขิโน จิตฺตํ สมาธิยติ สมาธิสมโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน อารทฺธโร โหติ, สมาธิสมโพชฌงฺคํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ, สมาธิสมโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ.

โส ตถา สมาหิตํ จิตฺตํ สาธุกํ อชฺฌเปกฺขิตา โหติ.

ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกฺขุ ตถา สมาหิตํ จิตฺตํ สาธุกํ อชฺฌเปกฺขิตา โหติ, อุเปกฺขาสมโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน อารทฺธโร โหติ, อุเปกฺขาสมโพชฌงฺคํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ, อุเปกฺขาสมโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ.

ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกฺขุ เวทนาสุ ๔เปยฺย จิตฺเต ๔เปยฺย ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหริติ, อุปฏฺฐิจิตฺตสส ตสฺมี สมเย สติ โหติ อสมมฺภูจฺจา.

ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกฺขุโน อุปฏฺฐิจิตฺตา, สติ โหติ อสมมฺภูจฺจา, สติสมโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน อารทฺธโร โหติ, สติสมโพชฌงฺคํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ, สติสมโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ. (ยถา ปจฺจํ สติปฏฺฐาณํ, เอวํ วิตุถาเรตพฺพ).

โส ตถา สมาหิตัง จิตตัง สาธุกัง อชฺฌเปกฺขิตา โหติ.

ยสฺมี สมเย อานนฺท ภิกฺขุ ตถา สมาหิตัง จิตตัง สาธุกัง
อชฺฌเปกฺขิตา โหติ, อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโก ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน
อารหฺโต โหติ, อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺกํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ,
อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโก ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺฉติ.

เอวํ ภาวิตา โข อานนฺท จตฺตารอ สติปญฺจจํหา เอวํ
พหุลีกตา สตฺต โพชฺฌงฺเก ปรีปฺพเรณฺติ.

กถํ ภาวิตา จานนฺท* สตฺต โพชฺฌงฺกา กถํ พหุลีกตา
วิชฺชาวิมุตฺตี ปรีปฺพเรณฺติ. อิทานนฺท ภิกฺขุ สติสมฺโพชฺฌงฺกํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามิ. ฌมฺมวิจย
ฯเปฯ วิริย ฯเปฯ ปีติ ฯเปฯ ปสฺสทฺธิ ฯเปฯ สมาริ ฯเปฯ
อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺกํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
ไวสฺสคฺคปริณามิ. เอวํ ภาวิตา โข อานนฺท สตฺต โพชฺฌงฺกา
เอวํ พหุลีกตา วิชฺชาวิมุตฺตี ปรีปฺพเรณฺตีติ. ตติยํ.

๔. ทุติยอานนทสูตร

[๔๔๐] อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา,
เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ.
นิสีหิ; เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ อานนฺท ภควา
เอตทโวจ “อตุถิ นุ โข อานนฺท เอกธฺมโม ภาวิตอ พหุลีกโต
จตฺตารอ ฌมฺเม ปรีปฺพเรติ, จตฺตารอ ฌมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา
สตฺต ฌมฺเม ปรีปฺพเรณฺติ, สตฺต ฌมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เทว

ธมฺเม ปริปุเรนฺตติ. “ภควมฺลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ๗เปฯ
 อตฺถานนฺท เอกธมฺโม ภาวิตฺโต พหุลีกโต จตฺตาริ ธมฺเม ปริปุเรติ,
 จตฺตาริ ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา สตฺต ธมฺเม ปริปุเรนฺติ, สตฺต
 ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เทว ธมฺเม ปริปุเรนฺติ.

กตโม จานนฺท เอกธมฺโม ภาวิตฺโต พหุลีกโต จตฺตาริ
 ธมฺเม ปริปุเรติ, จตฺตาริ ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา สตฺต ธมฺเม
 ปริปุเรนฺติ, สตฺต ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เทว ธมฺเม ปริปุเรนฺติ.
 อานาปานสฺสตีสมาริ อานนฺท เอกธมฺโม ภาวิตฺโต พหุลีกโต จตฺตาริ
 สตีปฏฺจาเน ปริปุเรติ, จตฺตาริ สตีปฏฺจานา ภาวิตา พหุลีกตา
 สตฺต โพชฌงฺเก ปริปุเรนฺติ, สตฺต โพชฌงฺกา ภาวิตา พหุลีกตา
 วิชฺชาวิมุตฺตี ปริปุเรนฺติ.

กถํ ภาวิตฺโต จานนฺท อานาปานสฺสตีสมาริ กถํ พหุลีกโต
 จตฺตาริ สตีปฏฺจาเน ปริปุเรติ. อิทานนฺท ภิกฺขุ อรณฺณคโต วา
 ๗เปฯ เอวํ ภาวิตา โข อานนฺท สตฺต โพชฌงฺกา เอวํ พหุลีกตา
 วิชฺชาวิมุตฺตี ปริปุเรนฺตติ. จตฺตถ.

๕. ปจฺมภิกฺขุสุตฺตํ

[๙๙๑] อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ, เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมึสุ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสึทึสุ; เอกมนฺตํ
 นิสินฺหา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจจํ “อตฺถิ นุ โข ภนฺเต
 เอกธมฺโม ภาวิตฺโต พหุลีกโต จตฺตาริ ธมฺเม ปริปุเรติ จตฺตาริ
 ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา สตฺต ธมฺเม ปริปุเรนฺติ, สตฺต ธมฺมา

ภาวิตา พหุลีกตา เทว ฌมเม ปริปุเรนตีติ. “อตฺถิ โข ภิกฺขเว
เอกฌมโม ภาวิตอ พหุลีกโต จตฺตารอ ฌมเม ปริปุเรติ, จตฺตารอ
ฌมมา ภาวิตา พหุลีกตา สตฺต ฌมเม ปริปุเรนติ, สตฺต ฌมมา
ภาวิตา พหุลีกตา เทว ฌมเม ปริปุเรนตีติ.

“กตโม ปน ภนฺเต เอกฌมโม ภาวิตอ พหุลีกโต จตฺตารอ
ฌมเม ปริปุเรติ, จตฺตารอ ฌมมา ภาวิตา พหุลีกตา สตฺต ฌมเม
ปริปุเรนติ, สตฺต ฌมมา ภาวิตา พหุลีกตา เทว ฌมเม ปริปุเรนตีติ.
“อานาปานสฺสตีสมาธิ โข ภิกฺขเว เอกฌมโม ภาวิตอ พหุลีกโต
จตฺตารอ สติปญฺจานเ ปริปุเรติ, จตฺตารอ สติปญฺจานา ภาวิตา
พหุลีกตา สตฺต โพชฌนฺเค ปริปุเรนติ, สตฺต โพชฌนฺคา ภาวิตา
พหุลีกตา วิชฺชาวิมุตตี ปริปุเรนตีติ. ปณฺจม.

๖. ทุติยภิกขุสูตร

[๙๙๒] อถ โข สมพฺพลา ภิกฺขุ, เยน ภควา,
เตนุปสงฺกมึสฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
นิสีทึสฺสุ; เอกมฺนฺตํ นิสินฺहे โข เต ภิกฺขุ ภควา เอตทวโจ “อตฺถิ
นุ โข ภิกฺขเว เอกฌมโม ภาวิตอ พหุลีกโต จตฺตารอ ฌมเม
ปริปุเรติ, จตฺตารอ ฌมมา ภาวิตา พหุลีกตา สตฺต ฌมเม
ปริปุเรนติ, สตฺต ฌมมา ภาวิตา พหุลีกตา เทว ฌมเม
ปริปุเรนตีติ. “ภควํมุลกา โน ภนฺเต ฌมมา ๔เปยฺย ภควโต สุตฺวา
ภิกฺขุ ฐาเรสฺสนตีติ. “อตฺถิ ภิกฺขเว เอกฌมโม ภาวิตอ พหุลีกโต
จตฺตารอ ฌมเม ปริปุเรติ, จตฺตารอ ฌมมา ภาวิตา พหุลีกตา
สตฺต ฌมเม ปริปุเรนติ, สตฺต ฌมมา ภาวิตา พหุลีกตา เทว
ฌมเม ปริปุเรนติ.

กตโม จ ภิกขเว เอกธมโม ภาวิตโต พหุลีกโต จตฺตารโ
ธมฺเม ปริปุเรติ, จตฺตารโ ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา สตฺต ธมฺเม
ปริปุเรนฺติ, สตฺต ธมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา เทว ธมฺเม
ปริปุเรนฺติ. อานาปานสฺสตีสมาริ ภิกขเว เอกธมโม ภาวิตโต
พหุลีกโต จตฺตารโ สตีปฺภูจฺฉาเน ปริปุเรติ, จตฺตารโ สตีปฺภูจฺฉา
ภาวิตา พหุลีกตา สตฺต โพชฌนฺเค ปริปุเรนฺติ, สตฺต โพชฌนฺคา
ภาวิตา พหุลีกตา วิชฺชาวิมุตฺตึ ปริปุเรนฺตึติ กถํ^๑ ภาวิตโต จ
ภิกขเว อานาปานสฺสตีสมาริ กถํ พหุลีกโต จตฺตารโ สตีปฺภูจฺฉา
ปริปุเรติ. อิทฺ ภิกขเว ภิกฺขุ อรณฺณคโต วา รุกฺขมฺมูลคโต วา
สุญฺญาคารคโต วา นิสิตฺติ ปลลฺงกํ อากุชิตฺวา อุชฺฐํ กายํ
ปณฺธาย ปริมุขํ สตี อฺปปุจฺเปตฺวา, โส สโตว อสฺสสตี, สโต ว
ปสฺสสตี ฯเปฯ ‘ปฺภินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสสิสฺสามีติ ลิกฺขติ
‘ปฺภินิสฺสคฺคานุปสฺสี ปสฺสสิสฺสามีติ ลิกฺขติ.

ยสฺมี สมเย ภิกขเว ภิกฺขุ ทีฆํ วา อสฺสสนฺโต ‘ทีฆํ
อสฺสสามีติ ปชานาติ ทีฆํ วา ปสฺสสนฺโต ‘ทีฆํ ปสฺสสามีติ
ปชานาติ รสฺสํ วา อสฺสสนฺโต ‘รสฺสํ อสฺสสามีติ ปชานาติ ฯเปฯ
สพฺพกายปฺภิสฺสเวที ฯเปฯ ‘ปสฺสมภยํ กายสงฺขารํ อสฺสสิสฺสามีติ
ลิกฺขติ, ‘ปสฺสมภยํ กายสงฺขารํ ปสฺสสิสฺสามีติ ลิกฺขติ. กาเย
กายานุปสฺสี ภิกขเว ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหารติ อาตapi
สมปฺชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. ตํ กิสฺส เหตุ.
กายณฺณตฺราหํ ภิกขเว เอตํ วทามิ ยทิทํ อสฺสาสปสฺสาสํ.
ตสฺมาติห ภิกขเว กาเย กายานุปสฺสี ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหริ
อาตapi สมปฺชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมฺหสฺสํ. (๑)

ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปีติปปฏิสฺสเวทී ๔เปฯ
 สุขปปฏิสฺสเวทී. จิตฺตสงฺขารปปฏิสฺสเวทී. ‘ปสฺสสมภยํ จิตฺตสงฺขารํ
 อสฺสสิสฺสสามีติ ลิกฺขติ, ‘ปสฺสสมภยํ จิตฺตสงฺขารํ ปสฺสสิสฺสสามีติ
 ลิกฺขติ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหริติ
 อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. ตํ
 กิสฺส เหตุ เวทนายถฺยตฺราหํ ภิกฺขเว เอตํ วทามิ ยทิทํ
 อสฺสาสปสฺสาसानํ สาธุกํ มนสิการํ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว เวทนาสุ
 เวทนานุปสฺสี ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหริติ อาตapi สมฺปชาโน
 สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. (๒)

ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุ จิตฺตปปฏิสฺสเวทī ๔เปฯ
 อภิปฺปโมทยํ จิตฺตํ ๔เปฯ ‘สมาทหํ จิตฺตํ อสฺสสิสฺสสามีติ ลิกฺขติ
 ‘สมาทหํ จิตฺตํ ปสฺสสิสฺสสามีติ ลิกฺขติ, ‘วิโมจยํ จิตฺตํ อสฺสสิสฺสสามีติ
 ลิกฺขติ, ‘วิโจยํ จิตฺตํ ปสฺสสิสฺสสามีติ ลิกฺขติ. จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหริติ อาตapi สมฺปชาโน สติมา
 วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. ตํ กิสฺส เหตุ. นาหํ ภิกฺขเว
 มุฏฺฐจฺจสฺสตีจฺจ อสมฺปชานสฺสํ อานาปานสฺสตีจฺจสมาธิภาวนํ วทามิ.
 ตสฺมาติห ภิกฺขเว จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหริติ
 อาตapi สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. (๓)

ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนิจฺจानุปสฺสี ๔เปฯ
 วิราจानุปสฺสี ๔เปฯ นิโรธานุปสฺสี ๔เปฯ ‘ปฏินิสฺสัคคานุปสฺสี
 อสฺสสิสฺสสามีติ ลิกฺขติ, ‘ปฏินิสฺสัคคานุปสฺสี ปสฺสสิสฺสสามีติ ลิกฺขติ.
 ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตสฺมี สมเย วิหริติ อาตapi

๔๔๖ สุตตนต์ปิฎก สัมมุตตนิกายสส มหาวารวคคสัมมุตตปาติ [๑๐. อานาปาน

สมปชาโน สติมา วิเนยโย โลเก อภิชฌาโทมนสฺส. โส ยํ ตํ
โหติ อภิชฌาโทมนสฺसानํ ปหานํ, ตํ ปญฺญาย ทิสฺวา สาธุกํ
อชฺฌเปกฺขิตา โหติ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี ภิกฺขุ
ตสฺมี สมเย สมเย วิหริตี อาตาปี สมปชาโน สติมา วิเนยโย
โลเก อภิชฌาโทมนสฺส (๔)

เอวํ ภาวิตฺโต โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีสมาริ เอวํ
พหุลีกโต จตฺตารโ สติปญฺจจาเน ปริปุเรติ.

กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว จตฺตารโ สติปญฺจปจฺจนา กถํ
พหุลีกตา สตฺต โพชฺฌนฺเจ ปริปุเรนฺติ. ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุ
กาเย กายานุปสฺสี วิหริตี, อุปญฺจिताสฺส ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน สติ
โหติ อสมมฺมญฺจา. ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อุปญฺจिता สติ
อสมมฺมญฺจา, สติสมฺโพชฺฌนฺโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน อารทฺธโร โหติ,
สติสมฺโพชฺฌนฺคํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาวเตตี, สติสมฺโพชฺฌนฺโค
ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปริปุรี คจฺจติ. (๑)

โส ตถาสโต วิหรนฺโต ตํ ฌมฺมํ ปหาย ปวิจฺฉินฺติ ปริจฺรติ
ปริวิมฺสมปาชฺชติ. ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตถาสโต วิหรนฺโต
ตํ ฌมฺมํ ปญฺญาย ปวิจฺฉินฺติ ปริจฺรติ ปริวิมฺสมปาชฺชติ,
ฌมฺมวิจยสมฺโพชฺฌนฺโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน อารทฺธโร โหติ,
ฌมฺมวิจยสมฺโพชฺฌนฺคํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาวเตตี. ฌมฺมวิจย-
สมฺโพชฺฌนฺโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปริปุรี คจฺจติ. (๒)

ตสฺส ตํ ฌมฺมํ ปญฺญาย ปวิจฺฉินฺโต ปริจฺรโต
ปริวิมฺสมปาชฺชโต อารทฺธํ วิริยํ อสฺสลิณํ. ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน ตํ ฌมฺมํ ปญฺญาย ปวิจฺฉินฺโต ปริจฺรโต ปริวิมฺสมปาชฺชโต

อาร์ทุชฺ โหติ วิริยํ อสลฺลีนํ, วิริยสมฺโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน อาร์ทุชฺ โหติ, วิริยสมฺโพชฌงฺคํ ตสฺมี สมเย ภิกขุภาเวติ, วิริยสมฺโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ. (๓)

อาร์ทุชฺวิริยสฺส อุปฺปชฺชติ ปีติ นิรามิสสา. ยสฺมี สมเย ภิกขเว ภิกขุโน อาร์ทุชฺวิริยสฺส อุปฺปชฺชติ ปีติ นิรามิสสา, ปีติสมฺโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน อาร์ทุชฺ โหติ, ปีติสมฺโพชฌงฺคํ ตสฺมี สมเย ภิกขุภาเวติ, ปีติสมฺโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ. (๔)

ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสสมฺภติ จิตฺตมฺปิ ปสฺสสมฺภติ. ยสฺมี สมเย ภิกขเว ภิกขุโน ปีติมนสฺส กาโยปิ ปสฺสสมฺภติ จิตฺตมฺปิ ปสฺสสมฺภติ ปสฺสทฺทิสฺมฺโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน อาร์ทุชฺ โหติ, ปสฺสทฺทิสฺมฺโพชฌงฺคํ ตสฺมี สมเย ภิกขุภาเวติ, ปสฺสทฺทิสฺมฺโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ. (๕)

ปสฺสทฺทกายนสฺส สุขิโน จิตฺตํ สมาริยติ. ยสฺมี สมเย ภิกขเว ภิกขุโน ปสฺสทฺทกายนสฺส สุขิโน จิตฺตํ สมาริยติ, สมาริสมฺโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน อาร์ทุชฺ โหติ, สมาริสมฺโพชฌงฺคํ ตสฺมี สมเย ภิกขุภาเวติ, สมาริสมฺโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ. (๖)

โส ตถาสมาหิตํ จิตฺตํ สาธุกํ อชฺฌเปกฺขิตา โหติ. ยสฺมี สมเย ภิกขเว ภิกขุ ตถาสมาหิตํ จิตฺตํ สาธุกํ อชฺฌเปกฺขิตา โหติ, อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺโค ตสฺมี สมเย ภิกขุโน อาร์ทุชฺ โหติ, อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺคํ ตสฺมี สมเย ภิกขุภาเวติ, อุเปกฺขา-

สมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ. (๗)

ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวทนาสุ ๔เปยฺ จิตฺเต ๔เปยฺ
ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหริติ, อุปฏฺฐิตาสุส ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน
สติ โหติ อสมมฺภุจฺจา. ยสฺมี สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อุปฏฺฐิตา
สติ โหติ อสมมฺภุจฺจา, สติสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน
อารทฺโธ โหติ. สติสมโพชฌงคํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ,
สติสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ
๔เปยฺ

โส ตถาสมาหิตํ จิตฺตํ สาธุกํ อชฺฌเปกฺขิตา โหติ. ยสฺมี
สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตถาสมาหิตํ จิตฺตํ สาธุกํ อชฺฌเปกฺขิตา
โหติ, อุเปกฺขาสมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน อารทฺโธ โหติ
อุเปกฺขาสมโพชฌงคํ ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ ภาเวติ, อุเปกฺขา-
สมโพชฌงโค ตสฺมี สมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺจติ. เอวํ
ภาวิตา โข ภิกฺขเว จตฺตาริ สติปฏฺฐานา เอวํ พหุลิกตา สตฺต
โพชฌงเค ปรีปฺพเรณฺติ.

กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว สตฺต โพชฌงคา กถํ พหุลิกตา
วิชฺชาวิมุตฺตํ ปรีปฺพเรณฺติ, อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติสมโพชฌงคํ
ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามํ.
ธมฺมวิจยสมโพชฌงคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
โวสุสคฺคปริณามํ ๔เปยฺ อุเปกฺขาสมโพชฌงคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ
วิราคนิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามํ. เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว
สตฺต โพชฌงคา เอวํ พหุลิกตา วิชฺชาวิมุตฺตํ ปรีปฺพเรณฺติ. ฉนฺนํ."

๓. สยโฆชนปฺปหานุตฺตํ

[๙๙๓] “อานาปานสฺสตีสมาริ ภิกฺขเว ภาวิตฺโต พหุลีกโต สยโฆชนานํ ปหานาย สํวตฺตตีติ.

กถํ ภาวิตฺโต จ ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีสมาริ กถํ พหุลีกโต สยโฆชนานํ ปหานาย สํวตฺตตีติ. อิทฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรณฺณคโต วา ๕เป๕ ‘ปฏฺินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสสิสฺสามีติ ลิกฺขติ, ‘ปฏฺินิสฺสคฺคานุปสฺสี ปสฺสสิสฺสามีติ ลิกฺขติ. เอวํ ภาวิตฺโต โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีสมาริ เอวํ พหุลีกโต สยโฆชนานํ ปหานาย สํวตฺตตีติ. สตฺตมํ.

๔. อนุสยสมุคฺฆาตสฺสุตฺตํ

[๙๙๔] “อานาปานสฺสตีสมาริ ภิกฺขเว ภาวิตฺโต พหุลีกโต อนุสยสมุคฺฆาตาย สํวตฺตตีติ. เอวํ ภาวิตฺโต โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีสมาริ เอวํ พหุลีกโต อนุสยสมุคฺฆาตาย สํวตฺตตีติ. อฏฺฐมํ.

๕. อทฺธานปริณฺณาสุตฺตํ

[๙๙๕] “อานาปานสฺสตีสมาริ ภิกฺขเว ภาวิตฺโต พหุลีกโต อทฺธานปริณฺณาย สํวตฺตตีติ ๕เป๕ เอวํ ภาวิตฺโต โข ภิกฺขเว อานาปานสฺสตีสมาริ เอวํ พหุลีกโต อทฺธานปริณฺณาย สํวตฺตตีติ. นวมํ.

๑๐. อาสวกุขยสุตต์^๑

[๙๙๖] “อานาปานสุตติสมาธิ ภิกขเว ภาวีโต พหุลีกโต
อาสวานํ ขยาย สัมมุตตตีติ ฯเปฯ เอวํ ภาวีโต โข ภิกขเว
อานาปานสุตติสมาธิ เอวํ พหุลีกโต อาสวานํ ขยาย สัมมุตตตีติ.
ทสมํ.”

ทุติโย วคฺโค.

ตตฺตทฺธานํ

อิจฺฉานนฺทลํ สกัมภี^๒ อานนฺเท^๓ อปเร ทฺว
ภิกฺขุ^๓ หิ เทว วุตฺตา สณฺโณชนํ อนุสยํ
อทฺธานํ อาสวกุขยาตี.”

อานาปานสัมมุตตํ สมตฺตํ.

^{๑-๑} ฉ., เท. อาสวานํ ขยาย สัมมุตตติ. กถํ ภาวีโต จ ภิกขเว อานาปานสุตติสมาธิ กถํ
พหุลีกโต สโยชนปฺปหานาย สัมมุตตติ. อนุสยสมุคฺฆาตาย สัมมุตตติ. อทฺธานปริณฺญา
สัมมุตตติ. อาสวานํ ขยาย สัมมุตตติ. อิท ภิกขเว ภิกฺขุ อรณฺณคโต วา รุกฺขมูลคโต วา
ฯเปฯ “ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี อสฺสสฺสสํมิตฺติ ลิกฺขติ, ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี ปสฺสสฺสสํมิตฺติ
ลิกฺขติ. เอวํ ภาวีโต โข ภิกขเว อานาปานสุตติสมาธิ เอวํ พหุลีกโต สโยชนปฺปหานาย
สัมมุตตติ ฯเปฯ อนุสยสมุคฺฆาตาย สัมมุตตติ ฯเปฯ อทฺธานปริณฺญา สัมมุตตติ ฯเปฯ
อาสวานํ ขยาย สัมมุตตตีติ. ทสมํ.

^{๒-๒} ฉ., เท., อี. กงฺเขยฺยํ อานนฺทา

^{๓-๓} หมายเหตุ 27/05/2566

^{๓-๓} ฉ., เท. ภิกฺขุ สโยชนานุสยา อทฺธานํ อาสวกุขยฺนฺติ อี. ภิกขเว ภิกฺขุ เทว วุตฺตา.

๑๑. โสตาปตฺติสํยุตํ

๑. เวฬุทวารวคฺโค

๑. จกฺกวตฺติราชสุตํ

[๔๔๗] สาวตฺถีนีทานํ. ตตฺร โข ภควา เอตทวโจ
“กิญจาปี ภิกฺขเว ราชา จกฺกวตฺติ” จตฺตุนํ ที่ปานํ อีสฺสรียาธิปจฺจํ
รชฺชํ กาเรตฺวา กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุกฺตํ สกฺคํ โลกํ
อุปปชฺชติ เทวานํ ตาวตีสานํ สหปุยตํ. โส ตตฺถ นนฺทนฺวเน
อจฺจนราสงฺฆปริวฺโต ทิพฺเพหิ [^๒] ปณฺจหิ กามคฺุณฺเหหิ สมปฺปิโต
สมงฺคิภูโต ปรีจาเรติ. โส จตฺตฺหิ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต.” อถ โข
โส อปริมุตฺโต จ^๑ นิริยา อปริมุตฺโต จ^๑ ตีรจฺฉานโยนียา
อปริมุตฺโต จ^๑ ปิตฺติวิสยา^๒ อปริมุตฺโต จ^๑ อปายทฺถคฺคตฺติวินิปาตา.

กิญจาปี ภิกฺขเว อริยสาวโก ปิณฺธุยาโลเปเน ยาเปติ
นนฺตกานีปิ” ฐาเรติ. โส จตฺตฺหิ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต. อถ โข โส
ปริมุตฺโต จ นิริยา ปริมุตฺโต จ^๑ ตีรจฺฉานโยนียา ปริมุตฺโต จ^๑
ปิตฺติวิสยา ปริมุตฺโต จ^๑ อปายทฺถคฺคตฺติวินิปาตา.

กตเมหิ จตฺตฺหิ. อีธ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺธเช
อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ ‘อิตฺปิ โส ภควา อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกฺโต โลกวิทู อนุตฺตโร

^๑ ฉ., เท. จกฺกวตฺติ

^๒ ฉ., เท., อ. จ

^๓ ฉ., เท., อ. ๗/๐๑ สมนฺนาคโต

^๔ ฉ., เท. ว

^๕ ฉ., เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

^๖ ฉ., เท., อ. เปตฺติวิสยา

^๗ ฉ., เท., อ. นนฺตกานี จ

ปริสทมมสารธิ สตุถา เทวมนุสสานัน พุทฺโธ ภควาติ. ฐมเม
 อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาคโต โหติ 'สฺวากฺขาโต ภควตา ฐมโม
 สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ
 วิญญูหิตี. สงฺฆे อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาคโต โหติ 'สฺปฏฺฐิปนโน
 ภควโต สวากสงฺโฆ อชฺชปฏฺฐิปนโน ภควโต สวากสงฺโฆ
 ฌายปฏฺฐิปนโน ภควโต สวากสงฺโฆ สามิจิปปฏฺฐิปนโน ภควโต
 สวากสงฺโฆ, ยทิทํ จตฺตาริ ปริสยฺคานิ อภฺจฺจ ปริสฺปฺคคฺลา เอส
 ภควโต สวากสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเนยฺโย
 อณฺชลิกรณฺเณยฺโย อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺขเขตฺตํ โลกสฺสาติ. อริยกนฺเตหิ
 สีเลหิ สมณฺหาคโต โหติ อกฺขณฺเตหิ อจฺฉินฺทเทหิ อสพฺเลหิ
 อกมฺมาเสหิ ภุชิสฺเสหิ วิญญูปสฺตเถหิ อปฺรามญฺเจหิ
 สมาริสํวตฺตนิเกหิ. อิมฺเหิ จตฺตูหิ ฐมฺเมหิ สมณฺหาคโต โหติ.

โย จ ภิกฺขเว จตฺตุนฺนํ ทีปํ ปฏฺฐิลาโก, โย จ* จตฺตุนฺนํ
 ฐมฺมานํ ปฏฺฐิลาโก, จตฺตุนฺนํ ทีปํ ปฏฺฐิลาโก จตฺตุนฺนํ ฐมฺมานํ
 ปฏฺฐิลาภสฺส กลํ นาควมฺติ โสฬสินฺติ. ปจฺม.

๒. พุทฺทมจริโยคธตฺต

[๙๙๘] "จตฺตูหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมณฺหาคโต อริยสวโก
 โสตาปนโน โหติ อวินิปาตฐมโม นียโต สมโพธิปรายโน.

กตเมหิ จตฺตูหิ. อิท ภิกฺขเว อริยสวโก พุทฺเธ
 อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาคโต โหติ 'อิตฺปิ โส ภควา อรหํ
 สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร

ปฐมมสารถิ สตุถา เทวมนุสสานัน พุทฺโธ ภควาติ. ‘ธมฺเม
 ๔เปยฺ สงฺเข ๔เปยฺ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมณฺหาโต โหติ
 อกฺขณฺเตหิ ๔เปยฺ สมาริสงฺกตฺตนิเกหิ. อิมฺเห ช โภ กิฏฺชเว จตุหิ
 ธมฺเมหิ สมณฺหาโต อริยสวโก โสตาปนฺโน โหติ อวินิปาตธมฺโม
 นียโต สมโพธิปรายโนติ.

อิทมวโจ ภควา, อิํ วตฺวาน สุกโต อถาปรํ เอตทวโจ
 สตุถา

“เยสํ สทุธา จ สีลญฺจ ปสาโท ธมฺมทสฺสนํ
 เต เว กาเลน ปจฺเจนฺติ พุทฺทมจิริโยคํ สุขนฺติ. พุติยํ.

๓. ที่ฆาฏอุปาสกสยุดต์

[๔๔๔] เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหฺรติ เวฬุวเน
 กลนฺทกนิวาเป. เตन ช โปน สมเยน ที่ฆาฏ อุปาสโก อาพาธิกो
 โหติ ทุกฺขิโต พาพฺพหคฺฉิลาโน. อถ ช ที่ฆาฏ อุปาสโก ปิตฺร
 ชฺชิตฺยํ* คหปตํ อามนฺเตสิ “เอหิ ตวํ คหปติ, เยน ภควา,
 เตนฺอุปสงฺกม; อุปสงฺกमितฺวา มม วจเนน ภควโต ปาเท สิริสา
 วนฺท ‘ที่ฆาฏ ฆนฺเต อุปาสโก อาพาธิกो ทุกฺขิโต พาพฺพหคฺฉิลาโน,
 โส ภควโต ปาเท สิริสา วนฺทตฺติ. เอวญฺจ วเทหิ ‘สาธุ กิร
 ฆนฺเต ภควา, येन ที่ฆาฏสฺส อุปาสกสฺส นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมตุ
 อนุกมฺปิ อุปาทายาติ. “เอวํ ตาตาติ ช ชฺชิตฺโย คหปติ
 ที่ฆาฏสฺส อุปาสกสฺส ปฏิสฺสตุวา, येन ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ.

เอกมนต์ นิสินโน โข ชิตโย คหปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ
“ทีฆาวุ ฆนฺเต อุปาสโก อาพาธโก [*] ทุกฺขิตฺโต พหุพฺพหิตฺตานิ,
โส ภควโต ปาเท สิริสา วนฺทติ. เอวญฺจ วเทติ ‘สาธุ กิร
ฆนฺเต ภควา, เยเน ทีฆาวุสฺส อุปาสกสฺส นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมตุ
อนุกมเปี อุปาทายาติ. อธิวาสสิ ภควา ตฺถนฺทึภาเวน.

อถ โข ภควา นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยเน
ทีฆาวุสฺส อุปาสกสฺส นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต
อาสเน นิสิตฺติ. นิสชฺช โข ภควา ทีฆาวุ อุปาสกํ เอตทโวจ
“กจฺจิ เต ทีฆาวุ ขมนีเย, กจฺจิ ยาปนีเย, กจฺจิ ทุกฺขา เวทนา
ปฏิกฺกมณฺติ โน อภิกฺกมณฺติ, ปฏิกฺกโมสํ ปณฺณายติ โน
อภิกฺกโมติ. “น เม ฆนฺเต ขมนีเย, น ยาปนีเย, พหุพฺพา เม
ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมณฺติ โน ปฏิกฺกมณฺติ, อภิกฺกโมสํ
ปณฺณายติ โน ปฏิกฺกโมติ.

“ตสฺมาติห เต ทีฆาวุ เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ‘พฺพุเช
อเวจฺจปฺปสาเทเน สมนฺนาคโต ภวิสฺสามิ, ‘อิตฺปิ โส ภควา อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร
ปฺริสทมฺมสารถิ สดฺธตา เทวมนุสฺसानํ พฺพุโธ ภควาติ. ชฺมเม
ชฺเปยฺย สงฺฆे ชฺเปยฺย อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคโต ภวิสฺสามิ
อกฺขณฺเตหิ ชฺเปยฺย สมาริสํวตฺตนิเกหิตฺติ.” เอวญฺหิ เต ทีฆาวุ
สิกฺขิตพฺพนฺติ.

“ยานีมานิ ฆนฺเต ภควตา จตฺตาริ โสตาปตฺติยฺงคานิ
เทสิตานิ, สํวิชฺชนฺเต เต ชฺมมา มยิ, อหญฺจ เตสุ ชฺมเมสุ
สนฺทิสฺสามิ. อหญฺหิ ฆนฺเต พฺพุเช อเวจฺจปฺปสาเทเน สมนฺนาคโต

‘อติปิ โส ภควา ๔เปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ.
 ฅมเม ๔เปฯ สงฺฆะ ๔เปฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมณฺหาโต
 อกฺขณฺเตหิ ๔เปฯ สมาริสํวตฺตนิเกหีติ. “ตสฺมาติห ตวํ ที่ฆาวุ
 อิมะสุ จตุสฺสุ โสตาปตฺติยงฺเคสุ ปตฺติฏฺจาย จ วิชฺชาภาคิเย ฅมเม
 อุตฺตริ” ภาเวยฺยาสิ.

‘อิธ ตวํ ที่ฆาวุ สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสี วิหราหิ
 อนิจฺเจ ทุกฺขสณฺณิ ทุกฺเข อนตฺตสณฺณิ ปหานสณฺณิ วิราคะสณฺณิ
 นิโรธสณฺณิ. เอวญฺหิ เต ที่ฆาวุ ลิกฺขิตพฺพนติ.

“เยเม ภนฺเต ภควตา จ วิชฺชาภาคิยา ฅมมา เทสิตา,
 สํวิชฺชนฺเต เต ฅมมา มยิ, อหญฺจ เตสุ ฅมเมสุ สนฺทิสฺสามิ.
 อหญฺหิ ภนฺเต สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสี วิหรามิ, อนิจฺเจ
 ทุกฺขสณฺณิ ทุกฺเข อนตฺตสณฺณิ ปหานสณฺณิ วิราคะสณฺณิ นิโรธสณฺณิ.
 อปิจ เม ภนฺเต เอวํ โหติ ‘มา เหวายํ โชติโย คหปติ
 มมจฺเจเนน วิฆาตํ อาปชฺซีติ. “มา ตวํ ตาต ที่ฆาวุ เอตํ
 มนฺสากาสิ อิงฺฆ ตวํ ตาต ที่ฆาวุ ยเทว เต ภควา อาห, ตเทว
 สาธุกํ มนฺสิกรโหตีติ.

อถ โข ภควา ที่ฆาวุ อุปาสกํ อิมินา โอวาเทน
 โอวทิตฺวา อฏฺฐจายาสนา ปกฺกามิ. อถ โข ที่ฆาวุ อุปาสโก
 อจิรปฏฺกนฺตสฺส ภควโต กาลมกาสิ.

อถ โข สมฺพหฺลลา ภิกฺขุ, เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมียุ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตียุ; เอกมนฺตํ
 นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจฺจุ “โย โส ภนฺเต ที่ฆาวุ

๔๕๖ สุตตตันตปิฎก สัมมุตตนิคายสส มหาวารวคฺคสัมมุตตปาติ [๑๑. โสตาปตฺติ

นาม อุปาสโก ภควตา สงฺขิตฺเตน โอวาเทน โอวทิตฺ, โส
กาลกโต, ตสฺส กา คติ, โก อภิสมฺปฺราโยติ. “ปณฺทิตฺ ภิภฺชเว
ทึฆวํ อุปาสโก อโหสิ”^๑ สจฺจวาที^๒ ฐมฺมสฺसानุฐมมํ, น จ [“]
ฐมฺมาธิกรณํ วิเหเสสิ.”^๔ ทึฆวํ ภิภฺชเว อุปาสโก ปณฺจณฺ
โอรมภาคิยานํ สญฺญเชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก [“] ตตฺถ
ปรีนิพฺพายี อนาวตฺตติฐมฺโม ตสฺมา โลกาติ. ตตฺถิ.

๔. ปจฺมสารีปฺตฺตสฺสฺส

[๑๐๐๐] เอกํ สมยํ อายสฺมา จ สารีปฺตฺโต อายสฺมา จ
อานนฺโท สวตฺถิยํ วิหรนฺติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे.
อถ โข อายสฺมา อานนฺโท สายณฺหสมยํ ปฏฺิสลฺลانا วุฏฺฐิตฺ,
เยนายสฺมา สารีปฺตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เอกมฺนฺตํ
นีสิตฺ; เอกมฺนฺตํ นีสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมณฺตํ
สารีปฺตฺตํ เอตทวโจ “กตึนํ นุ โข อาวุโส สารีปฺตฺต ฐมฺมานํ
สมนฺนาคมนฺเหตุ เอวมยํ ปชา ภควตา พฺยากตา ‘โสตาปนฺนา
อวินิปาตฐมฺมา นียตา สมฺโพธิปรายนาติ.

“จตุณฺ्हํ โข อาวุโส ฐมฺมานํ สมนฺนาคมนฺเหตุ เอวมยํ
ปชา ภควตา พฺยากตา โสตาปนฺนา อวินิปาตฐมฺมา นียตา
สมฺโพธิปรายนา.

กตเมสํ จตุณฺ्हํ. อิธาวุโส อริยสาวโก พุทฺธ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ ‘อิตฺปิ โส ภควา ะเปฯ

^๑ ฉ., เท. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท., อ. ปจฺจปาที

^๓ ฉ., เท. มํ

^๔ ฉ., เท. วิเหเสสิ

^๕ อ. โหติ

สตถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. ฐมฺเม ๔เปยฺย สงฺฆเม ๔เปยฺย
อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมณฺนาคโต โหติ อภฺยณฺเตหิ ๔เปยฺย
สมาธิสํวตฺตนิเกหิ. อิมํสํ ๒ โอวฺโส จตฺตุนํ ฐมฺมานํ
สมณฺนาคมนฺเหตฺตฺว เอมยํ ปชา ภควตา พฺยากตา 'โสตาปนฺนา
อวิเนปาทฐมา นียตา สมฺโพธิปฺรายนาติ. จตฺตตฺต.

๕. ทุตยสาริปุตตตตต

[๑๐๐๑] อถ ๒ อายสฺมา สาริปุตฺโต, เยน ภควา,
เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ;
เอกมฺนตํ นิสินฺนํ ๒ อายสฺมณฺตํ สาริปุตฺตํ ภควา เอตทวโจ
"โสตาปตฺตติยํคํ โสตาปตฺตติยํคณฺติ หิํ สาริปุตฺต วุจฺจติ, กตมํ นุ
๒ สาริปุตฺต โสตาปตฺตติยํคณฺติ.

"สปปริสสํเสโว หิ ภนฺเต โสตาปตฺตติยํคํ, สทฺธมฺมสฺสวณํ
โสตาปตฺตติยํคํ, โยนิโสมนสิกาโร โสตาปตฺตติยํคํ, ฐมฺมานุฐมฺมปฏฺิปปตฺติ
โสตาปตฺตติยํคณฺติ.

"สาธุ สาธุ สาริปุตฺต, สปปริสสํเสโว หิ สาริปุตฺต
โสตาปตฺตติยํคํ, สทฺธมฺมสฺสวณํ โสตาปตฺตติยํคํ, โยนิโสมนสิกาโร
โสตาปตฺตติยํคํ, ฐมฺมานุฐมฺมปฏฺิปปตฺติ โสตาปตฺตติยํคํ.

'โสโต โสโตติ' หิํ สาริปุตฺต" วุจฺจติ, กตโม นุ ๒
สาริปุตฺต โสโตติ. "ออยเมว หิ ภนฺเต อริโย อฏฺฺจจฺจโก มคฺโค
โสโต. เสยฺยถิํ. สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปโป สมฺมาวาจา
สมฺมากมฺมโนโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิติ.

“สาธุ สาธุ สารีปุตฺต, อยเมว हि สารีปุตฺต อริโย
อฏฺฐจฺจกิกโก มคฺโค โสโต. เสยฺยถิทํ. สมฺมาทิฏ्ฐิจิ ๕เปฯ สมฺมาสมฺมาชิ.

‘โสตาปนโน โสตาปนโนติ’ หิทํ สารีปุตฺต วุจฺจติ, กตโม
นุ โข สารีปุตฺต โสตาปนโนติ. “โย हि ภาณเต อิมินา อริเยน
อฏฺฐจฺจกิกเกน มคฺเคน สมฺนุนาคโต, อयํ วุจฺจติ โสตาปนโน สุวายํ
อายสฺมา เอวํนาโม เอวํโคตฺโตติ.

“สาธุ สาธุ สารีปุตฺต, [๑] อิมินา อริเยน อฏฺฐจฺจกิกเกน
มคฺเคน สมฺนุนาคโต, อयํ วุจฺจติ โสตาปนโน สุวายํ อายสฺมา
เอวํนาโม เอวํโคตฺโตติ. ปณฺณม.

๖. ถปตีสุตฺตํ

[๑๐๐๒] สาวตฺถีนินฺทานํ. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา
ภิกฺขุ ภควโต จีวรกมฺมํ กโรนฺติ “นิฏฺฐิจิตฺตจิวโร ภควา เตมาสจฺจเยน
จาริกํ ปกฺกมฺมิสฺสตีติ.

เตน โข ปน สมเยน อีสิตตฺตปฺปราณา ถปตโย สาธุเก
ปฏฺวิสฺนฺติ เกนจิเทว กรณียเณ. อสฺสสฺสํ โข อีสิตตฺตปฺปราณา
ถปตโย “สมฺพหุลา กิร ภิกฺขุ ภควโต จีวรกมฺมํ กโรนฺติ
‘นิฏฺฐิจิตฺตจิวโร ภควา เตมาสจฺจเยน จาริกํ ปกฺกมฺมิสฺสตีติ. อถ โข
อิสิตตฺตปฺปราณา ถปตโย มคฺเค ปุริสํ จเปสฺสํ “ยทา ตวํ อมฺโห
ปุริส ปสฺสเสยฺยาสี ภควนฺตํ อากจฺจนฺตํ อรหฺนฺตํ สมฺมาสมฺพหุตฺตํ,
อถ [๒] อมฺหากํ อารโหเยยาสีติ. ทวีหํ ตีหํ จิตฺโต โข โส
ปุริโส อทฺทส ภควนฺตํ ทูรโต ว อากจฺจนฺตํ ทิสฺวาน, เยน

อิสิตตตปฺราราณา ถปตโย, เตนุปลสงฺกมิ; อุปลสงฺกมิตฺวา อิสิตตตปฺราราณา
ถปตโย เอตทวโจ “อัย โส ภานฺเต ภควา อาคจฺจติ อรหํ
สมฺมาสมพุทฺโธ, ยสฺสทานิ กาลํ มณฺณถาติ.

อถ โข อิสิตตตปฺราราณา ถปตโย, เยน ภควา,
เตนุปลสงฺกมียฺ; อุปลสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ภควนฺตํ
ปิฎฺจิตฺวา ปิฎฺจิตฺวา อนุพนฺธิสฺ. อถ โข ภควา มคฺคา โอกฺกมม,
เยน อณฺณตโร รุกฺขมฺลํ, เตนุปลสงฺกมิ; อุปลสงฺกมิตฺวา ปณฺณตเต
อาสเน นิสิตฺ. อิสิตตตปฺราราณา ถปตโย ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมฺนฺตํ นิสิตฺ; เอกมฺนฺตํ นิสินฺนา โข เต อิสิตตตปฺราราณา
ถปตโย ภควนฺตํ เอตทวโจ

“ยทา มยฺ ภานฺเต ภควนฺตํ สุนาม ‘สาวตฺถิยา โกสเลสฺสุ
จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ, โหติ โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมฺนตา, โหติ
โทมฺนสฺสํ, ‘ทฺูเร โน ภควา ภวิสฺสตีติ. ยทา ปน มยฺ ภานฺเต
ภควนฺตํ สุนาม ‘สาวตฺถิยา โกสเลสฺสุ จาริกํ ปกฺกนฺโตติ,
โหติ โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมฺนตา, โหติ โทมฺนสฺสํ, ‘ทฺูเร
โน ภควาติ.

“ยทา ปน มยฺ ภานฺเต ภควนฺตํ สุนาม ‘โกสเลหิ มลฺลียํ”
จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ, โหติ โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมฺนตา, โหติ
โทมฺนสฺสํ ‘ทฺูเร โน ภควา ภวิสฺสตีติ. ยทา ปน มยฺ ภานฺเต
ภควนฺตํ สุนาม ‘โกสเลหิ มลฺลียํ จาริกํ ปกฺกนฺโตติ, โหติ โน
ตสฺมี สมเย อนตฺตมฺนตา, โหติ โทมฺนสฺสํ ‘ทฺูเร โน ภควาติ.

ยทา ปน มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม ‘มลฺเลหิ วชฺซี’^๑ จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ, โหติ โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา, โหติ โทมณสฺส ‘ทฺูเร โน ภควา ภวิสฺสตีติ. ยทา ปน มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม ‘มลฺเลหิ วชฺซี จาริกํ ปกฺกนฺโตติ, โหติ โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา, โหติ โทมณสฺส ‘ทฺูเร โน ภควาติ.

ยทา ปน มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม ‘วชฺซีหิ กาสี’^๒ จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ, โหติ โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา, โหติ โทมณสฺส ‘ทฺูเร โน ภควา ภวิสฺสตีติ. ยทา ปน มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม ‘วชฺซีหิ กาสี จาริกํ ปกฺกนฺโตติ, โหติ โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา, โหติ โทมณสฺส ‘ทฺูเร โน ภควาติ.

ยทา ปน มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม ‘กาสีหิ มคเช’^๓ จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ, โหติ โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา, โหติ โทมณสฺส ‘ทฺูเร โน ภควา ภวิสฺสตีติ. ยทา ปน มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม ‘กาสีหิ มคเช จาริกํ ปกฺกนฺโตติ, โหติ อนปฺปกา โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา, โหติ อนปฺปกํ โทมณสฺส ‘ทฺูเร โน ภควาติ.

ยทา ปน มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม ‘มคเชหิ’^๔ กาสี จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ, โหติ โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา, โหติ โสมนสฺส ‘อาสนนฺเน โน ภควา ภวิสฺสตีติ. ยทา ปน มยฺ ภนฺเต ภควนฺตํ สุณาม ‘มคเชหิ กาสี จาริกํ ปกฺกนฺโตติ, โหติ โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา, โหติ โสมนสฺส ‘อาสนนฺเน โน ภควาติ.

^๑ ฉ., เท., ๒ วชฺซี, ๖ เอมุปริปิ.

^๒ ฉ., เท. กาสี, เอมุปริปิ.

^๓ ฉ., เท., อ. มากเช, เอมุปริปิ.

^๔ ฉ., เท., อ. มากเช, เอมุปริปิ.

ยทา ปน มยํ ภนุเต ภควนุํ สุนาม 'กาสีหิ วชฺชี่
จาริกํ ปกุกมิสฺสตีติ, โหติ โน ตสฺมี สมเย อตฺตมนตา, โหติ
โสมนสฺสํ 'อาสนุเน โน ภควา ภวิสฺสตีติ. ยทา ปน มยํ ภนุเต
ภควนุํ สุนาม 'กาสีหิ วชฺชี่ จาริกํ ปกุกนุโตติ, โหติ โน ตสฺมี
สมเย อตฺตมนตา, โหติ โสมนสฺสํ 'อาสนุเน โน ภควาติ.

ยทา ปน มยํ ภนุเต ภควนุํ สุนาม 'วชฺชี่หิ มลฺลী
จาริกํ ปกุกมิสฺสตีติ, โหติ โน ตสฺมี สมเย อตฺตมนตา, โหติ
โสมนสฺสํ 'อาสนุเน โน ภควา ภวิสฺสตีติ. ยทา ปน มยํ ภนุเต
ภควนุํ สุนาม 'วชฺชี่หิ มลฺลী จาริกํ ปกุกนุโตติ, โหติ โน ตสฺมี
สมเย อตฺตมนตา, โหติ โสมนสฺสํ อาสนุเน โน ภควาติ.

ยทา ปน มยํ ภนุเต ภควนุํ สุนาม 'มลฺลীหิ โกสเลสุ*
จาริกํ ปกุกมิสฺสตีติ, โหติ โน ตสฺมี สมเย อตฺตมนตา, โหติ
โสมนสฺสํ 'อาสนุเน โน ภควา ภวิสฺสตีติ. ยทา ปน มยํ ภนุเต
ภควนุํ สุนาม 'มลฺลীหิ โกสเลสุ จาริกํ ปกุกนุโตติ, โหติ โน
ตสฺมี สมเย อตฺตมนตา, โหติ โสมนสฺสํ 'อาสนุเน โน ภควาติ.

ยทา ปน มยํ ภนุเต ภควนุํ สุนาม 'โกสเลหิ สาวตฺถี
จาริกํ ปกุกมิสฺสตีติ, โหติ โน ตสฺมี สมเย อตฺตมนตา, โหติ
โสมนสฺสํ 'อาสนุเน โน ภควา ภวิสฺสตีติ. ยทา ปน มยํ ภนุเต
ภควนุํ สุนาม 'สาวตฺถียํ วิหริติ เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส
อาราเมติ, โหติ อนปฺปกา โน ตสฺมี สมเย อตฺตมนตา, โหติ
อนปฺปกํ โสมนสฺสํ 'อาสนุเน โน ภควาติ.

ตสฺมาติห ฅปตโย สมฺพาโห ฃรวาโส ราชปโธ,
อพฺภิกาโส ปพฺพชฺชา, อลํ จ ปน โว ฅปตโย อปฺปมาทายาติ.

“อตฺถิ โข โน ฆนฺเต เอตมฺหา สมฺพาธา อญฺเอย
สมฺพาโห สมฺพาธตโร เจว สมฺพาธสงฺขาตตโร จาติ. “กตโม ปน
โว ฅปตโย เอตมฺหา สมฺพาธา อญฺเอย สมฺพาโห สมฺพาธตโร
เจว สมฺพาธสงฺขาตตโร จาติ.

“อิธ มยฺ ฆนฺเต, ยทา ราชา ปเสนทิ โกลโล อญฺยานญฺมมํ
นียยาตุกามो โหติ, เย เต รณฺเอย ปเสนทิสฺส โกลลสฺส นาคา
โอปรุยฺหา,” เต กปฺเปตฺวา, ยา ตา รณฺเอย ปเสนทิสฺส โกลลสฺส
ปชาปติโย ปิยา มนาปา, ตา เอกํ ปุรโต เอกํ ปจฺจโต
นีสิตาเปม. ตาสํ โข ปน ฆนฺเต ภคินีํ เอวรูโป คนฺโห โหติ,
เสยฺยถาปิ นาม คนฺธกรณฺทกสฺส ตาวเทว วิวริยมานสฺส ยถา ตํ
ราชกณฺเฒานํ คนฺธเณ วิญฺฐิตานํ. ตาสํ โข ปน ฆนฺเต ภคินีํ
เอวรูโป กายสมฺผลโส โหติ, เสยฺยถาปิ นาม ตูลลปิจฺจโน วา
กปฺปาสปิจฺจโน วา ยถา ตํ ราชกณฺเฒานํ สุเชจิตานํ.” ตสฺมี โข
ปน ฆนฺเต สมเย นาโคปิ รกฺขิตพฺโพ โหติ, ตาปิ ภคินิโย
รกฺขิตพฺพา โหนฺติ, อตฺตาปิ รกฺขิตพฺโพ โหติ.

น โข ปน มยฺ ฆนฺเต อภิชานาม ตาสู ภคินีสุ ปาปกํ
จิตตํ อปฺปาทเตตา. อยฺ โข โน ฆนฺเต เอตมฺหา สมฺพาธา อญฺเอย
สมฺพาโห สมฺพาธตโร เจว สมฺพาธสงฺขาตตโร จาติ.

“ตสฺมาติห ฅปตโย สมฺพาโห ฃรวาโส ราชปโธ,
อพฺภิกาโส ปพฺพชฺชา, อลํ จ ปน โว ฅปตโย อปฺปมาทาย.

จตุหิ โข ถปตโย ฐมเมหิ สมนนาคโต อริยสาวโก
โสตาปนโน โหติ อวินิปาตฐมโม นียโต สมโพธิปรายโน.

กตเมหิ จตุหิ. อิธ ถปตโย อริยสาวโก พุทฺเธ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมนนาคโต โหติ 'อิติปิ โส ภควา ๔เปย
สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. ฐมเม ๔เปย สงฺฆเม ๔เปย
วิคตมลฺลจฺเณเรน เจตฺสา อคารํ อชฺฌาวสฺติ มุตฺตจาโค ปยตปานิ
ไวสฺสคฺคฺรโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโต. อิมหิ โข ถปตโย
จตุหิ ฐมเมหิ สมนนาคโต อริยสาวโก โสตาปนโน โหติ
อวินิปาตฐมโม นียโต สมโพธิปรายโน.

ตุมฺเห โข ถปตโย พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนนาคตา
'อิติปิ โส ภควา ๔เปย สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ.
ฐมเม ๔เปย สงฺฆเม ๔เปย ยํ โข ปน กิณฺจิ กุเล เทยฺยฐมมํ,
สพฺพพนฺตํ อปฺปปฏิวิภตฺตํ สีลวนฺเตหิ กลฺยาณฐมเมหิ. ตํ ก็ มณฺเฑถ
ถปตโย. กติ วีย^{*} เต โกสเลสุ มนุสฺสา, เย ตุมฺหากํ สมสมา
ยทิกํ ทานทานสํวิภาเคหิตี.^๒ "ลาภา โน ภนฺเต, สุลทฺธํ โน
ภนฺเต, เยสํ โน ภควา เอวํ ปชานาตีติ. จณฺจ."

๑. เวพฺพทวารเยยสยุดต์

[๑๐๐๓] เอวเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ
จรมานो มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธี, เยน เวพฺพทวารํ นาม
โกสลานํ พุราหฺมณคานิ, ตทวสริ.

อสฺสึสฺสุ โข ["] เวพฺพทวารเยยกา พุราหฺมณคหปติกา
"สมโน ชลฺ โภ โคตโม สกฺยปฺตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชิตो โกสเลสุ

* ฉ., เท., อ. กติวิธา

^๒ ฉ., เท., อ. ทานสํวิภาเคติ

^๓ ฉ., เท., อ. เต, เอวมฺปริปี.

จาริกัม จรมาโน มหตา ภิกขุสงฺฆเมว สทฺธิ เวพุทฺธวาร์ อณฺุปปตฺโต.
 ตัม ไช ปน ภวณฺุตัม โคตมํ เอวํ กลฺยาณํ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต
 ‘อิตฺติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน
 สุกฺโต โลกวิทู อณฺุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ
 พุทฺโธ ภควาติ,’^๑ โส อิมํ โลกํ สทฺธวํ สมารกํ สพฺรหฺมกํ
 สสฺสมณพฺรหฺมณํ ปชํ สทฺธวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา
 ปเวเทติ, โส ฐมมํ เทเสติ อาทิกฺลฺยาณํ มชฺฌเมกฺลฺยาณํ
 ปริโยสานกฺลฺยาณํ สาทถํ สพฺยณฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ
 พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ, สาทฺธุ ไช ปน ตถารูปานํ อรหตํ
 ทสฺสนํ โหติตฺติ.

อถ ไช เวพุทฺธวาระยฺยกา พฺรหฺมณคหปติกา เยน ภควา
 เตนฺุปลสงฺกมํิสิ; อฺุปลสงฺกมิตฺวา อปฺเปกจฺเจ ภควนฺุตัม อภิวาเทตฺวา
 เอกมนฺุตัม นิสํิสิ, อปฺเปกจฺเจ ภควตา สทฺธิ สมฺโมทํิสิ, สมฺโมทนํิย
 กถํ สาราณํิย วิตฺติสเรตฺวา เอกมนฺุตัม นิสํิสิ, อปฺเปกจฺเจ, เยน
 ภควา, เตนฺณชฺลิมฺปณาเมตฺวา เอกมนฺุตัม นิสํิสิ, อปฺเปกจฺเจ
 ภควโต สนฺุติเก นามโคตถํ สเวตฺวา เอกมนฺุตัม นิสํิสิ, อปฺเปกจฺเจ
 ตฺถนฺุหิฏฺฐตา เอกมนฺุตัม นิสํิสิ; เอกมนฺุตัม นิสินฺุหา ไช เต
 เวพุทฺธวาระยฺยกา พฺรหฺมณคหปติกา ภควนฺุตัม เอตทวํิจฺจุ

“มยํ โภ โคตม เอวํกามา เอวํฉนฺุทา เอวํอิปฺปายา
 ปฺตฺตสมฺพาทา”^๒ สยนํ อชฺฌาวเสยฺยยาม, กาสิกจฺนฺุทนํ
 ปจฺจจฺนฺุภเวยฺยยาม, มาลาคนฺุทวิเลปนํ ฐาเรยฺยยาม, ฐาตรูปฺรชตํ
 สาทิเยยฺยยาม, กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุกฺตํ สคฺคํ โลกํ

^๑ ฉ., เท. อิตฺติสทฺโท น ทิสฺสติ.^๒ ฉ., เท., อ. ปฺตฺตสมฺพาทสยนํ, เอวมนฺุปริปิ.

อุปฺปชฺเชยฺยาม, เตสํ โน ภวํ โคตโม อมฺหากํ เอวํกามานํ
เอวํจฺนฺทานํ เอวํอิปฺปายานํ ตถา ฐมมํ เทเสตฺถ, ยถา มยํ
ปฺปุตฺตสมุพฺพาธา สยนํ อชฺฌาวเสยฺยาม ฯเปฯ สุกฺคํ สคฺคํ โลกํ
อุปฺปชฺเชยฺยามาติ.

“อตุตฺตูปฺนายิกํ โว คหปตโย ฐมฺมปริยาโย เทเสสฺสสามิ, ตํ
สุณฺนาถ สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสสามีติ. “เอวํ โภติ โข เต
เวฬุทวาระยสฺสกา พุราหฺมณคหปติกา ภควโต ปจฺจสฺสสํ. ภควา
เอตทโวจ

“กตโม จ คหปตโย อตุตฺตูปฺนายิกो ฐมฺมปริยาโย. อิท
คหปตโย อริยสาวโก อิติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ ‘อหํ โขสฺมิ ชีวิตฺตูกาโม
อมฺริตฺตูกาโม สุขกาโม ทุกฺขปฏฺฐิโก.’ โย โข มํ ชีวิตฺตูกามํ
อมฺริตฺตูกามํ สุขกามํ ทุกฺขปฏฺฐิกลํ ชีวิตา โวโรเปยฺย, น เม ตํ
อสฺส ปิยํ มนาปํ, อหฺมจฺเว โข ปน ปรี ชีวิตฺตูกามํ อมฺริตฺตูกามํ
สุขกามํ ทุกฺขปฏฺฐิกลํ ชีวิตา โวโรเปยฺย, ปฺรสฺสปี ตํ อสฺส อปฺปิยํ
อมฺนาปํ. โย โข มฺยาโย ฐมฺโม อปฺปิโย อมฺนาโป ปฺรสฺสเปสฺส
ฐมฺโม อปฺปิโย อมฺนาโป. โย โข มฺยาโย ฐมฺโม อปฺปิโย
อมฺนาโป, กถาหํ ปฺรนฺเตน สณฺโณเชยฺยนฺติ. สโ อิติ ปฏฺฐิสงฺขาย
อตุตฺตนา จ ปาณาติปาทา ปฏฺฐิวิโร หิ, ปฺรณฺจ ปาณาติปาทา
เวรมณฺเฑยา สมหาเปติ, ปาณาติปาทา เวรมณฺเฑยา จ วณฺณํ ภาสติ.
เอวมสฺสายํ กายสมาจาโร ติโกฏฺฐิปรีสุทฺโธ หิ.

ปฺน จปรี คหปตโย อริยสาวโก อิติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ ‘โย
โข เม อทฺธินํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทึเยยฺย, น เม ตํ อสฺส ปิยํ
มนาปํ. อหฺมจฺเว โข ปน ปฺรสฺส อทฺธินํ เถยฺยสงฺขาตํ, อาทึเยยฺย

ปรสฺสปี ตํ อสฺส อปฺปิยํ อมฺหาป. โย โข มฺยาอํ ฐมฺโม อปฺปิโย
อมฺหาป, ปรสฺสเปโส ฐมฺโม อปฺปิโย อมฺหาป. โย โข มฺยาอํ
ฐมฺโม อปฺปิโย อมฺหาป, กถาหํ ปรนฺเตน สณฺโณเชยฺยนฺติ. โส
อิติ ปฏฺิสงฺขาย อตฺตนา จ อทินฺนาทานา ปฏฺิวิริโต โหติ, ปรณฺจ
อทินฺนาทานา เวรมณฺียา สมากเปติ, อทินฺนาทานา เวรมณฺียา จ
วณฺณํ ภาสติ. เอวมสฺสาอํ กายสมาจาโร ติโกฏฺิปริสฺสุทฺโธ โหติ.

ปฺน จปรํ คหปตโย อริยสาวโก อิติ ปฏฺิสณฺจิกฺขติ 'โย
โย เม ทาเรสุ จาริตตํ อาปชฺเชยฺย, น เม ตํ อสฺส ปิยํ มฺหาป.
อหณฺเจว โข ปน ปรสฺส ทาเรสุ จาริตตํ อาปชฺเชยฺย, ปรสฺสปี
ตํ อสฺส อปฺปิยํ อมฺหาป. โย โข มฺยาอํ ฐมฺโม อปฺปิโย
อมฺหาป, ปรสฺสเปโส ฐมฺโม อปฺปิโย อมฺหาป. โย โข มฺยาอํ
ฐมฺโม อปฺปิโย อมฺหาป, กถาหํ ปรนฺเตน สณฺโณเชยฺยนฺติ. โส
อิติ ปฏฺิสงฺขาย อตฺตนา จ กาเมสฺสมิฉฺฉาจारा ปฏฺิวิริโต โหติ,
ปรณฺจ กาเมสฺสมิฉฺฉาจारा เวรมณฺียา สมากเปติ, กาเมสฺสมิฉฺฉาจारा
เวรมณฺียา จ วณฺณํ ภาสติ. เอวมสฺสาอํ กายสมาจาโร
ติโกฏฺิปริสฺสุทฺโธ โหติ.

ปฺน จปรํ คหปตโย อริยสาวโก อิติ ปฏฺิสณฺจิกฺขติ 'โย
โย เม มุสาวาทน อตฺถํ ภาณฺเชยฺย, น เม ตํ อสฺส ปิยํ
มฺหาป. อหณฺเจว โข ปน ปรสฺส มุสาวาทน อตฺถํ ภาณฺเชยฺย,
ปรสฺสปี ตํ อสฺส อปฺปิยํ อมฺหาป. โย โข มฺยาอํ ฐมฺโม อปฺปิโย
อมฺหาป, ปรสฺสเปโส ฐมฺโม อปฺปิโย อมฺหาป. โย โข มฺยาอํ
ฐมฺโม อปฺปิโย อมฺหาป, กถาหํ ปรนฺเตน สณฺโณเชยฺยนฺติ. โส
อิติ ปฏฺิสงฺขาย อตฺตนา จ มุสาวาทา ปฏฺิวิริโต โหติ, ปรณฺจ

มุสาวาทา เวรมณียา สมาทเปติ, มุสาวาทา เวรมณียา จ วณณํ
ภาสติ. เอวมสฺสาयํ วจีสมาจาโร ติโกฏิปริสฺสุทฺโธ โหติ.

ปุณ จปรํ คหปตโย อริยสาวโก อิติ ปฏิสณฺจิกฺขติ โย
โฆ มํ ปิสุณาย วาจา ย มิตฺเตหิ* เกเทยฺย,* น เม ตํ อสฺส ปิยํ
มณานิ. อหณฺเจว โฆ ปน ปรํ ปิสุณาย วาจา ย มิตฺเตหิ
เกเทยฺย, ปรสฺสปี ตํ อสฺส อปฺปิยํ อมณานิ ๕เปฯ เอวมสฺสาयํ
วจีสมาจาโร ติโกฏิปริสฺสุทฺโธ โหติ.

ปุณ จปรํ คหปตโย อริยสาวโก อิติ ปฏิสณฺจิกฺขติ โย
โฆ มํ ผรุสํ วาจา ย สมุทาจเรยฺย, น เม ตํ อสฺส ปิยํ
มณานิ. อหณฺเจว โฆ ปน ปรํ ผรุสํ วาจา ย สมุทาจเรยฺย,
ปรสฺสปี ตํ อสฺส อปฺปิยํ อมณานิ. โย โฆ มุยา ยํ ฐมโม ๕เปฯ
เอวมสฺสายํ วจีสมาจาโร ติโกฏิปริสฺสุทฺโธ โหติ.

ปุณ จปรํ คหปตโย อริยสาวโก อิติ ปฏิสณฺจิกฺขติ โย
โฆ มํ สมฺพปฺปลาปภาเสน สมุทาจเรยฺย, น เม ตํ อสฺส ปิยํ
มณานิ. อหณฺเจว โฆ ปน ปรํ สมฺพปฺปลาปภาเสน สมุทาจเรยฺย
ปรสฺสปี ตํ อสฺส อปฺปิยํ อมณานิ. โย โฆ มุยา ยํ ฐมโม
อปฺปิโย อมณาโป, ปรสฺสเปโส ฐมโม อปฺปิโย อมณาโป. โย โฆ
มุยา ยํ ฐมโม อปฺปิโย อมณาโป, กถาหํ ปรนฺเตน สณฺโณเชยฺยนฺติ.
โส อิติ ปฏิสงฺขาย อตฺตนา จ สมฺพปฺปลาปา ปฏิวिरโต โหติ,
ปรณฺจ สมฺพปฺปลาปา เวรมณียา สมาทเปติ, สมฺพปฺปลาปา
เวรมณียา จ วณณํ ภาสติ. เอวมสฺสายํ วจีสมาจาโร
ติโกฏิปริสฺสุทฺโธ โหติ.

โส พุทุเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาคโต โหติ “อิติปิ
โส ภควา ๕เปยฺ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทุโร ภควาติ. ฌมฺเม
๕เปยฺ สงฺฆเ ๕เปยฺ อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาคโต โหติ, สุปฺปฏิปนฺโน
ภควโต สวากสงฺโฆ ๕เปยฺ อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺขเขตฺตํ โลกสฺสาติ.
อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมณฺหาคโต โหติ อกฺขณฺเตหิ อจฺฉินฺทฺเตหิ
อสพฺเพหิ อกมฺมาเสหิ ภูชิสฺเสหิ วิญญฺปสฺสเถหิ อปรามญฺเจหิ
สมาธิสํวตฺตนิเกหิ.

ยโต โข คหปตโย อริยสาวโก อิมฺเหิ สตฺตฺหิ สทฺธมฺเมหิ
สมณฺหาคโต โหติ อิมฺเหิ จตฺตฺหิ อากงฺขิเยหิ จาเนหิ, โส
อากงฺขมาโน อตฺตนาเว อตฺตานํ พฺยายเรยฺย “ขีณนिरโยมฺหิ
ขีณติริจฺฉานโยนิโย”^๑ ขีณปิตฺติวิสโย ขีณาปายทฺถคฺคตฺติวินิปาโต,
โสตาปนฺโนหมฺสมิ อวินิปาตธมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ.

เอวํ วุตฺเต เวพฺพทฺวาเรยฺยกา พุราหฺมณคหปติกา ภควนฺตํ
เอตทวโจ “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ๕เปยฺ เอเต มยฺ ภวนฺตํ โคตมํ
สรณํ คจฺฉาม ฌมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ อุปาสเก โน ภวํ โคตโม
ธเรตุ อชฺชตฺถเค ปาณฺุเปเต”^๒ สรณงฺคเตติ. สตฺตมํ.

๘. ปจฺมคิณฺชการสสฺสุตฺตํ

[๑๐๐๔] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ฌาติเก วิหฺรติ
คิณฺชการสเส. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา,
เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิตฺติ,
เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทวโจ.

“สาพุโห นาม ภนฺเต ภิกฺขุ กาลกโต, ตสฺส กา คติ, โก อภิสมฺปฺราโย. นนฺทา นาม ภนฺเต ภิกฺขุนี้ กาลกตา, ตสฺสา กา คติ, โก อภิสมฺปฺราโย. สุตฺโต นาม ภนฺเต อุปาสโก กาลกโต, ตสฺส กา คติ, โก อภิสมฺปฺราโย. สฺซาตา นาม ภนฺเต อุปาสิกา กาลกตา, ตสฺสา กา คติ, โก อภิสมฺปฺราโยติ.

“สาพุโห อานนฺท ภิกฺขุ กาลกโต อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺุตติํ ปญฺญาวิมฺุตติํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺฉณิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ.” นนฺทา อานนฺท ภิกฺขุนี้ กาลกตา ปญฺจนํ โอรัมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติกา ตตฺถ ปรีณิพฺพายินี อนาวตฺติฐมา ตสฺมา โลกา. สุตฺโต อานนฺท อุปาสโก กาลกโต ตินฺณํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา ราคโทสโมหานํ ตนฺตฺตา สกทาคามิ สกิทฺเว อิมํ โลกํ อาคนฺตฺวา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสติ. สฺซาตา อานนฺท อุปาสิกา กาลกตา ตินฺณํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โสตาปนฺนา อวินิปาตฐมา นียตา สมฺโพธิปฺรายนฺตา.

อนจฺฉริยํ โข ปเนตํ อานนฺท, ยํ มนุสฺสญฺโต กาลํ กเรยฺย, ตสฺมี ตสฺมี เจ มํ กาลกเต อุปสงฺกมิตฺวา เอตมตฺถํ ปฏิปฺจุจิสฺสธ. วิเหสาเวสา^๒ อสฺส อานนฺท ตถาคตสฺส. ตสฺมาติหานนฺท ฐมาทาสํ นาม ฐมฺมปฺริยา ยํ เทเสสฺสามิ, เยน สมฺนฺนาคโต อริยสาวโก อากงฺขมาโน อตฺตนาวิ อตฺตนาํ พุยากรเยย ‘ขีณนिरโยมฺหิ ขีณตฺริจฺฉานโยนิโย ขีณปิตฺติวิสโย ขีณาปายทุกฺคตฺติวินิปาโต โสตาปนฺโนหฺมสฺมิ อวินิปาตฐโม นียโต สมฺโพธิปฺรายนฺติ.

* จ.,เท.,อ. วิหาลิ

^๒ ส. เหา จ.,เท.,อ. เปสา, เอมฺปฺริ.

กตโม จ โส อานนุท ฐมมาทาโส ฐมมปริยาโย, เยน
สมนุณาคโต อริยสาวโก อากงขมาโน อตฺตนาวิ อตฺตนาญ พุยากราย
‘ชฌนนิรโยมฺหิ ชฌนติริจฺจนโยนิโย ชฌนปิตฺติวิสโย ชฌนาปาย-
ทุกุคฺคตวินิปาโต, โสตาปนโนหฺมสฺมิ อวินิปาตฐมโม นียโต
สมโพธิปรายโน.

อิธ อานนุท อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน
สมนุณาคโต โหติ ‘อิตฺปิ โส ภควา ๔เปฯ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺธโร ภควาติ. ฐมฺเม ๔เปฯ สงฺฆเ ๔เปฯ อริยกนฺเตหิ
สีเลหิ สมนุณาคโต โหติ อกฺขณฺเตหิ ๔เปฯ สมาริสํวตฺตนิเกหิ.
อํ โข โส อานนุท ฐมมาทาโส ฐมมปริยาโย, เยน สมนุณาคโต
อริยสาวโก อากงขมาโน อตฺตนาวิ อตฺตนาญ พุยากราย
‘ชฌนนิรโยมฺหิ ชฌนติริจฺจนโยนิโย ชฌนปิตฺติวิสโย ชฌนาปาย-
ทุกุคฺคตวินิปาโต, โสตาปนโนหฺมสฺมิ อวินิปาตฐมโม นียโต
สมโพธิปรายโนติ. อภฺมม. (ตฺถปิ สุตตนฺตานิ เอกนิตานานิ.)

๕. ทุตฺติยคิณฺขการาสตฺสุตฺตํ

[๑๐๐๕] เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนุโท
ภควนฺตํ เอตทวโจ “อโสโก นาม ภนฺเต ภิกฺขุ กาลกโต, ตสฺส
กา คติ, โก อภิสมฺปราโย. อโสกา นาม ภนฺเต ภิกฺขุ
กาลกตา ๔เปฯ อโสโก นาม ภนฺเต อฺปาสโก กาลกโต ๔เปฯ
อโสกา นาม ภนฺเต อฺปาสิกา กาลกตา, ตสฺสา กา คติ โก
อภิสมฺปราโยติ.

“อโสโก อานนุท ภิกฺขุ กาลกโต อาสวานํ ขยา อนาสวํ
เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา

อุปสมปชช วิหริติ." (ปริมเวยยาकरणน เอกนิทาน.)

อัย โข โส อานนุท ฐมาทาโส ฐมมปริยาโย, เยน
สมนุทธาโต อริยสาวโก อากงขมาโน อตตนาวิ อตตนาวิ พุยากรเรย
'ชีนนิริโยมฺหิ ชีนนิตฺรจฺฉานโยนิโย ชีนนิตฺตวิสโย ชีนนาปาย-
ทุกคตฺติวินิปาโต, โสตาปนโนหฺมสมิ อวินิปาตฐมโม นียโต
สมโพธิปรายโนติ. นวมิ.

๑๐. ตติยคิณชการวสสจตุต

[๑๐๐๖] เอกมณฺโฑ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนุโท
ภควนฺโฑ เอตทวโจ "กกุฏโ" นาม ภนฺเต ฌาติเก อุปาสโก
กาลกโต, ตสฺส กา คติ, โก อภิสมฺปฺราโย. กพิโก" นาม ภนฺเต
ฌาติเก อุปาสโก. ทนิกทฺโ" นาม ภนฺเต ฌาติเก อุปาสโก.
กฏิสฺสโ" นาม ภนฺเต ฌาติเก อุปาสโก. ตุฏฺโ" นาม ภนฺเต
ฌาติเก อุปาสโก. สนฺตฺตฺโ" นาม ภนฺเต ฌาติเก อุปาสโก.
ภทฺโท นาม ภนฺเต ฌาติเก อุปาสโก. สฺภทฺโท นาม ภนฺเต
ฌาติเก อุปาสโก กาลกโต, ตสฺส กา คติ, โก อภิสมฺปฺราโยติ.

"กกุฏโ อานนุท อุปาสโก กาลกโต ปญฺจนฺนํ โอรัมภาคิยานํ
สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก ตตฺถ ปรีนิพฺพายี อนาวตฺตติฐมโม
ตสฺมา โลกา. กพิโก อานนุท ๔เปยฺ ทนิกทฺโ อานนุท ๔เปยฺ
กฏิสฺสโ อานนุท ๔เปยฺ ตุฏฺโ อานนุท ๔เปยฺ สนฺตฺตฺโ
อานนุท ภทฺโท อานนุท สฺภทฺโท อานนุท อุปาสโก กาลกโต

* หมดอายุ 27/05/2566
๑. จ., เท., อ. วิหาลิ

๑. อ. กาทิงโค, เอมุมปรี.

๒. จ., เท., อ. กกุฏโ

๓. ส. นิทฺชา จ., เท., อ. นิกโต

ปณฺจนฺนํ โอรมภาคิยานํ สณฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก
ตตฺถ ปรีนิพฺพายี อนาวตฺติธฺมโม ตสฺมา โลกา. (สพฺเพ เอกคตฺติกา
กาตพฺพา.)

ปโรปณฺณาส อานนฺท ฌาติเก อุปาสกา กาลกตา ปณฺจนฺนํ
โอรมภาคิยานํ สณฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติกา ตตฺถ
ปรีนิพฺพายีโน อนาวตฺติธฺมมา ตสฺมา โลกา. สาทิกนฺวฺติ อานนฺท
ฌาติเก อุปาสกา กาลกตา ตินฺนํ สณฺโฆชนานํ ปริกฺขยา
ราคโทสโมหานํ ตนฺนฺตฺตา สกทาคามิโน สกิทเว อิมํ โลกํ อาคนฺตฺวา
ทฺกฺขสฺสหนฺตํ กริสฺสหนฺติ. ฌาติเรกานิ โข อานนฺท ปณฺจสฺตานิ
ฌาติเก อุปาสกา กาลกตา ตินฺนํ สณฺโฆชนานํ ปริกฺขยา
โสตาปนฺนา อวินิปาตธฺมมา นียตา สมฺโพธิปฺรายนฺา.

อนจฺฉริยํ โข ปเนตํ อานนฺท, ยํ มนุสฺสสฺญโต กาลํ
กเรยฺย, ตสฺมี ตสฺมี เจ มํ กาลกเต อุปสงฺกมิตฺวา เอตมฺตํ
ปฏฺิปปุจฺจิสฺสธ. วิหเสาเวสา อานนฺท อสฺส ตถาคตสฺส. ตสฺมา
ติหานนฺท ธฺมมาทาสํ นาม ธฺมมปฺริยาโย เทเสสฺสामी, เยน
สมนฺนาคโต อริยสาวโก อากงฺขมาโน อตฺตนาเว อตฺตนาํ พฺยากรเยย
“ขีณนิริโยมฺหิ ขีณตฺริจฺฉานโยนิโย ขีณปิตฺติวิสโย ขีณาปายทฺถคฺติ-
วินิปาโต โสตาปนฺโนหฺมสฺมิ อวินิปาตธฺมโม นียโต สมฺโพธิปฺรายนฺ.

กตโม จ โส อานนฺท ธฺมมาทาสो ธฺมมปฺริยาโย, เยน
สมนฺนาคโต อริยสาวโก อากงฺขมาโน อตฺตนาเว อตฺตนาํ พฺยากรเยย
“ขีณนิริโยมฺหิ ขีณตฺริจฺฉานโยนิโย ขีณปิตฺติวิสโย ขีณาปาย-
ทฺถคฺติวินิปาโต, โสตาปนฺโนหฺมสฺมิ อวินิปาตธฺมโม นียโต
สมฺโพธิปฺรายนฺติ.

อิตานนท อริยสาวโก พุทเช อเวจอุปสาแทน สมณนาคโต
 ใหติ 'อิตปิ โส ภควา ะเปย สตุถา เทวมนุสสานัน พุทเช
 ภควาติ. ฐมเม ะเปย สงฺฆเม ะเปย อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมณนาคโต
 ใหติ อุกฺขณฺเตหิ ะเปย สมาริสวตฺตนิเกหิ. อัย โข โส อานนท
 ฐมมาทาโส ฐมฺมปริยาโย, เยน สมณนาคโต อริยสาวโก
 อากงฺขมาโน อตฺตนาเว อตฺตานัน พุยากรเยย "ชฺเณนริโยมฺหิ
 ชฺเณนตริจฺจนโยนิโย ชฺเณนปิตฺติวิสโย ชฺเณนปายทฺถคฺคตฺวินิปาโต,
 โสตาปนโนหฺมสมฺมิ อวินิปาตฐมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ. ทสมฺ.

ปจโม เวฬุทวารวคโค.

ตสฺสอุตทานัน

ราชา โอคคทิมาวุ สาริปุตฺตา อปเร ทเว
 ฤปตโย เวฬุทวาเรยยา คณฺฐกาวสเถ ตโยติ.

๒. ราชการามวคฺโค

๑. สหสฺสภิกฺขุณีสงฺฆมฺมุตฺตํ

[๑๐๐๗] สาวตถิย์ วิหฺรติ ราชการาเม. อถ โข
สหสฺสภิกฺขุณีสงฺฆเ,“ เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อญฺจาสิ, เอกมนฺตํ จิตฺตา โข ตา
ภิกฺขุณีโย ภควา เอตทวโจ

“จตุหิ โข ภิกฺขุณีโย ฌมฺเมหิ สมณฺนาคโต อริยสาวโก
โสตาปนโน โหติ อวินิปาตฌมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโน. กตเมหิ
จตุหิ. อิทฺ ภิกฺขุณีโย อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน
สมณฺนาคโต โหติ ‘อิตฺปิ โส ภควา ๔เปฯ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺธโร ภควาติ. ฌมฺเม ๔เปฯ สงฺฆเ ๔เปฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ
สมณฺนาคโต โหติ อกฺขณฺเตหิ ๔เปฯ สมาธิสัมมุตตนิเกหิ. อิเมหิ
โข ภิกฺขุณีโย จตุหิ ฌมฺเมหิ สมณฺนาคโต อริยสาวโก โสตาปนโน
โหติ อวินิปาตฌมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ. ปจम्.

๒. พุราหุมนมฺมุตฺตํ

[๑๐๐๘] สาวตถิณีทานํ. “พุราหุมนา ภิกฺขเว อุทฺยคามินี
นาม ปฏฺฐิปปํ ปณฺณเปนฺติ, เต สาวกํ เอวํ สมาทเปนฺติ ‘เอหิ ตวํ
อมฺโภ ปุริส, กาลสฺสเว อญฺจาเย ปาจิณฺมุโข ยาหิ, โส ตวํ มา
โสพุภํ ปริวชเชหิ, มา ปปาตํ, มา ขาณฺถุ, มา กณฺฏกญฺจัน, มา

จนฺทนิกั^๑ มา โอฬิคลลั, ยตฺเถว^๒ ปปเตยฺยาสี, ตตฺเถว มรณั
 อากเมยฺยาสี. เอวํ ตวํ อมฺโห ปุริส กายสฺส เกทา ปรี มรณา
 สุกตึ สคคํ โลกํ อุปปชฺชิสฺสสึติ.

ตํ โข ปเนตํ ภิกฺขเว พุราหุมนานํ พาลคมนเมตฺ^๓
 มุพฺพหคมนเมตฺ, น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น
 อุปสมาย น อภิญฺฌาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ.
 อหฺมจฺ โข ภิกฺขเว อริยสฺส วินยเ อุตฺยคามินิ ปฏฺฐิปปํ ปณฺณเปมิ,^๔
 ยา เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺฌาย
 สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

กตมา จ สา ภิกฺขเว อุตฺยคามินิ ปฏฺฐิปปา ยา
 เอกนฺตนิพฺพิทาย ๔เปฯ นิพฺพานาย สํวตฺตติ. อิทฺ ภิกฺขเว
 อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจุปปสาเทน สมฺนฺหาคโต โหติ 'อิตฺปิ โส
 ภควา ๔เปฯ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. ฌมฺเม ๔เปฯ
 สงฺฆเ ๔เปฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺหาคโต โหติ อภฺษณฺเตหิ
 ๔เปฯ สมาธิสํวตฺตนิเกหิ. อयํ โข สา ภิกฺขเว อุตฺยคามินิ
 ปฏฺฐิปปา, ยา เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย
 อภิญฺฌาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตตฺตีติ. ทุตฺติยํ.

๓. อานนทตเถรสุตต์

[๑๐๐๙] เอกํ สมยํ อายสฺมา จ สารีปฺตฺโต อายสฺมา จ
 อานนฺโท สาวตฺถิยํ วิหรนฺติ เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ.

^๑ หมดอายุ 27/05/2566
 ๑. น., เท. จนฺทนิย

๓. ส. พาลานํ คมนเมตํ

๒. ส. ยานิ วา น., เท. ยตฺถ

๔. น., เท., อ. ปณฺณเปมิ

อถ ไช อายสุมมา สาริปุตโต สายณหสมยัม ปฏิสลุลานา วุฏฐิตะ,
 เยน อายสุมมา อานนุโท, เตนุปลสงกมิ; อุปสงกมิตวา อายสมตวา
 อานนุเทณ สหุธิ สมโมเท, สมโมเทนียัม กถั สาราณนียัม วิติสาเรตวา
 เอกมหนตัม นิสสีทิ, เอกมหนตัม นิสสินโน ไช อายสุมมา สาริปุตโต
 อายสมหนตัม อานนุทัม เอตทวโจ “กตীনัม นุ ไช อาวุโส อานนุท
 ฐมมานัม ปหานา กตীনัม ฐมมานัม สมนุหาคมนเหตุ เอวมยัม ปชา
 ภควตา พุยากตา ‘โสตาปนุหา อวินิปาตฐมมา นียตา
 สมโพธิปรายนาติ.

“จตุณ्हัม ไช อาวุโส ฐมมานัม ปหานา จตุณ्हัม ฐมมานัม
 สมนุหาคมนเหตุ เอวมยัม ปชา ภควตา พุยากตา ‘โสตาปนุหา
 อวินิปาตฐมมา นียตา สมโพธิปรายนาติ.

กตเมสั จตุณ्हัม. ยถารูปเณ ไช อาวุโส พุทฺเธ อปฺปสาเทณ
 สมนุหาคโต อสฺสุตวา ปุณฺณชฺชโน กายสฺส เกทา ปริ มรณา
 อปายัม ทุกคตีมิ วินิปาตัม นิรยัม อุปปชฺชติ, ตถารูปสฺส พุทฺเธ
 อปฺปสาโท น โหติ. ยถารูปเณ จ ไช อาวุโส พุทฺเธ
 อเวจฺจอปฺปสาเทณ สมนุหาคโต สุตวา อริยสาวโก กายสฺส เกทา
 ปริ มรณา สุกคตีมิ สคคัม โลกัม อุปปชฺชติ, ตถารูปสฺส พุทฺเธ
 อเวจฺจอปฺปสาโท โหติ ‘อิตปิ โส ภควา ๕เปย สตุถา เทวมนุสฺसानัม
 พุทฺโธ ภควาติ.

ยถารูปเณ [๑] ไช อาวุโส ฐมเม อปฺปสาเทณ สมนุหาคโต
 อสฺสุตวา ปุณฺณชฺชโน กายสฺส เกทา ปริ มรณา อปายัม ทุกคตีมิ
 วินิปาตัม นิรยัม อุปปชฺชติ, ตถารูปสฺส ฐมเม อปฺปสาโท น โหติ.

ยถารูปเณ จ โข อาวุโส ฌมเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาคโต
 สุตฺวา อริยสวโก กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุคตฺตี สคฺคํ โลกํ
 อุปฺปชฺชติ, ตถารูปสฺส ฌมเม อเวจฺจปฺปสาโท โหติ 'สฺวากุขาโต
 ภควตา ฌมโม ฌเปย วิญญูหิตี.

ยถารูปเณ โข อาวุโส สงฺฆเณ อปฺปสาเทน สมณฺหาคโต
 อสฺสุตฺวา ปุณฺณชฺชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคตฺตี
 วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชติ, ตถารูปสฺส สงฺฆเณ อปฺปสาโท น โหติ.
 ยถารูปเณ จ โข อาวุโส สงฺฆเณ อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาคโต
 สุตฺวา อริยสวโก กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุคตฺตี สคฺคํ โลกํ
 อุปฺปชฺชติ, ตถารูปสฺส สงฺฆเณ อเวจฺจปฺปสาโท โหติ 'สุปฏิปนฺโน
 ภควโต สวากสงฺฆโม ฌเปย อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺขเขตฺตํ โลกสฺสาติ.

ยถารูปเณ โข อาวุโส ทฺวสฺสึลฺลเยน สมณฺหาคโต อสฺสุตฺวา
 ปุณฺณชฺชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคตฺตี วินิปาตํ
 นิริยํ อุปฺปชฺชติ, ตถารูปสฺส ทฺวสฺสึลฺลยํ^๑ น โหติ." ยถารูปเณ จ โข
 อาวุโส อริยกนฺเตหิ สึลฺเลหิ สมณฺหาคโต [๒] อริยสวโก กายสฺส
 เกทา ปรี มรณา สุคตฺตี สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชติ, ตถารูปานิสฺส^๒
 อริยกนฺตานิ สึลฺลานิ โหนฺติ อกฺขณฺฑานิ ฌเปย สมามิสํสวตฺตนิกานิ.

อิเมสํ โข อาวุโส จตฺตุนฺนํ ฌมมานํ ปหานา อิเมสํ จตฺตุนฺนํ
 ฌมมานํ สมณฺหาคมนเหตุ เอวมยํ ปชา ภควตา พุยากตา
 'โสตาปนฺนา อวินิปาตฌมมา นียตา สมโพธิปรายนาติ. ตติยํ.

๔. ทุกุกคตภยสุตตัม

[๑๐๑๐] “จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมนนาคโต อริยสาวโก
สพฺพทุกฺคตภยํ สมตฺติกฺกนฺโต โหติ. กตเมหิ จตุหิ. อิทฺ ภิกขเว
อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนนาคโต โหติ ‘อิตฺปิ โส
ภควา ๔เปยฺ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. ฐมเม ๔เปยฺ
สงฺฆे ๔เปยฺ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนนาคโต โหติ อกฺขณฺเตหิ
๔เปยฺ สมာธิสํวตฺตนิเกหิ. อิมेหิ โข ภิกขเว จตุหิ ฐมเมหิ
สมนนาคโต อริยสาวโก สพฺพทุกฺคตภยํ สมตฺติกฺกนฺโต โหตีติ. จตฺตถํ.

๕. ทุกุกตวินิปาทภยสุตตัม

[๑๐๑๑] “จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมนนาคโต อริยสาวโก
สพฺพทุกฺคตวินิปาทภยํ สมตฺติกฺกนฺโต โหติ. กตเมหิ จตุหิ. อิทฺ
ภิกขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนนาคโต โหติ
‘อิตฺปิ โส ภควา ๔เปยฺ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ.
ฐมเม ๔เปยฺ สงฺฆे ๔เปยฺ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนนาคโต โหติ
อกฺขณฺเตหิ ๔เปยฺ สมာธิสํวตฺตนิเกหิ. อิมेหิ โข ภิกขเว จตุหิ
ฐมเมหิ สมนนาคโต อริยสาวโก สพฺพทุกฺคตวินิปาทภยํ
สมตฺติกฺกนฺโต โหตีติ. ปญฺจมํ.

๖. ปฐมมิตฺตามจฺจสุตตัม

[๑๐๑๒] “เย เต ภิกขเว อนุกมฺเปยฺยาถ, เย จ โสตพฺพํ
มณฺเฑยฺยํ มิตฺตา วา อมจฺจา วา ฌาตี วา สาโลหิตา วา, เต
ภิกขเว จตฺตสุ โสตาปตฺตियงฺเคสุ สมาทเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา

ปติฏฐาเปตพพา. กตเมสุ จตุสุ. พุทุเช อเวจจุปปสาเท
 สมาทเปตพพา นิเวเสตพพา ปติฏฐาเปตพพา 'อิตปิ โส ภควา
 ๕เปฯ สตุธา เทวมนุสฺसानํ พุทุโช ภควาติ. ฌมเม ๕เปฯ สงฺฆ
 ๕เปฯ. อริยกนฺเตสุ สีเลสุ สมาทเปตพพา นิเวเสตพพา
 ปติฏฐาเปตพพา อกฺขณฺเตสุ ๕เปฯ สมาริสํวตฺตนิเกสุ. เย เต
 ภิกฺขเว อนุกมฺเปยฺยาถ, เย จ โสตพฺพํ มณฺเฑยฺยํ มิตฺตา วา
 อมจฺจา วา ฌาตี วา สาโลหิตา วา, เต ภิกฺขเว อิมेषุ จตุสุ
 โสตาปตฺตियงฺเกสุ สมาทเปตพพา นิเวเสตพพา ปติฏฐาเปตพพาติ.
 ฌมฺมจํ.

๗. ทุติยमितตามจจุสตุต

[๑๐๑๓] “เย เต ภิกฺขเว อนุกมฺเปยฺยาถ, เย จ โสตพฺพํ
 มณฺเฑยฺยํ มิตฺตา วา อมจฺจา วา ฌาตี วา สาโลหิตา วา, เต
 ภิกฺขเว จตุสุ โสตาปตฺตियงฺเกสุ สมาทเปตพพา นิเวเสตพพา
 ปติฏฐาเปตพพา. กตเมสุ จตุสุ. พุทุเช อเวจจุปปสาเท สมาทเปตพพา
 นิเวเสตพพา ปติฏฐาเปตพพา 'อิตปิ โส ภควา ๕เปฯ สตุธา
 เทวมนุสฺसानํ พุทุโช ภควาติ.

สียา ภิกฺขเว จตุณฺนํ มหาภูตานํ อณฺณถตฺตํ ปจฺวีชาตฺยา
 อาโปชาตฺยา เตโชชาตฺยา วาโยชาตฺยา. น เตวว พุทุเช
 อเวจจุปปสาเทน สมณฺนาคตสฺส อริยสาวกสฺส สียา อณฺณถตฺตํ.
 ตตฺริทํ อณฺณถตฺตํ. 'โส วต พุทุเช อเวจจุปปสาเทน สมณฺนาคโต
 อริยสาวโก นิรยํ วา ตिरจฺฉานโยนี วา ปิตฺติวิสยํ วา อุปปชฺชิสฺสตีติ
 เหนํ ฌานํ วิชฺชติ. ฌมเม ๕เปฯ สงฺฆ ๕เปฯ อริยกนฺเตสุ สีเลสุ
 สมาทเปตพพา นิเวเสตพพา ปติฏฐาเปตพพา อกฺขณฺเตสุ ๕เปฯ
 สมาริสํวตฺตนิเกสุ.

สียา ภิกขเว จตุนัน्हิ มหาภูตานัน्हิ อณฺณตตํ ปจฺจวาทุยา
อาโปธาทุยา เตโชธาทุยา วาโยธาทุยา. น เตวว อริยกนฺเตหิ
สีเลหิ สมณฺณาคตสฺส อริยสาวกสฺส สียา อณฺณตตํ. ตตฺตริทํ
อณฺณตตํ. 'โส วต อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมณฺณาคโต อริยสาวโก
นिरยํ วา ตिरจฺจณานิโยนี วา ปิตฺติวิสยํ วา อุปฺปชฺชิสฺสตีติ เนตฺติ
จํ วิชาชฺติ.

เย เต ภิกขเว อนุกมฺเปยฺยาถ, เย จ โสตพฺพํ มณฺเฑยฺยํ
มิตฺตา วา อมจฺจา วา ฌาตี วา สาโลหิตา, วา เต ภิกขเว
อิเมสุ จตฺตสุ โสตาปตฺติยงฺเคสุ สมากเปตพฺพา นิเวเสตพฺพา
ปตฺติจฺจาเปตพฺพาติ. สุตตมํ.

๘. ปจฺมเทวจาริกสุตฺตํ

[๑๐๑๔] สาวตฺถิณิทานัน्हิ. อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน,
เสยฺยถาปิ นาม พลฺวา ปุริโส สมฺมิณฺชิตํ วา พาทํ ปสาเรยฺย,
ปสาริตํ วา พาทํ สมฺมิณฺชเยยฺย; เอวเมว เชตวเน อนฺตรหิโต
เทเวสุ ตาวตฺธีเสสุ ปาตุโรหสิ. อถ โข สมฺพหุลา ตาวตฺธีสกายิกา
เทวตาโย, เยนายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน, เตนฺอุปสงฺกมฺมิสุ;
อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนตํ มหาโมคฺคัลลานัน्हิ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ
อภฺจิสฺสุ, เอกมฺนตํ จิตฺตา โข ตา เทวตาโย อายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน
เอตทโวจ

“สาธุ โข อารุโสะ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทเน สมณฺณาคมนัน्हิ
โหติ 'อิติปิ โส ภควา ๕เป๕ สุตฺถา เทวมนุสฺसानัน्हิ พุทฺโธ
ภควาติ. พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทเน สมณฺณาคมนเหตุ โข อารุโสะ

เอวมิเชกจฺเจ สตฺตา กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุกตํ สคฺคํ โลกํ
อุปฺปชฺชนฺติ. สาธุ โข อวฺโส ฐมฺเม ๔เปฯ สงฺฆे ๔เปฯ สาธุ
โย อวฺโส อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคมนํ โหติ อกฺขณฺเตหิ
๔เปฯ สมาริสํวตฺตนิเกหิ. อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคมนเหตุ โข
อวฺโส เอวมิเชกจฺเจ สตฺตา กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุกตํ
สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺตํ.

“สาธุ โข มาริส โมคฺคัลลน พุทฺธ อเวจฺจปฺปสาเทน
สมฺนฺนาคมนํ โหติ, ‘อิตฺปิ โส ภควา ๔เปฯ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺธो ภควาติ. พุทฺธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคมนเหตุ โข
มาริส โมคฺคัลลน เอวมิเชกจฺเจ สตฺตา กายสฺส เกทา ปรี
มรณา สุกตํ สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺติ. สาธุ โข มาริส โมคฺคัลลน
ฐมฺเม ๔เปฯ สงฺฆे ๔เปฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคมนํ โหติ
อกฺขณฺเตหิ ๔เปฯ สมาริสํวตฺตนิเกหิ. อริยกนฺเตหิ สีเลหิ
สมฺนฺนาคมนเหตุ โข มาริส โมคฺคัลลน เอวมิเชกจฺเจ สตฺตา
กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุกตํ สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺตํ.
อญฺจมี.

๕. ทุตียเทวจาริกสุตตํ

[๑๐๑๕] สาวตฺถีนินฺทนนํ. อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคัลลน,
เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิณฺชิตํ วา พหํ ปสาเรยฺย,
ปสาริตํ วา พหํ สมฺมิณฺชยฺย; เอวเมว เขตฺตวเน อนฺตรหิโต
เทเวสฺส ตาวตฺธีเสสฺส ปาตุรโหสิ. อถ โข สมฺพหฺลลา ตาวตฺธีสกายิกา
เทวตาโย. เยนายสฺมา มหาโมคฺคัลลน, เตนุปสงฺกมฺมิสฺส;

อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนุตฺตํ มหาโมคฺคัลลนํ อภิวิทาเทตฺวา เอกมฺนุตฺตํ
อฏฺฐจัสฺส, เอกมฺนุตฺตํ จิตฺตา ปิ ตา เทวตาโย อายสฺมา มหาโมคฺคัลลนํ
เอตทโวจ

“สาธุ โข อารุโสะ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาคมนํ
 โหติ ‘อิตฺปิ โส ภควา ๔เปฯ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ
 ภควาติ. พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาคมนเหตุ โข อารุโสะ
 เอวมิชฺเชกฺขเจ สตุตา กายสุส เกทา ปรี มรณา สุคตฺติ สคฺคํ โลกํ
 อุปฺปนฺนา. สาธุ โข อารุโสะ ฌมฺเม ๔เปฯ สงฺฆเ ๔เปฯ
 อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมณฺหาคมนํ โหติ อภฺยณฺเตหิ ๔เปฯ
 สมาริสํวตฺตนิเกหิ. อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมณฺหาคมนเหตุ โข อารุโสะ
 เอวมิชฺเชกฺขเจ สตุตา กายสุส เกทา ปรี มรณา สุคตฺติ สคฺคํ โลกํ
 อุปฺปนฺนาติ.

“สาธุ โข มาริส โมคคัลลาน พุทฺธะ อเวจฺจปฺปสาเทน
สมนฺนาคมนํ โหติ ‘อิตฺถิ โส ภควา ๔เปยฺย สตฺถา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺธะ ภควาติ. พุทฺธะ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคมนเหตุ โข
มาริส โมคคัลลาน เอวมิชฺเชกฺขเจ สตฺตา กายสฺส เปทา ปรี
มรณา สุคตํ สคฺคํ โลกํ อุปฺปนฺนา. สาธุ โข มาริส โมคคัลลาน
ธมฺเม ๔เปยฺย สงฺฆะ ๔เปยฺย อริยกนฺตฺเทหิ สีเลหิ สมนฺนาคมนํ โหติ
อกฺขณฺตฺเทหิ ๔เปยฺย สมาริสํสวตฺตนิเกหิ. อริยกนฺตฺเทหิ สีเลหิ
สมนฺนาคมนเหตุ โข มาริส โมคคัลลาน เอวมิชฺเชกฺขเจ สตฺตา
กายสฺส เปทา ปรี มรณา สุคตํ สคฺคํ โลกํ อุปฺปนฺนาติ. นวมํ.

๑๐. ตติยเทวจาริกสูตร

[๑๐๑๖] อถ โข ภควา, เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส
สมฺมิชฺชิต^{๒๕๖๖} วา พาหิ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหิ สมฺมิชฺชเชยฺย:

เอวเมว เขตวเน อนฺตรหิโต เทเวสุ ตาวตีสเสสุ ปาตุรโหสิ. อถ
โฆ สมพฺพหุลา ตาวตีสกายิกา เทวตาโย, เยเน ภควา เตนุปลงฺกมฺมิสุ;
อุปลงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ อมฺมจฺจุ, เอกมณฺตํ
จิตา โฆ ตา เทวตาโย ภควา เอตทโวจ

“สาธุ โฆ อาวุโส พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทเน สมนฺนาคมนํ
โหติ ‘อิติปิ โส ภควา ๔เปฯ สตุถา เทวมณฺธุสฺसानํ พุทฺโฆ
ภควาติ. พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทเน สมนฺนาคมนนฺเหตุ โฆ อาวุโส
เอวมิเชกฺขเจ สตุตา โสตาปนฺนา อวินิปาทธฺมา นียตา
สมโพธิปฺรายนา. สาธุ โฆ อาวุโส ธฺมเม ๔เปฯ สงฺฆเม ๔เปฯ
อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคมนํ โหติ อภฺยณฺเตหิ ๔เปฯ
สมาธิสํวตฺตนิเกหิ. อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคมนนฺเหตุ โฆ อาวุโส
เอวมิเชกฺขเจ สตุตา โสตาปนฺนา อวินิปาทธฺมา นียตา
สมโพธิปฺรายนาติ.

“สาธุ โฆ มาริส พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทเน สมนฺนาคมนํ
โหติ ‘อิติปิ โส ภควา ๔เปฯ สตุถา เทวมณฺธุสฺसानํ พุทฺโฆ
ภควาติ. พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทเน สมนฺนาคมนนฺเหตุ โฆ มาริส
เอวมยํ ปชา โสตาปนฺนา อวินิปาทธฺมา นียตา สมโพธิปฺรายนา.
สาธุ โฆ มาริส ธฺมเม ๔เปฯ สงฺฆเม ๔เปฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ
สมนฺนาคมนํ โหติ อภฺยณฺเตหิ ๔เปฯ สมาธิสํวตฺตนิเกหิ. อริยกนฺเตหิ
สีเลหิ สมนฺนาคมนนฺเหตุ โฆ มาริส เอวมยํ ปชา โสตาปนฺนา
อวินิปาทธฺมานียตา สมโพธิปฺรายนาติ. ทสมํ.

ทุติโย ราชการามวคฺโค.

๔๘๔ สุตตนต์ปิฎก สยุตตนิกาเยส มหาวารวคคสยุตตปาลิ [๑๑. โสตาปตติ

ตสสุททานํ

สทสสุพราหมณา อานนุโท

ทุคคติ อปเร ทูเว

มิตเตนามจจา เทว วุตตา

ตโย จ เทวจาริกาทิ.

๓. สรกานิวคโค

๑. ปจम्मหานามสูตร

[๑๐๑๗] เอวเม สุต:- เอกัง สมยํ ภควา สกฺเกสุ วิหริติ กปิลวตฺตํ นินฺโครธารามเ. อถ โข มหานาโม สกฺโก, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ, เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข มหานาโม สกฺโก ภควนฺตํ เอตทวโจ "อิทํ ภนฺเต กปิลวตฺตํ อิทฺธมฺเจว ผิตฺตมฺจ พหุชฌณํ อากิณฺณมนุสฺสํ สมพารทพฺพหํ. โส ขวาทํ ภนฺเต ภควนฺตํ วา ปยิริปาสิตฺวา มโนภาวนีเย วา ภิกฺขุ สายณฺหสมยํ กปิลวตฺตํ ปวิสนฺโต วิพฺภนฺเตนปี* หตฺธินา สมาคจฺฉามิ, วิพฺภนฺเตนปี อสฺสเสน สมาคจฺฉามิ, วิพฺภนฺเตนปี รเถน สมาคจฺฉามิ, วิพฺภนฺเตนปี สกฺกฺเขน สมาคจฺฉามิ, วิพฺภนฺเตนปี ปุริเสน สมาคจฺฉามิ. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต ตสฺมี สมเย มุสฺสเตว ภควนฺตํ อารพฺภา สติ, มุสฺสติ ฐมฺมํ อารพฺภา สติ, มุสฺสติ สงฺฆํ อารพฺภา สติ. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ 'อิมมฺหิ จาทํ สมเย กาลํ กเรยฺย, กา มยฺหํ คติ, โก อภิสมฺปฺราโยติ.

"มา ภายี มหานาม, มา ภายี มหานาม, อปาปกนฺเต มรณํ ภวิสฺสติ, อปาปิกา กาลกิริยา. ยสฺส กสฺสจฺจิ มหานาม ทิฆมฺมรตฺตํ สทฺธาปริภาวิตํ จิตฺตํ, สีลปริภาวิตํ จิตฺตํ สุตปริภาวิตํ จิตฺตํ, จาคปริภาวิตํ จิตฺตํ, ปญฺญาปริภาวิตํ จิตฺตํ. ตสฺส โย หิ ขวายํ กาโย รูปี จาตุมฺมหาภูติโก มาตาเปตฺตติกสมฺภโว

โอทนกุมมาสุปจโย อนิจฺจุจฺฉาทนปริมทุททนเภทนิวิทุธฺสนธมโม ตํ
 อิมเว กากา วา ขาทนต์, คิชฺฌมา วา ขาทนต์, กุลลา วา
 ขาทนต์, สุนขา วา ขาทนต์, สีคาลา^๑ วา ขาทนต์, วิวิธา วา
 ปาณกชาตา ขาทนต์. ยณฺจ ขวสฺส จิตฺตํ ทิฆมรตฺตํ สทฺธาปริภาวิตํ
 สีสฺสจจากปณฺญาปริภาวิตํ, ตํ อุทฺธงฺคามิ โหติ วิเสสคามิ.

เสยฺยถาปิ มหานาม ปุริโส สปิปีกุมภํ วา เตลกุมภํ วา
 คมฺภีร์ อุทฺกรทํ โอคาเหตฺวา^๒ ภินฺนุเทยฺย, ตตฺตร ยา อสฺส
 สกฺขรา วา กจฺลา^๓ วา, สา อโธคามิ อสฺส. ยณฺจ ขวสฺส ตตฺตร
 สปิปี วา เตลํ วา, ตํ อุทฺธงฺคามิ อสฺส วิเสสคามิ; เอวเมว โข
 มหานาม ยสฺส กสฺสจฺจ ทิฆมรตฺตํ สทฺธาปริภาวิตํ จิตฺตํ,
 สีสฺสจจากปณฺญาปริภาวิตํ จิตฺตํ. ตสฺส โย หิ ขวายํ กาโย รูปี
 จาตุมฺมหาภูติโก มาตาเปตฺติกสมฺภโว โอทนกุมมาสุปจโย
 อนิจฺจุจฺฉาทนปริมทุททนเภทนิวิทุธฺสนธมโม. ตํ อิมเว กากา วา
 ขาทนต์, คิชฺฌมา วา ขาทนต์, กุลลา วา ขาทนต์, สุนขา วา
 ขาทนต์, สีคาลา วา ขาทนต์, วิวิธา วา ปาณกชาตา ขาทนต์.
 ยณฺจ ขวสฺส จิตฺตํ ทิฆมรตฺตํ สทฺธาปริภาวิตํ สีสฺสจจาก-
 ปณฺญาปริภาวิตํ, ตํ อุทฺธงฺคามิ โหติ วิเสสคามิ. ตฺยหํ โข ปน
 มหานาม ทิฆมรตฺตํ สทฺธาปริภาวิตํ จิตฺตํ, สีสฺสจจากปณฺญาปริภาวิตํ
 จิตฺตํ. มา ภายิ มหานาม, มา ภายิ มหานาม, อปาปกนฺเต มรณํ
 ภวิสฺสตี, อปาปิกา กาลกิริยาตี. ปจฺม.

๒. ทุติยมหานามสูตร

[๑๐๑๘] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สกุเกสุ วิหริติ กปิลวตฺตฺสมี นิโครธาราเม. อถ โข มหานาโม สกุโก, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ, เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข มหานาโม สกุโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “อิทํ ภนฺเต กปิลวตฺตฺส อิทฺธมฺเจว ผีตมฺจ พหุชฌณํ อากิณฺณมนุสฺสํ สมุพาธวียุหํ.” โส ขวาทํ ภนฺเต ภควนฺตํ วา ปยิริปาสิตฺวา มโนภาวนีเย วา ภิกฺขุ สายณฺหสมยํ กปิลวตฺตํ ปวิสฺสโต ภนฺเตนปี หตฺถินา สมาคจฺฉามิ, ภนฺเตนปี อสฺสเสน สมาคจฺฉามิ, ภนฺเตนปี รเถน สมาคจฺฉามิ, ภนฺเตนปี สกฺกฺเณน สมาคจฺฉามิ, ภนฺเตนปี ปุริเสน สมาคจฺฉามิ. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต ตสฺมี สมเย มุสฺสเตว ภควนฺตํ อารพฺภา สติ, มุสฺสติ ฐมฺมํ อารพฺภา สติ, มุสฺสติ สงฺฆํ อารพฺภา สติ. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ “อิมมฺหิ จาหํ สมเย กาลํ กเรยฺย, กา มยฺหํ คติ, โก อภิสมฺปฺราโยติ.

“มา ภายิ มหานาม, มา ภายิ มหานาม อปาปกนฺเต มรณํ ภวิสฺสติ, อปาปิกา กาลกิริยา. จตุทฺติ โข มหานาม ฐมฺเมทิสมนฺนาถโต อริยสาวโก นิพฺพานินฺโน โหติ นิพฺพานโปณฺเน นิพฺพานปพฺภาโร. กตเมทิส จตุทฺติ. อิท มหานาม อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาถโต โหติ ‘อิตฺปิ โส ภควา ๔เปยฺย สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. ฐมฺเม ๔เปยฺย สงฺฆเม ๔เปยฺย อริยกนฺเตทิสีเลทิสมนฺนาถโต โหติ อกฺขณฺเตทิส ๔เปยฺย สมาริสํวตฺตนิเกทิส.

เสยยถาปี มหานาม รุกโข ปาจีนนินโน ปาจีนโปเณ
ปาจีนปพภาโร, โส มุเล^๑ ฉินเน กตเมน ปปเตยยาติ. “เยน
ภนเต นินโน เยน โปเณ เยน ปพภาโรติ. “เอวเมว โข
มหานาม อิมะหิ จตุหิ ฐมเมหิ สมณนาคโต อริยสาวโก
นิพพานนินโน โหติ นิพพานโปเณ นิพพานปพภาโรติ. ทุตติย.

๓. โคธสกกุตต

[๑๐๑๙] กปิลวตถุณิทาน. อถ โข มหานาโม สกโก, เยน
โคธส สกโก, เทนุปลสงกมิ; อุปสงกมิตวา โคธ สกโก เอตทวโจ

กตติ^๒ ตว โคธ ฐมเมหิ สมณนาคต สโตปาพนัน ปุคคัล
อาชานาสี อวินิปาตฐมม นียต สมโพธิปราชยนนติ. “ตีหิ ขวาท
มหานาม ฐมเมหิ สมณนาคต สโตปาพนัน ปุคคัล อาชานามิ
อวินิปาตฐมม นียต สมโพธิปราชยน. กตเมหิ ตีหิ. อถ มหานาม
อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมณนาคโต โหติ ‘อิตปิ โส
ภควา ๔เปย สตุถา เทวมนุสฺसानัน พุทฺโธ ภควาติ. ฐมเม ๔เปย
สงฺฆเม ๔เปย อเวจฺจปฺปสาเทน สมณนาคโต โหติ สุปฺปฏิปนโน
ภควโต สาวกสงฺโฆ ๔เปย อนุตฺตร ปุณณกเขตต โลกสฺสาติ.
อิมะหิ ขวาท มหานาม ตีหิ ฐมเมหิ สมณนาคต สโตปาพนัน
ปุคคัล อาชานามิ อวินิปาตฐมม นียต สมโพธิปราชยน.

ตว ปน มหานาม กตตีหิ ฐมเมหิ สมณนาคต สโตปาพนัน
ปุคคัล อาชานาสี อวินิปาตฐมม นียต สมโพธิปราชยนนติ. “จตุหิ
ขวาท [“] โคธ ฐมเมหิ สมณนาคต สโตปาพนัน ปุคคัล

อาชานามิ อวินิปาตธมมํ นียตํ สมโพธิปรายนํ. กตเมหิ จตุหิ.
อิธ โคธ อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาตโต โหติ
'อิตฺปิ โส ภควา ๔เปยฺย สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ.
ธมฺเม ๔เปยฺย สงฺฆे ๔เปยฺย อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมณฺหาตโต โหติ
อกุชณฺเฑหิ ๔เปยฺย สมาริสํวตฺตนิเกหิ. อิมेหิ ขวาทํ โคธ จตุหิ
ธมฺเมหิ สมณฺหาตํ โสตาปนฺนํ ปุคฺคํ อาชานามิ อวินิปาตธมมํ
นียตํ สมโพธิปรายนนฺติ.

“อาคเมหิ ตวํ มหานาม, อาคเมหิ ตวํ มหานาม, ภควา ว
เอตํ ชาเนยฺย 'เอเตหิ ธมฺเมหิ สมณฺหาตํ วา อสมณฺหาตํ วาติ.
“อายาม โคธ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกเมยฺยาม; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควโต เอตมตฺถํ อาโรจิสฺสามาติ.

อถ โข มหานาโม จ^๑ สกฺโก, โคธา จ สกฺโก, เยน
ภควา, เตนุปสงฺกมึสฺส; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ
นิสีทึสฺส. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข มหานาโม สกฺโก ภควนฺตํ
เอตทวโจ

“อิธาทํ ภนฺเต, เยน โคธา สกฺโก, เตนุปสงฺกมึ;
อุปสงฺกมิตฺวา โคธํ สกฺกํ เอตทวโจ 'กตฺติหิ ตวํ โคธ ธมฺเมหิ
สมณฺหาตํ โสตาปนฺนํ ปุคฺคํ อาชานาสิ อวินิปาตธมมํ นียตํ
สมโพธิปรายนนฺติ.

“เอวํ วุตฺเต, ภนฺเต โคธา สกฺโก มํ เอตทวโจ

“ตฺติหิ ขวาทํ มหานาม ธมฺเมหิ สมณฺหาตํ โสตาปนฺนํ
ปุคฺคํ อาชานามิ อวินิปาตธมมํ นียตํ สมโพธิปรายนํ. กตเมหิ

ตีหิ. อีธ มหานาม อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต
โหติ 'อิตฺปิ โส ภควา ๕เปยฺ สตฺถา เทวมฺนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ.
ธมฺเม ๕เปยฺ สงฺฆे ๕เปยฺ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ
สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ๕เปยฺ อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ
โลกสฺสาติ. อิมฺเหิ ขวาทํ มหานาม ตีหิ ธมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ
โสตาปนฺนํ ปุคฺคํ อาชานามิ อวินิปาตธมฺมํ นียตํ สมฺโพธิปรายนํ.
ตวํ ปน มหานาม กตีหิ ธมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ โสตาปนฺนํ ปุคฺคํ
อาชานาสิ อวินิปาตธมฺมํ นียตํ สมฺโพธิปรายนฺนติ.

เอวํ วุตฺताหํ ภนฺเต โคธํ สกุกํ เอตทวโจ 'จตุหิ ขวาทํ
โคธธมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ โสตาปนฺนํ ปุคฺคํ อาชานามิ อวินิปาตธมฺมํ
นียตํ สมฺโพธิปรายนํ. กตเมหิ จตุหิ. อีธ โคธธมฺเมหิ อริยสาวโก พุทฺเธ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ 'อิตฺปิ โส ภควา ๕เปยฺ สตฺถา
เทวมฺนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. ธมฺเม ๕เปยฺ สงฺฆे ๕เปยฺ อริยกนฺเตหิ
สีเลหิ สมฺนฺนาคโต โหติ อกฺขณฺเตหิ ๕เปยฺ สมาริสํวตฺตนิเกหิ.
อิมฺเหิ ขวาทํ โคธธมฺเมหิ จตุหิ ธมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ โสตาปนฺนํ ปุคฺคํ
อาชานามิ อวินิปาตธมฺมํ นียตํ สมฺโพธิปรายนฺนติ.

เอวํ วุตฺเต, ภนฺเต โคธสฺส สกุกํ มํ เอตทวโจ 'อาคเมหิ ตวํ
มหานาม, อาคเมหิ ตวํ มหานาม, ภควา เอตํ ชาเนยฺย 'เอเตหิ
ธมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ วา อสมฺนฺนาคตํ วาติ.

อีธ ภนฺเต โกจิเทว ธมฺมสมุปฺปาโท* อูปฺปชฺเชยฺย, เอกโต
อสฺส ภควา, เอกโต ภิกฺขุสงฺโฆ จ,^๒ เยเนว ภควา, เตเนวาทํ อสฺส
เอวํ ปสนฺนํ มํ ภนฺเต ภควา ธาเรตุ.

อิธ ภนฺเต โกจิเทว ฐมฺมสมุปฺปาโท อุปฺปชฺเชยฺย, เอกโต
อสุส ภควา เอกโต ภิกฺขุสงฺໄໝ ภิกฺขุนี้สงໄໝ จ ยေနฺว ภควา,
เตเนวาทํ อสุส, เหวํ ปสนฺนํ มํ ภนฺเต ภควา ชาเรตุ.

อิธ ภนฺเต โกจิเทว ฐมฺมสมุปฺปาโท อุปฺปชฺเชยฺย,
เอกโต อสุส ภควา เอกโต ภิกฺขุสงໄໝ ภิกฺขุนี้สงໄໝ ["]
อุปาสกา จ, ยေနฺว ภควา, เตเนวาทํ อสุส, เหวํ ปสนฺนํ มํ
ภนฺเต ภควา ชาเรตุ.

อิธ ภนฺเต โกจิเทว ฐมฺมสมุปฺปาโท อุปฺปชฺเชยฺย, เอกโต
อสุส ภควา, เอกโต ภิกฺขุสงໄໝ ภิกฺขุนี้สงໄໝ อุปาสกา
อุปาสิกาโย จ, ยေနฺว ภควา, เตเนวาทํ อสุส, เหวํ ปสนฺนํ มํ
ภนฺเต ภควา ชาเรตุ.

อิธ ภนฺเต โกจิเทว ฐมฺมสมุปฺปาโท อุปฺปชฺเชยฺย, เอกโต
อสุส ภควา, เอกโต ภิกฺขุสงໄໝ ภิกฺขุนี้สงໄໝ อุปาสกา อุปาสิกาโย
สเทวโก จ โลโก สมารโก สพุรหฺมโก สสุสมณพฺรหฺมณิ^๒ ปชา
สเทวมนุสฺสา ยေနฺว ภควา, เตเนวาทํ อสุส เหวํ ปสนฺนํ มํ
ภนฺเต ภควา ชาเรตุติ.

“เอวํวาทิ” ตวํ โคธ มหานามํ สกุกํ กิ วเทสิตติ.
“เอวํวาทาหํ ภนฺเต มหานามํ สกุกํ น กิณฺจิจิ วทามิ อณฺเวยตฺร
กฺลยาณา อณฺเวยตฺร กุสลาติ. ตตฺถิย.

* น.เท.อ. จ

๑ อ. เหววาทิ

๒ อ. สสุสมณพฺรหฺมณปชา

๔. ปจมสรกานิสกุกตตต

[๑๐๒๐] กปิลวตตญานิทานิ. เตน โข ปน สมเยน สรกานิ^๑ สกโก กาลกโต โหติ, โส ภควตา พุยากโต “สอตาปนโน อวินิปาตคฺมโม นียโต สมโพธิปราชโนติ. ตตฺร สุกํ สมพหุลา สกกา สงคฺมม สมาคมฺม อชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “อจฺจริยํ วต โภ, อพฺภุตํ วต โภ, เอตฺถทานิ โก น สอตาปนโน ภวิสฺสติ. ยตฺร हि นาม สรกานิ สกโก กาลกโต โส ภควตา พุยากโต ‘สอตาปนโน อวินิปาตคฺมโม นียโต สมโพธิปราชโนติ. สรกานิ สกโก สิกฺขาทุพฺพลฺยาปาติ, มชฺชปานิ อापายีติ.

อถ โข มหานาโม สกโก, เยน ภควา, เตนุปสงกมิ; อุปสงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ, เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข มหานาโม สกโก ภควนฺตํ เอตทโวจ “อิธ ภนฺเต สรกานิ สกโก กาลกโต, โส ภควตา พุยากโต ‘สอตาปนโน อวินิปาตคฺมโม นียโต สมโพธิปราชโนติ. ตตฺร สุกํ ภนฺเต สมพหุลา สกกา สงคฺมม สมาคมฺม อชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “อจฺจริยํ วต โภ, อพฺภุตํ วต โภ, เอตฺถทานิ โก น สอตาปนโน ภวิสฺสติ. ยตฺร हि นาม สรกานิ สกโก กาลกโต โส ภควตา พุยากโต ‘สอตาปนโน อวินิปาตคฺมโม นียโต สมโพธิปราชโนติ. สรกานิ สกโก สิกฺขาทุพฺพลฺยาปาติ มชฺชปานิ อापายีติ.

“โย โส มหานาม ทิฆรตฺตํ อุปาสโก พุทฺธํ สรณํ คโต, คมฺมํ สรณํ คโต, สงฺขมํ สรณํ คโต, โส กถํ วินิปาตํ คจฺเจยฺย. ยญฺहि ตํ มหานาม สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘ทิฆรตฺตํ อุปาสโก

พุทฺธํ สรณํ คโต, ฌมมํ สรณํ คโต, สงฺฆํ สรณํ คโตติ.
 สรรกานี^๑ สกุกํ สมมา วทมานโน วเทยฺย ‘สรรกานี มหานาม
 สกุกโก ทิฆมรตฺตํ อุปาสโก พุทฺธํ สรณํ คโต, ฌมมํ สรณํ คโต,
 สงฺฆํ สรณํ คโต, โส กถํ วินิปาทํ คจฺเจยฺย.

อิธ มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล พุทฺธเช อเวจฺจปฺปสาเทน
 สมนฺนาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา ๔เปยฺย สตุถา เทวมนุสฺसानํ
 พุทฺธโร ภควาติ. ฌมฺเม ๔เปยฺย สงฺฆเ ๔เปยฺย หาสปญฺญโย ชวนปญฺญโย
 วิมุตฺตียา จ สมนฺนาคโต. โส อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ
 ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมปชฺช
 วิหริติ. อยมฺปิ โข มหานาม ปุคฺคโล ปริมุตฺโต นิริยา, ปริมุตฺโต
 ตिरจฺฉานโยนียา, ปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา, ปริมุตฺโต อปายทฺถคฺคตฺติวินิปาตา.

อิธ ปน มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล พุทฺธเช
 อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ ‘อิติปิ โส ภควา ๔เปยฺย
 สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺธโร ภควาติ. ฌมฺเม ๔เปยฺย สงฺฆเ ๔เปยฺย
 หาสปญฺญโย ชวนปญฺญโย น จ วิมุตฺตียา สมนฺนาคโต. โส
 ปญฺจนนํ โอรัมภาคิยานํ สญฺญโยชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก โหติ
 ตตฺถ ปรีนิพฺพายี อนาวตฺตติฌมฺโม อสฺมา^๒ โลกา. อยมฺปิ โข
 มหานาม ปุคฺคโล ปริมุตฺโต นิริยา, ปริมุตฺโต ตिरจฺฉานโยนียา,
 ปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา, ปริมุตฺโต อปายทฺถคฺคตฺติวินิปาตา.

อิธ ปน มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล พุทฺธเช
 อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา ๔เปยฺย
 สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺธโร ภควาติ. ฌมฺเม ๔เปยฺย สงฺฆเ ๔เปยฺย

น หาสปญโย น ชวนปญโย น จ วิมุตติยา สมนฺนาคโต. โส
ติณฺณํ สญโยชนานํ ปริกฺขยา ราคโทสโมหานํ ตนฺตุตา สกทาคามิ
โหติ สกิทเว อิมํ โลกํ อากนฺตฺวา ทุกฺขสฺสหนฺตํ กโรติ. อยมปิ โข
มหานาม ปุคฺคโล ปริมุตฺโต นิริยา, ปริมุตฺโต ตีรจฺฉานโยนียา,
ปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา, ปริมุตฺโต อปายทฺถคฺคตฺติวินิปาตา.

อิธ ปน มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล พุทฺเธ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ 'อิติปิ โส ภควา ๔เปย
สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. ฐมฺเม ๔เปย สงฺฆे ๔เปย
น หาสปญโย น ชวนปญโย น จ วิมุตติยา สมนฺนาคโต. โส
ติณฺณํ สญโยชนานํ ปริกฺขยา โสตาปนฺโน โหติ อวินิปาตฐมฺโม
นียโต สมุโพธิปฺรายโน. อยมปิ โข มหานาม ปุคฺคโล ปริมุตฺโต
นิริยา, ปริมุตฺโต ตีรจฺฉานโยนียา ปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา, ปริมุตฺโต
อปายทฺถคฺคตฺติวินิปาตา.

อิธ ปน มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล น เหว โข พุทฺเธ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ. น ฐมฺเม ๔เปย น สงฺฆे
๔เปย น หาสปญโย, น ชวนปญโย, น จ วิมุตติยา
สมนฺนาคโต. อปิจสฺส อิมे ฐมฺมา โหนฺติ สทฺธินฺทฺริยํ วิริยฺนฺทฺริยํ
สตฺตินฺทฺริยํ สมาริณฺทฺริยํ ปญฺณินฺทฺริยํ. ตถาคตปฺปเวทิตา จสฺส
ฐมฺมา ปญฺญาย มตฺตโส นิชฺฌานํ ขมฺนฺติ. อยมปิ โข มหานาม
ปุคฺคโล อคฺคตา นิริยํ อคฺคตา ตีรจฺฉานโยนี อคฺคตา ปิตฺติวิสยํ
อคฺคตา อปายทฺถคฺคตฺติวินิปาตํ.

อิธ ปน มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล น เหว โข พุทฺเธ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ. น ฐมฺเม ๔เปย น สงฺฆे
๔เปย น หาสปญโย, น ชวนปญโย, น จ วิมุตติยา สมนฺนาคโต.

อปัจจสส อิเม ฐมา โหนติ สทฺธินฺทริยํ ๔เปฯ ปณฺณินฺทริยํ.
ตถาคเต จสส สทฺฐามตฺตํ โหติ เปมมตฺตํ. อยมปิ โข มหานาม
ปุกฺคโล อคฺคตา นิริยํ อคฺคตา ตีรจฺฉานโยนี อคฺคตา ปิตฺติวิสยํ
อคฺคตา อปายทฺถคฺคตฺติวินิปาตํ.

อิเม เจปิ มหานาม มหาสาลา สุภาสิตํ ทุพฺภาสิตํ
อาชาเนยฺยํ, อิเมวาทิ^๑ มหาสาลา พุยากรายํ โสตาปนฺนา
อวินิปาตฐมา นียตา สมฺโพธิปรายนาติ. กิมจฺค^๒ ปน สรกานี^๓
สกกํ สรกานิ มหานาม สกโก มรณกาลา ลิกขํ สมาทียีติ. จตฺตถํ.

๕. ทุตียสรกานิสกุกสุตต์

[๑๐๒๑] กปิลวตฺถุณิทานํ. เตน โข ปน สมเยน สรกานิ
สกโก กาลกโต โหติ. โส ภควตา พุยากรโต “โสตาปนฺโน
อวินิปาตฐโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ. ตตฺร สุทฺถํ สมฺพหุลา
สกกา สงฺคมฺม สมาคมฺม อชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “อจฺฉริยํ
วต โภ, อพฺภุตํ วต โภ, เอตฺถทานิ โภ น โสตาปนฺโน
ภวิสฺสตี, ยตฺร หิ นาม สรกานิ สกโก กาลกโต ภควตา
พุยากรโต โสตาปนฺโน อวินิปาตฐโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ.
สรกานิ สกโก ลิกฺขาย อปริปฺปรีการี อโหสีติ.

อถ โข มหานาโม สกโก, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ
นิสินฺโน โข มหานาโม สกโก ภควนฺตํ เอตทวโจ

^๑ อ.เท.อ. อิเม จาห

^๒ อ.เท. กิมจค

^๓ อ. สรณานิ, เอวมุปริปิ.

“อิธ ภนฺเต สรกานิ สกฺโก กาลกโต, โส ภควตา พุยากโต ‘โสตาปนฺโน อวินิปาตธมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ. ตตฺร สุกฺโก ภนฺเต สมฺพหุลา สกฺกา สงฺคมฺม สมาคมฺม อุชฺฌายนฺติ ขีณนฺติ วิปาเจนฺติ ‘อจฺจริยํ วต โภ, อพฺภุตํ วต โภ, เอตฺถทธานิ โภ น โสตาปนฺโน ภวิสฺสตี, ยตฺร हि นาม สรกานิ สกฺโก กาลกโต, โส ภควตา พุยากโต ‘โสตาปนฺโน อวินิปาตธมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ. สรกานิ สกฺโก ลิกฺขาย อปริปฺปรีการิ อโหสีตี.

“โย โส มหานาม ทิฆรตฺตํ อุปาสโก พุทฺธํ สรณํ คโต, ธมฺมํ สรณํ คโต, สงฺฆํ สรณํ คโต, โส กถํ วิनिปาตํ คจฺเจยฺย. ยถฺहि ตํ มหานาม สมฺมา วทมาโน วทฺเตยฺย ‘ทิฆรตฺตํ อุปาสโก พุทฺธํ สรณํ คโต, ธมฺมํ สรณํ คโต, สงฺฆํ สรณํ คโตตี. สรกานิ สกฺกํ สมฺมา วทมาโน วทฺเตยฺย ‘สรกานิ มหานาม สกฺโก ทิฆรตฺตํ อุปาสโก พุทฺธํ สรณํ คโต, ธมฺมํ สรณํ คโต, สงฺฆํ สรณํ คโต, โส กถํ วิनिปาตํ คจฺเจยฺย.

อิธ มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล พุทฺธเช เอกนฺตคโต โหติ อภิปฺปสนฺโน ‘อิตฺปิ โส ภควา ๔เปยฺย สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาตี. ธมฺเม ๔เปยฺย สงฺฆเ ๔เปยฺย หาสปญฺโญ, ชวนปญฺโญ, วิมุตฺตียา จ สมนฺนาคโต. โส อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริตี. อยมฺปิ โข มหานาม ปุคฺคโล ปริมุตฺโต นิริยา, ปริมุตฺโต ตिरจฺฉานโยนียา, ปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา, ปริมุตฺโต อปายทฺถคฺคตฺติวินิปาตา.

อิธ ปน มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล พุทฺธเช เอกนฺตคโต โหติ อภิปฺปสนฺโน ‘อิตฺปิ โส ภควา ๔เปยฺย สตฺถา เทวมนุสฺसानํ

พุทฺธโร ภควาติ. ฐมฺเม ๔เปฯ สงฺฆเม ๔เปฯ หาสปญฺเญ, ชวนปญฺเญ
น จ วิมุตฺตียา สมณฺหาตโต. โส ปญฺจนฺนํ โอรมภาคิยานํ
สญฺเญชานํ ปริกฺขยา อนฺตราปรินิพฺพายี โหติ, อุพฺพจฺจปรินิพฺพายี
โหติ, อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ, สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ,
อุทฺธโรโต โหติ, อกนิมฺมจคามิ. อยมฺปิ โข มหानาม ปุคฺคโล
ปริมุตฺโต นรียา, ปริมุตฺโต ตีรจฺฉานโยนียา, ปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา,
ปริมุตฺโต อปายทฺถคฺคตฺติวินิปาตา.

อิธ ปน มหานาม เอกจฺจ ปุคฺคโล พุทฺธโร เอกนฺตคฺคโต
โหติ อภิปฺปสนฺโน 'อิตฺปิ โส ภควา ๔เปฯ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺธโร ภควาติ. ฐมฺเม ๔เปฯ สงฺฆเม ๔เปฯ น หาสปญฺเญ, น
ชวนปญฺเญ, น จ วิมุตฺตียา สมณฺหาตโต. โส ติณฺณํ สญฺเญชานํ
ปริกฺขยา ราคโทสโมหานํ ตนฺตฺตา สกทาคามิ โหติ, สกิทเว อิมํ
โลกํ อาคณฺตฺวา ทุกฺขสฺสหนฺตํ กโรติ. อยมฺปิ โข มหานาม ปุคฺคโล
ปริมุตฺโต นรียา, ปริมุตฺโต ตีรจฺฉานโยนียา, ปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา,
ปริมุตฺโต อปายทฺถคฺคตฺติวินิปาตา.

อิธ ปน มหานาม เอกจฺจ ปุคฺคโล พุทฺธโร เอกนฺตคฺคโต
โหติ อภิปฺปสนฺโน 'อิตฺปิ โส ภควา ๔เปฯ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺธโร ภควาติ. ฐมฺเม ๔เปฯ สงฺฆเม ๔เปฯ น หาสปญฺเญ, น
ชวนปญฺเญ, น จ วิมุตฺตียา สมณฺหาตโต. โส ติณฺณํ สญฺเญชานํ
ปริกฺขยา โสตาปนฺโน โหติ, อวินิปาตฐมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโน.
อยมฺปิ โข มหานาม ปุคฺคโล ปริมุตฺโต นรียา, ปริมุตฺโต
ตีรจฺฉานโยนียา, ปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา, ปริมุตฺโต อปายทฺถคฺคตฺติวินิปาตา.

อิธ ปน มหานาม เอกจฺจ ปุคฺคโล น เหว โข พุทฺธโร
เอกนฺตคฺคโต โหติ อภิปฺปสนฺโน. น ฐมฺเม ๔เปฯ น สงฺฆเม ๔เปฯ

น หาสปณฺโณ, น ชวนปณฺโณ, น จ วิมุตฺตียา สมณฺนาคโต.
อปิ จสฺส อิมํ ฐมา โหนฺติ สทฺธินฺทริยํ ๔เปฯ ปณฺณินฺทริยํ.
ตถาคตปฺปเวทิตา จสฺส ฐมา ปณฺณาย มตฺตโส นิชฺฌานํ
ขมฺนติ. อยมฺปิ โข มหานาม ปุคฺคโล อคฺคตา นิริยํ อคฺคตา
ติริจฺฉานโยนี อคฺคตา ปิตฺติวิสยํ อคฺคตา อปายทฺถคฺคตฺติวินิปาตํ.

อิธ ปน มหานาม เอกจฺโจ ปุคฺคโล น เหว โข พุทฺธ
เอกนฺตโต โหติ อภิปฺปสนฺโน. น ฐมา ๔เปฯ น สงฺฆเม ๔เปฯ
น หาสปณฺโณ, น ชวนปณฺโณ, น จ วิมุตฺตียา สมณฺนาคโต.
อปิ จสฺส อิมํ ฐมา โหนฺติ สทฺธินฺทริยํ ๔เปฯ ปณฺณินฺทริยํ.
ตถาคเต จสฺส สทฺธามตฺตํ โหติ เปมมตฺตํ. อยมฺปิ โข มหานาม
ปุคฺคโล อคฺคตา นิริยํ อคฺคตา ติริจฺฉานโยนี อคฺคตา ปิตฺติวิสยํ
อคฺคตา อปายทฺถคฺคตฺติวินิปาตํ.

เสยฺยถาปี มหานาม ทฺถเขตฺตํ ทฺถภูมึ อวิหตฺทฺชาณุกํ
พีชานิ จสฺส ขณฺฑานิ ปฺปตฺตินิ วาตาทปฺหตานิ อสาราทานิ
อสุขสยิตานิ,^๑ เทโว ปน^๒ ฐมา ธารี อนุปฺปเวจฺเจยฺย. อปิ นุ
ตานิ พีชานิ วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปฺพลํ อาปชฺเชยฺยุนฺติ. โน เหตํ ภาเน.
“เอวเมว โข มหานาม อิธ ฐมา ทฺถากฺขาโต” โหติ ทฺถปฺปเวทิตो
อนิยฺยานิโก อนุปสมสํวตฺตนิโก อสมฺมาสมฺพุทฺธปฺปเวทิตอ อิทมํ
ทฺถเขตฺตสฺมี วทามิ. ตสฺมี จ ฐมา สาวโก วิหริติ ฐมานุฐม-
ปฏฺธิปฺนโน สามิจิปฏฺธิปฺนโน อนุฐมฺมจารี, อิทมํ ทฺถพีชสฺมี วทามิ.

เสยฺยถาปี มหานาม สฺถเขตฺตํ สฺถภูมึ สวิหตฺทฺชาณุกํ
พีชานิ จสฺส อภฺขณฺฑานิ อปฺปตฺตินิ อวาตาทปฺหตานิ สาราทานิ

^๑ ส. เหว

^๒ ส., ฉ., เท., อ. จ น

^๓ ฉ., เท. ทฺถากฺขาโต อ. ทฺถากฺขาโต

สุขสยิตานิ, เทโว จสฺส^๑ สมมา ชาริ อญฺปปเวจฺเจนฺย. อปิ นุ
 ตานิ พิชานิ วุฑฺฒิ วิรุพฺหิ เวปุลฺลํ อาปชฺเชยฺยุนฺติ. เอวํ ภาณเต.
 “เอวเมว โข महानาม อิธ ฌมฺโม สุวากฺขาโต โหติ สยฺปปเวทิตो
 นิยฺยานิโก อุปสมสํวตฺตนิโก สมมาสมพุทฺธสยฺปปเวทิตो, อิทมํ
 สุกฺเขตฺตสฺมี วทามิ. ตสฺมี จ ฌมฺเม สวโก วิหริตี ฌมฺมานุฌมฺม-
 ปฏิปนฺโน สามิจิปปิปนฺโน อญฺจมนฺจารี, อิทมํ สุปฺพิชสฺมี วทามิ.
 กิมงฺค^๒ ปน สรรกานิ สกุกํ สรรกานิ महानาม สกโก มรณกาเล
 สิกฺขาย ปริปริการี อโหสีติ.

๖. ปรมอนาถปิณฑิกสยุตคำ

[๑๐๒๒] สวตฺถินิทานํ. เตน โข ปน สมเยน
 อนาถปิณฑิกโก คหปติ อาพาธิกโก โหติ ทุกฺขิตो พหุพฺพหิตฺถาโน.
 อถ โข อนาถปิณฑิกโก คหปติ อญฺญตรํ ปุริสํ อามนฺเตสิ “เอहि
 ตวํ อมฺโก ปุริส, เยนายสฺมา สารีปุตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
 มม วจฺเจนฺน อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส ปาเท สิริสา วนฺท
 ‘อนาถปิณฑิกโก ภาณเต คหปติ อาพาธิกโก ทุกฺขิตो พหุพฺพหิตฺถาโน,
 โส อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส ปาเท สิริสา วนฺทตีติ. เอวญฺจ วเทหิ
 สาธุ กิร ภาณเต อายสฺมา สารีปุตฺโต, येन อนาถปิณฑิกสฺส
 คหปติสฺส นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมตุ อญฺจมนฺปํ อุปาทายาติ.

“เอวํ ภาณเตติ โข โส ปุริโส อนาถปิณฑิกสฺส คหปติสฺส
 ปฏิสสฺสวาทา, เยนายสฺมา สารีปุตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
 อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีหิ; เอกมนฺตํ
 นิสินฺโน โข โส ปุริโส อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ เอตทวโจ

อนาถปิณฑิกโก ฆนเต คหปติ อาพาริโก ทุกขิตโต
พาพหคิลาน, สอ आयस्मโต สาริปุตฺตสส ปาเท สिरसा วนฺทติ,
เอวญจ วเทติ* ‘สารุ กิร ฆนเต आयस्มา สาริปุตฺโต, เยน
อนาถปิณฑิกสส คหปตีสส นิเวสนํ, เตนุปลสงฺกมตุ อนุกมป
อุปาทายาติ. อธิวาสสิ โข आयस्มา สาริปุตฺโต ตฺถุน्हีภาเวน.

อถ โข आयस्มา สาริปุตฺโต ปุพฺพณฺหสมยํ นิवासิตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย आयสฺมาตา อาณนฺเทน ปจฺจาสมณฺเณ, เยน
อนาถปิณฑิกสส คหปตีสส นิเวสนํ, เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิตฺติ; นิสชฺช โข आयस्มา สาริปุตฺโต
อนาถปิณฑิกํ คหปตํ เอตทวโจ ‘กจฺจิ เต คหปติ ชมนนฺยํ, กจฺจิ
ยาปนนฺยํ, กจฺจิ ทุกฺขา เวทนา ปฏิกกมฺนติ, โน อภิกกมฺนติ,
ปฏิกกโมสํ ปณฺณายติ, โน อภิกกโมติ. “น เม ฆนเต ชมนนฺยํ,
น ยาปนนฺยํ, พาพฺหา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกกมฺนติ, โน
ปฏิกกมฺนติ, อภิกกโมสํ ปณฺณายติ, โน ปฏิกกโมติ.

“ยถารูเปณ โข คหปติ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทณ
สมนฺนาคโต อสฺสุตฺวา ปุณฺณชฺชโน กายสส เกทา ปรี มรณา
อปายํ ทฺถคตฺตี วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชติ, ตถารูโป เต พุทฺเธ
อปฺปสาโท นตฺถิ. อตฺถิ จ โข เต คหปติ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาโท
‘อิตฺปิ สอ ภควา ะเปฯ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ.
ตณฺจ ปน เต พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาทํ อตฺตนิ สมฺนุปลสฺสโต จานสอ
เวทนา ปฏิปฺปสฺสมภฺยยุํ.”

ยถารูปเณ โข คหปติ ฐมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต
อสุสฺสวา ปุณฺณชฺชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทุกฺคตํ
วินิปาตํ นิรยํ อุปฺปชฺชติ, ตถารูปเณ เต ฐมฺเม อปฺปสาโท นตฺถิ.
อตฺถิ จ โข เต คหปติ ฐมฺเม อเวจฺจปฺปสาโท 'สฺวากฺขาโต ภควตา
ฐมฺโม ๔เปยฺย ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิตํ. ตณฺจ ปน เต ฐมฺเม
อเวจฺจปฺปสาทํ อตฺตนิ สมฺนุสฺสโต จานโส เวทนา ปฏฺิปปสฺสมภฺเยยฺย.

ยถารูปเณ โข คหปติ สงฺฆเณ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต
อสุสฺสวา ปุณฺณชฺชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทุกฺคตํ
วินิปาตํ นิรยํ อุปฺปชฺชติ, ตถารูปเณ เต สงฺฆเณ อปฺปสาโท นตฺถิ.
อตฺถิ จ โข เต คหปติ สงฺฆเณ อเวจฺจปฺปสาโท 'สฺสปฏิปนโน
ภควโต สวากสงฺฆเณ ๔เปยฺย อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺขेतฺตํ โลกสฺสาติ. ตณฺจ
ปน เต สงฺฆเณ อเวจฺจปฺปสาทํ อตฺตนิ สมฺนุสฺสโต จานโส เวทนา
ปฏฺิปปสฺสมภฺเยยฺย.

ยถารูปเณ โข คหปติ ทุสฺสีลเยน สมฺนฺนาคโต อสุสฺสวา
ปุณฺณชฺชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทุกฺคตํ วินิปาตํ นิรยํ
อุปฺปชฺชติ, ตถารูปนฺเต ทุสฺสีลยํ นตฺถิ. อตฺถิ จ โข เต คหปติ
อริยกนฺตานิ สีลานิ อกฺขณฺถานิ ๔เปยฺย สมฺมาธิตฺตตฺตนิกานิ. ตานิ จ
ปน เต อริยกนฺตานิ สีลานิ อตฺตนิ สมฺนุสฺสโต จานโส เวทนา
ปฏฺิปปสฺสมภฺเยยฺย.

ยถารูปาย โข คหปติ มิจฺจชาติภฺจิจฺยา สมฺนฺนาคโต อสุสฺสวา
ปุณฺณชฺชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทุกฺคตํ วินิปาตํ
นิรยํ อุปฺปชฺชติ, ตถารูปา เต มิจฺจชาติภฺจิจ นตฺถิ. อตฺถิ จ โข เต
คหปติ สมฺมาทิภฺจิจ. ตณฺจ ปน เต สมฺมาทิภฺจิจ อตฺตนิ สมฺนุสฺสโต
จานโส เวทนา ปฏฺิปปสฺสมภฺเยยฺย.

ยถารูปเณ ไช คหปติ มิจฺฉาสงกปเณ สมณฺหาคโต อสฺสุตวา
ปฺปฤชฺชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคตํ วินิปาตํ นิริยํ
อุปฺปชฺชติ, ตถารูปเณ เต มิจฺฉาสงกปโป นตฺถิ. อตฺถิ จ ไช เต
คหปติ สมฺมาสงกปโป. ตถจ ปน เต สมฺมาสงกปโป อตฺตนิ
สมนุสฺสโต จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสมภะยฺยํ.

ยถารูปาย ไช คหปติ มิจฺฉาวาจา สมณฺหาคโต อสฺสุตวา
ปฺปฤชฺชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคตํ วินิปาตํ นิริยํ
อุปฺปชฺชติ, ตถารูปา เต มิจฺฉาวาจา นตฺถิ. อตฺถิ จ ไช เต
คหปติ สมฺมาวาจา. ตถจ ปน เต สมฺมาวาจํ อตฺตนิ สมนุสฺสโต
จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสมภะยฺยํ.

ยถารูปเณ ไช คหปติ มิจฺฉากมฺมุนเตน สมณฺหาคโต อสฺสุตวา
ปฺปฤชฺชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคตํ วินิปาตํ นิริยํ
อุปฺปชฺชติ, ตถารูปเณ เต มิจฺฉากมฺมุนโต นตฺถิ. อตฺถิ จ ไช เต
คหปติ สมฺมากมฺมุนโต. ตถจ ปน เต สมฺมากมฺมุนตํ อตฺตนิ
สมนุสฺสโต จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสมภะยฺยํ.

ยถารูปเณ ไช คหปติ มิจฺฉาอาชีเวน สมณฺหาคโต อสฺสุตวา
ปฺปฤชฺชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคตํ วินิปาตํ นิริยํ
อุปฺปชฺชติ, ตถารูปเณ เต มิจฺฉาอาชีโว นตฺถิ. อตฺถิ จ ไช
เต คหปติ สมฺมาอาชีโว. ตถจ ปน เต สมฺมาอาชีโว อตฺตนิ
สมนุสฺสโต จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสมภะยฺยํ.

ยถารูปเณ ไช คหปติ มิจฺฉาวายาเมเน สมณฺหาคโต
อสฺสุตวา ปฺปฤชฺชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺวคฺคตํ
วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปชฺชติ, ตถารูปเณ เต มิจฺฉาวายาโม นตฺถิ. อตฺถิ

จ โข เต คหปติ สมนวาวายาโม. ตณฺจ ปน เต สมนวาวายามํ
อตุตฺตนิ สมนุปสฺสโต จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสสมภะยํ.

ยถารูปาย โข คหปติ มิจฺฉาสติยา สมนนาคโต อสฺสุตวา
ปฺกฺกชฺชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺกคฺคิ วิณีปาตํ
นิริยํ อุปปชฺชติ, ตถารูปา เต มิจฺฉาสติ นตฺถิ. อตฺถิ จ โข เต
คหปติ สมนาสติ. ตณฺจ ปน เต สมนาสตี อตุตฺตนิ สมนุปสฺสโต
จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสสมภะยํ.

ยถารูปเณ โข คหปติ มิจฺฉาสมาธินา สมนนาคโต อสฺสุตวา
ปฺกฺกชฺชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺกคฺคิ วิณีปาตํ
นิริยํ อุปปชฺชติ, ตถารูปเณ เต มิจฺฉาสมาธิ นตฺถิ. อตฺถิ จ โข
เต คหปติ สมนาสมาธิ. ตณฺจ ปน เต สมนาสมาธี อตุตฺตนิ
สมนุปสฺสโต จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสสมภะยํ.

ยถารูปเณ โข คหปติ มิจฺฉาฅาณเณ สมนนาคโต อสฺสุตวา
ปฺกฺกชฺชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺกคฺคิ วิณีปาตํ
นิริยํ อุปปชฺชติ, ตถารูปนฺเต มิจฺฉาฅาณํ นตฺถิ. อตฺถิ จ โข เต
คหปติ สมนาฅาณํ. ตณฺจ ปน เต สมนาฅาณํ อตุตฺตนิ สมนุปสฺสโต
จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสสมภะยํ.

ยถารูปาย โข คหปติ มิจฺฉาวิมุตฺติยา สมนนาคโต
อสฺสุตวา ปฺกฺกชฺชโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺกคฺคิ
วิณีปาตํ นิริยํ อุปปชฺชติ, ตถารูปา เต มิจฺฉาวิมุตฺติ นตฺถิ. อตฺถิ
จ โข เต คหปติ สมนาวิมุตฺติ. ตณฺจ ปน เต สมนาวิมุตฺติ
อตุตฺตนิ สมนุปสฺสโต จานโส เวทนา ปฏิปฺปสฺสสมภะยํ.

อถ โข อนนถปิณฑิกสฺส คหปติสฺส จานโส เวทนา
ปฏิปฺปสฺสสมภิสฺส. อถ โข อนนถปิณฑิกโก คหปติ อายสฺมนตณฺจ

สารีปุตฺตํ อายสฺมนุตฺตญจ อานนฺทํ สเกเนว ถาลิปาเกน ปรีวสิ.
อถ โข อนาถปิณฺฑิกโก คหปติ อายสฺมนตํ สารีปุตฺตํ ภูตฺตาวี
โณนิตปตฺตปาณิ อณฺณตรํ นิจํ อาสนํ คเหตุวา เอกมนตํ นิสีทิ.
เอกมนตํ นิสินฺนํ โข อนาถปิณฺฑิกกํ คหปติ อายสฺมา สารีปุตฺโต
อิมายิ คายาหิ อญฺโหมทิ

“ยสฺส สทฺธา ตถาคเต อจลา สุปฺติภูจिता
สีลญจ ยสฺส กลฺยาณํ อริยกนฺตํ ปสฺสิตํ.
สงฺฆे ปสาโท ยสฺสตฺถิ อชฺชภูตญจ ทสฺสนํ
‘อทพิทฺโทติ ตํ อาหุ อโมฆมนตสฺส ชีวิตํ.
ตสฺมา สทฺธญจ สีลญจ ปสาทํ ฆมฺมทสฺสนํ
อญฺญชฺเชถ เมธาวิ สรํ พุทฺธานํ สาสนนฺติ.

อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต อนาถปิณฺฑิกกํ คหปติ
อิมายิ คายาหิ อญฺโหมทิตฺวา อุกฺกจาयाสนา ปกุกามิ.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนตํ นิสีทิ. เอกมนตํ
นิสินฺนํ โข อายสฺมนตํ อานนฺทํ ภควา เอตทวโจ “หนฺท กุโต นุ
ตฺวํ อานนฺท อาคจฺจสิ ทิวาทิวสฺสาติ. “อายสฺมตา ภนฺเต สารีปุตฺเตน
อนาถปิณฺฑิกโก คหปติ อิมินา จ อิมินา จ โอวาเทน โอวาทิตฺติ.
“ปณฺฑิตโต อานนฺท สารีปุตฺโต, มหาปณฺโณ อานนฺท สารีปุตฺโต,
ยตร หิ นาม จตฺตาริ โสตาปตฺตियงฺคานิ ทสฺหากาเรหิ วิภจฺจิสฺสตีติ.
ฉนฺนํ.

๗. ทุติยอนาถปิณฑิกสุต

[๑๐๒๓] สาวตถีนินทานิ. เตน โข ปน สมเยน
อนาถปิณฑิกโก คหปติ อาพาธโก โหติ ทุกฺขิโต พาพฺพหคฺฉิลาโน.
อถ โข อนาถปิณฑิกโก คหปติ อญฺญตรํ ปุริสํ อามนฺเตสิ “เอหิ
ตวํ อมฺโห ปุริส, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนฺอุปสงฺกม; อุปสงฺกमितฺวา
มม วจเนน อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปาเท สิริสา วนฺท
'อนาถปิณฑิกโก ฆนฺเต คหปติ อาพาธโก ทุกฺขิโต พาพฺพหคฺฉิลาโน,
โส อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปาเท สิริสา วนฺทตฺติ. เอวญฺจ วเทหิ
'สาธุ กิร ฆนฺเต อายสฺมา อานนฺโท, येन อนาถปิณฑิกสฺส
คหปติสฺส นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมตุ อญฺกมเป อฺปาทายาติ.

“เอวํ ฆนฺเตติ โข โส ปุริโส อนาถปิณฑิกสฺส คหปติสฺส
ปฏิสสฺสฺสว, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนฺอุปสงฺกม; อุปสงฺกमितฺวา
อายสฺมณฺตํ อานนฺทํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสํสี; เอกมณฺตํ
นิสินฺโน โข โส ปุริโส อายสฺมณฺตํ อานนฺทํ เอตทวโจ
“อนาถปิณฑิกโก ฆนฺเต คหปติ อาพาธโก ทุกฺขิโต พาพฺพหคฺฉิลาโน,
โส อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปาเท สิริสา วนฺทติ, เอวญฺจ วเทหิ
'สาธุ กิร ฆนฺเต อายสฺมา อานนฺโท, येन อนาถปิณฑิกสฺส
คหปติสฺส นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกมตุ อญฺกมเป อฺปาทายาติ. อธิวาสสิ
โข อายสฺมา อานนฺโท ตฺถนฺทึภาเวน.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ปุพฺพพนฺทสมยํ นิวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย, येन อนาถปิณฑิกสฺส นิเวสนํ, เตนฺอุปสงฺกม;
อุปสงฺกमितฺวา ปญฺจตฺเต อาสเน นิสํสี; นิสชฺช โข อายสฺมา
อานนฺโท อนาถปิณฑิกํ คหปตํ เอตทวโจ

“กจฺจิ เต คหปติ ขมนียํ, กจฺจิ ยาปนียํ, กจฺจิ ทุกฺขา เวทนา ปฏิกฺกมฺนติ, โน อภิกฺกมฺนติ, ปฏิกฺกโมสํ ปญฺญาติ, โน อภิกฺกโมติ. “น เม ภาณเต ขมนียํ, น ยาปนียํ, พาพฺพา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมฺนติ, โน ปฏิกฺกมฺนติ, อภิกฺกโมสํ ปญฺญาติ, โน ปฏิกฺกโมติ.

“จตฺุหิ โข คหปติ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคตสฺส อสฺสุตวโต ปุณฺณชฺชนสฺส โหติ อุตฺราโส,^๑ โหติ จมฺภิตตํ, โหติ สมฺปฺรายิกํ มรณายํ. กตเมหิ จตฺุหิ. อิทฺ คหปติ อสฺสุตวา ปุณฺณชฺชนํ พุทฺเธ อปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ. ตณฺจ ปนสฺส พุทฺเธ อปฺปสาทํ อตฺตนิ สมนฺุปฺสฺสโต โหติ อุตฺราโส,^๒ โหติ จมฺภิตตํ, โหติ สมฺปฺรายิกํ มรณายํ.

ปุณ จปรํ คหปติ อสฺสุตวา ปุณฺณชฺชนํ ฐมฺเม อปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ, ตณฺจ ปนสฺส ฐมฺเม อปฺปสาทํ อตฺตนิ สมนฺุปฺสฺสโต โหติ อุตฺราโส, โหติ จมฺภิตตํ, โหติ สมฺปฺรายิกํ มรณายํ.

ปุณ จปรํ คหปติ อสฺสุตวา ปุณฺณชฺชนํ สงฺฆे อปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ, ตณฺจ ปนสฺส สงฺฆे อปฺปสาทํ อตฺตนิ สมนฺุปฺสฺสโต โหติ อุตฺราโส, โหติ จมฺภิตตํ, โหติ สมฺปฺรายิกํ มรณายํ.

ปุณ จปรํ คหปติ อสฺสุตวา ปุณฺณชฺชนํ ทฺวสฺสียเยน สมนฺนาคโต โหติ, ตณฺจ ปนสฺส ทฺวสฺสียํ อตฺตนิ สมนฺุปฺสฺสโต โหติ อุตฺราโส, โหติ จมฺภิตตํ, โหติ สมฺปฺรายิกํ มรณายํ. อิมฺเหิ โข คหปติ จตฺุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคตสฺส อสฺสุตวโต ปุณฺณชฺชนสฺส โหติ อุตฺราโส, โหติ จมฺภิตตํ, โหติ สมฺปฺรายิกํ มรณายํ.

^๑ “อตุตาโสติปิ ปาโธ.

^๒ ส.,ฉ.,เท. อตุตาโส, เอวมุปริปิ.

จตุหิ โข คหปติ ฌมเมหิ สมณฺหาคตสฺส สุตวาโต
อริยสาวกสฺส น โหติ อุตฺราโส, น โหติ ฌมฺภิตตตํ, น โหติ
สมฺปราชิกํ มรณภยํ. กตเมหิ จตุหิ. อิธ คหปติ สุตวา อริยสาวโก
พฺพุเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาคโต โหติ 'อิตฺปิ โส ภควา
ฯเปฯ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พฺพุโธ ภควาติ, ตณฺจ ปนสฺส พฺพุเช
อเวจฺจปฺปสาทํ อตฺตนิ สมณฺปสฺสโต น โหติ อุตฺราโส, น โหติ
ฌมฺภิตตตํ, น โหติ สมฺปราชิกํ มรณภยํ.

ปุณ จปรํ คหปติ สุตวา อริยสาวโก ฌมเม
อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาคโต โหติ 'สฺวากฺขาโต ภควตา ฌมโม
ฯเปฯ ปจฺจตตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิติ, ตณฺจ ปนสฺส ฌมเม
อเวจฺจปฺปสาทํ อตฺตนิ สมณฺปสฺสโต น โหติ อุตฺราโส, น โหติ
ฌมฺภิตตตํ, น โหติ สมฺปราชิกํ มรณภยํ.

ปุณ จปรํ คหปติ สุตวา อริยสาวโก สงฺฆเม
อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาคโต โหติ 'สุปฏิปนโน ภควโต
สาวกสงฺฆโม ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตตํ โลกสฺสาติ, ตณฺจ
ปนสฺส สงฺฆเม อเวจฺจปฺปสาทํ อตฺตนิ สมณฺปสฺสโต น โหติ
อุตฺราโส, น โหติ ฌมฺภิตตตํ, น โหติ สมฺปราชิกํ มรณภยํ.

ปุณ จปรํ คหปติ สุตวา อริยสาวโก อริยกนฺเตหิ สีเลหิ
สมณฺหาคโต โหติ อกฺขณฺเตหิ ฯเปฯ สมาริธสํวตฺตนิเกหิ. ตานิ จ
ปนสฺส อริยกนฺตานิ สีลานิ อตฺตนิ สมณฺปสฺสโต น โหติ
อุตฺราโส, น โหติ ฌมฺภิตตตํ, น โหติ สมฺปราชิกํ มรณภยํ.
อิเมหิ โข คหปติ จตุหิ ฌมเมหิ สมณฺหาคตสฺส สุตวาโต
อริยสาวกสฺส น โหติ อุตฺราโส, น โหติ ฌมฺภิตตตํ, น โหติ
สมฺปราชิกํ มรณภยนฺติ.

“นาห์ ภนฺเต อานนฺท ภายามิ, ตฺยาห์ ภาสิสฺสามิ, อหณฺหิ
ภนฺเต พุทฺธเ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺมุนาคโต ‘อิตฺติปิ โส ภควา ๔เปย
สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺธเ ภควาติ. ฐมฺเม ๔เปย สงฺฆเ ๔เปย.
อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺมุนาคโต [๖] ‘สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ
๔เปย อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ, ยานิ จิมานิ ภนฺเต
ภควตา คิหิสามิจิگانิ ลิกฺขาปทานิ เทสิตานิ, นาห์ เตสํ กิณฺจ
อตุตฺตนิ ขณฺห์ สมฺมุนสฺสามีติ. “ลาภา เต คหปฺติ, สุลทฺตฺนเต
คหปฺติ, โสตาปตฺติผลํ ตยา คหปฺติ พุยาगतฺตนิ. สตุตมํ.

๘. ปจฺมภยเวรูปสนฺตสุตฺตํ

[๑๐๒๔] สาวตฺถิณิทานํ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ ไช อนาถปิณฺฑิกํ
คหปฺตี ภควา เอตทวโจ “ยโต ไช คหปฺติ อริยสาวกสฺส ปญฺจ
ภยานิ เวรานิ รูปสนฺตานิ จ โหณฺติ, จตุหิ จ โสตาปตฺติยงฺเกหิ
สมฺมุนาคโต โหติ, อริโย จสฺส ฌาโย ปญฺญาย สุกฺกฺโฆ โหติ
สุปฏิวิทฺโธ. โส อากงฺขมาโน อตุตฺตนาถ อตุตฺตานํ พุยากรเมย,
‘ขีณนिरโยมฺหิ ขีณตฺริจฺจนโยนโย ขีณปิตฺติวิสโย ขีณาปายทฺถคฺติ-
วินิปาโต, โสตาปนฺโนหฺมสมฺมิ อวินิปาตธฺมโม นียโต สมฺโพธิปรายโน.

กตมานิ ปญฺจ ภยานิ เวรานิ รูปสนฺตานิ โหณฺติ. ยํ
คหปฺติ ปาณาติปาตี ปาณาติปาตปจฺจยา ทิฏฺฐธฺมมิกมฺปิ ภยํ เวรํ
ปสวติ, สมฺปราชิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, เจตสิกมฺปิ ทฺถกฺขํ
โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวทียติ,^๑ ปาณาติปาตา ปฏิวिरตฺสสฺส เวนฺตํ ภยํ
เวรํ รูปสนฺตํ โหติ, ยํ คหปฺติ อทินฺนาทายี, ยํ คหปฺติ กาเมสุ

มิจฺจนาคารี, ยํ คหปติ มุสสาวาทิ. ยํ คหปติ สุราเมรยมชฺช-
ปมาทญฺจายิ สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจนาปจฺจยา ทิฏฺฐธมฺมิกมฺปิ ภยํ
เวรํ ปสวติ, สมฺปราชิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ
โทมนสฺสํ ปฏิสํเวทยติ, สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจนา ปฏิวีรตสฺส
เอวณฺตํ ภยํ เวรํ รูปสนฺตํ โหติ. อิมานิ ปณฺจ ภยานิ เวรานิ
รูปสนฺตานิ โหนติ.

กตเมหิ จตุหิ โสตาปตฺติยงฺเคหิ สมฺนฺนาคโต โหติ. อิธ
คหปติ อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต โหติ
'อิตฺปิ โส ภควา ๔เปยฺ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ.
ธมฺเม ๔เปยฺ สงฺฆे ๔เปยฺ. อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต โหติ
อกฺขณฺเตหิ. ๔เปยฺ สมฺมาธิสํวตฺตนิเกหิ. อิมหิ จตุหิ โสตาปตฺติยงฺเคหิ
สมฺนฺนาคโต โหติ.

กตโม จสฺส อริโย ฌาโย ปณฺณาย สุทฺธิจฺโจะ โหติ
สุปฺปญฺนิวิทู. อิธ คหปติ อริยสาวโก ปญฺจิจฺจสมฺปปฺปาทญฺเฆว
สาธุกํ โยนิโส มนสิกโรติ 'อิตฺ อิมสฺมि สติ อิทํ โหติ, อิมสฺสสุปฺปาทา
อิทํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺ อิมสฺมि อสติ อิทํ น โหติ, อิมสฺส นิโรธา
อิทํ นิรุชฺฌติ, ยทิทํ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา
วิญฺญาณํ ๔เปยฺ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺภูโย
โหติ. อวิชฺชาเย เตวว อเสสวिरาคนิโรธา สงฺขารนิโรธ ๔เปยฺ
เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธ โหติ. อยมสฺส อริโย
ฌาโย ปณฺณาย สุทฺธิจฺโจะ โหติ สุปฺปญฺนิวิทู.

ยโต โข คหปติ อริยสาวกสฺส อิมานิ ปณฺจ ภยานิ
เวรานิ รูปสนฺตานิ โหนติ, อิมหิ จตุหิ โสตาปตฺติยงฺเคหิ
สมฺนฺนาคโต โหติ อยมจฺจสฺส อริโย ฌาโย ปณฺณาย สุทฺธิจฺโจะ

๕๑๐ สุตตนต์ปิฎก สุตตนิคายสส มหาวรรคคสฺยุตตปาฬิ [๑๑. โสตาปตติ

โหติ สุปฺปฏฺวิทฺโธ. โส อากงฺขมาโน อตฺตนาวิ อตฺตนาํ พฺยากรเยย
‘ขีณนโรมฺหิ ขีณตฺริจฺจนโยนิโย ขีณปิตฺติวิสโย ขีณาปาย-
ทฺคฺคตฺติวินิปาโต โสตาปนฺโนหฺมสมฺมิ อวินิปาตธฺมโม นียโต
สมฺโพธิปรายโนติ. อญฺญมํ.

๕. ทุคฺคิยภยเวรฺรูปสนฺตสฺสคฺคํ

[๑๐๒๕] สาวตฺถิณิทาณํ ๕เปฯ “ยโต โข ภิกฺขเว
อริยสวากสฺส อิมานิ ปญฺจ ภยานิ เวรานิ รุปสนฺตานิ โหหนฺติ,
อิมฺเหหิ จตฺตฺติ โสตาปตฺติยงฺเคหิ สมฺมุนาคโต โหติ, อยฺมจฺจสฺส
อริโย ฌาโย ปญฺญาย สุกฺกิโง โหติ สุปฺปฏฺวิทฺโธ. โส
อากงฺขมาโน อตฺตนาวิ อตฺตนาํ พฺยากรเยย “ขีณนโรมฺหิ
ขีณตฺริจฺจนโยนิโย ขีณปิตฺติวิสโย ขีณาปายทฺคฺคตฺติวินิปาโต,
โสตาปนฺโนหฺมสมฺมิ อวินิปาตธฺมโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ. นวมํ.

๑๐. นนฺทกตฺติจฺจนวิสฺสคฺคํ

[๑๐๒๖] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน
กฺุฏฏาคารศาลายํ. อถ โข นนฺทโก ลิจฺจวิมฺหามตฺโต, เยเน ภควา,
เตนุสสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ.
เอกมฺนตํ นิสินฺนํ โข นนฺทกํ ลิจฺจวิมฺหามตฺตํ ภควา เอตทวโจ

“จตฺตฺติ โข นนฺทก ฌมฺเมหิ สมฺมุนาคโต อริยสวโก
โสตาปนฺโน โหติ อวินิปาตธฺมโม นียโต สมฺโพธิปรายโน. กตเมหิ
จตฺตฺติ. อิท นนฺทก อริยสวโก พุทฺธธฺมมอเวจฺจปฺปสาเทเน สมฺมุนาคโต
โหติ “อิตฺปิ โส ภควา ๕เปฯ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺธธฺมมอ

ภคฺวติ. ฐมฺเม ๔เปฯ สงฺฆเม ๔เปฯ อริยกนฺตฺเทหิ สีเลหิ สมฺนฺนาคโต
โหติ อภฺยณฺตฺเทหิ ๔เปฯ สมฺมาธิสัวตฺตนิเกหิ. อิมฺเหติ โข นนฺทก
จตุหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต อริยสวโก โสตาปนโน โหติ
อวินิปาทฐมโม นียโต สมฺโพธิปรายโน.

อิมฺเหติ จ ปน นนฺทก จตุหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต
อริยสวโก อายุณา สัณฺฑิตโต โหติ ทิพฺพเพนปิ มานุสฺเสนปิ, วนฺณณฺเณ
สัณฺฑิตโต โหติ ทิพฺพเพนปิ มานุสฺเสนปิ, สุเขน สัณฺฑิตโต โหติ
ทิพฺพเพนปิ มานุสฺเสนปิ, ยเสน สัณฺฑิตโต โหติ ทิพฺพเพนปิ มานุสฺเสนปิ,
อาธิปเตยฺเยน สัณฺฑิตโต โหติ ทิพฺพเพนปิ มานุสฺเสนปิ. ตํ โข
ปนาหํ นนฺทก นาณฺณสฺส สมณฺณสฺส วา พุรฺราหฺมณฺณสฺส วา สุตฺวา
วทามิ, อปิ จ ยเทว มยา สามํ ฅาตํ สามํ ทิฏฺฐํ สามํ วิทิตํ,
ตเทวาทํ วทามิตฺติ

. เอวํ วุตฺเต, อณฺณตโร ปุริโส นนฺทกํ ลิจฺฉวิมฺหามตฺตํ
เอตทโวจ “นฺทานกโล” ภาณฺเตติ. “อลนฺทานิ ภาณฺเ เอเตน
พาหิเรน นฺทานน, อลมิทํ อชฺฌตฺตํ นฺทานํ ภาวิสฺสติ, ยทิทํ
ภคฺวติ ปสาโทติ. ทสมํ.

ตติโย สรกานิวคโค.

ตสฺสุทฺททานํ

มหานาเมน เทว วุตฺตา	โคธา จ สรกา ^๒ ทฺเว
ทฺสฺสึลเยน จ เทว วุตฺตา ^๓	ทฺเว เวรฺภเยน จ
ลิจฺฉวี ทสโม วุตฺโต	วคฺโค เตน ปวฺจจตฺติ.

* “นฺทานกโลติปิ ปาโร.

^๒ ฉ., เท., อ. สรณา

^๓ ฉ., เท. เทวอนาถปิณฑิกา

๔. ปุณณภิสนทกโค

๑. ปจมปุณณภิสนทสุตต์

[๑๐๒๗] สาวตถีนินทานิ. “จตุตทาโรเม ภิกขเว ปุณณภิสนทา กุสลาภิสนทา สุขสุสาหารา. กตเม จตุตทาโร. อีธ ภิกขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาคโต โหติ ‘อิตฺปิ โส สมณฺหาคโต โหติ อภฺยณฺเฑหิ ๕เปยฺ สมามิสํสวตฺตนิเกหิ. อยํ จตุตฺถโถ ปุณณภิสนโท กุสลาภิสนโท สุขสุสาหารา. อีเม โข ภิกขเว จตุตทาโร ปุณณภิสนทา กุสลาภิสนทา สุขสุสาหาราติ. ปจมํ.

๒. ทุติยปุณณภิสนทสุตต์

[๑๐๒๘] “จตุตทาโรเม ภิกขเว ปุณณภิสนทา กุสลาภิสนทา สุขสุสาหารา. กตเม จตุตทาโร. อีธ ภิกขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาคโต โหติ ‘อิตฺปิ โส ภควา ๕เปยฺ สตุถา เทวมณฺสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. อยํ ปจโม ปุณณภิสนโท กุสลาภิสนโท สุขสุสาหารา.

ปุณ จปรํ ภิกขเว อริยสาวโก ฌมเม ๕เปยฺ สงฺฆเม ๕เปยฺ วิคตมฺลมจฺเณเรน เจตสา อคารํ อชฺฌมาวสตี มุตฺตจาโค ปยตปาณิ* ไวสุสคฺครโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโต. อยํ จตุตฺถโถ ปุณณภิสนโท กุสลาภิสนโท สุขสุสาหารา. อีเม โข ภิกขเว จตุตทาโร ปุณณภิสนทา กุสลาภิสนทา สุขสุสาหาราติ. ทุติยํ.

๓. ตติยปุณณภิกษุทศโค

[๑๐๒๙] “จตุตถาโรเม ภิกฺขเว ปุณณภิกฺษุทศโค กุสลาภิกฺษุทศโค สุขสุสาหารา. กตเม จตุตถาโร. อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทเน สมนฺนาคโต โหติ ‘อิตฺปิ โส ภควา ๔เปยฺย สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. อयํ ปจฺโม ปุณณภิกฺษุทศโค กุสลาภิกฺษุทศโค สุขสุสาหารา.

ปุณ จปรํ ภิกฺขเว อริยสาวโก ฌมฺเม ๔เปยฺย สงฺฆเ ๔เปยฺย ปณฺณวา โหติ อุทฺยตฺถคามินิยา ปณฺณาย สมนฺนาคโต [*] อริยาย นิพฺเพทิกาย สมนฺมาทูกฺขกฺขยคามินิยา. อयํ จตุตฺถโค ปุณณภิกฺษุทศโค กุสลาภิกฺษุทศโค สุขสุสาหารา. อิเม โข ภิกฺขเว จตุตถาโร ปุณณภิกฺษุทศโค กุสลาภิกฺษุทศโค สุขสุสาหาราติ. ตติยํ.

๔. ปจฺมเทวปทสุตฺตํ

[๑๐๓๐] สาวตฺถีนินฺทานํ. “จตุตถาริมาเน ภิกฺขเว เทวานํ เทวปทานิ อวิสฺสุทฺธานํ สตุตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา อปริโยทาทานํ สตุตฺตานํ ปริโยทปฺนาย. กตมานิ จตุตถาริ. อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทเน สมนฺนาคโต โหติ ‘อิตฺปิ โส ภควา ๔เปยฺย สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. อิทํ ปจฺมํ เทวานํ เทวปทํ อวิสฺสุทฺธานํ สตุตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา อปริโยทาทานํ สตุตฺตานํ ปริโยทปฺนาย.

ปุณ จปรํ ภิกฺขเว อริยสาวโก ฌมฺเม ๔เปยฺย สงฺฆเ ๔เปยฺย อริยกนฺตฺเทหิ สีเลหิ สมนฺนาคโต โหติ อกฺขณฺตฺเทหิ ๔เปยฺย สมาริสํวตฺตนิเกหิ. อิทํ จตุตฺถํ เทวานํ เทวปทํ อวิสฺสุทฺธานํ

สตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา อปริโยทาทานํ สตฺตานํ ปริโยทปฺนายน. อิมานิ
โฆ ภิกฺขเว จตฺตาริ เทวานํ เทวปทานิ อวิสฺสุทฺธานํ สตฺตานํ
วิสฺสุทฺธิยา อปริโยทาทานํ สตฺตานํ ปริโยทปฺนายาติ. จตฺตตฺถ.

๕. ทุตฺติยเทวปทสฺสุตฺตํ

[๑๐๓๑] “จตฺตาริมาณิ ภิกฺขเว เทวานํ เทวปทานิ
อวิสฺสุทฺธานํ สตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา อปริโยทาทานํ สตฺตานํ ปริโยทปฺนายน.

กตมานิ จตฺตาริ. อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺธเช
อเวจฺจุปปสาเทน สมณฺณาคโต โหติ “อิตฺปิ โส ภควา ๔เปย
สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺธโร ภควาติ. โส อิตฺติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ ‘กึ
นุ โฆ เทวานํ เทวปทนฺติ. โส เอวํ ปชานาติ ‘อพฺยาปชฺฌปรเม”
ขวาทํ เอตฺรหิ เทเว สฺสณามิ, น [๒] โฆ ปณาทํ กณฺจิ”
พฺยาพาธเมหิ ตสฺส วา ถาวรํ วา, อทฺธาทํ เทวปทณฺมสมณฺณาคโต
วิหฺรามิตฺติ. อิทํ ปจฺมํ เทวานํ เทวปทํ อวิสฺสุทฺธานํ สตฺตานํ
วิสฺสุทฺธิยา อปริโยทาทานํ สตฺตานํ ปริโยทปฺนายน.

ปฺน จปฺริ ภิกฺขเว อริยสาวโก ฌมฺเม ๔เปย สงฺฆเม ๔เปย
อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมณฺณาคโต โหติ อกฺขณฺเตหิ ๔เปย
สมาธิสัมมุตตนิเกหิ. โส อิตฺติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ ‘กึ นุ โฆ เทวานํ
เทวปทนฺติ. โส เอวํ ปชานาติ ‘อพฺยาปชฺฌปรเม ขวาทํ เอตฺรหิ
เทเว สฺสณามิ, น โฆ ปณาทํ กณฺจิ พฺยาพาธเมหิ ตสฺส วา ถาวรํ วา,
อทฺธาทํ เทวปทณฺมสมณฺณาคโต วิหฺรามิตฺติ. อิทํ จตฺตตฺถ เทวานํ

๑ ฉ.,เท. อพฺยาปชฺฌปรเม

๒ ฉ.,เท.,อ. จ

๓ ฉ.,เท.,อ. กณฺจิ, เอวมุปริปี

เทวปทํ อวิสุทฺธานํ สตฺตํ วิสุทฺธิยา อปริโยทาทานํ สตฺตํ
 ปริโยทปนํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ เทวานํ เทวปทานิ
 อวิสุทฺธานํ สตฺตํ วิสุทฺธิยา อปริโยทาทานํ สตฺตํ
 ปริโยทปนํ. ปณฺณมํ.

๖. เทวสภาคสูตร

[๑๐๓๒] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคตํ อตฺตมฺนา
 เทวา สภาคตา กเถนฺติ. กตฺเมหิ จตุหิ. อิทฺ ภิกฺขเว อริยสวโก
 พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ ‘อิตฺปิ โส ภควา
 ๔เปยฺ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. ยา ตา เทวตา
 พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคตา อิตฺ จุตฺตา ตตฺตฺรปฺปนฺนา
 ตาสํ เอวํ โหติ ‘ยถารูเปณ โข มยฺ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน
 สมนฺนาคตา ตโต จุตฺตา อธิปฺปนฺนา, อริยสวโกปิ ตถารูเปณ
 พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต “เอหิตี เทวานํ สนฺติเกติ.

ปุณ จปรํ ภิกฺขเว อริยสวโก ฐมฺเม ๔เปยฺ สงฺฆे ๔เปยฺ
 อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคโต โหติ อภฺยวตฺเตหิ ๔เปยฺ
 สมาริสํวตฺตนิเกหิ. ยา ตา เทวตา อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคตา
 อิตฺ จุตฺตา ตตฺตฺรปฺปนฺนา, ตาสํ เอวํ โหติ ‘ยถารูเปหิ โข มยฺ
 อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคตา ตโต จุตฺตา อธิปฺปนฺนา,
 อริยสวโกปิ ตถารูเปหิ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคโต ‘เอหิตี
 เทวานํ สนฺติเกติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคตํ
 อตฺตมฺนา เทวา สภาคตา กเถนฺตฺติ. จณฺจํ.

๗. มหานามสูตฺตํ

[๑๐๓๓] เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสฺส วิหริติ กปิลวตฺตฺสมี
 นิโครธารามे. อถ โข มหานาโม สกฺโก, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ
 นิสินฺโน โข มหานาโม สกฺโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “กิตฺตาวตา นุ
 โข ภาณเต อุปาสโก โหติตี. “ยโต โข มหานาม พุทฺธํ สรณํ
 คโต โหติ, ฐมํ สรณํ คโต โหติ, สงฺฆํ สรณํ คโต โหติ.
 เอตฺตาวตา โข มหานาม อุปาสโก โหติตี.

“กิตฺตาวตา ปน ภาณเต อุปาสโก สีสสมฺปนฺโน โหติตี.
 “ยโต โข มหานาม อุปาสโก ปาณาติปาตา ปฏฺวิวิโร โหติ,
 อทินฺนาทานา ปฏฺวิวิโร โหติ, กาเมสฺมิจฺฉาจารา ปฏฺวิวิโร โหติ,
 มุสาวาทา ปฏฺวิวิโร โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจानา ปฏฺวิวิโร
 โหติ. เอตฺตาวตา โข มหานาม อุปาสโก สีสสมฺปนฺโน โหติตี.

“กิตฺตาวตา ปน ภาณเต อุปาสโก สทฺธาสมฺปนฺโน โหติตี.
 “อิธ มหานาม อุปาสโก สทฺธโร โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธิ
 ‘อิตฺปิ โส ภควา ๕เป๕ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺธโร ภควาติ.
 เอตฺตาวตา โข มหานาม อุปาสโก สทฺธาสมฺปนฺโน โหติตี.

“กิตฺตาวตา ปน ภาณเต อุปาสโก จาคสมฺปนฺโน โหติตี.
 “อิธ มหานาม อุปาสโก วิคตมลฺมจฺเณเรน เจตฺสา อคารํ อชฺฌาวสตี
 มุตฺตจาโค ปยตปาณิ โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโต.
 เอตฺตาวตา โข มหานาม อุปาสโก จาคสมฺปนฺโน โหติตี.

“กิตฺตาวตา ปน ภาณเต อุปาสโก ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติตี.
 “อิธ มหานาม อุปาสโก ปญฺญวา โหติ อุทฺยตฺถคามินิยา ปญฺญาย

สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทูกฺขกฺขยคามินิยา.
เอตฺตาวตฺตา โข มหานาม อุปาสโก ปณฺณาสมฺปนฺโน โหตีติ. สตฺตมฺ.

๘. วสฺสสูตร

[๑๐๓๔] “เสยฺยธปิ ภิกฺขเว อุปฺปพฺพเต อุลลสฺสิตเก
เทเว วสฺสเนเต, ตํ อุกํ ยถาณินฺนํ ปวตฺตมานํ ปพฺพต-
กนฺทรปฺตรสาขา ปฺริปฺเรติ, ปพฺพตกนฺทรปฺตรสาขา ปฺริปฺรา
กุสฺโสพฺพะ^๑ ปฺริปฺเรติ,^๒ กุสฺโสพฺพภา ปฺริปฺรา มหาโสพฺพะ ปฺริปฺเรติ,
มหาโสพฺพภา ปฺริปฺรา กุณฺนทโย ปฺริปฺเรติ, กุณฺนทโย ปฺริปฺรา
มหานทโย ปฺริปฺเรติ, มหานทโย ปฺริปฺรา มหาสมฺมุตฺตาสคริ^๓
ปฺริปฺเรติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส โย จ พุทฺธ
อเวจฺจปฺปสาโท โย จ ฌมฺเม อเวจฺจปฺปสาโท โย จ สงฺฆ
อเวจฺจปฺปสาโท ยานิ จ อริยกนฺตานิ สีลานิ, อิม ฌมฺมา
สัสนฺทมานา ปาริ คนฺตฺวา อาสวานํ ขยาย สัวตฺตนฺตฺติ. อฏฺฐมฺ.

๙. กาฬโคธสูตร

[๑๐๓๕] เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสุ วิหริติ กปิลวตฺตอุสมิ
นิโครธาราเม. อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา
ปตฺตจีวรมาทาย, เยน กาฬโคธาย สากิยานิยา นิเวสนํ,
เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิทธิ; อถ โข
กาฬโคธา สากิยานิ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา

ภควนุตัม อภิวาเทตวา เอกมนุตัม นิสีทึ; เอกมนุตัม นิสินฺนํ ไช
กาฬิโคธํ สาเกยานี ภควา^๑ เอตทวโจ

จตุทฺธิ ไช โคเช ฐมฺเมทฺธิ สมนฺนาคตา อริยสาวิกา
โสตาปนฺนา โหติ อวินิปาตฐมฺมา นียตา สมฺโพธิปฺรายนา. กตเมทฺธิ
จตุทฺธิ. อิทฺ โคเช อริยสาวิกา พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคตา
โหติ 'อิตฺปิ โส ภควา ๔เปยฺ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ
ภควาติ. ฐมฺเม ๔เปยฺ สงฺฆเ ๔เปยฺ วิคตมฺลมฺจฺเณเรน เจตฺสา
อการํ อชฺฌาวสตี มุตฺตจจาภา ปยตปาณิ^๒ ไวสฺสคฺคฺรตา ยาจโยคา
ทานสํวิภาครตา. อิมฺเมทฺธิ ไช โคเช จตุทฺธิ ฐมฺเมทฺธิ สมนฺนาคตา
อริยสาวิกา โสตาปนฺนา โหติ อวินิปาตฐมฺมา นียตา
สมฺโพธิปฺรายนาติ.

“ยานีมานิ ภาณฺเต ภควตา จตฺตาริ โสตาปตฺตियงฺคานิ
เทสิตานิ, สํวิชฺชนฺเต เต ฐมฺมา มยิ, อหญฺจ เตสุ ฐมฺเมสุ
สนฺทิสฺสามิ. อหญฺหิ ภาณฺเต พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคตา
อิตฺปิ โส ภควา ๔เปยฺ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ.
ฐมฺเม ๔เปยฺ สงฺฆเ ๔เปยฺ ยํ ไช ปน กิณฺจิ กุเล เทยฺยฐมฺมํ,
สพฺพพนฺตํ อปฺปปฏิวิภาตํ สีสฺวณฺเตหิ กลฺยาณฐมฺเมหิตฺติ. “ลามา เต
โคเช, สุลทฺฐนฺเต โคเช, โสตาปตฺตติผลนฺเต” โคเช พุยาगतฺตติ.
นวมํ.

๑๐. นนฺทียสกกสุตฺตํ

[๑๐๓๖] เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสุ วิหฺรติ กปิลวตฺตฺถุสมฺมํ
นิโครธารามเ. อถ ไช นนฺทียส กโก, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;

อุปสงกมิตวา ภควนตํ อภิวาเตตวา เอกมนตํ นิสิตฺติ; เอกมนตํ
นิสินโน โข นนทียส กโก ภควนตํ เอตทวโจ

“ยสเสว นุ โข ภนฺเต อริยสาวกสฺส จตฺตาริ
โสตาปตฺตियงฺคานิ สพฺเพน สพฺพํ สพฺพตา สพฺพํ นตฺถิ, เสว นุ
โข ภนฺเต อริยสาวโก ปมาทวิหารีติ วุจฺจติ. “ยสฺส โข นนทีย
จตฺตาริ โสตาปตฺตियงฺคานิ สพฺเพน สพฺพํ สพฺพตา สพฺพํ นตฺถิ,
ตมहि ‘พาหิโร ปุณฺณชนปฺกฺเข จิตฺติ วทามิ. อปฺจ นนทีย ยถา
อริยสาวโก ปมาทวิหารี เจว โหติ อปฺปมาทวิหารี จ, ตํ สฺสณานิ
สาธุกํ มนสิกโรหิ ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข นนทียส กโก
ภควโต ปจฺจสฺสสฺสิ. ภควา เอตทวโจ

“กถญฺจ นนทีย อริยสาวโก ปมาทวิหารี โหติ. อิท
นนทีย อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺมุนาคโต โหติ
‘อิตฺปิ โส ภควา ๔เปยฺย สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ. โส
เตน พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺตญฺโฆ น อุตฺตริ วายมตี ทิवा
ปวิเวกาย รตฺติยา” ปฏิสลฺลณาย. ตสฺส เอวํ ปมตฺตสฺส วิหรโต
ปามุชฺช^๑ น โหติ, ปามุชฺเช อสตี, ปิตี น โหติ ปิตฺติยา อสตี,
ปสฺสทฺธิ น โหติ, ปสฺสทฺธิยา อสตี, ทุกฺขํ วิหรตี, ทุกฺขินิ จิตฺตํ
น สมายิตฺติ, อสฺมาหิตเต จิตฺเต, ฌมฺมา น ปาตุภวณฺตี. ฌมฺมานํ
อปาตุภาวา ปมาทวิหารีเตวว สงฺขม^๒ คจฺฉติ. ปุณฺ จปฺริ นนทีย
อริยสาวโก ฌมฺเม ๔เปยฺย สงฺขเม ๔เปยฺย อริยภนฺเตหิ สึเลหิ
สมฺมุนาคโต โหติ อภฺยณฺเตหิ ๔เปยฺย สมายิสํวตฺตนิเกหิ. โส เตหิ
อริยภนฺเตหิ สึเลหิ สมนฺตญฺโฆ น อุตฺตริ วายมตี ทิवा ปวิเวกาย

^๑ ฉ., เท. อ. รตฺติ, เอวมฺปฺริ.

^๒ ฉ., เท. ปาโมชฺช, เอวมฺปฺริ.

^๓ ฉ., เท. สงฺขม, เอวมฺปฺริ.

จตุตฺโถ ปุณณภิสนทวคโค.

ตสฺสอุทฺททานํ

อภิสนเทน^๑ ตโย วุตฺตา เทว เทวปทานิ จ
 สภาคตํ มหานาโม วาสี^๒ กาทิ จ นนฺทียาติ.

๕. สคาถกปุณณามิสนุทวคฺโค

๑. ปจฺมอมิสนุทสุตฺตํ

[๑๐๓๗] “จตุตทาโรเม ภิกฺขเว ปุณณามิสนุทา กุสลามิสนุทา สุขสฺสอาหารา. กตเม จตุตทาโร. อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺธเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺนาคโต โหติ ‘อิตฺปิ โส ภควา ๔เปยฺย สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺธโร ภควาติ. อयํ ปจฺโม ปุณณามิสนุโท กุสลามิสนุโท สุขสฺสอาหารา. ปุณฺ จปรํ ภิกฺขเว อริยสาวโก ฌมฺเม ๔เปยฺย สงฺฆเม ๔เปยฺย อริยกนฺตฺเทหิ สีเลหิ สมณฺนาคโต โหติ อภฺยเนตฺเทหิ ๔เปยฺย สมาธิสํวตฺตนิเกหิ. อयํ จตุตฺถโก ปุณณามิสนุโท กุสลามิสนุโท สุขสฺสอาหารา. อิเม โข ภิกฺขเว จตุตทาโร ปุณณามิสนุทา กุสลามิสนุทา สุขสฺสอาหารา.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ปุณณามิสนุเทหิ กุสลามิสนุเทหิ สมณฺนาคตสฺส อริยสาวกสฺส น สุกฺรํ ปุณฺณสฺส ปมาณํ คณฺเฑตุํ ‘เอตฺตโก ปุณณามิสนุโท กุสลามิสนุโท สุขสฺสอาหาราติ. อถ โข ‘อสงฺเขยฺโย อปฺปเมยฺโย มหาปุณฺณกฺขนฺโธเตวฺว สงฺขํ คจฺจติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหาสมฺมุตฺเต น สุกฺรํ อุกทสฺส ปมาณํ คณฺเฑตุํ ‘เอตฺตกานิ อุกทพฺพกานิ อิตฺติ วา ‘เอตฺตกานิ อุกทพฺพกสฺตานิ อิตฺติ วา ‘เอตฺตกานิ อุกทพฺพกสฺสหาสนานิ อิตฺติ วา ‘เอตฺตกานิ อุกทพฺพกสฺสทสฺสหาสนานิ อิตฺติ วาติ. อถ โข ‘อสงฺเขยฺโย อปฺปเมยฺโย มหาอุทกฺกขนฺโธเตวฺว สงฺขํ คจฺจติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเมหิ จตุหิ ปุณณามิสนุเทหิ กุสลามิสนุเทหิ

สมนฺนาคตสฺส อริยสาวกสฺส น สุกฺรํ ปุณฺณสฺส ปมาณํ คณฺเฑตุํ
'เอตตโก ปุณฺณภิสนฺโท กุสลาภิสนฺโท สุขสฺสาหาโรติ. อถ ไช
'อสงฺเขยโย อปฺปเมยโย มหาปุณฺณกฺขนฺโทเตวว สงฺขํ คจฺจนฺตํติ.
อิทมวโจ ภควา [*]

“มโหทธิ อปริมิตํ มหาสํ พหุเมวํ รตนคณานมालยํ
นชฺชโย ยถา นรคณสงฺฆสเววตา ปุณฺณ^๒ สวณฺตี อูปยณฺติ สาครํ.
เอวํ นริ อนนฺทปानวตฺถททำ^๓ เสยฺยานิสชฺชตฺถรณสฺส^๔ ทายกํ
ปุณฺณสฺส ธาธา อูปยณฺติ ปณฺทิตํ นชฺชโย ยถา วาริวหา สาครณฺติ. ปจฺมํ.

๒. ทุตฺติยอภิสนฺทสยุดต์

[๑๐๓๘] “จตุตฺตาโรเม ภิกฺขเว ปุณฺณภิสนฺทา กุสลาภิสนฺทา
สุขสฺสาหารา. กตเม จตุตฺตาโร. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺเธ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ ‘อิติปิ โส ภควา ๕เปย
สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺธो ภควาติ. อयํ ปจฺโม ปุณฺณภิสนฺโท
กุสลาภิสนฺโท สุขสฺสาหาโร. ปุณฺ จปรํ ภิกฺขเว อริยสาวโก ๕มเม
๕เปย สงฺฆे ๕เปย วิคตมลฺลจฺเณเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวสตี
มุตฺตจาโค ปยตปาณิ โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโต.
อโย จตุตฺโต ปุณฺณภิสนฺโท กุสลาภิสนฺโท สุขสฺสาหาโร. อิเม ไช
ภิกฺขเว จตุตฺตาโร ปุณฺณภิสนฺทา กุสลาภิสนฺทา สุขสฺสาหารา.

อิเมหิ ไช ภิกฺขเว จตุหิ ปุณฺณภิสนฺเทหิ กุสลาภิสนฺเทหิ
สมนฺนาคตสฺส อริยสาวกสฺส น สุกฺรํ ปุณฺณสฺส ปมาณํ คณฺเฑตุํ
'เอตตโก ปุณฺณภิสนฺโท กุสลาภิสนฺโท สุขสฺสาหาโรติ. อถ ไช

* ฉ. เท. อิทํ ภควานํ สุตโต อถาปรํ เอตทวโจ สตุถา, เอวมุปริป.

^๒ อ. ปุณฺ สวณฺติ, เอวมุปริป. ^๓ ส. อนนทปานทวตฺถททำ

^๔ ฉ. เท. เสยฺยานิ ปจฺจจตุตฺถรณสฺส, เอวมุปริป.

๕๒๔ สุตตนต์ปิฎก สัตตนิคายสส มหาวรรคคัมภีร์ปาฬิ [๑๑. โสตาปตติ

‘อสงเขยโย อปฺปเมยโย มหาปุณณกฺขณฺโหเตวฺว สงฺขํ คจฺจติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยตฺถิมา มหานทียो สันฺนทนต์ สมนฺติ.
เสยฺยถิํ. คจฺคา ยมฺนา อจิรวตี สรณฺ มหี, ตตฺถ น สุกฺร
อุทกสฺส ปมาณํ คณฺตุํ ‘เอตฺตกานิ อุทกาพฺหกานิ อิติ วา
‘เอตฺตกานิ อุทกาพฺหกสฺตานิ อิติ วา ‘เอตฺตกานิ อุทกาพฺหก-
สทฺสฺตานิ อิติ วา ‘เอตฺตกานิ อุทกาพฺหกสฺตสทฺสฺตานิ อิติ วาติ
อถ โข ‘อสงเขยโย อปฺปเมยโย มหาอุทกกฺขณฺโหเตวฺว สงฺขํ
คจฺจติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อิมหิ จตฺถิ ปุณฺณภิสฺสนฺเทหิ
กุสลาภิสฺสนฺเทหิ สมนฺนาคตฺสส อริยสวากสฺส น สุกฺร ปุณฺณสฺส
ปมาณํ คณฺตุํ ‘เอตฺตโก ปุณฺณภิสฺสนฺโท กุสลาภิสฺสนฺโท สุขสฺสาหาโรติ
อถ โข ‘อสงเขยโย อปฺปเมยโย มหาปุณฺณกฺขณฺโหเตวฺว สงฺขํ
คจฺจตฺติ. อิทมวโจ ภควา

“มโหทธิ อปริมิตํ มหาสํ	พหุเมวํ รตนคณฺณมัลลํ
นชฺชโย ยถา นรคณฺสงฺฆเสวิตา	ปุณฺณ สวณฺตี อุปยฺนติ สาครํ.
เอวํ นรํ อนนฺปानวตฺถทํ	เสยฺยานิสฺสชฺชตฺถรณฺสส ทายกํ
ปุณฺณสฺส ฐาธา อุปยฺนติ ปณฺทิตํ	นชฺชโย ยถา วาริหาว สาครนฺติ. ทุตฺติ.

๓. ตติยอภิสันฺทสุตฺตํ

[๑๐๓๙] “จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ปุณฺณภิสฺสนฺทา กุสลาภิสฺสนฺทา
สุขสฺสาหารา. กตเม จตฺตาโร. อิท ภิกฺขเว อริยสวากโก พุทฺเธ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ ‘อิตฺปิ โส ภควา ฯเปฯ
สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโห ภควาติ. อयํ ปจฺจิม ปุณฺณภิสฺสนฺโท
กุสลาภิสฺสนฺโท สุขสฺสาหาโร. ปุณฺ จปรํ ภิกฺขเว อริยสวากโก ฐมฺเม

ขเปยฺ สงฺฆเ ขเปยฺ ปญฺญา ไหติ อุทฺยตฺถคามินิยา ปญฺญาย
สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพทิกาย สมฺมาทูกฺขยคามินิยา. อัย
จตุตฺถโก ปญฺญาภิสนฺโท กุสลาภิสนฺโท สุขสฺสาหาโร. อิเม ไช
ภิกฺขเว จตฺตารโ ปญฺญาภิสนฺทา กุสลาภิสนฺทา สุขสฺสาหารา.

อิเมหิ ไช ภิกฺขเว จตุหิ ปญฺญาภิสนฺเทหิ กุสลาภิสนฺเทหิ
สมนฺนาคตสฺส อริยสาวกสฺส น สุกฺรํ ปญฺญสฺส ปมาณํ คณฺเฑตุํ
'เอตฺตโก ปญฺญาภิสนฺโท กุสลาภิสนฺโท สุขสฺสาหาโรติ. อถ ไช
'อสงฺเขยฺโย อปฺปเมยฺโย มหาปญฺญกฺขนฺโธเตวว สงฺขํ คจฺจนฺตีติ.
อิทมวโจ ภควา

โย ปญฺญกาโม กุสเล ปติภฺจิจฺฉโต ภาเวติ มคฺคํ อมตสฺส ปตฺติยา
โส ฐมฺมสाराธิกโม ขเย รโต น เวรติ มจฺจุราชาคมสฺมินฺติ.* ตตฺถิ.

๕. ปจम्मมหทฺธนสยุตตัม

[๑๐๔๐] "จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต อริยสาวโก
'อทุโฆ มหทฺธโน มหาโกโค" มหายโสติ วุจฺจติ. กตเมหิ จตุหิ.
อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต
ไหติ 'อิตฺปิ โส ภควา ขเปยฺ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ
ภควาติ. ฐมฺเม ขเปยฺ สงฺฆเ ขเปยฺ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคโต
ไหติ อกฺขณฺเตหิ ขเปยฺ สมာธิสยฺวตฺตนิเกหิ. อิเมหิ ไช ภิกฺขเว
จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต อริยสาวโก 'อทุโฆ มหทฺธโน มหาโกโค
มหายโสติ วุจฺจติ. จตุตฺถํ.

* ส.อ. มจฺจุราชาคมิสฺสตีติ ฉ.,เท. มจฺจุราชาคมมนสฺมินฺติ

๖ ฉ.,เท. มาโกโคติ วุจฺจติ. เอวมุปรีปิ.

๕. พุติยมหทฺธนสฺสุตฺตํ

[๑๐๔๑] “จตุหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต อริยสาวโก
‘อทุโฆ มหทฺธโน มหาโกโค มหายโสติ วุจฺจติ. กตเมหิ จตุหิ.
อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต
โหติ ‘อิตฺปิ โส ภควา ๔เปยฺ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ
ภควาติ. ฌมฺเม ๔เปยฺ สงฺฆे ๔เปยฺ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคโต
โหติ อกฺขณฺเตหิ ๔เปยฺ สมาริสํวตฺตนิเกหิ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว
จตุหิ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต อริยสาวโก ‘อทุโฆ มหทฺธโน มหาโกโค
มหายโสติ วุจฺจติ. ปญฺจมํ.

๖. สุตฺตกสฺสุตฺตํ

[๑๐๔๒] “จตุหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต อริยสาวโก
โสตาปนฺโน โหติ อวินิปาตฌมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโน. กตเมหิ
จตุหิ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต
โหติ ‘อิตฺปิ โส ภควา ๔เปยฺ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ
ภควาติ. ฌมฺเม ๔เปยฺ สงฺฆे ๔เปยฺ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคโต
โหติ อกฺขณฺเตหิ ๔เปยฺ สมาริสํวตฺตนิเกหิ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว
จตุหิ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต อริยสาวโก โสตาปนฺโน โหติ
อวินิปาตฌมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ. จญฺจํ.

๗. นนฺทียสฺสุตฺตํ

[๑๐๔๓] กปิลวตฺถุณิทานํ. เอกมฺหํ นิสินฺนํ โข นนฺทียํ
สกุํ ภควา เอตทวโจ “จตุหิ โข นนฺทีย ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต

อริยสาวโก โสตาปนุโน ไหติ อวินิปาตธมโม นียโต
 สมุโพธิปราชโน. กตเมหิ จตุหิ. อธิ นนุทีย อริยสาวโก พุทุเช
 อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาคโต ไหติ 'อิตฺปิ โส ภควา ๔เปย
 สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทุโร ภควาติ. ธมฺเม ๔เปย สงฺฆเ ๔เปย
 อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมณฺหาคโต ไหติ อภฺยณฺเตหิ ๔เปย
 สมาริสํวตฺตนิเกหิ. อิมหิ โข นนุทีย จตุหิ ธมฺเมหิ สมณฺหาคโต
 อริยสาวโก โสตาปนุโน ไหติ อวินิปาตธมโม นียโต
 สมุโพธิปราชโนติ. สยัตม.

๘. ภทฺทียสยัตต

[๑๐๔๔] กปิลวตฺถุณิทานํ. (อุปสงฺกมณํ กาดพฺพ). เอกมนฺตํ
 นิสินฺนํ โข ภทฺทียํ สกุกํ ภควา เอตทวโจ "จตุหิ โข ภทฺทีย
 ธมฺเมหิ สมณฺหาคโต อริยสาวโก โสตาปนุโน ไหติ อวินิปาตธมโม
 นียโต สมุโพธิปราชโน. กตเมหิ จตุหิ. อธิ ภทฺทีย อริยสาวโก
 พุทุเช ๔เปย ธมฺเม ๔เปย สงฺฆเ ๔เปย อริยกนฺเตหิ สีเลหิ
 สมณฺหาคโต ไหติ อภฺยณฺเตหิ ๔เปย สมาริสํวตฺตนิเกหิ. อิมหิ
 โข ภทฺทีย จตุหิ ธมฺเมหิ สมณฺหาคโต อริยสาวโก โสตาปนุโน
 ไหติ อวินิปาตธมโม นียโต สมุโพธิปราชโนติ. อฏฺฐม.

๙. มหานามสยัตต

[๑๐๔๕] กปิลวตฺถุณิทานํ. (อุปสงฺกมณํ กาดพฺพ). เอกมนฺตํ
 นิสินฺนํ โข มหานามํ สกุกํ ภควา เอตทวโจ "จตุหิ โข
 มหานาม ธมฺเมหิ สมณฺหาคโต อริยสาวโก โสตาปนุโน ไหติ
 อวินิปาตธมโม นียโต สมุโพธิปราชโน. กตเมหิ จตุหิ. อธิ

๕๒๘ สุตตหนตปิฎก สยุตตนิกายสส มหาวารวคคสยุตตปาลิ [๑๑. โสตาปตติ

มหานาม อริยสาวโก พุทุเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺมุนาคโต โหติ
'อิตฺปิ โส ภควา ๔เปยฺย สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทุโธ ภควาติ.
ธมฺเม ๔เปยฺย สงฺฆे ๔เปยฺย อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมฺมุนาคโต โหติ
อกฺขณฺเตหิ ๔เปยฺย สมาริสํวตฺตนิเกหิ. อิเมหิ โข มหานาม จตฺตฺติ
ธมฺเมหิ สมฺมุนาคโต อริยสาวโก โสตาปนฺโน โหติ อวินิปาตธมฺโม
นียโต สมฺโพธิปรายโนติ. นวม.

๑๐. อังคสุตฺตํ

[๑๐๔๖] "จตฺตาริมานิ ภิกฺขเว โสตาปตฺติยงฺคานิ. กตมานิ
จตฺตาริ. สปฺปริสฺสเสโว สทฺธมฺมสฺสวณํ โยนิโสมนสิกาโร ธมฺมานุธมฺม-
ปฏฺิปปตฺติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ โสตาปตฺติยงฺคานีติ. ทสม.

ปญฺจโม สคาถกปฺญญาภิสนฺทวคฺโค.

ตสฺสุทฺธานํ

อภิสนฺเทน ตโย วุตฺตา ทฺวเ มหทฺฐเนน จ
ภิกฺขุ^๑ นนฺทียภทฺทีย^๒ มหานามงฺเคน เต ทสาติ.

๖. สปปญญวคฺโค

๑. สกาคกสฺสุตฺตํ

[๑๐๔๗] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาทโต อริยสาวโก
 โสตาปนฺโน โหติ อวินิปาตฐมโม นียโต สมฺโพธิปฺปายโน. กตเมหิ
 จตุหิ. อิทฺ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาทโต
 โหติ ‘อิตฺปิ โส ภควา ๔เปฺยฺ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ
 ภควาติ. ฐมฺเม ๔เปฺยฺ สงฺฆे ๔เปฺยฺ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาทโต
 โหติ อภฺยเนเตหิ ๔เปฺยฺ สมฺมัสสวตฺตนิเกหิ. อิมฺเหิ โข ภิกฺขเว
 จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาทโต อริยสาวโก โสตาปนฺโน โหติ
 อวินิปาตฐมโม นียโต สมฺโพธิปฺปายโนติ. อิทมวโจ ภควา

“ยสฺส สทฺธา ตถาคเต อจลา สุปฺปติฏฺฐิตา

สีลญฺจ ยสฺส กลฺยาณํ อริยกนฺตํ ปสฺสิตํ.

สงฺฆे ปสาโท ยสฺสตฺถิ อชฺชฎตญฺจ ทสฺสนํ

‘อทฺทิตฺโตติ ตํ อาหุ อโมฆนฺตสฺส ชีวิตํ.

ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ ปสาทํ ฐมฺมทสฺสนํ

อนฺนญฺจเชถ เมธาวิ สรํ พุทฺธานสาสนนฺติ. ปจฺมํ.

๒. วสฺสวตฺตสฺสุตฺตํ

[๑๐๔๘] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติ เขตวเน
 อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. เตเน โข ปน สมเยเน อญฺญตโร ภิกฺขุ
 สาวตฺถิยํ วสฺสํ วุตฺโต กปิลวตฺถุ อนฺนปฺปตฺโต โหติ เกนจิ เทว

ราศโทสโมหานันฺ ตนฺตฺตา สกทาคามิโน สกิทเว อิมํ โลกํ อาคนฺตฺวา
 ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสนฺตํติ. “อปฺปํ ไซ เม อาวุโส ภควโต สมฺมุขํ
 สุตํ, สมฺมุขํ ปฏฺิคฺคหิตํ ‘อปฺปกา เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ, เย ติณฺณํ
 สณฺโณชนานํ ปริกฺขยา ราศโทสโมหานันฺ ตนฺตฺตา สกทาคามิโน
 สกิทเว อิมํ โลกํ อาคนฺตฺวา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสนฺตํ, อถ ไซ
 เอเตว พหุตรา ภิกฺขุ, เย ติณฺณํ สณฺโณชนานํ ปริกฺขยา
 โสตาปนฺนา อวินิปาตฅมฺมา นียตา สมฺโพธิปฺรายนาติ. ทฺติยํ.

๓. ฅมมทินนสุตต

[๑๐๔๙] เอกํ สมยํ ภควา พาราณสียํ วิหฺรติ อีสิปตเน
 มิคทาเย. อถ ไซ ฅมมทินฺโน อุปาสโก ปณฺจหิ อุปาสกสฺเตหิ
 สทฺธี, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
 อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ, เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน ไซ ฅมมทินฺโน
 อุปาสโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “โอวทตฺถ โน ภนฺเต ภควา,
 อนฺุสาสตุ โน ภนฺเต ภควา, ยํ อมฺหากํ อสฺส ทิฅมฺรตฺตํ หิตาย
 สุขายาติ. “ตสฺมาติห โว ฅมมทินฺนา เอวํ ลิกฺขิตพฺพํ ‘เย เต
 สุตฺตฺนฺตา ตถาคตภาสิตา คมฺภีรา คมฺภีรตฺถา โลกุตฺตรา
 สณฺณตปฏฺิสสฺยตฺตา, เต กาเลน กาลํ อุปสมฺปชฺช วิหฺริสฺสามาติ.
 เอวณฺหิ โว ฅมมทินฺน ลิกฺขิตพฺพนฺติ.

“น ไซ เนตํ ภนฺเต สฺกํ อมฺเหหิ ปุตฺตสมฺพาธสยํ
 อชฺฅาวสฺนเตหิ กาสิกจฺนฺทํ ปจฺจณฺุโณนฺเตหิ มาลาคนฺธวิเลปนํ
 ฅารยฺนฺเตหิ ชาติรุปรชฺตํ สาทิยนฺเตหิ, เย สุตฺตฺนฺตา ตถาคตภาสิตา

คณภีรา คณภีรตถา โลกุตตธา สญจตปฏิสัตตธา, เต กาเลน
 กาลัง อุปสมปชช วิหริตุ, เตสนโน ภนฺเต ภควา อมหากัง ปณฺจสุ
 สิกขาปเทสุ จิตานัง อุตฺตริ ฌมมํ เทเสตฺตติ. “ตสฺมาติห โว
 ฌมมทินฺน เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ‘พฺพุเช อเวจฺจปฺปสาเทน สมณฺหาคตา
 ภวิสฺสาม ‘อิติปิ โส ภควา ๔เปยฺย สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พฺพุโ
 ภควาติ. ฌมฺเม ๔เปยฺย สงฺฆे ๔เปยฺย อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมณฺหาคตา
 ภวิสฺสาม อกฺขณฺเตหิ ๔เปยฺย สมာธิสัตตตนิเกหิตฺติ. เอวญฺหิ โว
 ฌมมทินฺน สิกฺขิตพฺพนฺติ. “ยานีมานิ ภนฺเต ภควตา จตฺตาริ
 โสตาปตฺติยงฺกานิ เทสิตานิ, สํวิชฺชนฺติ เต ฌมฺมา อมฺहेสุ, มยํ จ
 เตสุ ฌมฺเมสุ สนฺทิสฺสาม. มยญฺหิ ภนฺเต พฺพุเช อเวจฺจปฺปสาเทน
 สมณฺหาคตา ‘อิติปิ โส ภควา ๔เปยฺย สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พฺพุโ
 ภควาติ. ฌมฺเม ๔เปยฺย สงฺฆे ๔เปยฺย อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมณฺหาคตา
 ภวิสฺสาม อกฺขณฺเตหิ ๔เปยฺย สมာธิสัตตตนิเกหิตฺติ. “ลาภา โว
 ฌมมทินฺน, สุลทฺธํ โว ฌมมทินฺน, โสตาปตฺติผลํ ฌมมทินฺน
 ตุมฺहेหิ พุยาगतฺตติ. ตตฺถิยํ.

๔. กิถานสฺสุตฺตํ

[๑๐๕๐] เอกัง สมยํ ภควา สกฺเกสุ วิหริติ กปิลวตฺถุสฺมี
 นิโครธารามे. เตน โข ปน สมเยน สมพฺพลา ภิกฺขุ ภควโต
 จีวรกมฺมํ กโรนฺติ “นิฏฺฐิตจิวโร ภควา เตมาสจฺจเยน จาริกํ
 ปกฺกมิสฺสตีติ. อสฺสโสสิ โข มหานาโม สกฺโก “สมพฺพลา กิร ภิกฺขุ
 ภควโต จีวรกมฺมํ กโรนฺติ ‘นิฏฺฐิตจิวโร ภควา เตมาสจฺจเยน
 จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ. อถ โข มหานาโม สกฺโก, เยน ภควา,

เตนุปสงุมมิ; อุปสงุมิตวา ภควนตํ อภิวาเทตวา เอกมนตํ นิสิตฺติ,
เอกมนตํ นิสินฺโน โข มหานาโม สกโก ภควนตํ เอตทโวจ
“สตุตฺตเมตํ” ภาเนเต ‘สมฺพหุลา กิร ภิกฺขุ ภควโต จีวรกมฺมํ กโรหนฺติ
‘นิฏฺฐิตจิวโร ภควา เตมาสจฺเจเนน จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ. น โข
เนตํ” ภาเนเต ภควโต สมฺมุขา สุตํ, สมฺมุขา ปฏิกฺคหิตํ ‘สປປณณเณ
อุปาสเกณ สປປณณเณ อุปาสโก อาพาธโก ทุกฺขิตो พาพฺพหคิลานो
โอวทิตพฺโพติ.

“สປປณณเณ มหานาม อุปาสเกณ สປປณณเณ อุปาสโก
อาพาธโก ทุกฺขิตो พาพฺพหคิลานो จตุหิ อสฺสาสนียะหิ ฐมฺเมหิ
อสฺสาสะเตพฺโพ. ‘อสฺสาสตายสฺมา, อตฺถายสฺมโต พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาโท”
‘อิตฺติปิ โส ภควา ๔เปยฺ สตุตฺตา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ.
อสฺสาสตายสฺมา, อตฺถายสฺมโต ฐมฺเม ๔เปยฺ สงฺฆเ ๔เปยฺ
อริยกนฺตานิ สीलานิ อกฺขณฺทานิ ๔เปยฺ สมาริสํวตฺตนิกานีติ.

สປປณณเณ มหานาม อุปาสเกณ สປປณณเณ อุปาสโก
อาพาธโก ทุกฺขิตो พาพฺพหคิลานो อิมะหิ จตุหิ อสฺสาสนียะหิ
ฐมฺเมหิ อสฺสาสะเตวา เอวมนสฺส วจนีโย ‘อตฺถายสฺมโต มาตาปิตุสฺ
อเปกฺขาติ. โส เจ เอวํ วเทยฺย ‘อตฺถิ เม มาตาปิตุสฺ อเปกฺขาติ.
โส เอวมนสฺส วจนีโย ‘อายสฺมา” โข มาริโส มรณฐมฺโม,
สเจปายสฺมา มาตาปิตุสฺ อเปกฺขํ กริสฺสตี มริสฺสเตว, โน เจปายสฺมา
มาตาปิตุสฺ อเปกฺขํ กริสฺสตี มริสฺสเตว, สาทายสฺมา ยา เต
มาตาปิตุสฺ อเปกฺขา, ตํ ปชฺหาติ. โส เจ เอวํ วเทยฺย ‘ยา เม
มาตาปิตุสฺ อเปกฺขา, สภา ปหีนาติ.

* ฉ., เท., อ. สตุตเมต

๑ อ. อเวจฺจปฺปสาเทณ

๒ ฉ., เท. ปเนตํ อ. น โข เต เนตํ

๓ อ. อายสฺมาปิ

โส เอวมสฺส วจนีโย ‘อตฺถิ ปนายสมโต ปุตฺตทาเรสุ
 อเปกฺขาติ. โส เจ เอวํ วเทยฺย ‘อตฺถิ เม ปุตฺตทาเรสุ
 อเปกฺขาติ. โส เอวมสฺส วจนีโย ‘อายสฺมา โข มาริโส มรณธมฺโม,
 สเจปายสฺมา ปุตฺตทาเรสุ อเปกฺขํ กริสฺสติ มริสฺสเตว, โน
 เจปายสฺมา ปุตฺตทาเรสุ อเปกฺขํ กริสฺสติ มริสฺสเตว, สาชายสฺมา
 ยา เต ปุตฺตทาเรสุ อเปกฺขา, ตํ ปชหาติ. โส เจ เอวํ วเทยฺย
 ‘ยา เม ปุตฺตทาเรสุ อเปกฺขา, सा पहीनाति.

โส เอวมสฺส วจนีโย ‘อตฺถิ ปนายสมโต มานุสเกสุ
 ปญฺจสุ กามคฺเณสุ อเปกฺขาติ. โส เจ เอวํ วเทยฺย ‘อตฺถิ เม
 มานุสเกสุ ปญฺจสุ กามคฺเณสุ อเปกฺขาติ. โส เอวมสฺส วจนีโย
 ‘มานุสเกหิ โข อาวุโส กามะหิ ทิพฺพา กามา อภิกฺกนฺตตรา จ
 ปณฺีตตรา จ, สาชายสฺมา มานุสเกหิ กามะหิ จิตฺตํ วุฏฺฐาเปตฺวา
 จาตุมฺมหาราชิเกสุ เทเวสุ จิตฺตํ อธิโมเจหิตี. โส เจ เอวํ วเทยฺย
 ‘มานุสเกหิ เม กามะหิ จิตฺตํ วุฏฺฐจิตฺตํ, จาตุมฺมหาราชิเกสุ เทเวสุ
 จิตฺตํ อธิโมจิตนฺติ.

โส เอวมสฺส วจนีโย ‘จาตุมฺมหาราชิเกหิ โข อาวุโส
 เทเวหิ ตาวตีสสา เทวา อภิกฺกนฺตตรา จ ปณฺีตตรา จ, สาชายสฺมา
 จาตุมฺมหาราชิเกหิ เทเวหิ จิตฺตํ วุฏฺฐาเปตฺวา ตาวตีสเสสุ เทเวสุ
 จิตฺตํ อธิโมเจหิตี. โส เจ เอวํ วเทยฺย ‘จาตุมฺมหาราชิเกหิ เม
 เทเวหิ จิตฺตํ วุฏฺฐจิตฺตํ, ‘ตาวตีสเสสุ เทเวสุ จิตฺตํ อธิโมจิตนฺติ. โส
 เอวมสฺส วจนีโย ‘ตาวตีสะหิ โข อาวุโส เทเวหิ ยามา เทวา
 ๔เปยฺย ตุสสิตา เทวา ๔เปยฺย นิมฺมานรตี เทวา ๔เปยฺย
 ปรนิมฺมิตวสวตฺตโน เทวา ๔เปยฺย ปรนิมฺมิตวสวตฺตตีหิ โข อาวุโส

เทเวหิ พุรหมโลโก อภิกุณตโตโร จ ปณิตโตโร จ, สาชายสุม
ปรนิมิตตวสวตฺตํเทหิ เทเวหิ จิตฺตํ วุญฺจาเปตฺวา พุรหมโลเก จิตฺตํ
อริโมเจหิตฺติ. โส เจ เอวํ วเทยฺย ‘ปรนิมิตตวสวตฺตํเทหิ เม เทเวหิ
จิตฺตํ วุญฺจิตฺตํ, พุรหมโลเก จิตฺตํ อริโมจิตฺตํ.

โส เอวํสส วจนีโย ‘พุรหมโลโกปิ โข อาวุโส อนิจฺโจ
อหฺรุโว สกฺกายปริยาปนฺโน, สาชายสุม พุรหมโลกา จิตฺตํ
วุญฺจาเปตฺวา สกฺกายนิโรธํ จิตฺตํ อุปสํหฺราติ. โส เจ เอวํ
วเทยฺย ‘พุรหมโลกา เม จิตฺตํ วุญฺจิตฺตํ, สกฺกายนิโรธํ จิตฺตํ
อุปสํหฺตํ.” เอวํ วิมุตฺตจิตฺตสฺส โข มหฺนาม อุปาสกสฺส
วสฺสสํ” วิมุตฺตจิตฺเตน ภิกฺขุณา น กิณฺจิ นานากรรมํ วทามิ,
ยทิมํ วิมุตฺตํติยา วิมุตฺตํติ.” จตฺตํ.

๕. โสตาปตฺติผลสยัตต์

[๑๐๕๑] “จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ฅมฺมา ภาวิตา พหุสํกิตฺตา
โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยา ยํ สํวตฺตํติ. กตฺเม จตฺตาโร. สปปริสสํเสโว
สทฺธมฺมสฺสวํ โยนิโสมนสิกาโร ฅมฺมานุฅมฺมปฏฺิปปตฺติ. อิมํ โข
ภิกฺขเว จตฺตาโร ฅมฺมา ภาวิตา พหุสํกิตฺตา โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยา ยํ
สํวตฺตํติ. ปญฺจํ.

๖. สกทาคามิผลสยัตต์

[๑๐๕๒] “จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ฅมฺมา ภาวิตา พหุสํกิตฺตา
สกทาคามิผลสจฺฉิกิริยา ยํ สํวตฺตํติ. จญฺจํ.

๗. อนาคามีผลสุตฺตํ

[๑๐๕๓] “อนาคามีผลสจฺฉิกิริยาเย สัมมุตตนต์ตติ. สุตฺตมํ.

๘. อรหตฺตผลสุตฺตํ

[๑๐๕๔] “อรหตฺตผลสจฺฉิกิริยาเย สัมมุตตนต์ตติ. อญฺจมํ.

๙. ปญฺญาปฏฺฐาภสุตฺตํ

[๑๐๕๕] “ปญฺญาปฏฺฐาภาย สัมมุตตนต์ตติ. นวมํ.

๑๐. ปญฺญาวุฑฺฒิสุตฺตํ

[๑๐๕๖] “ปญฺญาวุฑฺฒิยา สัมมุตตนต์ตติ. ทสมํ.

๑๑. ปญฺญาเวปฺปุลลสุตฺตํ

[๑๐๕๗] “ปญฺญาเวปฺปุลลาเย สัมมุตตนต์ตติ. เอกาทสมํ.

ฉฺฉนฺทํ สปปญฺญวคฺค.

ตสฺสทฺธานํ

สคาถกํ วสฺสวตฺถํ ฐมฺมทินฺนคิลานนํ^๑
จตุโร ผลา ปฏฺฐาโก วุฑฺฒิ เวปฺปุลลาเย จาติ.

๗. มหาปณณวกุโ

[๐]

๑. มหาปณณาสฺสํ

[๑๐๕๘] “มหาปณณตาย สํวตฺตณฺตํ. ปจฺมํ.

๒. ปุณฺณปณณาสฺสํ

[๑๐๕๙] “ปุณฺณปณณตาย สํวตฺตณฺตํ. ทฺติยํ.

๓. วิปฺลปณณาสฺสํ

[๑๐๖๐] “วิปฺลปณณตาย สํวตฺตณฺตํ. ตติยํ.

๔. คมฺภีรปณณาสฺสํ

[๑๐๖๑] “คมฺภีรปณณตาย สํวตฺตณฺตํ. จตุตฺถํ.

๕. อปฺปมตฺตปณณาสฺสํ

[๑๐๖๒] “อปฺปมตฺตปณณตาย สํวตฺตณฺตํ. ปณฺจํ.

๖. ฐริปณณาสุตตํ

[๑๐๖๓] “ฐริปณณตาย สัมมุตตนตติ. จญจํ.

๗. ปณณปาพาลุสุตตํ

[๑๐๖๔] “ปณณปาพาลุสลาย สัมมุตตนตติ. สุตตมํ.

๘. สีมปณณาสุตตํ

[๑๐๖๕] “سیمปณณตาย สัมมุตตนตติ. อญจมํ.

๙. ลหุปณณาสุตตํ

[๑๐๖๖] “ลหุปณณตาย สัมมุตตนตติ. นวมํ.

๑๐. หาสปณณาสุตตํ

[๑๐๖๗] “หาสปณณตาย สัมมุตตนตติ. ทสมํ.

๑๑. ชวนปณณาสุตตํ

[๑๐๖๘] “ชวนปณณตาย สัมมุตตนตติ. เอกาทสมํ.

๑๒. ติกุขปณณาสุตตํ

[๑๐๖๙] “ติกุขปณณตาย สัมมุตตนตติ. ทวาทสมํ.

๑๓. นิพฺเพธิกปณณาสฺยุตฺตํ

[๑๐๗๐] “นิพฺเพธิกปณณตาย สํวตฺตณฺตํติ. กตเม จตฺตารอ. สปฺปริสสํเสโว สทฺธมฺมสฺสวณฺ โยนิโสมนสิกาโร ฐมฺมานุฐมฺมปฏฺิปปตฺติ. อีเม โข ภิกฺขเว จตฺตารอ ฐมฺมา ภาวิตา พหุลีกตา นิพฺเพธิก-
ปณณตาย สํวตฺตณฺตํติ. เตรสมํ.

สตุตฺโตโม มหาปณณวคโค.

ตสฺสุทฺททานํ

มหาปฏฺุวิปฺลคมภีร์

อปฺปมตฺตภฺูริพาหุส*

สีฆลหุหาสชวณ

ติภฺขนิพฺเพธิกาย จาติ.

โสตปาตฺติสํยุตฺตํ สมตฺตํ.

๑๒. สัจจตัณตฺ

๑. สมาริวกุโค

๑. สมาริสุตตํ

[๑๐๗๑] สาวตถีนินทานํ. “สมาริ ภิกฺขเว ภาวเถ. สมาริโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาภูตํ ปชานาติ. กิณฺจิ ยถาภูตํ ปชานาติ. ‘อิทํ ทฺวณฺหติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อํ ทฺวณฺสมุทโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อํ ทฺวณฺนิโรธติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อํ ทฺวณฺนิโรธคามินิ ปฏฺฐิพทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. สมาริ ภิกฺขเว ภาวเถ. สมาริโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาภูตํ ปชานาติ. ตสมฺมาติห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทฺวณฺหติ โยโค กรณฺนิโย, ‘อํ ทฺวณฺสมุทโยติ โยโค กรณฺนิโย, ‘อํ ทฺวณฺนิโรธติ โยโค กรณฺนิโย, ‘อํ ทฺวณฺนิโรธคามินิ ปฏฺฐิพทาติ โยโค กรณฺนิโยติ. ปจฺมํ.

๒. ปฏฺฐิสลฺลาเนสฺสุตตํ

[๑๐๗๒] “ปฏฺฐิสลฺลาเน ภิกฺขเว โยคมาปชฺชถ. ปฏฺฐิสลฺลีโน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาภูตํ ปชานาติ. กิณฺจิ ยถาภูตํ ปชานาติ. ‘อิทํ ทฺวณฺหติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อํ ทฺวณฺสมุทโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อํ ทฺวณฺนิโรธติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อํ ทฺวณฺนิโรธคามินิ ปฏฺฐิพทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. ปฏฺฐิสลฺลาเน ภิกฺขเว โยคมาปชฺชถ. ปฏฺฐิสลฺลีโน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาภูตํ ปชานาติ. ตสมฺมาติห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทฺวณฺหติ โยโค กรณฺนิโย, ‘อํ ทฺวณฺสมุทโยติ โยโค กรณฺนิโย, ‘อํ ทฺวณฺนิโรธติ โยโค กรณฺนิโย, ‘อํ ทฺวณฺนิโรธคามินิ ปฏฺฐิพทาติ โยโค กรณฺนิโยติ. ทฺวติยํ.

๓. ปฐมกุลปุตตสุตตํ

[๑๐๗๓] 'เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ กุลปุตฺตา
 สมฺมา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิสฺส, สพฺเพ เต จตฺตุนฺหิ
 อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมยาย. เย หิ เกจิ ภิกฺขเว
 อนาคตมทฺธานํ กุลปุตฺตา สมฺมา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสนฺติ,
 สพฺเพ เต จตฺตุนฺหิ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมยาย. เย หิ เกจิ
 ภิกฺขเว เอตฺรหิ กุลปุตฺตา สมฺมา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺนฺติ,
 สพฺเพ เต จตฺตุนฺหิ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมยาย. กตเมสํ
 จตฺตุนฺหิ. ทฺวักขสฺส อริยสจฺจสฺส ทฺวักขสมุทฺยสฺส อริยสจฺจสฺส
 ทฺวักขนิโรธสฺส อริยสจฺจสฺส ทฺวักขนิโรธคามินีปฺปฏิปทาย อริยสจฺจสฺส.
 เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ กุลปุตฺตา สมฺมา อการสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชิสฺส* ปพฺพชิสฺสนฺติ* ปพฺพชฺนฺติ, สพฺเพ เต อิมํสํเยว
 จตฺตุนฺหิ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมยาย. ตสฺมาติห ภิกฺขเว 'อิทํ
 ทฺวักขนฺติ โยโค กรณิโย ฯเปฯ 'อัย ทฺวักขนิโรธคามินี ปฺฏิปทาติ
 โยโค กรณิโยติ. ตติยํ.

๔. ทุตียกุลปุตตสุตตํ

[๑๐๗๔] "เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ กุลปุตฺตา
 สมฺมา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา ยถาภูตํ อภิสเมสฺส, สพฺเพ
 เต จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสเมสฺส. เย หิ เกจิ ภิกฺขเว
 อนาคตมทฺธานํ กุลปุตฺตา สมฺมา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา
 ยถาภูตํ อภิสเมสฺสนฺติ, สพฺเพ เต จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ

อภิสเมสฺสนฺติ. เย หิ เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กุลปฺตฺตา สมนฺมา
 อการสมฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา ยถาภูตํ อภิสเมนฺติ, สพฺเพ เต
 จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสเมนฺติ. กตมานิ จตฺตาริ. ทุกฺขํ
 อริยสจฺจํ ทุกฺขสมุทฺทโย อริยสจฺจํ ทุกฺขนิโรธอ อริยสจฺจํ ทุกฺข-
 นิโรธคามินีปฏฺิปปทา อริยสจฺจํ. เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ
 กุลปฺตฺตา สมนฺมา อการสมฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา ยถาภูตํ อภิสเมสฺสุ
 อภิสเมสฺสนฺติ อภิสเมนฺติ, สพฺเพ เต อิมานิ จตฺตาริ อริยสจฺจานิ
 ยถาภูตํ อภิสเมนฺติ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว 'อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณียो
 ๕เปฯ 'อํยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ ยโค กรณียติ. จตฺตํ.

๕. ปจฺมสมณพฺราหฺมณสฺสจฺจํ

[๑๐๗๕] "เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ สมณฺา วา
 พฺราหฺมณฺา วา ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌิสฺสุ," สพฺเพ เต จตฺตาริ
 อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌิสฺสุ. เย หิ เกจิ ภิกฺขเว
 อนาคตมทฺธานํ สมณฺา วา พฺราหฺมณฺา วา ยถาภูตํ
 อภิสมฺพุชฺฌิสฺสนฺติ,^๒ สพฺเพ เต จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ
 อภิสมฺพุชฺฌิสฺสนฺติ. เย หิ เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ สมณฺา วา
 พฺราหฺมณฺา วา ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌนฺติ,^๓ สพฺเพ เต จตฺตาริ
 อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมฺพุชฺฌนฺติ. กตมานิ จตฺตาริ. ทุกฺขํ
 อริยสจฺจํ ๕เปฯ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺิปปทา อริยสจฺจํ. เย^๔ หิ เกจิ
 ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ สมณฺา วา พฺราหฺมณฺา วา ยถาภูตํ
 อภิสมฺพุชฺฌิสฺสุ อภิสมฺพุชฺฌิสฺสนฺติ อภิสมฺพุชฺฌนฺติ, สพฺเพ เต

๑ มคธาย ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

^๑ ฉ., เท. อภิสมฺพุชฺฌิสฺสุ

^๓ ฉ., เท. อภิสมฺพุชฺฌนฺติ, เอมฺปริปิ.

^๒ ฉ., เท. อภิสมฺพุชฺฌิสฺสนฺติ

^๔ อ. เยปิ หิ, เอมฺปริปิ.

อิมานิ จตตาริ อริยสัจจานิ ยถาภูตัม อภิสมฺพุชฌนฺติ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว 'อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺโโย ๕เปฯ 'อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏิปทาติ โยโค กรณฺโโยติ. ปณฺจมํ.

๖. ทุตติยสมณพฺรหฺมณฺสฺสุตต์

[๑๐๗๖] “เย हि เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ สมณฺหา วา พฺรหฺมณฺหา วา ยถาภูตัม อภิสมฺพุทฺธํ ปกาเสสฺสุ, สพฺเพ เต จตตาริ อริยสัจจานิ ยถาภูตัม อภิสมฺพุทฺธํ ปกาเสสฺสุ. เย हि เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ สมณฺหา วา พฺรหฺมณฺหา วา ยถาภูตัม อภิสมฺพุทฺธํ ปกาเสสฺสฺสนฺติ, สพฺเพ เต จตตาริ อริยสัจจานิ ยถาภูตัม อภิสมฺพุทฺธํ ปกาเสสฺสฺสนฺติ. เยहि เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ สมณฺหา วา พฺรหฺมณฺหา วา ยถาภูตัม อภิสมฺพุทฺธํ ปกาเสนฺติ, สพฺเพ เต จตตาริ อริยสัจจานิ ยถาภูตัม อภิสมฺพุทฺธํ ปกาเสนฺติ. กตมานิ จตตาริ. ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ๕เปฯ ทุกฺขนิโรธคามินิปฏิปทา อริยสจฺจํ. เย हि เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ สมณฺหา วา พฺรหฺมณฺหา วา ยถาภูตัม อภิสมฺพุทฺธํ ปกาเสสฺสุ ปกาเสสฺสฺสนฺติ ปกาเสนฺติ สพฺเพ เต อิมานิ จตตาริ อริยสัจจานิ ยถาภูตัม อภิสมฺพุทฺธํ ปกาเสสฺสุ* ปกาเสสฺสฺสนฺติ* ปกาเสนฺติ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว 'อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺโโย ๕เปฯ อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏิปทาติ โยโค กรณฺโโยติ. ฉนฺนํ.

๗. วิตกุกสุตต์

[๑๐๗๗] “มา ภิกฺขเว ปาปเก อกุสเล วิตกฺเก วิตกฺกนฺตา เสยฺยถิทํ. กามวิตกฺกํ พฺยาปาทวิตกฺกํ วิหีสาวิตกฺกํ. ตํ กิสุส เหตุ.

เนเต ภิกขเว วิตกุกา อตถสณฺหิตา, นาทิพฺรหฺมจฺริยา, น
 นิพฺพิทา ย น วิราคา ย น นิโรธา ย น อุปสมา ย น อภินฺญา ย
 น สมฺโพธา ย น นิพฺพานา ย สํวตฺตนฺติ. วิตกุกนฺตา^๑ จ ไช
 ตุมฺเห ภิกขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ วิตกุกเยยาถ, ‘อัยํ ทุกฺขสมฺภวโยติ
 วิตกุกเยยาถ “อัยํ ทุกฺขนิโรธโยติ วิตกุกเยยาถ, ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี
 ปฏิปทาติ วิตกุกเยยาถ. ตํ กิสุส เหตุ. เอเต ภิกขเว วิตกุกา
 อตถสณฺหิตา [๒] เอเต อาทิพฺรหฺมจฺริยา, เอเต นิพฺพิทา ย
 วิราคา ย นิโรธา ย อุปสมา ย อภินฺญา ย สมฺโพธา ย นิพฺพานา ย
 สํวตฺตนฺติ. ตสฺมาติห ภิกขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณียโย ๗เปฯ
 ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ โยโค กรณียโยติ. สตฺตมํ.

๘. จินตสุตฺตํ

[๑๐๗๘] “มา ภิกขเว ปาปกํ อกุสลํ จิตฺตํ จินฺเตถ”
 ‘สสฺสโต โลโกติ วา, ‘อสสฺสโต โลโกติ วา, ‘อนฺตวา โลโกติ วา,
 ‘อนนฺตวา โลโกติ วา, ‘ตํ ชีวํ ตํ สรีรนฺติ วา, ‘อณฺณํ ชีวํ อณฺณ
 สรีรนฺติ วา, ‘โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วา, ‘น โหติ ตถาคโต
 ปรี มรณาติ วา, ‘โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วา,
 ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วา. ตํ กิสุส
 เหตุ. เนสา ภิกขเว จินฺตา อตถสณฺหิตา, นาทิพฺรหฺมจฺริยา, น
 นิพฺพิทา ย น วิราคา ย น นิโรธา ย น อุปสมา ย น อภินฺญา ย
 น สมฺโพธา ย น นิพฺพานา ย สํวตฺตตฺติ.^๒ จินฺเตนฺตา จ ไช
 ตุมฺเห ภิกขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ จินฺเตยฺยาถ, ‘อัยํ ทุกฺขสมฺภวโยติ

^๑ ฉ., เท., อ. วิตกุกเยยาถ.

^๒ ฉ., เท., อ. วิตกุกนฺตา อ. พฺรหฺมจฺริยา

^๓ ฉ., เท., อ. มหา. จินฺเตยฺยาถ

^๔ อ. สํวตฺตนฺติ

จินฺเตยฺยาถ, ‘อัยฺ ทุกฺขนิโรธติ จินฺเตยฺยาถ, ‘อัยฺ ทุกฺขนิโรธคามินี
ปฏิปทาติ จินฺเตยฺยาถ. ตํ กิสุส เหตุ. เอสา ภิกฺขเว จินฺตา
อตฺถสณฺหิตา, เอสา อาทีพฺรหฺมจฺริยา, เอสา นิพฺพิทาย วิราคาย
นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺจาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ.
ตสฺมาติห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณียํ ๔เปฯ ‘อัยฺ
ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ โยโค กรณียติ. อฏฺฐมํ.

๙. วิคคาหิกกถาสุตต์

[๑๐๗๙] “มา ภิกฺขเว วิคคาหิกกถํ กถเถ” “น ตวํ อิมํ
ธมฺมวินยํ อาชานิสฺสสิ, มิจฺจนาปฏฺธิปนโน ตวฺมสิ, อหฺมสฺมิ
สมฺมาปฏฺธิปนโน ปุเร วจฺนียํ ปจฺจนา อวจ, ปจฺจนา วจฺนียํ ปุเร
อวจ. สหิตํ ปุเร วจฺนียํ ปจฺจนา อวจ, ปจฺจนา อจฺนียํ ปุเร อวจ.
สหิตํ เม อสฺหิตนฺเต อาจิณฺณนฺเต”^๒ วิปฺราวตฺตํ, อาโรปีโต เต
วาโท, ปฺรวาทปฺปโมกฺขาย”^๓ นิคฺคหิตฺสึ, นิพฺเพเชหิ วา สเจ
ปโหสีติ. ตํ กิสุส เหตุ. เนสา ภิกฺขเว กถา อตฺถสณฺหิตา,
นาทีพฺรหฺมจฺริยา, น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น
อุปสมาย น อภิญฺจาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ.
กถเณตา จ โข ตุมฺहे ภิกฺขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ กถเยฺยาถ, ‘อัยฺ
ทุกฺขสมฺภโยติ กถเยฺยาถ, ‘อัยฺ ทุกฺขนิโรธติ กถเยฺยาถ, ‘อัยฺ
ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ๔เปฯ โยโค กรณียติ. นวมํ.

^๑ น., เท., อ. กถเยฺยาถ

^๒ น., เท. อธิจฺณณํ เต

^๓ น., เท., อ. จรฺวาทปฺปโมกฺขาย

๑๐. ตีรจณานกถาสุตตัม

[๑๐๘๐] “มา ภิกขเว อเนกวิหิตัม ตีรจณานกถัม กถေธ.”
 เสยยถีหัง. ราชกถัม โจรกถัม มหามตฺตกถัม เสนากถัม ภยกถัม ยุกฺขกถัม
 อนฺนกถัม ปานกถัม วตฺตกถัม สยณกถัม มาลากถัม คนฺธกถัม ฌาติกถัม
 ยานกถัม คามกถัม นิคมกถัม นครกถัม ชนปทกถัม อิตฺถีกถัม ปุริสกถัม
 สุรากถัม วิสิขากถัม กุมภฏฺฐจณกถัม ปุพฺพเปตกถัม นานตฺตกถัม
 โลกกฺขายิกัม สมฺมทุกฺขายิกัม อิติภวามวกถัม อิติ วา. ตัม กิสฺส เหตุ.
 เสนา ภิกขเว กถา อตฺตสณฺหิตา, นาทีพฺรหฺมจฺริยา, น นิพฺพิทาย
 น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญฺฌาย น
 สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ. กถเณตา จ ไช ตุมฺहे
 ภิกขเว ‘อิหํ ทุกฺขนฺติ กถเญยถ, ‘อัยํ ทุกฺขสมฺมทโยติ กถเญยถ,
 ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธติ กถเญยถ, ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทาติ
 กถเญยถ. ตัม กิสฺส เหตุ. เสนา ภิกขเว กถา อตฺตสณฺหิตา,
 เสนา อาทีพฺรหฺมจฺริยา, เสนา นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย
 อุปสมาย อภิญฺฌาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ. ตสฺมาติห
 ภิกขเว ‘อิหํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺเญย โขเปฯ ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี
 ปฏฺธิปทาติ โยโค กรณฺเญยติ. ทสมํ.

ปจฺจโม สมาริวิวคฺโค.

ตสฺสทุทฺธานํ

สมาธิปฏฺิสลลลนา

กุลปฺตฺตา อปเร เทว

สมณพฺรหฺมณวิตกฺก^๒จินฺตา วิคฺคาหิกา กถาติ.^๓^๑ ฉ., เท., อ. กถเญยถ^๒ ฉ., เท. สมณพฺรหฺมณา วิตกฺกา^๓ ส. กถเณ

๒. ฃมมจกุกปฏวตฺตทวคฺโค

๑. ฃมมจกุกปฏวตฺตทนสฺสตุตต์

[๑๐๘๑] เอวมฺเม สฺสตุตต์ เอกํ สมยํ ภควา พาราณสียํ
 วิหรติ อัสสิปตเน มิคทาเย. ตตฺร โข ภควา ปณฺจวคฺคิเย ภิกฺขุ
 อามนฺเตสิ “เทวเม ภิกฺขเว อนฺตา ปพฺพชิตฺเตน น เสวิตพฺพพา.
 กตเม” เทว.” โย จายํ กาเมสฺสุ กามสฺสขลฺลิกานฺุโยโค หิโน คมฺโม
 ปฺเฏชฺชนิโก อนริโย อนตฺถสณฺหิโต, โย จายํ อตฺตกิลมณฺาญโยโค
 ทฺกฺโข อนริโย อนตฺถสณฺหิโต. เอเตเต^๑ ภิกฺขเว อุโก อนเต
 อนฺุปคมฺม มชฺฌิมา ปฏฺฐิปาทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา จกฺขุกรณิ
 ฃณณกรณิ ุปสมาย อภินฺุฃาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สัวตฺตติ.
 กตมา จ सा ภิกฺขเว มชฺฌิมา ปฏฺฐิปาทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา
 จกฺขุกรณิ ฃณณกรณิ ุปสมาย อภินฺุฃาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย
 สัวตฺตติ. อยเมว อริโย อฏฺฐจฺงคฺโก มคฺโค. เสยฺยถิทํ. สมฺมาทิฏฺฐิ
 สมฺมาสงฺกปโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺุโต สมฺมาอาชีโว
 สมฺมาวายาโม สมฺมาสตี สมฺมาสมาธิ. อयํ โข सा ภิกฺขเว
 มชฺฌิมา ปฏฺฐิปาทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา จกฺขุกรณิ ฃณณกรณิ
 ุปสมาย อภินฺุฃาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สัวตฺตติ.

อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทฺกฺขํ อริยสจฺจํ. ชาตีปิ ทฺกฺขา,
 ชราตีปิ ทฺกฺขา, พฺยาตีปิ^๒ ทฺกฺขา, มรณมฺปิ ทฺกฺขํ, อปฺปิเยหิ
 สมฺปโยโค ทฺกฺโข, ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทฺกฺโข, ยมฺปิจฺจํ น ลภติ,
 ตมฺปิ ทฺกฺขํ, สงฺขิตฺเตน ปณฺจูปาทานกฺขนฺธา ทฺกฺขา. อิทํ โข ปน

๑-๑ ส. อิม ปาสา น ทิสฺสนติ.

๑ น.เท. เอเต โข

๒ น.เท.,อ. พฺยาตีปิ อ. โสภปริเทวทฺกฺขโทมนสฺสฺสาปยาสาตี ทฺกฺขา

ภิกขเว ทุกฺขสมุทโย^๑ อริยสจฺจํ, ยายํ ตณฺหา โปโนพฺภวิกา
 นนฺทิราคสหคตา ตตฺตรตฺตราภินนฺทินิ. เสยฺยถิํ. กามตณฺหา
 ภวตณฺหา วิภวตณฺหา. อิทํ โข ปน ภิกขเว ทุกฺขนิโรธ^๒
 อริยสจฺจํ, โย ตสฺสา ยเว ตณฺหาย อเสสวिरาคนิโรธ จาโค
 ปฏฺฐินิสฺสคโค มุตฺติ อนาลโย. อิทํ โข ปน ภิกขเว
 ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺฐิปทา อริยสจฺจํ. อยเมว อริโย อฏฺฐจฺจโก
 มคฺโค. เสยฺยถิํ. สมมาทิฏฺฐิ ชฺเปยฺย สมมาสมาธิ.

‘อิทํ ทุกฺขํ อริยสจฺจจฺหนฺติ เม ภิกขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺสฺเตสฺ
 ฐมฺเมสฺ จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา
 อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ. ‘ตํ โข ปนฺธิํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ
 ปริณฺเวยฺยนฺติ เม ภิกขเว ปุพฺเพ ชฺเปยฺย ‘ปริณฺญาตณฺติ เม
 ภิกขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺสฺเตสฺ ฐมฺเมสฺ จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ
 อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

‘อิทํ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจจฺหนฺติ เม ภิกขเว ปุพฺเพ
 อนนฺตฺสฺสฺเตสฺ ฐมฺเมสฺ จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา
 อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ. ‘ตํ โข ปนฺธิํ
 ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ ปหาตพฺพนฺติ เม ภิกขเว ปุพฺเพ ชฺเปยฺย
 ‘ปหีนฺติ เม ภิกขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺสฺเตสฺ ฐมฺเมสฺ จกฺขุํ
 อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ,
 อาโลโก อุตฺปาติ.

‘อิทํ ทุกฺขนิโรธ อริยสจฺจจฺหนฺติ เม ภิกขเว ปุพฺเพ
 อนนฺตฺสฺสฺเตสฺ ฐมฺเมสฺ จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา

อุทปาติ, วิชฺชา อุทปาติ, อาโลโก อุทปาติ. ‘ตัม โข ปณิหํ
 ทุกฺขนิโรธ อริยสจฺจํ สจฺจนิกาตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ
 อนนฺตสฺส เตสฺส ฅมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทปาติ, ฅาณํ อุทปาติ, ปญฺญา
 อุทปาติ, วิชฺชา อุทปาติ, อาโลโก อุทปาติ. ‘ตัม โข ปณิหํ
 ทุกฺขนิโรธ อริยสจฺจํ สจฺจนิกาตนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนฺตสฺส เตสฺส
 ฅมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทปาติ, ฅาณํ อุทปาติ, ปญฺญา อุทปาติ, วิชฺชา
 อุทปาติ, อาโลโก อุทปาติ.

‘อิหํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺิปปทา อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว
 ปุพฺเพ อนนฺตสฺส เตสฺส ฅมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทปาติ, ฅาณํ อุทปาติ,
 ปญฺญา อุทปาติ, วิชฺชา อุทปาติ, อาโลโก อุทปาติ. ‘ตัม โข
 ปณิหํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺิปปทา อริยสจฺจํ ภาเวตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว
 ฯเปฯ ‘ภาวิตนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนฺตสฺส เตสฺส ฅมฺเมสฺส จกฺขุํ
 อุทปาติ, ฅาณํ อุทปาติ, ปญฺญา อุทปาติ, วิชฺชา อุทปาติ,
 อาโลโก อุทปาติ.

ยาวกั๊วณจ เม ภิกฺขเว อิมํสฺส จตฺตสฺส อริยสจฺจเจสฺส
 เอวนฺติปรีวณฺณํ ทฺวาทสาการํ ยถาภูตํ ฅาณทสฺสนํ น สฺวิสฺสุทฺธํ
 อโหสิ, เนว ตาวาหํ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก
 สสฺสสมณพฺรหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตરํ สมฺมาสมฺโพธิ
 อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจฅณฺเฒาสี. ยโต จ โข เม ภิกฺขเว อิมํสฺส จตฺตสฺส
 อริยสจฺจเจสฺส เอวนฺติปรีวณฺณํ ทฺวาทสาการํ ยถาภูตํ ฅาณทสฺสนํ
 สฺวิสฺสุทฺธํ อโหสิ, อถาหํ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก
 สสฺสสมณพฺรหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตરํ สมฺมาสมฺโพธิ
 อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจฅณฺเฒาสี. ฅาณณจ ปน เม ทสฺสนํ อุทปาติ

หมตอาณ 27/05/2566

‘อกุปปา เม วิมุตติ,’^๑ อยมนุติมา ชาติ, นตฺถิทานิ ปฺนพฺภโวติ.
อิทมโวจ ภควา. อตฺตมฺนา ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ
อภินนฺทฺนฺติ.^๒

อิมสฺมิญฺจ ปน เวยฺยาकरणสฺมี ภณฺณมาเน อายสฺมโต
โกณฺทณฺณสส วิรชํ วิตมลํ ฐมฺมจกฺขุ อุกฺปาทิ “ยงฺกิณฺจิ สมฺภูยธฺมมํ
สพฺพนฺตํ นิโรธธฺมมฺนฺติ. ปวตฺติเต จ”^๓ ภควตา ฐมฺมจกฺเก ภูมฺมา
เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสฺสุ “เอตํ ภควตา พาราณสียํ อีสิปตเน
มิตฺทาเย อนฺตฺตรํ ฐมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ อปฺปฏฺวิตฺติยํ สมณฺเนน วา
พฺรหฺมณฺเนน วา เทเวเน วา มาเรเน วา พฺรหฺมฺนา วา เกณฺจิ วา
โลกสฺมินฺติ. ภูมฺมานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา จาตุมฺมหาราชิกา เทวา
สทฺทมนุสฺสาเวสฺสุ “เอตํ ภควตา พาราณสียํ อีสิปตเน มิตฺทาเย
อนฺตฺตรํ ฐมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ อปฺปฏฺวิตฺติยํ สมณฺเนน วา พฺรหฺมณฺเนน
วา เทเวเน วา มาเรเน วา พฺรหฺมฺนา วา เกณฺจิ วาโลกสฺมินฺติ.
จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา ดาวตฺติสา เทวา. ยามา
เทวา ๔เปยฺย ตฺสิตา เทวา ๔เปยฺย นิมฺมานรตฺติ เทวา ๔เปยฺย
ปรนิมฺมิตวสวตฺติ”^๔ เทวา ๔เปยฺย พฺรหฺมกายิกา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสฺสุ
“เอตํ ภควตา พาราณสียํ อีสิปตเน มิตฺทาเย อนฺตฺตรํ ฐมฺมจกฺกํ
ปวตฺติตํ อปฺปฏฺวิตฺติยํ สมณฺเนน วา พฺรหฺมณฺเนน วา เทเวเน วา
มาเรเน วา พฺรหฺมฺนา วา เกณฺจิ วาโลกสฺมินฺติ.

อิติห เตเน ขณฺเนน [^๕] เตเน มุหฺตฺเตเน ยาว พฺรหฺมโลกา
สทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉิ, อยณฺจ ทสสฺสสฺสี โลกธาดุ สงฺกมฺปิ สมฺปกมฺปิ

^๑ อ. เจโตวิมุตติ

^๒ อ. อภินนฺทฺ

^๓ ส.ฉ.,เท. จ ปน

^๔ อ. วสวตฺติโน

^๕ ฉ.,เท.,อ. เตเน ลยเน

สมปเวริ. อปฺปมาโน จ โอพาโร^{*} โอภาโส โลเก ปาตุรโหสิ
อติกกมเมว^๒ เทวานํ เทวานุกาวนติ.

อถ โข ภควา อุทานํ อุทาเนสิ 'อณฺณาสี วต โภ
โกณฺทณฺโณ, อณฺณาสี วต โภ โกณฺทณฺโณติ. อิติ หิทำ อายสมโต
โกณฺทณฺณสฺส 'อณฺณาโกณฺทณฺโณเตว นามํ อโหสีติ. ปจम्.

๒. ตถาคตสุตต์

[๑๐๘๒] "อิทํ ทุกฺขํ อริยสจฺจนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตานํ
ปฺพุเพ อนนฺตฺสฺสเตสฺส ฐมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทปาติ, ฌาณํ อุทปาติ,
ปญฺญา อุทปาติ, วิชฺชา อุทปาติ, อาโลโก อุทปาติ. 'ตํ โข
ปณิทํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ปริณฺณเยยฺยนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตานํ ปฺพุเพ
ฯเปฯ 'ปริณฺญาตนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตานํ ปฺพุเพ อนนฺตฺสฺสเตสฺส
ฐมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทปาติ, ฌาณํ อุทปาติ, ปญฺญา อุทปาติ, วิชฺชา
อุทปาติ, อาโลโก อุทปาติ.

'อิทํ ทุกฺขสมฺภูโต อริยสจฺจนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตานํ ปฺพุเพ
อนนฺตฺสฺสเตสฺส ฐมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทปาติ, ฌาณํ อุทปาติ, ปญฺญา
อุทปาติ, วิชฺชา อุทปาติ, อาโลโก อุทปาติ. 'ตํ โข ปณิทํ
ทุกฺขสมฺภูโต อริยสจฺจํ ปหาตพฺพนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตานํ ปฺพุเพ
ฯเปฯ 'ปหีนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตานํ ปฺพุเพ อนนฺตฺสฺสเตสฺส ฐมฺเมสฺส
จกฺขุํ อุทปาติ, ฌาณํ อุทปาติ, ปญฺญา อุทปาติ, วิชฺชา อุทปาติ,
อาโลโก อุทปาติ.

'อิทํ ทุกฺขนิโรธอ อริยสจฺจนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตานํ ปฺพุเพ
อนนฺตฺสฺสเตสฺส ฐมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทปาติ, ฌาณํ อุทปาติ, ปญฺญา
อุทปาติ, วิชฺชา อุทปาติ, อาโลโก อุทปาติ. 'ตํ โข ปณิทํ

* ฉ., เท., อ. อุพาโร

^๒ ส., ฉ., เท., อ. อติกกมม ฉ. อิมํ อุทานํ เท. อิทํ อุทานํ

ทุกฺขนิโรธํ อริยสจฺจํ สจฺจนิคตพฺพนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตํ ปุพฺเพ
 ๔เป๔ ‘สจฺจนิคตํ ภิกฺขเว ตถาคตํ ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสฺส
 ฌมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทฺปาติ, ฌาณํ อุทฺปาติ, ปญฺญา อุทฺปาติ, วิชฺชา
 อุทฺปาติ, อาโลโก อุทฺปาติ.

‘อิทํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺิปปทา อริยสจฺจนฺติ ภิกฺขเว ตถาคตํ
 ปุพฺเพ อนนุสฺสฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทฺปาติ, ฌาณํ อุทฺปาติ,
 ปญฺญา อุทฺปาติ, วิชฺชา อุทฺปาติ, อาโลโก อุทฺปาติ. ‘ตํ โข
 ปนิตํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺิปปทา อริยสจฺจํ ภเวตพฺพนฺติ ภิกฺขเว
 ตถาคตํ ปุพฺเพ ๔เป๔ ‘ภเวตํ ภิกฺขเว ตถาคตํ ปุพฺเพ
 อนนุสฺสฺเตสฺส ฌมฺเมสฺส จกฺขุํ อุทฺปาติ, ฌาณํ อุทฺปาติ, ปญฺญา
 อุทฺปาติ, วิชฺชา อุทฺปาติ, อาโลโก อุทฺปาตีติ. ทฺติยํ.

๓. ขนฺธสุตฺตํ

[๑๐๘๓] “จตฺตาริมาณี ภิกฺขเว อริยสจฺจาณี. กตมาณี
 จตฺตาริ. ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ ทุกฺขนิโรธํ
 อริยสจฺจํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺิปปทา อริยสจฺจํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขํ อริยสจฺจํ. ‘ปญฺจุปาทานกฺขนฺธาติสฺส
 วจฺนียํ. กตเม” ปญฺจ.” ฐปฺปาทานกฺขนฺโธ ๔เป๔ วิญฺญาณฺฐปาทานกฺขนฺโธ.
 อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขํ อริยสจฺจํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ. ยายํ ตณฺหา
 โปโนพฺภวิกา นนฺทิราคสหคตา ตตฺตรตฺตราภินนฺทินี. เสยฺยถิทํ. กาม-
 ตณฺหา ภเวตณฺหา วิภเวตณฺหา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขสมุทโย
 อริยสจฺจํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธํ อริยสจฺจํ. โย ตสฺสา เยว
ตณฺหาเยว อเสสวिरาคนิโรธํ จาโค ปฏฺฐินิสฺสคฺโค มุตฺติ อนาลโย.
อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธํ อริยสจฺจํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺฐิปทา อริยสจฺจํ. อยเมว
อริโย อฏฺฐจฺจคิกโก มคฺโค. เสยฺยถิทํ. สมมาทิฏฺฐิ ๔เปยฺย สมมาสมาธิ.
อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺฐิปทา อริยสจฺจํ.

อิมานิ ไช ภิกฺขเว จตฺตาริ อริยสจฺจานิ. ตสฺมาติห
ภิกฺขเว 'อิทํ ทุกฺขนฺตํ โยโค กรณียํ ๔เปยฺย 'อโย ทุกฺขนิโรธคามินี
ปฏฺฐิปทาติ โยโค กรณียติ. ตติยํ.

๔. อหุตตติกายตนสุตต์

[๑๐๘๔] "จตฺตาริมานิ ภิกฺขเว อริยสจฺจานิ. กตมานิ จตฺตาริ.
ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ ทุกฺขนิโรธํ อริยสจฺจํ
ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺฐิปทา อริยสจฺจํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขํ อริยสจฺจํ. 'ฉ อหุตตติกาณิ
อายตนาณิ ติสฺส วจฺนียํ. กตมานิ ฉ. จกฺขวายตนํ ๔เปยฺย มนายตนํ.
อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขํ อริยสจฺจํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ. ยายํ ตณฺหา
โปโนพฺภวิกา นนฺทิราคสหคตา ตตฺตรตฺตาราภินฺนุทินิ. เสยฺยถิทํ.
กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขสมุทโย
อริยสจฺจํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธํ อริยสจฺจํ. โย ตสฺสาเยว
ตณฺหาเยว อเสสวिरาคนิโรธํ จาโค ปฏฺฐินิสฺสคฺโค มุตฺติ อนาลโย.
อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธํ อริยสจฺจํ.

กตมณจ ภิกขเว ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา อริยสจจํ. อยเมว
อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. เสยฺยถิํ. สมนฺมาทิฏฺฐิ ๕เปฯ สมนฺมาสมาธิ.
อิํ วุจฺจติ ภิกขเว ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา อริยสจจํ.

อิมานิ โข ภิกขเว จตฺตาริ อริยสจฺจานิ. ตสฺมาติห
ภิกขเว ‘อิํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณิโย ๕เปฯ ‘อํ ทุกฺขนิโรธคามินี
ปฏิปทาติ โยโค กรณิโยติ. จตฺตถํ.

๕. ปจฺมชารณสฺสคํ

[๑๐๘๕] “ชารเถ โน ตุมฺहे ภิกขเว มยา จตฺตาริ
อริยสจฺจานิ เทสิตานีติ. เอวํ วุตฺเต, อณฺเฏตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ
เอตทวโจ “อิํ โข ภนฺเต ชารมิ ภควตา จตฺตาริ อริยสจฺจานิ
เทสิตานีติ. “ยถากถํ ปน ตวํ ภิกฺขุ ชารสิ มยา จตฺตาริ
อริยสจฺจานิ เทสิตานีติ. “ทุกฺขํ ขวาทํ ภนฺเต ภควตา ปจฺมํ
อริยสจจํ เทสิตํ ชารมิ, ทุกฺขสมุทฺยํ ขวาทํ ภนฺเต ภควตา ทฺติยํ
อริยสจจํ เทสิตํ ชารมิ, ทุกฺขนิโรธํ ขวาทํ ภนฺเต ภควตา ตติยํ
อริยสจจํ เทสิตํ ชารมิ, ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทํ ขวาทํ ภนฺเต
ภควตา จตฺตถํ อริยสจจํ เทสิตํ ชารมิ. เอวํ ขวาทํ ภนฺเต
ชารมิ ภควตา จตฺตาริ อริยสจฺจานิ เทสิตานีติ.

“สํสาธุ สํสาธุ ภิกฺขุ, สํสาธุ โข ตวํ ภิกฺขุ ชารสิ มยา
จตฺตาริ อริยสจฺจานิ เทสิตานิ.” ทุกฺขํ โข ภิกฺขุ มยา ปจฺมํ
อริยสจจํ เทสิตํ, ตถา นํ ชารहि, ทุกฺขสมุทฺโย โข ภิกฺขุ มยา
ทฺติยํ อริยสจจํ เทสิตํ, ตถา นํ ชารहि, ทุกฺขนิโรธो โข ภิกฺขุ

มยา ตตย อรยสจจ ทลสท, ตถา น ธาเรห, ทุกขนโรธ-
คามนปฏปทา* โข ภิกขุ มยา จตุตถ อรยสจจ ทลสท ตถา น
ธาเรห. เอว โข ภิกขุ ธาเรห มยา จตุตาร อรยสจจาน
ทลสทานต. ตสฺมาตท ภิกขุ 'อท ทุกขนต โยโค กรณโย ๔เปฯ
'อย ทุกขนโรธคามน ปฏปทาต โยโค กรณโยต. ปณจม.

๖. ทุตยธารณสตุต

[๑๐๘๖] "ธาทธ นอ ตุมเห ภิกขเว มยา จตุตาร
อรยสจจาน ทลสทานต. เอว วุตเต, อณตโร ภิกขุ ภควนต
เอตทวอ "อท โข ภนเต ธาเรห ภควตา จตุตาร อรยสจจาน
ทลสทานต. "ยถากถ ปน ตว ภิกขุ ธาเรห มยา จตุตาร
อรยสจจาน ทลสทานต. "ทุกข ขวาท ภนเต ภควตา ปจม
อรยสจจ ทลสท ธาเรห. โย ห โกจ ภนเต สมณ วา
พราหมณ วา เอว วเทย 'เนต ทุกข ปจม อรยสจจ, ย
สมณน โคตเมน ทลสท, อหเมต ทุกข ปจม อรยสจจ,
ปจจกขาย อนณ ทุกข ปจม อรยสจจ ปณเปสสามต เนต
จัน วชชต. ทุกขสมุทย ขวาท ภนเต ภควตา ๔เปฯ ทุกขนโรธ-
คามนปฏปท ขวาท ภนเต ภควตา จตุตถ อรยสจจ ทลสท
ธาเรห. โย ห โกจ ภนเต สมณ วา พราหมณ วา เอว
วเทย 'เนต ทุกขนโรธคามนปฏปทา จตุตถ อรยสจจ ย
สมณน โคตเมน ทลสท อหเมต ทุกขนโรธคามนปฏปท จตุตถ
อรยสจจ, ปจจกขาย อนณ ทุกขนโรธคามนปฏปท จตุตถ อรยสจจ
ปณเปสสามต เนต จัน วชชต. เอว ขวาท ภนเต ธาเรห
'ภควตา จตุตาร อรยสจจาน ทลสทานต.

“สาธุ สาธุ ภิกขุ, สาธุ โข ตวํ ภิกขุ ชาเรสิ มยา
 จตตาริ อริยสจจานิ เทสิตานิ. ทุกขํ โข ภิกขุ มยา ปจมํ
 อริยสจจํ เทสิตํ, ตถา นํ ชาเรहि. โย हि โกจิ ภิกขุ สมโณ วา
 พุราหุมนโณ วา เอวํ วเทยฺย ‘เนตํ ทุกขํ ปจมํ อริยสจจํ, ยํ^{*}
 สมณฺเณ โคตเมณ เทสิตํ, อหเมตํ ทุกขํ ปจมํ อริยสจจํ ปจฺจกฺขาย
 อณฺณํ ทุกขํ ปจมํ อริยสจจํ ปณฺณเปสฺสามีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ.
 ทุกฺขสมฺภูโต โข ภิกขุ ๔เปฯ ทุกฺขนิโรธो โข ภิกขุ ๔เปฯ
 ทุกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา โข ภิกขุ มยา จตฺตํ อริยสจจํ เทสิตํ,
 ตถา นํ ชาเรहि. โย हि โกจิ ภิกขุ สมโณ วา พุราหุมนโณ วา
 เอวํ วเทยฺย ‘เนตํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา จตฺตํ อริยสจจํ, ยํ
 สมณฺเณ โคตเมณ เทสิตํ, อหเมตํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ จตฺตํ
 อริยสจจํ ปจฺจกฺขาย อณฺณํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ จตฺตํ อริยสจจํ
 ปณฺณเปสฺสามีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ. เอวํ โข ตวํ ภิกขุ ชาเรสิ
 มยา จตตาริ อริยสจจานิ เทสิตานิ. ตสฺมาติห ภิกขุ ‘อิทํ
 ทุกฺขนฺตํ โยโค กรณฺโณ ๔เปฯ ‘อํยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฺปฏิปทาติ
 โยโค กรณฺโณติ. จญฺจํ.

๗. อวิชาตฺตํ

[๑๐๘๗] เอกมฺหํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “อวิชา อวิชาติ ภนฺเต วุจฺจติ, กตมา นุ โข ภนฺเต
 อวิชา. กิตฺตาวตา จ อวิชาตโต โหตีติ. “ยํ โข ภิกขุ ทุกฺเข
 อณฺณานํ, ทุกฺขสมฺภูเต อณฺณานํ, ทุกฺขนิโรเธ อณฺณานํ, ทุกฺข-

หมดอายุ 27/05/2566

*อิ. อํยํ ปาโร น ทิสฺสติ.

นิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อญฺเณ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขุ อวิชฺชา,
เอตตาวตา จ อวิชฺชาคโต โหติ.* ตสฺมาติห ภิกฺขุ “อิทํ ทุกฺขนฺตติ
โยโค กรณียะ ๗เปฯ ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทาติ โยโค
กรณียะ. สตฺตมํ.

๘. วิชาสูตร

[๑๐๘๘] อถ โข อญฺเณตโร ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนุปลสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ
นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “วิชา วิชาติ ฆนฺเต
วุจฺจติ, กตมา นุ โข ฆนฺเต วิชา กิตฺตาวตา จ วิชาคโต
โหตีติ. “ยํ โข ภิกฺขุ ทุกฺขเณ ฌานํ, ทุกฺขสมุทเณ ฌานํ,
ทุกฺขนิโรธเณ ฌานํ, ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย ฌานํ. อัยํ
วุจฺจติ ภิกฺขุ วิชา, เอตตาวตา จ วิชาคโต โหติ. ตสฺมาติห
ภิกฺขุ “อิทํ ทุกฺขนฺตติ โยโค กรณียะ ๗เปฯ ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินิยา
ปฏิปทาติ โยโค กรณียะติ. อญฺจมํ.

๙. สงกาสนสูตร

[๑๐๘๙] “อิทํ ทุกฺขํ อริยสจฺจนฺติ ภิกฺขเว มยา ปญฺญตฺตํ,
ตตฺถ อปริมาณา วณฺณา อปริมาณา พุณฺณชฺชา อปริมาณา
สงฺกาสนา ‘อิตปิทํ ทุกฺขํ อริยสจฺจนฺติ. ‘อิทํ ทุกฺขสมุทโย
อริยสจฺจนฺติ ภิกฺขเว ๗เปฯ ‘อิทํ ทุกฺขนิโรธคามินิยาปฏิปทา
อริยสจฺจนฺติ ภิกฺขเว มยา ปญฺญตฺตํ, ตตฺถ อปริมาณา วณฺณา

อปริมาณา พุยณฺชนา อปริมาณา สงฺกาสนา “อิติปิํ ทุกฺขนิโรธ-
คามินีปฏฺฐาปทา อริยสจฺจนฺติ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว ‘อิํ ทุกฺขนฺติ
โยโค กรณียํ ๕เปฯ ‘อํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺฐาปทาติ โยโค
กรณียติ. นวํ

๑๐. ตถสฺสทุตํ

[๑๐๙๐] “จตุตาริมาณี ภิกฺขเว ตถาณี อวิตถาณี^๑
อนนฺตถาณี. กตมาณี จตุตาริ. ‘อิํ ทุกฺขนฺติ ภิกฺขเว ตถเมตํ
อวิตถเมตํ อนนฺตถเมตํ. ‘อํ ทุกฺขสมุทโยติ ตถเมตํ อวิตถเมตํ
อนนฺตถเมตํ, ‘อํ ทุกฺขนิโรธติ ๕เปฯ ‘อํ ทุกฺขนิโรธคามินี
ปฏฺฐาปทาติ ตถเมตํ อวิตถเมตํ อนนฺตถเมตํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว
จตุตาริ ตถาณี อวิตถาณี อนนฺตถาณี. ตสฺมาติห ภิกฺขเว “อิํ
ทุกฺขนฺติ โยโค กรณียํ ๕เปฯ ‘อํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺฐาปทาติ
โยโค กรณียติ. ทสมํ.

ทฺฐิตโย ฐมฺมจกฺกปฺปวตฺตนาวิโค.

ตสฺสทุทฺธานํ

ตถาคเตน^๒ เทว วุตฺตา^๓ ขนฺธา อายตเนน จ
ธารณาย^๔ จ เทว วุตฺตา อวิชฺชา^๕ วิชฺชา สงฺกาสนา ตเถน^๕ จาติ.^๕

^๑ ส. อวิตถาณี

^{๒-๓} น., เท. ฐมฺมจกฺก ตถาคตํ

^{๓-๔} น., เท. ธารณา จ เทว อวิชฺชา อ. ธารณาย เทว วุตฺตา อวิชฺชา

^{๕-๕} น., เท. ตถาติ

๓. โกฏิคามวคฺโค

๑. ปจฺมโกฏิคามสุตฺตํ

[๑๐๙๑] เอกํ สมยํ ภควา วชฺชีสุ วิหริติ โกฏิคาเม. ตตร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “จตุหนฺนํ ภิกฺขเว อริยสจฺจานํ อนนฺุโพธา อปฺปปฏิเวธา, เอวมิทํ ทิฆมทฺธานํ สนฺหาวิตํ สํสริตํ มมญฺเจว ตุมฺหากญฺจ. กตเมสํ จตุหนฺนํ. ทฺกฺขสฺส ภิกฺขเว อริยสจฺจสฺส อนนฺุโพธา อปฺปปฏิเวธา, เอวมิทํ ทิฆมทฺธานํ สนฺหาวิตํ สํสริตํ มมญฺเจว ตุมฺหากญฺจ. ทฺกฺขสมุทฺยสฺส อริยสจฺจสฺส ๗เปฯ ทฺกฺขนิโรธสฺส อริยสจฺจสฺส. ทฺกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา อริยสจฺจสฺส อนนฺุโพธา อปฺปปฏิเวธา, เอวมิทํ ทิฆมทฺธานํ สนฺหาวิตํ สํสริตํ มมญฺเจว ตุมฺหากญฺจ. ตยิทํ ภิกฺขเว ทฺกฺขํ อริยสจฺจํ อนฺุพฺพุทฺธํ ปฺปฏิวิทฺธํ, ทฺกฺขสมุทฺโย อริยสจฺจํ อนฺุพฺพุทฺธํ ปฺปฏิวิทฺธํ, ทฺกฺขนิโรธอริยสจฺจํ อนฺุพฺพุทฺธํ ปฺปฏิวิทฺธํ, ทฺกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา อริยสจฺจํ อนฺุพฺพุทฺธํ ปฺปฏิวิทฺธํ. อฺุจฺฉินฺหา ภวตณฺหา, ขีณฺา ภวเนตฺติ, นตฺถิทานิ ปฺปนฺนพฺภวโติ. อิทมวโจ ภควา, อิทํ วตฺวาน สฺกโต, อถาปฺริเอตทวโจ สตฺถา

“จตุหนฺนํ อริยสจฺจานํ

ยถาภูตมทสฺสนา

สํสริตํ^๑ ทิฆมทฺธานํ

ตาสฺ ตาเสวว ชาติสฺ.

ยานิ^๒ เอตานิ ทิฏฺฐานิ

ภวเนตฺติ สมฺมุตตา

อฺุจฺฉินฺนํ มฺลํ ทฺกฺขสฺส

นตฺถิทานิ ปฺปนฺนพฺภวโติ. ปจฺม.

๒. ทุตติยโกฏฐิกามสุตคัม

[๑๐๙๒] “เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณเณ วา พุราหุมนเณ วา ‘อิทัง ทุกขนหติ ยถาภุตัง นป্পชานนหติ, ‘อัยัง ทุกขสมุทโยติ ยถาภุตัง นป্পชานนหติ, ‘อัยัง ทุกขนิโรธติ ยถาภุตัง นป্পชานนหติ อัยัง ทุกขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภุตัง นป্পชานนหติ. นเมเต ภิกขเว สมณเณ วา พุราหุมนเณ วา สมเณสสุ วา สมณสมมตเณ พุราหุมนเณสสุ วา พุราหุมนสมมตเณ, น จ ปเนเต อายสมนุโต สามณญตถัง วา พุราหุมนญตถัง วา ทิฏฐเณ ชมเม สยัม อภิญเณ สจจิกตวา อุปสมปชช วิหรนหติ.

เย จ โข เกจิ ภิกขเว สมณเณ วา พุราหุมนเณ วา ‘อิทัง ทุกขนหติ ยถาภุตัง ปชานนหติ, ‘อัยัง ทุกขสมุทโยติ ยถาภุตัง ปชานนหติ, ‘อัยัง ทุกขนิโรธติ ยถาภุตัง ปชานนหติ, ‘อัยัง ทุกขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภุตัง ปชานนหติ. เต โขเม ภิกขเว สมณเณ วา พุราหุมนเณ วา สมเณสสุ เณ สมณสมมตเณ พุราหุมนเณสสุ จ พุราหุมนสมมตเณ, เต จ ปนายสมนุโต สามณญตถณจ พุราหุมนญตถณจ ทิฏฐเณ ชมเม สยัม อภิญเณ สจจิกตวา อุปสมปชช วิหรนหตีติ. อิทมวโจ ภควา, อิทัง วตวาน สุกโต, อถาปรั เอตทวโจ สตถา

“เย ทุกขัง นป্পชานนหติ
ยตถ จ สพพโส ทุกขัง
ตถจ มคคัม น ชานนหติ
เจโตวิมุตติหีนา เต

อโถ ทุกขสส สมภาว
อเสสํ อุปรัชฌติ.
ทุกขุปสมคามินี
อโถ ปณณาวิมุตติยา.

อภพพา เต อนตกิริยาย	เต เว ชาติชรูปคา.
เย จ ทุกขํ ปชานนติ	อโถ ทุกขสส สมภวํ
ยตถ จ สพพโส ทุกขํ	อเสสํ อุปรุชฌติ.
ตณฺจ มคคํ ปชานนติ	ทุกขุปสมคามิน.
เจโตวิมุตติสมปณฺหา	อโถ ปณฺณาวิมุตติยา
ภพพา เต อนตกิริยาย	น เต ชาติชรูปคาคติ. ทุตติย.

๓. สมมาสมพุทฺธตต

[๑๐๙๓] สาวตถีนินทาน. “จตตาริมานิ ภิกฺขเว อริยสจฺจานิ. กตมานิ จตตาริ. ทุกขํ อริยสจฺจํ ๔เปฯ ทุกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา อริยสจฺจํ. อิมานิ ไช ภิกฺขเว จตตาริ อริยสจฺจานิ. อิมสํ ไช ภิกฺขเว จตฺตุนํ อริยสจฺจานํ ยถาภูตํ อภิสมพุทฺธตฺตา ตถาคโต ‘อรหํ สมมาสมพุทฺธโรติ วุจฺจติ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณียो ๔เปฯ ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฺปฏิปทาติ โยโค กรณียोติ. ตติย.

๔. อรหนตตตต

[๑๐๙๔] สาวตถีนินทาน. “เย หิ เกจิ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ อรหนโต สมมาสมพุทฺธา ยถาภูตํ อภิสมพุชฺฌิสฺส, สพฺเพ เต จตตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมพุชฺฌิสฺส. เยปิ* หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ อรหนโต สมมาสมพุทฺธา ยถาภูตํ อภิสมพุชฺฌิสฺสนฺติ, สพฺเพ เต จตตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ

อภิสมฺพชฺฌมฺสสนฺติ. เยปิ หิ เกจิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ อรหนฺโต
 สมฺมาสมฺพทฺธา ยถาภูตํ อภิสมฺพชฺฌนฺติ, สพฺเพ เต จตฺตาริ
 อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมฺพชฺฌนฺติ. กตมานิ จตฺตาริ. ทุกฺขํ
 อริยสจฺจํ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ ทุกฺขนิโรธอ อริยสจฺจํ ทุกฺข-
 นิโรธคามินีปฏฺิปปทา อริยสจฺจํ. เยปิ หิ เกจิ ภิกฺขเว อตฺตมทฺธานํ
 อรหนฺโต สมฺมาสมฺพทฺธา ยถาภูตํ อภิสมฺพชฺฌมฺส ๔เปย
 อภิสมฺพชฺฌมฺสสนฺติ ๔เปย อภิสมฺพชฺฌนฺติ, สพฺเพ เต อิมานิ
 จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมฺพชฺฌนฺติ. ตสฺมาตฺถิห ภิกฺขเว
 ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺเิโย ๔เปย ‘อํยํ ทุกฺขนิโรธคามินี
 ปฏฺิปปทาติ โยโค กรณฺเิโยติ. จตฺตถํ.

๕. อาสวกฺขยสุตฺตํ

[๑๐๙๕] “ชานโต อํหํ ภิกฺขเว ปสฺสโต อาสวานํ ขยํ
 วทามิ โน อชานโต อปสฺสโต. กิณฺณจิ ภิกฺขเว ชานโต ก็”
 ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ. ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ ภิกฺขเว ชานโต
 ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ, ‘อํยํ ทุกฺขสมุทโยติ ชานโต
 ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ, ‘อํยํ ทุกฺขนิโรธอติ ชานโต ปสฺสโต
 อาสวานํ ขโย โหติ, ‘อํยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ ชานโต
 ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ชานโต เอวํ
 ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ. ตสฺมาตฺถิห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ
 โยโค กรณฺเิโย ๔เปย ‘อํยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ โยโค
 กรณฺเิโยติ. ปณฺณจมํ.

๘. โลกสุตฺตํ

[๑๐๙๘] “จตฺตาริมาณี ภิกฺขเว อริยสจฺจานิ. กตมาณี จตฺตาริ. ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ ทุกฺขนิโรธอ อริยสจฺจํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺธิปทา อริยสจฺจํ. สเทวเก โลเก สมารเก สปุรหุมเก สสสมณปุรหุมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย ตถาคโตะ อริโย, ตสฺมา ‘อริยสจฺจานิตี วุจฺจนฺตี. ตสฺมาตีห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺตี โยโค กรณียโย ๕เป๕ ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทาตี โยโค กรณียโยตี. อญฺจมํ.

๙. ปริณฺณเยยฺยสุตฺตํ

[๑๐๙๙] “จตฺตาริมาณี ภิกฺขเว อริยสจฺจานิ. กตมาณี จตฺตาริ. ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ ทุกฺขนิโรธอ อริยสจฺจํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺธิปทา อริยสจฺจํ. อิมานิ ไช ภิกฺขเว จตฺตาริ อริยสจฺจานิ. อิมสํ ไช ภิกฺขเว จตฺตุนํ อริยสจฺจานํ อตฺถิ อริยสจฺจํ ปริณฺณเยยฺย, อตฺถิ อริยสจฺจํ ปหาตพฺพํ, อตฺถิ อริยสจฺจํ สจฺจิกาทพฺพํ, อตฺถิ อริยสจฺจํ ภาเวตพฺพํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว อริยสจฺจํ ปริณฺณเยยฺย. ทุกฺขํ ภิกฺขเว อริยสจฺจํ ปริณฺณเยยฺย, ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ ปหาตพฺพํ, ทุกฺขนิโรธอ อริยสจฺจํ สจฺจิกาทพฺพํ, ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺธิปทา อริยสจฺจํ ภาเวตพฺพํ. ตสฺมาตีห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺตี โยโค กรณียโย ๕เป๕ อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทาตี โยโค กรณียโยตี. นวมํ.

๑๐. ความปติสยุต

[๑๑๐๐] เอกัง สมยํ สมพหุลลา เถรา ภิกขุ เจติเยสุ^๑ วิหรนฺติ สหชนิเย.^๒ เตन โข ปน สมเยน สมพหุลานํ เถรานํ ภิกขุณํ ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺทปาตปฏิกกนฺตานํ มณฺทลมาเพ สนฺนิสินฺหานํ สนฺนิปตฺตานํ อยมนฺตรากถา อุทปาที “โย นฺุ โข อาวุโส ทุกฺขํ ปสฺสตี, ทุกฺขสมุทฺยํปิ โส ปสฺสตี, ทุกฺขนิโรธํปิ ปสฺสตี, ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺวิปทํปิ ปสฺสตีตี.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา ความปติตฺเถโร” ภิกขุ เอตทวโจ “สมมุขา เมตํ อาวุโส ภควโต สุตํ, สมมุขา ปฏิกคหิตํ โย ภิกขเว ทุกฺขํ ปสฺสตี, ทุกฺขสมุทฺยํปิ โส ปสฺสตี, ทุกฺขนิโรธํปิ ปสฺสตี, ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺวิปทํปิ ปสฺสตี. โย ทุกฺขสมุทฺยํ ปสฺสตี, ทุกฺขํปิ โส ปสฺสตี, ทุกฺขนิโรธํปิ ปสฺสตี, ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺวิปทํปิ ปสฺสตี. โย ทุกฺขนิโรธํ ปสฺสตี, ทุกฺขํปิ โส ปสฺสตี, ทุกฺขสมุทฺยํปิ ปสฺสตี, ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺวิปทํปิ ปสฺสตี. โย ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺวิปทํ ปสฺสตี, ทุกฺขํปิ โส ปสฺสตี, ทุกฺขสมุทฺยํปิ ปสฺสตี, ทุกฺขนิโรธํปิ ปสฺสตีตี. ทสมํ.

ตติโย โกฏิกามวคโค.

ตสฺสุทฺทานํ

เทว วชฺซี สมฺมาสมฺพุทฺโธ
มิตฺตํ^๔ ตถา จ โลโก จ

อรหํ อาสวทุกฺโข
อภิญฺเญยฺยํ^๕ ความปติตี.

^๑ ส. เจติสฺ ฅ., เท., อ. เจเตสฺ
^๔ อ. มิตฺตา

^๒ ฅ., เท., อ. สหจฺฉนิก
^๕ ส., ฅ., เท. ปริญฺเญยฺย

^๓ อ. ความปติ เถโร

๔. สีสปาวนาคโค

๑. สีสปาวนสตุต

[๑๑๐๑] เอกัม สมยํ ภควา โกสมพิยํ วิหริติ สีสปาวเน.
 อถ โข ภควา ปริตฺตานิ สีสปาปณฺณานิ ปาณินา คเหตฺวา ภิกฺขุ
 อามนฺเตสิ 'ตํ กิํ มณฺเณถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ. ยํนิ วา
 มया ปริตฺตานิ สีสปาปณฺณานิ ปาณินา คหิตานิ, ยทิทํ อฺปฺริ
 สีสปาวเนติ. อปฺปมตฺตกานิ ภนฺเต ภควตา ปริตฺตานิ สีสปาปณฺณานิ
 ปาณินา คหิตานิ, อถ โข เอตาเนว พหุตรานิ, ยทิทํ อฺปฺริ
 สีสปาวเนติ. "เอวเมว โข ภิกฺขเว เอตเทว พหุตรํ ยํ โว มया
 อภิญฺเวย อนกฺขาตํ. กสฺมา เจตํ ภิกฺขเว มया อนกฺขาตํ. [๒] น
 เหนตํ ภิกฺขเว อตฺถสณฺหิตํ, นาทิพฺรหฺมจฺริยํ, น นิพฺพิทาย น
 วิราคาย น นิโรธาย น อฺปสฺมาย น อภิญฺเวย น สมฺโพธาย น
 นิพฺพานาย สํวตฺตติ. ตสฺมาตํ มया อนกฺขาตํ.

กิญฺจิ ภิกฺขเว มया อกฺขาตํ. 'อิทํ ทฺวณฺหติ ภิกฺขเว มया
 อกฺขาตํ, อยํ ทฺวณฺสมุทโยติ มया อกฺขาตํ, 'อยํ ทฺวณฺนิโรธติ มया
 อกฺขาตํ, 'อยํ ทฺวณฺนิโรธคามินี ปฏฺธิปทาติ มया อกฺขาตํ. กสฺมา เจตํ
 ภิกฺขเว มया อกฺขาตํ. เอตณฺหิ ภิกฺขเว อตฺถสณฺหิตํ, เอตํ
 อาทิพฺรหฺมจฺริยํ, เอตํ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อฺปสฺมาย
 อภิญฺเวย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ. ตสฺมาตํ มया^๓ อกฺขาตํ.
 ตสฺมาติห ภิกฺขเว 'อิทํ ทฺวณฺหติ โยโค กรณฺโณ ยเปฯ 'อยํ
 ทฺวณฺนิโรธคามินี ปฏฺธิปทาติ โยโค กรณฺโณติ. ปจฺมํ.

^๑ สย. สีสปาปณฺณาคโค

^๒ อ. อปฺปมตฺตกํ อกฺขาตํ

^๓ สย. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

๒. ขทิลปตตสุตต์

[๑๑๐๒] “โย ภิกขเว เอวံ วเทยฺย ‘อหํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ ทุกฺขสมุทฺธํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ ทุกฺขนิโรธํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺิปปทํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ สมฺมา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสามีติ เนตฺตํ จานํ วิชฺชติ. เสยฺยถาปิ ภิกขเว โย เอวံ วเทยฺย ‘อหํ ขทิลปตฺตานํ วา สรลสฺปตฺตานํ วา อามลกปตฺตานํ วา ปุณฺณํ กริตฺวา อุทกํ วา ตาลปตฺตํ วา อาหริสฺสามีติ’ เนตฺตํ จานํ วิชฺชติ; เอวเมว โข ภิกขเว โย เอวံ วเทยฺย ‘อหํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ ๔เปฯ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺิปปทํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ สมฺมา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสามีติ เนตฺตํ จานํ วิชฺชติ.

โย จ โข ภิกขเว เอวံ วเทยฺย ‘อหํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อภิสเมจฺจ ทุกฺขสมุทฺธํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อภิสเมจฺจ ทุกฺขนิโรธํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อภิสเมจฺจ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺิปปทํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อภิสเมจฺจ สมฺมา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสามีติ จานเมตฺตํ วิชฺชติ. เสยฺยถาปิ ภิกขเว โย เอวံ วเทยฺย ‘อหํ ปทุมปตฺตานํ วา ปลาสปตฺตานํ วา มาลูปตฺตานํ วา ปุณฺณํ กริตฺวา อุทกํ วา ตาลปตฺตํ วา อาหริสฺสามีติ จานเมตฺตํ วิชฺชติ; เอวเมว โข ภิกขเว โย เอวံ วเทยฺย ‘อหํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อภิสเมจฺจ ๔เปฯ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺิปปทํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อภิสเมจฺจ สมฺมา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสามีติ จานเมตฺตํ วิชฺชติ. ตสฺมาติห ภิกขเว ‘อิหํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺิโย ๔เปฯ ‘อຍ် ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ โยโค กรณฺิโยติ. ทฺติยํ.

หมอดอาญ 27/05/2566

๓. ทณฺทสุตฺตํ

[๑๑๐๓] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทณฺโท อุปริเวหาสํ ชิตฺโต สกิมฺปิ มฺเณ นิปตติ, สกิมฺปิ มชฺเณ นิปตติ, สกิมฺปิ อคฺเคณ นิปตติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อวิชฺชา นีวรณา สตฺตา ตณฺหา-
สณฺโณชณา สนฺธาวนฺตา สัสนฺตา สกิมฺปิ อสฺมา โลกา ปรี โลกํ
คจฺจนฺติ, สกิมฺปิ ปฺรสฺมา โลกา อิมํ โลกํ อาคจฺจนฺติ. ตํ กิสุส
เหตุ. อทิจฺจตฺตา ภิกฺขเว จตฺนํ อริยสจฺจํ. กตเมสํ จตฺนํ.
ทุกฺขสฺส อริยสจฺจสฺส ๔เปฯ ทุกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา อริยสจฺจสฺส.
ตสฺมาติห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺโณ ๔เปฯ ‘อัย
ทุกฺขนิโรธคามินี ปฺปฏิปทาติ โยโค กรณฺโณติ. ตติยํ.

๔. เจลฺลสุตฺตํ

[๑๑๐๔] “อาทิตฺเต ภิกฺขเว เจลฺล วา สีเส วา, กิเมสฺส
กรณฺเณนฺติ. “อาทิตฺเต ฆนฺเต เจลฺล วา สีเส วา, ตสฺสเสว เจลฺลสฺส วา
สีสสฺส วา นิพฺพาปนาย อธิมตฺโต จฺนฺโท จ วายาโม จ
อุสฺสาโห จ อุสฺโสพฺพิ จ อปฺปฏฺวิวานิ จ สติ จ สมฺปชฅณฺณจ
กรณฺเณนฺติ. “อาทิตฺตํ ภิกฺขเว เจลล์ วา สีสํ วา อชฺฌเปกฺขิตฺวา
อมนสิกริตฺวา อนภิสเมตํ จตฺนํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อภิสมยาย
อธิมตฺโต จฺนฺโท จ วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสพฺพิ จ
อปฺปฏฺวิวานิ จ สติ จ สมฺปชฅณฺณจ กรณฺเณยํ. กตเมสํ จตฺนํ.
ทุกฺขสฺส อริยสจฺจสฺส ๔เปฯ ทุกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา อริยสจฺจสฺส.
ตสฺมาติห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺโณ ๔เปฯ ‘อัย
ทุกฺขนิโรธคามินี ปฺปฏิปทาติ โยโค กรณฺโณติ. จตฺตํ.

๕. สตฺตีสตฺตสุตฺต

[๑๑๐๕] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส วสฺสสตาโยโก วสฺสสตา-
ชีวิตเมนํ เอวํ วเทยฺย ‘เอหฺมโก ปุริส, ปุพฺพณฺหสมยํ ตํ สตฺตีสเตน
หนิสฺสนฺติ, มชฺฌนฺตีกสมยํ สตฺตีสเตน หนิสฺสนฺติ, สายณฺหสมยํ
สตฺตีสเตน หนิสฺสนฺติ. โส โข ตวํ อมโก ปุริส ทิวเส ทิวเส
ตีหิ” สตฺตีสเตหิ หนฺตฺมาโน วสฺสสตาโยโก วสฺสสตาชีวํ วสฺสสตาสุ
อจฺจเยน อนภิสเมตานิ จตฺตาริ อริยสจฺจานิ อภิสเมสฺสสีติ. อตฺถาสิเกน
ภิกฺขเว กุลปฺตฺเตน อลํ อุปคฺคตํ. ตํ กิสฺส เหตุ. อนมตฺตโคยํ
ภิกฺขเว สํสาโร ปุพฺพทา โกฏฺฐิ น ปญฺญาติ สตฺติปปหารานํ
อสิปปหารานํ อสุปปหารานํ^๑ ผรสุปปหารานํ; เอวํ เจตํ ภิกฺขเว
อสุส, ‘น โข ปนาหํ ภิกฺขเว สห ทุกฺขเณ สห โทมนสฺเสน
จตฺตุนํ อริยสจฺจานํ อภิสมยํ วทามิ. อปิชาหํ ภิกฺขเว สหา
สุเณ สหา โสมนสฺเสน จตฺตุนํ อริยสจฺจานํ อภิสมยํ วทามิ.
กตเมสํ จตฺตุนํ. ทุกฺขสฺส อริยสจฺจสฺส ๔เปยฺย ทุกฺขนิโรธคามินี-
ปฏฺธิปทา อริยสจฺจสฺส. ตสฺมาติห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค
กรณียो ๔เปยฺย ‘อโย ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทาติ โยโค กรณียติ”
ปญฺจมํ.

๖. ปาณสุตฺต

[๑๑๐๖] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส ยํ อิมสฺมี ชมฺพุทฺธิเป
ติณกฺกุจสาขาปลาสํ ตจฺเจตฺวา” เอกชฺฌํ สํหเรยฺย, เอกชฺฌํ สํหริตฺวา

^๑ฉ.เท.อ. อาเมตฺตํ

^๒อ. ตํ เจตฺวา

^๓ฉ.เท. อโย ปาโร น กิสฺสติ.

สุลล์ กเรยฺย, สุลล์ กตฺวา เย มหาสมุทฺเท มหฺนตกา ปาณา, เต
 มหฺนตเกสฺส สฺสเลสฺส อาวฺเนยฺย, เย มหาสมุทฺเท มชฺฌิมกา ปาณา,
 เต มชฺฌิมเกสฺส สฺสเลสฺส อาวฺเนยฺย, เย มหาสมุทฺเท สุขุมกา ปาณา
 เต สุขุมเกสฺส สฺสเลสฺส อาวฺเนยฺย. อปริยาทินฺนา จ ภิกฺขเว
 มหาสมุทฺเท โอฬาริกา ปาณา อสฺส, อถ อิมสฺมี ชมฺพุทฺธิเป
 ตินกฏฺฐสาขาปฺลาลํ ปริกฺขยํ ปริยาทानํ คจฺเจยฺย. อิตโ^๑ พหุตรรา
 โข ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท สุขุมกา ปาณา, เย น สุกรา สฺสเล^๒
 อาวฺนิตฺตํ. ตํ กิสฺส เหตุ. สุขุมกตฺตา^๓ ภิกฺขเว อตฺตภาวสฺส; เอวํ
 มหา โข ภิกฺขเว อปาโย. เอวํ มหฺนตสฺมา โข ภิกฺขเว
 อปายสฺมา ปริมุตฺโต ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล 'อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ ๔เปฯ 'อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทาติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว 'อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺโโย ๔เปฯ
 อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทาติ โยโค กรณฺโยติ. จญฺจ.

๗. ปจฺมสุริยสุตฺตํ

[๑๑๐๗] "สุริยสฺส^๑ ภิกฺขเว อุทฺยโต เอตํ ปุพฺพวงฺคมํ เอตํ
 ปุพฺพนิมิตฺตํ, ยทิทํ อรฺหฺณคฺคํ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน จตฺตุนํ
 อริยสจฺจานํ ยถาภูตํ อภิสมยฺยาเย เอตํ ปุพฺพวงฺคมํ เอตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ,
 ยทิทํ สมฺมาทิฏฺฐิ. สมฺมาทิฏฺฐิกสฺเสตํ^๒ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ
 'อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานิสฺสติ ๔เปฯ 'อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี
 ปฏฺธิปทาติ ยถาภูตํ ปชานิสฺสติ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว 'อิทํ ทุกฺขนฺติ
 โยโค กรณฺโโย ๔เปฯ 'อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทาติ โยโค
 กรณฺโยติ. สุตตม.

^๑ อ. โอโต

^๒ จ., เท., อ. สุริยสส

^๓ จ., เท., อ. สุลล

^๔ จ., เท. สมฺมาทิฏฺฐิกสฺเสตํ

^๕ จ., เท., อ. สุขุมกตฺตา

๘. ทุติยสุริยสูตร

[๑๑๐๘] “ยาวกัณฺฐจ ภิกฺขเว จนฺทิมสุริยา โลเก นุปฺปชฺชนฺติ,
 เนว ตาว มหโต อาโลกสฺส ปาตุภาโว โหติ มหโต โอมาสสฺส,
 อนฺธตมํ ตทา โหติ อนฺธการตมิสา, เนว ตาว รตฺตินทิวา
 ปณฺณายนฺติ, น มาสทฺธมาสา ปณฺณายนฺติ, น อุตฺตสํวจฺจรา
 ปณฺณายนฺติ. ยโต จ โข ภิกฺขเว จนฺทิมสุริยา โลเก นุปฺปชฺชนฺติ,
 อถ มหโต อาโลกสฺส ปาตุภาโว โหติ มหโต โอมาสสฺส, เนว
 อนฺธตมํ* ตทา โหติ น อนฺธการตมิสา, อถ รตฺตินทิวา
 ปณฺณายนฺติ, มาสทฺธมาสา ปณฺณายนฺติ, อุตฺตสํวจฺจรา ปณฺณายนฺติ.
 เอวเมว โข ภิกฺขเว ยาวกัณฺฐจ ตถาคโต โลเก นุปฺปชฺชนฺติ อรหํ
 สมฺมาสมพุทฺธ, เนว ตาว มหโต อาโลกสฺส ปาตุภาโว โหติ
 มหโต โอมาสสฺส, อนฺธตมํ ตทา โหติ อนฺธการตมิสา, เนว ตาว
 จตฺตุนํ อริยสจฺจานํ อัจฺจุขณา โหติ เทสณา ปณฺญาปนา
 ปญฺ्ञปนา วิวรณา วิภขณา อุตฺตตานิกมมํ. ยโต จ โข ภิกฺขเว
 ตถาคโต โลเก นุปฺปชฺชนฺติ อรหํ สมฺมาสมพุทฺธ, อถ มหโต
 อาโลกสฺส ปาตุภาโว โหติ มหโต โอมาสสฺส, เนว อนฺธตมํ ตทา
 โหติ, น อนฺธการตมิสา, อถ จตฺตุนํ อริยสจฺจานํ อัจฺจุขณา
 โหติ เทสณา ปณฺญาปนา ปญฺ्ञปนา วิวรณา วิภขณา อุตฺตตานิกมมํ.
 กตเมสํ จตฺตุนํ. ทุกฺขสฺส อริยสจฺจสฺส ๔เปยฺย ทุกฺขนิโรธ-
 คามินีปฺปฏิปทาย อริยสจฺจสฺส. ตสฺมาติห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ
 โยโค กรณียะ ๔เปยฺย ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฺปฏิปทาติ โยโค
 กรณียะติ. อฏฺฐมํ.

๕. อินทขีลสุตตัม

[๑๑๐๙] “เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณฯ วา พุราหุมนฯ วา ‘อิทํ ทุกฺขนฺตํ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺตํ ฯเปฯ ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺวิปทาติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺตํ, เต อญฺญสฺส สมณสฺส วา พุราหุมนสฺส วา มุขํ โอลฺลเกนฺติ’ ‘อัยํ ญฺน ภาวํ ชานํ ชานาติ, ปสฺสํ ปสฺสตีติ. เสยฺยถาปิ ภิกขเว ตูลปิจุ วา กปฺปาสปิจุ วา ลหุโก วาตุปาทาโน สเม ภูมิกาคเ นิภิตฺโต, ตเมเนํ ปฺรตฺติโม วาโต ปจฺฉิเมเนํ สํหเรยฺย, ปจฺฉิโม วาโต ปฺรตฺติเมเนํ สํหเรยฺย, อุตฺตโร วาโต ทกฺขิเณเนํ สํหเรยฺย, ทกฺขิเณ วาโต อุตฺตเรเนํ สํหเรยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. ลหุกตฺตา ภิกขเว กปฺปาสปิจุโน; เอวเมว โข ภิกขเว เย หิ เกจิ สมณฯ วา พุราหุมนฯ วา ‘อิทํ ทุกฺขนฺตํ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺตํ ฯเปฯ ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺวิปทาติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺตํ, เต อญฺญสฺส สมณสฺส วา พุราหุมนสฺส วา มุขํ โอลฺลเกนฺติ ‘อัยํ ญฺน ภาวํ ชานํ ชานาติ, ปสฺสํ ปสฺสตีติ. ตํ กิสฺส เหตุ. อทฺธิจฺจตฺตา ภิกขเว จตฺตุนํ อริยสจฺจานํ.

เย จ โข เกจิ ภิกขเว สมณฯ วา พุราหุมนฯ วา ‘อิทํ ทุกฺขนฺตํ ยถาภูตํ ปชานนฺตํ ฯเปฯ ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺวิปทาติ ยถาภูตํ ปชานนฺตํ, เต น อญฺญสฺส สมณสฺส วา พุราหุมนสฺส วา มุขํ โอลฺลเกนฺติ ‘อัยํ ญฺน ภาวํ ชานํ ชานาติ, ปสฺสํ ปสฺสตีติ. เสยฺยถาปิ ภิกขเว อโยขีโล วา อินทขีโล วา คมฺภีเรนโม สุนิชาโต อจโล อสมปฺกมฺปิ, ปฺรตฺติมาเย จปิ ทิสาย อาคจฺเจยฺย

ภุสา วาตวฺภูจิ, เหนว [๑] สงฺกมฺเปยฺย น สมฺปกมฺเปยฺย น
สมฺปจาเลยฺย. ปจฺฉิมา ย เจปิ ทิสาย ๔เปยฺย อุตฺตราย เจปิ
ทิสาย. ทกฺขิณาย เจปิ ทิสาย อาคจฺเจยฺย ภุสา วาตวฺภูจิ, เหนว
สงฺกมฺเปยฺย น สมฺปกมฺเปยฺย น สมฺปจาเลยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ.
คมฺภีรตฺตา ภิกฺขเว เนมฺสฺส สฺนินฺชาตตฺตา อินฺทปฺปิลฺลสฺส; เอวเมว โข
ภิกฺขเว ย [๒] เกจิ สมณฺา วา พฺราหฺมณฺา วา ‘อิทํ ทกฺขณฺติ
ยถาภูตํ ปชานนฺติ ๔เปยฺย ‘อํ ทกฺขณฺิโรธคามินิ ปฏฺิปปทาติ
ยถาภูตํ ปชานนฺติ, เต น อญฺญสฺส สมณฺสฺส วา พฺราหฺมณฺสฺส
วา มุขํ โอลฺเกนฺติ ‘อํ นฺน ภาวํ ชานํ ชานาติ, ปสฺสํ ปสฺสตีติ.
ตํ กิสฺส เหตุ. สุกฺกมฺจตฺตา ภิกฺขเว จตฺตุนํ อริยสจฺจานํ. กตเมสํ
จตฺตุนํ. ทกฺขสฺส อริยสจฺจสฺส ๔เปยฺย ทกฺขณฺิโรธคามินิ ปฏฺิปปทา
ย อริยสจฺจสฺส. ตสฺมาติห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทกฺขณฺติ โยโค กรณฺิโย
๔เปยฺย ‘อํ ทกฺขณฺิโรธคามินิ ปฏฺิปปทาติ โยโค กรณฺิโยติ. นวมํ.

๑๐. วาทตฺถิกสุตฺตํ

[๑๑๑๐] “โย หิ โกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ‘อิทํ ทกฺขณฺติ
ยถาภูตํ ปชานาติ ๔เปยฺย ‘อํ ทกฺขณฺิโรธคามินิ ปฏฺิปปทาติ
ยถาภูตํ ปชานาติ. ปุรตฺถิมา ย เจปิ ทิสาย อาคจฺเจยฺย สมฺโน
วา พฺราหฺมณฺเ ว วาทตฺถิกโก วาทคเวสึ ‘วาทมฺสฺส อาโรเปสฺสสามีติ.
‘ตํ วต สหชฺมเมเน สงฺกมฺเปสฺสตี วา สมฺปกมฺเปสฺสตี วา
สมฺปจาเลสฺสตี วาติ เนตํ จานํ วิชฺชตี. ปจฺฉิมา ย เจปิ ทิสาย
๔เปยฺย อุตฺตราย เจปิ ทิสาย ๔เปยฺย ทกฺขิณาย เจปิ ทิสาย

อาคจฺเจยฺย สมโน วา พุราหฺมโน วา วาทตฺถิโก วาทคเวสี
 วาทมสฺส อารोเปสฺสามีติ. ‘ตํ วต สหฺมฺเมน สงฺกมฺเปสฺสติ วา
 สมฺปกมฺเปสฺสติ วา สมฺปจาลेสฺสติ วาติ เนตํ จานํ วิชฺชติ.
 เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สีลาญฺโปกฺโก,^๑ ตสฺสสฺส อญฺจกฺกุกฺ
 เหฏฺฐาเนมฺภคฺมา อญฺจกฺกุกฺ อุปฺริเนมฺสฺส, ปฺรตฺถิมา ย เจปิ ทิสาย
 ๔เป ๔ อาคจฺเจยฺย ภูสา วาตวฺภูจฺจิ, เนว สงฺกมฺเปยฺย น
 สมฺปกมฺเปยฺย น สมฺปจาลेยฺย ปจฺฉิมา ย เจปิ ทิสาย ๔เป ๔
 อุตฺตราย เจปิ ทิสาย ๔เป ๔ ทกฺขิณาย เจปิ ทิสาย ๔เป ๔
 อาคจฺเจยฺย ภูสา วาตวฺภูจฺจิ, เนว สงฺกมฺเปยฺย น สมฺปกมฺเปยฺย
 น สมฺปจาลेยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. คมฺภีรตฺตา ภิกฺขเว เนมฺสฺส
 สฺนินฺชาตตฺตา สีลาญฺปสฺส; เอวเมว โข ภิกฺขเว โย หิ โกจิ ภิกฺขุ
 ‘อิทํ ทกฺขนฺตํ ยถาภูตํ ปชานาติ ๔เป ๔ ‘อํ ทกฺขณิโรธคามินิ
 ปฏฺฐิพาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. ปฺรตฺถิมา ย เจปิ ทิสาย อาคจฺเจยฺย
 สมโน วา พุราหฺมโน วา วาทตฺถิโก วาทคเวสี ‘วาทมสฺส
 อารोเปสฺสามีติ. “ตํ วต สหฺมฺเมน สงฺกมฺเปสฺสติ วา
 สมฺปกมฺเปสฺสติ วา สมฺปจาลेสฺสติ วาติ เนตํ จานํ วิชฺชติ.
 ปจฺฉิมา ย เจปิ ทิสาย ๔เป ๔ อุตฺตราย เจปิ ทิสาย ๔เป ๔
 ทกฺขิณาย เจปิ ทิสาย อาคจฺเจยฺย สมโน วา พุราหฺมโน วา
 วาทตฺถิโก วาทคเวสี ‘วาทมสฺส อารोเปสฺสามีติ. “ตํ วต สหฺมฺเมน
 สงฺกมฺเปสฺสติ วา สมฺปกมฺเปสฺสติ วา สมฺปจาลेสฺสติ วาติ เนตํ
 จานํ วิชฺชติ. ตํ กิสฺส เหตุ. สฺกฺกฺจตฺตา ภิกฺขเว จตฺตุนํ
 อริยสจฺจานํ. กตเมสํ จตฺตุนํ. ทกฺขสฺส อริยสจฺจสฺส ๔เป ๔
 ทกฺขณิโรธคามินิปฏฺฐิพาย อริยสจฺจสฺส. ตสฺมาติห ภิกฺขเว ‘อิทํ

^๑ “โสพลกุกฺกุตฺติ ปาโร.

ทุกขนติ โยโค กรณียะ ะเปฯ ‘อัย ทุกขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ
โยโค กรณียะติ. ทสม.

จตุตถโส สีสปาวนวกุโค.

ตสสุททาน

สีสปา ขทโร ทณโท เจลา สตุตีสเตน จ,
ปาณา สุริยุปมา เทวธา อินทขีโล จ วาทินาติ.*

๑. โลกจินตาสุตตม์

..... ពិចារណា.....

[๑๑๑๑] เอกั สมยั ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน
กลนฺทกนิวาเป. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ "ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว
อณฺเฑตโร ปุริโส ราชคหา นิภขมิตฺวา 'โลกจินฺตํ จินฺเตสฺสสามีติ
เยน สุมาคชา" ไปกฺขรณึ, เตนฺอุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา สุมาคชา
ไปกฺขรณียา ตีเร นิสีทึ โลกจินฺตํ จินฺเตนฺโต. อทฺทสา โข
ภิกฺขเว โส ปุริโส สุมาคชา ยไปกฺขรณียา ตีเร จตฺตฺรํคินึ เสนํ
ภิสฺมุพาลํ ปวิสฺนตํ, ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ 'อุมฺมตฺโตสฺมิ นามาทํ,
วิเจตฺโตสฺมิ นามาทํ, ยํ โลกเ นตฺถิ, ตํ มยา ทิฏฺฐนฺติ. อถ โข
โส ภิกฺขเว ปุริโส นครํ ปวิสิตฺวา มหาชนกายสฺส อาโรเจสิ
'อุมฺมตฺโตสฺมิ นามาทํ ภนฺเต, วิเจตฺโตสฺมิ นามาทํ ภนฺเต, ยํ โลก
นตฺถิ, ตํ มยา ทิฏฺฐนฺติ. "ยถากถํ ปน ตวํ อมฺโห ปุริส
อุมฺมตฺโต กถํ วิเจโต ทิณฺณจ โลกเ นตฺถิ ยนฺตยา ทิฏฺฐนฺติ.
"อิทาหํ ภนฺเต ราชคหา นิภขมิตฺวา 'โลกจินฺตํ จินฺเตสฺสสามีติ, เยน
สุมาคชา ไปกฺขรณึ, เตนฺอุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา สุมาคชา
ไปกฺขรณียา ตีเร นิสีทึ โลกจินฺตํ จินฺเตนฺโต. อทฺทสํ ขวาทํ
ภนฺเต สุมาคชา ยไปกฺขรณียา ตีเร จตฺตฺรํคินึ เสนํ ภิสฺมุพาลํ
ปวิสฺนตํ. เอวํ ขวาทํ ภนฺเต อุมฺมตฺโต, เอวํ วิเจโต, อิทณฺณจ โลก
นตฺถิ ยํ มยา ทิฏฺฐนฺติ. "ตคฺขม ตวํ อมฺโห ปุริส อุมฺมตฺโต, ตคฺขม
วิเจโต อิทณฺณจ โลกเ นตฺถิ ยํ ตยา ทิฏฺฐนฺติ. ตํ โข ปน
ภิกฺขเว โส ปุริโส ภูตํเยว 'อทฺทส โน อภูตํ.

ภูตปุพฺพ ภิภเว เทวาสฺรสงฺคาโม สมฺปพฺยุพฺโห อโหสิ.
 ตสฺมี โข ปน ภิภเว สงฺคาโม เทวา ชินฺสี, อสุรา ปราชินฺสี.
 ปราชิตา จ โข ภิภเว อสุรา ภูตา ภิสฺมพฺพาเลน อสุรปฺริ ปวิสฺสี
 เทวานํเยว [*] โมหยมาณา. ตสฺมาติห ภิภเว มา โลกจินฺต
 จินฺเตถ 'สสฺสโต โลโกติ วา 'อสฺสสโต โลโกติ วา 'อนฺตวา
 โลโกติ วา 'อนฺนตวา โลโกติ วา 'ตํ ชีวํ ตํ สรรินฺติ วา 'อณฺณ
 ชีวํ อณฺณ สรรินฺติ วา 'โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ วา 'น
 โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ วา 'โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
 ปริ มรณาติ วา 'เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณาติ วา.
 ตํ กิสฺส เหตุ. เนสา ภิภเว จินฺตา อตฺถสณฺหิตา, น
 อาทิพฺรหฺมจริยา, น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น
 อุปสมาย น อภินฺนํ น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

จินฺเตนฺตา จ โข ตุมฺहे ภิภเว 'อิทํ ทุกฺขนฺติ จินฺเตยฺยาถ
 ๔เปฯ 'อัย ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ จินฺเตยฺยาถ. ตํ กิสฺส เหตุ.
 เอสา ภิภเว จินฺตา อตฺถสณฺหิตา, เอสา อาทิพฺรหฺมจริยา, เอสา
 นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภินฺนํ สมฺโพธาย
 นิพฺพานาย สํวตฺตติ. ตสฺมาติห ภิภเว 'อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺเีย
 ๔เปฯ 'อัย ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ โยโค กรณฺเียติ. ปจฺม.

๒. ปาตสุต

[๑๑๑๒] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ คิชฺฌกุญฺเ
 ปพฺพเต. อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ "आयाम ภิภเว, येन

ปฏิกากณญเฏ, เตนุปลสงกมิสสาม ทิวาวิหารายาติ. “เอวံ ภนุเตติ
 โข เต ภิกขุ ภควโต ปจจสสโส. อถ โข ภควา สมุพพุเลหิ
 ภิกขุหิ สหุธี, เยน ปฏิกากณญเฏ, เตนุปลสงกมิ. อททสา โข
 อณฺณตโร ภิกขุ ปฏิกากณญเฏ มหนตํ ปปาตํ; ทิสฺวาน ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “มหา วตายํ ภนุเต ปปาโต, สุมหา วตายํ” ภนุเต
 ปปาโต, อตฺถิ นุ โข ภนุเต อิมมฺหา ปปาตา อณฺโณ ปปาโต
 มหนตตโร จ ภยानกตโร จาติ. “อตฺถิ โข ภิกขุ” อิมมฺหา
 ปปาตา อณฺโณ ปปาโต มหนตตโร จ ภยानกตโร จาติ. “กตโม
 จ” ภนุเต อิมมฺหา ปปาตา อณฺโณ ปปาโต มหนตตโร จ
 ภยानกตโร จาติ.

“เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา ‘อิหํ
 ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ ‘อัยํ ทุกฺขสมุทโยติ ยถาภูตํ
 นปฺปชานนฺติ ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ ‘อัยํ
 ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทาติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ. เต ชาติ-
 สํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส อภिरฺมณฺติ, ชราสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส
 อภिरฺมณฺติ, มรณสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส อภिरฺมณฺติ, โสภปริเทว-
 ทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส อภिरฺมณฺติ. เต
 ชาติสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส อภिरฺตา, ชราสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส
 อภिरฺตา, มรณสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส อภिरฺตา, โสภปริเทวทุกฺข-
 โทมนสฺสฺสฺสฺสฺสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส อภिरฺตา, ชาติสํวตฺตนิเกปิ
 สงฺขารเ อภิสงฺขโรนฺติ, ชราสํวตฺตนิเกปิ สงฺขารเ อภิสงฺขโรนฺติ,
 มรณสํวตฺตนิเกปิ สงฺขารเ อภิสงฺขโรนฺติ, โสภปริเทวทุกฺข-
 โทมนสฺสฺสฺสฺสํวตฺตนิเกปิ สงฺขารเ อภิสงฺขโรนฺติ. เต ชาติ-

เย จ ไช เกจิ ภิกขเว” สมณา วา พุราหมณา วา
 ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ ฯเปฯ ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี
 ปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ. เต ชาตีสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส น
 อภिरมณฺติ, ขราสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส น อภिरมณฺติ, มรณสํวตฺตนิเกสฺส
 สงฺขารेषฺส น อภिरมณฺติ, โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ปายาสสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส น อภिरมณฺติ. เต ชาตีสํวตฺตนิเกสฺส
 สงฺขารेषฺส อนภिरตา, ขราสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส อนภिरตา,
 มรณสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส อนภिरตา, โสกปริเทวทุกฺข-
 โทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ปายาสสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส อนภिरตา, ชาตีสํวตฺตนิเกปิ
 สงฺขารเ น อภิสงฺขโรนฺติ, ขราสํวตฺตนิเกปิ สงฺขารเ น
 อภิสงฺขโรนฺติ มรณสํวตฺตนิเกปิ สงฺขารเ น อภิสงฺขโรนฺติ,
 โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ปายาสสํวตฺตนิเกปิ สงฺขารเ น อภิสงฺขโรนฺติ.
 เต ชาตีสํวตฺตนิเกปิ สงฺขารเ อนภิสงฺขริตฺวา ขราสํวตฺตนิเกปิ
 สงฺขารเ อนภิสงฺขริตฺวา มรณสํวตฺตนิเกปิ สงฺขารเ อนภิสงฺขริตฺวา
 โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ปายาสสํวตฺตนิเกปิ สงฺขารเ อนภิสงฺขริตฺวา
 ชาติปปาตมปิ น ปตฺตนฺติ, ขราปปาตมปิ น ปตฺตนฺติ.

มรณปปาตมปิ น ปตตุนติ, โสภปริเทวทุกขโทมนสสุปายาส-
 ปปาตมปิ น ปตตุนติ. 'เต ปริมุจจนติ ชาติยา ชราย มรณน
 โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกเขหิ โทมนสเสหิ อุปายาสเอหิ, ปริมุจจนติ
 ทุกขสมาติ วทามิ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว' 'อิหฺมํ ทุกฺขนฺติ โยโค
 กรณียโย ๕เปฯ 'อัยฺมํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ โยโค กรณียโยติ.
 ทุตฺติยํ.

๓. มหาปริพาหสุตตํ

[๑๑๑๓] "อตฺถิ ภิกฺขเว มหาปริพาโห นาม นิริโย, ตตฺถ
 ยงฺกิญฺจิ จกฺขุหา รูปํ ปสฺสติ, อนิฏฺฐรูปญฺเอยะ ปสฺสติ โน
 อิฏฺฐรูปํ, อกนฺตรูปญฺเอยะ ปสฺสติ โน กนฺตรูปํ, อมณาปรูปญฺเอยะ
 ปสฺสติ โน มณาปรูปํ. ยงฺกิญฺจิ โสเตน สทฺทํ สฺสณฺาติ ๕เปฯ
 ยงฺกิญฺจิ กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสฺสติ. ยงฺกิญฺจิ มนฺสา ธมฺมํ วิชานาติ
 อนิฏฺฐรูปญฺเอยะ วิชานาติ โน อิฏฺฐรูปํ, อกนฺตรูปญฺเอยะ วิชานาติ
 โน กนฺตรูปํ, อมณาปรูปญฺเอยะ วิชานาติ โน มณาปรูปนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, อณฺฺตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ "มหา
 วต โส ภนฺเต ปริพาโห, สุมหา วต โส ภนฺเต ปริพาโห, อตฺถิ
 นุ โข ภนฺเต เอตมฺหา ปริพาหา อณฺฺโย ปริพาโห มหนฺตโร
 จ" ภยानกตโร จาติ. "อตฺถิ โข ภิกฺขุ เอตมฺหา ปริพาหา
 อณฺฺโย ปริพาโห มหนฺตโร จ ภยानกตโร จาติ. "กตโม ปน
 ภนฺเต, เอตมฺหา ปริพาหา อณฺฺโย ปริพาโห มหนฺตโร จ
 ภยानกตโร จาติ.

เย หิ เกจิ ภิกขเว^๑ สมณฯ วา พุราหุมนฯ วา ‘อิทํ
 ทุกฺขนฺตํ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺตํ ฯเปฯ ‘อํยํ ทุกฺขนิโรธคามินี
 ปฏิปทาติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺตํ. เต ชาตีสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺสุ
 อภिरมฺนฺติ ฯเปฯ อภिरตา ฯเปฯ อภิสงฺขโรนฺติ ฯเปฯ อภิสงฺขริตฺวา
 ชาติปริพาเหณปี ปริทยุหนฺติ, ชราปริพาเหณปี ปริทยุหนฺติ,
 มรณปริพาเหณปี ปริทยุหนฺติ, โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสอุปายาส-
 ปริพาเหณปี ปริทยุหนฺติ. ‘เต น ปริมฺจุจฺจนฺติ ชาตียา ชราย
 มรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺখেหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาสเหิ, น
 ปริมฺจุจฺจนฺติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

เย จ โข เกจิ ภิกขเว สมณฯ วา พุราหุมนฯ วา ‘อิทํ
 ทุกฺขนฺตํ ยถาภูตํ ปชานนฺตํ ฯเปฯ ‘อํยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ
 ยถาภูตํ ปชานนฺตํ. เต ชาตีสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺสุ นภिरมฺนฺติ
 ฯเปฯ อนภिरตา ฯเปฯ น อภิสงฺขโรนฺติ ฯเปฯ อนภิสงฺขริตฺวา
 ชาติปริพาเหณปี น ปริทยุหนฺติ, ชราปริพาเหณปี น ปริทยุหนฺติ,
 มรณปริพาเหณปี น ปริทยุหนฺติ โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสอุปายาส-
 ปริพาเหณปี น ปริทยุหนฺติ. ‘เต ปริมฺจุจฺจนฺติ ชาตียา ชราย
 มรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺখেหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาสเหิ,
 ปริมฺจุจฺจนฺติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ. ตสฺมาติห ภิกขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺตํ
 โยโค กรณียो ฯเปฯ อํยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ โยโค
 กรณียोติ. ตติยํ.

๔. กุฎการสจจ

[๑๑๑๔] “โย จ^๑ โข ภิกขเว เอวံ วเทยฺย ‘อหํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ ๔เปฯ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺิปปํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ สมมา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสามีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ. เสยฺยถาปิ ภิกขเว โย เอวံ วเทยฺย ‘อหํ กุฎการสฺส เหมจฺจิมํ ฃรํ อกริตฺวา อุปริมํ ฃรํ อาโรเปสฺสามีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ; เอวเมว โข ภิกขเว โย เอวံ วเทยฺย ‘อหํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ ๔เปฯ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺิปปํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ สมมา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสามีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ.

โย จ โข ภิกขเว เอวံ วเทยฺย ‘อหํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อภิสเมจฺจ ๔เปฯ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺิปปํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อภิสเมจฺจ สมมา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสามีติ จานเมตํ วิชฺชติ. เสยฺยถาปิ ภิกขเว โย เอวံ วเทยฺย ‘อหํ กุฎการสฺส เหมจฺจิมํ ฃรํ กริตฺวา อุปริมํ ฃรํ อาโรเปสฺสามีติ จานเมตํ วิชฺชติ; เอวเมว โข ภิกขเว โย เอวံ วเทยฺย ‘อหํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อภิสเมจฺจ ๔เปฯ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺิปปํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อภิสเมจฺจ สมมา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสามีติ จานเมตํ วิชฺชติ. ตสฺมาตฺถิ ภิกขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณฺิโย ๔เปฯ อญํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ โยโค กรณฺิโยติ. จตฺตถํ.

๕. วาสุดต

[๑๑๑๕] เอกิ สมัย ภควา เวสาลียิ วิหริติ มหาวเน
 ภูฏาคารสาลาเย. อถ โข อายสุมมา อานนุโท ปุพฺพณฺหสมยิ
 นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เวสาลียิ^๑ ปิณฺฑทาย ปาวิสสิ. อทฺทสา
 โข อายสุมมา อานนุโท สมฺพหุเล ลิจฺฉวิภูมารเก สณฺจาคาเร
 อุปาสนิ กโรนฺเต ทูรโตว สุขุมเน ตาพจฺฉิคฺคเพน อสนิ
 อติปาเตนฺเต ไปขานฺุโปขิ^๒ อวิราธิตํ, ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ “สิกฺขิตา
 วติเม ลิจฺฉวิภูมารกา, สฺสสิกฺขิตา วติเม ลิจฺฉวิภูมารกา, ยตฺร หิ
 นาม ทูรโตว สุขุมเน ตาพจฺฉิคฺคเพน อสนิ อติปาเตสฺสสนฺติ
 ไปขานฺุโปขิ อวิราธิตนฺติ.

อถ โข อายสุมมา อานนุโท เวสาลียิ ปิณฺฑทาย จริตฺวา
 ปจฺจมาตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต, เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ, เอกมนฺตํ
 นิสินฺโน โข อายสุมมา อานนุโท ภควนฺตํ เอตทวโจ “อิธํ
 ภนฺเต ปุพฺพณฺหสมยิ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เวสาลียิ
 ปิณฺฑทาย ปาวิสสิ, อทฺทสํ ขวาทํ ภนฺเต สมฺพหุเล ลิจฺฉวิภูมารเก
 สณฺจาคาเร อุปาสนิ กโรนฺเต ทูรโตว สุขุมเน ตาพจฺฉิคฺคเพน
 อสนิ อติปาเตนฺเต ไปขานฺุโปขิ อวิราธิตํ, ทิสฺวาน เม เอตทโหสิ
 ‘สิกฺขิตา วติเม ลิจฺฉวิภูมารกา, สฺสสิกฺขิตา วติเม ลิจฺฉวิภูมารกา,
 ยตฺร หิ นาม ทูรโตว สุขุมเน ตาพจฺฉิคฺคเพน อสนิ อติปาเตสฺสสนฺติ
 ไปขานฺุโปขิ อวิราธิตนฺติ. “ตํ ก็ มณฺเฑสิ อานนุท, กตมํ นุ โข
 ทุกฺกรตรํ วา ทูรภิสฺมวตรํ วา. โย ทูรโตว สุขุมเน ตาพจฺฉิคฺคเพน

อสนํ อติปาเตยฺย โปชานุโปชํ อวิราธิตํ, โย วา สตุตฺตา
 ภินฺนสฺส วาลสฺส โกภฺภียา โกภฺภี ปฏฺวิวิชฺฌเมยฺยาคฺคิ. “เอตฺตว ภาณเต
 ทฺวกรตรณฺเจว ทฺวภิสสมฺภวตรณฺจ, โย วา สตุตฺตา ภินฺนสฺส
 วาลสฺส โกภฺภียา โกภฺภี ปฏฺวิวิชฺฌเมยฺยาคฺคิ. “อถ โข เต” อานนฺท
 ทฺวปฺปฏฺวิวิชฺฌตฺรํ ปฏฺวิวิชฺฌนฺติ ยะ ‘อิทํ ทฺวทฺวณฺติ ยถาภูตํ ปฏฺวิวิชฺฌนฺติ
 ๔เปยฺ ๔ ‘อຍ် ทฺวทฺวณฺโรธคามินิ ปฏฺวิปทาติ ยถาภูตํ ปฏฺวิวิชฺฌนฺติ.
 ตสฺมาติหานนฺท ‘อิทํ ทฺวทฺวณฺติ โยโค กรณฺนิโย ๔เปย ๔ ‘อຍ်
 ทฺวทฺวณฺโรธคามินิ ปฏฺวิปทาติ โยโค กรณฺนิโยติ. ปณฺจมํ.

๖. อนุทธการสุตฺตํ

[๑๑๑๖] “อตุถิ ภิกฺขเว โลกนฺตริกา อฆา อสํวฺตา
 อนุทธการา อนุทธการติมิสา, ยตฺถปิเมสํ จนฺทิมสฺสุริยานํ เอวํมหิทฺธิกาณํ
 เอวํมหานุกาवानํ อาภาย” นานุกาณตฺติ.

เอวํ วุตฺเต อณฺณตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “มหา
 วต โส ภาณเต อนุทธการโร, สุมหา วต โส ภาณเต อนุทธการโร,
 อตุถิ นุ โข ภาณเต เอตมฺหา อนุทธการา อณฺโณ อนุทธการโร
 มหนฺตตโร จ ภยานกตโร จาคฺคิ. “อตุถิ โข ภิกฺขุ เอตมฺหา
 อนุทธการา อณฺโณ อนุทธการโร มหนฺตตโร จ ภยานกตโร จาคฺคิ.
 “กตโม ปน ภาณเต เอตมฺหา อนุทธการา อณฺโณ อนุทธการโร
 มหนฺตตโร จ ภยานกตโร จาคฺคิ.

“ยะ หิ เกจิ ภิกฺขุ สมณฺา วา พุราหฺมณฺา วา ‘อิทํ
 ทฺวทฺวณฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ ๔เปย ๔ ‘อຍ် ทฺวทฺวณฺโรธคามินิ

ปฏิปทาติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ. เต ชาตีสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส
อภิมมฺมํ ๔เปฯ อภิมมฺมํ ๔เปฯ อภิมมฺมํ ๔เปฯ อภิมมฺมํ ๔เปฯ
ชาตนิฏฺฐการมฺปิ ปปตฺตํ, ชรณฺธการมฺปิ ปปตฺตํ, มรณฺธการมฺปิ
ปปตฺตํ, โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสนฺธการมฺปิ ปปตฺตํ. ‘เต
น ปริมุจฺจนฺติ ชาตียา ชราย มรณฺน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ
โทมนสฺสเสหิ อูปายาสเสหิ, น ปริมุจฺจนฺติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

เย จ โข เกจิ ภิกฺขุ สมณฺหา วา พุรฺาหุมนฺหา วา ‘อิทํ
ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ ๔เปฯ ‘อํยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ
ยถาภูตํ ปชานนฺติ. เต ชาตีสํวตฺตนิเกสฺส สงฺขารेषฺส นภิมมฺมํ ๔เปฯ
อนภิมมฺมํ ๔เปฯ น อภิมมฺมํ ๔เปฯ อนภิมมฺมํ ๔เปฯ ชาตนิฏฺฐการมฺปิ
น ปปตฺตํ, ชรณฺธการมฺปิ น ปปตฺตํ, มรณฺธการมฺปิ น
ปปตฺตํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสนฺธการมฺปิ น ปปตฺตํ. ‘เต
ปริมุจฺจนฺติ ชาตียา ชราย มรณฺน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ
โทมนสฺสเสหิ อูปายาสเสหิ ปริมุจฺจนฺติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ. ตสฺมาติห
ภิกฺขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณียํ ๔เปฯ ‘อํยํ ทุกฺขนิโรธคามินี
ปฏิปทาติ โยโค กรณียํติ. จญฺจ.

๗. ปรมจิกคพยคตุต

[๑๑๑๗] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส มหาสมุทฺเท
เอกจฺจจิกคพํ ยุกํ ปกฺขิเปยฺย, ตตฺตราปิสฺส กาณฺเณ กจฺจโป, โส^๑
วสฺสสทฺสส วสฺสสทฺสส อจฺจเยน สกึ สกึ อุมฺมุชฺเชยฺย. ตํ กึ
มณฺณถ ภิกฺขเว อปิ นุ โส^๒ กาณฺเณ กจฺจโป วสฺสสทฺสส
วสฺสสทฺสส อจฺจเยน สกึ สกึ อุมฺมุชฺชนฺโต อุมฺมุสมิ เอกจฺจจิกคเพ

พิมพ์ 27/05/2566

ยุเค คีว ปเวเสยยาติ. “ยทิ นฺน ฆนฺเต กทาจิ กรหจิ ทิมสฺส
 อทฺฐโน อจฺเจยนาติ. “ขิปฺปตรํ โข โส ภิกฺขเว กาโณ กจฺจโป
 วสฺสสทฺสส วสฺสสทฺสส อจฺเจยน สกึ สกึ อุมฺมุขฺชนโต อมุสฺมี
 เอกจฺฉิคุคเพ ยุเค คีว ปเวเสยฺย. น เตววาทํ ภิกฺขเว สกึ
 วินิปาตคเตน พาเลน มนุสฺสตตํ วทามิ. ตํ กิสฺส เหตุ. น เหตุถ
 ภิกฺขเว อตฺถิ ฐมฺมจริยา สมจริยา กุสลกิริยา ปุณฺณกิริยา,
 อณฺณมณฺณชาทิกา เอตฺถ ภิกฺขเว วตฺตติ ทุพฺพลชาทิกา. ตํ กิสฺส
 เหตุ. อทฺธิจฺจตฺตา ภิกฺขเว จตฺนํ อริยสจฺจํ. กตเมสํ จตฺนํ.
 ทุภฺขสฺส อริยสจฺจสฺส ๔เปฯ ทุภฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา อริยสจฺจสฺส,
 ตสฺมาติห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทุภฺขนฺติ โยโค กรณียํ ๔เปฯ ‘อัย
 ทุภฺขนิโรธคามินี ปฺฏิปทาติ โยโค กรณียติ. สตฺตมํ.

๘. ทุตติยฉิคุคพฺพคฺคสฺส

[๑๑๑๘] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อัย มหาปจฺวี เอโกทิกา”
 อสฺส, ตตร ปุริโส เอกจฺฉิคุคํ ยุตํ ปกฺขิเปยฺย, ตเมณํ ปุรตฺถิโม
 วาโต ปจฺฉิเมน สหเรยฺย, ปจฺฉิโม วาโต ปุรตฺถิเมน สหเรยฺย,
 อุตฺตโร วาโต ทกฺขิเณน สหเรยฺย, ทกฺขิเณ วาโต อุตฺตเรน
 สหเรยฺย, ตตรสฺส กาโณ กจฺจโป, โส วสฺสสทฺสส วสฺสสทฺสส
 อจฺเจยน สกึ สกึ อุมฺมุขฺเชยฺย. ตํ กิ มณฺณถ ภิกฺขเว อปี นุ
 โข^๒ กาโณ กจฺจโป วสฺสสทฺสส วสฺสสทฺสส อจฺเจยน สกึ สกึ
 อุมฺมุขฺชนโต อมุสฺมี เอกจฺฉิคุคเพ ยุเค คีว ปเวเสยฺยาติ. “อริจฺจมิทํ
 ฆนฺเต, ยํ โส กาโณ กจฺจโป วสฺสสทฺสส วสฺสสทฺสส อจฺเจยน

สก็ สก็ อุมมุชฺชนโต อมุสมิ เอกจฺจนฺคเพ ยฺเเค ตีว ปเวเสยฺยาติ.
 “เอวํ อธิจฺจมิทํ ภิกฺขเว, ยํ มนุสฺสํ ตตฺถ ลภติ. เอวํ อธิจฺจมิทํ
 ภิกฺขเว, ยํ ตถาคโต โลเก อปฺปชฺชติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ. เอวํ
 อธิจฺจมิทํ ภิกฺขเว, ยํ ตถาคตปฺปเวทิตฺโต ฌมฺมวินโย โลเก ทิปปติ.”
 ตสฺสิทํ^๑ ภิกฺขเว มนุสฺสํ ตตฺถ ลภฺติ ตถาคโต จ^๒ โลเก อปฺปนฺโน
 อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, ตถาคตปฺปเวทิตฺโต จ ฌมฺมวินโย โลเก
 ทิปปติ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺตํ โยโค กรณฺนํ โย ๔เป๔
 ‘อโย ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ โยโค กรณฺนํ โยติ. อฏฺฐมํ.

๕. ปจรมลีนรูปพพตราชสูตร

[๑๑๑๙] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส ลีเนรุสฺส ปพฺพตราชสฺส
 สตฺต มุคฺคมตฺติโย ปาสาณสภฺขรา อฺปนิกฺขิเปยฺย. ตํ ก็ มณฺเฑ
 ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ. ยา จ^๓ สตฺต มุคฺคมตฺติโย
 ปาสาณสภฺขรา อฺปนิกฺขิตฺตา, โย จ^๔ ลีเนรุ ปพฺพตราชาติ.
 “เอตเทว ภนฺเต พหุตรํ, ยทิทํ ลีเนรุ ปพฺพตราชา, อปฺปมตฺติกา
 สตฺต มุคฺคมตฺติโย ปาสาณสภฺขรา อฺปนิกฺขิตฺตา สงฺฆมฺปิ น อฺเปนฺติ,
 อฺปนฺธมฺปิ น อฺเปนฺติ, กลภาคมฺปิ น อฺเปนฺติ, ลีเนรุ ปพฺพตราชานํ
 อฺปนฺธาย สตฺต มุคฺคมตฺติโย ปาสาณสภฺขรา อฺปนิกฺขิตฺตาติ.
 “เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสวากสฺส ทิฏฺฐิสมฺปนฺนสฺส ปุคฺคลสฺส
 อภิสเมตาวินฺเ อตเทว พหุตรํ ทุกฺขํ, ยทิทํ ปริกฺขีณํ ปรียาทินฺนํ
 อปฺปมตฺตํ อวสิฏฺฐํ สงฺฆมฺปิ น อฺเปติ, อฺปนฺธมฺปิ น อฺเปติ
 กลภาคมฺปิ น อฺเปติ, ปุริมํ ทุกฺขกฺขณํ ปริกฺขีณํ ปรียาทินฺนํ

^๑ น.เท. ทิพฺพติ

^๒ น.เท. จสฺสโท น ทิสฺสติ.

^๓ ลี. ตติย.

^๔ น.เท. วา, เอวฺมฺปริปิ.

อุปนิธาย, ยทิทํ สตตกฺขตตํปรมตา. โย 'อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ ฯเปฯ 'อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏิปทาติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว 'อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณียो ฯเปฯ
 'อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏิปทาติ โยโค กรณียोติ. นวม.

๑๐. ทุตติยสิเนรุปพฺพตราชสุตฺตํ

[๑๑๒๐] “เสยฺยธาปี ภิกฺขเว สิเนรุ ปพฺพตราชา” ปริกฺขยํ
 ปรียาทานํ คจฺเจยฺย จเปตฺวา สตฺต มุคฺคมตฺติโย ปาสาณสกฺขรา.
 ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ. ยํ^๑ วา สิเนรุสฺส
 ปพฺพตราชสฺส ปริกฺขีณํ ปรียาทินฺนํ. ยา จ^๒ สตฺต มุคฺคมตฺติโย
 ปาสาณสกฺขรา อวสิฏฺฐาติ. “เอตเทว ภนฺเต พหุตรํ สิเนรุสฺส
 ปพฺพตราชสฺส, ยทิทํ ปริกฺขีณํ ปรียาทินฺนํ, อปฺปมตฺติกา สตฺต
 มุคฺคมตฺติโย ปาสาณสกฺขรา อวสิฏฺฐา สงฺขมฺปิ น อุเปนฺติ,
 อุปนิธมฺปิ น อุเปนฺติ, กลภาคมฺปิ น อุเปนฺติ, สิเนรุสฺส
 ปพฺพตราชสฺส ปริกฺขีณํ ปรียาทินฺนํ อุปนิธาย สตฺต มุคฺคมตฺติโย
 ปาสาณสกฺขรา อวสิฏฺฐาติ. “เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส
 ทิฏฺฐิสมฺปนฺนสฺส ปุคฺคสฺส อภิสเมตาวินฺโน เอตเทว พหุตรํ ทุกฺขํ,
 ยทิทํ ปริกฺขีณํ ปรียาทินฺนํ อปฺปมตฺตํ อวสิฏฺฐํ สงฺขมฺปิ น
 อุเปติ, อุปนิธมฺปิ น อุเปติ, กลภาคมฺปิ น อุเปติ, ปุริมํ
 ทุกฺขกฺขนฺธํ ปริกฺขีณํ ปรียาทินฺนํ อุปนิธาย, ยทิทํ สตฺตกฺขตตํปรมตา.
 โย 'อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯเปฯ 'อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินิ
 ปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว 'อิทํ ทุกฺขนฺติ

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ปพฺพตราชาย

^๒ ฉ.,เท. ยา

^๓ ฉ.,เท.,อิ. วา

โยโค กรณียโยฯ เปฯ ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ โยโค
กรณียโยติ. ทสมํ.

ปณฺจโม ปาตวคโค.

ตสฺสุทฺททานํ

จินฺตา ปปาโต ปริพาโห

ภูมํ วาลนุชการินํ*

ฉิคฺคเพน จ เทว วุตฺตา

สิเนรุ อปเร ทฺเวติ.

[๑๑๒๑] อถ โข ภควา ปริตตํ นขสิขายํ ปัสสุ อาโรเปตฺวา

ภิกขุ อามนุเตสิ “ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ.
โย วายํ มया ปริตฺโต นหฺนสฺสชาเยํ ปัสสุ อารอฺปิโต อयํ วา
มहाปจฺวีติ. “เอตทฺเว ฆนฺเต พหุตรํ, ยทิทํ มหาปจฺวี, อปฺปมตฺตกาเย
ภควตา ปริตฺโต นหฺนสฺสชาเยํ ปัสสุ อารอฺปิโต สงฺขมฺปิ น อูเปติ,
อูปนฺนํปิ น อูเปติ, กลภาคฺมฺปิ น อูเปติ, มหาปจฺวี อูปนฺนํชาเย
ภควตา ปริตฺโต นหฺนสฺสชาเยํ ปัสสุ อารอฺปิโตติ. “เอวเมว โข ภิกฺขเว
อริยสวากฺสส ทิฏฺฐจิสฺมปฺนฺนสฺส ปุคฺคสฺส อภิสเมตาวินฺเ อेतทฺเว
พหุตรํ ทุกฺขํ, ยทิทํ ปริกฺขีณํ ปริยาทินฺนํ, อปฺปมตฺตกํ อวสฺสิจฺจํ
สงฺขมฺปิ น อูเปติ, อูปนฺนํปิ น อูเปติ, กลภาคฺมฺปิ น อูเปติ,
ปุริมํ ทุกฺขกฺขนุํ ปริกฺขีณํ ปริยาทินฺนํ อูปนฺนํชาเย, ยทิทํ
สत्ตตฺตกฺขตฺตํปรมตา. โย ‘อิทํ ทุกฺขนฺตํ ยถาภูตํ ปชานาติ ๔เปย
‘อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. ตสฺมาติห
ภิกฺขเว ‘อิทํ ทุกฺขนฺตํ โยโค กรณฺนิโย ๔เปย ‘อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี
ปฏฺธิปทาติ โยโค กรณฺนิโยติ. ปจฺจมํ.

๒. ไปกัชรณีสถิต

[๑๑๒๒] “เสยฺยถาปี ภิกขเว ไปกฺขรณี ปญฺญาส โยชนานิ

อายาเมน ปณณาส โยชนานิ วิตถาเรน ปณณาส โยชนานิ

อุพเพเชน ปุณฺณา อุทกสฺส สมติตฺติกา กากเปยฺยา, ตโต ปุริโส

กุสคเคน อุทกํ อุทฺชเรยฺย. ตํ กิ มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ ไช พหุตรํ. ยํ วา กุสคเคน อุพฺภตํ, ยํ วา โปกฺขรณียา อุทกนฺติ. “เอตเทว ภนฺเต พหุตรํ, ยทิทํ โปกฺขรณียา อุทกํ อปฺปมตฺตกํ กุสคเคน อุทกํ อุพฺภตํ สงฺขมฺปิ น อุเปติ, อุปนฺธิมฺปิ น อุเปติ, กลภาคมฺปิ น อุเปติ, โปกฺขรณียา อุทกํ อุปนฺธิชาย กุสคเคน อุทกํ อุพฺภตนฺติ. “เอวเมว” ไช ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส ๗เปฯ โยโค กรณียติ. ทุตยํ.

๓. ปจฺมสมภษชสุตํ

[๑๑๒๓] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยตฺถิมา มหानทโย สํสนฺทนฺติ สเมนฺติ. เสยฺยถิทํ. คงฺคา ยมฺนา อจิรวตี สรภู มหี. ตโต ปฺริโส เทว วา ตีณิ วา อุทกผุสิตานิ อุทฺชเรยฺย. ตํ กิ มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ ไช พหุตรํ. ยานิ วา” เทว วา ตีณิ วา อุทกผุสิตานิ อุพฺภตานิ, ยํ วา สมภษชํ อุทกนฺติ. “เอตเทว ภนฺเต พหุตรํ, ยทิทํ สมภษชํ อุทกํ, อปฺปมตฺตกานิ เทว วา ตีณิ วา อุทกผุสิตานิ อุพฺภตานิ สงฺขมฺปิ น อุเปนฺติ, อุปนฺธิมฺปิ น อุเปนฺติ, กลภาคมฺปิ น อุเปนฺติ, สมภษชํ อุทกํ อุปนฺธิชาย เทว วา ตีณิ วา อุทกผุสิตานิ อุพฺภตานิ. “เอวเมว ไช ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส (โสเยว เปยฺยาโล) โยโค กรณียติ. ตตฺถยํ.

๔. ทุตยสมภษชสุตํ

[๑๑๒๔] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยตฺถิมา มหानทโย สํสนฺทนฺติ สเมนฺติ. เสยฺยถิทํ. คงฺคา ยมฺนา อจิรวตี สรภู มหี. ตํ อุทกํ

๑ อ. เอสทโท น ทิสฺสติ.

๒ อ.,เท.,อ. วาสทโท น ทิสฺสติ.

ปริกขยัม ปริยาทานัม คจฺเจยฺย จเปตฺวา เทว วา ตีณิ วา
 อุทกมุสสิตานิ. ตัม ก็ มณฺเณถ ภิกฺขเว, กตมัม นุ โข พหุตรัม. ยัม วา
 สมฺเภชฺชํ อุทกัม ปริกฺขีณํ ปริยาทินฺนํ อุปนินฺชาย^๑ เทว^๒ วา ตีณิ วา^๓
 อุทกมุสสิตานิ อวสิฏฺฐจฺานีติ. “เอตเทว ภนฺเต พหุตรัม สมฺเภชฺชํ
 อุทกัม, ยทิตัม ปริกฺขีณํ ปริยาทินฺนํ, อปฺปมตฺตกานิ เทว วา ตีณิ วา
 อุทกมุสสิตานิ อวสิฏฺฐจฺานิ สงฺขมฺปิ น อุเปนฺติ, อุปนินฺชมฺปิ น
 อุเปนฺติ, กลภาคมฺปิ น อุเปนฺติ, สมฺเภชฺชํ อุทกัม ปริกฺขีณํ
 ปริยาทินฺนํ อุปนินฺชาย เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสสิตานิ อวสิฏฺฐจฺานีติ.
 “เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสวากสฺส ๔เป๔ โยโค กรณียोติ. จตฺตตฺถ.

๕. ปจฺมมหาปจฺวีตฺตํ

[๑๑๒๕] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส มหาปจฺวียา สตฺต
 โกลฺลจฺิมตฺติโย คุฬิกา อุปนิกฺขิเปยฺย. ตัม ก็ มณฺเณถ ภิกฺขเว,
 กตมัม นุ โข พหุตรัม. ยา วา สตฺต โกลฺลจฺิมตฺติโย คุฬิกา
 อุปนิกฺขิตฺตา, อยัม วา มหาปจฺวีติ. “เอตเทว ภนฺเต พหุตรัม, ยทิตัม
 มหาปจฺวี, อปฺปมตฺติกา สตฺต โกลฺลจฺิมตฺติโย คุฬิกา อุปนิกฺขิตฺตา
 สงฺขมฺปิ น อุเปนฺติ, อุปนินฺชมฺปิ น อุเปนฺติ, กลภาคมฺปิ น
 อุเปนฺติ, มหาปจฺวี อุปนินฺชาย สตฺต โกลฺลจฺิมตฺติโย คุฬิกา
 อุปนิกฺขิตฺตาติ. “เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสวากสฺส (โสเยว
 เปยฺยาโล) โยโค กรณียोติ. ปณฺจมัม.

๖. ทุตียมมหาปจวีสุตตํ

[๑๑๒๖] “เสยยถาปี ภิกขเว มหาปจวี ปริกขยํ ปริยาทานํ คจฺเจยฺย จเปตฺวา สตฺต โกลฏจิมตฺติโย คุพฺพิกา. ตํ ก็ มณฺณถ ภิกขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ. ยํ วา มหาปจวียา ปริกขีณํ ปริยาทินฺนํ, ยา วา สตฺต โกลฏจิมตฺติโย คุพฺพิกา อวสิฏฺฐจาทิ. “เอตเทว ภาณเต พหุตรํ มหาปจวียา, ยทิทํ ปริกขีณํ ปริยาทินฺนํ อปฺปมตฺติกา สตฺต โกลฏจิมตฺติโย คุพฺพิกา อวสิฏฺฐจ สขมฺปิ น อฺุเปนฺติ, อฺุปนฺธมฺปิ น อฺุเปนฺติ, กลภาคมฺปิ น อฺุเปนฺติ, มหาปจวียา” ปริกขีณํ ปริยาทินฺนํ อฺุปนฺธาย สตฺต โกลฏจิมตฺติโย คุพฺพิกา อวสิฏฺฐจาทิ. “เอวเมว โข ภิกขเว อริยสาวกสฺส (โสเยว เปยฺยาโล) โยโค กรณียเต. จญฺจ.

๗. ปจมมหาสมุททสุตตํ

[๑๑๒๗] “เสยยถาปี ภิกขเว ปุริโส มหาสมุทเท” เทว วา ตีณิ วา อุกกมุสฺตานิ อุกฺขเรยฺย.” ตํ ก็ มณฺณถ ภิกขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ. ยานิ วา^๑ เทว วา ตีณิ วา อุกกมุสฺตานิ อุกฺกตานิ, ยํ วา มหาสมุทเท อุกกนฺติ. “เอตเทว ภาณเต พหุตรํ, ยทิทํ มหาสมุทเท อุกกํ, อปฺปมตฺตกานิ เทว วา ตีณิ วา อุกกมุสฺตานิ อุกฺกตานิ สขมฺปิ น อฺุเปนฺติ, อฺุปนฺธมฺปิ น อฺุเปนฺติ, กลภาคมฺปิ น อฺุเปนฺติ, มหาสมุทเท อุกกํ อฺุปนฺธาย เทว วา ตีณิ วา อุกกมุสฺตานิ อุกฺกตานีติ. “เอวเมว โข ภิกขเว อริยสาวกสฺส (โสเยว เปยฺยาโล) โยโค กรณียเต. สตฺตม.

^๑ จ., เท. ปจวี

^๒ จ., เท. อุกฺขริตานิ

^๓ จ., เท. มหาสมุททโค

^๔ จ., เท. วาสทโท น ทิสฺสติ, เอวมฺปิริ.

๘. ทุตติยมหาสมุททุกุตต

[๑๑๒๘] “เสยยถาปี ภิกขเว มหาสมุทโท” ปริกขยั
 ปริยาทานัน คจเจยย จเปตวา เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสิตานิ. ตั
 ก็ มณณถ ภิกขเว, กตมัม นุ โข พหุตร. ยั วา มหาสมุทเท
 อุทกัม ปริกขีณัน ปริยาทินัน, ยานิ วา เทว วา ตีณิ วา
 อุทกมุสิตานิ อวสิฏฺฐจານีติ. “เอตเทว ฆนฺเต พหุตร มหาสมุทเท
 อุทกัม [๑] ปริกขีณัน ปริยาทินัน, อปฺปมตฺตกานิ เทว วา ตีณิ วา
 อุทกมุสิตานิ อวสิฏฺฐจานิ สงฺขมฺปิ น อุเปนฺติ, อุปนฺธิมฺปิ น
 อุเปนฺติ, กลภาคมฺปิ น อุเปนฺติ, มหาสมุทเท อุทกัม ปริกขีณัน
 ปริยาทินัน อุปนฺธิชาย [๒] เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสิตานิ
 อวสิฏฺฐจານีติ. “เอวเมว โข ภิกขเว อริยสาวกสฺส (โสเยว เปยฺยาโล)
 โยโค กรณียเตติ. อฏฺฐมัม.

๙. ปจฺมปพฺพตฺตปมุตต

[๑๑๒๙] “เสยยถาปี ภิกขเว ปุริโส หิมวโต ปพฺพตราชสฺส
 สตฺต สาสปมตฺติโย ปาสาณสภฺขรา อุปนิกฺขิเปยฺย. ตั ก็ มณณถ
 ภิกขเว, กตมัม นุ โข พหุตร. ยา วา สตฺต สาสปมตฺติโย
 ปาสาณสภฺขรา อุปนิกฺขิตฺตา, อยัม วา หิมวา ปพฺพตราชาติ.
 “เอตเทว ฆนฺเต พหุตร, ยทิกัม หิมวา ปพฺพตราชา, อปฺปมตฺติกา
 สตฺต สาสปมตฺติโย ปาสาณสภฺขรา อุปนิกฺขิตฺตา สงฺขมฺปิ น
 อุเปนฺติ, อุปนฺธิมฺปิ น อุเปนฺติ, กลภาคมฺปิ น อุเปนฺติ, หิมวณฺตัม
 ปพฺพตราชานัน อุปนฺธิชาย สตฺต สาสปมตฺติโย ปาสาณสภฺขรา

* ฉ., เท., อ. มหาสมุทเท อุทกัม

๑ ฉ., เท., อ. ยทิกัม

๒ ฉ., เท. ยานิ

อุปนิกฺขิตฺตาทิ. “เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส ๔เปฯ โยโค
กรณิโยติ. นวมํ.

๑๐. ทุตติยปพพตฺตปมสฺสตตํ

[๑๑๓๐] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว หิมวา ปพพตฺตราชฯ ปริกฺขยํ
ปฺริยาทานํ คจฺเจยฺย จเปตฺวา สตฺต สาสปมตฺติโย ปาสาณสฺกฺขรา.
ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมํ นฺุ โข พหุตรํ. ยํ วา หิมวโต
ปพพตฺตราชสฺส ปริกฺขีณํ ปฺริยาทินฺนํ, ยา วา สตฺต สาสปมตฺติโย
ปาสาณสฺกฺขรา อวสิฏฺฐจฺาติ. “เอตเทว ภนฺเต พหุตรํ หิมวโต
ปพพตฺตราชสฺส, ยทิทํ ปริกฺขีณํ ปฺริยาทินฺนํ, อปฺปมตฺติกา สตฺต
สาสปมตฺติโย ปาสาณสฺกฺขรา อวสิฏฺฐจฺา สงฺขมฺปิ น อฺุเปนฺติ,
อฺุปนฺธิมฺปิ น อฺุเปนฺติ, กลภาคมฺปิ น อฺุเปนฺติ, หิมวโต
ปพพตฺตราชสฺส ปริกฺขีณํ ปฺริยาทินฺนํ อฺุปนฺธิยา สตฺต สาสปมตฺติโย
ปาสาณสฺกฺขรา อวสิฏฺฐจฺาติ. “เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส
ทิสฺสํปนฺนสฺส ปุคฺคสฺส อภิสเมตาวินฺ อเอตเทว พหุตรํ ทฺกฺขํ,
ยทิทํ ปริกฺขีณํ ปฺริยาทินฺนํ, อปฺปมตฺตกํ อวสิฏฺฐจํ สงฺขมฺปิ น
อฺุเปติ, อฺุปนฺธิมฺปิ น อฺุเปติ, กลภาคมฺปิ น อฺุเปติ, ปฺริมํ
ทฺกฺขทฺกฺขนฺธํ ปริกฺขีณํ ปฺริยาทินฺนํ อฺุปนฺธิยา, ยทิทํ สตฺตทฺกฺขตฺตํปฺรมตา.
โย ‘อิทํ ทฺกฺขนฺธิ ยถาภูตํ ปชานาติ ๔เปฯ ‘อยํ ทฺกฺขนฺธิโรธคามินิ
ปฺฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. ตสฺมาติห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทฺกฺขนฺธิ
โยโค กรณิโย ๔เปฯ ‘อยํ ทฺกฺขนฺธิโรธคามินิ ปฺฏิปทาติ โยโค
กรณิโยติ. ทสมํ.

ตตตตตต

นขลขโขกขรณโย

สมกษช อปเร ทเว

ปรวี เทวสมุทเทหิ

เทวมา จ ปพพตูปมาติ.

๗. ปฐมอามกธณฺณเปยฺยาลวคฺโค

๑. อณฺณตฺรสุตฺตํ

[๑๑๓๑] อถ โข ภควา ปริตฺตํ นขสิขายํ ปัสฺสุ อารोเปตฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ. โย วายํ มया ปริตฺโต นขสิขายํ ปัสฺสุ อารอฺปิโต, อयํ วา มหาปจฺวีติ. “เอตเทว ฆนฺเต พหุตรํ, ยทิทํ มหาปจฺวี, อปฺปมตฺตกายํ ภควตา ปริตฺโต นขสิขายํ ปัสฺสุ อารอฺปิโต สงฺขมฺปิ น อุเปติ, อุปนิธมฺปิ น อุเปติ, กลภาคมฺปิ น อุเปติ, มหาปจฺวี อุปนิธาย ภควตา ปริตฺโต นขสิขายํ ปัสฺสุ อารอฺปิโตติ. “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปมตฺตกา” เต สตฺตา, เย มนุสฺเสสุ ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา, ये อณฺณตฺร มนุสฺเสหิ ปจฺจาชายนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ. อทิจฺจตฺตา ภิกฺขเว จตฺตุนฺนํ อริยสจฺจानํ. กตเมสํ จตฺตุนฺนํ. ทฺวักขสฺส อริยสจฺจสฺส ๔เปฯ ทฺวักขนิโรธคามินีปฺปฏิปทาย อริยสจฺจสฺส. ตสฺมาติห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทฺวักขนฺติ โยโค กรณียโย ๔เปฯ ‘อยํ ทฺวักขนิโรธคามินี ปฺปฏิปทาติ โยโค กรณียโยติ. ปจฺมํ.

๒. ปัจจนตสุตฺตํ

[๑๑๓๒] อถ โข ภควา ปริตฺตํ นขสิขายํ ปัสฺสุ อารอฺเปตฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ. โย วายํ มया ปริตฺโต นขสิขายํ ปัสฺสุ อารอฺปิโต, อยํ วา มหาปจฺวีติ. “เอตเทว ฆนฺเต พหุตรํ, ยทิทํ มหาปจฺวี, อปฺปมตฺตกายํ ภควตา ปริตฺโต นขสิขายํ ปัสฺสุ อารอฺปิโต สงฺขมฺปิ น อุเปติ, อุปนิธมฺปิ น อุเปติ, กลภาคมฺปิ น อุเปติ, มหาปจฺวี อุปนิธาย

หมดอายุ 27/05/2566

ภควตา ปริตโต นขสิขายํ ปัสสู อาโรปิโตติ. “เอวเมว โข ภิกขเว
อปฺปมตฺตกา เต สตฺตา, เย มชฺฌิเมสฺสุ ชนปฺเทสฺสุ ปจฺจาชายนฺติ.
อถ โข เอเตว พหุตรํ สตฺตา, เย ปจฺจนฺติเมสฺสุ ชนปฺเทสฺสุ
ปจฺจาชายนฺติ. อวิณฺณมฺตาเรสฺสุ มิลกฺขุสฺสุ” ๕เปยฺ ทุตฺติยํ.

๓. ปญฺญาสุตฺตํ

[๑๑๓๓] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปมตฺตกา” เต สตฺตา,
เย อริเยน ปน ปญฺณาจกฺขุณา สมนฺนาคตา. อถ โข เอเตว
พหุตรํ สตฺตา, ये อวิชฺชาคตา สมนฺมุพฺพา ๕เปยฺ ตติยํ.

๔. สุรํเมรยสุตฺตํ

[๑๑๓๔] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ये
สุรํเมรยมชฺชปฺมาทญฺจํ ปฏฺวิริตา. อถ โข เอเตว พหุตรํ
สตฺตา, ये สุรํเมรยมชฺชปฺมาทญฺจํ อปฺปฏฺวิริตา ๕เปยฺ จตฺตมํ.

๕. โอทกสุตฺตํ

[๑๑๓๕] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ये
ถลชา. อถ โข เอเตว พหุตรํ สตฺตา, ये อุกฺกชา ๕เปยฺ ปญฺจมํ.

๖. มตฺเตยฺยสุตฺตํ

[๑๑๓๖] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ये
มตฺเตยฺยา. อถ โข เอเตว พหุตรํ สตฺตา, ये อมตฺเตยฺยา
๕เปยฺ จฏฺฐมํ.

หมตอายุ 27/05/25๕6

๗. เปตฺเตยฺยสูตรํ

[๑๑๓๗] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตา, เย เปตฺเตยฺยา. อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา, เย อเปตฺเตยฺยา ๫เปฯ สตุตมํ.

๘. สามณฺณสูตรํ

[๑๑๓๘] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตา, เย สามณฺณา. อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา, เย อสามณฺณา ๫เปฯ อฏฺฐมํ.

๙. พุราหฺมณฺณสูตรํ

[๑๑๓๙] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตา, เย พุราหฺมณฺณา. อถ โข เอเตว พหุตรา สตุตา, เย อพุราหฺมณฺณา ๫เปฯ นวมํ.

๑๐. ปจายิกสูตรํ

[๑๑๔๐] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตา, เย กุเลเชฏฺฐาปจายิโน. อถ โข เอเตว” พหุตรา สตุตา, เย อกุเลเชฏฺฐาปจายิโนติ.” ทสมํ.

สตฺตโม ปฐมอามกธณฺณเปยฺยาลวคฺโค.

ตสฺสทฺททานํ

อณฺเฏตร ปจฺจนตํ ปณฺณาย^๑ สุราเมรยโธทกา
มตฺเตยฺยเปตฺเตยฺยา^๒ จาปิ^๒ สามณฺณํ พุราหุมนปจายิกนฺติ.

๘. ทุติยอามกธณฺณเปยฺยาลวकुโค

๑. ปาณาติปาตสุตฺตํ

[๑๑๔๑] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย ปาณาติปาตา ปฏฺวิริตา. อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา, เย ปาณาติปาตา อปฺปฏฺวิริตา. ตํ กิสฺส เหตุ ๫เปฯ ปจฺมํ.

๒. อทินฺนาทานสุตฺตํ

[๑๑๔๒] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ये อทินฺนาทานา ปฏฺวิริตา. อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา, ये อทินฺนาทานา อปฺปฏฺวิริตา ๫เปฯ ทุติยํ.

๓. กาเมสุมิฉฉาจารสุตฺตํ

[๑๑๔๓] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ये กาเมสุมิฉฉาจारा ปฏฺวิริตา. อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา, ये กาเมสุมิฉฉาจारा อปฺปฏฺวิริตา ๫เปฯ ตติยํ.

๔. มุสสาวาทสุตฺตํ

[๑๑๔๔] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ये มุสสาวาหา ปฏฺวิริตา. อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา, ये มุสสาวาหา อปฺปฏฺวิริตา ๫เปฯ จตุตฺถํ.

๕. เปสฺสณฺณสฺสคฺคํ

[๑๑๔๕] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย
ปิสุณาย วาจา ย ปฏฺวิรตา. อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา, ये
ปิสุณาย วาจา ย अप्पविรता अपेय पणम्म.

๖. ผรุสวาจาสุตฺตํ

[๑๑๔๖] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ये
ผรุสาย วาจา ย ปฏฺวิรตา. อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา, ये
ผรุสาย วาจา ย अप्पविรता अपेय จญ्ज.

๗. สมฺมปฺปลาปสฺสคฺคํ

[๑๑๔๗] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ये
สมฺมปฺปลาปา ปฏฺวิรตา. อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา, ये
สมฺมปฺปลาปา अप्पविรता अपेय สत्तम्म.

๘. พิชคามสฺสคฺคํ

[๑๑๔๘] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ये
พิชคามภูตคามสมารมฺภา ปฏฺวิรตา. อถ โข เอเตว พหุตรา
สตฺตา, ये พิชคามภูตคามสมารมฺภา अप्पविรता अपेय อญ्जम्म.

๙. วิกาลโกชนสฺสคฺคํ

[๑๑๔๙] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ये
วิกาลโกชนา ปฏฺวิรตา. อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา, ये
วิกาลโกชนา अप्पविรता अपेय นวम्म.

๑๐. คณฺฐวิเลปนสุตฺตํ

[๑๑๕๐] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตุตา, เย
มาลาคนฺฐวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสณฺณจํหา ปฏฺฐิวิรตา. อถ โข
เอเตว พหุตรา สตุตา, เย มาลาคนฺฐวิเลปนธารณมณฺฑน-
วิภูสณฺณจํหา อปฺปฏฺฐิวิรตา. ทสมํ.

อภฺจโม ทุติยอามกธณฺณเปยฺยาลวคฺโค.

ตสฺสุทฺธานํ

ปาณํ อทินฺนํ กาเมสุ มุสาวาทญจ เปสฺสญฺญํ
ผรุสฺ* สมฺมปฺปลาปํ พิชฺชํ วิกาเล คณฺฐวิเลปนนฺตติ.*

๕. ตติยอามกธณูปะยาถวคโค

๑. นจจกัตตสุตตัม

[๑๑๕๑] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย นจจกัตตวาทิตฺตวิสุทฺทสฺสนา ปฏฺวิรตา. อถ โข เอเตว พหุตรสฺส สตฺตา, เย นจจกัตตวาทิตฺตวิสุทฺทสฺสนา อปฺปฏฺวิรตา. ตํ กิสฺส เหตุ ๔เปยฺย ปจฺจมฺ.

๒. อุจฺจาสยณสุตตัม

[๑๑๕๒] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ये อุจฺจาสยณมฺหาสยนา ปฏฺวิรตา. อถ โข เอเตว พหุตรสฺส สตฺตา, ये อุจฺจาสยณมฺหาสยนา อปฺปฏฺวิรตา ๔เปยฺย พุตฺติยํ.

๓. ชาตฺรปรชตฺตสุตตัม

[๑๑๕๓] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ये ชาตฺรปรชตฺตปฏฺกคฺคหฺณา ปฏฺวิรตา. อถ โข เอเตว พหุตรสฺส สตฺตา, ये ชาตฺรปรชตฺตปฏฺกคฺคหฺณา อปฺปฏฺวิรตา ๔เปยฺย ตตฺติยํ.

๔. อามกธณูปะยาถวคโค

[๑๑๕๔] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ये อามกธณูปะยาถวคโค ปฏฺวิรตา. อถ โข เอเตว พหุตรสฺส สตฺตา, ये อามกธณูปะยาถวคโค อปฺปฏฺวิรตา ๔เปยฺย จตฺตุมฺ.

๕. อามกมัสสุตตัม

[๑๑๕๕] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตุตา, เย อามกมัสปฺปคฺคหณา ปฏฺวิรตา. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สตุตา, เย อามกมัสปฺปคฺคหณา อปฺปฏฺวิรตา ๕เปยฺ ปณฺจมํ.

๖. กุมาริกสูตร

[๑๑๕๖] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตุตา, เย อิตฺถิกุมาริกปฺปคฺคหณา ปฏฺวิรตา. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สตุตา, เย อิตฺถิกุมาริกปฺปคฺคหณา อปฺปฏฺวิรตา ๕เปยฺ จญฺจํ.

๗. ทาสีทาสสูตร

[๑๑๕๗] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตุตา, เย ทาสีทาสปฺปคฺคหณา ปฏฺวิรตา. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สตุตา, เย ทาสีทาสปฺปคฺคหณา อปฺปฏฺวิรตา ๕เปยฺ สตุตฺมํ.

๘. อเชพกสูตร

[๑๑๕๘] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตุตา, เย อเชพกปฺปคฺคหณา ปฏฺวิรตา. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สตุตา, เย อเชพกปฺปคฺคหณา อปฺปฏฺวิรตา ๕เปยฺ อญฺจมํ.

๙. กุกกุฏสูกรสูตร

[๑๑๕๙] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตุตา, ये กุกกุฏสูกรปฺปคฺคหณา ปฏฺวิรตา. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สตุตา, ये กุกกุฏสูกรปฺปคฺคหณา อปฺปฏฺวิรตา ๕เปยฺ นวมํ.

๑๐. หตฺถิกวสฺสสุตฺตํ

[๑๑๖๐] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย หตฺถิกวสฺสวาปภฺบิคฺคหณฺนา” ปภฺบิรฺตา. อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา, เย หตฺถิกวสฺสวาปภฺบิคฺคหณฺนา อปฺปภฺบิรฺตา. ทสมํ.

นวโม ตตฺถิยามกธณฺณเปยฺยาลวคฺโค.

ตสฺสทฺธานํ

นจฺจํ สยนํ ราชตํ

ธณฺณํ มํสํ กุมาริกา^๒

ทาสี อเชพกณฺเฏ

กุกฺกุณฺณสุกรหตฺถิโนติ.

๑๐. จตุตถอามกธมฺมเปยฺยาลวคฺโค

๑. เขตฺตวตฺถุสุตฺตํ

[๑๑๖๑] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย เขตฺตวตฺถุปฏิกุคฺคหฺณา ปฏฺวิรฺตา. อถ โข เอเตว พหุตรํ สตฺตา, เย เขตฺตวตฺถุปฏิกุคฺคหฺณา อปฺปฏฺวิรฺตา ๕เปฯ ปจฺมํ.

๒. กยวีกฺกยสุตฺตํ

[๑๑๖๒] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ยะ กยวีกฺกยา ปฏฺวิรฺตา. อถ โข เอเตว พหุตรํ สตฺตา, ยะ กยวีกฺกยา อปฺปฏฺวิรฺตา ๕เปฯ ทฺติยํ.

๓. พุเตยฺยสุตฺตํ

[๑๑๖๓] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ยะ พุเตยฺยปฺหิณฺณคฺคณานุโยคา ปฏฺวิรฺตา. อถ โข เอเตว พหุตรํ สตฺตา, ยะ พุเตยฺยปฺหิณฺณคฺคณานุโยคา อปฺปฏฺวิรฺตา ๕เปฯ ตฺติยํ.

๔. ตฺลากลฺลสุตฺตํ

[๑๑๖๔] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ยะ ตฺลากลฺลกํสฺสญฺญมานญฺญา ปฏฺวิรฺตา. อถ โข เอเตว พหุตรํ สตฺตา, ยะ ตฺลากลฺลกํสฺสญฺญมานญฺญา อปฺปฏฺวิรฺตา ๕เปฯ จตุตฺถํ.

๕. อุกโกฏนสุตต

[๑๑๖๕] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สุตตา, เย อุกโกฏนวณฺจนนิกตีสาวิโยคา ปฏิวิรตา. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สุตตา, เย อุกโกฏนวณฺจนนิกตีสาวิโยคา* อปฺปปฏิวิรตา ฯเปฯ ปณฺจมํ.

๖ - ๑๑. เจตนาทิสุตต

[๑๑๖๖ - ๑๑๗๑] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สุตตา, เย เจตนาทณพฺพณฺนวิปฺราโมสอาโลปสหาการา ปฏิวิรตา. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สุตตา, เย เจตนาทณพฺพณฺนวิปฺราโมสอาโลป-สหาการา อปฺปปฏิวิรตา. ตํ กิสฺส เหตุ. อทิจฺจตฺตา ภิกขเว จตฺตุนํ อริยสจฺจานํ. กตเมสํ จตฺตุนํ. ทฺวขสฺส อริยสจฺจสฺส ฯเปฯ ทฺวขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา ย อริยสจฺจสฺส. ตสฺมาติห ภิกขเว ‘อิทํ ทฺวขนฺตํ โยโค กรณียํ ฯเปฯ ‘อํ ทฺวขนิโรธคามินี ปฺปฏิปทาติ โยโค กรณียติ. เอกาทสํ.

ทสโม จตฺตถอามกธณฺณเปยฺยาลวคฺโค.

ตสฺสทฺททาน

เขตต์ กายํ ทฺวเตยฺยณฺจ

เจตนา วรพฺพณํ

ตฺถกฺกํ อุกโกฏนํ

วิปฺราโลปํ สาหสนฺติ.

๑๑. ปญจกติเปยยาลวकुโค

๑. มนุสฺสจฺจุตฺติรจฺจนานฺตฺตํ

[๑๑๗๒] อถ โข ภควา ปริตฺตํ นขสิขายํ ปัสฺสุ อารोเปตฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ตํ ก็ มณฺเฑธ ภิกฺขเว กตมํ นุ โข พหุตรํ. โย วายํ มया ปริตฺโต นขสิขายํ ปัสฺสุ อารอฺปิโต อयํ วา มหาปจฺวีติ. “เอตเทว ภนฺเต พหุตรํ ยทิทํ มหาปจฺวี, อปฺปมตฺตกาเย ภควตา ปริตฺโต นขสิขายํ ปัสฺสุ อารอฺปิโต สงฺขมฺปิ น อุเปติ, อุนิธมฺปิ น อุเปติ, กลภาคมฺปิ น อุเปติ, มหาปจฺวี อุนิธาย ภควตา ปริตฺโต นขสิขายํ ปัสฺสุ อารอฺปิโตติ. “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย มนุสฺสา จุตฺตา มนุสฺเสสุ ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา, เย มนุสฺสา จุตฺตา นิริเย ปจฺจาชายนฺติ ฯเปฯ ปจฺมํ.

๒. มนุสฺสจฺจุตฺติรจฺจนานฺตฺตํ

[๑๑๗๓] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย มนุสฺสา จุตฺตา มนุสฺเสสุ ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา, เย มนุสฺสา จุตฺตา ติริจฺจนานโยนียา ปจฺจาชายนฺติ. (อิมินา นเยน ปญจ คติโย วิตุฏฺฐาเรตพฺพา). เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย มนุสฺสา จุตฺตา เทเวสุ ปจฺจาชายนฺติ. อถ เอเตว พหุตรา สตฺตา, เย มนุสฺสา จุตฺตา นิริเย ปจฺจาชายนฺติ. ติริจฺจนานโยนียา ปจฺจาชายนฺติ. ปิตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ. ทฺติยํ.

๓. มนุสฺสจฺติปิตฺติวิสยสุตฺตํ

[๑๑๗๔] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย มนุสฺสา จูตา เทเวสฺส ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สตฺตา, เย มนุสฺสา จูตา ปิตฺติวิสเย* ปจฺจาชายนฺติ. ตติยํ.

๔ - ๖. มนุสฺสจฺติเทวนิรยาทิสฺสุตฺตํ

[๑๑๗๕ - ๑๑๗๗] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย เทวา จูตา มนุสฺเสสฺส ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สตฺตา, เย เทวา จูตา นิรเย ปจฺจาชายนฺติ ๕เปยฺ ตีรจฺฉานโยนินฺยา ปจฺจาชายนฺติ ๕เปยฺ ปิตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ. จญฺจํ.

๗ - ๙. เทวจฺตินิรยาทิสฺสุตฺตํ

[๑๑๗๘ - ๑๑๘๐] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย นิรยา จูตา มนุสฺเสสฺส ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สตฺตา, เย นิรยา จูตา นิรเย ปจฺจาชายนฺติ ๕เปยฺ ตีรจฺฉานโยนินฺยา ปจฺจาชายนฺติ ๕เปยฺ ปิตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ. นวมํ.

๑๐ - ๑๒. เทวมนุสฺสนิรยาทิสฺสุตฺตํ

[๑๑๘๑ - ๑๑๘๓] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย เทวา จูตา มนุสฺเสสฺส ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สตฺตา, เย เทวา จูตา นิรเย ปจฺจาชายนฺติ ๕เปยฺ ตีรจฺฉานโยนินฺยา ปจฺจาชายนฺติ ๕เปยฺ ปิตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ ๕เปยฺ ทฺวาทสมํ.

สังยุตต์] ๑๑. ปณจกติเปยฺยาลวकुโก ๑๙-๒๑. ตีรจฺจนมนุสฺสนิรยาทีสุตฺตํ ๖๑๑

๑๓ - ๑๕. นีรยมนุสฺสนิรยาทีสุตฺตํ

[๑๑๘๔ - ๑๑๘๖] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย ตีรจฺจนโยนียา จุตฺตา มนุสฺสเสสุ ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สตฺตา, ये ตีรจฺจนโยนียา จุตฺตา นีรये ปจฺจาชายนฺติ ๕เปยฺ ตีรจฺจนโยนียา ปจฺจาชายนฺติ ๕เปยฺ ปิตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ ๕เปยฺ ปณฺณรสมํ.

๑๖ - ๑๘. นีรยเทวนิรยาทีสุตฺตํ

[๑๑๘๗ - ๑๑๘๙] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ये ตีรจฺจนโยนียา จุตฺตา เทเวสุ ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สตฺตา, ये นีรยา จุตฺตา นีรये ปจฺจาชายนฺติ ๕เปยฺ ตีรจฺจนโยนียา จุตฺตา นีรये ปจฺจาชายนฺติ ๕เปยฺ ปิตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ ๕เปยฺ อฏฺฐารสมํ.

๑๙ - ๒๑. ตีรจฺจนมนุสฺสนิรยาทีสุตฺตํ

[๑๑๙๐ - ๑๑๙๒] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, ये ปิตฺติวิสยา จุตฺตา มนุสฺสเสสุ ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สตฺตา, ये ปิตฺติวิสยา จุตฺตา นีรये ปจฺจาชายนฺติ ๕เปยฺ ตีรจฺจนโยนียา ปจฺจาชายนฺติ ๕เปยฺ ปิตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ ๕เปยฺ เอกวีสติมํ.

๒๒ - ๒๔. ตีรจณานเทวนิรยาทีสุตตัม

[๑๑๙๓ - ๑๑๙๕] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย ปิตฺติวิสยา จุตฺตา เทเวสุ ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สตฺตา, เย ตีรจณานโยนียา จุตฺตา นีรเย ปจฺจาชายนฺติ ฯเปฯ ตีรจณานโยนียา ปจฺจาชายนฺติ ฯเปฯ ปิตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ ฯเปฯ จตุวีสติมฺ.

๒๕ - ๒๗. ปิตฺติมนุสฺสนิรยาทีสุตตัม

[๑๑๙๖ - ๑๑๙๘] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย ปิตฺติวิสยา จุตฺตา มนุสฺสเสสุ ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สตฺตา, เย ปิตฺติวิสยา จุตฺตา นีรเย ปจฺจาชายนฺติ ฯเปฯ ตีรจณานโยนียา ปจฺจาชายนฺติ. ฯเปฯ ปิตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ ฯเปฯ สตฺตวีสติมฺ.

๒๘. ปิตฺติเทวนิรยสุตตัม

[๑๑๙๙] “เอวเมว โข ภิกขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย ปิตฺติวิสยา จุตฺตา เทเวสุ ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว พหุตฺรา สตฺตา, เย ปิตฺติวิสยา จุตฺตา นีรเย ปจฺจาชายนฺติ ฯเปฯ อฏฺฐวีสติมฺ.

๒๕. ปิตติเทวติริจฺจนานสุดตัม

[๑๒๐๐] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย ปิตฺติวิสยา จฺตา เทเวสุ ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา, เย ปิตฺติวิสยา จฺตา ติริจฺจนานโยนียา ปจฺจาชายนฺติ. เอกฺกนตีสติมฺ.

๓๐. ปิตติเทวปิตติวิสยสุดตัม

[๑๒๐๑] “เอวเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สตฺตา, เย ปิตฺติวิสยา จฺตา เทเวสุ ปจฺจาชายนฺติ. อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา, เย ปิตฺติวิสยา จฺตา ปิตฺติวิสเย ปจฺจาชายนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ. อทฺธิจฺจตฺตา ภิกฺขเว จตฺตุนฺนํ อริยสจฺจานํ. กตเมสํ จตฺตุนฺนํ. ทฺวักขสฺส อริยสจฺจสฺส ทฺวักขสมุทฺทสฺส อริยสจฺจสฺส ทฺวักขนิโรธสฺส อริยสจฺจสฺส ทฺวักขนิโรธคามินีปฺปฏิปทา ย อริยสจฺจสฺส. ตสฺมาติห ภิกฺขเว ‘อิทํ ทฺวักขนฺติ โยโค กรณีย, ‘อโย ทฺวักขสมุทฺทโยติ โยโค กรณีย, ‘อโย ทฺวักขนิโรธโยติ โยโค กรณีย, ‘อโย ทฺวักขนิโรธคามินี ปฺปฏิปทาติ โยโค กรณียโยติ. อิทมวโจ ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทฺวติ. ตีสติมฺ.

เอกาทสโม ปณจคติเปยยาลวคโค.

[°]

ตสสุทททาน

มนุสฺสโต^๑ จุตฺตา ฉาปิ
ตฺริจฺฉานปิตฺติวิสยา

เทวาท จุตฺตา นิริยโต
ตฺติสมตฺโต คตฺติวคฺโคตฺติ.*

สจจสัมมุตตํ สมตฺตํ.

มหาวารวคคสัมมุตตปาติ นิฏฺฐิตา.

สัมมุตตนิกายปาติ นิฏฺฐิตา.

^๑ สฺยา. มคฺคโพชฌงคํ สติยา
พฺลิตฺติปาทานุรฺรทฺธา
โสตาปคฺติ สจจญฺจาติ
มหาวารวคคนาเมน

อินฺทริยสมมปฺปชาน จ
ฉานานาปาณสํยคํ
เทสิตานิ สยมฺภุณา
วิสุตฺตานิ ทฺวาทฺสาติ.

ปธานุกุโธ

ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก
อเวจจุปปสาโท	๑๐๐๙/๔๗๐	อปปปฏิวานิ	๑๑๐๔/๕๖๘
อสงขารปรินิพพายี	๑๘๔/๑๐๔	อปปปฏิเวธา	๑๐๙๑/๕๕๙
อสงขเขโย	๑๐๓๗/๕๒๒	อปปปัญญา	๓๗๒/๒๐๓
อสนุปริสตรโ	๒๖/๒๓	อปปมาทวิหารี	๑๐๓๖/๕๑๙
อสนุปริโส	๒๕/๒๓	อปปมาทสมุปทา	๕๔/๓๗
อสามณญา	๑๑๓๘/๕๙๙	อปปเมโย	๑๐๓๗/๕๒๒
อสาราทานิ	๑๐๒๑/๔๙๘	อปปสสุโก	๘๒๒/๓๕๕
อสุขสยิตานิ	๑๐๒๑/๔๙๘	อพยุคคณิมิตตัม	๑๘๓/๑๐๐
อสุกนิมิตตัม	๒๓๒/๑๕๐	อสุสาสมตฺตา	๓๗๔/๒๑๑
อสุกสมณญา	๒๔๘/๑๘๕	[๑๑]	
อเสกฺโข	๓๙๓/๓๒๙	อาภินนมนุสฺสํ	๑๐๑๗/๔๘๕
อเสจนโก	๙๘๕/๔๒๖	อาจริยมุจฺจิ	๓๗๔/๒๑๑
อเสสวिरาคนิโรธ	๕๒๐/๓๐๗	อาจารโคจรสมุปนฺโน	๔๑๒/๒๕๔
อหิริกัม	๑/๑	อาตapi	๘/๑๑
อชฺฌเปกฺขิตา	๑๘๔/๑๐๓	อาธาโร	๒๗/๒๔
อณฺณถตฺตัม	๕๑๑/๒๙๖	อานาปานสฺสติ	๒๔๗/๑๘๓
อณฺณถาภาโว	๒๗๙/๒๒๒	อานาปานสฺสติสมาธิ	๙๘๓/๔๒๐
อณฺณมณฺณชาทิกา	๑๑๑๗/๕๘๕	อามกธณฺณปฏิกคฺคหณฺนา	๑๑๕๔/๖๐๔
อฏฺฐิกสณฺญา	๒๓๘/๑๘๐	อามกมฺสปฏิกคฺคหณฺนา	๑๑๕๕/๖๐๕
อตฺตทีโป	๓๗๕/๒๑๒	อารพฺภาตฺตุ	๑๘๓/๙๙
อตฺตสรโณ	๓๗๕/๒๑๒	อาราธโก	๒๒/๒๔
อตฺตสมุปทา	๕๔/๑๓๗	อาโลโก	๓๙๗/๒๔๓
อตฺตูปนายิโก	๑๐๐๓/๔๖๕	อาสภิวาจา	๓๗๘/๒๑๘
อนฺตรปาริณิพพายี	๑๘๔/๑๐๓	อาหฺรณฺจิติโก	๑๘๓/๙๗
อนฺนกกัม	๑๐๘๐/๕๔๖	อาหฺเร ปฏิกฺกุลสณฺญา	๒๕๐/๑๘๕

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
[อิ]			
อิติภาวภวภ	๑๐๘๐/๕๕๖	อติกกมฺนฺติ	๘๒๓/๓๕๙
อิณฺชิตตฺตํ	๙๘๓/๔๑๙	อุทฺธฺโสโต อกฺนิภูจคามิ	๑๘๔/๑๐๔
อิตุตฺถิกถ	๑๐๘๐/๕๕๖	อุทฺธฺมาตสฺสณฺณ	๒๔๒/๑๘๓
อิตุตฺถิกุมาริกปฏิกุคฺคหณฺนา	๑๑๕๖/๖๐๕	อุมฺมมฺงฺโก	๑๘/๑๙
อิทฺธ	๑๐๑๗/๔๘๕	อุสฺสาโห	๑๑๐๔/๕๖๘
อิทฺธิ	๙๒๒/๔๐๙	อุสฺโสฬฺหิ	๑๑๐๔/๕๖๘
อิทฺธิปาทภาวนาคามินิ	ปฏฺธิปทา	[เอ]	
	๘๒๓/๓๕๙	เอกคฺคตา	๒๘/๒๕
อิทฺธิปาทภาวนา	๘๒๓/๓๕๙	เอฬฺมุโ	๒๒๕/๑๔๒
อิทฺธิปาโ	๘๒๑/๓๔๙	[โอ]	
อิสฺสรียาธิปจฺจ	๙๙๗/๔๕๑	โอภาโส	๑๐๘๑/๕๕๑
[อุ]		[ก]	
อุทฺยคามินิ ปฏฺธิปทา	๑๑๐๘/๔๗๕	กรฺรณ เจโตวิมฺุตฺติ	๒๓๕/๑๖๕
อุปฺหจฺจปรีนิพฺพายิ	๑๘๔/๑๐๓	กรฺรณ	๒๔๔/๑๘๓
อุเปกฺขา	๔/๗	กยวิกกฺยา	๑๑๖๒/๖๐๗
อุเปกฺขา เจโตวิมฺุตฺติ	๒๓๕/๑๖๕	กณฺหสฺสูกฺกสฺสปฏฺธิภาคา	๑๘๓/๙๙
อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌมฺจฺจกฺกจฺฉานียา	๑๘๓/๑๐๐	กปฺปาสปิจฺ	๘๓๔/๓๘๑
อุกฺโกฏฺฐนฺวณฺจณิกิตฺติสาวิโยคา	๑๑๖๕/๖๐๘	กฺลฺยาณเมิตฺตตา	๒/๒
อุจฺจาสยฺนมหาสยฺนา	๑๑๕๒/๖๐๔	กาเมสฺส มิจฺฉาจฺจรา	๑๐๐๓/๔๖๓
อุตุราโส	๑๐๒๓/๕๐๖	กายกิลมโ	๒๓๗/๑๗๘
อุตุตฺตานิกมฺม	๑๑๐๘/๕๗๑	กายคตา สติ	๒๘๖/๒๓๒
		กายปสฺสทฺธิ	๑๘๓/๑๐๐
		กายสฺมาจโร	๑๐๐๓/๔๖๕

ปทานุยกโม	ปพเพ/องฺก	ปทานุยกโม	ปพเพ/องฺก
กายานุปัสสนา	๓๙๗/๒๔๓	[จ]	
กาลิกจหนฺ	๑๐๐๓/๔๖๔	จกฺขุกรณิ	๑๐๘๑/๕๔๗
กุเลเชฏฐาปจายิโน	๑๑๔๐/๕๙๙	จกฺขุ	๓๙๗/๒๔๓
กุสลกิริยา	๑๑๑๗/๕๘๖	จหนฺทปฺปภา	๑๔๖ - ๑๔๘/๖๗
กุสลราสี	๓๗๑/๒๐๓	จาถสมฺปนฺโน	๑๐๓๓/๕๑๖
กุสลากุสลา	๑๘๓/๙๙	จิตฺตกิลมโธ	๒๓๗/๑๗๘
กุสลา ฐมฺมา	๒๒/๒๑	จิตฺตปสฺสทฺธิ	๑๘๓/๑๐๐
กุสลาภิสนฺโท	๑๐๒๗/๕๑๒	จิตฺตานุปัสสนา	๓๙๗/๒๔๓
กุกกุฏสูกรปฏิกุคฺคหณฺา	๑๑๕๙/๖๐๕	เจตโส อวฺอุปสโม	๑๘๓/๙๘
กุมฺภฏฺฐจฺานกถํ	๑๐๘๐/๕๔๖	เจโตปริยาญาณํ	๓๗๘/๒๑๙
ภูมฺิ	๑๔๑ - ๑๔๕/๖๖	เจตโส สีนฺตตํ	๒๓๒/๑๔๗
โกฏฺฐจฺานุสําริยํ	๑๔๑ - ๑๔๕/๖๖	เจโตวิมฺุตฺติ	๒๓๒/๑๕๐
	[ข]	เจตโส วฺอุปสโม	๒๓๒/๑๕๑
		โจรกถํ	๑๐๘๐/๕๔๖
ขณฺฑทานิ	๑๐๒๑/๔๙๘	[ฉ]	
เขตฺตวตฺตปฏิกุคฺคหณฺา	๑๑๖๑/๖๐๗	ฉวิวณฺโณ	๕๑๑/๒๙๖
	[ค]	ฉนฺทสมํภา	๘๑๓/๓๔๔
คตฺติ	๙๙๙/๔๕๖	ฉนฺทสมฺปทา	๕๕/๓๗
คณฺฐกถํ	๑๐๘๐/๕๔๖	ฉนฺโท	๑๑/๑๕
คามกถํ	๑๐๘๐/๕๔๖	ฉมฺภิตตฺตํ	๑๐๒๓/๕๐๖
โคจรวิสยํ	๕๑๒/๒๙๗	เชทวนวณฺพนฺทนิปฺราโมสอาโลป-	
โคปานสิโย	๑๔๑ - ๑๔๕/๖๖	สหสาการา	๑๑๖๖ - ๑๑๗๑/๖๐๘
	[ฌ]	[ช]	
ฌรวาโส	๑๐๐๒/๔๖๒	ชนฺททกถํ	๑๐๘๐/๕๔๖
		ชรานมฺโม	๕๑๑/๒๙๖

ปทานุกรกโม	ปพฺพเพ/องฺก	ปทานุกรกโม	ปพฺพเพ/องฺก
ชาตฺรฐปรชตปฏิกคฺคหณนา	๑๑๕๓/๖๐๕	ทฺกฺขเขตฺตํ	๑๐๒๑/๕๙๘
ชาตฺรฐปรชตํ	๑๐๐๓/๕๖๕	ทฺพฺพพลขาทิกกา	๑๑๑๗/๕๙๖
[ณ]		ทฺพฺพญฺมิ	๑๐๒๑/๕๙๘
ณณณกรณํ	๑๐๘๑/๕๕๗	ทฺสฺสสฺสยํ	๑๐๐๙/๕๗๗
ณณณ	๘/๑๐	ทฺเตยฺยปฺหิณคฺคมนาณฺโยคา	
ณณณคค	๑๐๘๐/๕๕๖		๑๑๖๓/๖๐๗
ณณณ	๕๑๕/๒๕๗	เทวทฺนทฺกฺกโย	๘๒๒/๓๕๕
[ต]		เทวปทํ	๑๐๓๐/๕๑๓
ตถาคตวิหาโร	๙๘๗/๕๓๒	เทวาสฺรสงฺคาโม	๑๑๑๑/๕๗๗
ตณฺท	๑๘๓/๙๗	เทสนา	๘๓๒/๓๗๘
ตารกรฐปปฺปภา	๑๕๖ - ๑๕๘/๖๗	ทอวาริกโก	๓๗๘/๒๑๙
ติปฺริวณฺณํ	๑๐๘๑/๕๕๙	ทอสงฺกโย	๖/๙
ตุลาณฺณกฺกมาณณฺญา	๑๑๖๕/๑๐๗	ทอสฺวินโย	๗/๙
ตุลปิจุ	๘๓๕/๓๘๑	[ธ]	
[ท]		ธมฺมจกฺขุ	๑๐๘๑/๕๕๐
ทฺวาทสาการํ	๑๐๘๑/๕๕๙	ธมฺมจริยา	๑๑๑๗/๕๗๖
ทพิทฺโท	๒๒๗/๕๐๕	ธมฺมทํโป	๑๗๕/๒๑๒
ทพฺพทฺธธ	๓๗๘/๒๑๙	ธมฺมยานํ	๕/๖
ทพฺพทฺธการโตรณํ	๓๗๘/๒๑๙	ธมฺมสมฺปปาโท	๑๐๑๙/๕๙๐
ทณณสํวิภาครโต	๑๐๐๒/๕๖๓	ธมฺมสรโณ	๑๗๕/๒๑๒
ทาสีทาสปฏิกคฺคหณนา	๑๑๕๗/๖๐๕	ธมฺมมาทาโส	๑๐๐๕/๕๗๐
ทิกฺกิสฺมปทา ^{๖๖}	๕๕/๓๗	ธมฺมานุธมฺมปฏฺธิปฺตติ	๑๐๐๑/๕๕๗
ทฺกฺกเข อนตฺตตสณฺญา	๒๕๕/๑๘๖	ธมฺมานุปสฺสนา	๓๙๗/๒๕๕
		ธมฺมามมฺมโณ	๓๗๖/๒๑๕

ปทานุกรโม	ปพเพ/องฺก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องฺก
[น]		ปริจิตา	๓๘๖/๒๓๒
นกรกถิ	๑๐๘๐/๕๔๖	ปริปุจฺจา	๑๘/๑๙
นจฺจกิตฺวาทิตฺวิสุทฺทสฺสนา	๑๑๕๑/๖๐๔	ปริยฺยจฺจิตฺจิตฺโต	๘๒๒/๓๕๑
นानตฺตกถิ	๑๐๘๐/๕๔๖	ปริวิตฺกโก	๓๐/๒๕
นानาภาโว	๓๗๙/๒๒๒	ปหานสญฺญา	๒๕๕/๑๘๖
นารารโก	๒๔/๒๒	ปจฺจนาตปเก	๕๑๑/๒๙๖
นิกามลาภิ	๙๘๓/๔๑๙	ปญฺญาภฺขนฺธิ	๓๗๙/๒๒๒
นิกมกถิ	๑๐๘๐/๕๔๖	ปญฺญา	๔/๗
นิโรธสญฺญา	๒๕๗/๑๘๖	ปญฺญาปนา	๑๑๐๘/๕๗๑
นีสินฺ	๘๒๒/๓๕๑	ปญฺญาสมฺปนฺโน	๑๐๓๓/๕๑๖
นิกุมฺมฐาตุ	๑๘๓/๙๙	ปญฺจปนา	๑๑๐๘/๕๗๑
นิชฺฌานํ	๑๐๒๐/๔๙๔	ปณฺธิโต	๓๗๔/๒๙
[ป]		ปสฺสทฺฐกาโย	๓๗๖/๒๑๖
ปฏฺิณฺนิมิตฺตํ	๑๘๓/๙๗	ปการวิวรํ	๓๗๘/๒๑๗
ปฏฺิปปา	๕/๘	ปการสนฺธิ	๓๗๘/๒๑๙
ปฏฺิภาณกฺุโฏ	๑๑๑๒/๕๗๘	ปภาวฺโมกฺขสํวรํสํวโต	๔๑๒/๒๕๔
ปฏฺิภาณํ	๑๘/๑๙	ปาณาติปาตา	๘/๑๐
ปจฺจมาภิสมฺพุทฺโธ	๓๘๔/๒๒๘	ปานกถิ	๑๐๘๐/๕๔๖
ปทฺชาตานิ	๑๔๐/๖๕	ปาปกํ อกฺุสสํ จิตฺตํ	๑๐๗๘/๕๔๔
ปมาทฺวิหาริ	๑๐๓๖/๕๑๙	ปาปเก อกฺุสเส วิตฺกเก	๑๕๓/๗๓
ปยตปาณิ	๑๐๓๘/๕๒๓	ปามุชฺชํ	๓๗๖/๒๑๔
ปรกฺกมฐาตุ	๑๘๓/๙๙	ปิสฺสุณาย วาจา	๘/๑๐
ปรมฺนิปจฺจกาโร	๕๒๙/๓๑๘	ปิตฺติ	๔/๗
ปรวิสโย	๓๗๒/๒๐๔	ปิตฺติสมฺโพชฺฌมฺกฺุณฺณจฺานิยา	๑๘๓/๙๙
		ปฺริสกกถิ	๑๐๘๐/๕๔๖

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
ปุพฺพวสณฺณ	๒๓๙/๑๘๒	พฺรหฺมวิหาโร	๙๗๘/๔๒๓
ปุณฺณกิริยา	๑๑๑๗/๕๘๖	พฺรหฺมณฺณ	๔๐/๓๒
ปุณฺณภิสฺสโท	๑๐๒๗/๕๑๒	พหุชฺฌณฺ	๑๐๑๗/๕๘๕
ปุตุตฺตสมุพาสยนํ	๑๐๐๓/๔๖๔	พหุลิกฺตา	๙๘๙/๔๓๖
ปุพฺพผณฺธา	๑๔๑-๑๔๕/๖๖	พีชคามภูตคามสมารมภา	
ปุพฺพพฺงคฺมา	๑/๑		๑๑๔๘/๖๐๒
ปุพฺพเพตฺกถํ	๑๐๘๐/๕๔๖	พีชคามภูตคาม	๑๕๐/๗๑
ปุตุณฺ	๑๐๒๑/๔๙๘		
เปมมตฺตํ	๑๐๒๐/๔๙๕		

[ก]

[ผ]

ผรุสฺยา วาจา	๘/๑๐	ภยกถํ	๑๐๘๐/๕๔๖
ผนฺทิตตฺตํ	๙๘๓/๔๑๙	ภยทสฺสวํ	๔๑๒/๒๕๔
ผิตํ	๘๒๒/๓๕๕	ภตฺตสมฺมโท	๑๘๓/๙๗
		ภาวนา	๘/๑๑
		ภาวิตา	๔/๖
		ภิชฺชโยภิชฺชตโร	๓๗๘/๒๑๘

[พ]

พฺยตฺโต	๓๗๔/๒๐๘		
พฺยาริธฺมโม	๕๑๑/๒๙๖		
พฺรหฺมจิริยปริโยสานํ	๓๖๙/๒๐๐		
พฺรหฺมจิริยผลานิ	๓๙/๓๑		
พฺรหฺมจิริยํ	๒/๒		
พฺรหฺมจิริยตฺโต	๔๐/๓๑		
พฺรหฺมณฺณผลานิ	๓๗/๓๐		
พฺรหฺมณฺณ	๓๗/๓๐		
พฺรหฺมณฺณตฺโต	๓๘/๓๐		
พฺรหฺมยานํ	๔/๖		

[ม]

มรณธฺมโม	๕๑๑/๒๙๖
มรณภยํ	๑๐๒๓/๕๐๖
มรณสณฺณ	๒๔๙/๑๘๕
มหทฺธโน	๑๐๔๐/๕๒๕
มหาอุทกฺกขณฺโธ	๑๐๓๗/๕๒๒
มหาชนกาโย	๑๖๐/๘๐
มหาปจฺวี	๑๑๑๘/๕๘๖
มหาภิชฺชตํ	๓๙๔/๒๓๙
มหาภุมิจาโล	๘๒๒/๓๕๕

ปทานุกรโม	ปพเพ/องฺก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องฺก
มหาโกโค	๑๐๔๐/๕๒๕	มิจฺจนาสติ	๑/๑
มหามตฺตกถํ	๑๐๘๐/๕๒๖	มิจฺจนาสมาธิ	๑/๑
มหายโส	๑๐๔๐/๕๒๖	มิจฺจนาสงฺกปโป	๑/๑
มหาวาโต	๑๕๗/๗๗	มิตฺตทา	๑๖๐/๘๐
มหาสาลา	๑๐๒๐/๔๙๕	มุกฺกิตา เจโตวิมุตฺติ	๒๓๕/๑๖๕
มคฺโค	๕/๘	มุกฺกิตา	๒๓๕/๑๖๕
มตฺเตยฺยา	๑๑๓๖/๕๙๘	มุสสาวาทา	๘/๑๐
मारเสนปฺปมทฺทโน	๒๒๔/๑๔๒	มุตฺตจาโค	๑๐๐๒/๔๖๓
มาริโส	๑๐๕๐/๕๓๓	มุลคณฺฐา	๑๔๑ - ๑๔๕/๖๖
มาลากถํ	๑๐๘๐/๕๔๖	เมธาวิ	๓๗๘/๒๑๙
มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑน-		เมตฺตทา เจโตวิมุตฺติ	๒๓๕/๑๖๕
วิภูสณฺฏจานา	๑๑๕๐/๖๐๓	เมตฺตทา	๒๓๕/๑๖๕
มาลาคนฺธวิเลปนํ	๑๐๔๙/๔๖๔	โมหขโย	๖/๙
มิจฺจนตฺตํ	๒๑/๒๑	โมหวินโย	๗/๙
มิจฺจนอาชีโว	๒๕/๒๓	[ย]	
มิจฺจนากมฺมมฺหโต	๒๕/๒๓/	ยาจโยโค	๑๐๐๒/๔๖๓
มิจฺจนาณํ	๑๐๒๒/๕๐๓	ยานกถํ	๑๐๘๐/๕๔๖
มิจฺจนาทิฏฺฐิ	๑/๑	ยานิกฺกตา	๓๘๖/๒๓๒
มิจฺจนปฐฺวิปตฺติ	๓๑/๒๗	ยฺยทฺธกถํ	๑๐๘๐/๕๔๖
มิจฺจนปฐฺวิปทา	๒๓/๒๒	โยคกฺเขโม	๕๒๘/๓๑๘
มิจฺจนปฐฺวิปนฺโน	๒๔/๒๒	โยนิโสมนสิการสมฺปทา	๕๔/๓๗
มิจฺจนปณฺหิตํ	๙/๑๒	โยนิโสมนสิกาโร	๑๙๔/๑๑๕
มิจฺจนาวาจา	๑/๑	[ร]	
มิจฺจนาวายาโม	๑/๑	รชฺชชลฺลํ	๑๕๖/๗๖
มิจฺจนาวิมุตฺติ	๒๖/๒๓	ราคกฺขโย	๖/๙

ปทานุกรกโม	ปพพ/องก	ปทานุกรกโม	ปพพ/องก
ราควินโย	๗/๕	วินิลกสญญา	๒๕๐/๑๘๒
ราชกถ	๑๐๘๐/๕๕๖	วิชา	๑๑๐๘/๕๗๑
		วิมสาสมาธิ	๘๑๓/๓๔๔
[ล]		วิมุตติกขนุ	๓๗๙/๒๒๒
โลกุขายิก	๑๐๘๐/๕๕๖	วิมุตติญาณทสสนกขนุ	๓๗๙/๒๒๒
โลมหโส	๘๒๒/๓๕๕	วิราคสญญา	๒๕๖/๑๘๖
โลหิตจนุหน	๑๔๑ - ๑๔๕/๖๖	วิริยสมาธิ	๘๑๔/๓๔๔
		วिरณา	๑๑๐๘/๕๗๑
[ว]		วิธิชากถ	๑๐๘๐/๕๕๖
วสีสมาจาโร	๑๐๐๓/๔๖๗	วิจุนิทุทกสญญา	๒๕๑/๑๘๒
วตถกถ	๑๐๘๐/๕๕๖	วิฐชา	๑/๒
วตถุกตา	๓๘๖/๒๓๒	วิญญาปโก	๓๗๙/๒๒๒
วสสิก	๑๔๑ - ๑๔๕/๖๖	เวทนนานุสสนา	๓๙๗/๒๔๓
วาทวุจ	๑๑๐๘/๕๗๓	โวสสุคครโต	๑๐๐๒/๔๖๓
วาทาตปหานิ	๑๐๒๑/๔๙๘		
วาทุปาทาโน	๑๑๐๘/๕๗๒	[ส]	
วาทคเวสี	๑๑๑๐/๕๗๓	สอูปนิโส	๒๘/๒๔
วาทตติโก	๑๑๑๐/๕๗๓	สททาคามี	๔๘๒/๒๗๓
วาทานุวาโท	๕/๘	สการโว	๒๓๖/๑๖๘
วายาโม	๑/๑	สติปฏจानภาวนาคามินี	ปฏิปทา
วิกาลโกชนา	๑๑๔๙/๖๐๒		๔๐๖/๒๔๙
วิคคาหิกกถ	๑๐๗๙/๕๕๕	สติปฏจानภาวนา	๔๐๖/๒๔๙
วิจิกิจจจانيا	๑๘๓/๙๘	สติปฏจान	๔๐๖/๒๔๙
วิชมกิตา	๑๘๓/๙๗	สติมา	๘/๑๑
วินาภาโว	๓๗๙/๒๒๒	สติสมโพชฌมจกฏจانيا	๑๘๓/๙๙

๖๒๔ สุตตนต์ปิฎก สัตตตนิคายสส มหาวรรคคสัตตตปาลิยา

ปทานุกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกโม	ปพเพ/องเก
สปริกาโร	๒๘/๒๔	สพพทุกคตภย	๑๐๑๐/๔๗๘
สมจิริยา	๑๑๗/๕๘๖	สพพโลเก อนภิตตสณณา	๒๕๑/๑๕๘
สมาทปโก	๓๗๙/๒๒๒	สพพสงขารสมโถ	๕๒๐/๓๐๗
สมาธิกขนุ	๓๗๙/๒๒๒	สพพปฏิบัตินิสสโก	๕๒๐/๓๐๗
สมาธินิมิตต์	๑๘๓/๑๐๐	สมปหังสโก	๓๗๙/๒๒๒
สมุตเตชโก	๓๗๙/๒๒๒	สมผปปลาปา	๘/๑๐
สมุททกขายิก	๑๐๘๐/๕๔๖	สมมตต์	๒๑/๒๑
สยนกถ	๑๐๘๐/๕๔๖	สมมาอาชีโว	๑/๒
สสงขารปรินิพพาย	๑๘๔/๑๐๔	สมมากมมมโนโต	๑/๒
สทรมมิโก	๕/๘	สมมาญาณ	๑๐๒๒/๕๐๓
สทพยต	๙๙๗/๔๕๑	สมมาทิกุจิ	๑/๒
สงคามวิชโย	๔/๖	สมมาปปฏิปัตติ	๓๑/๒๗
สจจวาท	๙๙๗/๔๕๖	สมมาปปฏิปทา	๒๓/๒๒
สททรมมอปริหาน	๓๘๙/๒๓๕	สมมาปปฏิปนโน	๒๓/๒๒
สททรมมปริหาน	๓๘๙/๒๓๕	สมมาปณิหิต	๙/๑๒
สททรมมสสวน	๑๐๐๑/๔๕๗	สมมาวาจา	๑/๒
สททรมโม	๓๘๙/๒๓๔	สมมาวาयाโม	๑/๒
สททตมตต์	๑๐๒๐/๔๙๕	สมมาวิมุตติ	๒๖/๒๔
สททตสมปนโน	๑๐๐๓/๕๑๖	สมมาสติ	๑/๒
สนทสสโก	๓๗๙/๒๒๒	สมมาสมาธิ	๑/๒
สปปญโย	๑๐๕๐/๕๓๒	สมมาสงกปโป	๑/๒
สปปฐิสโส	๕๒๘/๓๑๘	สาธาโร	๒๗/๒๔
สปปุริสตร	๒๖/๒๔	สาธิกนวุติ	๑๐๐๖/๔๗๒
สปปุริสสเสโว	๑๐๐๑/๖๑๔	สามณณผลานิ	๓๕/๒๙
สปปุริโส	๒๕/๒๓	สามณณ	๓๕/๒๙

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
สามณฺณตฺเถ	๓๖/๓๐	สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฏาณา	
สามณฺญา	๑๑๓๘/๕๙๙		๑๒๔๔/๕๐๙
สารณฺธา	๑๔๑ - ๑๔๕/๖๖	สุสมารทฺธา	๑๘๙/๑๑๑
สาโลหิตา	๔๑๔/๒๕๗	เสกฺโข	๑๓/๑๗
สาวชฺชานวชฺชา	๑๘๓/๙๙	เสนากถิ	๑๐๘๐/๕๔๖
สีลาญฺโป	๑๑๑๐/๕๗๔	โสตาปนฺโน	๔๗๒/๒๖๔
สีลกฺขณฺฐิ	๓๗๙/๒๒๒	โสโต	๕๐๐/๒๘๕
สีลสมฺปทา	๕๐ - ๕๔/๓๖	โสฬสกุฏฺฏโก	๑๑๑๐/๕๗๔
สีลสมฺปนฺโน	๑๐๓๓/๕๑๖	[ห]	
สีหนาโท	๓๗๘/๒๑๘	หตฺถิควสฺสวพวาปฏิกฺคหณา	
สุขสยิตานิ	๑๐๒๐/๔๙๘		๑๑๖๐/๖๐๖
สุขสุสาหาโร	๑๐๒๗/๕๑๒	หตฺถิปทํ	๑๔๐/๖๕๕
สุกฺกนิมิตฺตํ	๑๘๓/๙๗	หิโรตฺตปฺป	๑/๒
สุรากถิ	๑๐๘๐/๕๔๖	หีนปฺปณิตา	๑๘๓/๙๙

สุตตนปิฎก ตัณฑุตนิกายสุต

มหาวารวคคตัณฑุตปาติยา

อสาธารณนามานิ

อสาธารณนามานิ	ปพเพ/องเก	อสาธารณนามานิ	ปพเพ/องเก
[อ]		คิซุมภูฏ ปพเพเต	๑๙๖/๑๑๗
อจิรวดี นที	๙๕/๔๙	โคตมกเจติย	๘๒๒/๓๕๑
อญชนวนเน	๕๑๓/๒๙๙	[จ]	
อญญาโกณฑนญโย	๐๘๒/๕๕๑	จกกวตติ ราชชา	๑๔๑ - ๑๔๕/๖๗
[อา]		จาตุम्मหาราชิกา เทวา	๑๐๘๑/๕๕๐
อาปณนุนาม นิคโม	๕๒๐/๓๐๖	จิตตปาฏลี	๕๓๙/๓๒๔
อายสุมมา อุตติโย	๓๐/๒๕	จุนโท สมณทุเทโส	๑๙๗/๑๑๘
อายสุมมา ความปติตเถโร	๑๑๐๐/๕๖๕	[ข]	
[อุ]		ชนปทกลยาณี	๓๘๖/๒๓๑
อุเทนเจติย	๘๒๒/๓๕๑	ชมพู	๕๓๗/๓๒๓
อุรุเวลกปป นาม นิคโม	๕๒๒/๓๑๑	[ณ]	
[ก]		ณาทิเก	๑๐๐๖/๔๗๑
กณฏกิวเน	๓๙๒/๓๓๘	[ต]	
กิมิลาญ (นคเร)	๙๘๖/๔๐๗	ตุลิตา เทวา	๑๐๕๐/๕๓๔
กุกุจราชาน	๑๔๑ - ๑๔๕/๖๗	[ธ]	
กุกุการสาลาญ	๕๑๒/๒๙๘	ธมมทินโน อุปาสโก	๑๐๔๙/๘๔๒
โกฏสิมพลี	๕๔๐/๓๒๕	[น]	
[ค]		นนทโก ลิจฉวิมหมตโต	๑๐๒๖/๕๑๐
คงคา นที	๙๑/๔๘		

อสาธารณนามานี	ปพฺพ/องฺเก	อสาธารณนามานี	ปพฺพ/องฺเก
นาพกคามเก	๓๗๙/๒๒๐	ยวสุกั	๙/๑๒
นาพนุทายิ (นคเร)	๓๗๙/๒๑๗	ยามา เทวา	๑๐๕๐/๕๓๔
นิโครธาราม	๙๘๘/๔๓๒	[ร]	
นิมมานรดี เทวา	๑๐๕๐/๕๔๓	ราชการาม (วิหาร)	๑๐๐๗/๔๗๔
[ป]		[ว]	
ปรนิมมิตวสวัตตี เทวา	๑๐๘๑/๕๕๐	เวสาลียิ (นคเร)	๓๖๗/๑๙๗
ปาริจุตตโก	๕๓๘/๓๒๔	เวพฺพทวาริ นาม	๑๐๐๓/๔๖๓
ปาวาริกมพวเน	๓๗๙/๒๑๗	[ส]	
ปาวาลเจตียิ	๘๒๒/๓๕๑	สกุณคฺชี	๓๗๒/๒๐๓
[พ]		สรภู นที	๙๕/๔๙
พุรุมภายิกา เทวา	๑๐๘๑/๕๕๐	สลพาคาเร (ปณฺณสาลาย)	๙๐๖/๔๐๑
พหุปฺตตกเจตียิ	๘๒๒/๓๕๑	สหชนียะ	๑๑๐๐/๕๖๕
พาราณสียิ (นคเร)	๑๐๔๙/๕๓๑	สตุตมพเจตียิ	๘๒๒/๓๕๑
[ภ]		สธารนุทเจตียิ	๘๒๒/๓๕๑
ภุมมา เทวา	๑๐๘๑/๕๕๐	สาลิสฺสูกั	๙/๑๒
[ม]		สิเนรุ ปพฺพตราช	๑๑๑๙/๕๘๗
มคเรสุ (ชนปเท)	๓๗๙/๒๒๐	สีสปาวเน	๑๑๐๑/๕๖๖
มหาปริพาโห นาม.นิรโย	๑๑๑๓/๕๘๐	สีโห มิคราช	๕๒๑/๓๑๐
มหาวเน	๘๒๒/๓๕๐	สุมาคธา ปกฺขรณิ	๑๑๑๑/๕๗๖
มहीं นที	๙๕/๔๙	สุมฺเภสุ	๒๑๑/๑๒๘
มลฺลเกสุ	๕๒๒/๓๑๑	สุกรขาตายิ (เลณ)	๕๒๘/๓๑๗
มิกการมาตฺปาสาเท	๒๒๖/๓๖๔	เสทกั นาม สุมฺภานิ	๓๘๕/๒๓๐
เมทกถาลิกา อนุเตวาสิ	๓๘๕/๒๓๐	[ห]	
[ย]			
ยมนา นที	๙๒ - ๙๕/๔๘	หิมวา ปพฺพตราช	๑๑๒๙/๕๙๔

สุตตปิฎก สัมมุตตนิคายสุต

มหาวารวคคสัมมุตตปาติยา

กาถานํ ปจฺมปาทา

กาถานํ ปจฺมปาทา	ปพฺเพ/องฺเก	กาถานํ ปจฺมปาทา	ปพฺเพ/องฺเก
อปฺปกา เต มนุสฺเสสุ	๓๔/๒๘	มโหทธิ อปริมิตํ มหาสํ	๑๐๓๙/๕๒๓
อปฺปกา เต มนุสฺเสสุ	๑๙๘/๑๑๙	ยสฺส สทฺธา จ ปญฺญา จ	๔/๗
เอกายนํ ชาตฺยยนฺตทสฺสี	๓๘๔/๒๓๐	ยสฺส สทฺธา ตถาคเต	๑๐๒๒/๕๐๔
เอกายนํ ชาตฺยยนฺตทสฺสี	๔๐๙/๒๕๓	ยสฺส สทฺธา ตถาคเต	๑๐๒๒/๕๐๔
จตุณฺ्हํ อริยสจฺจานํ	๑๐๗๓/๕๔๑	เย ทุกฺขํ นปฺปชานนฺติ	๑๐๙๒/๕๖๐
ตุลฺมตุลฺมจฺจ สมฺภาวํ	๘๒๒/๓๕๕	เยสํ สทฺธา จ สีลญฺจ	๙๙๘/๔๕๐
ธฺมํ ตํ ชมฺมมีชเร อตฺถุ	๑๑/๒๙๗	โย ปุณฺณกาโม กุสเล ปติฏฺฐิโต	
มโหทธิ อปริมิตํ มหาสํ	๑๐๓๙/๕๒๓		๑๐๓๙/๕๒๕

สุตตนต์ปิฎก สัมมุตตนิกายสุต

มหาวารวคคสัมมุตตปาติยา

ธมมปฏเกโท

ธมมปฏเกโท	ปพเพ/องเก	ธมมปฏเกโท	ปพเพ/องเก
[เอก]		เอสนา	๑๖๑/๘๒
อตุตตสมปทา	๕๐ - ๕๔/๓๗	ชีลา	๑๖๖/๘๖
อปปมาทสมปทา	๕๐ - ๕๔/๓๗	ตณฺหา	๑๗๐/๘๗
อานาปานสฺสติ	๒๔๗/๑๘๓	ทุกฺขตา	๑๖๕/๘๖
อานาปานสฺสติสมาธิ	๙๘๓/๔๒๐	นิฆา	๑๗๐/๘๗
กฺลฺยาณมิตฺตตา	๒/๒	ภาว	๑๖๔/๘๕
ฉนฺทสมปทา	๕๐ - ๕๔/๓๗	มฺลานิ	๑๖๗/๘๖
ทิกฺขิสฺมปทา	๕๐ - ๕๔/๓๗	วธา	๑๖๒/๘๔
โยนิโสมนสิการสมปทา	๕๐ - ๕๔/๓๗	เวทนา	๘/๑๑
สีลสมปทา	๕๐ - ๕๔/๓๗	สุจฺริตานิ	๑๘๗/๑๐๘
[ทุก]		[จตุก]	
อนฺดา	๑๐๘๑/๕๔๗	อริยสฺสจฺจานิ	๑๐๗๔/๕๔๐
ปหาตพฺพา ธมฺมา	๑๕๙/๗๘	อิทฺธิปาทา	๑๕๕/๗๕
ภาเวตพฺพา ธมฺมา	๑๕๙/๗๘	อุปาทานานิ	๑๔๗/๙๐
สจฺจิกาตพฺพา ธมฺมา	๑๕๙/๗๘	โอฆา	๑๗๒/๙๐
		คณฺธา	๑๗๕/๙๑
[ติก]		ฌานา	๙๑๔/๔๗๐
อาสวา	๑๖๓/๘๕	เทวปทานิ	๑๐๓๐/๕๑๓
อินฺทฺริยานิ	๑๕๕/๗๕	ธมฺมา	๔/๗

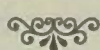
ธมมปฺปเกโท	ปพฺเพ/องฺเก	ธมมปฺปเกโท	ปพฺเพ/องฺเก
ปญฺญาภิสนฺหา กุสลาภิสนฺหา		ชาตฺรปสฺส อฺปฺกฺกิเลเส	๒๑๔/๑๓๒
	๑๐๒๗/๕๑๒	นํวรณานิ	๑๗๘/๙๒
โยคา	๑๗๓/๙๐	นํวรณา	๑๘๑/๙๕
สตีปญฺจานา	๑๕๕/๗๕	ปริญฺญเยยฺยา ธมฺมา	๑๕๙/๗๘
สมฺมปฺปชานา	๑๕๕/๗๕	พลานิ	๑๕๕/๗๕
โสตาปตฺติยฺจนานิ	๙๙๙/๔๕๔	ภยานิ เวรานิ	๑๐๒๔/๕๐๘
[ปญจกํ]		[ฉกฺกํ]	
อวรรณา นํวรณา	๒๑๙/๑๓๕	อินฺทฺริยานิ	๑๕๕/๗๕
อินฺทฺริยานิ	๑๕๕/๗๕	วิชฺชาภาคิยา ธมฺมา	๙๙๙/๔๕๕
อฺปาทานกฺขณฺธา	๑๗๙/๙๓		
อฺทฺธมฺภาคิยานิ สญฺโฆชนานิ		[สตฺตกํ]	
	๑๘๑/๙๓	อนฺุสยา	๑๗๖/๙๑
กามคฺฤณา	๓๐/๒๕	อปริหานิยา ธมฺมา	๒๐๖/๑๒๕
จิตฺตสฺส อฺปฺกฺกิเลเส	๒๑๔/๑๓๓	โพชฺฌนฺกา	๑๕๕/๗๕

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎก*

๑. สมเด็จพระพุทธอาจารย์	วัดสระเกศ	ประธานกรรมการ
๒. พระพรหมมุนี	วัดบวรนิเวศวิหาร	รองประธานกรรมการ
๓. พระพรหมเวที	วัดไตรมิตรวิทยาราม	รองประธานกรรมการ
๔. พระพรหมเมธาจารย์	วัดบูรณศิริมัตยาราม	กรรมการ
๕. พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	กรรมการ
๖. พระวิสุทธิวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๗. พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๘. พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	กรรมการ
๙. พระธรรมปัญญาภรณ์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๑๐. พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	กรรมการ
๑๑. พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐฯ	กรรมการ
๑๒. พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๑๓. พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	กรรมการ
๑๔. พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	กรรมการ
๑๕. พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	กรรมการ
๑๖. พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	กรรมการ
๑๗. พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	กรรมการ
๑๘. พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	กรรมการ
๑๙. พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	กรรมการ
๒๐. พระเทพโสภณ	วัดราชบูรณะ	กรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๘ มติที่ ๕๐๙/๒๕๔๘ เรื่อง ขอความเห็นชอบรายนาม คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และ มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๖/๒๕๔๕ มติที่ ๓๕๗/๒๕๔๕ เรื่อง แต่งตั้งกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ แทน กรรมการที่พ้นจากตำแหน่ง

๒๑.	พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ	กรรมการ
๒๒.	พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	กรรมการ
๒๓.	พระราชปริยัติดิลก	วัดประยุรวงศาวาส	กรรมการ
๒๔.	พระราชเมธี	วัดราชนัลดาราม	กรรมการ
๒๕.	พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	กรรมการ
๒๖.	พระราชวรมุณี	วัดดุสิดาราม	กรรมการ
๒๗.	พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	กรรมการ
๒๘.	พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	กรรมการ
๒๙.	พระราชสุธี	วัดเทวราชกุญชร	กรรมการและเลขานุการ
๓๐.	พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	กรรมการ
๓๑.	พระราชปฎิภาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๓๒.	พระศรีวิสุทธิมุณี	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๓๓.	พระศรีรัชมงคลเมธี	วัดอาวุธวิกสิตาราม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๔.	พระปริยัติกวี	วัดปากน้ำ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๕.	พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	กรรมการ
๓๖.	พระศรีวิสุทธิธารภรณ์	วัดบรมนิवास	กรรมการ
๓๗.	พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๓๘.	พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	กรรมการ
๓๙.	พระมหาไฉน จิตตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๔๐.	พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	กรรมการ
๔๑.	พระมหาวินัย ธีรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	กรรมการ
๔๒.	นายวิชัย ธรรมเจริญ	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๓.	นายบุญสืบ อินสาร	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๔.	นายบุญเชิด กิตติธรางกูร	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๕.	นายแก้ว ชิตตะขบ	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง
พิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎก*

๑. พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	ประธานอนุกรรมการ
๒. พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	อนุกรรมการ
๓. พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ	อนุกรรมการ
๔. พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	อนุกรรมการ
๕. พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	อนุกรรมการ
๖. พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	อนุกรรมการ
๗. พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	อนุกรรมการ
๘. พระศรีวิสุทธิภรณ์	วัดบรมนิวาส	อนุกรรมการ
๙. พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ
๑๐. พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	อนุกรรมการ
๑๑. พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	อนุกรรมการ
๑๒. พระมหาวินัย ถิรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	อนุกรรมการ
๑๓. พระมหาไฉน จิตตสุโข	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธมอญจารย์ ประธานคณะปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะกรรมการตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก*

๑. พระพรหมเมธาจารย์	วัดบูรณศิริมัตถาราม	ที่ปรึกษา
๒. พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	ประธานคณะกรรมการ
๓. พระธรรมปริยัติเวที	วัดพระปฐมเจดีย์	รองประธานคณะกรรมการ
๔. พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	รองประธานคณะกรรมการ
๕. พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	รองประธานคณะกรรมการ
๖. พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	รองประธานคณะกรรมการ
๗. พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	คณะกรรมการ
๘. พระราชเมธี	วัดราชนัฏดาราม	คณะกรรมการ
๙. พระราชวรมนี	วัดดุสิตาราม	คณะกรรมการ
๑๐. พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	คณะกรรมการ
๑๑. พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	คณะกรรมการ
๑๒. พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา	คณะกรรมการ
๑๓. พระเมธีธรรมานันท์	วัดไร่ขิง	คณะกรรมการ
๑๔. พระเมธีปริยัติวิบูล	วัดสามพระยา	คณะกรรมการ
๑๕. พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	คณะกรรมการ
๑๖. พระสุธีรัตนภรณ์	วัดสุทัศนเทพวราราม	คณะกรรมการ
๑๗. พระศรีปริยัติโมลี	วัดราชนัฏดาราม	คณะกรรมการ
๑๘. พระกิตติสารเมธี	วัดดาวดึงษาราม	คณะกรรมการและเลขานุการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธมอญจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

๑๙. พระมหาอิทธิยาวัธ ธีรวโร ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. พระมหาวัชร จิตวณฺโณ ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๑. พระมหาชลอ ปิยาจาโร ป.ธ. ๙ วัดชนะสงคราม คณะทำงาน
๒๒. พระมหาปราโมทย์ วิริยธมฺโม ป.ธ. ๙ วัดดุสิตาราม คณะทำงาน
๒๓. พระมหาอุดม สารเมธี ป.ธ. ๙ วัดทองนพคุณ คณะทำงาน
๒๔. นายประสิทธิ์ แสงทับ นักวิชาการภาษาโบราณ ๔ คณะทำงาน
๒๕. นายสำรวย นักการเรือน นักวรรณศิลป์ ๗ คณะทำงาน

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก*

๑.	พระวิสุทธิวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	ประธานคณะกรรมการ	
๒.	พระธรรมปัญญาภรณ์	วัดปากน้ำ	รองประธานคณะกรรมการ	
๓.	พระราชวิริยาลังการ	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๔.	พระราชสุตาภรณ์	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๕.	พระปริยัติกิจวิ	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๖.	พระปิฎกโกศล	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการและเลขานุการ	
๗.	พระวิเชียรกรวิ	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๘.	พระมหามนตรี	ขุนตีสโร	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๙.	พระมหาประนอม	กิตติปัญโญ	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๐.	พระมหาสมจินต์	สมมาปัญโญ	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๑.	พระมหาบุญชู	กิตติโชติโก	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๒.	พระมหาจรัญ	วิจารณ์เมธี	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๓.	พระมหาทองดี	ปณณาวชิโร	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๔.	พระมหาเสนาะ	กิตติเสโน	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๕.	พระมหาครรชิต	สุจิตคนธโร	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๖.	พระมหาวัฒน์พร	อภิวฑฒโน	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๗.	พระมหาชำนาญ	มหาชาโน	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๘.	พระมหาหวน	ยสาโส	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๙.	พระมหาสมาน	มโนพนธโร	ป.ธ. ๙ วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธมอญจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะกรรมการตรวจค้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก*

๑. พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	ประธานคณะกรรมการ	
๒. พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	รองประธานคณะกรรมการ	
๓. พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	รองประธานคณะกรรมการ	
๔. พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	คณะกรรมการ	
๕. พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	คณะกรรมการ	
๖. พระเทพโสภณ	วัดราชบูรณะ	คณะกรรมการ	
๗. พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	คณะกรรมการ	
๘. พระราชปริยัติดิลก	วัดประยุรวงศาวาส	คณะกรรมการ	
๙. พระราชเวที	วัดพระเชตุพนฯ	คณะกรรมการ	
๑๐. พระราชปฏิภาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม	คณะกรรมการและเลขานุการ	
๑๑. พระราชสิทธิมุนี	วัดมหาธาตุฯ	คณะกรรมการ	
๑๒. พระสุธีธรรมนุวัตร	วัดพระเชตุพนฯ	คณะกรรมการ	
๑๓. พระศรีวิสุทธิโกศล	วัดเพชรสมุทร	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๔. พระวิสุทธิธีรพงศ์	วัดพิชยญาติการาม	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๕. พระศรีศาสนวงศ์	วัดอรุณราชวราราม	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๖. พระมหาบุญเทียม	ฌาณินโท ป.ธ. ๘	วัดพิชยญาติการาม	
		คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๗. พระมหาสมลักษณ์	คนธสาโร ป.ธ. ๘	วัดท่ามะโอ	คณะกรรมการ
๑๘. พระมหาประนอม	ธมฺมาลงกาโร ป.ธ. ๖	วัดจากแดง	คณะกรรมการ
๑๙. พระครูธรรมธรรสมุนด์	นนทิโก	วัดจากแดง	คณะกรรมการ
๒๐. นายนิมิตร	โพธิพัฒน์		คณะกรรมการ
๒๑. ผศ. เวทย์	บรรณกรกุล		คณะกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๘ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจค้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ ประธานคณะปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช -

พระไตรปิฎกฉบับเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี
พุทธศักราช ๒๕๔๕

เจ้าของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
ผู้จัดทำ คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก
คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง
ที่ปรึกษา พระพรหมสุธี วัดสระเกศ
พระธรรมกิตติเมธี วัดสัมพันธวงศาราม
พระธรรมวรเมธี วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

บรรณาธิการ พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙)

คณะบรรณาธิการ/ประสานงาน

พระศรีรัชมงคลเมธี (ประนต กิตติวฑฺฒโน ป.ธ. ๙)

พระปริยัติกวี (สุบิน อีรวโร ป.ธ. ๙)

นายวิชัย ธรรมเจริญ ป.ธ. ๙

นายบุญสืบ อินสาร ป.ธ. ๙

นายบุญเชิด กิตติธรรมากร ป.ธ. ๙

นายแก้ว ชิตตะขบ ป.ธ. ๙

พิมพ์ที่ บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๖๖ ถนนชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๒๒-๙๐๐๐
โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๒๗๔๒, ๐-๒๔๓๔-๑๓๔๕

รัฐบาลจัดพิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศล
ในพิธีพระราชทานเพลิงศพ

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ)

อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

เจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส

วันอาทิตย์ ที่ ๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗

